

પૂજ્ય 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ.સા. સ્મૃતિ વિશેષાંક

"જૈન" પત્રના વાચકોને પરમપૂજ્ય 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' આચાર્ય-દેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ. સા.નો તેમની સાહિત્યકૃતિ—'મંગલદ્વાર' ભેટ પુસ્તક દ્વારા, તેઓશ્રીની અવારનવાર લેખન કૃતિઓ દ્વારા તેમજ તેમની શાસનપ્રભાવનાની અનેક પ્રવૃત્તિઓના સમાચાર દ્વારા પરિચય છેલ્લા ૪૦–૪૫ વર્ષથી નિયમીત અપાય રહેલ છે.

પૂજ્યશ્રીની વિરાટભૂમિ સારુયે ભારત હોય આપને ત્યાં ગુરુદેવશ્રીના સમાગમ દ્વારા સદેહ પ્રત્યેકને પરિચય થયેલ હશે। તેમની વ્યાખ્યાન વાણી તથા સમાગમ દ્વારા જીવનમાં રાહરૂપ બનેલ હશે. આપે આપના પરિવારમાંથી કે આપના સ્નેહિજનોમાંથી કોઈ કે પણ તેઓશ્રીની નિશ્રામાં ધર્મવૃદ્ધિ અર્થે તપ, ધર્મદેશના કે સંઘયાત્રા કરવાનો લહાવો મેળવેલ જ હશે. એવા સર્વવ્યાપી ગુરુદેવશ્રીની જીવન સાધનાની વાતો જે અંગત વાતો નહીં રહેતા શાસન અને સંઘની ધર્મ મંગળ-રૂપ વાતો હોય ઇતિહાસમાં સચવાય રહે તે માટે તેમજ તેઓશ્રીની જીવન અને કાર્યની અનુમોદનારૂપ અનેક પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતો, ગુરુદેવો, સાધ્વીજી મહારાજો, શ્રીસંઘો, સંસ્થાઓ, મંડળો, શ્રાવક ભાઈ–બહેનો દ્વારા શોકસંદેશારૂપ ભાવાંજલિ અર્પેલ તે તથા પૂજ્યશ્રીનું

જીવન-કવનનું પ્રકાશન ઉપયોગી હોય પૂ. શ્રી સૌરાષ્ટ્ર કેસરી સ્મૃતિ વિશેષાંક રૂપે પ્રકાશન કરવાનો નિર્ણય કરેલ છે.

આ વિશેષાંકમાં પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રીના વિશેષાંક માટે તેમના શિષ્ય ગણીવર્યશ્રી યશોવિજયજી મહારાજ સાહેબે આ વિશેષાંકના પ્રકાશનની જવાબદારી અમોને સોંપીને અમારામાં જે વિશ્વાસ વ્યક્ત કરેલ છે તેને સમયસર પૂરો કરતાં અમો આનંદ અનુભવીએ છીએ.

પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ જૈન શાસનના આચાર્યપદ જેવા સર્વોચ્ચ અને સમુદાયના નાયકપદના અધિકારી બનીને એ પદવી શોભા અને ગૌરવ વધારી ગયા. એ તેમના શતદળ કમળની જેમ વિકસેલા સમુજ્જવળ અને યશનામી જીવનનું માત્ર એક પાસું જ કહી શકાય. એમની અનેક પ્રવૃત્તિઓ અને અનેક સફળતાઓથી સભર એમનું જીવન અને કાર્ય હતું. એમ કહી શકાય કે જૈન સંઘના શ્રમણોના આદર્શ હિન્દુ સંસ્કૃતિનાં કલ્યાણકારી શ્રેષ્ઠ તત્ત્વો એમના જીવનમાં પ્રગટ થયાં હતાં; અને તેથી તેઓશ્રી ભારત-ભરના સમગ્ર જૈન સંઘોના આદરપાત્ર ને પૂજનીય બની રહેલ.

તેઓશ્રી જ્યાં જ્યાં જતાં ત્યાં ત્યાં જૈન ધર્મની ખાસ કરીને તત્ત્વવિદ્યા-અને ધર્મચિંતનની સમજુતી એવા વ્યાપક રૂપમાં મર્મસ્પર્શી આપતા કે જેથી જૈન ધર્મ અને સંસ્કૃતિની શાન વધી જતી. અને આવી હૃદયગ્રાહી સમજૂતી સરળતાભરી રીતે આપનાર એ સૌરાષ્ટ્ર કેસરી જૈન-જૈનેત્તર સર્વને માટે આદરણીય બની જતા.

જૈન ધર્મની કે બીજા કોઈ ધર્મની ફિલસુફીની વાત કરતી વખતે તેમજ એની સમજૂતી આપતી વખતે તેઓ સંકુચિતતા, વાડાબંધી કે પક્ષપાતીવૃત્તિથી સાવ અલિપ્ત રહી એવું વ્યાપક દૃષ્ટિબિન્દુ અપનાવી શકતા કે જેથી સૌને એમ જ લાગે કે આ ફિલસૂફ-જૈન શ્રમણ તો આપણા પોતાના મનની, આપણા પોતાના ભલાની અને આપણા પોતાના ધર્મની જ વાત કરે છે.

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી જ્યારે પણ કોઈ વાતની રજૂઆત કરતા ત્યારે એમાં સંકુચિત ધર્મદૃષ્ટિના નહીં પણ વ્યાપક દૃષ્ટિનાં જ દર્શન થતાં. આવા મહાન પુરુષ ભારતમાં જૈન શાસનમાં જન્મ્યાં અને

એમની અચિંત્ય શક્તિઓ તથા અમૂલ્ય ધર્મભાવનાઓ સમગ્ર ભારતભરના જૈનોને મળી એ આપણા સૌનું ખુશનસીબ સમજવું જોઈએ. અને જૈનેતરોને એમના દ્વારા ધર્મમાર્ગે જોડનાર અને જૈનધર્મની પ્રવૃત્તિમાં-ભાગ લેતા કરનાર વર્તમાનના શ્રમણોમાંના એક માત્ર પ્રતિનિધિ હોય જૈન ધર્મની શાન વધારનાર બની રહેલ. અને તેથી જ લાખો જૈનો અને હજારો જૈનેતરોના જીવનમાં તેઓ પ્રત્યક્ષ પ્રેરણારૂપ બનેલ હોય સર્વમાં પોતાનું માન વધારનાર બની રહેલ.

આમ તો તેઓશ્રી એક સમર્થ અને ઓજીવક વિદ્યા પુરુષ એટલે કે સારસ્વત હતા અને એમની વાણીમાં અને કલમમાં જાણે સાક્ષાત સરસ્વતીનો વાસ હોય એમ જ લાગતું. તેઓ જે કોઈ પણ વિષય ઉપર પોતાની કલમ ચલાવીને એની છણાવટ કરતા તો જાણે એના પડેપડ ઉપર પ્રકાશની તેજ રેખાઓ પાથરીને એના અંદરના હાર્દને સચોટપણે અને હૃદયંગમ રીતે પ્રગટ કરી દેતા. એમની સર્જક પ્રતિભા અદ્‌ભુત અને અનોખી અને વાચકના ચિત્તને વશ કરી લે એવી હતી. એમની રચનાઓ અમર કીર્તિ ગાથારૂપ બનીને એમની સ્મૃતિને ચિરકાળ સુધી લોકહૃદયમાં જીવંત રાખશે.

અને એમની વાણી અંગે તો શાં શાં વખાણ કરીએ! એમાં તો જાણે માનવીને વશ કરી લેનારી સાક્ષાત્ સરસ્વતીદેવીનો જ વાસ ભાસતો. એકવાર વહેતી થયેલી એમની વાણી એકધારીઅને ધીર ગંભીર ભાવે આગળ વધતી વધતી શ્રોતાઓને રસતરબોળ કરીને શ્રોતાને કંઈ કંઈ વિષયોનું જ્ઞાન આપીને જાણે પોતાની સાથે એવી ખેંચી જતી કે થોડાક સમય માટે શ્રોતાઓ સ્થળ-કાળના; ઉચ્ચ-નીચના ભેદ ભૂલી જઈને વક્તાને આધીન બની જતા. સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ. સા. તો જાણે વાણીના અધિશ્વર હતા; જ્યારે આજના વકતાઓના મુખેથી વરસતી સસ્તી કીર્તિ કમાઈ લેવાની પામર મનોવૃત્તિ કે લોકરંજનની પામર વૃત્તિઓ નહોતી. એમનામાં તો પ્રાચીન કાળના દીર્ઘદૃષ્ટા ને આત્મસાધકોની જેવી આર્ષદૃષ્ટિ, જીવનગામી, ધાર્મિકતા અને તત્ત્વચિંતનની અમૃતધારાનો જ સ્પર્શ જોવા-અનુભવવા મળતો.

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી એક અસાધારણ તેજસ્વી અને પ્રતિભાસંપન્ન શ્રમણ તો હતા જ. પણ એમની શક્તિ, સૂઝ અને કાર્ય-નિષ્ઠા કેવળ અમુક ક્ષેત્ર પુરતી સીમીત બની રહે એવી સામાન્ય ન હતી; જે કોઈ જવાબદારી પોતાના ઉપર આવી પડે એને સાંગોપાંગ પૂરી કરવાની અતિ વિરલ લબ્ધિ તેઓને સાવ સહજપણે જ પ્રાપ્ત થઈ હતી. એટલે તેઓશ્રીની નિશ્રામાં નાની-મોટી સંઘયણાઓ સફળ-તાને વરેલી અને અમદાવાદ પાસેના થલતેજમાં મુક્તિધામની વિચારણા તેની પ્રતિષ્ઠા દાખલારૂપે સફળતા મેળવી શકેલ છે.

એમની વિદ્વતા વ્યાખ્યાનશક્તિ, અને કાર્યશક્તિની કીર્તિગાથા બની રહે એવી સૌથી મોટી બાબત તો એ છે કે એમને કોઈપણ પદવી, સ્થાનની સામે ચાલીને માંગણી કરવી નહોતી પડી. એ બધું જ જાણે વગર માંગ્યે સામે ચાલીને એમની પાસે આવી પહોંચતું હતું. આપમેળે જ લાખો લોકોના સંપર્કમાં આવવાની લોકઆદર અને લોકચાહના મેળવી ચુકેલ. આવું સદ્ભાગ્ય બહુ ઓછી વ્યક્તિઓને જ સાંપડતું હશે. છતાં તેનો લાભ લેવાનું કે શ્રમણ ધર્મ ચુકાય તેવું કશું ના થાય તે માટેની જાગૃતિ રાખતા હતા. અને તેથી જ કોઈ પ્રકાશન સંસ્થા ન તો ઊભી કરી કે ન તો કોઈ માસીક પત્ર જેવું શરૂ કરીને પોતાનો વર્ગ-પક્ષ મજબુત કરવા કદી કોઈ પ્રવૃત્તિ કરી નથી. જે પ્રવચનો થાય અને તેના પ્રકાશન માટે શ્રીસંઘની માંગણી થાય તો જે તે સંઘો જ તેનું પ્રકાશન-પ્રસારણ કરે કે જેથી તેની શ્રમણધર્મને તેમાં અટવાવું ના પડે. આવી જાગૃતિ ભાગ્યે જ આજના શ્રમણ વક્તાઓમાં જોવા મળશે. સૌએ પોતાની સંસ્થાઓ, પ્રકાશનો, પત્રો, શરૂ કરી મૂક્યા છે ત્યારે એમની અલીપ્ત રહેવાની વૃત્તિ ધ્યાન-પાત્ર વિશેષ બની રહેશે.

પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી ગુરુદેવશ્રીનો ભારતભરના લગભગ દરેક પ્રદેશો, તીર્થદર્શન, વિહારયાત્રા દ્વારા જોયેલું-જાણેલું અને અનુભવેલું જીવન દર્શનનો લાભ શ્રી જૈન સંઘના નવા વિકાસને વિસ્તારમાં ઉપયોગી થાય અને તેમણે મેળવેલ જ્ઞાનનો લાભ નવી પેઢીને આપી શકાય. તેવી મંગળ પ્રેરણાથી અમદાવાદ પાસે જ થલતેજમાં મુક્તિધામ

દેરાસર અને શ્રી મુક્તિ-કમલ-કેસર-ચંદ્રસૂરી જૈન વિદ્યાપીઠના સુશ્રાવકોના ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રારંભ કરેલ અને તેમાં પ્રથમ જિનાલયની મંગળ પ્રતિષ્ઠા થયા બાદ પૂજ્યશ્રીની બીજી ભાવના વિદ્યાપીઠ જેવું જૈનધર્મનું પ્રભાવક ને પ્રચારક કેન્દ્ર બને અને નવી પેઢી તથા નવોદિત શ્રમણો તે વિદ્યા કેન્દ્ર દ્વારા લાભ થાય તે પહેલાં જ પૂજ્ય આચાર્ય-દેવશ્રીનો વિયોગ સર્જાયેલ છે. આથી આચાર્યશ્રીના આ દિવ્યસ્વપ્નને સાકાર કરવાનું કાર્ય તથા જવાબદારી સમગ્ર જૈન સંઘની બની રહે છે. અને તેમાં વિશેષ કરીને સંસ્થાના ટ્રસ્ટીઓની જવાબદારી પણ બની રહે છે. આ માટે આચાર્યદેવશ્રીની ભાવના અને આજ્ઞા મુજબ તેમના શિષ્ય ગણીવર્યશ્રી યશોવિજયજી મહારાજ પણ સતત જાગૃતિપૂર્વક સર્વેને પ્રેરણા અને ઉત્સાહ આપતા રહે તેવી ભાવના.

સાધર્મીકોની સેવા અને ગરીબો પ્રત્યે માનવતાભર્યું લક્ષ પૂજ્યશ્રીમાં અપાર હતું. અને તેથી જ તેઓશ્રી જ્યાં જ્યાં ચાતુર્માસ રહેલ ત્યાંના સાધર્મીક ભાઈઓનું વિશેષ લક્ષ આપતા અને તે માટે મોટું ફંડ કરાવી કાયમી પ્રવૃત્તિઓ પણ હાથ ધરાવતા કે ગુપ્ત રીતે મદદ પહોંચાડતા જેની વિગત આ જીવન ચરિત્રમાંથી જોવા મળશે.

'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' આચાર્યશ્રીની જીવનની વાતો સંઘરી રાખવા જેવી હોય પ્રેરણારૂપ હોય તેઓશ્રીના કાળધર્મ પછી તેમના વિનયી શિષ્યરત્ન ગણીવર્યશ્રી યશોવિજયજી મહારાજની પ્રેરણા અને ભાવનાથી અમે સ્મૃતિ વિશેષાંક પ્રગટ કરવાની જાહેરાત કરી હતી જે તેમની પ્રથમ સ્વર્ગવાસ તીથીએ સફળ થાય છે. તેથી અમો સંતોષ અનુભવીએ છીએ.

આ સ્મૃતિ વિશેષાંક આવી સુંદર રીતે પ્રગટ થઈ શક્યો એ માટે વયોવૃદ્ધ, ચારિત્રવૃદ્ધ પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી વિજયસ્વયંપ્રભસૂરીશ્વરજી મ.એ અંતરના આશીર્વાદ આપ્યા. એ જ રીતે સમુદાયના સમર્થ સુકાની શાસન પ્રભાવક આચાર્યદેવશ્રી વિજયહેમપ્રભસૂરીશ્વરજી મહારાજને વિશેષાંક પ્રગટ કરવા અંગે જણાવતાં એમણે સ્મૃતિ વિશેષાંકની વાતને હર્ષપૂર્વક વધાવી લીધી અને જરૂરી માહિતી આપી તથા આશીર્વાદ મેળવી શક્યા છીએ. તેમ જ સમુદાયના અન્ય મુનિરાજો અને પૂજ્ય

સાધ્વીજી મહારાજો દ્વારા અમોને સાથ-સહકાર મળતા આ વિશેષાંક બને તેટલા સારા રૂપમાં પ્રગટ કરવા પ્રયત્ન કરેલ છે.

આ રીતે—વર્ષ જેટલા દીર્ઘ દીક્ષા પયાય દરમિયાન જ્ઞાનસાધના અને ધર્મભાવનાની અખંડ જ્યોત જલાવીને પોતાના આત્માનું શ્રેય સાધી જનાર, સમતાના સરોવર સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી વિજય-ભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજના આદર્શ જીવનની અમે અંતઃકરણથી સ્તુતિ કરીએ છીએ; અને એ મહાપુરૂષને ભાવભરી વંદના કરીએ છીએ.

આ સ્મૃતિ વિશેષાંક અમારા ટાંચાં સાધનો અને અમારી મર્યાદિત શક્તિની દૃષ્ટિએ તો અમારા માટે આ કામ ગજા ઉપરાંતનું કહી શકાય એવું જ હતું. છતાં પૂજ્ય ગણીવર્યશ્રી યશોવિજયજી મ.એ તેમના ગુરુ પ્રત્યેનું ઋણ અદા કરવા માટે આ સ્મૃતિ વિશેષાંકનો ભાર સ્વીકારવાની જે હિંમત આપી તેમ જ એને પૂરું કરવાની જે અનુકૂળતા કરી આપી એનો વિચાર કરતાં અમારું અંતર આભારની લાગણીથી ખૂબ ખૂબ ગદ્‌ગદીત બની જાય છે. આ પ્રસંગે ગણીવર્યશ્રી આદિ શ્રમણ ભગવંતોનો અમે જેટલો ઉપકાર માનીએ તેટલો ઓછો છે.

આ વિશેષાંકના ખર્ચને પહોંચી વળવાની આર્થિક જવાબદારી પણ જંગી હતી. પણ પરમ પૂજ્ય શ્રમણ ભગવંતોની પ્રેરણાથી પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી પ્રત્યેની લાગણી ધરાવતા જૈન સમાજના શ્રીસંઘો, સંસ્થાઓ, કાર્યવાહકો તથા ધર્મપ્રેમી – ધર્મશ્રદ્ધાળુ ભાવિકો તરફથી જે સહકાર મળેલ હોય આ સ્મૃતિ વિશેષાંક સફળ થઈ શકેલ છે ને સહકાર આપનાર પ્રત્યે કૃતજ્ઞતાની લાગણી દર્શાવીએ છીએ. તેમ જ આ વિશેષાંકના કાર્યમાં પરમ પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી નંદનપ્રભવિજયજી મહારાજે જે લાગણી અને ભાવનાથી સહયોગી થયેલ હોય તેઓશ્રીના તો અત્યંત ઋણી બની ગયેલ છીએ.

આ વિશેષાંક વધારે સુંદર સજાવટ ને સામગ્રીથી સમૃદ્ધ બનાવવા જતા તેનો ખર્ચ ઘણો જ થવા પામેલ છે. જ્યારે કરતાં હજુ તો અર્ધી જ રકમ ઊભી થઈ શકેલ હોવા છતાં પૂજ્યશ્રીની પ્રથમ તિથિ ચૈત્ર સુદ ૧૪ના પ્રસંગે આ પ્રકાશન પ્રગટ કરવું તેવી ઇચ્છા ગણીવર્યશ્રીની હોઈ પ્રગટ કરાઈ રહેલ હોય, દરેક પૂજ્યશ્રીમાં શ્રદ્ધા અને સદ્‌ભાવનારૂપ

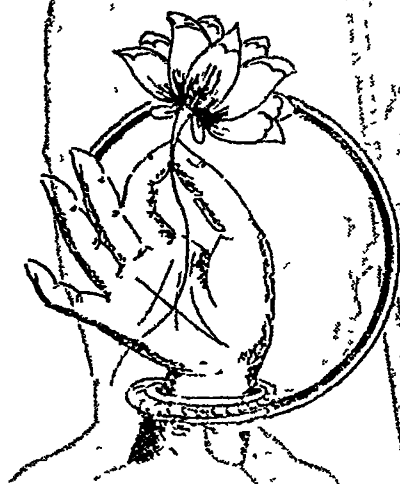
તેમના શ્રીસંઘ ઉપરના ઉપકારને સમજી આર્થિક જવાબદારીમાં સક્રિય સહકાર આપી ઋણ બજાવવાનું નહિ ચૂકે તેવી શ્રદ્ધા છે.

શ્રમણ પરંપરાના શ્રમણ શ્રેષ્ઠ સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્યદેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજના આ સ્મૃતિ વિશેષાંક દ્વારા પૂજ્યશ્રીના ગુણોદયરૂપ, જીવન પરિચયો, ધર્મભાવનારૂપ કાર્યોની સ્મૃતિ સાચવી રાખવામાં તેમ જ આપણી ભાવી પેઢીને એની દિવ્યતાની ઝલકનું દર્શન કરવામાં આ વિશેષાંક યત્કિંચિત પણ ઉપયોગી બની રહેશે. તો અમો અમારા શ્રમને સાર્થક થયેલો લેખીશું.

જૈન શાસનના ગૌરવસમા આ સૌરાષ્ટ્રકેસરી આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબે પરલોક પ્રયાણ કર્યું અને એક તેજસ્વી જીવન રેખા આપણી સામેથી અદૃશ્ય થઈ ગયું. તેવા મહાપુરુષને આપણી વંદના સાથે તેમના જીવનમાંથી આપણને પ્રેરણા મળતી રહે ને તે રાહે આપણે ચાલવા સમર્થ બનીએ એવી ભાવના અભ્યર્થના.

ભાવનગર

—મહેન્દ્ર ગુલાબચંદ શે[illegible]
તંત્રી 'જૈન'

સંયમજીવનના એ સ્વામી!

એ, સ્વામી!
જીવન જીવવાની કળાના.
હસતા જીવવું ખૂબ સહેલ છે,
પણ હસતા મરવું કેટલું કઠિન છે?
આપનું જીવન!
સાધનામય; સ્વાધ્યાયમય,
નિ:સ્પૃહતામય; પ્રસન્નતામય; ને સ્વારાધનામય,
આપશ્રીએ,
મૃત્યુને ય બનાવ્યું, સ્વાધ્યાયમય.
એ ખરેખર,
આપના જીવનનું.
બન્યું શ્રેષ્ઠત્તમ ઉજ્જવલ પાસું!
યાદ આવી વાત!
અમ–કુટુંબના તારલાને,
આપ્યું તેજસ્વી સંયમજીવન,
ને થયો નવીનચંદ્રમાંથી ગણિશ્રી યશોવિજયજી.
એ તારલો આવે સ્મરણ ચક્ષુએ.
ત્યારે અમને,
આપ જ યાદ આવી જાવ છો?
શું અપીએ આપને અમે?
સિવાય શ્રદ્ધાંજલિ! ને,
કોટનું ક્રોડ વંદન.

(ભાવનગર) —ખીતીલાલ ચત્રભુજ શેઠ

સંપાદકીય...
બે બોલ

સંસારમાં અનેક આત્માઓ જન્મે છે અને મૃત્યુ પામે છે. પણ જન્મીને જીવનને જીવી જાણનારા આત્માઓ મૃત્યુને મહોત્સવરૂપ બનાવી જનારા મહાપુરુષો વિરલ જ હોય છે. મારા અનંત ઉપકારી સૌરાષ્ટ્ર-કેસરી, શાસન પ્રભાવક, પૂજયપાદ ગુરુભગવંતશ્રી વિજયભુવનરત્ન-સૂરીશ્વરજી મહારાજ જૈન સંઘ અને માતા-પિતા જૈનેત્તર સમાજના ઉપકારી તો છે જ પણ મારા તો અનંતાઅનંતઉપકારી છે. ૨૫ વર્ષના મારા સંયમ પર્યાયમાં તેઓશ્રીએ પિતાની જેમ વાત્સલ્ય આપી મને સંયમ માર્ગમાં આગળ વધારવા અથાગ પ્રયત્નો કર્યા. એ ઉપકારીના ઋણમાંથી મુક્ત થવા હું કદાપિ સમર્થ નથી. તેઓશ્રીના વિરહથી મારા જીવનમાં ન પૂરી શકાય એવી ખોટ પડી છે. પરંતુ ગુરુદેવના શબ્દો યાદ આવે છે કે "જન્મ એ વિકૃતિ છે મરણ એ પ્રકૃતિ છે અને ચારિત્ર એ સંસ્કૃતિ છે" તેમનામાં રહેલા અનેકાનેક ગુણોનો એક અંશ પણ મારામાં આવે તો તેને હું ગુરુકૃપાનું સાફલ્ય ગણીશ.

જેમના દર્શન માત્રથી દિલ અને દિમાગ ડોલી ઉઠે એવા પૂજ્ય

ગુરુદેવના અજોડ વ્યક્તિત્વ ને શબ્દાંકિત કરવાની પ્રબળ ઇચ્છાથી શ્રદ્ધાંજલિ વિશેષાંક પ્રગટ કરવાની સ્ફુરણા થઈ અને પૂજ્યશ્રીના દિવ્યાશિષથી મારી ભાવના સાકર થઈ

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતો, પૂજ્ય પંન્યાસજી મ.સા, પૂજ્ય સાધુભગવંતો, તથા પૂ. સાધ્વીજી મહારાજો, સંઘો તેમજ ગુરુભક્ત શ્રાવક–શ્રાવિકાઓ જેઓ એ શ્રદ્ધાંજલિ વિશેષાંકમાં લેખો આપ્યાં છે. તે ઉપરાંત જેઓએ આર્થિક સહકાર આપ્યો છે તે સર્વેનો હું અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છુ. "ઝાઝા હાથ રળિયામણા" એ ઉક્તિ પ્રમાણે આપ સૌના સહકારથી શ્રદ્ધાંજલિ વિશેષાંક પણ રળિયામણો બન્યો છે. અને આ અંક આપ સૌના સદ્ભાવની ફલશ્રુતિ છે.

"જૈન" સાપ્તાહિક ના સંપાદક, કાર્યકુશળ, દીર્ઘદૃષ્ટા શ્રીયુત મહેન્દ્રભાઈ ગુલાબચંદ શેઠે આત્મીયતાથી આ વિશેષાંક ટૂંક સમયમાં પરિશ્રમપૂર્વક ઝડપી સાકાર બનાવવા અથાગ પ્રયત્નો કર્યા છે. તેઓશ્રીના હાથે આવા શુભ કાર્યો થતાં રહે અને શાસનદેવ તેમને શાસનના કાર્યો કરવા સહાય કરે એ જ અંતરના આશિષ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની અજર અમર બની રહેલ સહિત્યની કૃતિઓમાંથી દરેક પાને રત્ન કણિકાઓ આપેલ છે. તે સિવાય પણ લેખો–દ્રષ્ટાંત કથાઓ આ વિશેષાંકમાં આપવા ભાવના હતી પણ તેમના જીવનના પ્રસંગો અને પ્રવૃત્તિને પણ પુરુ સ્થાન નથી આપી શકાયું તો તેમના સાહિત્ય માટે ફરી પ્રકાશન દ્વારા મળીશું.

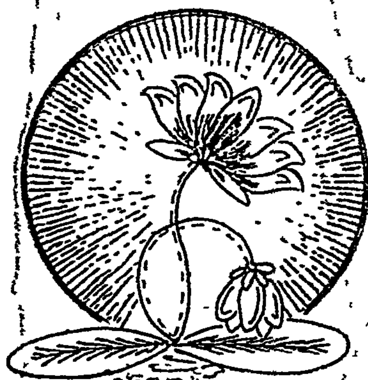
—પૂજ્ય ગુરૂદેવશ્રીના વિયોગ પછી 'મુક્તિધામ' જેવી વિશાળ સંસ્થાનું કાર્ય મારા જેવા માટે મુશ્કેલ અને કપરૂ હતું ત્યારે તેના કાર્યકર ભાઈઓ સુશ્રાવક શ્રી જયંતિભાઈ બગડીયો, શ્રી દલીચંદભાઈ દેસાઈ, શ્રી મહેશભાઈ ગાંધી, શ્રી શાંતિભાઈ શાહ વગેરે એ જે સાથ સંસ્કાર જે હુંફ આપી, પૂજ્ય ગુરૂવશ્રીની ભાવનાં મુજબની સંસ્થાના વિકાસ–વિસ્તાર માટે જે પ્રયત્ન કરી રહેલ છે તે. આ ક્ષણે હું ભૂલી શકું તેમ નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ–સંસ્થાના કાર્યવાહકોએ તથા સકલ શ્રીસંઘે મારા ઉપર અમાપ ઉત્સાહ અને ઉમંગ દર્શાવેલ છે જે મારા પ્રત્યેની

શુભલાગણી છે. આજના વિષમકાળમાં ને કપરા સમયમાં પૂજ્ય ગુરુદેવે 'મુક્તિધામ'ની મુકેલી જવાબદારીનું પાલન કરવાનું બળ પ્રાપ્ત થાય અને જૈન ધર્મના પ્રચાર-પ્રસારના કાર્યોમાં ચતુર્વિધ સંઘનો સારો સહકાર મળતો રહે એ જ અભ્યર્થના

અંતમાં પૂજ્ય ગુરુદેવમાં રહેલી સંયમશુદ્ધિ, સ્વાધ્યાયબુદ્ધિ, જિજ્ઞાસાવૃત્તિ, શાસ્ત્રોની વફાદારી, શાસનની સમર્પિતતા અને સહનશીલતા વગેરે અનેકાનેક ગુણો મારા આત્મામાં વિકાસ પામે એ જ અભ્યર્થના.

—આપનો ચરણ કિંકર
યશોવિજયના કોટાનુ કોટી વંદન

સહાયકોનો સાદર આભાર

પરમ પૂજ્ય 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' આચાર્યદેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજનો કાળધર્મ થતાં તેઓશ્રીનો શ્રમણ સમુદાય, શ્રી જૈનસંઘ તથા શ્રાવક-શ્રાવિકા એક લાખથી પણ વધારેના જીવનમાં અંગત રીતે ભાઈ-બહેનો ઉપર પરમ ઉપકાર હોઈ પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રીના શિષ્યરત્ન ગણિવર્યશ્રી યશોવિજયજી મહારાજ સાહિબની ગુરુદેવ પ્રત્યેની સદ્ભાવના અને પૂજ્યશ્રી પ્રત્યેની ફરજ સમજી શ્રદ્ધાંજલિરૂપ સ્મૃતિ વિશેષાંકમાં પરમ પૂજ્ય શ્રમણ – શ્રમણી ભગવંતોની શુભ પ્રેરણાથી, શ્રી સંઘો, સંસ્થાઓ તથા વ્યક્તિગત સુશ્રાવક – શ્રાવિકાઓ દ્વારા ઉદારતાપૂર્વક જે સાથ-સહકાર મળેલ છે. તે સર્વે મહાનુભાવોનાં અમો આભારી છીએ.

આ વિશેષાંક વધુ સુંદર અને આકર્ષક બને તે માટે જરૂરી પ્રયત્નો કર્યા છે અને તેમાં વધારે પૂજ્યશ્રીની સાહિત્ય સામગ્રી આપી શકાય તે માટે પ્રયત્ન કરવાથી પેઈજ ૨૦૦ને બદલે પેઈજ ૩૫૦ થવા જાય છે. જ્યારે તેના ખર્ચમાં પણ વધારો થયેલ છે. તેને પહોંચી વળવા પૂજ્યશ્રીના અનુયાયી વર્ગ જરૂરી સહાયરૂપ બની પોતાની ફરજ નહીં ચૂકે તેવી આશા/અપેક્ષા.

શ્રી મુક્તિ – કમલ – કેસર – ચંદ્ર સૂરીશ્વરજી જૈન વિદ્યાપીઠ
ટ્રસ્ટ મુક્તિધામ જૈન દેરાસર, થલતેજ (અમદાવાદ)

શ્રી નાગજી ભુદરની પોળ – જૈન સંઘ, અમદાવાદ

શ્રી અંધેરી ગુજરાતી જૈન સંઘ – ઈર્લા, મુંબઈ

શ્રી પાલેજ જૈન સંઘ – પાલેજ (જિ. ભરૂચ)

ગણિવર્યશ્રી યશોવિજયજી મ.સા.નો શુભ પ્રેરણાથી

શ્રી સૌભાગ્યચંદ સુંદરજી સાવડીયા — નાગપુર
શ્રી નવનીતરાય મોહનલાલ શેઠ — ,,

ડૉ. શ્રી પ્રફુલ્લભાઈ વી. શાહ	રાજકોટ
શ્રી સેવકરામ રામચંદ	,,
શ્રી ચુનીલાલ પરમાણુંદ દડીયા (સુદાનવાળા)	મુંબઈ
શ્રી ચંપકલાલ ગિરધરલાલ વોરા (અમરેલીવાળા)	,,
શ્રી ભાનુભાઈ દલીચંદ ગાંધી (ભાવનગરવાળા)	મુંબઈ–૬
શ્રી વીરચંદભાઈ શામજીભાઈ વોરા	નાગપુર
શ્રીમતી રૂક્ષ્મણીબેન ઉત્તમચંદ સંઘવી	તલેગામ – ડભાડા
શ્રી કલાવતીબેન ચીમનલાલ (અમરેલીવાળા)	બેંગ્લોર

પૂ. સાધ્વી શ્રી વિનયપ્રભાશ્રીજીની પ્રેરણાથી લાભ લેનાર

શ્રી કલ્યાણ સોસાયટી જૈનસંઘની બેનો (હ. નલીનીબેન)	અમદાવાદ
શ્રી આંબાવાડી જૈન સંઘની બેનો	અમદાવાદ
શ્રી મિલનપાર્કની બહેનો તરફથી (હ. શારદાબેન, સવિતાબેન)	,,
શ્રી અમીચંદભાઈ ડાહ્યાભાઈ	સુરેન્દ્રનગર
શ્રી મણિકાન્ત ત્રીકમલાલ કોઠારી	બોટાદ
શ્રી હસમુખલાલ માણેકલાલ	ઝીંઝાવદર
શ્રી ઝવેરચંદ છગનલાલ દેસાઈ	પાલેજ
શ્રીમતી મધુબેન મનુભાઈ	નવરંગપુરા-અમદાવાદ
શ્રી હરગોવિંદદાસ નાગરદાસ	લોયા (રાણપુર)
શ્રીમતી સવિતાબેન હરજીવનદાસ	માતર
શ્રી ખુશાલભાઈ ગુલાબચંદ	ગઢડા
શ્રી સુખલાલ લક્ષ્મીચંદ	સરભાણ
શ્રી હિંમતલાલ મફતલાલ	કાંદિવલી
શ્રી નંદલાલભાઈ હરખચંદ	બનારસ

પૂ. સાધ્વીશ્રી ઉદયપ્રભાશ્રીજી તથા સાધ્વીશ્રી યશપ્રભાશ્રીજીના ઉપદેશથી લાભલેનાર

શ્રી ગુર્જરી જૈન સંઘની બહેનો તરફથી	કોલ્હાપુર
શ્રી મહાવીર જૈન સંઘની બહેનો તરફથી	,,

શ્રી ચુનીલાલ ગંગારામ	,,
શ્રી ચુનીલાલ દલીચંદ ગાંધી	,,
શ્રીમતી જવલબેન કાન્તિલાલ	વાલકેશ્વર-મુંબઈ
શ્રી રેખાબેન જયંતિલાલ	પૂના
શ્રી જેસીંગલાલ પરશોત્તમદાસ	સુરત
શ્રી રાજમલ અમૃતલાલ	કમોડી
શ્રી હસ્તીમલજી તથા શ્રી અમીચંદભાઈ	પૂના
શ્રી લીલાચંદ દેવીચંદ	પૂના
શ્રી જીવરાજભાઈ	પૂના
શ્રી રાજુભાઈ તથા દિનેશભાઈ	પૂના
શ્રી ફૂલચંદ સખારામ મહેતા	કોલ્હાપુર

પૂ. સાધ્વીશ્રી વિનયપ્રભાશ્રીજીના શિષ્ય સાધ્વીશ્રી મહાપ્રજ્ઞાશ્રીજીની પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી — પાલીતાણા

સાધ્વીશ્રી કમળાશ્રીજી તથા સાધ્વીશ્રી સ્નેહલત્તાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી — પાલીતાણા

પૂ. સાધ્વીશ્રી નેમશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી — બીલીમોરા

પૂ. સાધ્વીશ્રી હસ્તીશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી — પાલીતાણા

પૂ. સાધ્વીશ્રી મંજુલાશ્રીજી (પાલનપુરવાળા)ની પ્રેરણાથી

એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી — ઊંઝા

પૂ. સાધ્વીશ્રી મંજુલાજીશ્રીજી મહુવાવાળાના શિષ્યા સાધ્વીશ્રી
મધુકાન્તાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

એક સદ્‌ગૃહસ્થ તરફથી — મુંબઈ

પૂ. સાધ્વીશ્રી અનંતપ્રભાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

એક સદ્‌ગૃહસ્થ તરફથી — અમરેલી

પૂ. સાધ્વીશ્રી વલ્લભશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

સાધ્વીશ્રીજી મ.ના સંસારી કુટુંબીજનો તરફથી — અમદાવાદ

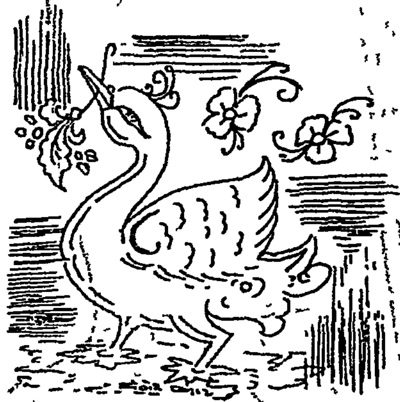
પૂ. સાધ્વીશ્રી પદ્મપ્રભાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી

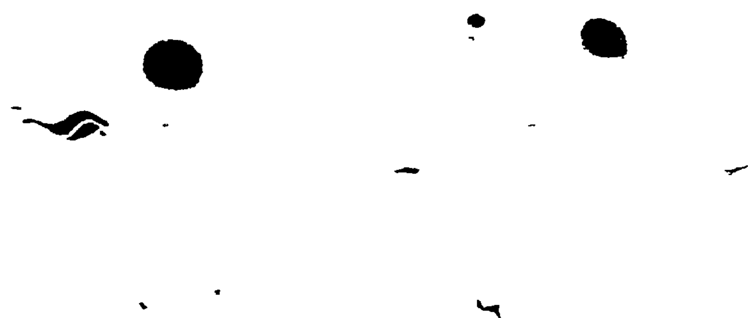
શ્રી રતનપોળ – ગોડવાળ – ઉપાશ્રયની બહેનો તરફથી — અમદાવાદ

પૂ. સાધ્વીશ્રી શ્રેયસ્કરાશ્રીજી તથા શ્રી ભાગ્યોદયાશ્રીજીની
પ્રેરણાથી

એક સદ્‌ગૃહસ્થ તરફથી — પાલીતાણા

આ સિવાય કોઈએ રકમ મોકલાવેલ હોય છતાં નામ ન આવેલ હોય તેઓશ્રી કૃપા કરી જણાવવા વિનંતી છે.

વિદ્વાન-વક્તાની ચિર વિદાય

આચાર્યશ્રી ભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી સરલ સ્વભાવી સાથે વિદ્વાન અને વક્તા હતાં, તેમની ચિરવિદાયથી શાસનને એક મહાન વિદ્વાન આચાર્યની ખોટ પડી છે.

તેમનો સ્વભાવ-માયાળુ ને મળતાવડો હતો. તેઓશ્રી જ્યારે જ્યારે પણ મને મળ્યાં છે, ત્યારે ત્યારે આ વાતનો ખ્યાલ અચૂક આવ્યા વિના રહેતો નહિ.

છેલ્લે છેલ્લે... તેઓ મને વડોદરા મુકામે મળ્યાં હતાં. તબિયત અસ્વસ્થ હોવા છતાં પણ તેઓ મને દૂરથી સુખશાતા-પૃચ્છા-વંદનાદિ કરવાં આવેલાં. તે વખતે પણ તેઓ કંઈક અસ્વસ્થ જણાતાં હતાં. છતાં મને મળવાના આશયથી આટલો પરિશ્રમ કર્યો તે શુભભાવના તેમના જીવનનું જમા પાસું હતું.

પરમાત્માના શાસનને પામી તેઓએ ઘણી શાસનપ્રભાવનાઓ કરી છે. પ્રાન્તે તેઓ શીઘ્રાતિશીઘ્ર શાશ્વતસ્થાનને પ્રાપ્ત કરે તેવી શુભભાવના.

ડેલાનો જૈન ઉપાશ્રય,
દોશીવાડાનીપોળ, અમદાવાદ.

પૂ. આ. શ્રી વિજયરામસૂરિજી

મિથ્યાત્વ એ જ બધા અનર્થોનું મૂલ
છે ને તે જ આત્માનો ભાવશત્રુ.

અનુપમ જાગૃતિપૂર્વક આરાધનામય જીવન

જૈનસમાજમાં 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' સુવિખ્યાત આ. શ્રી વિજય-ભુવનરત્નસૂરિજી મ. સા.ના નામથી ભાગ્યે જ કોઈ અજાણ હશે ! તેઓ સુપ્રસિદ્ધ વ્યાખ્યાનકાર હોવાથી સુંદર...સરળ... રોચકશૈલીના તેઓના વ્યાખ્યાનમાં જૈન–જૈનેતરો મોટી સંખ્યામાં હાજરી આપતા. તેઓના સુમધુર અને રાગ–રાગિણીના કંઠે સ્તવન–સજ્ઝાય તથા શ્રીપાળરાજાનો રાસ આદિ સાંભળવા એ પણ જીવનનો મહાન લ્હાવો ગણાતો.

તેઓ સ્વભાવે શાંત...સરળ...નિખાલસ સ્વભાવના તથા વાત્સલ્યતા, નિઃસ્પૃહતા, વિનયાદિ સદ્ગુણો તેઓમાં દૃષ્ટિગોચર થતાં હતાં શાસન 'ઐક્યતા'ની ધગશ જીવનમાં 'તાણાવાણા'ની જેમ વણાયેલી હતી. તેઓ જ્ઞાન, ધ્યાન, તપ, સંયમ અને સ્વાધ્યાયના કલ્યાણકારી મહાપવિત્ર સંગમ સમા હતા. જીવનના છેલ્લા શ્વાસ સુધી રત્નત્રયીની આરાધનામાં મશગૂલ હતા.

વીર, ધીર ને ગંભીર તે મહાપુરુષ જીવનપર્યંત એકલે હાથે કર્મની સામે, મોહમલ્લની સામે જે શારીરિક અનેક વેદનાઓની–યાતનાઓની સામે મહાયોદ્ધાની જેમ ઝૂઝૂમી અંતિમ ક્ષણે પણ નવકારમંત્રનું રટણ કરતા, શ્રવણ કરતા, દિવ્યધામ ભણી ડગ માંડી ગયા.

આ સૂરિ પુંગવ શાસન કાજે જન્મ્યા...શાસન કાજે જીવ્યા. છેલ્લી ક્ષણ સુધી જૈનશાસનને તન મન સર્વસ્વ સમર્પિત કરી અમર બન્યા. જૈનશાસનમાં તેઓશ્રીની ખોટ પૂરી શકાય તેમ નથી. તેવા ગીતાર્થ, અધ્યાત્મયોગી, અદ્ભૂત ત્યાગી. તેઓનું જીવન સ્ફટિક જેવું સ્વચ્છ, સરળ અને પવિત્રતાના પૂંજ સમાન દિવ્ય હતું. પ્રસન્ન મુખ-મુદ્રા અને અનુપમ જાગૃતિપૂર્વક આરાધનામય જીવન જીવી...મૃત્યુને મહોત્સવરૂપ બનાવી ગયા.

"मरणं मंङ्गलं यस्य सफलं तस्य जीवनम्"

વિલેપાર્લા–વેસ્ટ મુંબઈ–૫૬ આ. શ્રી વિજયમેરુપ્રભસૂરિ મ.

પૌદ્ગલિક ઇચ્છાઓ ઉપર વિજય મેળવવો
એના જેવું કોઈ પરમ તપ નથી.

શુદ્ધ તત્ત્વ દેશનાદાતા...સતત સ્વાધ્યાયી

તેઓશ્રીનો જન્મ રાજસ્થાનના જોધપુર જીલ્લાના ઓશિયાતીર્થ નજીક એક નાનકડા ખેતાસર ગામમાં થયો હતો. જ્યાં માનવજીવનને સફળ કરનારી દેવ-ગુરુ-ધર્મ વગેરે કોઈ સામગ્રી ન હતી. પણ માતા પિતા ઉત્તમ ધર્મરાગી હતા. સાથે પોતે પણ પૂર્વજન્મના પુણ્ય સાથે લઈ આવ્યા હતા. એટલે પિતાજી શ્રી કુન્દનમલજીને પોતાના પુત્ર ધનરાજજીને ઓસિયા તીર્થની વિદ્યાલયમાં ભણાવવાનો ભાવ પ્રગટચો અને આઠ વર્ષની વયે ઓસિયા વિદ્યાલયમાં ભણવા મૂકચા. પોતાની પુન્યાય અને યોગ્ય નિમિત્ત મળતાં થોડા સમયમાંજ વ્યવહારિક સહ ધર્માભ્યાસ શ્રાવકને યોગ્ય પ્રતિક્રમણ આદિ કરી લીધો.

શરીરના ધર્મ પ્રમાણે યુવાવસ્થા આવી અને નોકરીએ મહારાષ્ટ્રમાં ચેવલા ગામમાં સુશ્રાવકશ્રી માણેકચંદજીને ત્યાં રહ્યા.

ઓસિયામાં જન્મેલ પ્રભુપ્રતિમા પ્રત્યેનો રાગ અને સતત દર્શન, પૂજન વગેરે કરવાનો અભ્યાસ થયેલ. તે ચેવલામાં પણ દેવ-દર્શન, પૂજન, ગુરુભક્તિ વગેરે કરવામાં જળવાઈ રહ્યા.

ન્યાયી, સદાચારી અને ધાર્મિક જીવન જોઈ ને શેઠ માણેકચંદજીને પુત્ર કરતાં યે અધિક પ્રેમ પ્રગટચો.

એક વખત પંન્યાસશ્રી ચંદ્રવિજયજી મહારાજ ત્યાં પધાર્યા. વંદન કરવા શેઠની સાથે ધનરાજજી પણ ગયા. તેઓશ્રીને ગુરૂ-દર્શનથી ખૂબ ખૂબ આનંદ થયો. પણ ગુરુએ તેમનું ભવિષ્ય પારખી લીધું અને ઉપાશ્રયે દરરોજ આવવાની પ્રેરણા કરી. જેમ ચાતક ચંદ્રને જોઈને આનંદ અનુભવે તેમ ગુરુદર્શનથી ધનરાજજીને આનંદ થવા લાગ્યો. ગુરુ પરિચય પછી ઊંડો ધાર્મિક અભ્યાસ લઈ વૈરાગ્ય પ્રગટચો. દીક્ષા લેવા ઈચ્છા જણાવી, ગુરુજીએ સમ્મતિ આપી. પછી તો માતા-પિતા, સંબંધી વગેરેને સમજાવી વિ.સં. ૧૯૯૬માં સિરપુર ગામમાં સંઘના સહકારથી ખૂબ ઉત્સાહપૂર્વક દીક્ષા લીધી. પ. પૂ. શ્રી ચંદ્રવિજયજી ગુરુમહારાજે

પૌદ્‌ગલિક ઇચ્છાઓનો નિરોધ કરવો
એ જ મુક્તિનો અમોઘ ઉપાય.

ધનરાજજીને મુનિશ્રી ભુવનરત્નવિજય નામ રાખી પોતાના શિષ્ય કર્યા.

ચાર વર્ષના ટૂંકા દીક્ષા પર્યાયમાં વિનય, વૈયાવચ્ચ, સ્વાધ્યાય વગેરે ગુણ-યોગ્યતા પ્રગટ કરી પ્રભાવક વ્યાખ્યાન કરતાં થયાં. સુંદર અવાજથી પરોપકાર-ભાવ અને સ્યાદ્વાદને સમજાવવાની શક્તિથી શ્રોતાઓમાં અજબનું અનુપમ આકર્ષણ વધ્યું. મુખ્યાચાર્યો તથા પૂર્વાચાર્યોના વૈરાગ્ય સ્તવનો વગેરે કંઠસ્થ કરેલા હોવાથી બાર ભાષામાં લોકોને તત્વજ્ઞાન આપતાં રહ્યા.

જન્મમાં પહેલીવાર તેઓશ્રીએ શ્રી સિદ્ધાચલની યાત્રા કરી. અને એવાં જ પુણ્ય ઉપાર્જનના અનન્ય પ્રભાવે એક બાજુ ભક્તિ અને બીજી બાજુ વૃદ્ધિ થઈ જ્ઞાનયોગની. તે પછી સૌરાષ્ટ્રમાં વળા, રાજકોટ, ભાવનગર, મોરબી, સાવરકુંડલા, છત્રાસા વગેરે ક્ષેત્રોમાં ચાતુર્માસ કરીને જૈન-અજૈન શ્રોતાઓ પર અત્યંત પ્રભાવક ઉપકાર કર્યા કે લોકોએ 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' નામથી બિરદાવ્યા. ત્યારથી તેઓ મૂળ નામને બદલે 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' નામથી પ્રસિદ્ધ થયા. સાથે સાથે મુંબઈ-મહારાષ્ટ્ર, મારવાડ ક્ષેત્રોના વિવિધ સ્થળોએ દેવદર્શન સાથે વિચરીને સ્વ-ઉપકાર સાથે પરોપકારની સાધના કરતા રહ્યા.

વિ. સં. ૨૦૩૫માં અમદાવાદમાં નાગજી ભૂધરની પોળના સંઘે તેઓને આચાર્યપદ પ્રદાન કર્યું.

પ. પૂ. આ. શ્રી વિજયભૂવનરત્નસૂરિજીનો વિશેષ પરિચય તો નથી પણ સાંભળવા પ્રમાણે તેઓશ્રીમાં બે મુખ્ય ગુણ હતા.

(૧) શુદ્ધ તત્ત્વ-દેશના. (૨) સતત સ્વાધ્યાયનો રસ.

સ્વાધ્યાયમાં એવા તત્પર-તલ્લીન રહેતા કે કોઈ ગૃહસ્થ વંદન કરવા આવે, મળવા આવે ત્યારે પાંચ મિનિટ થતાં જ તુરત જ મંગલિક સંભળાવી દેતા. તેથી ગૃહસ્થ તુરત જ વિદાય થતાં. તેમજ લઘુતા, વૈરાગ્ય વગેરે વિવિધ ગુણોએ તેમનું જીવન પ્રશસ્ય બન્યું.

વિશદ વ્યાખ્યાનકાર એવા તેઓશ્રીમાં એક વિશિષ્ટ સૂઝ હતી કે વ્યાખ્યાન કર્યા બાદ જણાવેલ તત્ત્વજ્ઞાનની નોંધ પોતે કરી લેતાં. એ

જ્ઞાનયોગપૂર્વકના તપ થકી જ ઇચ્છાઓનો
નિરોધ ઘણી સહેલાઈથી થાય.

નોંધ-સંગ્રહને પુસ્તકરૂપે છપાવતાં, તેમાં મુખ્ય જે નીચે છે.

(૧) રસાધિરાજ	(૪) અમીઝરણા	(૭) દર્શનવિશુદ્ધ
(૨) મોહમુક્તિ	(૫) મુક્તિનું મંગળદ્વાર	(૮) પ્રશાંતવહિતા
(૩) તત્વત્રિવેણી	(૬) મનોવિજ્ઞાન	(૯) મહાવીરદર્શન

આદી લગભગ, ૨૦ જેટલા પુસ્તકો છપાવી સંઘને ભેટ આપ્યા છે. આજે પણ તે પુસ્તકો વાંચતા સાક્ષાત્ તેમના વિશદ વ્યાખ્યાન સાંભળ્યાનો સ્વાદ મૂર્તિમંત થાય છે.

અનેકાનેક ચાતુર્માસો અનેકવિધ તીર્થોની યાત્રા જે પોતાની નિશ્રામાં નાના-મોટા કેટલાય છ'રીપાલિત સંઘો કઢાવી, ઉદ્યાપનો, ઉપધાનો પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવો વગેરે શાસનપ્રભાવનાના કાર્યો કરતાં જ રહ્યા.

પરંતુ, વિક્રમ સં. ૨૦૪૩ના ચાતુર્માસ માટે મુંબઈ-વાલકેશ્વર સંઘની વિનંતીનો સ્વીકાર કરી તેઓએ વિહાર કર્યો. પણ, ભવિતવ્યતાને યોગે પાલેજ જતાં હાર્ટ-એટેકનો દુઃખાવો સતત ઉપડ્યો. તેથી પાછા ફરી વડોદરા જતાં રસ્તામાં કરજણ પાસે મહામંત્રનું શરણ... સ્મરણ કરતા કાળધર્મ પામ્યા.

એ રીતે તેઓશ્રી પોતાના જીવનથી સ્વ પર ઉપકાર કરી જીવન સાફલ્ય મેળવી ગયા. તેઓશ્રીના આત્માને પરમપદની પ્રાપ્તિ થાય એજ અભિલાષા.

અમદાવાદ

— આચાર્યભદ્રંકરસૂરિજી મ.

આત્મ સ્વભાવમાં મગ્ન થાય તો એક જ ભવમાં બેડો પાર.

લબ્ધ પ્રતિષ્ઠ પ્રવચનકાર

પૂ. આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજ જૈન શાસનમાં લબ્ધ પ્રતિષ્ઠ પ્રવચનકાર હતા.

સૌરાષ્ટ્રમાં વર્ષો સુધી વિચરી તેમણે વ્યાખ્યાનો દ્વારા જૈનધર્મનો ઘણો પ્રચાર કર્યો હતો. કર્મવાદના જટિલ પદાર્થોને સરળતાપૂર્વક સમજાવવાની તેઓની આગવી શક્તિ હતી. તેઓની સાથે ઘણી ઘણી વખત મળવાનું મન થયું છે. જ્યારે જ્યારે મળ્યા છીએ ત્યારે ત્યારે આત્મીયતાપૂર્વકની જ્ઞાનગોષ્ઠી કરી ઘણો આનંદ મેળવ્યો છે.

શાસનદેવ તેઓને પરમશાંતિ સમર્પે !! એજ ભાવના.

શ્રી અમૃતસૂરી જ્ઞાનમંદિર
દોલતનગર, બોરીવલી,

— વિજયદેવસૂરિ
— વિજયહેમચન્દ્રસૂરિ

જીવને આત્મ સ્વભાવમાંથી જ સુખ કે આનંદની પ્રાપ્તિ થવાની.

યથાર્થનામા સૂરિશ્વરજી !

"वाणी बहुगुणवाणी, सगुणगुणा वण्णिआ जीह ॥"
(गुरुप्रदक्षिणाकुलकम्)

ઉપવનમાં કેટલીય જાતનાં પુષ્પો વિકસે છે. અને સમય જતાં કરમાઈ જાય છે.

પણ તે જ પુષ્પો પાસે માનવીનું આકર્ષણ થાય છે જેની પાસે સૌરભ, સૌંદર્ય તથા સુકોમળતા છે.

સંસાર-ઉપવનમાં પણ કંઈ જીવો જન્મને ધારણ કરે છે અને આયુષ્ય ખતમ થતાં પરલોકના પ્રવાસે ઉપડી જાય છે.

તે જ માનવજીવનને સાર્થક કરી જાય છે જેણે જીવીને સદ્ગુણોની સુવાસ પ્રસરાવી, પરમાર્થની પાવનગંગા વહેવડાવી કંઈ જીવોને આત્મોથાનના સોપાનને ચઢાવ્યા છે.

આવા જ યથાર્થનામાં ભુવનમાં રત્ન સમ પ્રકાશતાં આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજ પોતાની આગવી વિશિષ્ઠ વ્યાખ્યાન કોવિદતા, વિશુદ્ધ ચારિત્રપાલન, નિઃસ્પૃહતા આદિ ગુણ-પુષ્પોના પ્રભાવે કહો કે પ્રતાપે ૪૭ વર્ષના સંયમપર્યાયમાં જે જૈનશાસનની પ્રભાવના પ્રસરાવી ગયા તેને જૈન સંઘ કદી પણ ભૂલી શકશે નહીં.

તેઓશ્રીના કાળધર્મથી સાચે જ શ્રમણસંઘના આકાશેથી એક તેજસ્વી તારલો ખરી ગયો, જેની ખોટ પૂરાય તેમ નથી.

આપણે સહુ તેઓશ્રીનો આત્મા જ્યાં હોય ત્યાં પરમશાંતિને પામે એવી શાસનદેવને અભ્યર્થના સાથે તેઓશ્રીમાં રહેલ ગુણ-પુષ્પને ગ્રહણ કરી જીવનને પરમોજ્જવલ બનાવીએ.

(શ્રાવસ્તી તીર્થ, યુ. પી.) કર્ણાટક કેસરી આ. શ્રી વિજયભદ્રંકર
સૂરિશ્વરજીના શિષ્યરત્ન
આ. શ્રી પુણ્યાનંદસૂરિ

આત્માની પ્રભુતા આત્માના ઘરમાં જ છે ક્યાંય બહાર નથી.

અલ્પ પરિચય... અમીટ પ્રસંગો... નહીં ભુલાય...!

આચાર્યો છે જિનધરમના દક્ષવ્યાપારી સૂરા...

ત્યારે મેં સંસારી અવસ્થામાં ૯માં ધોરણની પરીક્ષા આપેલી. પછીથી વેકેશનનો સમય હતો. એ વખતે પ. પૂ. મુનિ ભગવંત શ્રી ભુવનવિજયજી મહારાજ સાહેબ (પછીથી 'સૌરાષ્ટ્ર-કેસરી ' આચાર્ય દેવેશ શ્રીમદ્ વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી (મહારાજ)ની નિશ્રામાં અમરેલીથી શત્રુંજયના છ'રી પાળતા યાત્રાસંઘમાં જોડાવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું. ઈત્તરોને અને નવા નવા આરાધકોને પણ ધર્મના માર્ગે જોડી દેતી એમની લોકભોગ્ય કાઠિયાવાડી ભાષામાં નિસરતી વાણી સાંભળવાનું પણ પુણ્ય જાગ્યું.

એ વખતે કાનજીસ્વામી તરીકે ઓળખાતા એ સ્વામીજીએ નિશ્ચયનયની દેશના આપી, વ્યવહારમાર્ગથી લોકોને દૂર કરવાનું ચલાવી રહ્યા હતા. પૂ. પાદ આચાર્યશ્રીએ આ દેશનાનો ખૂબ જોરદાર વિરોધ કરી ઉન્માર્ગે જતા લોકોને અટકાવવાનું અને ઉન્માર્ગે ગયેલાઓને પાછા વાળવાનું મહાન કાર્ય કરેલું. અમારો સંઘ ઘેટી ગામે પહોંચ્યો ત્યારે એમના આ ગુણનું જ જાણે સન્માન કરવા ગચ્છાધિપતિ પૂ. પાદ આચાર્ય દેવેશ શ્રીમદ્ વિજયરામચંદ્ર સૂરિશ્વરજી મહારાજ પાલીતાણાથી ઘેટી પધાર્યા અને સ્વ. પૂ આચાર્યદેવની ઉપબૃંહણા કરેલી.

ધન્ય આચાર્ય દેવ ! ધન્ય જિનવાણી !

શાહુપુરી, આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયભુવનભાનુસુરિશ્વર
કોલ્હાપુર (મહારાષ્ટ્ર)

કર્મની કઠણાઈ હોય તો જ અનંતગુણનો
વૈભવી આત્મા પુદગલ દ્રવ્યના સંગને ઝંખે

વિશદ વ્યાખ્યાનકારની ચિર વિદાય...

'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી', 'વિશદ વ્યાખ્યાનકાર', આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મ.ના પરિચયમાં આવનાર ગુણપક્ષપાતિ મહાનુભાવોને તેઓની રત્નત્રયીની આરાધનાની પ્રતિભાના દર્શન અચૂક થતાં.

વાસ્તવિક પરિચય તો જ્યારે તેઓ વ્યાખ્યાન કે પ્રતિક્રમણમાં અથવા સ્તવન સજ્ઝાયો કે પદો જ્યારે બુલંદ પણ મધુરકંઠે લલકારતા હોય ત્યારે તો તેઓ કેવા અપૂર્વ ભાવોમાં ડુબકી મારી અંતરની મસ્તી મેળવતાં હશે, તે કલ્પના પણ ન કરી શકાય.

પ્રશમરતિ, ઉપદેશમાળા અને જ્ઞાનસારને તો તેઓએ આત્મસાત્ બનાવ્યા હોય તેમ તેઓના વકતવ્યમાં શ્રોતાઓને લાગ્યા વિના ન રહે. પૂ. શ્રી આનંદઘનજી મ., પૂ. શ્રી દેવચંદ્રજી. મ., તથા અજૈન કવિઓના અધ્યાત્મપદો કે ચિંતકોને તે રીતે રજૂ કરતાં કે શ્રોતાઓને તે અમૃતપાનમાં ગળાબૂડ ડુબાડી દેતાં.

ભગવાનશ્રી નવપદજીનો પણ તાત્વિક, તાર્કિક રીતે પરિચય આપવા સાથે શ્રીપાળરાજાના રાસ જે રીતે રજૂ કરતાં કે જે ગુણાનુરાગી પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતાદિ સાધુ-સાધ્વીજીઓ પણ તે સાંભળવા જિજ્ઞાસા બતાવતાં અને સાંભળીને આનંદવિભોર બની જતાં.

પરંતુ, હવે આ બધી હકીકતો તો ભૂતકાળના વ્યવહારથી સ્મરણ કરવાની રહી. બાકી તો તેઓના સ્વર્ગવાસથી એક વિશદ વ્યાખ્યાનકાર આચાર્યશ્રીની ખોટ વર્ષો સુધી ન પુરાય તેમ લાગે છે.

શ્રી નેમીસૂરી જ્ઞાનમંદિર
પાંજરાપોળ, અમદાવાદ

આ૦ શ્રી ચંદ્રોદયસૂરિશ્વરજી મ.

જગત આખું એકવત્ ભાસે ત્યારે
પુદ્ગલભાવ તરફનો અભિરુચિ ફૂટે.

રાજસ્થાની 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' બન્યા

આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજનો પ્રત્યક્ષ પરિચય તો બહું ઓછો–ફક્ત એક જ વાર થયો છે; પરંતુ તે એક વખતના પરિચયમાં પણ તેઓના સરળ સ્વભાવનો અને વૈચારિક સ્પષ્ટતાનો જે પરિચય થયો તે યાદગાર બની રહે તેવો છે.

તેઓની વ્યાખ્યાનશક્તિ અનેરી અને અનોખી હતી; વ્યાખ્યાનમાં તત્વજ્ઞાન અને અધ્યાત્મચિંતનની પ્રધાનતા રહેતી એવું પણ ઘણા રસિયાઓના મુખે સાંભળ્યું છે. તેમની આ શક્તિને કારણે જ તેઓ 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' તરીકે પ્રખ્યાત હતા.

સાધુજીવનની એક વિશિષ્ઠતા એ છે કે સાધુ જન્મે ગમે તે પ્રાંત કે સ્થળના હોય પણ સાધુ બન્યા પછી તો તે તેના જન્મસ્થાનથી નહિ પણ પોતાના કાર્યોથી અને કાર્યક્ષેત્રથી જ ઓળખાય. સ્વ. આચાર્ય શ્રી જન્મે ભલે રાજસ્થાનના હતા, પણ તેઓનું કાર્યક્ષેત્ર બન્યું સૌરાષ્ટ્ર. સૌરાષ્ટ્રમાં તેઓ વિચર્યા અને પોતાની શક્તિઓનો ક્ષયોપશમ તેમણે સૌરાષ્ટ્રની ધરતી ઉપર જ એવો વિકસાવ્યો કે તેઓ રાજસ્થાની છતાં તેમની ખ્યાતિ 'સૌરાષ્ટ્ર કેશરી'ના નામથી થઈ.

આવા વિદ્વાન અને શાસન પ્રભાવક આચાર્યશ્રીના કાળધર્મથી તેમના સમુદાયને તો ખરી જ, પણ સાથે સંઘને પણ એક સારા આચાર્યમહારાજની ખોટ પડી છે. પણ તેમના ગુણોની મહેંક સર્વત્ર ચિરકાળ સુધી મહેકતી રહેશે. સ્વ. આચાર્ય મહારાજના આત્માને શાંતિ અને પ્રભુશાસન મળે તેવી પ્રાર્થના.

સાબરમતી, રામનગર,
અમદાવાદ

આ. શ્રી વિજયસૂર્યોદયસૂરિ

શે ઉદ્ધાર થાય ! મોહ સાથે જ જીવે મૈત્રી
બાંધી છે. મોહ જ મોક્ષનો અંતરાય

तेजस्वी प्रभावक जैनाचार्य थे।

'सौराष्ट्र केसरी' 'शासन प्रभावक' आचार्यश्री भुवनरत्नसूरिजी महाराज जिनके अल्प परिचयमें आनेका मुझे अवसर मिला है। एकदम निखालस, स्पष्ट विचारधारावाले तेजस्वी प्रभावक जैनाचार्य थे। उनसे मिलनेवाले व्यक्तियोंको उनकी आत्मीयता सहजमें आकर्षित करती थी। विचारोंमे दृढता, कार्यमें निष्ठा, व्यक्तित्वमें आकर्षण, प्रवचनमें गंभीरता आदि कई विशिष्ठ गुण उनमें नजर आते थे।

जब-जब मुझे वे मिले उनके प्रेमपूर्ण व्यवहारसे में खूब प्रभावित बना। अपने जीवनकालमें उन्होंने खूब सुंदर जिन शासनकी प्रभावनाभी की हे।

उनके धर्मप्रवचनोसे अनेक आत्माओने अपनी श्रद्धा निर्मल की है। जिनशासनके उस महान आचार्यको मैं अपनी भावांजलि अर्पण करता हुँ।

बम्बई आचार्यश्री पद्मसागरसूरि महाराज

મોક્ષમાર્ગથી આપણે ઘણા દૂર પણ
અંતર-પટ્ટા માટે અંતર્મુખ બનવું જરૂરી.

જૈન સંઘના સર્વોપરી શિરતાજ શ્રી મુળચંદજી મ.ની પરંપરાના તેજસ્વી રત્ન

દુર્ગમ સંસારે,
લાખો જીવ જન્મે ને મરે.
પણ; તેની જ,
આંગળીના વેઢે અંગૂઠો કરે ગણતરી.
જેણે જન્મીને જીવી જાણ્યું ને જીવીને જાણ્યું મરી.

સુપ્રસિદ્ધ સ્વર્ગસ્થ આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી વિશિષ્ટ સહ વિરલ વ્યક્તિત્વને વરેલા હતા. નાની ઉંમરથી જ તેજસ્વી પ્રતિભા ઉપસવા લાગી. પરમેશ્વરી પ્રવજ્યા ગ્રહણ; વિવિધ રીતે ઉત્તમજ્ઞાન સંપાદન જોતા. વિરલ પ્રતિભાનાં દર્શનની ક્ષિતિજે પ્રાથમિક વયથી જ વક્તૃત્વકલા દ્વારા પાટ શોભવા માંડી. વિકસતી જતી આ કલામાં શ્રોતાઓનું વશીકરણ થાય તેવા જ આનુષાંગિક, અભિનયાદિ ગુણો ભળ્યા. અને તેમની વ્યાખ્યાન શૈલી પર શ્રોતાઓ હંમેશાં મુગ્ધ બન્યા. ને જૈનશાસન પર અનન્ય અનુરાગ, પ્રભુઆજ્ઞા પ્રત્યે વફાદારી, ઊંડું શાસ્ત્રીય તત્ત્વજ્ઞાન, વિશાળ વાંચન, માનવજાત પ્રત્યે ઊંડા આદરની ભાવના જે કારણે જૈન-જૈનત્તરો સહુના શ્રદ્ધેય બન્યા.

કુશળ, સ્પષ્ટ, નીડરવક્તા તેઓશ્રી વ્યાખ્યાન દ્વારા જોવામાં આવતા પરંતુ વ્યાખ્યાનો આધ્યાત્મિક, તાત્ત્વિક ગૂઢ રહસ્યોથી ભરપુર રમૂજ શૈલીવાળા હતા. પ્રસંગોપાત તેઓશ્રી જૈન તેમ જ અજૈન કવિઓના મર્મજ્ઞ, વેધક રચનાઓ પુરાવા તરીકે બુલંદ અવાજે ગાઈને રજૂ કરતા. ત્યારે તેઓ ભારે ખીલી ઊઠતા. વ્યાખ્યાનોમાં જૈન સાથે અજૈનોની ઉપસ્થિતિ તે મહત્ત્વની એક નોંધનીય, દર્શનીય બાબત હતી. પેલા સિદ્ધાચલ સ્તવનની પંક્તિ—'મારું મન મોહ્યું રે સિદ્ધાચલે રે' એને ફેરવીને

વસ્તુ તેટલી ખરાબ નથી જેટલી તેની આસક્તિ.

'સહુનું મન મોહ્યું રે ભુવનરત્નજીની વાણીએ રે'—એમ બિરદાવીએ તો તે ખોટું નથી. આવા જૈન સંઘના પ્રથમ હરોળના ગણાતા વક્તાઓમાં પ્રશંસનીય ગામેગામથી યદયાત્રા સંઘ કઢાવવા માટેના સફળ ઉપદેશક તરીકે ખ્યાતનામ હતા.

'પદયાત્રા'ને તેઓશ્રીને આ શબ્દ સહ ઘેલું લાગ્યું હતું. ગુજરાતી માણસના ગુણ ભાવતી મીઠાઈ અરોગીને દાળ-ભાત વગર સંતોષ શી રીતે થાય? તેમ ચોમાસું ગમે તેટલું સંતોષકારક જાય પણ તે ગામેથી જો નાનો મોટો સંઘ ન કઢાવે ત્યાં સુધી તેઓશ્રીને શેં ધરપત રહે. પદયાત્રા–સંઘ એ તો જાણે તેમના જીવનનું એક સીમાચિહ્ન! સેંકડો, હજારો ભવિજીવોને ધર્મમાર્ગે જોડવા, જોડેલાને વધુ દૃઢ કરવામાં તેમનો ફાળો ખરેખર અસાધારણ છે જ.

તેમના જીવનની યશસ્વી કારકિર્દીનું પ્રતીક પુણ્યસ્મૃતિરૂપ થલતેજમાં ઊભું થયેલું ધાર્મિક સ્થાન વરસો સુધી હજારો લોકોને આત્મિક કલ્યાણ કરનારું, ખરેખર યાદગાર બની રહેશે.

જૈન તાત્ત્વિક ગહન વિષયના સફળ લેખક હતા. સાક્ષીરૂપ તેમના લખેલા ગ્રંથો છે. આ પુસ્તકો દ્રવ્યાનુયોગના અથવા તત્ત્વજ્ઞાનના રસિયાઓ માટે આત્મકલ્યાણાર્થે ઘણું મોટું ભાથું પુરું પાડે તેમ છે.

ઘટના નાની સૂની, વિવાદની છે પણ ગુરુદેવના અનેકગુણ દર્શન સહ વિનયનો તેજ પ્રકાશ, વફાદારીની ચમક બતાવે છે આ ઘટના વાત નોંધવી મહત્ત્વની હોઈ રજૂ કરવાની ઇચ્છા રોકી નહીં શકતા–નીચે રજૂ કરું છું.

એક વર્ષ પહેલા તપગચ્છ સંઘમાં સંવત્સરી અકલ્પનીય દુઃખદ જે વિવાદને તેમાંથી વંટોળ ઊભા થયા ત્યારે સ્વ. આચાર્યશ્રી ઉપર સોમવાર પક્ષમાંથી રવિવાર પક્ષમાં ખેચી જવા માટે ચારે બાજુથી દબાણ થયું. તે વખતે તેઓશ્રીએ ઠેઠ સુધી જવાબ આપી રહ્યા હતા કે હું તો આચાર્ય યશોદેવસૂરિજી જે કરશે અથવા તેઓ જે કરશે તે જ કરવાનો છું. અસાધારણ દબાણ થયું ત્યારે તેઓએ કહ્યું. મારા વડીલ પૂજ્ય આચાર્યશ્રીજી પાલીતાણા બિરાજે છે. ત્યાં જાવ ને સંમતિ

બધી વાતો ઉંડાણથી જ વિચારાય તો જ અંતર્મુખ બનાય.

લઈ આવો, મને રવિવાર કરવામાં વાંધો નથી. એક જ જવાબ! અને આ એમના ઉદ્ગારો. જે એમની મહાનતા, યોગ્યતા વિનયશીલ વ્યક્તિત્વને ચાર ચાંદ લગાવે છે. મારી સાથે તો બહુ જ અલ્પ પરિચય-નાતો હતો. પરંતુ ઉપરોક્ત પ્રસંગને લઈ તેમના પ્રત્યે મનમાં આદર ને શ્રદ્ધા ભાવની માત્રા વધી હતી. એક વડીલ પ્રત્યેની વફાદારી ભારે કટોકટીના પળમાં પણ હિંમત, ધૈર્ય રાખી જાળવવી. જે સૌ કોઈને માન ઉપજાવે તેવી ઘટના છે. સંવત્સરી નિમિત્તે, શિષ્યો પોતાના ગુરુ પ્રત્યેની વફાદારી છોડી બેવફા બની ગુરુદ્રોહી, સંઘાડાદ્રોહી બન્યા હોય તેઓ માટે આચાર્યશ્રીજીનો આ દાખલો બોધપાઠ આપી જાય તેવો છે.

સ્વ. પૂ. આચાર્યશ્રીએ અમારી છઠ્ઠી પાટે થયેલા જૈનસંઘના સર્વોપરિ શિરતાજ તરીકે માન્ય થયેલા પૂ. પા. આચાર્યશ્રી મૂલચંદજી મહારાજની પરંપરાના જ સાધુ હતા. આજથી ત્રીજી-ચોથી પેઢીએ અમારા જ કૌટુંબિક ને સંબંધિત સાધુ હતા. ને અમારા વિશાળ સાધુ સંઘના એક તેજસ્વી રત્ન સમાન દેદીપ્યમાન સાધુ હતા. અમારા સંઘાડાની જ એક શોભાસ્પદ વ્યક્તિની વિદાય થઈ છે. એનું ખરેખર અમને ભારે દુઃખ ને રંજ છે. અમારા માટે શાસન કાજે ભારે મોટી ખોટ છે. તેઓશ્રીનો વિદેહી આત્મા જ્યાં હોય ત્યાં પરમશાંતિ પામે એ જ સહુની શુભકામના.

સ્વાભાવિક છે કે તેઓશ્રીના વિનયશીલ શિષ્યરત્ન મુનિશ્રી યશોવિજયજી પોતાનું શક્તિશાળી શિરછત્ર જતાં ભારે વ્યથા અનુભવે પરંતુ मरणं प्रकृति विकृति जन्म उच्यते એ ઉક્તિને યાદ કરીએ. આપણે સહુ રીટર્ન ટીકીટ સાથે આવેલ મુસાફરો છીએ. जातस्य हि ध्रुवम् मृत्यु : એટલે જેનો જન્મ તેનું મૃત્યુ અવશ્ય જ છે. મરણ એ તો જીવની પ્રાકૃતિક અવસ્થા છે. એમ સમજી સમ્યત્વ જાળવી તેઓ ગુરુ માર્ગે ચાલી ગુરુકૃપાથી જ જૈનશાસનની પ્રભાવના કરનારા બની રહે તેવી સહુ વતી શુભકામના.

જૈન સાહિત્ય મંદિર, પાલીતાણા — આ૦ શ્રી યશોદેવસૂરિજી

સંયોગનું સુખ અણુ તુલ્ય ને વિયોગનું
દુઃખ મેરૂ તુલ્ય, સાચું-આત્મસુખ.

ગચ્છના અધિપતિ...સમુદાયને અટુલો મૂકી ચિરકાળની વાટે

જ્ઞાન વિજ્ઞાનના વિશાળ રત્નાકર, સૌમ્યતાની પાવનમૂર્તિ, સ્વાધ્યાય રોચક, પુણ્યમૂર્તિ, વાત્સલ્યવારિધિ, ગચ્છના અધિપતિ પ. પૂ. આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મ.સા. આજની દુનિયામાંથી વિદાય લઈ કોઈ નવીન જ દુનિયામાં તેઓશ્રીનો પ્રવેશ થઈ ચૂકયો છે. આજ સંપૂર્ણ જૈન સમુદાયને અટુલો મૂકી ચિરકાળની વાટે ચાલી નિકળ્યા.

તેઓશ્રીએ કોઈની ઉપર મોહનો પડછાયો પણ ન રાખ્યો હતો. ફક્ત આત્મધ્યાનમાં આસક્તિ સિવાય જેઓની અન્યમાં રુચિ ન હતી. પુદ્ગલ પરમાણુઓમાં જાણે આત્મસાત જોઠાયેલો હોય તેવા પ્રકારના તેઓના વર્તન તેમજ સર્વને આ જ હિતશિક્ષા આપતા નીચે લખેલ શ્લોક જાણે એજ યથાર્થતા મૂર્તિમંત કરે છે.

'रत्नान्न परं ही रत्न', चारित्रवित्तान्न परं हि वित्तम् ।
चारित्रलाभान्न परोहि लाभ, चारित्रयोगान न परोहि योगः ।। અર્થાત્

તેઓશ્રી દરેકને સુંદર રીતે સમજાવતા કંઈક આત્માઓ દેશવિરતિ તેમજ સર્વવિરતિના માર્ગે આવવા તત્પર બનતાં. તેટલું જ નહિ.

શ્રાવકના કર્તવ્યમાં તીર્થયાત્રાનો મહિમાં ખૂબ જ છણાવટથી સમજાવતાં કે જાણે પોતે જ તીર્થરૂપ બની અન્યને તીર્થમય બનાવી દેતાં, તીર્થસંઘો કઢાવતાં.

તેઓશ્રીનાં જવાથી સમસ્તસંઘોને ખૂબ જ મોટી ખોટ પડી છે. તેઓની વિરહવેદના અમારા જેવાને આકુળ-વ્યાકુળ બનાવી દે છે. અમારા અંતરની એ જ શુભેચ્છા છે કે તેઓશ્રીનો આત્મા જ્યાં હોય ત્યાંથી શાસનતા કાર્યોમાં સહાયભૂત કરનાર થાય. અમારા અંતરપટને નિર્મળ, સ્વચ્છ બનાવવામાં શુદ્ધ ચારિત્રમય જીવન વિતાવવામાં સહાયભૂત બને. મોહની અટપટી વાંકી ચૂકી ગતિમાંથી છોડાવનાર બને.

ગિરિવિહાર, પાલીતાણા — સ્વયંપ્રભસૂરિ

નિજગુણમાં રમણતા કરનાર જીવ-ત્રણ ભુવનનો બાદશાહ.

હે! તારણહાર! કેમ, વિસારૂં તારા અગણિત ઉપકાર

શ્રી જૈનશાસનમાં ગામેગામ વિચરીને વર્ષો સુધી પોતાની જ્ઞાન-જ્યોતથી અનેકોના જીવન ઉજાળનાર એવા દિપક સમાન શાસનપ્રભાવક 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પરમ પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા. કે જેઓને નાની વયમાં નાસિક જિલ્લાના યેવલા મુકામે પરમ પૂજ્ય યોગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રી વિજયકેશરસૂરિશ્વરજી મ. સા.ના શિષ્યરત્ન પરમ પૂજ્ય પંન્યાસશ્રી ચંદ્રવિજયજી મ. સા. તથા મુનિરાજશ્રી પ્રભાવવિજયજી આદિ પૂજ્યોનો પરિચય થયો. અને પ્રવચન શ્રવણ તેમજ સદ્‌ગુરુના પરિચયથી પૂર્વભવના સંસ્કારો જાગૃત બનતાં સંયમની ભાવના થઈ. અને ગુરુ ભગવંતોની નિશ્રામાં રહીને અભ્યાસ કરવા લાગ્યા. તેઓ પશ્ચિમ ખાનદેશના શીરપુર ગામે ધામધૂમપૂર્વક સંયમ ગ્રહણ કરીને જ્ઞાન, ધ્યાનમાં આગળ વધ્યા.

તેઓ જે જ્ઞાન-ધ્યાનમાં આગળ વધ્યા તેમાં તેઓશ્રીના વડીલ બંધુ મુનિશ્રી પ્રભવવિજયજી મ.ની અથાગ મહેનત હતી. પોતાની યોગ્યતા અને ગુરુ ભગવંતોની નિશ્રામાં તેના યોગે થોડા સમયમ પ્રવચન-લબ્ધિ પ્રાપ્ત કરી. મહારાષ્ટ્ર, સૌરાષ્ટ્ર, રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ બિહાર, બંગાલ, ઓરિસ્સા, કચ્છ વગેરે પ્રાંતોમાં વિચરીને અપૂર્વ શાસન-પ્રભાવના કરી. સૌરાષ્ટ્રમાં તો વીશ-બાવીશ ચાતુર્માસ કરી નાના-મોટા દરેક ગામમાં પોતાના પ્રવચન દ્વારા અનેકોને શાસનના રસિયા બનાવ્યા.

ગમે તેવા ઉજ્જડ હૃદયમાં વૈરાગ્ય બીજારોપણ અને તત્વામૃતનુ સીંચન કરી નંદનવન સમાન બનાવવાની આવી અપૂર્વ કળા તેઓની પાસે હતી. આગમોના જ્ઞાનની સાથે તે જ્ઞાનની પુષ્ટિ આપે તેવા સ્તવનો, પદો, ભજનો વગેરેથી વાસતિ જેઓની દેશના હતી. દેવચંદ્રજી, મહોપાધ્યાય યશોવિજયજી, આનંદઘનજી અને શ્રીમદ્‌જી આદિના

ફરી જન્મ લેવો એ જીવનો અપરાધ પણ મરવું એ નહીં.

સ્તવનો, પદોનો વિગેરેનો અખૂટ ખજાનો તેઓની પાસે હતો. સાથે સાથે કબીર, સુરદાસ, અખોભગત, ભોજાભગત, મીરાંબાઈ વગેરેના ભજનો પણ કંઠસ્થ હતા. પ્રસંગે પ્રસંગે મધુર કંઠે એવી રીતે લલકારતા કે. સાંભળનારા તનમય બનીને ડોલવા લાગતા. પૂજ્યશ્રીના પ્રવચનોમાં મંડણુ આત્મક શૈલી હતી. જુદા જુદા ધર્મ અને સંપ્રદાય વાળા એટલે જૈન–જૈનેતર દરેકને તેમની વાણી પ્રેરક બનતી.

તેમના પ્રવચનોમાં વિતરાગની વાણી વિરુદ્ધ કોઈપણુ પ્રરૂપણા ન થઈ જાય તેના માટે પોતે રાત–દિવસ સ્વાધ્યાયમાં મગ્ન રહી તે જ્ઞાનામૃતનું પાન પોતે કરતા. અને તેઓશ્રીના પ્રવચનમાં આવનારને તે જ્ઞાનામૃતનું પાન કરાવતા. ગમે ત્યારે પણુ તેઓની પાસે કોઈ પણુ જઈને નિરીક્ષણુ કરે તો સ્વાધ્યાયમાં મગ્ન બનેલા જ દૃષ્ટિગોચર થતા. જ્યારે પોતે સ્વાધ્યાયમાં લીન બન્યાં હોય ત્યારે કોઈપણુ તેઓશ્રી પાસે જાય અને પ્રસંગ ઉપસ્થિત કરી, વાત કરવા ઇચ્છનાર ઉપર કોઈ કોઈ વાર ગુસ્સે થતા અને ટૂંકમાં પતાવી રવાના કરી દેતા. તેઓશ્રીના જીવનમાં બસ, શત્રુરૂપે કોઈ પણુ લાગેલ હોય તો તે સ્વાધ્યાયમાં ખલેલ પાડનાર. પોતે પ્રવચન–લબ્ધિને વરેલા એટલે તેઓશ્રીના પ્રવચનમાં લોકસંખ્યા વિશેષ રહેતી.

થોડા વર્ષો પહેલાં મુંબઈ પાયધૂની સ્થિત શ્રી નેમિનાથના ઉપાશ્રયમાં તેઓશ્રીનું ચાતુર્માસ હતું. ભાવિકો વિશાળ સંખ્યામાં પ્રવચનનો લાભ લેતા હતા. પાછળથી આવનારને શીડીમાં કે ગમે ત્યાં બેસવું પડતું. આ સ્થિતિમાં સુધારાવાદી કેટલાક શ્રાવિકોએ પૂજ્યશ્રી ઉપર દબાણુ કરી માઈકનો ઉપયોગ કરવા કહ્યું. ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ ઉત્તર આપ્યો. મારા ગુરુદેવને પત્ર લખી પૂછાવું અને આજ્ઞા આપે તો પછી જોવાશે. તે સમયે તેઓશ્રીના ગુરુદેવ પરમપૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયચંદ્રસૂરિશ્વરજી મ. સા. અમદાવાદમાં બિરાજતા હતા. ત્યાં પત્ર આવ્યો. આ રીતે માઈક માટે લોકોનો આગ્રહ છે, વિશેષ સંખ્યામાં પબ્લિક લાભ લે એ માટે લોકોનો આગ્રહ છે એ કારણે કેટલાક આચાર્યો, મુનિ ભગવંતો વગેરે અહીં માઈકનો ઉપયોગ કરે છે તો મારે શું

કર્મોદયથી જ સુખ કે દુઃખ જીવને પ્રાપ્ત થાય છે.

કરવું ? કૃપા કરીને લખશો. ત્યારે તેઓશ્રીના ગુરુ અને મારા દાદાગુરુ આચાર્યદેવ અને હું અમે બે જ હતા. ત્યારે મને બરોબર યાદ છે. પૂજ્ય ગુરુદેવે તેઓશ્રીને ઉત્તરમાં લખ્યું, "પોતાનું ખોઈને બીજાને આપવાનો કોઈ અર્થ નથી. સાધુ આચાર મૂકીને લોકોનું ભલું કરવા નીકળનાર તે ખરેખર આગળ જતાં સાધુ આચારનું દેવાળું જ કાઢે છે. જે દેવાળિયો બને તે બીજાને શ્રીમંત કઈ રીતે બનાવી શકે. બીજા ગમે તે કરે તમારે તમારા આચારમાં જ સ્થિર રહીને જેટલાને આપી શકાય તેટલાને તત્વ આપજો. એમાં જ વક્તા અને શ્રોતાઓનું કલ્યાણ છે." જ્યારે જ્યારે માઈકની વાત નીકળતી ત્યારે ત્યારે પૂજ્યશ્રી કહેતા કે ગુરુ મુખે સાંભળો છો તે મંત્રવાણી છે અને એ જ વાણી માઈકથી સાંભળો એટલે યંત્રવાણી થઈ જાય છે.

આ રીતે પોતાના આચાર-વિચારમાં સ્થિર રહી અનેકોનું શ્રેય અને કલ્યાણ કરનારા એ પૂજ્યશ્રીનો પરિચય મને સંસારીપણામાં જીવનમાં પ્રથમવાર શત્રુંજયની યાત્રા કરી સ્નેહીની સાથે અમરેલી જવાનું થયું. ત્યાં પૂજ્યશ્રી બિરાજમાન હતા અને પોતાની મધુરવાણી દ્વારા ત્યાં અનેકોને આકર્ષી રહ્યા હતા. મેં સંવત ૨૦૦૫માં પ્રથમ જાહેર પ્રવચન સાંભળ્યું. જાહેર પ્રવચનનો વિષય 'બંધન-મુક્તિ' તેવું હતું. તેમાં આત્મા કયા કારણથી સંસારમાં પરિભ્રમણ કરી રહ્યો છે ? તે પરિભ્રમણનો અંત લાવી કર્મોથી મુક્ત થવા માટે સર્વવિરતિ ચારિત્ર એ જ એક અનુપમ સાધન છે. સુંદર રીતે છણાવટની સાથે એ પ્રવચનમાં આત્મા પરમાત્મ દશાને વરે છે તે વ્યાખ્યાન સાંભળી જૈન ધર્મના સંસ્કારથી વિહિન જીવનમાં કોઈ સાધુનો કયારે પણ નિકટતા ન પામનાર એવા હૃદયમાં પૂજ્યશ્રીની વાણીએ એવી અસર કરી. જેના પ્રભાવે એક જ પ્રવચનમાં મને સંયમની તાલાવેલી લાગેલી. ત્યારબાદ ભવિતવ્યતાએ તેઓશ્રીના વડિલગુરુબંધુ પાસે ખેંચી લીધી અને ત્યાં અમદાવાદ ખાતે મારી દીક્ષા થયા બાદ કેટલાક વર્ષે પાલીતાણા ખાતે પ્રથમ મિલન તથા વંદન વગેરેનો લાભ મળ્યો તે ચાતુર્માસ પાલીતાણા અને બીજુ ચાતુર્માસ જામનગર પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયચંદ્રસૂરિશ્વરજી

સુખ-દુઃખના દોષનું બીજા કોઈ પર દોષારોપણ
કરવું એ તો નર્યું અજ્ઞાન છે.

મ. સા. આદિની ગુરૂનિશ્રામાં જામનગરમાં ચાતુર્માસ તેમજ પદવી પ્રધાન કાર્યક્રમની ઉજવણી થયા બાદ પૂજ્યશ્રી રાજસ્થાન વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરવા પધાર્યા. વર્ષો પછી પાછો અમદાવાદમાં ભેટો થયો. ત્યારબાદ પૂજ્યશ્રીની આચાર્યપદવી અમદાવાદમાં થઈ ત્યારે પણ થોડો સમય સાથે રહેવાનો પ્રસંગ મળ્યો.

જે અલ્પ સમયનો પરિચય, તેમાં જ્યારે પણ તેઓશ્રી તરફ નજર જતી કે બસ જ્ઞાન-ધ્યાન સ્વાધ્યાયમાં લીન જોવા મળતાં. રીતે પોતે જે જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરી તે યોગ્ય જીવોને આપવા છેલ્લે અમદાવાદ-થલતેજમાં શ્રી મૂક્તિ કમલ કેશરચંદ્ર જૈન વિદ્યાપીઠની સ્થાપના કરવાનું વિચાર્યું. કાર્ય પ્રારંભ કરેલ પણ ભાવિની અકળ કલાને જોઈ, કોઈ પામી શકયો નથી. યોગ્ય જીવો તેમની પાસેનું જ્ઞાન મેળવે તે પહેલાં તો તેઓશ્રી ચૈત્ર સુ. ૧૪ના દિવસે પરલોકના માર્ગે પ્રયાણ કરી ગયા હતા.

અનેકોના ઉદ્ધારક શાસનપ્રભાવક અમારા ગચ્છાધિપતિના જવાથી શાસન તેમજ સમુદાયમાં મહાન ખોટ પડી છે. તેઓશ્રી તો સાધના દ્વારા પોતાનું જીવન ધન્ય બનાવી ગયા. આજે સમુદાય નિરાધાર બનેલ છે. તેઓશ્રી જ્યાં હોય ત્યાંથી અમીદૃષ્ટિ વરસાવી અમારાશ્રેય કલ્યાણને કરનારા થાઓ. એ જ અભ્યર્થના.

શ્રીઆદિશ્વર જૈન દેરાસર
વાલકેશ્વર, મુંબઈ-૬

આચાર્ય હેમપ્રભસૂરિ

જ્ઞાન અને ક્રિયાના સંપૂર્ણ સુમેળથી
જીવને મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે.

જૈન-જૈનેત્તર સમાજના આદરપાત્ર

જગતમાં અનેક જન્મે છે અને આયુષ્ય પુરું થયે મૃત્યુ પામે છે. પરંતુ જીવનમાં મૃત્યુ તેનું ધન્ય છે કે સ્વકલ્યાણ સાથે સર્વે ભવી જીવોનું પણ કલ્યાણ સાધી જાય છે. અહોભાગ્ય કહો યા ગુણવાદ શ્રદ્ધાંજલિ એ કે એવું ધન્ય જીવન જીવનાર આ. શ્રી વિજયભુવનરત્ન-સૂરિજી મહારાજ સાહેબનું છે જીવનદર્શન.

મહાપ્રભાવક દિપકસમા પૂજ્યશ્રી ફક્ત સોળ વર્ષની ઉંમરે અનંત ઉપકારી ભગવાન મહાવીરદેવે ઉપદેશેલા સુખના રાજમાર્ગે પ્રયાણ કરી, સંયમ, તપની આરાધના સાથે ન્યાય, વ્યાકરણ, આગમસાહિત્યના અભ્યાસમાં આગળ વધી આચાર્યપદ સુધી પહોંચી ટૂંકા પણ દિવ્યજીવન દ્વારા પ્રભુશાસનની મહાન પ્રભાવના કરી સર્વનું કલ્યાણ સ્વ સાથે લઈ જીવી ગયા.

ગુણશાળી ગુરુદેવ ! નિડર પ્રભાવશાળી વક્તા હતા. જૈનશાસ્ત્રોના રહસ્યોની જાણકારી સાથે રામાયણ, મહાભારત, ભગવદ્ગીતા, ઉપનિષદો વગેરે દર્શનોનું વિશાળ જ્ઞાન હતું. એ કારણે જૈન તેમ જ જૈનેતર એમ બન્ને સમાજોમાં તેઓશ્રીના પ્રવચનો આદર પામ્યા હતા. સામાન્ય માણસ પણ સમજી શકે તેવી સાદી સરળ વાત તે મધુરભાષામાં કહેતા.

તેઓશ્રીમાં વ્યાખ્યાન આપવાની અદ્ભૂતકળા હતી વિખ્યાત પ્રવચનકાર હતા. જે વિષય પર તેઓ વ્યાખ્યાન આપતા હોય તેના પ્રતિપાદનમાં વિવિધ દ્રષ્ટાંતો, સાથે વિષયના પોષણમાં સ્તવન સજ્ઝાય, પૂજાના ઢાળો, પૂજ્ય આનંદઘનજીના ગીતો વગેરે મધુર-પહાડી અવાજે ગાઈને શ્રોતાજનોને તપ-ત્યાગ-વૈરાગ્ય અને પ્રભુભક્તિના રસમાં તરબોળ બનાવવા સાથે આનંદવિભોર બનાવતા હતા !!!

ગુરુદેવ આપનો દ્રષ્ટિ-સ્વર પરિચય અજબ અસર જન્મનાર છે. સં. ૨૦૦૩ની સાલમાં ગૃહસ્થજીવનમાં અમારે ઘાટકોપર–મુંબઈ જવાનું

આશય શુદ્ધિપૂર્વકની ઉપયોગ સહિતનો
ક્રિયાને મહાપુરુષોએ અમૃતક્રિયા કહેલ

થયું. ત્યાં બાજુના ઉપાશ્રયમાં બિરાજમાન પૂજ્ય શ્રી "અબ હમ અમર ભયે ન મરેંગે" એ પૂજ્ય આનંદઘનજી મહારાજનું પદ ગાઈ રહ્યા હતા. એ પદ પહાડી અવાજમાં સાંભળતા તેઓશ્રીના પ્રથમવાર દર્શન-વંદનનો લાભ મળ્યો. આ પ્રથમ પરિચય થયા પછી અવાર-નવાર સૌરાષ્ટ્રના સત્તર ચાતુર્માસો દરમ્યાન ગૃહસ્થ જીવનમાં વલ્લભીપુર, રાજકોટ, જામનગર, ભાવનગર, શિહોર, એમ જૂદા જૂદા, સ્થળોએ તેમ જ સાધુજીવનમાં સં. ૨૦૩૮ની સાલમાં ઈર્લાબ્રીજ–મુંબઈ શ્રી નગીનદાસ જૈન પૌષધશાળામાં એક ધારા પંદર દિવસ તેઓશ્રીના આધ્યાત્મિક પ્રવચનો સાંભળવાની તક મળી હતી.

અવારનવાર સુખ-શાતાના પત્રો આવે ત્યારે પણ આત્માને પ્રેરણા મળે તે રીતનું લંબાણુ તેઓશ્રી કરતાં.—સં. ૨૦૪૨ અષાઢ સુદ–૭નાં જૈનનગર અમદાવાદથી તેઓશ્રી પત્રમાં જણાવે છે કે—"હમણા હમણાં મારી તબિયત નરમ રહે છે. મારી જિંદગીનો લાંબો ભરોસો નથી. અંતિમ આરાધનાનો સમય હવે આવી પહોંચ્યો છે નમિરાજર્ષિ જેવા મહાનપુરુષો થઈ ગયા જેઓ સદેહી છતાં વિદેહી જેવા હતા. મૂક્તજીવન સ્થિતિને અનુભવનારા હતા. દેહાધ્યાસ જે બહુ બૂરી દશા છે. દેહાધ્યાસ જેનો છૂટી જાય તે જીવ કર્મનો કર્તા ને ભોક્તા મટીને પરંપરા જ્ઞાતા ને દ્રષ્ટાં બને છે. જીવની અંદર સત્તાગત જે અનંતજ્ઞાનાદિ ગુણો રહેલા છે તે જો પ્રગટ થઈ જાય તો જીવ ત્રણ ભુવનનો બાદશાહ બની જાય. પોતાના જ વૈભવના માલિક જીવે બનવાનું છે. જીવની ખરી પ્રભુતા ત્યાં છે.

આ તો માત્ર એક દ્રષ્ટવ્ય નમૂના રૂપ લખાણ, આવા અનેક અધ્યાત્મક લખાણ પત્રો દ્વારા તેઓએ અમ ઉપર તથા અનેક ભવ્ય જીવને શાંતિ–શાતા સાથે અનંત ઉપકારો કર્યાં છે.

હે! સૂરિદેવ આપ તો અનંત ઉપકારી! બિહાર, બંગાળ, ઓરિસ્સા, કચ્છ, સૌરાષ્ટ્ર, ગુજરાત, મેવાડ, મારવાડ વગેરે ક્ષેત્રોમાં હજારો માઈલોનો વિહાર કરી પ્રભુવાણીના માધ્યમથી સંઘ-સમાજ સર્વ પર સારો ઉપકાર કર્યો છે. સાથોસાથ વ્યાખ્યાન શ્રવણ પછીના

ધર્મક્રિયાઓના લોપ કરનાર મહાપાપી છે.

સંસ્કાર ટકી રહે તે માટે પોતે આપેલ પ્રવચનો-વ્યાખ્યાનોનું યોગ્ય આલેખન કરી—'અખંડ જ્યોત, મનોવિજ્ઞાન, મંગળ પ્રસ્થાન, તત્ત્વ ત્રિવેણી, પ્રશાંતવાહિતા ભાગ-૧-૨ વગેરે પુસ્તકો પ્રકાશિત કરી જ્ઞાનજિજ્ઞાસાથી આત્માઓ પર મહાન ઉપકાર કર્યો છે.

તેઓશ્રીનું જીવન અનેક ગુણોથી ઝળહળતું હતું. નિસ્પૃહતા, નિખાલસતા, પરોપકારભાવ, ગુણાનુરાગ વગેરે ગુણો તે જ તારકોમાં શુક્ર તારાના તેજ સમાન પ્રકાશિત થતા રહેતા હતા. જેની ખૂબ અનુમોદના થાય તેવું હતું.

તેઓના દીર્ઘસંયમી, તેજસ્વી જીવનનો કંઈક અંશ આચરણમાં ઉતરે ને સુડતાલીશ વર્ષના દીર્ઘસંયમી જીવનદ્વારા સ્વ સાથે અનેકનું કલ્યાણ કરનારા એવા શાસન પ્રભાવક આચાર્ય ભગવંતશ્રીને ભાવભરી વંદના!!!

શ્રી જૈન સંઘ-સિહોર

મુનિશ્રી દર્શનવિજયજી મ.

જ્ઞાનની સાથે તપ-સંયમમાં પરાક્રમ
હોય તો તે સોનામાં સુંગધ સમાન.

નિજ ઉપદેશે રે રંજે લોકોને ભંજે હૃદય સંદેહ

પ્રત્યક્ષ પરિચય તો કાંઈ જ નહિ. પણ પ્રવચને પારખ્યું, પામ્યું સૌભાગ્ય નસીબ. પાલીતાણાના મોતી કડિયાના ઉપાશ્રયમાં એકવાર તેમનું પ્રવચન સાંભળવાનું થયું. જોશીલી જબાન, હોશિલી હામ, ખળખળ વહેતી વાણી સરિતામાં વહી જવું ગમે એવી એમની પ્રવચન શૈલી જોઈ. પૂ. આચાર્યશ્રી ભુવનરત્નસૂરિજીમહારાજની આ પ્રવચનશક્તિ વિષે સાંભળેલું ઘણું પણ પ્રત્યક્ષ અનુભવ પ્રાપ્તિ લોકમુખે સાંભળેલું એથી યે ક્યાંય વિશેષ તેમનું પ્રવચન કૌશલ્ય હતું.

જૈન-જૈનત્તર શ્રોતાઓનો સમૂહ એમના પ્રવચનોમાં ઉમટી પડતો તેમાં મુળભૂત ભાગ ભજવે તેવી પ્રભાવક વાણી તેવું જ પ્રભાવક વ્યક્તિત્વ. સૌરાષ્ટ્ર કેસરીના સતત્ અઢાર ચાતુર્માસને કારણે કાઠિયાવાડી ભાષા એમના જીવનમાં વણાઈ ગઈ. એ ભાષાનું પ્રભુત્વ પણ પ્રવચનમાં હોય જ. તેઓશ્રીમાં સ્તવનો, સજઝાયો, પદો, દુહાઓ રજૂ કરવાની આગવી વિશેષતા હતી. જનતા મંત્રમુગ્ધ બનતી ને નિજ આનંદ સહ આવા પ્રસંગે તેઓશ્રી ખીલી ઉઠતા. પ્રવચનમાં તત્વ-છણાવટ, રસિકતા, વાણીની માર્મિકતા ક્યારેક રમુજી! રસને પણ વિશિષ્ઠ કળા સહ ન્યાય સાથે વિષય નિરૂપણ કરતા. વિષયના શક્ય તેટલા પાસા ચર્ચી શ્રોતાને તેની ગરિમાનો ખ્યાલ દેતા ને "નિજ ઉપદેશે રે, રંજે લોકને રે, ભંજે હૃદયસંદેહ રે' એ કાવ્યોક્તિ સાર્થક-બરોબર બનતી.

જૈન સમાજમાં ગણ્યા ગાંઠ્યા આગળ પડતા વક્તા મુનિવરોમાં તેઓશ્રીનું સ્થાન આદરણીય હતું. એમની વિદાયથી પ્રવચન પ્રભાવક આચાર્યશ્રીની ખોટ પડી છે.

અને આશા રાખવી યોગ્ય યથાર્થ છે કે અંતિમ સમય સુધી તેમની અજોડ સેવા કરનાર તેમના સમર્પિત અંતેવાસી વિનયરત્નગણિવર્યશ્રી યશોવિજય મ. સા. એમનું સ્થાન દીપાવે, તેઓશ્રીના પ્રવચન-વારસાને વધુ સમુદ્ધ કરશે.

સ્વર્ગસ્થનાં ચરણોમાં શતશ : વંદન. હાર્દિક ભાવાંજલિ.

શ્રી નેમીનાથ જૈન ઉપાશ્રય, પાયધુની, મુંબઈ-૩ —મુનિશ્રી મિત્રાનંદસાગર

ભવ-ભવાંતરેય કર્મની જડ એવી છે કે કદી ય સડતી નથી.

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી !!!

આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી,
જિનવચનોને અનુસર્યા
જૈન સંઘ મહી દાનશીલ ભાવનામય
અરિહંતભક્તિ અનુષ્ઠાનો-ધાર્મિકરૂચિય
જગાડીને આકર્ષ્યા જૈનેતરોને ય
જીવદયા દાનમાં ય જોડયા
પ્રસિદ્ધિ 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરીની'

(કોલ્હાપુર) —મુનિશ્રી ગુણસુંદરવિજયજી મ.

જે કોઈ આત્મા સાચે રસ્તે પુરુષાર્થ
કરે તે આત્મા પરમાત્મા બનવાનો.

વંદે તદ્‌ગુણ લબ્ધયે....

ગુરુ ગુણ સાખી.

(રાગ :– મંદિર છો મુક્તિતણા માંગલ્ય)

સન્માર્ગદર્શી બોધદાતા, કૃપા અતિ વરસાવતા,
આશ્રય અને આદર થકી, અમ રંકને ઉદ્ધારતા.
આનંદમૂર્તિ સ્વભાવમગ્ન, જ્ઞાનાદિગુણે શોભતા,
શ્રી ભુવનરત્નસૂરિજીના ચરણે, દીનભાવથી હો વંદના.
મોક્ષમાર્ગસ્યનેતારં, તારં કર્મ ભૂભૃતામ્ ।
જ્ઞાતારં વિશ્વતત્વાનાં, વંદે તદ્‌ગુણ લબ્ધયે. ॥

અર્થાત્ :— મોક્ષમાર્ગે લઈ જનારને કર્મરૂપ પર્વતને ભેદવાવાળા વિશ્વતત્વના જાણનાર તેમની ગુણની પ્રાપ્તિને અર્થે તેમને વંદન કરું છું.

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી શાસનપ્રભાવક, પ્રખરવક્તા પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજીના ગુણાનુવાદ કરવા સૌભાગ્યનો, આનંદનો, ઉલ્લાસનો પુણ્યાબંધનો વિષય હોવા છતાં તે વિરાટ વ્યક્તિત્વને ગુણસમુદ્રમાં ગુણવર્યને એક નાનકડા લેખમાં વર્ણન કરવું તે પણ જેણે ક્યારે ય હાથમાં કલમ ઉપાડી ન હોય એવી અનઘડ વ્યક્તિ દ્વારા તે કાર્ય થવું એ અશક્ય નહીં પણ મુશ્કેલ હોવા છતાં પૂજ્ય ગુરુદેવના આદેશના આગ્રહથી યત્‌કિંચિત લખવા બેઠો છું.

ભવોદધિતારકપૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતશ્રીનો પ્રથમ પરિચય મારી પોતાની જન્મભૂમિ અને તે પૂજ્ય મહાપુરુષની દીક્ષા ઉજવવા વડે ધન્ય બનેલ એવા શિરપુર ખાનદેશમાં થયેલો.

કોલેજ વાતાવરણ ખોટી સંગત, સોબત વિગેરે કારણે આસ્તિક છતાં મારો વર્તાવ ભૌતિકવાદી હતો. પરંતુ તે સત્‌પુરુષનાં પુણ્ય પરમાણુંઓની અસર તેમના ચાતુર્માસ પ્રવેશ દિનથી જ મારા પર એવી થઈ કે મે M. com માટે લીધેલ પ્રવેશ કેન્સલ કરી નાખ્યો. તેઓ-

પરદવ્યોને પોતાના માનનાર મનુષ્યો સ્વાર્થ ખાતર
અનેકોના હિત હણનારા નરપિશાચ જ સમાન છે.

શ્રીની કૃપાળુતા અને વાત્સલ્યતાની જ બલિહારી કે જેથી તેઓએ પોતાનો બહુમૂલ્ય સ્વાધ્યાયનો સમય મને આપીને મને શ્રી નમસ્કાર મહામંત્રથી માંડીને ઉપદેશવાળા, પ્રશમરતિ, જ્ઞાનસાર જેવા ઉત્તમોત્તમ ગ્રંથરત્નોનાં જ્ઞાનનું દાન કર્યું.

રત્નોની ખાણ સ્વરૂપ જૈન શાસનમાં થતાં થનારાં મહાપુરુષો પોતપોતાની આગવી વિશિષ્ટતા સાથે જ આવે છે. તે રીતે જોતાં જ પૂજ્ય 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી'ની વિશેષતા હતી કે જૈનશાસ્ત્રના ઊંડાં ગહન અભ્યાસની સાથે તેટલો જ વિવિધતાવાળો તેમનો અજૈનશાસ્ત્રનો ગાઢ અભ્યાસ હતો. તેમના વ્યાખ્યાનમાં વિશેષે કરીને અજૈન વ્યક્તિઓ ખેંચાઈને આવતી હતી. પૂજ્યશ્રીની મધૂર રસભરી સમન્વય-કારી સ્યાદ્વાદ, રહસ્યભરી વ્યાખ્યાન-શૈલી એવી રોચક હતી કે વ્યાખ્યાનમાં બેઠેલા જૈનશ્રોતા એમ સમજે કે આપણા જ શાસ્ત્રોની વાત ચાલે છે. અજૈન પણ એમ સમજે કે આ વાણિયાના મહારાજ કાંઈ ફક્ત તેમની જ વાત નથી કરતા પણ આપણી વાત જાણે છે, કરે છે. તેથી જ એમ કહી શકાય કે 'સૌરાષ્ટ્ર કેશરી'ના 'કાળધર્મ'થી ફક્ત જિનશાસનને જ નહીં પરંતુ સમગ્ર મુમુક્ષુ-જૈન-અજૈન પણ એમ સમજે કે એક અત્યંત ઉપકારી, ઉપદેશક, વક્તા સગી જનેતાની જેમ જ નાની મોટી વાતો સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ શાસ્ત્રોના રહસ્યો સર્વને પોતપોતાની રીતે સમજાવીને આત્મકલ્યાણના માર્ગે વાળનાર તારક સંત-મહંતની ન પૂરાય તેવી ખોટ પડી છે.

પૂજ્યશ્રીને પૂર્વની આરાધનાના ફળસ્વરૂપ જેમ વિશિષ્ટજ્ઞાનનો ક્ષયોપશમ હતો તેવી જ રીતે મધુર અવાજ, સ્વાભાવિક ગાયનકલાની પણ લબ્ધિ પ્રગટ હોવાથી વૈરાગ્યરસ ભરપુર એવી પણ તેમની દેશના આબાલવૃદ્ધને કંટાળાજનક ન લાગતાં, એક જ વખત સાંભળનારને કાયમી આકર્ષણ કરનારી હતી.

જીવમાત્ર પ્રત્યેની મૈત્રી-દુઃખ દાવાનલમાં બળતા જીવો પ્રત્યેની વિશેષ કરુણાને ઠારવાના ઉદ્દેશથી જ તેઓ વિશેષ વિશેષ જ્ઞાન

નીતિ ન્યાય હોય તે વ્યાપાર, બાકી
તો ધોળા દિવસની લૂંટ કહેવાય

મેળવીને તેનું વિશેષ પ્રકારે દાન (જ્ઞાનદાન)ને પ્રવૃત્તિ ચલાવતા હતા.

પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવની શીતલ, વાત્સલ્યમય છત્રછાયામાં સંસારીપણે લગભગ પોણા બે વર્ષ અને ચારિત્ર્ય પર્યાયમાં સતત્ નિરંતરપણે નવ વર્ષનો સમય ક્યાં ગયો તેની ખબર પડી નથી. પૂજ્યશ્રીની આ અગિયાર વર્ષ દરમિયાનની સર્વ વાતો, વ્યવહાર, દિનચર્યાનું તટસ્થ નિરીક્ષણ કરતા મારા અલ્પ મન પર એવી છાપ પડી છે કે નીચે ગાથા પ્રમાણે અનુસરતું પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું જીવન હતું.

"જે આવિ ચણ્ડેમઈ–ઈડ્ઢિ–ગારવે,
પિસુણે નરે સાહસ હિણ પેસણે,
સ્વદિટ્ટ–ધમ્મે વિણએ અકોવિએ,
અસંવિભાગી ન હુ તસ્સ મુક્ખો.

[–ચૌદપૂર્વીશ્રી સ્વયંભવસૂરિજી વિરચિત, દશ વૈકાલિકસૂત્રનું નવમું અધ્યયન, બીજી ઉદ્દેશાની–૨૨ મી ગાથા.]

પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવે નીચેની ગાથાને પોતાના જીવનમાં વણી લીધી હતી.

"સ્વદ્રવ્ય ગુણ પર્યાય ચર્યા વર્યા પરાન્યથા ।
ઈતિદત્તાત્મસન્તુષ્ટિ–ર્મુષ્ટિજ્ઞાન સ્થિતિર્મુને ઃ ।।

[પૂ. ઉપાધ્યાયશ્રી જ્ઞાનસાગર વિરચિત 'જ્ઞાનાષ્ટક–૫']

પૂજ્યશ્રીને નિઃસંગ દશા, આત્મમગ્નતા, સ્વભાવમગ્નતા, જ્ઞાનરતિમગ્ન વિશેષ પ્રિય હોવાથી તેમના જ્ઞાન–ધ્યાનમાં સાહજિક વિક્ષેપ પાડનારાઓ ઉપર ક્યારેક ગરમ થવા માત્રથી તેમને ક્રોધી, ગરમમિજાજી કહેવા એ જ્ઞાનીપુરુષ સાથેનો મોટો અન્યાય છે. બાકી તેઓ પોતે જ કહેતા, "આ મારો ગુસ્સો નહીં જૂસ્સો છે" તેજસ્વી પુરુષોનો ગુસ્સો પણ તેમની ગુણસંપદાની જેમ સાધારણ વ્યક્તિથી સહન ન થાય તે શક્ય છે. પૂજ્યશ્રીએ સંવિભાગપણાનો ગુણ વિશેષપણે પોતાના જીવનમાં ઉતારી લીધો હતો. ગૌચરીમાં આવનારી અનુકૂળ વસ્તુ ન હોય બીજાને તે પણ પ્રેમપૂર્વક થોડી પણ બીજાને વપરાવીને પછી પોતે વાપરતા સંવિભાગી ગુણ પરિણામને કારણે જ પૂજ્યશ્રીની

પેટપાપનું મૂળ નથી પણ લોભપાપનું મૂળ છે.

તીર્થોની યાત્રા ચતુર્વિધ સંઘ સાથે કરવાની ભાવના સેવતા તેથી જ તેઓ સંઘવાળા મહારાજ તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા.

શ્રી આચારાંગ સૂત્રના પ્રઘોષ સ્વરૂપ—'સવ્વે સંગ મહાસવા 'ની વાત આચાર્ય ભગવંતને આત્મરસ હોવાથી તેઓ લોકસંગની માત્રા વિશેષ ઘટાડીને સ્વદ્રવ્યગુણ પર્યાયની ચર્ચામાં જ પોતાનો વિશેષ સમય વિતાવતા પૂજ્યશ્રીની સ્વભાવમગ્નતા, જ્ઞાનમગ્નતા તો પ્રસિદ્ધ હતી જ. દિવસમાં જ્યારથી થોડું અજવાળું થાય ત્યારથી સાંજના સંપૂર્ણ અંધકાર સુધી પૂજ્યશ્રીનું મુખ નિરંતરવાંચન-મનન નિદિધ્યાસનમાં જ મગ્ન રહેતું.

'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતશ્રીને 'પ્રશમરતિ' ગ્રંથ અતિપ્રિય હતો જેનો પંદર દિવસમાં એકવાર સંપૂર્ણ સ્વાધ્યાયનો પૂજ્યશ્રીને નિયમ હતો. તેમાં પણ છેલ્લા ચાતુર્માસમાં મેં અનુભવ્યું કે દરરોજ બપોરે પૂજ્યશ્રી 'પ્રશમરત્તિ જ હાથમાં રાખતા.

તેજસ્વી પુણ્યપુરુષ-ગુણસાગર જેના ગુણનો પાર નથી. આ અતિ નાનકડો લેખ પણ તેમની કૃપાથી લખાયો-લખી શકાયો. હૃદયપૂર્વકની શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરતા દીનભાવથી એ જ માંગણી છે કે, "તમારા ગુણોની યત્કિંચિત પ્રાપ્તિ અમને પણ થાઓ! વંદે તદ્‌ગુણ લબ્ધયે!!

નાગજી ભુદરની પોળ, અમદાવાદ —મુનિરાજ રાજયશવિજય

પેટની ભુખ કરતા ધનની ભુખ ભયંકર છે.

પૂજ્યશ્રીને શ્રદ્ધાંજલિ

પરમ પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેશરી દાદાગુરુદેવશ્રી આચાર્ય ભગવંત વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજ સા. ના ગુણો સાંભળતા આજે પણ હૈયું ભરાઈ જાય છે.

તેઓશ્રીનો ગુલાબી સ્વભાવ, ઉદારતાં, હૈયાની નિર્મલતા આદિ વિશિષ્ટ ગુણો તેમના પરિચયમાં આવેલ વ્યક્તિને આજે વર્ષ પુર્ણ થયું પણ ગુણોની યાદ વિશારે પડતી નથી પૂજ્યશ્રીની પ્રેરણાથી આકાર લઈ રહેલ મુક્તિ-ધામ અમદાવાદ (થલતેજ) ગાંધીનગર હાઇવે રોડ ઉપર મુક્તિ-કમલ-કેશર-ચંદ્રસૂરિશ્વરજી.

જૈન વિદ્યાર્થી ભવન પૂજ્યશ્રીની યાદ આપી રહેલ છે.

પૂજ્યશ્રીની અગ્નિદાહની જગા (રાયણવૃક્ષ) પાસે આકાર લઈ રહેલ ગુરુમંદિર તૈયાર થઈ રહેલ છે.

પૂજ્યશ્રીના અધુરા રહેલ કાર્યને પૂર્ણ કરવા તેઓશ્રી કૃપા દૃષ્ટિ વર્ષાવે તેવી અભિલાષા...

પૂ. ગણિવર્ય ગુરુદેવશ્રી યશોવિજય મ. સા. ના
ચરણ કિંકર દિવ્યયશવિજય.

શુભોદયના કાળમાં નમ્રતા ને અશુભોદયના
કાળમાં મમત ટકે તો બેડો પાર.

પરમ પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી ગુરુદેવશ્રીને શ્રમણી-ભગવંતો તરફથી અંતરના અંતરની ભાવભરી-ભાવાંજલિઓ

આપું
શ્રદ્ધાંજલિ !
શાસન સ્તંભ
પૂ. આચાર્ય ભગવંતે
પંચાચારનું કર્યું પાલન
છ કાયના જીવોને આપ્યું અભયદાન
સાત પ્રકારના ભયોનો ભેદ કર્યો ને
આઠ પ્રકારના મદોનું કર્યું મર્દન
એવા સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્ય
વિજયભવનરત્નસૂરિજીને
સમુદાય પતિ સૂરિજીને
કોટી કોટી
વંદન

(પ્રવર્તની) — સાધ્વીશ્રી નેમશ્રીજી

ઉદયમાં આવેલ કર્મો ભોગવવાનો સાથે હાયવોટા-
આર્તધ્યાનથી ઉલટા નવા કર્મો બંધાવાના,

ગુણ–પ્રકાશે તરવું રહ્યું, હે ગુરુદેવ !

"જ્ઞાન ધ્યાનમાં મસ્ત બનીને આત્મજયોત પ્રગટાવી.
જ્ઞાન ગંગાને તીરે રહીને, મહાવીર પાટ દીપાવી.
કરીએ સૂરિને વંદન શીશ ઝૂકાવી.

જૈન શાસનને પામી તેના પરમાર્થને જાણી અનેક શૌર્યવંતા, તેજવંતા, ઝગમગતા અને ખમીરવંતા આરાધક આત્માઓ થઈ ગયા. તેમાંના આ એક મહાપુરુષ છે. પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી, ભુવનમાં રત્ન ચમકે તેમ તેનો ઝગમગાટ ચારે દિશાએ પ્રસરાવ્યો જેમણે આચાર્યદેવશ્રી પ્રભવચંદ્રસૂરિના સમાગમે વૈરાગ્ય પામી. પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયચંદ્રસૂરિશ્વરજી મ. સા.ના ચરણે જીવન અર્પણ કરી. પ પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયકેશરસૂરિશ્વરજી મ. સા.ની પાટ દિપાવી અમારા સૌના કલ્યાણ અર્થી બની હૃદયમંદિર સિંહાસન ઉપર સ્થાન બની ચૂકયા.

સંસાર ઉપવને કેટલા જીવો ઉત્પન્ન થઈ આયુષ્ય ભોગવી વિદાય થાય છે પણ જેઓના જીવન–કવન–કમલ માફક પ્રશસ્ય અભિવંદનીય જે સ્વસાધના સાથે તન–મન–જીવન શાસનને સમર્પિત કર્યા હોય આવા એક પ્રજ્ઞાશીલ, પ્રતિભાશાળી, પ્રકૃષ્ટ વ્યાખ્યાતા શ્રીમદ્ વિજયભુવનરત્નસૂરિજી આપની સૌ વચ્ચેથી વિદાય થઈ ચૂકયા. અધ્યાત્મરંજિત મહાન આત્મા પૃથ્વી પર વિચરણ સાથે તત્ત્વ અમૃત જ્ઞાનના કાંઈક બિંદુઓ વરસાવતો બાહ્યાંતર સૃષ્ટિમાં અવલોકનમાં મસ્ત. પરંતુ કાલનિયમ જન્મ તેનું મૃત્યું નિશ્ચિત...તે પ્રમાણે ચૈત્ર સુદ ૧૪ ના દિવસે તેને વિદેહી થવું જ પડયું. અત્યંત શોક મગ્નતા પણ શોક કરીને મળે પણ શું ? શોકને બાજુએ મૂકી વિરલ આત્માના ગુણોનું અવલોકન આપણને કાંઈક અદ્વિતિય પ્રકાશ પ્રાપ્તિએ દોરી જશે. 'વિજયભુવનરત્ન' વિજયનો અર્થ સાહજિક તેજ બને કે અધ્યાત્મ-

કર્મ ગમે તેટલા બળવાન હોય પણ
તે જડ હોવાથી અંધ સમાન છે.

બાદ શ્રીસંઘ, મુનિરાજોને, સાધ્વીશ્રીઓને કહે છે. " શરીર તો માત્ર નિમિત, શરીર કરે શરીરનું કામ, આપણે આપણું કામ કરીએ. આજ છે 'દેહાતીત દશા'. ને પૂજ્યશ્રી વધુ વિનાશી હું અવિનાશી'નું પદ સાર્થક કરી બતાવ્યુ. ને... શરીર અને આત્માની ભિન્નતાને સમજાવી જીવનમાં આચરણ કરનાર વિરલ મહાત્મા.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી ૪૭ વર્ષનો સુવિશુદ્ધ સંયમ પાળી ૬૪ વર્ષની વયે પરલોકના પંથે પ્રયાણ કરી ગયા. જૈન શાસનના જીવોના પ્રાણીધાર શાસનસ્તંભ તૂટતા આઘાત અસહ્ય બન્યો ને આંખોના પડળે તરવરી રહ્યો આત્મપૂંજનો, ગુણોનો અનંત ભંડાર. તેઓના ગુણ પ્રકાશના સહારે જ તરવું રહ્યું.

ખરેખર પૂજયશ્રીના ગુણો ગાઈએ તેટલા ઓછા છે જેઓશ્રીની આનંદઘનજીની અપૂર્વ મસ્તીને અનંત ગુણ ભંડારેથી અમ ભવિ જીવોમાં પામર, પ્રાણીઓમાં એકાદ ગુણ આવિંભાવ થઈ શકે. પ્રાર્થના એ જ છે કે ગુરુદેવશ્રી સ્વર્ગદ્વારેથી આશીર્વાદ વરસાવો, અમારો આત્મા પણ પ્રભુપંથને વફાદાર રહી કલ્યાણ માર્ગે શક્તિમાન બને.

(થલતેજ–અમદાવાદ) સાધ્વી વિનયપ્રભાશ્રીજી

આપનો અણધાર્યો વિયોગ...અસહ્ય !

સ્ફટિક રત્નસમા એવા અનેકાનેક ગુણી બિરાજમાન પૂ. પાદ શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજનો અણધાર્યો વિયોગ સહન કરવો ઘણો જ મુશ્કેલ છે. તેમની દેહમુક્તિ છતાંય અમારી નજર સમક્ષ ઝળહળતા હીરા, શું ચમકતુ જીવનચરિત્ર–પરિચય–યાદોની પળો એ જ અમારું કંઈક પુન્યોદય. નેત્રેથી પડતા આંસુ સિવાય અમારા જેવા પામરો, કંઈ જ અભિલાષા રૂપની કિંચિત્ માંગણી એક જ છે કે

આંખમાં કણો ખૂંચે તેમ દોષ ખટકવા જોઈએ,
શિયળ સંયમથી જ સૌંદર્ય શોભારૂપ છે, અન્યથા શાપરૂપ.

ભવોભવ બસ, ત્રિરત્નની પ્રાપ્તિ થાવ. દુર દુરથી હૃદય-ધર્મની લાગણી વડે ત્રણે તત્વનું દર્શન દેશો.

હે, ગુણવંતા! ગુરુરાજજી આપશ્રી જ્યાં હો ત્યાંથી તમારા હૃદયના આશીર્વાદ સદાકાળ અમારા પર વરસાવશો. બસ એ જ અમારા હૃદયની શુભેચ્છા સહ શ્રદ્ધાંજલિ.

—સાધ્વીશ્રી પ્રભાશ્રીજીની
૧૦૦૮ વંદના.

ઓ ગુરૂદેવ
રાગદ્વેષનાં વિજેતા
લોકાલોકનાં પ્રકાશક
ધર્મતીર્થનાં પ્રભાવક
પ્રાણીમાત્રનાં ઉદ્ધારક
દયાના પુંજ
સંયમના પુજારી,
એવા
તારક ગુરુદેવનાં
ચરણમાં લાખ લાખ
વંદન હોજો.

—સાધ્વી મંજુલાશ્રીજી

વિરલ વિભૂતિને ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ...

આશીર્વાદદાતા સ્વર્ગસ્થ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતશ્રી ભૂવનરત્ન-સૂરિશ્વરજી મહારાજ આપને કોટિશઃ વંદના.

પૂજ્યશ્રી શ્રદ્ધાંજલિમા તો અમારા જેવા અજ્ઞાની શું લખવાના! છતાં અમારા શિરછત્ર સમા મહાનયોદ્ધા, જે અમોને હરહંમેશ કર્મ-

શિયળ અને સૌંદર્ય એ બંનેનો સુમેળ
એ સોનામાં સુંગધ સમાન છે.

ફોજેને હટાવવાનું તીક્ષ્ણ શસ્ત્ર-જે જ્ઞાનશાસ્ત્ર-પીરસનારા તથા જીવનબાગને જ્ઞાનપુષ્પોની ગૂંથણીથી જેમને પોતાનું સર્વસ્વ જીવન મઘમઘાયમાન કર્યું. તેમની સુવાસના વચનો ટંકશાળ...તેમની આભા અત્યંત પ્રભાવિક તથા તેમની ગતિ, શ્વાસોશ્વાસની ગતિ તીવ્રપણે જ્ઞાનતંતુઓથી વણાયેલી રહેતી. જે એમના સમાગમમાં આવે તેને પામર એવા પશુ જેવા અમોને પણ જ્ઞાનની સ્વાનુભૂતિ કરાવનારા જે મારા જીવનના ટૂંક પરિચયમાં અમોએ અનુભવ્યો છે. વધારે શું લખીએ?

આ મહાન વિરલ વિભૂતિને દેવલોકમાંથી અમારા જેવા શિષ્યગણને જ્ઞાનશક્તિ, સમજ પ્રદાન કરે. એ જ શુભેચ્છા.

સા૦ શ્રી રાજેન્દ્રશ્રીજી મ. ની ભાવભરીવંદના

ફોરમ રહી... ત્યાગના અનુરાગની.

અધ્યાત્મના યોગી! જ્ઞાનદાતા, ક્ષમાસાગર પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી માટે શું કહી આપવી શ્રદ્ધાંજલિ?

જે અવ્યક્ત રહેલું છે તે વક્તવ્યમાં ગમે તેટલું લાવું તે ઓછું છે કારણ કે પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ એક ઉત્તમ કોટિના મહત્ત્વશીલ કર્તવ્યધારી આત્મા હતા. તેમની ઓજસભરી પ્રભાવશાળી વાણીથી અનેક જીવોના દિલમાં તપ, ત્યાગની વીણાનાં તાર ઝણઝણી ઉઠ્યા હતા. પૂજ્યશ્રીની વાણી જાણે સિંહગર્જના સમી હતી જોરદાર! અનેક-ગુણોના ધારક! આપણા જીવનનું વર્ણન ચર્મજીભથી ન થઈ શકે!

આજે તેમની ખોટ પુરાય તેમ નથી. આપણી વચ્ચેથી ચાલ્યા ગુણ-સૌરભ પ્રસરાવીને. તેઓને આપણે આંસુથી નહીં પણ તેમના જીવનમાં રહેલા આદર્શ-ગુણો અપનાવીને પળે પળે આત્મજાગૃતિ હૈયામાં લાવી, ભાવભીની શ્રદ્ધાંજલિ અર્પીએ.

શરીરના અભ્યંતર સ્વરૂપ વિચારે તો
તેમાં કાંઈ મોહ પામવા જેવું નથી.

જૈનશાસનનું તેજરત્ન ગયું. જવાહિર અદૃશ્ય...તરવરી રહ્યા છે તેમના તાજા જીવન સ્મરણો. પૂ. સ્વ. ગુરુદેવના ગુણગ્રહણ કરીએ તો જ ગુરુ-ઋણમાંથી યત્કિંચિત મુક્તિ – એ જ ભાવના.

બસ, યાદ કરું સંત સૂરિદેવની જિંદગીને યોગ્ય પંક્તિ –
" અર્પી ગયું ફોરમ જગતને, ત્યાગના અનુરાગથી "

(૭-૬-૮૭) —સાધ્વીશ્રી કમળાશ્રીજી,
—સાધ્વીશ્રી સ્નેહલતાશ્રીજી,

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી ને!

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી!!!
પ્રવચન પ્રભાવક, શાસન શણગાર,
પૂ. આ. દેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજ!
આપના શ્રી ચરણોમાં
કોટિ કોટિ હો વંદન.

શ્રી ગુર્જર જૈન સંઘની બહેનો —સાધ્વીની ઉદયપ્રભાશ્રીજી
શ્રી મહાવીર જૈન સંઘની બહેનો —સાધ્વીશ્રી યશપ્રભાશ્રીજી

વિજય ભુવનના વિજિત જીવન ચરણે વંદના

અજ્ઞાનતા નિવારવા સમજાવી સમ્યક્ સાધના
ભૌતિક ભ્રાંતિ ભાંગવા ઓળખાવી આત્મ આરાધના.
દુર્ગુણ દિલેથી કાઢવા દિવ્ય અનુપમ બતાવી ભાવના.
ઉપકારી ગુણિયલ ભુવનસૂરિને સદા સદા - હો વંદના.

એકલી ઉપરની ચામડીમાં મોહાય તે તો ચમાર કહેવાય.

પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજ સાહેબ, ગુરુદેવ ! દેહસ્વરૂપે વિલિન પણ આત્મ-ગુણગરિમા, અનંત અમર, અજર...

આપશ્રીએ જીવનની ક્ષણભંગુર—સંસારનીપળો ક્ષણિકપળો ને સંયમ-સાધનાથી મઘમઘતુ કરવા મથવા મડયા. જેઓશ્રીએ મોક્ષ રૂપી રમણીને વરવા કાજે સાધનાની પગદંડીએ ચઢયા હતા. પોતાના જીવન-હેમને ચળકતું રાખવા ને સંયમ-જીવન સાધવા સાધનાના પગથારે ચઢયા.

જેઓશ્રીએ આત્માના પ્રકાશ—પ્રભાવ પાથરવા તપશ્ચર્યા કરી. વીરશાસન કાજે વીર બની કર્મ-જંજીર તોડવા અપૂર્વ ઉલ્લાસથી જીવન-પંથ દિપાવ્યો. મીનની જેમ સંસાર-સમુદ્ર પાર પામવા—ચારિત્ર્ય ઉજ્જવલ કરવા અથાક પ્રયત્ન કર્યા. ને વિચાર, વાણી વર્તનથી જિંદગીને સુસંસ્કારોથી સવાસિત કરી.

એ પુણ્યજીવનના અથાગ પ્રયત્નના પરિણામે પ્રભાવે જ્ઞાનસરિતા વહાવી ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ કરી કીર્તિ ફેલાવી. ૪૭ વર્ષના અનેકાનેક ગુણોની અખંડતાથી જીવન ઝગમગતું બનાવ્યું. સંયમજીવન ૪૭ વર્ષમાં ૨૫ જેટલા મહાન છ'રી પાલિત સંઘ કાઢી અનેક આત્માઓને જ્ઞાન-જ્યોતમાં લાવવા પ્રયત્ન કર્યા. પોતાના મહાનમત્ત જીવનમાં—મહોત્સવો, સંઘો, જૈન-શાસન અને મુક્તિધામ જેવી મહાન સંસ્થાનું કાર્ય નિડરતા નિઃસ્પૃહતાપૂર્વક સફળ કર્યું.

એવા દિવ્ય-આત્માની ગુણ-ગરિમા કઈ રીતે વર્ણવીએ. હર્ષથી અર્પેલા એ સુરિદેવ ને અંજલિ, અંતિમ શબ્દે...

જેમના મુખે ઝળહળતુ બ્રહ્મચર્ય—નૂર,
અજ્ઞાની જીવોના અંધાર-અજ્ઞાન કર્યા દૂર,
હૃદયમાં હતા દિવ્ય-આત્મ ધ્યાનના પૂર,
સિંહ કેસરી વિજયભુવને કર્મોને કર્યા ચૂર.

(મહુવા) —સાધ્વીશ્રી મંજૂલાશ્રીજીના
—સાધ્વીશ્રી મધુકાન્તાશ્રીજી

શિક્ષણ કરતાં યે સંસ્કાર મહા કિંમતી વસ્તુ છે.

ભાવ-પુષ્પાંજલિ....!

પ્રાતઃ સ્મરણીય પરમોપાસ્ય પૂ. પાદ સ્વ. આચાર્યશ્રી ભુવનરત્ન-સૂરિશ્વરજી મહારાજને આત્મસંવેદનાત્મક શ્રદ્ધાંજલિ.

" येषा मन इह विगतविकारं । ये विध्धवितभूवि जगतद्धपकारम् ।
तेषा वयमुचिता चरितानां । नाम जपामो वारंवारम ।।

ઉપરોક્ત કાવ્ય પંક્તિ દ્વારા પ્રકટતુ રહસ્ય અમારા સંયમ જીવનમા પૂજ્યપાદશ્રીના સ્વાનુભવથી પ્રત્યક્ષ કહી બતાવે છે. તેમાં જરાય અતિશયોક્તિ નથી જ.

તેમની નિશ્રામાં રહેવાનું સદ્ભાગ્ય! પૂર્ણ ચાતુર્માસ બાદ શેષકાળમાં અવારનવાર ૨ ૩ વર્ષ મળતા જ રહ્યા. આ અમારા પરમ પૂણ્યનો ઉદય... એમનો સત્સંગ એ જ જીવનનો અપૂર્વ લ્હાવો. 'સૌરાષ્ટ્ર કેશરી' એમને મળેલું બિરુદ! એમને રસજ્ઞાતા કહીએ! યોદ્ધા કહીએ!...'સાહેબજી...દેવ થયા'—આ વાત સત્ય જાણાતી નથી, માન્યામાં ન આવે...છતાં ય સત્ય હકીકત માનવી જ રહી અને...

અરે... અમારા કમનસીએ... અનુપમ શાસનરત્ન કુદરતે છીનવી લીધું. અમોને ઉત્કૃષ્ટ જૈનધર્મ જ્ઞાન પીરસનાર... અને હવે આજ અમારા જેવા માટે ઘણી મોટી ઉણુપ. મૃત્યુનો કુરઆઘાત અસહનીય રહેશે. કોણુ અમને હવે...દિવ્ય-વાણીના વ્હેણે અમ જેવા પથ્થરને પલાળશે.

આપ સ્વર્ગેથી—જ્યાં હો ત્યાંથી અમારા પર અમીદૃષ્ટિ વરસાવો. એ જ શુભભાવના. અમર આત્મા અમ પર પવિત્ર નજર કરતો રહે—એ શુભકામના સાથે અંતરના વિરહની વેદનાભરી શ્રદ્ધાંજલિ આપના ચરણાવિંદે....

— સાધ્વી શ્રી શ્રેયસ્કરશ્રીજી
તથા સાધ્વીશ્રી ભાગ્યોદયાશ્રીજી

- - -

મોહાંધતાને કારણે જ અનંતગુણી આત્માની
પાસેથી સાચુ સુખ મેળવી નહીં શકે.

જ્ઞાની મહાપુરુષને વંદના... શ્રદ્ધાંજલિ

રત્નગર્ભિત પૃથ્વી ઉપર મહાપુરુષોનો જન્મ પરોપકાર માટે જ થાય છે, દુન્વયિસુખો માટે નહીં. એમની વિકાસ પામતી દૃષ્ટિ કરુણા-રૂપ અમૃત-વૃષ્ટિ કરનારી હોય છે. એમની વાણી પ્રશમરસ અમૃતનો છંટકાવ કરે છે. જ્ઞાનમગ્ન, જ્ઞાનરત, જેનું જીવન–એવા જ્ઞાની મહાપુરુષને અમારા શત શત નમસ્કાર. કોટિ કોટિ વંદના.

—સાધ્વીનિર્મલપ્રભાશ્રી

સંત–દીપ બુઝાયો પ્રકાશપૂંજ પાથરી ગયો...!

ધર્મની કમલકેસર ક્યારીથી પરિવરેલા સંયમકળાના અદ્ભુત સીંચાયેલા પુણ્યાત્માઓ ભવ–જીવોને સંસાર–તાપમાંથી મુક્ત કરાવે છે. શુદ્ધતમ અધ્યવસાયોથી ચડતા તેઓ તપ–તેજથી જાજવલ્યમાન બની અજ્ઞાન અંધકારનો નાશ કરે છે. શ્રુતિજ્ઞાનસંપન્ન ઉચ્ચકુલમાં જન્મ ધારક વિરલવિભૂતિ સંસાર–સાગર–કમળેથી મુક્તિએ પહોંચવા પ્રયત્ન કરે છે અને એ જ કે...રત્નસમા પૂજ્યશ્રીના અનેકાનેક ગુણરત્નોની માળા ગૂંથનથી જીવન સાફલ્યને વરેલા પૂ. પાદ આચાર્ય શ્રી વિજય-ભૂવનરત્નસૂરિજી મહારાજની ગૌરવ–ગાથાનું સ્મરણ અમૃતપાન સાથે આપ સર્વે સ્વયં જીવનમાં કંઈ એકાદ ગુણ–આચરણમાં ઉતારીએ.

માનવંતી મરૂભૂમિ–ખેતાસણની ખમીરવંતી ભૂમિમાં ધનજીભાઈએ દેહ ધારણ કર્યો. રેતીના ઢગલા વચ્ચે રમતા શૈશવકાળ સરી ગયો... બાળકોનાં ટોળામાં રમતો ધનજી ધ્રુવતારક જેમ તરી આવતો હતો. ગળથૂંથીએ ગૂંથાયેલા માતા–પિતાના સંસ્કારો, સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયમાં દીક્ષિત બનેલા ફઈ મ.સા. તરફથી પ્રેરણાની પિયુષવાણીનું થતું સિંચન. ભવાંતરમાં અધૂરી રહેલી આરાધના...ને ધર્મશિખરો સર કરવા

ઐકાન્તિક કને આત્યંતિક સુખ આત્મા
સિવાય કોઈ આપી ન શકે.

ધનજીભાઈનો ધન્યાત્મા જાગી ઉઠયો.

એક પથિક આત્માને મોક્ષનગરીના પ્રવાસ ભણી દોડ મુકવી હતી. જે બસ, આ ભીષણુ ભયાનક ભવાટવીમાં ભ્રમણુ કરી અકાળાયેલો, મૂંઝાયેલો, થાકેલો હતો જ. તેને વિષયોના વાદળ વિખેરી, કષાયોની કાલિમા કચડી નિર્મળ સાધનાપંથે ચાલવું હતું. તેને ભવસંગ્રામ-વિજેતા થવું હતું–મોહ લૂટારાથી સાવધ રહી, તપોબાણુના પરાક્રમ-રૂપ ધનુષ્યબાણુ વડે કર્મકંચૂક ભેદીને. કિંતુ...એ પાથિક ચાહતો હતો સથવારો...! અવિચલનગરી પ્રતિ પા...પા. પગલી માંડતા એક ધર્મમાતાની આંગળીએ ઝૂલવું હતું. ત્યાં તો...! સ્વપ્ન સાકાર થયું.

અનંતના પ્રવાસીને અષ્ટપ્રવચનમાતાની ગોદમાં રમવા એક ધર્મગુરુ મળ્યા.

'કમળની કોમળતા...કેસરકચારાની વિશ્રાંતિ
ચંદ્રની સૌમ્યતા. પછી ન રહે કમીના

બાલધન આત્મધનની ખોજમાં ખોવાઈ ગયો...ફઈ મહારાજ સહિબાનો આગ્રહ હતો. 'ભઈલા સ્થાનકવાસીનું રતન બનજે હો ને! પણુ ધનને તો ચંદ્રના કિરણોમાં આત્મધનની પ્રાપ્તિમાં રાહ દેખાઈ ચૂકયો હતો. સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહી દીધું, "મહાસતીજી! જો મુખે મુહપત્તિ બાંધવાથી જ મોક્ષ થઈ જાય. તો હું ગોદડાના ઢગ બાંધી દઉં."

તેજવર્ય તેજસ્વી ચંદ્ર-કિરણોના શરણે અનંતના પ્રવાસીની મન-મક્કમતા લયલીન બની ગઈ. મુનિશ્રી ભુવનરત્નવિજયસૂરિ બની પૂ. ગુરુ મ૦ સા૦ આદિની વૈયાવચ્ચ દ્વારા અજબ વકૃતત્વ-શૈલીની ભેટ વડે જ ભવ-જીવો પર ભવ્ય અસર સાથે ધર્મ-શાસન પ્રભાવનાની શરૂઆત કરી. છ'રી પાળતા સંઘો, પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવો-અંજનશલાકા, દીક્ષા, વડીદીક્ષા પ્રદાનાદિના કાર્યો અપ્રમત ભાવે કરી 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી, બિરુદ ધારણુ કર્યું.

અવિસ્મરણીય આચાર્યપદ પ્રદાન પ્રસંગ રાજનગર મધ્યે સંવત

સાચા સુખ માટે માનવ પાસે
દિવ્યજ્ઞાન.દષ્ટિ હોવી જરૂરી છે.

૨૦૩૫માં યોજાયેલ જે હજુય નજર સમક્ષ તરવરે છે. પૂ. પ્ર. સાધ્વીશ્રી નેમશ્રીજી મ.ના પ્રશિષ્યા સા. વારિષેણાશ્રીજીને સિદ્ધલેખિકા પૂજ્યશ્રી કહેતા. તેઓશ્રીની પદવી પ્રસંગે જવાની અપૂર્વ ભાવના...પણ ન જાણ્યું જાનકીનાથે સવારે શું થવાનું છે? વિહારમાં વારિષેણાશ્રીજી સ્વર્ગવાટે સંચરી ગયા તેમના અધૂરા અરમાનો પૂર્ણ કરવા ભાંગેલુ હૃદય છતાં ય પૂજ્યશ્રીના પદવી પ્રસંગે તપસ્વી સાધ્વીશ્રી ત્રિલોચનાશ્રીજી આદિ સાથે અમે રાજનગર ગયા.

હજારોની માનવમેદની વચ્ચે પૂ. વિનયચંદ્રસૂરિજી મ. સા.ના વરદ્ હસ્તે તૃતીયપદે આરૂઢ થયાં. ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ જે પ્રવચન કર્યું તેનો ગુંજારવ–માર્મિક નિર્દેશન જે વર્તમાન જૈન શાસન પ્રતિ કર્યો તે હજુ ય કાનમાં ગુંજી રહ્યો છે.

"મૃતસિંહના કલેવરને બીજા પશુઓ હેરાન કરતા નથી. પણ કલેવરમાં રહેલી કીડાઓ–જિવાત જ તેને ફોલી ખાય છે. તેવી રીતે મૃત પ્રાયઃ બનેલા જિનશાસનને અન્ય મતીઓ હેરાન નથી કરતા, જેટલા જિનશાસન મતીઓ. મારી ફરજ આજથી વધી રહી છે હું શાસનને વફાદાર રહું. અંદરના કીડાઓ દૂર થાય. જૈનશાસન–પતાકાનો વિજયધ્વજ મુક્ત ગગનમાં લહેરાય તેમ ઇચ્છું છું."

પદવી પ્રસંગોએ, ચાતુર્માસ તથા શેષકાળ દરમ્યાન શાશ્વતી ઓળીમાં જ્યારે જ્યારે અમોને પૂજ્ય ગુરુદેવની અમૃતવાણીનો લાભ મળતો ત્યારે ત્યારે ગૌરવ પૂર્ણ હૃદય બની જતું. એવા એક શિર-છત્રને અમ શિર નમતુ રહેતુ. અજબ અઝમતેજનું પ્રગટીકરણ થતું તેમના પ્રવચનોમાં પણ બ્રહ્મચર્યવ્રત – પાલનનો મીઠો – મધૂરો રણકાર સંભળાતો જેનો ધ્વનિ હજુયે ગૂંજ્યા કરે છે.

છેલ્લા પાંચેક વર્ષોથી અનેક રોગોથી ઘેરાયેલા છતાં તેમની આત્મ મસ્તીમાં કદીયે ઉણપ આવી નથી. ને સાથે રહી પુસ્તકોની સદા-કાળની મૈત્રી. સં. ૨૦૪૩માં મુંબઈ ચાતુર્માસ પધારવા અમદાવાદથી વિહાર કરતા પાલેજ મુકામે શરીર–સ્વાસ્થ્ય હાથમાંથી સર્યું. શિષ્ય-

આકુળતા એ દુઃખ લક્ષણ અને
અનાકુળતા એ સુખ લક્ષણ છે

પરિવારને કહ્યું, "યશોવિજય, રાજયશવિજય મારા દેહની ચિંતા ન કરો...મારો માર્ગ ક્લીયર થઈ ગયો છે." 'વપુવિનાશી તું અવિનાશી' વપુ વિનાશી મારો આત્મા અવિનાશી અજર...અમર છે. હું મારા શુદ્ધ સ્વરૂપને પામું. ને અંતકાલિન મૃત્યુમસ્તી સાથે શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર મસ્ત બન્યા.

ચૈત્ર-શુકલાની ચતુર્દશી પૂજ્યશ્રીના દેહ માટે ગોઝારો દિન બની ગયો... પૂજ્યશ્રી અનંતની વાટે સિધાવી ગયા. પૂજ્ય ગુરુદેવ !...ઓ ગુરુદેવશ્રી સૂરિદેવશ્રી...

આ શું કર્યું ? અમારે હજુ આપની જરૂર હતી ! શિષ્ય-પ્રશિષ્ય સાધ્વીવૃંદ-શાસન સહુ આપ ભણી મીટ માંડી રહ્યા છે ? અમોને છોડીને કેમ ચાલ્યા ? શો અપરાધ ? ક્ષમા કરજો એકવાર. સ્વર્ગેથી દિવ્ય આશીર્વાદ વાણી વરસાવો જેથી ભયાનક માર્ગ પ્રકાશવંત હો ઓ ! ગુરુદેવ ! !

આપની કૃપાકાંક્ષી સાધ્વી વજ્રસેનાશ્રીજી

શું ? શ્રદ્ધાંજલિ, ચંદ્રના બાળને ?

ચૈત્રસુદ તેરસ મહાવીર જન્મની આનંદની ઊર્મિ ઉરમા સમાતી ન હતી, ત્યાં તો નિષ્ઠુર દૈવે ન વાંચી શકાય, ન કલ્પી શકાય એવા હૃદયવેધક ક્રૂર સમાચાર ચૈત્ર સુદ પુનમના પ્રભાતે મળતા હૃદય રડી ઊઠ્યું. કોને ખબર હતી કે અમારા અંતરના અવાજને બેસૂરો બનાવી દેશે ? શું અમારી ભાવનાઓ દિપક આપના હૃદયદ્વાર સુધી પ્રકાશીત નહોતો બન્યો ? શું આપની શિષ્યાઓની આરઝૂ આપને ન ગમી ?

મનમાં વિચાર્યું હતું કે ચાતુર્માસબાદ પૂ. પાદ સૂરિદેવશ્રી ભુવન-રત્નસૂરિ મહારાજના પ્રથમ દર્શન કરી નયનોને શાંતિ મળશે.

ઈન્દ્ર અને ચક્રવર્તીના સુખ પણ ચિત્ત
સ્વાસ્થ્યના સુખ પાસે તુચ્છ છે.

જૈનશાસનમાં વિદ્યમાન અનેક મહાપુરુષોમાંના એક અદ્વિતીય કોટીના મહાપુરુષ હતા. અનેકવિધ ગુણોના ખજાના. 'નીડરતા' એ એક અત્યંત પ્રસંશનીય, અનુકરણીય ગુણ હતો. કોઈની ય શેહશરમમાં તણાયાવિના શાસન ને શાસ્ત્રને વફાદાર રહેવાની વૃત્તિ જેમના જીવનમાં રોમરોમમાં વ્યાપ્ત હતી.

હજારોની મેદનીમાં જ્યારે વ્યાખ્યાન આપતા ત્યારે "આગમો અને સિદ્ધાંત"થી યુક્ત અમોઘવાણી સાંભળીને પૂ ગુરુદેવની અગાધ-શક્તિ ઉપર શ્રોતાઓ આફ્રિન થતાં. એવી અજોડ શૈલીના વ્યાખ્યાતા હતા. એવી સિંહગર્જના વ્યાખ્યાનોમાં નહીં સંભળાય!

શાસન સૂરક્ષક વીરપુરુષ, સિદ્ધાંત સમર્પક વિદ્વાન પુરુષની આવશ્યકતા હજી યે હતી, પણ શું થાય? આવા એક નહીં પણ અનેક ગુણો નમ્રતા, વચનસિદ્ધતા વગેરે હતા છ'રી પાલિત સંઘો કઢાવવા, એ સંઘોના સંઘર્ષનું નિરાકરણ–ઐકચતા લાવવી, એવા અત્યંત સહજતાથી કાર્યો કરનાર હવે કોણ? સર્વ રીતે તારક-ગુણ ગુરુદેવની રૂપરેખા વ્યક્ત કરવા અમો બિલકુલ શક્તિહીન-અસમર્થ છીએ.

દેહમાં ભયંકર વ્યાધિ હોવા છતાં ય તેમની સમાધિ ભદ્રંકર હતી. તેઓશ્રીની વિદાયથી શાસનરસિક આત્માઓ, જૈન–જૈનેતરોને અવર્ણનીય આઘાત થયો છે. શાસનને, સંઘને, અમારા સમુદાયને ન પૂરી શકાય તેવી મહાન ખોટ પડી છે. અસમર્થ એવી હું...અલ્પમાત્ર ગુણાનુવાદ કરી વિરમું છું.

શાસન દેવને પ્રાર્થના,
અમારી એ અભ્યર્થના.
સદા અમો પર સ્વર્ગેથી
અદૃશ્ય કૃપાના કિરણો વરસાવે
ગુરુચરણ–વંદનાજલિ ગાવે.

સાધ્વીશ્રી અનંતપ્રભાશ્રીજી

કષાય ને ઇંદ્રિયોથી જિતાયેલો આત્મા જ
સંસાર છે કષાયોને જીતનારો આત્મા મોક્ષ છે.

પ્રવચન પ્રભાવક સૂરિદેવ !!

પ્રવચન-શક્તિ હતી જેહની, સૌ મુનિગણુથી ન્યારી,
તેહથી ઉજ્જવળ શોભી રહી'તી કેસર કેરી ક્યારી.
જિનશાસનમાં કીર્તિ જેહની સર્વત્ર ફેલાઈ'તી સારી,
ગુણ તમારા શું પામું ગુરુજી આશિષ દ્યો એવી પ્યારી.

પ. પૂ. આચાર્ય દેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરિ ગુરુદેવજી ગુણોના મહાસાગર સમ એ ગુરુદેવના ગુણોનું વર્ણન હું સાવ અજ્ઞાન અને સામાન્ય સાધ્વી થઈને શું લખું ? મારું તે શું ગજું ? ગુણ આલેખન કરવાનું ? પણ તો ય ગુરુભક્તિથી ભીંજાયેલા મનમાં તરવરાટ જાગ્યો કાંઈક લખવા માટે એમના વિશિષ્ઠ – જ્ઞાનગુણથી પ્રેરાઈને સ્તો...!!!

એ, ગુણનિધિ ગુરુદેવના ગુણ-વૈભવનું આલેખન કરવામાં એક વિશેષાંક પણ નાનો પડે. પણ અહીં માત્ર વર્ણન કરું સર્વને નજરે ચડતો, શ્રોતાઓ પર જાજ્જવલમાન ઝળહળતો ગુણ સિતારો – એ છે એમની પ્રભાવક 'પ્રવચનશક્તિ'!!

પરમાત્મશાસનના પરમતત્ત્વોને પામવા માટે એક સૂગમમાર્ગ છે જિનવાણીનું. શ્રવણ...એ શ્રવણથી ભવની ભયંકરતા અને મોક્ષની ભદ્રંકરતા સમજાય...આજના ભૌતિકવાદમાં ફસાયેલા જીવોને જિનવાણીનું શ્રવણ એ જ તારક છે...

ભવ-જીવોને ફસાયેલાથી જ્ઞાન-દ્વાર ખોલવામાં સમર્થ હતી. પૂ. ગુરુદેવની અનોખી વ્યાખ્યાન શૈલી તેમનું પ્રવચન માત્ર મનોરંજન નહીં, દોષ ભંજક, ધર્મ જીવનપ્રેરક સંયમ પ્રભાવક નિખાલસપૂર્ણ રહેતું. તલસ્પર્શી આગમિક અભ્યાસનાં કારણે તેઓશ્રી – કયા આગમમાં, કયો પાઠ સાંક્ષી સહિત સદૃષ્ટાંત આપી શકતા જિનતત્ત્વદર્શન – માર્મિક રહસ્યોના જ્ઞાતા હતા. એ રહસ્યો શ્રોતા સમક્ષ સરલ, મનોરંજનપૂર્ણ પ્રેરણાપૂર્ણ સહ ભવજીવો—બાળજીવો સમક્ષ કેમ રજૂ કરવા તેઓના એ વિજ્ઞાતા હતા.

તેઓશ્રી વંદનાર્થે જઈએ તો મહર્ષિકૃત ગ્રંથસાગરમાં નિમગ્ન

જીવનમાં સરલતા હોય તો માનવી આખા જગતમાં પૂજનીય છે.

હોય, બિનજરૂરી વાતોથી દૂર રહી જ્ઞાન અભ્યાસમાં જાણે ભંગાણુ પડતું લાગે. વંદનાએ આવનાર મુમુક્ષુ કે સાધ્વી મહારાજ સાથે ઔચિત્ય પૂરતું બોલે. અથવા સુંદર હિતશિક્ષા આપે.

વિશિષ્ઠ જ્ઞાની પ્રવચન પ્રભાવક સૂરિદેવના પ્રવચનોનો ખાસ લાભ બહું નથી મળ્યો. પરંતુ જિનશાસનમાં થયેલ નવપદજીનાં સુસાધક શ્રી પાલરાજાનો રાસ, જે આત્મિક આલ્હાદ સાથે અવર્ણનીય મધુર સ્વરે શાસ્ત્રીય સંગીત સહ સાંભળવો એ એક દુર્લભ લ્હાવા સમાન ગણાય. એમના પ્રવચનો ખૂબ હૃદયસ્પર્શી, કંઈક ભવજીવોને ભવ્યજીવન આપતા, સન્માર્ગી બનાવ્યા ને શાસનરાગી બનાવનારા છે.

ભુવનમાં રત્નસમ એ ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજની જિનશાસનને જ્યારે જરૂર હતી ત્યારે ગોઝારા કાળે છીનવી લીધા...

જૈન-શાસન છત્ર સમા ગુરુદેવ ગયા. પણ એમના રોમેરોમે જે જ્ઞાનરમણતા હતી. તે આપણે આંશિકપણે અપનાવીએ અને એમનાં ગ્રંથોમાંથી મેળવીએ પ્રકાશ...એ જ શ્રદ્ધાંજલિની એક અભ્યર્થના પ્રવચન પ્રભાવક ગુરુદેવને કહું છું...

" શાસનરક્ષા કાજે ગુરુવર જીવન હતું તમારું,
મસ્તક સૌના ઝૂકી જતાં એવું વક્તવ્ય તમારું."
મતભેદ મિટાવી, હાથ જોડીએ હળીમળી,
સ્વીકારો ગુરુ શ્રદ્ધાંજલિ વંદન તમને લળીલળી.

—સાધ્વીશ્રી વિશ્વજ્યોતિશ્રીજી

કેવલ રહી કોમલ યાદો

કષ્ટ નિવારે ગુરુ ઈહલોક,
દુર્ગતિથી વારે ઈહલોક.
સન્મતિ હોય ગુરુ દેવતા
ગુરુદેવો ને ગુરુદેવતા.
ઓ ! મારા... પરમ ઉપકારી, સરળ સ્વભાવી પૂજ્ય ગુરુદેવ !!!

ક્રોધ એ તો વર્ષોની પ્રીતિનો વિનાશ કરાવે છે
અને અનેકો સાથે વેર કરાવે છે.

આપશ્રીની પુનિત નિશ્રામાં મારી વડીદીક્ષાનો યોગ થયેલ. મારી બાલ્યવય હોવાથી યોગ સારી રીતે પૂરા થાય તે માટે વાસક્ષેપ નાખીને યોગ પૂરા કરાવ્યા.

હંમેશા સુખશાતા પુછીને એમ કહે કે નાના મહારાજ નિવીમાં ને આયંબિલમાં તમારી ભક્તિ બધા કરે છે ને. હું નાની હોવાથી પૂજ્યશ્રીએ મારું નામ ટીનું પાડ્યું હતું. પૂ. આચાર્ય ભગવંતશ્રીનું વ્યાખ્યાન હું નાની હોવા છતાં મને બહુ સારી રીતે સમજાઈ જતું બધું ય મને યાદ છે.

છેલ્લે, અમે થલતેજથી વિહાર કરવાના હતા. ત્યારે મને કહ્યું કે, 'તમે ખૂબ ભણજો અને ગુરુ મહારાજની સેવા કરજો.' પૂજ્ય મોટા મ.સા.ને કહે કે, આ સાધ્વી તમારી બહું જ ભક્તિ કરશે. આપણા સમુદાયના પૂ. સાધ્વીશ્રી નેમશ્રીજી મ.સા. પછી નાની ઉંમરમાં મારી દીક્ષા થયેલ. તેથી સમુદામાં સૌથી નાના છે એવું ઘણીવાર કહેતા. આવા અજોડ જ્ઞાની પૂ. ગુરુજી અમોને અટૂલા મૂકીને સ્વર્ગે સિધાવી ગયા.

સ્વર્ગેથી અમને આશિષ આપજો.

પૂ. સાધ્વીશ્રી વિનયપ્રભાશ્રીજી મ.ની
આજ્ઞાંકિત બાલસાધ્વીશ્રી કૈવલ્યપ્રભા.

તે દિન ચૈત્ર શુકલા ૧૪...

પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજીના કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર સાંભળતા–"કાળજું કંપી ઉઠ્યું. વિરહનો વીંઝતો વાયુ રાંક–શિષ્યોના રત્નને રોળી નાખનારો, સમાજના સ્તંભને તોડનારો, સમુદાયની શાંતિને આંચકો આપનારો, શાસનના હીરને હણનારો તે દિન ચૈત્ર શુકલા ૧૪"

ક્રોધી ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચારેય
પુરુષાર્થમાં સફળતા સાધી ન શકે.

અસહ્નીય સમાચારથી જૈન સમાજે ખોટ ખાધી, શાસને શાસક ગુમાવ્યો, શિષ્યોએ શિરછત્ર ઢાંકણ ગુમાવ્યું. સમગ્રતયા જૈન જગતને અફસોસ, ગ્લાનિ, શોકનું તીવ્રત્તર મોજું ફરી વળ્યું.

કંઈક સૂતેલાઓને જિનવાણી–ઝાલરથી જગાડનાર શું ચિર-નિદ્રામાં પોઢયા ? કયાં સંતાયા અનુપમ ચરિત્રજીવનને લઈ બનેલ જૈન-શાસન કર્ણધાર ? જ્ઞાની ગુરુદેવ ! જ્ઞાનામૃત પીરસતા અધૂરા ભોજન પીરસીને પ્રયાણ કરી ગયા ? ગુણગિરિમાં વહેતા...ગરવા ગુરુદેવના વાત્સલ્ય વહેણ શું સૂકાઈ ગયા ? ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણે જે આઘાત અનુભવ્યો એવો જ કંઈક વજ્રઘાત ભાવવિભોર શિષ્યો–શિષ્યાઓ અને સમગ્ર સમુદાયે પણ...

ગુરુવાણીના પડઘા કાનમહી ગૂંજે–इमं शरिरं अणिच्च ! सर्वं क्षणिकम्" । 'નિત્ય છે માત્ર આત્મા, શરીર નાશવંત' સરલતાથી સરલતાની શીખ, નમ્રતાનું નત્યનંગ ધરી, નિર્વાણ–તૈયારી, નિભિંકતાની ભવ્યભેટ આપી ભવપંથ ટૂંકો કર્યો જૈન-જગતને જીવનના તેજકિરણો તેજમય બનાવી ચાલ્યા...વિરાગની વાસળી વગાડી–આત્મજાગૃતિનો ઝંકાર જગતને સંભળાવ્યો. વરસાવી ચારિત્ર્યની ચાંદની ચતુર્વિધ સંઘને આપ્યું સંયમ-જીવનનું શીતળદાન...સાથે સાથે આપ્યું સત્ય ધર્માચરણનું ભાન વિરતિની વાટ બતાવી વિરામ પામ્યા.

હવે, સામે માત્ર તમ–જીવનના ગુણસાગર ગુરુદેવ ! વિરલ વ્યક્તિત્વધારી, અનેકગુણથી પૂર્ણ બસ, આપણે સૌ કોઈ જીવનમાં એમના એકાદ ગુણને વિકસાવી તે પંથના રાહી બનવા પ્રયત્ન કરીએ !

જયાં પણ બિરાજિત આપનો આત્મા ત્યાં શાંતિ પામે, અધૂરી સાધના પૂર્ણ કરી મુક્તિ સુખને પ્રાપ્ત કરે. એ જ અમારા સૌની ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ

મહાસતી પૂ. સરોજબાઈ મ.
પૂ. મહાસતી સુજાતાબાઈ મ. (બોટાદ સં૦)

મિથ્યાદૃષ્ટિ તો અર્થને અનર્થરૂપ માને છે

વસુંધરાનું વહાલુ રતન

મહાપુરુષ કા જીવનચરિત્ર;
હમે નસિયત કરતે હૈ,
હમ ભી અપના અપના જીવન;
ભવ્ય ઉજ્જવલ કર સકતે હૈ ।

રત્ન... હા એક મા-જનની કૂખે અવતરે ને બીજુ મા વસુધાનું રત્ન ! મા જનનીનું રત્ન મૂલ્યવાન પણ, મા-વસુધાનું રત્ન અણમોલ... ના ન થઈ શકે એના મૂલ્ય ! ઉભય સિદ્ધિ ધરાવતું,...ઉભયના અંતર અજવાળતું...આલમને ય પોતાના અતંરે અજવાળતું એ રત્ન...એ અણમૂલ રત્ન જ હોય ને જ વળી ? આવા જ એક જ એક રત્ન... સહુના લાડીલા, ધર્મસમાજના માનીતા, જૈનશાસનના જાણીતા શ્રદ્ધેય ગચ્છાધિપતિ પૂ. આ. શ્રી ભૂવનરત્નસૂરિજી મહારાજ સાહેબ !

હાં પ્રત્યક્ષ તો જેનો અલ્પ પરિચય હોવા છતાં અધૂરો એ પરિચય પણ ખૂબ જ મધુરો બની ગયો છે તેથી જ એ મહામૂલા રત્નને સ્મરણાંજલિ આપવાની પ્રેરણા સ્ફુરે જ ?

કર્ણ તો પાવન હતા એમની ખ્યાતિની ખુશબોથી...પરંતુ આંખને એની સાખ પૂરવી હતી...ને તેથી જ મનની પાંખને તૈયાર કરી, પ્રથમ દર્શન કર્યા સૂરેન્દ્રનગર ઉપાશ્રયે. કાંઈ આડી અવળી વાત ન કરવાનો એમનો મુદ્રાલેખની ત્યારે જ છાપ પડી...થોડી મિનિટોમાં અરિહંતાદિનો મહિમા-સ્તવના દ્વારા 'પ્રસાદ' પીરસી દીધો એને અમે 'પીપરમેન્ટ' જેમ વાગોળતા વિદાય થયા...

ફરી બીજી વાર...૮૩ની એ સાલ, એમનુ ને અમારું ચાતુર્માસ સુણુંઠ થોડાક દિવસોમાં એમના આવાગમને આવી લોકોમાં ઉત્સાહની ભરતી ! સરસ...ચાતુર્માસ તરસ છીપાવે તેવું, એવા આનંદની અભિવ્યકિત, ને થયું કે કયાંય અછાના રહેતા હશે રત્નના અજવાળા ! એના તેજથી સ્તો સમાજ કેવો ઝગમગે છે...અને એક દિ...

જન્માંધ કરતાં મિથ્યાદષ્ટિ ભયંકર છે.

એક દિ અમે પણ ચાલ્યા પ્રેરણાની એ ગંગોત્રીમાં સ્નપિત થવા. ને પૂજ્યશ્રી મ. કહે, તમે આવ્યા? ભલે... 'મૈત્રીભાવ' ને વિસ્તૃત કરે તે જ સાધક વગેરે વગરે. મૈત્રી આદિ ભાવોની હૃદયસ્પર્શી થોડી વાત જે અનુભવગમ્ય વાણી હતી. હૃદયરકતે વણાયેલ ત્રીભાવની જ ગવાહી આપતી અત્યંત સ્પર્શી ગઈ ને હૈયુ બોલી ઉઠ્યું, "Any comes from the heart, goes to the heart" એક સ્વીચ ઓન કરે ને પ્રકાશ ઝળઝળી ઉઠે ને સ્વીચ ઓફ કરેને લાઈટ બંધ એમ પ્રવાહ શરૂ થયો. હૃદય અજવાળા અજવાળા પામવા લાગ્યું, ત્યાં જ ફટ્ વાકધારા બંધ કરી કહે કે બસ...શાતામાં રહેજો કામકાજ હોય તો જણાવજો, લ્યો એમ કહીને પોતાનું વાંચવા લાગ્યા. ને અમને વિદ્દાયનો સંકેત મળી ગયો. ન કોઈ આડી અવળી વાત, ન કોઈ પૂછપરછ! કોલેજમાં પ્રોફેસર પિરિયડ દઈને જતા રહે તેવું સંવેદન લઈ અમે ગયા. કાને-અંતરમાં ય દિવસો સુધી એ વાણી ગુંજ્યા કરી...

ફરી આવ્યા એ પર્વાધિરાજના એ પનોતા દિવસો...ત્યાંના બે સંઘોનો રિવાજ એક સાલ શ્રીસંઘ સાથે ચાતુર્માસસ્થિત સંત સતીજી મૂર્તિપૂજક ઉપાશ્રયે ને બીજી સાલ સ્થાનકવાસી ઉપાશ્રયે બિરાજિત થાય ને સમુહ ક્ષમાપનાનું આયોજન થાય. આ રીતે અમો પણ શ્રી-સંઘ સાથે સંમિલિત થઈ ત્યાં ગયા. પૂજ્ય આ. શ્રીની તબિયત ખૂબ નાંદુરસ્ત થઈ ગઈ હતી...છેલ્લા દિવસોમાંય નિયમિત વ્યાખ્યાન નહીં વાંચી શકેલ છતાં યે એ દિવસોએ ક્ષમાનું હાર્દ હાર્દિક રીતે જે સમજાવ્યું તે 'Short but sweet' જીવન પાથેય બની ગયું... પછી શારીરિક કારણે પૂજ્યશ્રીને પ્રવચન વચ્ચેથી ઉઠવું પડ્યું. મારે શિરે પણ જે 'ક્ષમાપના' વિષેયત્ કિંચિત્ બોલવાનું હતું... [પણ પૂજ્યશ્રીની હાજરીમાં સંકોચ થતો...] ત્યાં વચ્ચેથી તેમને જવું પડ્યું તો પૂજ્યશ્રી એ કહેતા ઉઠયા કે "બીજો વિકલ્પ ન કરશો, મારે ઉઠવું પડે તેમ છે શારીરિક ક્રિયા માટે" ત્યારે પણ મહાપુરુષની મહાનતાનુ દર્શન સહજતાથી પામ્યા.

અભ્યંતર એવી જ્ઞાનજ્યોતિ તત્વરૂપે પ્રતિભાસિત
થાય તે જ યથાર્થ સમ્યગ્દર્શન છે.

આમ ત્રણેકવાર દર્શન થયેલ...પણ તેઓશ્રીની સાધુતાની સુવાસ યાદ થકી અંતરનો ઓરડો મહેંકે છે. પછી મહુવા ને અમરેલી ચાતુર્માસોની પૂજ્યશ્રીની શાસનપ્રભાવનાઓની પરિમલ પરોક્ષ રીતે ત્યાં ત્યાંના નિકટવર્તી શ્રાવકો દ્વારા પણ જાણવા મળેલ ને હૃદય હંમેશ મહેસુસ કરતું કે.

કેવું પાવન, યશસ્વી પ્રેરક જીવન!

અહો! અપૂર્વ છે પૂજ્યશ્રીનું જીવન-ઉપવન!

જેમ બગીચા પાસે સુવાસને સૌંદર્ય સહજતાથી માણવા મળે એમ આવા મહાપુરુષના જીવનબાગ પાસે આવનારને ચારિત્ર્યની સુવાસ ને આત્મગુણોનું સૌંદર્ય જરૂર મળતું. વાહ! ધન્ય સંત જીવન!!!

અચાનક એમના કાળધર્મના સમાચાર મળતાં થયું હોય! હીરલો હરાઈ ગયો! શાસન રત્ન રોળાઈ ગયું? ઉદારતાનો ઉદધિ સુકાઈ ગયો?

ગંભીરતા, ઉદારતા, મહાનતા,
પાવનતા, પ્રેરકતા, પ્રભાવકતા,
શે! પુરાશે એ શાસનપ્રભાવકની ખોટ?
ધર્મસમાજને મૃત્યુએ તો લગાડી જબરી ચોટ!
વંદન હો ભવ્ય જીવન ભેટ દેનાર,
એ ભદ્રિક આત્માને!
અપૂર્વ સૌમ્ય ને સરલતાથી જીવી જનાર,
શ્રદ્ધાંજલિ—સૂમનો એ સરલાત્માને!
ચરિત્ર્ય-સંયમ જીવન થકી પ્રેરણા દેનાર,
પ્રણિપાત! પ્રણિપ્રાત એ પવિત્રાત્મા ને!

અંતે એમનો સાધક આત્મા જ્યાં ગયો હોય ત્યાં ફરી વિતરાગ શાસનનું સંધાન પામી અધૂરી સાધના પૂર્ણ કરી વહેલા વહેલા સિદ્ધિ વરો... સિદ્ધિ વરો સિદ્ધિ વરો એ જ અભ્યર્થના, શ્રદ્ધાંજલિ સુમન.

—મહાસતી અરૂણાબાઇ

પૌદ્ગલિક સુખનો રાગ એ બધા પાપોનું મૂળ ઉત્પત્તિ સ્થાન.

પૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર કેસરી આચાર્ય દેવશ્રીના સ્વર્ગવાસના સમાચારો ભારતભરમાં ફરી વળતા પૂજ્યશ્રીની ધર્મપ્રભાવનાને ધર્મકરણીની ગુણાનુંરાગતા દર્શાવતા જેમના પત્રો–લેખો–આવેલ તેમના પ્રથમ તારો પણ આવેલ, તે સીવાય પણ આવેલ, તે સીવાય પણ જેમના તારો આવેલ તે....

પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.
પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયપ્રેમસૂરીશ્વરજી મ.
પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયસુબોધસૂરીશ્વરજી મ.
પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયલબ્ધિસૂરીશ્વરજી મ.
પૂ. આચાર્યદેવશ્રી અશોકચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.
પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયવિનયચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.
પૂ. આચાર્યદેવશ્રી જયચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.

પૂ. પંન્યાસશ્રી દાનવિજયજી મહારાજ
પૂ. મુનિરાજશ્રી ધર્મધ્વજવિજયજી મહારાજ

સાધ્વીશ્રી કલ્પગુણાશ્રીજી મહારાજ
સાધ્વીશ્રી ચંદ્રયશાશ્રીજી ,,
સાધ્વીશ્રી મેરુશીલાશ્રીજી ,,
સાધ્વીશ્રી આનંદીશ્વરાશ્રીજી ,,
સાધ્વીશ્રી પ્રભાશ્રીજી ,,
સાધ્વીશ્રી શ્રેયસ્કરાશ્રીજી ,,
સાધ્વીશ્રી વનીતાશ્રીજી ,,
સાધ્વીશ્રી સુર્યપ્રભાશ્રીજી ,,

તત્ત્વદૃષ્ટિએ કોઈ પદાર્થ બૂરા નથી અંદરના રાગદ્વેષ બૂરા છે.

નિડર શાસન કેસરી

સત્યપ્રિય સૂરિદેવ ગયા...

પરમ પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ આચાર્ય શ્રી ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ.સા. ચૈત્ર સુદ ૧૪ ના દિવસે કાળધર્મ પામતા સમસ્ત ભારતભરના જૈનસમાજ અને શાસનને કદી પણ ન પૂરી શકાય તેવી મહાન ખોટ પડી છે. જીવન કેટલું ક્ષણભંગુર છે, તેનો સચોટ ખ્યાલ આપણને તેમના કાળધર્મ પામ્યાની ઘટનાથી આવી શકે તેમ છે.

મહાપુરુષો અને સંતોના જન્મ, જીવન ને મૃત્યુ જગતને પ્રેરકરૂપ હોય છે. ધરતી તો નિરાલંબા - નિરાધારા છતાં સંસારને માટે આલંબનરૂપ છે. કેમ કે સત્યના બંધને બંધાયેલ છે. એ સત્યને સંતો - મહાપુરુષોનો આધાર છે. ભયંકર ઝંઝાવાતી ઝડપે વિનાશના માર્ગે જઈ રહેલી વિશ્વની પ્રજાને સત્ય, અહિંસા, સદાચારના માર્ગે વાળવા જન્મ લઈ મહાનસંતો જીવન-સાર્થક કરી અમર બને છે. પૂ. આચાર્ય ભગવંત આવા જ કોટિના સંત થઈ ગયા.

તેમનો જન્મ રાજસ્થાન : મારવાડના ખેતાસર ગામે થયેલ, નાની વયે દીક્ષાગ્રહણ વારસામાં મળ્યા. માતા-પિતાના ધર્મ સંસ્કારો જે પૂજ્યશ્રીએ ઉજ્જવલ કર્યા. તેઓશ્રીના પરમગુરુ આચાર્યશ્રી કેશરસૂરિશ્વરજી મ. પાસે જ્ઞાનધર્મ પામ્યા ને ઉન્નતિના એક પછી એક સોપાન સર કર્યાં. સં. ૨૦૩૫માં અમદાવાદ મુકામે આચાર્યપદની પદવીની પ્રાપ્તિને શાસનના શિરતાજ બન્યા. તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ, શાસ્ત્રના અતિગુઢ મર્મને આત્મશકિતથી જાણવાની તેમનામાં અદ્ભુત શકિત. સ્વાધ્યાય, સંયમ-પાલન અનેક ગુણના સાગર સમાન, શાસન પ્રત્યેની શ્રદ્ધા અને તીવ્ર-રાગ નિડર વક્તૃત્વ, પ્રભાવક વ્યક્તિત્ત્વ, સૌરાષ્ટ્ર કેસરી શ્રી ભુવનરત્ન-સૂરિશ્વરજી. મ. સાહેબે પોતાના સમગ્ર જીવન દરમિયાન અનેક જીવોને પોતાની સાદી, સરળ અને સિંહગર્જનાસમી–શૈલીમાં પ્રતિબોધ પમાડીને સદાચાર નીતિ, ન્યાય, અહિંસા અને સત્યના પંથે વાળવામાં અને

પરસ્પૃહા એ મહાદુઃખ છે ને નિઃસ્પૃહતા એ પરમ સુખ.

અનેક દુર્ગુણોમાંથી છોડાવીને, પોતાનું જીવન જૈન સમાજને અર્પણ કરી, ઉજ્જવલ કરી ગયા.

તિર્થંકર પરમાત્માની આજ્ઞા, સિદ્ધાંતનો આદર્શ આંખ સામે રાખીને, આજ્ઞામય જીવન જીવીને તેમની દિવ્ય અને મધૂરભાષિત વાણીથી દેશના આપી સમસ્ત વિશ્વને આદર્શ જીવન જીવવાની કળા બતાવીને આપણા મહાન ઉપકારી ગુરુ બન્યા, જેમ ગુરુઓ, ભગવંતો જીવી જાણે, તેમનું મૃત્યુ પણ ભવ્ય હોય છે.

ગુરુદિવો, ગુરુદેવતા, ગુરુવિણ ઘોર અંધાર,
જે ગુરુ વાણી વેગળા તે રઠવડિયા સંસાર.

કળિયુગના ભયંકર ભૌતિક વાતાવરણમાં ચેતવણીરૂપ રેડ સિગ્નલ બતાવી ગુરુ સાચો માર્ગ બતાવે છે, " ભાઈ, અજ્ઞાનનો અંધકાર દૂર કરી આ જ્ઞાનદીપને લઈને સત્યના માર્ગે ચાલ ગુરુ દીવો છે ગુરુ સાક્ષાત્ દેવ સ્વરૂપ છે અનંત ભવના મહાઉપકારી આજે ગુરુદેવ દેહસ્વરૂપે નથી. તેમણે આપેલા પ્રવચનો, આદર્શો, રચેલી દિવ્યવાણી સ્વરૂપ ગ્રંથો તો આપણી સામે જ છે.

વિ. સ. ૨૦૦૫માં શ્રી રાજકોટ જૈન તપગચ્છ સંઘને આંગણે તેઓશ્રીનું પ્રથમ ચાતુર્માસ થયેલ. અપૂર્વ તત્ત્વજ્ઞાનથી ભરેલ વાણીથી શ્રોતાજનો મંત્રમુગ્ધ બની જતા. એ સમયે વ્યાખ્યાન હોલ ખૂબ જ નાનો પડતો હોવાથી ઘણા શ્રોતાઓ તેમની વાણીથી વંચિત રહેતા નિરાશ થઈ જતા. આ સ્થિતિ નિવારણાર્થે મોટો વ્યાખ્યાન હોલ બનાવવા શ્રીસંઘને પ્રેરણા આપી સદ્ઉપદેશ કર્યો અને તેમના ફળરૂપે તે જ વખતે નવો મોટો ભવ્ય વ્યાખ્યાન-હોલ બનાવવાનો સંઘે નિર્ણય કર્યો. અને બે વરસમાં તો નવો વ્યાખ્યાન હોલ સુંદર અને ભવ્ય રીતે તૈયાર પણ થઈ ગયો.

સંવત ૨૦૦૯માં બીજું ચાતુર્માસ તેમનું થયેલ તે વખતે આ વ્યાખ્યાન હોલ પણ નાનો પડવા લાગ્યો. એટલી બધી મોટી સંખ્યામાં શ્રાવકો – શ્રાવિકાઓ તથા જૈનેતરો તેમની વાણીનું શ્રવણ કરવા આવતા હતા. તેમનો મધૂર કંઠ, સમજાવવાની શૈલી સરલ ભાષાને લઈ શ્રોતાઓ

સુખી થવાનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ સદ્ અનુષ્ઠાનનું પ્રવર્તન કરવું.

ભાવવિભોર બની જતા, અનેક આત્માઓ પોતપોતાની ગ્રહણશક્તિ અનુસાર ધર્મને પામી જતા. માત્ર રાજકોટમાં જ નહીં પણ જ્યાં જ્યાં તેમનું ચાતુર્માસ થતું તે સર્વે સ્થળોએ એકેક દિવસ જાણે મહાન ઉત્સવનો હોય તેવો ઉલ્લાસ ભર્યો પસાર થતો. અનેક ધાર્મિક અનુષ્ઠાનો, તપસ્યાઓ તેમની નિશ્રામાં થતાં અને નાના-મોટા સર્વે યથાશક્તિ ધર્મલાભ પામતા હતાં. અહીં રાજકોટ તેમના ચાતુર્માસ દરમ્યાન અનેક ઉલ્લાસભર્યા અનુષ્ઠાનોનું આયોજન થયું. ૪૪ જેટલા તો મૂલ્યવાન છોડ ભરાયા. સંઘમાં એવા પ્રકારનું વાતાવરણ સર્જાયું કે જાણે ચોથો આરો ચાલતો હોય...!

સં. ૨૦૩૬માં પૂજ્યશ્રીનું ત્રીજું ચાતુર્માસ થયું. ભવ્યાતિભવ્ય સામૈયા સાથે રાજકોટના ઈતિહાસમાં ન થયું હોય તેવું વિરલ હતું. ૧ કિ. મી. લાબું સામૈયું હતું – તેમાં ૩૦૧ બેડાવાળી કુમારિકાઓ, ૪૧ સ્કૂટર, ૧૧ ઘોડા, મોટરો, પાઠશાળાના બાળકો, સાથે સાથે પોલિસ બેન્ડ, ડીસાનું બેન્ડ વગેરે ચાર બેન્ડ-પાર્ટી હતી. સાજન-માજન ગુજરાતના આરોગ્યમંત્રી શ્રી મનોહરસિંહજી જાડેજા તે ઉપરાંત શહેરના પ્રસિદ્ધ ઉદ્યોગપતિઓ વગેરે ઉપસ્થિત હતા. વ્યાખ્યાન હોલ તો હાઉસફૂલ... ચિક્કાર; બેસવાની જગ્યા પણ મળે ક્યાંથી? તપશ્ચર્યાઓ સારા પ્રમાણમાં હતી.

આવી ભવ્યાતિભવ્ય શાસનાપ્રભાવના તેમના તપ, તેજસ્વી, ગુણસાગર પૂર્ણ જીવનયાત્રાને લઈને રતો! એમના અનેક મુખ્ય નોંધ પાત્ર ગુણોને દર્શન–પરિચય સાથે પ્રેરણા મેળવીએ. અત્યંત પ્રભાવી વાણીથી ઉપદેશ સાથે શ્રાવક–શ્રાવિકાઓ આત્મોથાન માટે દાન કરવાની પ્રેરણા અને હૃદયસ્પર્શી ઉપદેશના કારણે સાતેસાત ક્ષેત્રો છલકાવા માંડ્યા હતા. તેઓશ્રીની વચનસિદ્ધિ એટલી અદ્ભુત હતી કે જ્યારે જ્યારે ધાર્મિક અનુષ્ઠાન માટે કે કોઈ ખાસ ક્ષેત્ર માટે શાસનના કોઈપણ કાર્ય માટે તેમના તરફથી રજૂઆત થતા શ્રાવકોના ઉત્સાહ પૂરની માફક ચડતા. પરિણામ વારો રહેતો અને તુર્ત-જ કાર્યસિદ્ધિ

મોક્ષના ધ્યેયપૂર્વકના શુભોપયોગથી ઘણાં ય
અશુભકર્મો ક્ષય થવાના.

હાસલ થઈ જતી.

ગુણસાગર ગુરુદેવ !! સ્વભાવે તદ્દન નિઃસ્પૃહી અને નીડર હતા. તેથી જૈન સમાજે એમને 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' તરીકે બિરદાવ્યા. પરંતુ ખરેખર તેઓ 'ભારત કેશરી' જ હતાં. સત્યનું પ્રતિપાદન, સંઘ–ધર્મસિદ્ધાંતોમાં અદ્ભૂત દઢતા, અપૂર્વ શ્રદ્ધા અને કોઈની પણ શેહમાં આવ્યા વગર જે સત્ય હોય તે જ પ્રમાણે કરવાના આગ્રહી મનોબળ-વાળા હતા. અનેક ગુણોના ભંડાર સમા 'ભારત કેસરી'નું બિરુદ તેઓ શોભાવતા. સિદ્ધાંતોની બાબતમાં ગમે તેટલો ને ગમે તેવો લાભ દેખાતો હોય તો પણ બાંધછોડ કરતા નહીં. પરંતુ ગમે તેવા કપરા સંજોગોમાં ચલિત થતા નહીં. આવી તેમની અનેક સિદ્ધિઓ હોવા છતાં તેઓ તેને પોતાનો ગુણ માનતા નહીં પરંતુ પોતાના ગુરુની પરમ-કૃપા છે એવી માન્યતા વારંવાર પ્રદર્શિત કરતા.

તેમના જીવનના દીક્ષાપર્યાય દરમ્યાન જૈન શાસનને દીપાવે તેવા ઘણા પ્રસંગોનું સર્જન કરેલ છે. જે જૈન શાસનના વર્તમાન ઈતિહાસમાં સુવર્ણાક્ષરે અંકિત થશે. અરે, ઘણા છ'રી પાલિત સંઘો તેમની નિશ્રામાં નીકળેલ છે.

ભોગપ્રધાન યુગમાં પંચમહાવ્રતધારી સાધુ-સાધ્વીનો સમાગમ અતિ દૂર્લભ છે. એવા સમયે આપણને શાસન કેસરી, નિડર, સંયમી, સત્યપ્રિય ગુરુ મળ્યા એ આપણા અહોભાગ્ય જ ગણાય. આ સંસારે મનુષ્ય જીવનને સાર્થક કરનારા વિરલાઓ તો કોક જ જોવા મળે ને ?

મહાપુરુષો ને સાધુ-સંતો કાળધર્મ પામવાની ઘટનાં એક અપેક્ષાએ શોક કે દુઃખનો પ્રસંગ નથી, કારણ કે આવા મહાત્માઓ પોતાના જીવન દરમ્યાન ધર્મ–સાધના ને સંયમથી આત્માની ઉચ્ચગતિ નિર્માણ કરી દીધી હોય છે અને નિશ્ચયથી તેઓ થોડાક ભવોમાં પરમપદને પામે છે. દુઃખનો પ્રસંગ તો આપણા જેવા સંસારી અનુયાયીઓને હોય છે કારણ કે આપણી મોક્ષ-માર્ગ આરાધનાની સાધનામાં પરમ-ગુરુ સમા પથદર્શક ગુમાવીએ છીએ, એ કારણે આપણને શોક-સંતાપ

પુણ્યપ્રકૃતિ બાંધનારો જીવ નિશ્ચિતપણે
ત્રીજા ભવે મોક્ષ પામવાનો.

રહે છે. પરમગુરુના અભાવે આપણે નિરાધાર, દિશાહીન બની જઈએ છીએ.

ધન્ય ! સૂરિદેવ, રાજકોટ જૈન તપગચ્છ સંઘ ઉપર તો સદાયે તેમની અસીમ કૃપા હતી. અપૂર્વ ચાતુર્માસ કાળની પળો, શેષકાળના સંસ્મરણો અમૂલ્ય છાપ રાજકોટ સંઘ, રાજકોટના જૈન સમાજ–જૈનેત્તર મુમુક્ષુ પર પડેલ છે તે કદી યે વિસરાય તેમ નથી...

તેઓશ્રીના સર્વગુણમયી અને આદર્શપૂર્ણ જીવનેથી કંઈક અંશે કે મહદ્ અંશે ગુણાચરણ થાય, તેઓશ્રીએ બતાવેલ માર્ગે ધર્મઆરાધના કરતા રહીએ એ જ સાચી–યોગ્ય હાર્દિક શ્રદ્ધાંજલિ ગણાશે.

રાજકોટ જૈન તપગચ્છ સંઘ —જયંતિલાલ જેઠાલાલની શ્રદ્ધાંજલિ

ધન ધન શાસન મંડન મુનિવર !

'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પરમ પૂજ્ય આચાર્યશ્રીમદ્ વિજયભુવનરત્ન-સૂરિજી મહારાજના ગુણસાગર પૂર્ણ જીવનમાંથી એકાદ ગુણ જીવનમાં ઉતારીએ સાથે સાથે અનેકવિધ પ્રકારે વૈવિધ્યસભર જાજ્વલ્યમાન જીવનનું દર્શન, કંઈક રસદર્શન જોઈને જ પામીને પ્રેમપૂર્ણ શ્રદ્ધાંજલિ અર્પીએ એ જ મનોશુભકામના.

પૂજ્યશ્રીનો જન્મ રાજસ્થાનની રળિયામણી ભૂમિ ખેતાસર, ઓશિયાં તીર્થે શ્રુતિજ્ઞાન પામ્યા, મહારાષ્ટ્ર મનોરમ્યભૂમિ શ્રી ગુરુવરનો સમાગમ, શિરપુરે ચારિત્ર્ય–અંગીકાર અને સૌરાષ્ટ્રની સોહામણી ભૂમિના રાજકોટ શહેરે 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' બિરુદ પામ્યા ને જિન-શાસનના સર્વોચ્ચપદ આચાર્યપદે પદારૂઢ થયા. ગરવી ગુજરાતના રાજનગરમાં ને પૂજ્યશ્રીની જીવનયાત્રા ગુજરાત, મારવાડ, માળવા, રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, બંગાળ, બિહારની કલ્યાણભૂમિની

અશાતાના ઉદયકાળમાં જ જિંદગી આખી
જે જ્ઞાન મેળવ્યું તેની કસોટી થશે.

સ્પર્શના સાથે પાંચ પાંચ પ્રદેશોને આવરી લે છે, પ્રતિષ્ઠા, અંજનશાલકા, છ'રીપાલિત વિશાળ સંઘો દ્વારા અનેક પ્રકારે શાસન–પ્રભાવનાઓ કરી છે. પ્રવચનના યશસ્વી મહાપ્રભાવે લાખો જૈન–અજૈનના હૃદયે જીવંત સ્થાન પામ્યા છે. લેખિની દ્વારા વૈરાગ્યપોષક સાહિત્યથી અનેક વાંચકોના દિલ હરી લીધા છે.

પૂજ્યશ્રીના સુરેન્દ્રનગરના ચાતુર્માસ માટે અમારો શ્રીસંઘ લગભગ પાંત્રીસ વર્ષથી પ્રયત્નશીલ હોવા છતાં કોઈ પ્રબળ અંતરાળ કર્મનો ઉદય તેવો યોગ શ્રીસંઘને પ્રાપ્ત ન થયો છતાં પૂજ્યશ્રીના હૃદયમાં સુરેન્દ્રનગરનું શ્રીસંઘ પ્રત્યેનું સ્થાન કેવું હતું તે પૂજ્યશ્રીના શબ્દોમાં જ જોઈએ...!

ફાગણવદી ૧૪ બુધવાર,

પાલીતાણાથી લિ. વિજયભુવનરત્નસૂરિ સાથે શિષ્ય પરિવાર. શ્રી બાપાલાલભાઈ, યોગ્ય ધર્મલાભ, તમારો પત્ર મળ્યો.

"છેલ્લા ચોત્રીસ વર્ષથી અમારા અંગે તમારા પ્રયત્નો ચાલુ છે. ભાવનગર વિનંતી કરવા સં ૨૦૦૮ની સાલમાં તમો આવેલા. તે પછી સં. ૨૦૧૧ની સાલમાં જુનાગઢ આવેલા. પછી અમોએ સુરેન્દ્રનગર મુકામે ઓળીપર્વની આરાધના કરાવેલી, ત્યારે શ્રીસંઘે વિનંતી કરેલી. પણ ત્યાંની ભૂમિ પ્રત્યે અમારી સ્પર્શના બલવાન ન હતી એટલે સુરેન્દ્રનગર જેવા વિશાલક્ષેત્રને ચાતુર્માસનો લાભ આપી શક્યા નહીં. આ વર્ષે પણ અમારી આશા રાખવા જેવી હતી જ નહીં છતાં આશાનું એકાદ કિરણ હતું ખરું પણ ભાવિભાવ હોય તેમ બને છે... હવે મારી તબિયત દિનપ્રતિદિન કથળતી જાય છે. એટલે ભવિષ્યમાંયે મારી આશા રાખવાની રહેશે નહીં. તમારી અંગત લાગણી અમારા પ્રતિ અપૂર્વ છે. પણ સંઘશક્તિ હંમેશા બળવાન છે.'

સંવત ૨૦૩૭માં સુરેન્દ્રનગર ચૈત્રી ઓળીની આરાધના કરાવવા પધારેલા ત્યારનો એક વિરલ પ્રસંગ અવિસ્મરણીય પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયેલો–શબ્દમાં લખીએ ને લહાવો લઈ તેને યાદ કરી લઈએ...

જ્ઞાનનું ફળ સમાધિ, શાતા સુખ કરતાં યે
સમાધિ સુખ શ્રેષ્ઠ છે.

સં. ૨૦૩૬નું રાજકોટ ચાતુર્માસ થયું 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' બિરુદ્ધ અર્પણ ને વિહાર કરતા કરતા સુરેન્દ્રનગરમાં ચૈત્રી - ઓળીની આરાધના કરાવવા પધાર્યા. ને અઢાર દિવસ સ્થિરતા કરી. પ્રવચનની હેલ્લી મંડાણી. જૈન-જૈનેતર આબાલવૃદ્ધની ભીડ જામી. પ્રવચનના સમય પહેલા પા કલાકે ઠઠ્ઠ મેદની જામી પડી. ચૈત્ર ઓળીમાં પરમાત્મા મહાવીરના જન્મકલ્યાણકની ઉજવણીમાં ચૈત્રી સુદ ૧૪નું એક જ દિવસનું એક આયંબીલ કરવા ઉપદેશ આપ્યો. શ્રોતાઓએ ઉપદેશનો વળતો જવાબ આપ્યો કે ચૈત્ર વદ ૧ મે ઓળીના પારણા સાથે ચૈત્ર સુદ ૧૪નું એક જ આયંબીલ કરનાર સર્વ ભાઈ-બહેનોના પારણા ચૈત્રી વદી-૧મે કરવામાં આવશે ને ચૈત્ર સુદ ૧૪ના ૧૨૦૦ આયંબીલ થયા ને તેઓના પારણા ચૈત્ર વદ ૧ મે થયા. પારણા કરાવવામાં અંદાજે રૂ. ૭૫૦૦/-નું ખર્ચ થયું. બસ આ કેવો ધન્યતમ શ્રીસંઘના આંગણે બનેલો. ધન્ય અવિસ્મરણીય અમૂલ્ય લ્હાવો આપતો પ્રસંગ...વાણીની પ્રભાવકતાના આવા અવિસ્મરણીય એવા કેટલા દાખલા પૂજ્યશ્રીના જીવનમાંથી મળી શકે છે.

સં. ૨૦૪૨ના પોષ માસમાં અત્રે પધારતા ફરી શ્રી સંઘે ચાતુ-માસની વિનંતી કરી. જોરદાર વિનંતીનો પૂજ્યશ્રીએ પ્રતિભાવ પણ બતાવ્યો. મુક્તિધામ-થલતેજ (અમદાવાદ) ગયા પછી નિર્ણય કરવાનું કહીને અત્રેથી સં ૨૦૪૨ ના મહા સુદી ૪ ગુરુવાર તા. ૧૩-૨-૮૬ ના રોજ વિહાર કરી અમદાવાદ તરફ પ્રયાણ કર્યું. અમદાવાદ પહોંચ્યા બાદ શ્રીસંઘ તરફથી પ્રતિનિધિ મંડળ અમદાવાદ શ્રી ચંદ્રસૂરિજ્ઞાન મંદિરે વિનંતી કરવા ગયું. પરંતુ ડોકટરોની વિહાર માટે સ્પષ્ટ ના થતા અમારા સંઘની વિનંતી સ્વીકાર ન થઈ અને પાલીતાણાથી લખેલા પત્રમાં જણાવેલું કે—"ભવિષ્યમાં અમારી આશા રાખવાની રહેશે નહીં." નિખાલસભાવથી લખાયેલા આ શબ્દો ચાલુ વર્ષે (૨૦૪૩)માં ચૈત્ર માસે તેઓશ્રી કાળધર્મ પામતા ખરા પડ્યા.

આવા શાસન પ્રભાવક મુક્તિધામ નિર્માતા, દિવગંત આત્માએ સર્વને મુમુક્ષુજનોને નિખાલસતા સહ દિવ્ય-જીવન દર્શન કરાવ્યા. એવા પૂજ્યશ્રી

મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમથી, ઉપશમથી ને ક્ષયથી
જ જીવને સાચી દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થવાની છે.

આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજને સુરેન્દ્રનગર સંઘની કોટિ કોટિશઃ વંદના...સાથે ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરીએ... સ્વર્ગીય આત્મા શાશ્વત પદવી પામે એવી શાસનદેવને અભ્યર્થના.

સુરેન્દ્રનગર જૈન સંઘ વતી: શાહ બાપાલાલ મનસુખભાઈ.

મમ ચક્ષુ પરિચયેન સપરિવાર,
સંઘેન—શ્રદ્ધાંજલિ

સૌરાષ્ટ્ર કેસરી, શાસન પ્રભાવક, અનુકંપા સાગર પરમ વંદનીય પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજ સાહેબે ગયા ચૈત્ર માસમાં સુદ ૧૪ના દિવસે નશ્વર દેહનો ત્યાગ કર્યો. પૂજ્યશ્રીના કાળધર્મના સમાચારે સમગ્ર સમાજને આઘાતભર્યો આંચકો આપ્યો. જે વ્યથાને શબ્દોથી વાચા આપી શકાય તેમ નથી.

પૂજ્ય ભગવંતશ્રી સાથેના મારા સંબંધોનું સદ્‌ભાગ્યે સ્મરણ સાચવવા માટે મારે મારા દાદા સ્વ. મહેતા કાલીદાસ ગોપાળજીને તુરત યાદ કરવા પડે. દાયકા અગાઉ મારા દાદાશ્રી આ પૂજ્ય મહાનુભાવ સાથે એક ભજન પ્રેમી ભાવિક શ્રાવક તરીકે સંપર્કમાં આવેલ, તે વખતે પૂજ્યશ્રીનો મહુવા ખાતે એ પહેલા જ ચાતુર્માસનો (સંવત ૨૦૦૬) પ્રસંગ હતો.

એ પછીનું બીજું ચાતુર્માસ સં. ૨૦૪૧માં આવેલ ત્યારે મેં પૂજ્યશ્રીના વ્યાખ્યાનનો પૂરેપૂરો લાભ ઉઠાવેલ. મારા દાદાશ્રી કબીર-વાણીના પ્યાસી હતા. અને પૂજ્ય શ્રી વ્યાખ્યાનમાં કબીરની સાખી વારંવાર બોલતાં. પૂજ્ય. ભગવંતશ્રીને કબીરની સાખીનું જૂનું પુસ્તક મારા દાદા વખતનું પૂજ્યશ્રીને અર્પણ કરેલ.

પૂજ્ય મહારાજ સાહેબના વ્યાખ્યાનમાં બહોળા જૈન-સમુદાય ઉપરાંત જૈનતર સમાજનાં અગ્રણીઓની હાજરી પણ ખૂબ ઉપસી

સાચી જ્ઞાન દષ્ટિ પ્રાપ્ત થયા પછી જ
જીવનો વિકાસક્રમ શરૂ થાય છે.

આવતી. તેઓશ્રીના પ્રવચનમાં જગતના બધા જ ધર્મો-સંપ્રદાયો, સંતો-મહંતો, શાસ્ત્રના આધારભૂત ઉલ્લેખ આવતા અને તેમના હૃદય-સ્પર્શી વિવિધ દૃષ્ટાંતોથી પાયાના ધાર્મિક સિદ્ધાન્તો સમજાવવાની તેમની લાક્ષણિક શૈલીએ તેમના દિવ્ય-વ્યક્તિત્વ અને અસાધારણ વિદ્વતાનું દર્શન કરાવેલ. તેમનું એક જ વ્યાખ્યાન સાચા મુમુક્ષુને જીવનભરનું ભાથું આપી શકે તેટલુ કૌવતવાળું અનુભવાતું હતું.

મહુવાના સ્થાનકવાસી જૈન સંઘના પ્રમુખ તરીકે તેઓશ્રીના સાન્નિધ્યનો તથા અજારા પાર્શ્વનાથ સંઘમાં સંઘપતિ બનીને તેમની સેવાનો મને ઘણો લાભ મળ્યો હતો. મહુવામાં આયુર્વેદ ઔષધીના સહારે વૈદ્ય તરીકે કામ કરતા મારા એક મિત્ર શ્રી મનુભાઈ ગાંધીની દવાઓ પૂજ્ય ભગવંતશ્રીને સારી રાહત આપનારી નીવડેલ હતી. તે આયુર્વેદ ઔષધો જાત-મહેનતથી બનાવી આપતો હતો. જ્યાં બિરાજતાં હોય ત્યાં દવા પહોચતી કરતો. અજારા પાર્શ્વનાથ સંઘમાં સાથે રહી ઉકાળો કરી આપતો હતો. આ રીતે એમની કૃપા દૃષ્ટિ અને આત્મીયતાનું અમી સિંચન અમારા કુટુંબને મળતું જ રહ્યું.

આવા સંત કોટિના દિવ્ય વિભુતિમાં જે નિર્માનીપણું, નિખાલસતા, સત્યપરાયણતાં, કર્તવ્યનિષ્ઠા, નીતિમત્તા, નિપૂર્ણતા, માનવતા સંવેદનશીલતા વગેરે ગુણો આવતા હતા. તેનું સ્મરણ પણ જીવનને ચેતનવંતુ બનાવી જાય છે. શ્રાવક તરીકેની શ્રેષ્ઠ ભૂમિકા પરત્વે પ્રકાશ પાથરતું જાય છે.

અંતમાં તેઓશ્રી જીવન જીતી ગયા, મૃત્યુને મંગળમય બનાવી ગયા. અને પોતાની અલૌકિક પ્રતિભાથી માનવ જગતને ધર્મલાભ પીરસીને અમર બની ગયા.

પૂજ્ય ભગવંતને મારા સમગ્ર કુટુંબ પરિવાર અને સમસ્ત સંઘના કોટિ કોટિ વંદન

મહુવા દશાશ્રીમાળી સ્થા. જૈન સંઘ
વતી મનસુખલાલ નંદલાલ

કર્મબંધન રૂપી કેન્સર નજીવા ઉપલક
બાહ્યાચાર રૂપી ઉપચારથી ન મટે.

ગુણોનું સ્મરણે જ આપનું સામીપ્ય અમો અનુભવવાનાં જ. આપના અધૂરા કાર્યો પૂર્ણ કરવા અમારા ઉપર, અમ પરિવાર ઉપર સદાય કૃપાદૃષ્ટિ સહુ આશીર્વાદ વરસાવી સહાય કરતાં રહેશો.

ભવ્ય પ્રતિકશા મૂક્તિધામકર્તાને હાર્દિક ભાવાંજલિ—એ જ અભ્યર્થના.

આપના ચરણારવિંદે
'મુક્તિધામ' જૈન ટ્રસ્ટી મંડળના
કોટિ કોટિ વંદના.

મુક્તિધામના પ્રેરણાદાતા સૂરિદેવ !

સ્પષ્ટવકતા, નિઃસ્પૃહી, સ્વાધ્યાયરત, વાત્સલ્યવારિધિ, સિંહગર્જનાના સ્વામી, 'મુક્તિધામ' સંસ્થાના પ્રેરણાદાતા અનંત ઉપકારી પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજ આપ અમારી નાવને મજધાર મૂકીને મુક્તિધામમાં મૂક્ત બની ગયા.

આપની અનુપમ પ્રેરણાથી તીર્થસ્વરૂપ એવું ભવ્યાતિભવ્ય ગગનચૂંબી શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું જિનાલય નિર્માણ થયું ને આપની જ પાવન નિશ્રામાં સં. ૨૦૪૨ની સાલમાં વૈશાખ શુદ-૩ ના ભવ્ય અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવાયો. તદ્ઉપરાંત વિદ્યાપીઠ ધર્મશાળા, ભોજનશાળા, ઉપાશ્રય આદિ સ્થાનો પણ નિર્માણ થયાં તે આપની ચિરસ્મરણીય અમીટ મૂર્તિમંત રહેશે.

આપશ્રીના આ સંસ્થા ઉપર તેમજ આપના શિષ્ય—પ્રશિષ્ય પરિવાર એવં અમારા ઉપર આશીર્વાદરૂપી અમીવૃષ્ટિ વરસાવતા રહેશો ને આપના અધૂરા રહેલા કાર્યો પૂર્ણ કરવાની શક્તિ આપજો એ જ ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ.

થલતેજ (અમદાવાદ) શ્રી મુક્તિ કમલ-કેશર-ચંદ્ર-સુરિશ્વરજી
મુક્તિધામ જૈન વિદ્યાપીઠ ટ્રસ્ટ, ટ્રસ્ટ ગણ.

કોટી ભવે મનુષ્યદેહ પામીને પણ જીવનો પ્રમાદ શો ?

અવિસ્મરણીય

નાગપુર ચાતુર્માસ...આપની નિશ્રાએ

પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગારોહણ સમાચાર સાંભળી અત્યંત દુઃખ થયું. પૂજ્ય શ્રી ખૂબજ પ્રેમાળ-મૃદુભાષી હતા. નાળિયેર જેમ ઉપરથી કઠિણ ને અંદરથી અત્યંત કોમળ હતા. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની ચિરવિદાયે આ ખોટ પૂરી શકાય તેમ નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ નાગપુરમાં બે ચોમાસા કર્યા જેમાં તેઓશ્રીએ ધર્મના અત્યંત મહુત્વપૂર્ણ કાર્યો કરતા ગયા. જૈન ઉપાશ્રય ભદ્રાવતીનો છ'રી પાળતો સંઘ, જૈન મહિલા ભવનના ઉદ્દઘાટન સમયે પૂજ્ય સ્વ. ગુરુદેવશ્રી પધારી આશીર્વાદ આપેલ. તેમના આશીર્વાદે સંસ્થા ફૂલી ફાલી સેવાના કાર્યો કરે છે. પૂજ્યશ્રીનો આ ઉપકાર નહીં જ ભૂલાય!

શબ્દ રૂપી પુષ્પ પાંખડીથી સ્વ. આચાર્યશ્રીને નાગપુર જૈન સમાજ, જૈન ઉપાશ્રય, જૈન મહિલા મંડળ વતી ભાવાંજલિ સહ શ્રદ્ધાંજલિ અર્પીએ છીએ.

શ્વે. મુ. જૈન મહિલામંડળ

નાગપુર. વતી પદ્મા શાહ

"સૂર્ય શા તેજસ્વી, ચંદ્ર સમ સૌમ્ય"

પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રીમદ્ ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજને શ્રદ્ધાંજલિ આપતા શું લખવું? સામે મૂર્તિમંત થાય નામરૂપ ગુણોનો અનંતભંડાર. પૂર્ણ ધર્મધુરંધર મહાપુરુષનો વિશાળ પરિચય ને મહાન કાર્યો સહ શાસનપ્રભાવનાનું તેજપુંજ!!! શું લખવું? એ એક મીઠી મૂંઝવણ પેદા કરે એવો સવાલ થઈ જાય! પરંતુ... પૂજ્યશ્રીનો

ચિરકાલને માટે સર્વ જીવરાશિને મનુષ્યભવ
મળવો અતિદુર્લભ છે.

સ્વાધ્યાયમગ્ન સૂરિજીને વંદન

'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' નીડરવક્તા, સ્વાધ્યાયમગ્ન પૂજ્યપાદ સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ.સા.ને સંવત ૨૦૪૨ની સાલના ચાતુર્માસ માટે શ્રી ધર્મનાથ પો. હે. જૈનનગર શ્વે. મૂર્તિ-પૂજક જૈન સંઘે વિનંતી કરી હતી ને પૂજ્યશ્રીએ વિનંતીનો સ્વીકાર કરીને ચાતુર્માસાર્થે પધાર્યા.

પણ શી ખબર છે કાલની પણ, કાલે શું થવાનું ? કલ્પના પણ ન હતી કે પૂજ્યશ્રીનું આ અંતિમ ચાતુર્માસ હશે. ચાતુર્માસ દરમ્યાન પૂજ્યશ્રીનું સ્વાસ્થ્ય નરમ રહેતું હોવા છતાં વ્યાખ્યાનમાં પોતાની આગવી શૈલીથી સિંહગર્જના કરતા હતા ત્યારે શ્રોતજનો મંત્ર મુગ્ધ બની જતા હતા. તત્વરસ ભરપુર આત્મસાત્ થાય તેવી તેમની રોચક વ્યાખ્યાન શૈલી હતી.

અનંત ગુણધારી તેઓશ્રીમાં નિઃસ્પૃહતા ને ખાસ તો તેઓશ્રીની દિનચર્યામાં તરી આવતો ગુણ તે સ્વાધ્યાયમગ્નતા જ હતો. સહન-શીલતા રમુજીતા, વિનયશીલ, મક્કમબળના મનોરથી તેઓશ્રી હતા જ.

નાતદુંરસ્ત તબિયત હોવા છતાં આત્મબળથી પોતે શ્રોતાઓને જિનવાણી સંભળાવવામાં લેષ માત્ર પ્રમાદ પોષતા ન હતા. ચાતુર્માસ દરમ્યાન ધર્માનુષ્ઠાનો ખૂબ સારી રીતે થયેલા.

જૈન શાસન સંઘને પૂજ્યશ્રીની ખોટ પડી તે નહીં પૂરી પડે. નહીં જ પુરાય. સદ્ગત વિદેહી આત્માને શાંતિ અર્પે એ હાર્દિક શ્રદ્ધાંજલિ.

૧૪, પોપટલાલ હેમચંદ ઉપાશ્રય
જૈનનગર, નવા શારદા મંદિર રોડ,
એલિસબ્રીજ અમદાવાદ–૭

શ્રી ધર્મનાથ પો. હે. જૈનનગર
શ્વે. મૂર્તિ. સંઘ.
વતી કલ્યાણભાઈ ફડીયા

ઉપશમભાવ રૂપી રસાયણ સેવન થકી જ કર્મ બંધ રૂપ
મહાભયંકર વ્યાધિ મટે.

પ્રવચન પ્રભાવક સૌરાષ્ટ્ર કેસરી પ. પૂ. સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજય ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા. ના નિર્મલ કીર્તિ ગાથાનું એક ભવ્ય પ્રતિક.

શ્રી આદિશ્વર જૈન દેરાસર મુક્તિધામ, થલતેજ.

ભવ્ય પ્રતિક 'મુક્તિધામ'–કતને હાર્દિક ભાવાંજલિ....

ઓ!!! અનન્ય ઉપકારી ગુરુદેવ! આપના જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, અધ્યાત્મલેખન, નિઃસ્પૃહતા, સરળતા, વકૃતત્વ શક્તિ, આ તો માત્ર આપના પ્રત્યક્ષ દર્શન પ્રભાવે તરી આવતા મુખ્ય ગુણોનું દર્શન!!! અમ અલ્પજ્ઞા ભવિજીવો સામે પ્રકટ થવાં ભવ્ય વિભૂત વ્યકિતત્વમાં અનેક ગુણોનો સુંદર સમન્વય સામંજસ્ય હશે જ ને? કેટ કેટલા ગુણો!!! અમો શું ગુણવર્ણન કરી શકીએ?

પરમ પૂજ્ય આપશ્રી આપના ગુણાનધિ દર્શનનો અપૂર્વ પ્રતાપ! આપના શાસનપ્રભાવનાના કાર્યોની યશોગાથા ચોમેર પ્રસરી રહી છે. આપની હાર્દિક પ્રેરણા પ્રકાશે નવનિર્મિત થઈ રહ્યા–" મુક્તિધામ " ' જૈન વિદ્યાપીઠ ' ' ધર્મશાળા, ' ભોજનાલય ' તેમ જ આપશ્રીના પુનિત હસ્તે, પુનિત સ્થળે અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા બનેલ. આજ સમસ્ત જૈન સમાજ સામે શ્રી આદિશ્વર ભગવાન તેમજ શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ભગવંત આદિ જિનબિંબોથી સુશોભિત ગગનચૂંબી ભવ્ય જિનાલય આપના અવિસ્મરણીય કાર્યની સાખ પૂરી રહ્યું છે. કહેવાને કાંઈ શબ્દો નથી. ગુરુદેવ! આપના અનંત ઉપકારોના અમે સદા ઋણી.

ખબર ન હતી, કલ્પનાયે નહીં કે આપ ' મુકિતધામ 'ની સ્થાપના કરી ત્યાં જ અમારાથી–સ્વયંના દેહથી પણ મુક્ત બનશો? સત્ય–યથાર્થ છે જ્યાં મહાપુરુષોનો જન્મ એ ભૂમિ પવિત્ર ને મૃત્યુ સમાધિ સાધે એ ભૂમિ પણ દિવ્ય વ્યક્તિસહ પવિત્ર. એ ભૂમિ જ પવિત્રતાની શાખ પૂરવાની જ! અરે, ઓ! સુરિદેવ!! મુકિતધામની ધરતીના અણુંને પરમાણુંઓ આપના પાર્થિવ દેહના પાવન સ્પર્શે પવિત્ર બની ચૂકયા.

જે ક્ષણને જાણે, નિષ્ફળ ન જવા દે તે જ સાચો પંડિત.

ગુણોનું સ્મરણે જ આપનું સામીપ્ય અમો અનુભવવાનાં જ. આપના અધૂરા કાર્યો પૂર્ણ કરવા અમારા ઉપર, અમ પરિવાર ઉપર સદાય કૃપાદૃષ્ટિ સહુ આશીર્વાદ વરસાવી સહાય કરતાં રહેશો.

ભવ્ય પ્રતિકશા મૂક્તિધામકર્તાને હાર્દિક ભાવાંજલિ–એ જ અભ્યર્થના.

આપના ચરણાવિંદે
'મુક્તિધામ' જૈન ટ્રસ્ટી મંડળના
કોટિ કોટિ વંદના.

મુક્તિધામના પ્રેરણાદાતા સૂરિદેવ !

સ્પષ્ટવકતા, નિઃસ્પૃહી, સ્વાધ્યાયરત, વાત્સલ્યવારિધિ, સિંહગર્જનાના સ્વામી, 'મુક્તિધામ' સંસ્થાના પ્રેરણાદાતા અનંત ઉપકારી પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજ આપ અમારી નાવને મજધાર મૂકીને મુક્તિધામમાં મૂક્ત બની ગયા.

આપની અનુપમ પ્રેરણાથી તીર્થસ્વરૂપ એવું ભવ્યાતિભવ્ય ગગનચૂંબી શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું જિનાલય નિર્માણ થયું ને આપની જ પાવન નિશ્રામાં સં. ૨૦૪૨ની સાલમાં વૈશાખ શુદ-૩ ના ભવ્ય અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવાયો. તદ્‌ઉપરાંત વિદ્યાપીઠ ધર્મશાળા, ભોજનશાળા, ઉપાશ્રય આદિ સ્થાનો પણ નિર્માણ થયાં તે આપની ચિરસ્મરણીય અમીટ મૂર્તિમંત રહેશે.

આપશ્રીના આ સંસ્થા ઉપર તેમજ આપના શિષ્ય–પ્રશિષ્ય પરિવાર એવં અમારા ઉપર આશીર્વાદરૂપી અમીવૃષ્ટિ વરસાવતા રહેશો ને આપના અધૂરા રહેલા કાર્યો પૂર્ણ કરવાની શક્તિ આપજો એ જ ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ.

થલતેજ (અમદાવાદ) શ્રી મુક્તિ કમલ-કેશર-ચંદ્ર-સુરિશ્વરજી
મુક્તિધામ જૈન વિદ્યાપીઠ ટ્રસ્ટ, ટ્રસ્ટ ગણ.

કોટી ભવે મનુષ્યદેહ પામીને પણ જીવનો પ્રમાદ શો ?

અવિસ્મરણીય

નાગપુર ચાતુર્માસ...આપની નિશ્રાએ

પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગારોહણ સમાચાર સાંભળી અત્યંત દુઃખ થયું. પૂજ્ય શ્રી ખૂબજ પ્રેમાળ-મૃદુભાષી હતા. નાળિયેર જેમ ઉપરથી કઠિણ ને અંદરથી અત્યંત કોમળ હતા. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની ચિરવિદાયે આ ખોટ પૂરી શકાય તેમ નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ નાગપુરમાં બે ચોમાસા કર્યા જેમાં તેઓશ્રીએ ધર્મના અત્યંત મહત્વપૂર્ણ કાર્યો કરતા ગયા. જૈન ઉપાશ્રય ભદ્રાવતીનો છ'રી પાળતો સંઘ, જૈન મહિલા ભવનના ઉદ્ઘાટન સમયે પૂજ્ય સ્વ. ગુરુદેવશ્રી પધારી આશીર્વાદ આપેલ. તેમના આશીર્વાદે સંસ્થા ફૂલી ફાલી સેવાના કાર્યો કરે છે. પૂજ્યશ્રીનો આ ઉપકાર નહીં જ ભૂલાય !

શબ્દ રૂપી પુષ્પ પાંખડીથી સ્વ. આચાર્યશ્રીને નાગપુર જૈન સમાજ, જૈન ઉપાશ્રય, જૈન મહિલા મંડળ વતી ભાવાંજલિ સહ શ્રદ્ધાંજલિ અર્પીએ છીએ.

શ્વે. મુ. જૈન મહિલામંડળ

નાગપુર. વતી પદ્મા શાહ

"સૂર્ય શા તેજસ્વી, ચંદ્ર સમ સૌમ્ય"

પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રીમદ્ ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મહારાજને શ્રદ્ધાંજલિ આપતા શું લખવું ? સામે મૂર્તિમંત થાય નામરૂપ ગુણોનો અનંતભંડાર. પૂર્ણ ધર્મધુરંધર મહાપુરુષનો વિશાળ પરિચય ને મહાન કાર્યો સહ શાસનપ્રભાવનાનું તેજપુંજ-!!! શું લખવું ? એ એક મીઠી મૂંઝવણ પેદા કરે એવો સવાલ થઈ જાય ! પરંતુ... પૂજ્યશ્રીનો

ચિરકાલને માટે સર્વ જીવરાશિને મનુષ્યભવ
મળવો અતિદુર્લભ છે.

સૌ પ્રથમ પરિચય અમારા બેન મ. સા. સાધ્વી વિનયપ્રભાશ્રીજીના દીક્ષાપ્રસંગથી થયો. ત્યારબાદ અમને મળ્યો અવારનવાર પૂજ્યશ્રીના દર્શન વંદનનો લાભ ! ને ધીમે ધીમે તેઓશ્રી સાથે ગાઢ પરિચય થયો.

વિ. સં. ૨૦૪૦માં સિંહ ગર્જનાના સ્વામી 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પૂજ્ય આદરણીય ગુરુદેવશ્રી મુંબઈથી છ'રીપાલિત સંઘને લઈ પધારતા અમારી ને અમારા શ્રીસંઘની આગ્રહભરી વિનંતીનો સ્વીકાર કરી પધાર્યા. ત્યારે અમારા સંઘના પ્રમુખશ્રી રસીકલાલ અંબાલાલ વગેરે અગ્રણીઓ સાથે શ્રીસંઘે ખૂબ જ ભક્તિનો લાભ લીધેલ. આજે પણ તે ધન્ય દિન આવે છે યાદ...તે ભવ્ય દિને આનંદ ઉલ્લાસ ને પ્રવચન નહીં ભૂલાય ! પૂજ્યશ્રીના પ્રવચનેથી અનુભવ નીચોવતી હૃદયસ્પર્શી વાણીનો ધોધ વહેતો હતો. વ્યાખ્યાનમાં ધનવાનો શેહશરમ વગર, ગરીબોને યોગ્ય ઉપદેશ, જે નીડરપણે કહેવાનું હોય તે કહી દેતાં જ. ને તેઓશ્રીની કીર્તિ 'નીડર પ્રવચનકાર' તરીકે સુવિખ્યાત પામી.

પૂજ્યશ્રી અમદાવાદથી બોમ્બે–વાલકેશ્વર ચાતુર્માસાર્થે પધારતા. વડોદરાથી હંમેશા તેઓશ્રી સાથે મારે રહેવાનું થતું. અને જ્યારે તેઓશ્રી પાલેજ મુકામે પધાર્યા ત્યારે અમારા સૌના હૈયામાં આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો હતો. સંઘની વિનંતી ગામમાં પધારવા માટે હોવા છતાં તેઓશ્રીની તબિયત નરમ હોવાને કારણે સોસાયટીમાં વસતા પૂણ્યશાળી ભગુભાઈ પટેલે અત્યંત ભક્તિભાવથી અમારા ઘરમાં વિશાલ જગ્યાનો લાભ આવા મહાત્મા અર્થે મળે એવી વિનંતી સ્વીકારી તેઓશ્રીને ઘેર રહ્યા.

અશાતા વેદનીય કર્મના ઉદયે આદરણીય શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજીની તબિયત દિવસે દિવસે વધુ ને વધુ બગડવા લાગી. પૂજ્યશ્રીની તબિયત નરમ થઈ છે જાણી અમારા વડીલબંધુ અમદાવાદથી આવ્યા... અને અમો ત્રણે ય ભાઈઓ તબિયત સારી થાય તે માટે ઉપચારો કરાવવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા.

ડૉ. વસ્તુપાલભાઈએ પણ રાત કે દિવસ ન જોતા પૂજ્યશ્રીની

મનુષ્યદેહ રૂપી નિસરણીથી જીવ હલકા કર્મો કરે તો સાતમી નરકે, રત્નત્રયીની આરાધનાથી મુક્તિમંદિર પામવાનો.

સેવામાં ખડે પગે રહેતા... તબિયતના સમાચાર ચારે બાજુ ફેલાતા અમદાવાદ, મુંબઈ, ભરૂચ વગેરે અનેક ગામોથી ભાવિકો અમારે આંગણે પધાર્યા. તેઓ પૂજ્યશ્રીની આવી નરમ તબિયત જોતા ચિંતાતુર બની ગયા.

પણ આ મહાત્માની સમાધિ અલૌકિક દૃષ્ટાંતભૂત હતી. ડૉકટરોને શ્રાવકવર્ગ તેમના પ્રશંસક બની ગયા. આવી અવસ્થામાં બીજાઓ તો રાડારાડ કરી મૂકે, ત્યારે આ મહાત્મન્ તો જાણે કાંઈ બન્યું ન હોય તેમ તત્ત્વની વાતો કરે ત્યારે ભલભલા આશ્ચર્યચકિત થઈ જાય. ભયાનક દર્દને સહન કરી આ મહાત્માએ જે ધીરજ, શાંતિ, સમતા અને પ્રસન્નતાના દર્શન કરાવ્યા તેની કોઈપણ નજરે જોનાર અનુમોદના કર્યા વિના રહી શકે નહિ.

ચૈત્ર સુદ ૧૩ ના દિવસે મારા ઘેર પગલા કરીને અમારા કુટુંબ ઉપર જે ઉપકાર કર્યો તે કદી પણ નહીં ભૂલાય. પૂજ્યશ્રીની તબિયત થોડી સારી થતા વિહાર... કલ્પના ન હતી કે આ મહાત્માના છેલ્લા પુનિત પગલા હશે ! છે !...

પણ જે સમયે જે બનવાનું હોય તે મિથ્યા ન જ થાય ? ચૈ. સુ. ૧૪ના બપોરે પોતાનો પાર્થિવદેહ છોડીને અપૂર્વ સમાધિ સહ અમોને સૌને રડતા મૂકી વિદાય થયા.

અરે પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવ ! આપની વિદાયથી સમગ્ર સંઘમાં, સમાજમાં, શાસનમાં આપના દિવ્યગુણોને ચાહતા જૈનેત્તર સમુદાય-કુટુંબમાં ન પુરાય તેવી ખોટ પડી છે.

બસ, ગુરુદેવ આપ સ્વર્ગદ્વારેથી રહ્યા રહ્યા આપશો આશીર્વાદ, ને કારણે અમારો આત્મા પ્રભુપંથને વફાદાર રહે. જે આપના ગુણભંડારમાંથી એકાદ ગુણ આચરવા શક્તિમાન બને.

પાલેજ જૈન સંઘ — દેસાઈ ધીરજલાલ ઝવેરચંદ

જીવ પોતાનાજ શુદ્ધ સ્વરૂપમાં રમણતા હોય તો
નરજન્મ સાર્થક થઈ જાય.

શ્રી કટક સંઘ દ્વારા પૂજ્ય ગણિવર્યશ્રી ભુવનવિજયજી મ. સા. ના શાસનપ્રભાવક બિરૂદ અર્પણ પ્રસંગે

પરમ પૂજ્ય ગણિવર્યશ્રી ભુવનવિજયજી મહારાજ સાહેબ

આપશ્રી પૂજ્યપાદ યોગનિષ્ઠ, અનેક ગ્રંથોના રચયિતા સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયકેશરસૂરિશ્વરજી મહારાજ સાહેબના પટ્ટધર પૂજ્યપાદ અધ્યાત્મનિષ્ઠ સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબના શિષ્યરત્ન, પ્રસિદ્ધવક્તા, અને સૌરાષ્ટ્ર કેસરીના બિરૂદે પ્રખ્યાત છો.

શાસનદેવની કૃપામાં અનેરી અભિવૃદ્ધિ થતાં આ કટક શહેરના નાના સમુદાયમાં વસતા જૈન સમાજને સંવત ૨૦૨૯માં આપશ્રીના ચાતુર્માસને અનેરો યોગ ઉપલબ્ધ થયો.

આપશ્રીનાં પ્રેરણાત્મક ઉપદેશનાં કારણે આ શહેરમાં ધર્મઅભિરુચિમાં જે જુવાળ પ્રગટયો તે વિષે વિવેચન કે વિવરણ કદાચ સ્વ પ્રશંસામાં ગણાવાનો સંભવ હોય. છતાં પણ અમારાથી ઉલ્લેખ કર્યા સિવાય રહેવાતું નથી. કે આ સમય દરમ્યાન બે બે માસક્ષમણ, સોળભત્તા, પંદર ઉપવાસ વગેરે જેવી મોટી તપશ્ચર્યાઓ અને કયારેય એક પણ ઉપવાસ નહિ કરેલ કે એકાદ-બે ઉપવાસથી વિશેષ નહીં કરી શકેલ એવી અનેક વ્યક્તિઓ દ્વારા, હસ્તકમલવત અતિ સરલ અને સહેજ રીતે અઠ્ઠાઈ વગેરે જેવી મોટી તપશ્ચર્યાઓ થઈ શકેલ છે. તે ફક્ત આપની અને અલૌકિક જિનશાસનની શક્તિ અને પ્રભાવને જ આભારી છે, તેમાં બેમત હોઈ શકે નહીં.

ફક્ત પાત્રીસ વર્ષના દીક્ષા-પર્યાયમાં આજદિન મધ્યે અનેક ગ્રામશહેરોનાં શ્રીસંઘોમાં જિનશાસનની પ્રભાવનાનાં જે અગણિત કાર્યો થયા છે. તેમાંથી થોડાકનો ઉલ્લેખ કરવો પ્રસંગોચિત ગણાશે. આપશ્રીની

વિષયનું સ્મરણ એ જ જીવનું ભાવમરણ.

નિશ્રામાં સૌરાષ્ટ્ર મધ્યે જુનાગઢ, મોટી પાનેલી, થાણાદેવળી, જેતપુર, અમરેલી અને કટકમાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવો ઉજવાયાં છે. તેમ જ સૌરાષ્ટ્રનાં જુદા જુદા ગ્રામ-શહેરોમાંથી શ્રી ગિરનારજીનાં–૩, શ્રી સિદ્ધાચલજીના–૨, અંજાર પાર્શ્વનાથજી તથા ભરેવાજીનાં એક એક તેમ જ બિહાર રાજ્યનાં ઝરમો શહેરથી બે બે વખત અને કલકત્તા મહાનગરથી શ્રી સમ્મેત-શિખરજી મહાતીર્થના એક એમ કુલે મળી દશ છ'રી' પાળતા સંઘો નિકળેલ છે.

આપશ્રીની નિશ્રામાં, બૃહદ્ અષ્ટોત્તરી શાંતિસ્નાત્ર તથા શ્રી સિદ્ધ-ચક્ર પૂજ્ય આદિ ૫૦ની સંખ્યામાં ઉજવાયા છે. આપશ્રીની પ્રેરણાબળે ધ્રાંગધ્રા શહેરમાં સત્તર છોડનું ઉજમણું તથા સાધર્મિક શિક્ષણ સેવા માટે પાઠશાળાની સ્થાપના, તેમ જ સાધારણ ખાતાનાં તોટાની પૂર્તિઓ ઈત્યાદિ અનેક શુભકાર્યો થયા છે.

આપશ્રીનાં અમોઘ પ્રેરણા બળે વર્ષોથી શીલાન્યાસ થઈ અપૂર્ણ રહેલ દહેરાસરજીનું બાંધકામ પૂર્ણ થઈ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પણ ખૂબ જ હર્ષોલ્લાસ અને ધામધૂમથી ઉજવાઈ ગયેલ છે. દેવદ્રવ્ય તથા શ્રી સાધારણ ખાતામાં અનેરી અભિવૃદ્ધિ થવા પામેલ છે.

આપશ્રીનાં શ્રી કટક સંઘ તથા અનેક અન્ય બીજા શ્રીસંઘો ઉપર થયેલ ઉપકાર બદલી શ્રી કટક જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘે આપશ્રીને "શાસન પ્રભાવક"નું બિરૂદ અર્પણ કરવાનો વિધિસરનો નિર્ણય લેતા ગૌરવ અનુભવેલ છે. આપ અમારી ઉપરોક્ત ભાવના વિનંતિનો સ્વીકાર કરી અમ સહુ શ્રીસંઘોના ગૌરવમાં અભિવૃદ્ધિ કરી આભારી કરશોજી.

શ્રી શાસન અધિષ્ઠાક દેવો આપશ્રી દ્વારા આવા તથા બીજા અનેકાનેક શાસન પ્રભાવનાનાં મંગળમય અને શુભકાર્યો કરાવવા સંપૂર્ણ સુખશાતા બક્ષે એવી પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

સંવત ૨૦૩૦ જેઠ વદ ૫ — આપના ગુણાનુરાગી અને ઉપકૃત
રવિવાર તા. ૨૫–૫–૭૪ — શ્રી કટક જૈન શ્વે. મૂર્તિપૂજક સંઘ

દરિદ્રાવસ્થામાં દીધેલું અલ્પદાન પણ ઉત્કટ ભાવોલ્લાસને
કારણે મહાન ફળ આપનારું થાય.

તીર્થ-યાત્રાનું સ્વરૂપ સમજાવનારા સૂરિજીની ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ

સૌરાષ્ટ્ર કેશરી પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા. આપે સંવત ૨૦૩૯ની સાલમાં મુંબઈ-મુલુંડના ચાતુર્માસ દરમ્યાન આપશ્રીએ અમને તીર્થ-યાત્રાનું સ્વરૂપ સવિસ્તારથી સમજાવ્યું ને આપની વાણીની અસર અમારા હૃદય પર થઈ, આપની શુભ પ્રેરણા ને પાવનનિશ્રામાં મુલુંડથી શ્રી શત્રુંજય મહાતીર્થના છ'રી પાળતા પાલિત સંઘને કાઢવાનો અમને લાભ મળ્યો તે આપશ્રીની વાણીને આભારી છે. આપના ઉપકારને અમે કયારે પણ ભૂલી શકશું નહીં.

શાસનદેવો આપના આત્માને શાંતિ અર્પે એ જ ભાવભરી અભ્યર્થના સહ વંદના.

(મુલુંડ) શ્રી શત્રુંજય તીર્થયાત્રા સંઘના સંઘવીઓ

કોટિ કોટિ વંદન

શ્રી મુક્તિ કલમ કેશરચંદ્ર ભુવનરત્નસૂરિશ્વર દાદા.

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર ઉદ્ધારક, શ્રી ધર્મ પ્રભાવક, ધર્મરક્ષક, વર્તમાન જૈનશાસનના કોહીનૂર હીરા સમા પૂ. ગુરુદેવને અમારી ભાવભરી કોટિ કોટિ શ્રદ્ધાંજલિ.

જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપુજક સંઘ

(નાના ઝીંઝાવદર) શ્રાવક હસમુખલાલ માણેકલાલ

સત્સંગ એ પારસમણી છે.

શ્રીસંઘને મહાન ખોટ પડી ને જૈન સમાજ રંક બન્યો !!

જૈન સમાજના પ્રકાંડ વિદ્વાન અને પાલીતાણા જૈન સંઘના મહાન ઉપકારી 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પૂ. આચાર્યદેવશ્રી ભુવનરત્નસૂરિજીના કાળ-ધર્મના સમાચારથી અમોને અતિ દુઃખ થયું છે. સ્વર્ગસ્થના જવાથી જૈન સમાજને વર્ષો સુધી ન પૂરી શકાય તેવી મહાન ખોટ પડી છે અને જૈન સમાજ રંક રહેશે.

પૂજ્યશ્રીના આત્માને ચિરશાંતિ મળે, ઠરાવની નકલ પૂ. પં. યશોવિજયજી મ. પૂ. પં. શ્રી હેમપ્રભવિજયજી મ. તથા જૈન સંઘ થલતેજને મોકલી આપવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ મોકલનારની યાદી છે.

(૧) સિદ્ધક્ષેત્ર જૈન મોટી ટોળી, પાલીતાણા.

(૨) શ્રી પારસ જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘ, પાલીતાણા.

(૩) મુક્તિકમલ જૈન મોહન જ્ઞાનમંદિર તથા શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર જૈન સાહિત્ય મંદિર પાલીતાણા.

(૪) શ્રી વિશાલ જૈન કલા સંસ્થાન, પાલીતાણા.

(૫) બુદ્ધિસિંહજી જૈન પાઠશાળા, પાલીતાણા.

સત્કર્મમાં દાન એ પ્રધાન સત્કર્મ છે.

પૂ.શ્રીના કાળધર્મ પ્રસંગે જૈન સંઘો દ્વારા આવેલ તાર–સંદેશાઓની સૂચિ

શ્રી	નટવરભાઈ આરાધના ભવન જૈન સંઘ	ભરૂચ
,,	નગીનદાસ ગાંધી જૈન સંઘ	પાલીતાણા
,,	નાગપુર જૈન સંઘ	નાગપુર
,,	ધ્રાંગધ્રા જૈન તપાગચ્છ સંઘ	ધ્રાંગધ્રા
,,	લાઠી જૈન સંઘ	લાઠી
,,	નવાપરા જૈન સંઘ	બીલીમોરા
,,	ચિત્તલ જૈન સંઘ	ચિત્તલ
,,	બોટાદ જૈન સંઘ	બોટાદ
,,	મહાવીરસ્વામી જૈન દેરાસર સંઘ	બોટાદ
,,	મહુવા જૈન સંઘ	મહુવાબંદર
,,	ઘાટકોપર જૈન શ્વે. સંઘ	મુંબઈ
,,	જૈન સંઘ	જામકંડોરણા
,,	પ્લોટ દેરાસર જૈન સંઘ	રાજકોટ
,,	માટુંગા જૈન સંઘ	માટુંગા
,,	શાહુપુરી જૈન સંઘ	કોલ્હાપુર

દાન, શિયળ તપ-સંયમનું પણ યથાશક્તિ
આચરણ ગૃહસ્થોએ કરવું જોઈએ.

જિનશાસન આકાશે તેજસ્વી તારક

સવિનય બહુમાનસહ અત્યંત ભારે દુઃખ સાથે જણાવવાનું કે પ. પૂ. બાલ-બ્રહ્મચારી 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પ્રખર વ્યાખ્યાન પ્રદાતા, સરળ સ્વભાવી, તેજસ્વી તારુંસમ સમાશ્રિત શ્રુતકેવળીસમ શ્રીમદ્ વિજય-ભુવનરત્નસૂરિજી મ. સા.ના અકાળ અણચિંતવ્યા આઘાતજનક દેહાવસાન થયાના અતિ દુઃખદ સમાચાર જાણી અમરેલી શહેરના પરિચિત લોકોમાં ભારે દુઃખની લાગણી ફેલાઈ ગઈ.

જિનશાસનના અકાશે ચમકેલા પ્રથમ કક્ષાના તેજસ્વી તારકનો અસ્ત થાય અને અંધકારની અસર વ્યાપ્ત બને તેવી સ્થિતિ પ્રવર્તે છે. જૈન સમુદાય તેમજ સમગ્ર જનસમુદાયને કદી ય ન પૂરી શકાય તેવી ભારે મોટી ખોટ પડી છે.

અમરેલીએ પૂજ્યશ્રીનાં સાંનિધ્યનો અનેક વખત લાભ અનુભવ્યો છે. ચાલીસેક વર્ષ પહેલા સૌરાષ્ટ્ર પ્રવેશના બીજે જ વર્ષે અત્રે ચાતુર્માસ કર્યું. એક સૌ પ્રથમ છ'રી પાલિત સંઘ અમરેલીથી સિદ્ધગિરિ-પાલિતાણાનો પૂજ્યશ્રીની નિશ્રામાં નીકળ્યો. અને સૌથી છેલ્લા બે એવા છ'રી પાલિત સંઘો અમરેલીથી સિદ્ધિગિરિ અને અમરેલીથી રૈવતગિરિ જૂનાગઢ ૨૫માં અને ૨૬માં અંતિમ સંઘો નીકળ્યા. અમે સૌ અમરેલીના જૈન–જૈનેતર ભાઈ-બહેનો, આબાલવૃદ્ધ, સૌ તેમની અદ્ભુત વ્યાખ્યાન શૈલીથી પ્રભાવિત થયેલા. તેમની અસ્ખલિત જ્ઞાન-ગંગોતરીના પ્રવાહ-માંથી આ સંસાર અને સમાજને જ્ઞાન અને કર્મ દ્વારા અંત પછી મોક્ષમાર્ગને મેળવી શકાય તેવી જાણકારી મળી. અધ્યાત્મ-કલ્પદ્રુમ–જૈન ઉપનિષદ્ના જ્ઞાનરસનાં પીયૂષ પાનાર આચાર્ય ભગવંતનો અમારા ઉપર ઘણો મોટો ઉપકાર છે.

સદ્કાર્યના સહકારી એવા પૂજ્યશ્રીએ છેલ્લા પાંચેક વર્ષમાં ઘણો મોટો સહયોગ આપ્યો. અમારી ગૌશાળા-પાંજરાપોળની સ્વયં મુલાકાત આપી પ્રેરણા ને સહકાર આપ્યો. આમ અબોલ પ્રાણીઓની સેવામાં

અલ્પ સત્કર્મ તમારા હાથે ન થાય તો તે દિવસ
વાંઝિયા સમાન છે.

અમને વિશેષ બળ આપ્યું. અમે ગૌશાળા પાંજરાપોળના કાર્યકર્તાઓ સૌ પૂજ્યશ્રીના અત્યંત ઋણી છીએ. આભારની લાગણી વ્યક્ત કરવાના યોગ્યત્તમ શબ્દો અમારી પાસે નથી. શબ્દોના અભાવે મનની આંતરિક લાગણીથી પૂજ્યશ્રીને કોટિશઃ વંદનાપૂર્વક પરમપવિત્ર ઋજુ એવા ઉચ્ચકોટિના આત્માને પરમકૃપાળુ જિનશાસનદેવો અખંડ શાંતિ આપે અને મોક્ષ પ્રાપ્તિમાં સહાયક રહે તેવી હાર્દિક પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

આપ બંને પૂજ્યશ્રીઓ, પૂજનીય સાધ્વી સમુદાય તથા મુક્તિધામના સૌ કાર્યકર્તાઓ શ્રી દલીચંદભાઈ, શ્રી મહેન્દ્રભાઈ આદિને આ અત્યંત ભારે દુઃખ સહન કરવાની શક્તિ મળે તેવી પરમકૃપાળુ વીર પરમાત્માના જિનશાસન દેવોને હૃદયપૂર્વક પ્રાર્થના કરી આપના દુઃખની લાગણીમાં પરોક્ષ રીતે સહભાગી થવાની લાગણી અનુભવીએ છીએ.

ગૌશાળા પાંજરાપોળ — દર્શનાભિલાષી

અમરેલી — બેચરભાઈ ભ. પટેલ

જેમણે આનંદઘનજીનો આતમ–રંગ લગાડયો !

'અહો અનંત વીર્યમ અયમ આત્મા !'

આત્માના અનંત સામર્થ્યને ઢંઢોળીને બિરદાવતા જગતકલ્યાણી વીતરાગવાણીના આ શબ્દો એક પ્રખર પ્રતિભાસંપન્ન તેજસ્વી શ્રમણના શ્રીમુખેથી સરી રહ્યાં હતાં...શબ્દો જ નહીં, એમાંથી અનંત અર્થની સૌરભ ફેલાવતાં પુષ્પો પમરી રહ્યાં હતાં...એમની મંજુલવાણીના વેણે વેણે જાણે સાતફુલડાં ઝરી રહ્યાં હતાં... !

આજથી છત્રીસ વર્ષ પૂર્વની ઇ. સ. ૧૯૫૧ની એક સવાર...

ત્રણ લોક સાધવા સહેલા છે પણ બે ઘડીની
નિઃસંગ દશા સાધવી કઠણ.

આતમની અમરતાને ઝંખતી અમરેલીની ધરતી અને તત્ત્વ ભૂખી માનવમેદની...

સૌરાષ્ટ્રની આ આગવી ભૂમિ પર, સૌરાષ્ટ્રના કેસરીને નિકટની નિર્ભયતા ને આત્મીયતાથી સુણવા અઢારેય વર્ણનાં લોક થોકે થોક ઊમટયાં છે, કપોળવાડીના ખીચોખીચ ભરાઈ ગયેલા વિશાળ પ્રાંગણમાં હવે તસુ પણ જગ્યા બચી નથી. ના, આ માત્ર "જૈનોના મહારાજ" નથી આ તો લોકસમસ્તના–ગામસસસ્તના જગસમસ્તના મહારાજ! એમણે જનજનને એવું તો ઘેલું લગાડયું છે કે સૌને એ "પોતાના" લાગ્યા છે. આવા આ જનસમૂહની મેદની નીરવ નિઃસ્તબ્ધ શાંતિપૂર્વક તેમના મનમાનીતા મુનિરાજની મંગળવાણી સુણી રહી હતી, એના શબ્દે શબ્દને ઝીલી રહી હતી, અંતર ઊંડે સંઘરી રહી હતી...

...આ પંક્તિલેખક પણ પોતાના તત્ત્વોપકારક પૂજ્ય પિતાશ્રીની જોડે ત્યાં પહોંચ્યો હતો. આ મુનિશ્રીનાં દર્શન અને વાણી–શ્રવણનો એ પ્રથમ જ પ્રસંગ હતો...

સાંભળતાં જ અંતર આંદોલિત થઈ હચમચી ઊઠેલું. પ્રથમ–શ્રવણે જ થયેલું :

"વાણી થોડા મુનિજનોની સાંભળેલી, પણ આ વાણી તો કોઈ નિરાળી જ! પ્રસન્ન, ગંભીર ને પ્રશાંત મુનિપુંગવની આ વાણીમાં પ્રસાદ, ઓજ અને માધુર્યની સાથે સાથે વિદ્યા, વિરાગ અને વીતરાગતાની જાણે ત્રિવેણી વહી રહી છે!'

એને આગળ સુણતાં સુણતાં થતું ગયેલું કે—

'આ વાણી કેવી અદ્‌ભુત છે! અંદરથી આત્મતત્ત્વની અનુભૂતિ અને બહારથી એને રજૂ કરતી મધુર અવાજની બુલંદી!!' આ બંનેને મેળવીને તત્ત્વ વિષયને ગંભીર છતાં સાવ સરળ કરી શ્રોતાના હૈયા સોંસરો ઉતારી દેવા તેઓશ્રી જે વાતાવરણ ઊભું કરી રહ્યા હતા તે અલૌકિક હતું, મારા પૂરતું તો અભૂતપૂર્વ હતું. તીર્થંકર ભગવંતોની, દિવ્ય સમવસરણમાં ગૂંજતી અને માલકૌસ જેવા રાગમાં વહેતી અનંત

મૌન એ જ મુનિભાવ.

અનંત મહિમામયી વાણીનો શતાંશ–અલ્પાંશ તો અહીં સાક્ષાત્ વહેતો જણાતો અને અનંત ભાવ–ભેદ ને નય–નિક્ષેપભરી એ જિનવાણીની અલ્પ–શી ઝાંખી કરાવી જતો…"

તેમની આ પ્રબળ–પ્રાંજળ પ્રશમરસભરી વાણીને પ્રથમ પ્રથમ માણતો હું તો એ વાક્–સરિતાના અતિગંભીર ઊંડાણોમાં ડૂબકી મારતો આત્મરસ તરબોળ થવા લાગ્યો હતો, ત્યાં તો—

—ત્યાં તો મને બરાબર ઢંઢોળતો ને નખ–શિખ નવરાવતો એ વાણીનો પાવનપ્રવાહ પ્રબળપણે ગૂંજી રહ્યો—માત્ર પ્રવચનનાં શબ્દોમાં જ નહીં, આતમમસ્તીભર્યા ગાનમાં પણ! મુનિશ્રી જાણે અનંતશક્તિ નિધાન અરિહંત પરમાત્માની મધુર રાગ માલકૌંસમાં વહેતી ગંભીર વાણીનો જ આભાસ આપી રહ્યાં હતા અને મસ્તીમાં ગાઈ રહ્યાં હતા !! આ ગાન દ્વારા તેમનો આત્મ–તત્ત્વનો નિરુપણ વિષય બરાબર સાકાર થઈ રહ્યો હતો. પદ પણ તેઓ વદી રહ્યા હતા નિજાનંદ મસ્ત–સંત મહાયોગી શ્રી આનંદ ઘનજીનું :

'जाग! विलोकन घट में, अवधू!
क्यों सोवे तन–मढमें ?…'

જિનવાણીનું અનુગમન કરતી પ્રશમરસપૂર્ણ નિરૂપણશૈલી, અવધૂત યોગી આનંદઘનજીશી મસ્તી અને "વિરાગના રાગ"થી ગુંજતી માલકૌંસ અને આશાવરીના સૂરોમાં સંગીત–રાગભરી વાણી–આ બધાથી સર્જાયેલા આ અદ્ભુત અભૂતપૂર્વ વાતાવરણે મને અમરેલીની એ સ્થૂળભૂમિમાંથી ઊંચકીને જાણે કો' દિવ્યભૂમિમાં મૂકી દીધેલો તેનું આજે આટલા વર્ષે પણ, બરાબર સ્મરણ છે. પ્રથમ અનુભવનું એ તાદૃશ ચિત્ર કદી ભૂંસાયું નથી!

…મારો તત્ત્વપિપાસુ, સહજજિજ્ઞાસુ આત્મા તો આવા અપૂર્વ અનુભવના આનંદને માણતો ત્યારે આનંદિત થતો એ દિવ્યભૂમિમાં વિચરતો વિચરતો, લયલીન થતો, દિવ્યશ્રવણના સાકાર લોકમાં સંચરી રહ્યો હતો…

મુનિભાવ ન રહેવાય ને સંભાષણ કરવું
પડે તો સત્યભાષણ કરવું.

ઠીક યાદ છે કે મુનિશ્રીએ વિસ્તારથી એ પદ ગાયેલું અને સમજાવેલું. દેહભિન્ન આત્માને ઓળખાવવાનો અને "વિલોકન-ઘટ"માં —દૃષ્ટાભાવમાં—જગાવવાનો તત્ત્વ વિષય મુનિશ્રીએ સાંગોપાંગ અંતરમાં ઉતરમાં ઉતારી દીધેલો : માત્ર મારા જ નહીં, સૌ શ્રોતાઓમાં! સૌને તેઓ ઢંઢોળીને તન-મઠમાંથી, દેહભાવમાંથી-વિભાવમાંથી તન-ઊઠાડી રહ્યા હતા અને "વિલોકન-ઘટ"માં જગાડી રહ્યા હતા, "સ્વભાવ"માં વસાવી રહ્યા હતા!!

આવા "જાગરણ" (અંતર-ઘટના "જાગરણ")નો અવસર ફરી ફરી નહીં આવે, એમ ઠસાવતો અને "વર્તમાન"ની પળોને પકડી લેવાનું કહેતો તેમનો તત્ત્વ-વિષય આગળ વધી રહ્યો હતો. તેમણે મહાવીરવાણીની એક ગાથ ગાઈ (કદાચ 'ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર'માંની)—

चत्तारि परमंगाणि दुल्हगिह जंतुणो ।
आणुसत्तं, सुइ, सद्धण, संजमम्मि अ वीरियं ॥

(મનુષ્યપણું, શાસ્રશ્રવણ, શ્રદ્ધા અને સંયમમાં પુરુષાર્થ-સત્પુરુષાર્થ—આ ચાર દુર્લભ અંગો છે) અને આ ગાથાનું વિવેચન કરતાં કરતાં આનંદઘનજીનું બીજું પદ તેમના શ્રીમુખેથી પ્રસ્ફૂટિત થઈ રહ્યું:-

"अवसर बेर बेर नहीं आवे,
ज्युं जाने त्युं कर ले भलाई,
जनम जनम सुख पामे—अवसर।"

અને આ પદ પૂરું કરીને તુરત જ તેમણે આ જ વિચારશ્રુંખલાનું, હુબહૂ બંધ બેસતું, બીજું પદ ઉપાડ્યું શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીનું. તેઓ વધુ ગળગળા થઈ, ભાવવાહી સ્વરે ગાઈ રહ્યા હતા—

"અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે?"
"અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે?
ક્યારે થઈશું બાહ્યાંતર નિર્ગ્રંથ જો,

વિષય-ખજવાળની મીઠાશે જીવ રત્ન ચિંતામણિ
તુલ્ય નરદેહ હારી જાય છે.

સર્વ સંબંધનું બંધન તીક્ષ્ણ છેદીને,
વિચરશું કવ મહત્પુરુષને પંથ જો,
અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?"

વધુ તીવ્રતાથી ગવાયેલુ આ પદ સાંભળુ છું અને મારી ચાલી રહેલી દિવ્યપ્રદેશની અંતરયાત્રાની વચ્ચેથી શું જોઉં છું ?'

—જોઉં છું તો આ ભાવ-યાત્રામાં મારી સંગે ચાલી રહેલા શ્રોતાઓમાંના અનેકની આંખોમાંથી અશ્રુધારા વહી રહી હતી—એવા અપૂર્વ અવસરથી વંચિત રહ્યાનો જાણે પશ્ચાત્તાપ કરતી અને હવે એવો અવસર ક્યારે આવે તેની ઉત્કટ ઝંખના કરતી !

હું તો પદ સાંભળીને વીજઝબુકે વધુ ને વધુ આગળ ધકેલાઈ રહ્યો હતો, કારણ મારું જ ગળથૂથીથી સુણેલું અને પિતાશ્રીએ રટાવેલું 'અપૂર્વ અવસર'નું આ પદ મુનિશ્રી પ્રાણરેડીને, તેને જાણે સાકર કરતા આર્દ્રસ્વરે ગાઈ રહ્યા હતા.

મારાથી ન રહેવાયું. તેમની આજ્ઞા લેવા -ન લેવાનું કે વગર પૂછ્યે સભામાં ગાવા-ન ગાવાનું વિવેક-વલણ પણ ન રહ્યું. અને હું સભા વચ્ચે બેઠો બેઠો તેમની જોડે આ પદ ગાવા લાગ્યો—આજુબાજુનું બધું ભાન ભૂલીને.

"પ્રતાપ ! આમ વચ્ચે સાથે ન ગવાય" બાજુમાં બેઠેલા પૂ. પિતાશ્રીએ મને રોકતા કહ્યું...

પણ ત્યાં તો ઉપકારક મુનિશ્રીએ ગાતાં ગાતાં હાથના સંકેત વડે કહ્યું કે, "ગાવા દો, ગાવા દો..."

અને થોડીવાર પછી તો તેઓ સ્પષ્ટ આજ્ઞા આપીને પોતે ઘડીભર થંભી ગયા—

"ભાવભર્યું ગાય છે. જીવદળ રૂડો લાગે છે. હવે તેમને જ ગાવા દો !"

અને આમ, પ્રથમ પરિચયમાં જ, હજુ તો સભાથી એકલા જૂદા મળ્યા પણ નથી ત્યાં, મારું "અપૂર્વ અવસર"નું ગાવાનું ચાલ્યું.

ક્ષણભરનો સતસંગ જીવ માટે ભવસમુદ્રમાં નૌકા સમાન છે.

મારા પ્રિય પદને એકરસતાથી ગાયું, ઘૂંટી ઘૂંટીને ગાયું અને એક બાજુથી મુનિશ્રી સાથેનો અંતરનો તાર જોડાતો ગયો અને બીજી બાજુથી ગ્રંથિ વગરના અંદર–બહારથી સમગ્રપણે "નિર્ગ્રંથિ" થવાનો ભાવ દૃઢ થતો ગયો...

આ ભાવ-પદની તલ્લીનતામાં, એવા ને એવા નીરવ નિઃસ્તબ્ધ શ્રોતાસમૂહ વચ્ચે, મુનિશ્રીએ ક્યારે સમાપન કર્યું અને ક્યારે 'માંગલિક' સંભળાવ્યું તેનું ભાન ન રહ્યું.

પ્રથમ પરિચયનું આ વ્યાખ્યાન પૂરું થયું. વંદના કરતા શ્રોતા-ઓની વચ્ચેથી હું પણ મુનિશ્રીના પાવન ચરણે પડ્યો. તેમનાં ચરણોનો સ્પર્શ માત્ર મારા હાથ જ નહીં, અશ્રુ પણ કરી રહ્યાં હતાં...

તે જ બપોરે આ જ્ઞાનદર્શનાત્મા મુનિશ્રીનો અને તેમનો પરિચય કરાવનાર પૂ. પિતાશ્રીનો ઉપકાર માનતો માનતો હું ઉપાશ્રયે જઈ તેમને મળ્યો. પ્રતીતિ સતત થઈ કે જાણે કોઈ અકલ્પિત આત્મી-યતા અને એકતારતા તેમના સાથે થઈ રહી છે..... જાણે કોઈ જુગ જુગ જૂનો પરિચય તાજો થઈ રહ્યો છે.... જાણે મારા જનમ જનમના તૂટેલા તાર ફરી સંધાવાનો અપૂર્વ અવસર તેમના દ્વારા જાગી રહ્યો છે...

અને એ પછી?

એ પછી તો તેમનો સત્સંગ, તેમના સાથે પ્રત્યક્ષ પરિચય, વિહારપદયાત્રાઓમાં અને પત્રવ્યવહારથી પ્રશ્નચિંતન – નિરાકારણ અને તેમની નિશ્રામાં અનેક સ્થળોએ વાસ અને ગાન આ બધું ચાલ્યું.

વર્ષો વીતતાં ગયા. આચાર્યશ્રીનાં 'મોહમુક્તિ'થી માંડીને 'જિનેશ્વર મહિમા' અને 'પ્રશાંત વાહિતા' સુધીના લખાણો દરમ્યાન સૌરાષ્ટ્રથી દૂર સુદૂર મારે ફરવા-વસવાનું અને અનેક મુનિજનો, ગુરુજનો, સંતોના સાન્નિધ્યમાં આવવાનું બન્યું, પણ સર્વપ્રથમ આત્માની આરતની રઢ અને આનંદઘનજીનો આનંદ–રંગ લગાડનાર

સત્સંગના યોગે માણસમાં માણસાઈ પણ આવે છે.
થોડી ક્ષણનો કુસંગ ભલભલાનો જીવન–વિનાશ કરે છે.

ત્યારના મુનિવર્યશ્રી ભુવનવિજયજીનું ઉપકારક સ્થાન નિરાળું જ રહ્યું. તેમનાથી માંડીને મુનિશ્રી સંતબાલજી, નાનચંદ્રજી, પં. શ્રી સુખલાલજી' ગુરુદયાલ મલ્લિકજી, આચાર્યશ્રી વિનોબાજી, આચાર્યશ્રી પૂર્ણાનંદસૂરીશ્વરજી, ચિન્નમ્મા માતા, માતાજીશ્રી ધનદેવીજી, શ્રી જે. કૃષ્ણમૂર્તિ અને યોગીન્દ્ર શ્રી સહજાનંદ ઘનજી, ઉપકારક (ભદ્રમુનિજી) સુધીના અનેક જૈન–જૈનેતર સંતો અને ગુરુજનોના પાવન પરિચયમાં વિવિધરૂપે આવવાનું બન્યું છે, પણ અજ્ઞાન તિમિરનાં પડળોને સર્વપ્રથમ ભેદનાર આચાર્યશ્રી ભુવનરત્નસૂરીશ્વરજીનું સ્થાન પ્રથમ અને આગવા ઉપકારનું રહ્યું છે. મારા ભારત અને વિદેશનાં અનેક સ્થળોનાં ભ્રમણ અને અનેકવિધ જૈન સંગીત, સાહિત્ય ધ્યાનાદિ સૃજન કાર્યોનાં નિર્વહન–નિર્માણમાં પૂજ્ય આચાર્યશ્રીનો ફાળો નાનોસૂનો નથી. આમ છતાં તેમની નમ્રતા અને ગુણગ્રાહક અનુમોદના દૃષ્ટિ કેવી કે તેમણે હજુ વર્ષ પહેલાં જ એક પત્રમાં લખ્યું કે "તમારો ઝડપી આત્મવિકાસ જોઈ પ્રસન્નતા થાય છે. હંપીના મહાપુરુષની તમારા ઉપર કૃપા વરસી છે અમારા પણ તમને અંતરના આશીર્વાદ છે!"

જન્મભૂમિ અમરેલીથી માંડીને અમેરિકા સુધીની મારી અનેકવિધ યાત્રાઓ દરમ્યાન પૂજ્ય આચાર્યશ્રીને લીંબડી, અમદાવાદ, ધ્રાંગધ્રા, જુનાગઢ, રાજકોટ, મુલુંડ, મુંબઈ અને છેલ્લે મુક્તિધામ–અમદાવાદ (હજુ તો ગત જાન્યુઆરીમાં જ!) ક્યાં ક્યાં, કેટકેટલું મળવાનું અને તેમના ચરણે તત્વચિંતન—તત્વપાન કરવાનું મળ્યું અને મારા વિનમ્ર સંગીત–સાહિત્યનાં નિર્માણોમાં આ સઘળા પરિણામે તેમનો જે ફાળો છે, તે ભૂલી નહીં શકું. તેમના સાથેના આ સુદીર્ઘ સંપર્કો અને અનુભવોનું તો પુસ્તક ભરાય. સ્થળ સંકોચથી તેમના અનેક ઉપકારો અને અનેક ગુણોનું સ્મરણ કરતાં છેલ્લે આટલું કથીને વિરમીશ કે—

"કેસરી તો ગરજીને સૌને ભય-ભીત કરી દે, જ્યારે પ્રભુ-મહાવીરના પ્રતિનિધિ અને તેમના લાંછન પ્રતીક—શા આ કેસરીની વાણી પ્રભુની જેમ જ સૌને નિર્ભય કરી દે, શાતા પમાડી દે, રાગ–દ્વેષના

સંસારના ક્ષણિક સુખ માટે અણમોલ નર–ભવ
હારી જવો કોડી માટે કોહીનુર સમાન છે.

પડળોને ભેદાવી દે, અજ્ઞાન સુકાવી દે અને આત્મજ્ઞાન પ્રગટાવી દે!"

આપણા સૌમાં, જ્ઞાનદર્શનાત્મા સ્વ. આચાર્યશ્રી દ્વારા વહેલી વીતરાગ વાણી, આવા જ્ઞાન–દર્શનનાં ગુણો-જન્માવો!

અલખ આત્મયોગી જ્ઞાન–દર્શનાત્મા આનંદઘનજીને પગલે ચાલનાર અને આ આત્માને આનંદઘનજીનો પ્રથમ રંગ લગાડનાર આચાર્યશ્રીના ઉપકાર ઉદ્દવાત્માને અનેકશઃ અભિવંદના !!!

—પ્રતાપકુમાર જ. ટોલિયા

12, CAMBRIDGE ROAD, BANGALORE—560008

અસાધારણ આકર્ષક વ્યાખ્યાતા...

धर्मं तो धर्मकर्ता च सदा धर्मपरायणः ।
सत्वेयः सर्वशास्त्रार्थदेशको गुरुरुच्यते ॥

ભાવાર્થ :- જે ધર્મને જાણનાર હોય, ધર્મને કરતો હોય, સદા ધર્મમાં તત્પર રહેતા હોય અને પ્રાણીઓને સર્વ શાસ્ત્રના ઉપદેશ દેતા હોય, તે ગુરુ કહેવાય છે.

—'કુમારપાલ પ્રબંધ'

આપણા જાણીતા પ્રવચનકારોમાં પૂ. મુનિ મહારાજ શ્રી ભુવનવિજયજી મહારાજનું સ્થાન એક ઉત્તમ પ્રકારના પ્રવચનકાર તરીકે સુપરિચિત છે. તેમના વ્યાખ્યાનમાં ઊંડું ચિંતન, સ્પષ્ટ નિર્મળ દૃષ્ટિ, વાસ્તવિક પરિસ્થિતિ વિષે સમાનતા અને ભાવનાનું પ્રાબલ્ય અનુભવગોચર થાય છે. જગતના – દેશના માનવસમાજના અને જૈનધર્મના વર્તમાન પ્રશ્નો વિષે તેમની પાસે સ્પષ્ટ માહિતી છે. અને તે પ્રશ્નોના ઉકેલ માટે આવશ્યક એવી નિર્મળપ્રભા પણ તેઓ ધરાવે છે.

પૂ. મુનિ મહારાજ શ્રી ભુવનવિજયજીમહારાજનું ચાતુર્માસ મોરબીમાં

દુનિયાએ વિકારમાં સુખ માન્યું અને જ્ઞાનીઓએ નિર્વિકારમાં.

સં. ૨૦૧૪ની સાલમાં થયેલું. તે વખતે મોરબીની જૈન-જૈનેતર પ્રજાને તેમનાં પ્રવચનો સાંભળવાનો જે અમૂલ્ય લાભ મળેલો તે મોરબીની ઈતિહાસમાં અજોડ અને અભૂતપૂર્વ હતો.

સાત મહિનાની સ્થિરતા દરમ્યાન મારે પૂજ્યશ્રીની સાથે ખૂબ જ પરિચયમાં આવવાનું થયેલું અને તેઓશ્રીનો મારા પ્રત્યેનો સદ્‌ભાવ હું કદી પણ વિસ્મૃત કરી શકું તેમ નથી.

તેર વર્ષ સુધી સૌરાષ્ટ્રના મુખ્ય મુખ્ય શહેરોમાં ચાતુર્માસ કરતાં તેમણે મેળવેલી ખ્યાતિ અને શાસનપ્રભાવનાનાં કરેલાં કાર્યો તે તે ગામના શહેરીજનો કદી પણ ભૂલી શકે તેમ લથી.

પૂ. મહારાજશ્રીની વ્યાખ્યાન-શૈલીથી શ્રોતાવર્ગ એટલો બધો મુગ્ધ થઈ ગયેલ કે શરૂથી છેવટ સુધી વ્યાખ્યાન હોલ ચિક્કાર ભરેલો જ રહેતો; એટલું જ નહીં પણ રજાના દિવસોમાં તો વધારાના શ્રોતાજનો માટે બહારની શેરીમાં સંઘને ગોઠવણ કરવી પડતી હતી.

પૂ. મહારાજશ્રીની વ્યાખ્યાન કરવાની કળા અત્યંત અસાધારણ રીતે આકર્ષક છે. ભાષા જોશદાર, હૃદયમાં સોંસરી ઊતરી છાપ પાડે તેવી અને સાથોસાથ સાદી તેમ જ સામાન્ય માણસને પણ સહેલાઈથી સમજાય તેવી છે. વાણી મેઘ ધ્વની જેવી ગંભીર લાગતી, અને કંટાળો ન આવતાં જાણે આખો વખત સાંભળ્યા જ કરીએ એમ થતું. પૂ. મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનનું આકર્ષણ એટલું બધું હતું કે ધર્મકરણીમાં તેમ જ ઉપવાસ – આયંબિલ આદિ તપશ્ચર્યાઓમાં ભાગ્યે જ ભાગ લેતા એવા નામધારી શ્રાવકો પણ ત્યાં ખેંચાઈને આવતાં. અને કોઈને કોઈ સદ્‌બોધ લઈને જતા; એટલુ. જ નહિ પણ તે જીવનમાં ય ઉતારતા.

લગભગ દરરોજ રાત્રે પણ પૂ. મહારાજશ્રી આનંદઘનજી, ચિદાનંદજી આદિ મહાપ્રભાવિક પુરુષોનાં સ્તવનો તથા પદોના ભાવાર્થ એકત્ર થયેલ મેદનીને સમજાવતા એટલે જિજ્ઞાસુવર્ગને બહોળા પ્રમાણમાં તે લાભ પણ મળી શકતો હતો. પોતે જ્ઞાનની એક પરબરૂપ હતા. ઘણા

બિરતિ એટલે પાપ નિવૃત્તિ...વિરમો, વિરમો
જ્ઞાનીઓની વાતો પણ તેજ છે ને?

તરસ્યા પથિકોએ એ પરબમાંથી ધરાઈ ધરાઈને જ્ઞાનપાન કર્યું છે.

પૂ. મહારાજશ્રીના જીવનમાં પ્રમાદ લેશમાત્ર પણ નજરે આવતો નથી. જ્યારે જ્યારે પણ તેઓશ્રીને નિરખવામાં આવે છે. ત્યારે ત્યારે તેઓશ્રી કાંઈ ને કાંઈ લેખન-કાર્યમાં અગર સ્વાધ્યાયમાં તલ્લીન જોવામાં આવે છે. વર્તમાનકાળ અને સમયને વિચારી સામાન્ય ભદ્રિક આત્માઓને પ્રભુ શ્રી મહાવીરના સાચા માર્ગથી વાકેફ કરવા, જૈન તત્ત્વોના જાણકાર બનાવવા અને સરળ તથા તત્ત્વગવેષક બનાવવા પોતે પોતાનાથી બનતું બધું કરી છૂટે છે.

ધર્મમૂર્તિ મહારાજશ્રીનો ત્યાગ અને સંયમ જેટલો ઉગ્ર છે તેના કરતાં પણ તેઓશ્રીનું બ્રહ્મતેજ—બ્રહ્મચર્ય અત્યંત નિર્મળ અને પૂર્ણ છે. નાની વયમાં જ સંસારનો કરેલો ત્યાગ જે બ્રહ્મચર્યરૂપી ચંદ્રના તેમના જીવનમાં પૂર્ણકળાએ ખીલ્યો છે. બ્રહ્મચર્યના પ્રભાવથી, ચારિત્રધર્મના તેજથી, તેઓશ્રીની વાણી જલદ ગંભીર સમાન છે. અને ધર્મોપદેશમાં અજબ પ્રાભાવિક શક્તિ ઝળકે છે. ઉપદેશ આપવામાં અને વસ્તુસ્થિતિનું પ્રતિપાદન કરવામાં તેઓશ્રીની પ્રતિભા અપૂર્વ છે. તેમની ન્યાયપૂર્ણ વ્યાખ્યાનશક્તિ તો સરસ અને મોહક છે. તેમ જ વિષય વિવેચન કરવાની પદ્ધતિ એવી તો મનોરમ છે કે નાનું બાળક પણ તેટલા જ ભાવથી સમજે, જેટલા ભાવથી એક વિદ્વાન તેમની દૈવી વ્યાખ્યાનકલા પર, પદાર્થનિરૂપણ ઉપર અને સૂક્ષ્મતત્ત્વ – પ્રતિપાદન શૈલી ઉપર સેંકડો આત્માઓ મંત્રમુગ્ધ બને છે. અનેક તત્ત્વગવેષકો દૂર દૂરથી તેઓશ્રીની વાણીનું અમૃતપાન કરવા લલચાઈ આવે છે. ખરેખર, પૂ. મહારાજશ્રી અલૌકિક પ્રતિભાશાળી અને અસાધારણ ઉપદેષ્ટા છે. તેઓશ્રી ઘણા આબાલ વૃદ્ધ, ઊછરતા મેધાવી યુવકોના, આંગ્લ વિદ્યાભ્યાસીઓ, તથા જૈનેતરોના માર્ગદર્શક બન્યા છે.

પોતાના પ્રભાવિત જાહેર વ્યાખ્યાનોથી અધ્યાત્મજ્ઞાનની, વીર પરમાત્માના સાચા, ઊંડા, ગંભીર તત્ત્વજ્ઞાનની ઉદ્‌ઘોષણા વડે જનતાને જગાડનાર, ક્રિયામાં જ્ઞાનને ઓતપ્રોત કરનાર યુવાનો ને બાળકોમાં નવા ચેતન જગાડનાર, દ્રવ્યાનુયોગ જેવા ગહન વિષયને સરલ બનાવનાર

દેવો ય સર્વ ત્યાગરૂપ ચારિત્ર માટે જ મનુષ્યભવને ઝંખે છે.

તેઓશ્રી એક પ્રખર વક્તા છે.

જૈન મુનિ છતાં, જૈનેતરોમાં પણ પરમપૂજ્ય, જ્યાં જ્યાં તેઓશ્રીએ ચાતુર્માસ કર્યા છે ત્યાં ત્યાં પોતાની સુમધુર વાણીથી શાંતિ સ્થાપી અને સત્યધર્મનું ભાન કરાવ્યું છે. તેમનામાં વિદ્વતા ને સૌજન્ય, જ્ઞાન અને સચ્ચારિત્રનો વિરલ સંયોગ જોઈ સૌ કોઈને તેમના પ્રત્યે સહજભાવે ભક્તિભાવ ઉત્પન્ન થાય છે.

સંસારના ત્રિવિધતાપથી સંતપ્ત થયેલ કોઈપણ વ્યક્તિ તેમની પાસે જાય એટલે તેઓશ્રીનો શાંત સ્વભાવ અને ગંભીર મુખમુદ્રા જોઈને સ્વયં ઉપશાંત અવસ્થામાં આવી, સંસારના તાપને ભૂલી પરમ શાંતિ મેળવી શકે છે. પૂજ્યશ્રીનાં બધાં પ્રવચનોનો એકંદર સાર લઈએ તો તેમના કહેવા મુજબ, સંસારનો એક પણ પદાર્થ માનવીના આત્માને વાસ્તવિક શાંતિ, સુખ કે આબાદી આપી શકવા સમર્થ નથી. જેની પ્રાપ્તિ રક્ષણ કે ભોગવટો, પુણ્યાઈ વિના અસંભવિત છે. એવા આ બધા નાશવંત પદાર્થોની મમતાને કારણે, આજનો માનવસંસાર પૂર્વકાલમાં ન હતો તેના કરતાં વર્તમાનકાળમાં વધારે દુઃખી, અશાંત તેમજ બરબાદ બની રહ્યો છે. છતાં મોહ, અજ્ઞાન તથા મિથ્યાજ્ઞાનને કારણે આજના માનવોને પોતાની ખામી ભૂલ કે ક્ષતિઓ જણાતી નથી. કાંઈક પુણ્યોદયે થોડું ઘણું સાંસારિક સુખ એને મળી જાય એટલે તે ભાન ભૂલી વિવેકને ખોઈ બેસે છે, તેની આત્મજાગૃતિ માટે આવરણો આવી જાય છે. તે વેળા તેના હિત કે અહિત, સાર કે અસાર, આહેય કે ઉપાદેયનું કાંઈ જ ભાન રહેતું નથી.

ભાવનગરના ચાતુર્માસમાં પૂ. મહારાજશ્રીએ ઉપાધ્યાયજી કૃત 'જ્ઞાનસાર'નો અપૂર્વ ગ્રંથ જે સામાન્ય માણસને માટે સમજવો બહુ જ કઠિન છે, છતાં તેમની લાક્ષણિક-શૈલીથી તેને સરળ અને સુમધુર બનાવી શ્રોતાજનોને અધ્યાત્મરસમાં તરબોળ બનાવ્યા હતા. આ ઉપરાંત પર્યુષણ-પર્વમાં સારી સંખ્યામાં તપશ્ચર્યાઓ પણ થઈ હતી તેમજ ઉત્સવ, મહોત્સવો યોજી શ્રેષ્ઠ સંગીતકાર શાંતિલાલ શાહને બોલાવી શાસનપ્રભાવના કરી જૈન તેમજ જૈનેતર સમાજને ખૂબ જ પ્રભાવિત

સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર એ ત્રણે ત્રણ મોક્ષનાં અંગ.

કર્યો હતો. આ મહોત્સવની વિશિષ્ટતા એ હતી કે પૂજ્યશ્રીએ સાધર્મીક-વાત્સલ્યનો, જમાનાને અનુકૂળ સાચો અર્થ સમજાવી, સીદાતા મધ્યમ-વર્ગના જૈન બંધુઓ માટે સારી એવી રકમ એકઠી કરાવી તેની સુંદર વ્યવસ્થા કરાવી હતી.

ભાવનગર નરેશ શ્રી કૃષ્ણકુમારસિંહજી મહારાજા સાહેબ દાદા-વાડીના ઉપાશ્રયે તથા ટાઉનહોલના જાહેર વ્યાખ્યાનોમાં હાજરી આપી, પૂજ્યશ્રીનાં વ્યાખ્યાનો સાંભળી પોતાનો પૂર્ણ સંતોષ અને આનંદ વ્યક્ત કર્યો હતો.

આ રીતે અનેકવિધ પ્રવચનોમાં જુદા જુદા વિષયો દ્વારા પૂજ્ય મહારાજશ્રીએ વર્તમાનયુગની જનતાને ખૂબ જ પ્રેરક, ઉદ્બોધક, તેમજ અપૂર્વ માર્ગદર્શક બને તેવો સદુપદેશ આપ્યો છે, દુનિયા વિષે સંસારના સ્વાર્થી માણસો વિષે, સમતા અને મમતા વિષે વિશ્વમૈત્રીની ભાવના કેળવવા માટે, વિષય, કષાય, રાગ-દ્વેષ, ઈત્યાદિ વિષે પૂજ્યશ્રીએ ઘણો જ સુંદર ઉપદેશ આ પ્રવચનોમાં આપ્યો છે.

અધ્યાત્મ વિદ્યાના જાણકાર, અધ્યાત્મનિષ્ઠ, ઉત્તમ સાધુ ધર્મના-પાલક, આત્મજ્ઞાનરૂપ બગીચામાં રાત દિવસ ક્રીડા કરનાર એવા પૂ. મહારાજશ્રીના અત્યુત્તમ ગુણોથી આકર્ષાઈ, ભાવનગરમાં થયેલાં, તેમના જાહેર-વ્યાખ્યાનો પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ કરી, પ્રચાર કરવાની જવાબદારી 'જૈન' પત્રના માનનીય, સદ્ભાવનાશીલ તંત્રી શ્રીયુત ગુલાબચંદભાઈએ 'મંગલદ્વાર' ઉપાડેલ છે. તે અતિ અનુમોદનીય, અને પ્રશંસનીય છે. ઘણા મુમુક્ષુભાઈઓ તથા બહેનો આ પ્રવચનો વાંચી, વિચારી, પ્રેરણા મેળવી સ્વ-પર હિતસાધક બની શકશે.

પૂ. મુનિ મહારાજશ્રી ભુવનવિજયજી મહારાજના નિર્વ્યાજ પ્રેમ અને મમતાએ, મને અનધિકારી જનને પણ અધિકારી માની લઈ એમનાં આ પ્રવચનો જે ખરી રીતે જીવનમાંથી મળેલા પ્રકાશ, પ્રેમ અને અનુભવની પ્રસાદી છે, એની પ્રસ્તાવના લખવાનો આદેશ આપ્યો. એમના શબ્દોનું મૂલ્યાંકન મારે મન અમૂલ્ય હોઈ, મેં સહર્ષ

મનુષ્યભવ શિખરે આરૂઢ થયેલ આત્મા ગબડે તો
અનંતકાળે પણ ઠેકાણે ન આવે.

સ્વીકારી લઈ, આ ટૂંકી પ્રસ્તાવના લખી હું મને પોતાને કૃતકૃત્ય માનું છું......

'મંગલ દ્વાર'
૩૧-૧-૬૧ [મોરબી]

શ્રમણોપાસક
ડૉકટર વલ્લભદાસ નેણસીભાઈ

ધર્મશ્રદ્ધાના તેજસ્વી દિપક....

પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતશ્રી ભૂવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ.નો તા. ૧૩-૪-૮૭ના હાર્ડએટેક આવવાથી કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર અત્રેના મૂર્તિપૂજક ઉપાશ્રયમાં બિરાજતા ભદ્રગુપ્તવિજયજી મ. સા. આદિ ઠાણાઓ પાસેથી જાણવા મળેલ. સાંભળતા આચકો લાગ્યો ! આંખે અંધારા આવ્યા. મન માનવા તૈયાર ન હતું ને કાન સાંભળવા. કેમ કે આવી વાત કેમ કબૂલી શકાય ? તેમના તરફથી મળતી વિતરાગવાણી બંધ થઈ ગઈ. દુઃખમાં ધકેલી નિરાધાર મૂકી શાસનના કર્ણધાર કયાં સંતાયા ? જિન-વાણીની ઝાલરોથી કંઈક સૂતેલાને જગાડનાર જ શું ચિરનિદ્રામાં પોઢી ગયા, અન્ત સત્ય વસ્તુ છે. 'ઈમં શરીર અણિચ્ચં' સર્વક્ષણિક ને નિત્ય એક અવિનાશી આત્મા આવા ભેદજ્ઞાનની ભૂમિકા સમજાવતા જતાં રહ્યા !

જીવન મંગલમય બનાવી ને મૃત્યુપર્વને મહોત્સવ બનાવી સમાધિપૂર્વક મૃત્યુંજય બની જતા રહ્યા. તેના મહાનકાર્યોની આગેકૂચ-તે કાર્યો સમજી વિચારી આચરી આગળ જાળવી રાખવાની છે. મૃત્યું-જયજ્ઞાન મહાન પુરુષોના પુરૂષાર્થ સાથે તેમના જીવનમાં દેખાય આવે છે. આપણા ગુરુદેવ, કે જેની પાસે અજન્મા બનવાની ચાવી, જીવન-કાર્ય, સાધના વડે, મૌન વડે મળતી હતી તે સરવાણી બંધ થતા હવે ઉપાય શું રહ્યો ?

સરુ છું હવે ગુરુદેવના વાંચેલ જીવન પરિચય... સાથે સાથે તેમની નિકટતાથી નિશ્રામાં મળેલ જીવંત પરિચય પળો સામે જ

મૂર્તિમંત થાય છે. સંવત ૨૦૦૫માં પહેલું જ અમરેલી માટે ચાતુર્માસ હતું. અમરેલીથી પાલીતાણા છ'રી પાળતો સંઘ નીકળેલ. તેમાં મારા પિતાશ્રી, મારો નાનોભાઈ કાન્તિભાઈ તથા પુત્ર દુલેરાયને સંઘમાં જવાનો લાભ મળેલ. દર રવિવારે કપોળ મહાજનના ડેલામાં જાહેર વ્યાખ્યાન...આ બધુંય યાદ આવી જાય છે.

ઘણી વખત શેષકાળનો લાભ મળેલ. સં. ૨૦૪૨નું ચાતુર્માસ રાજકોટના ચાતુર્માસ પછી અમરેલીને આપ્યું... આપ બે ઠાણા સાથે... તે બધું આપણે જાણીએ છીએ-જોયું છે, અનુભવ્યું છે. તે પછી ત્યાંથી ગિરનારજી છ'રી પાળતો સંઘ તા. ૧૮-૧૨-૮૪ થી ૨૯-૧૨-૮૪નો નીકળ્યો...આ બધા સુખભર્યા ધાર્મિક દિવસો સંતાઈ ગયા. ફરી આવા પ્રસંગો ઉજવવાની તકો જતી રહી કે શું ?

હે ! કાળ તને આ શું સૂઝયું ? અમારો દિવ્ય દિપક, તેજસ્વી સિતારો, ચારિત્રદૃઢતાનો મેરુ, ચારિત્ર્ય રખેવાળ, પ્રેરણાનો પરબીયો, સ્પષ્ટ-નીડર વક્તા ભલે તે અમારી પાસેથી છીનવી લીધો પણ...તેમના તરફથી અમારી ભક્તિ શ્રદ્ધા, તથા અમારા પર બિછાવેલી ધર્મચાદર જ્યાં સુધી સલામત-જીવંત છે ત્યાં સુધી ભૂંસી નાખવાની શું તારી તાકાત છે ?

ગુરુદેવ ! આ પ્રત્યેનો શ્રદ્ધાદિવડો જ્ઞાન-તેલથી જલતો જ રહેશે. આપના અધૂરા કાર્યો પૂરા કરવા એ દરેક શિષ્ય, સંઘ, સાધુ-સાધ્વી મુમુક્ષો-જૈનેતરો સર્વેની ફરજ છે કે જેણે આપણા પર અનંત ઉપકાર કર્યા તેની છે. પરમાત્મન્ ! અમને આફતથી ઉગારી કાર્યશક્તિની પ્રેરણા આપશો.

ઉચ્ચકોટિનો આપનો આત્મા મહાવિદેહી ક્ષેત્રે જન્મી સિદ્ધગતિને પામે, એ પ્રાર્થના. હિંમત રાખી લખું છું, સર્વેને હિંમત રાખવા વિનંતી પણ કરું છું. વધારે શું લખું ? કલમ કંપે છે, હાથ અટકે છે, આંખો ભીની થાય છે, અને આત્મા ઈચ્છે છે કરું ગુરુદેવને, બસ, કોટિ કોટિ વંદના, ચરણાવિંદે.

મગનલાલ વનમાળીદાસ મહેતા અમરેલીવાળા

C/o રૂપમ સ્ટોર્સ મહા રોડ, ૧૪૧-ઈ કોલ્હાપુર

મમતા એ વિષવેલ છે ને સમતા એ અમૃત વેલ.

શ્રોતાઓને પોતાની જાતને ભૂલાવી દેનાર તત્વ અને સત્વની ભરપુર વાણીદાતા...

પરમોપકારી, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ, આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજીને ગુણાનુવાદ શ્રદ્ધાંજલિ આપના ચરણાંવિંદે!

પૂ. ગુરુદેવશ્રીનો જન્મ સંવત ૧૯૮૦ માં, મારવાડનાં, ખેતાસર ગામે, વીશા ઓસવાળ જ્ઞાતિમાં (ધારીવાડ કુળ) થયો હતો.

ખેતાસર એક તદ્દન નાનકડું ગામ...જ્યાં મંદિર કે પાઠશાળા કશું નથી. છતાં ય પૂજ્યશ્રીના આગલા ભવનાં જ્ઞાનના સુસંસ્કારોને લઈ મારવાડમાં જ ઓસિયા–તીર્થમાં અભ્યાસ કરી અને વિ. સં. ૧૯-૯૬ની સાલમાં બાલબ્રહ્મચારી અવસ્થામાં પૂ. આચાર્યશ્રીચંદ્રસૂરીશ્વરજીના વરદ્ હસ્તે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. ધન્ય હો માતપિતાને! જેમની કૂખે પૂજ્યશ્રી જેવા તેજસ્વી રત્નનો જન્મ થયો.

તેજસ્વી રત્નવર્ય પૂજ્યશ્રી સાથે મારો પરિચય સં. ૨૦૨૬ની સાલના ચાતુર્માસ વખતે નાગપુરમાં થયો. જે હતું આપશ્રી સાથેનું પ્રથમ પરિચય–મિલન.

પૂજ્યશ્રી આચાર્યદેવ! આપના હરેક વ્યાખ્યાનોમાં પ્રાયઃ મારી હાજરી રહેતી. પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવના સદ્ઉપદેશથી જ અહીં ભવ્ય ઉપાશ્રયનું નિર્માણકાર્ય આપની અથાગ મહેનત વડે થયું. તેમજ નૂતન જૈન પ્રસાદનું નિર્માણ પણ આપ થકી જ થયેલ. ફક્ત ચાર માસના ટૂંકા ગાળામાં શિખરબંધી–ભવ્ય પ્રાસાદનો શીલાન્યાસ વિધિ, અંજન-શલાકા, પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ખૂબ જ ધામધૂમથી ને દશાહ્નિકા મહોત્સવ, દશે દિવસ નવકારશી, સ્વામિવાત્સલ્ય સાથે ઉજવાયેલ હતા.

દરરોજ વ્યાખ્યાનમાં આપશ્રી સુંદર, મધુર, બુલંદ કંઠે, લયો ને આલાપપૂર્વક, રાગ–રાગિણીઓથી સ્તવનો, સજ્ઝાયો, પૂજા–પદો, દુહાઓ અને કથાનક–ગીતો તથા પ્રચલિત કહેવતો સાથે આપશ્રી દાખલા

બાહ્યને અભ્યંતરથી નિર્ગ્રંથ બનવાનો
અવસર એ જ અપૂર્વ અવસર.

દૃષ્ટાંતો આપો છો ત્યારે શ્રોતાઓ પોતાની જાતને ભૂલી તપ, ત્યાગ અને સંયમ રાસમાં આનંદવિભોર તરબોળ બની જતા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી, સાદી, સરળ અને સચોટ વાગ્ધારાથી તથા હૃદયસ્પર્શી અનોખી શૈલીથી ઉપાશ્રયમાં શ્રોતાજનોનો સાગર ઉમટતો રહેતો ને વાણીમાં સર્વે તલ્લીન.

તત્ત્વ અને સત્ત્વથી ભરપૂર-કાવ્યમય ગુર્જર-ગીરાનું શ્રવણ કરતાં શ્રોતાઓની સંખ્યા-વધતી, મોટા સમુદાયમાં પૂર્ણશાન્તિનું સામ્રાજ્ય-સ્થાપન એ જાદુઈ અસર એમની વ્યાખ્યાન-શૈલીની આગવી શકિત હતી.

પૂજ્યશ્રી જૈન ધર્મના શાસ્ત્રોના ઊંડા અભ્યાસી, સ્વાધ્યાયી, હોવા ઉપરાંત ગીતા, વેદ, ઉપનિષદ, ભાગવત, રામાયણ, મહાભારત યોગ-વશિષ્ઠ વગેરે વગેરેનું જ્ઞાન ધરાવતા હતા. આ કારણે આગમોમાંથી ગાથાઓ અન્યદર્શનના શ્લોકો, બોલી સર્વધર્મ સમન્વય કરી, સાંભળનારાંઓના સંશય દૂર એ સર્વે દર્શનની સમજણપૂર્વકની સમતુલા થકી કરતા. તે જ રીતે દરેક સંશય દૂર કરી શકતાં હતાં.

શિષ્યરત્ન મુનિશ્રી યશોવિજયજી વિનમ્ર અત્યંત શાંત પ્રકૃતિના ગુણવાળા જે દરેક વ્યાખ્યાનોમાં આપશ્રી સાથે પાટ પર બિરાજવાની સાથે ઊંડું ચિંતન-મનન કરતા જોયા હતા. ભાગ્યે જ જોવા મળે આવી ગુરુ-શિષ્યની જોડી!

પૂ. સુરિદેવજી! સૌરાષ્ટ્ર (કાઠિયાવાડ)માં આપના પ્રભાવક પ્રવચનો તથા ચાતુર્માસો-મહોત્સવો થવાની સાથે આનંદમુગ્ધ થઈ આપને 'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી'નું બિરુદ આપેલ. આપશ્રીએ છ'રી પાળતા સંઘો પણ તીર્થસ્થાનોમાં સમુદાય સાથે લઈ ગયેલ હતા. ધન્ય છે પૂજ્યશ્રીને કે જેના ઉપદેશ સાંભળતા અનેક આત્માઓને સચોટ અસર કરી સદ્કાર્ય કરવા પ્રેરણા આપેલ હતી. આવા અનેક જ્ઞાન-ગર્ભિત પ્રેરણા સ્વરૂપ વ્યાખ્યાનો સાંભળતા નરમાંથી નારાયણ બનતા વાર ન લાગે! એકવારનો નયસાર કઠિયારો જ કાળે કરીને ભગવાન મહાવીર બને છે. એક વારનો મરુભૂતિ હાથી પાર્શ્વનાથ બને છે.

સાધનાની બલિહારી!! સાધકને જન્મ-મૃત્યુ ડરાવી શકતા નથી.

અધમ કૃત્યો કરતા અટકી જવાય તો દેહ દુર્ગતિનું
નહીં સદ્ગતિનું દ્વાર બને.

શ્રોતાઓને પોતાની જાતને ભૂલાવી દેનાર તત્વ અને સત્વની ભરપુર વાણીદાતા...

પરમોપકારી, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ, આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજીને ગુણાનુવાદ શ્રદ્ધાંજલિ આપના ચરણાંવિંદે!

પૂ. ગુરુદેવશ્રીનો જન્મ સંવત ૧૯૮૦ માં, મારવાડનાં, ખેતાસર ગામે, વીશા ઓસવાળ જ્ઞાતિમાં (ધારીવાડ કુળ) થયો હતો.

ખેતાસર એક તદ્દન નાનકડું ગામ...જ્યાં મંદિર કે પાઠશાળા કશું નથી. છતાં ય પૂજ્યશ્રીના આગલા ભવના જ્ઞાનના સુસંસ્કારોને લઈ મારવાડમાં જ ઓસિયા–તીર્થમાં અભ્યાસ કરી અને વિ. સં. ૧૯-૯૬ની સાલમાં બાલબ્રહ્મચારી અવસ્થામાં પૂ. આચાર્યશ્રીચંદ્રસૂરીશ્વરજીના વરદ્ હસ્તે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. ધન્ય હો માતપિતાને! જેમની કૂખે પૂજ્યશ્રી જેવા તેજસ્વી રત્નનો જન્મ થયો.

તેજસ્વી રત્નવર્ય પૂજ્યશ્રી સાથે મારો પરિચય સં. ૨૦૨૬ની સાલના ચાતુર્માસ વખતે નાગપુરમાં થયો. જે હતું આપશ્રી સાથેનું પ્રથમ પરિચય–મિલન.

પૂજ્યશ્રી આચાર્યદેવ! આપના હરેક વ્યાખ્યાનોમાં પ્રાયઃ મારી હાજરી રહેતી. પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવના સદ્ઉપદેશથી જ અહીં ભવ્ય ઉપાશ્રયનું નિર્માણકાર્ય આપની અથાગ મહેનત વડે થયું. તેમજ નૂતન જૈન પ્રસાદનું નિર્માણ પણ આપ થકી જ થયેલ. ફક્ત ચાર માસના ટૂંકા ગાળામાં શિખરબંધી–ભવ્યપ્રાસાદનો શીલાન્યાસ વિધિ, અંજન–શલાકા, પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ખૂબ જ ધામધૂમથી ને દશાહ્નિકા મહોત્સવ, દશે દિવસ નવકારશી, સ્વામિવાત્સલ્ય સાથે ઉજવાયેલ હતા.

દરરોજ વ્યાખ્યાનમાં આપશ્રી સુંદર, મધુર, બુલંદ કંઠે, લયો ને આલાપપૂર્વક, રાગ–રાગિણીઓથી સ્તવનો, સજ્ઝાયો, પૂજા–પદો, દુહાઓ અને કથાનક–ગીતો તથા પ્રચલિત કહેવતો સાથે આપશ્રી દાખલા

બાહ્યને અભ્યંતરથી નિર્ગ્રંથ બનવાનો
અવસર એ જ અપૂર્વ અવસર.

બરાબર શાશ્વતી ઓળી–ચૈત્રી ઓળીનું આગમન થયું. શ્રીસંઘની લાગણી સભર વિનંતી આચાર્યદેવશ્રી નકારી શકે તેવી કોઈ પોઝીશન ન હતી. આનંદિત થઈ તેમણે આમંત્રણ સ્વીકાર્યું.

વીજળી ને પવન કરતા પણ ઝડપી વાયુવેગે આ સમાચાર સંઘમાં ફેલાતા ઘેર ઘેર ઉલ્લાસના દીવા પ્રગટયા. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી તેમના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન પૂ. યશોવિજયજી મ., ગણિવર્યશ્રી પૂ. રાજચંદ વગેરે સાથે ધામધૂમથી મોટી ટોળી નૂતન ઉપાશ્રયે પધાર્યા.

તેઓશ્રીના સ્વાગતમાં કોઈ જૈન બાકી ન હતો. હૈયે હૈયું દળાય તેવી મેદની હતી. બજારમાં ને જૈનત્તરો પણ દિગ્મૂઢ થઇ જોતા હતા કે કોઈ મહાન સંતના પગલા થઈ રહ્યા છે. પૂજ્યશ્રીની પધરામણી –મંગલાચરણ બાદ આ લેખના લેખકે–અનન્ય ગુરુભક્ત શ્રી જયંતિલાલ એમ. શાહે પૂજ્યશ્રીના ૨૦ વર્ષ પહેલાના સંઘના ઉપકાર સહ શાશ્વતી ઓળીની પદ્યમય શૈલીના વ્યાખ્યાનનો લાભ લેવા સૌને અપીલ કરી.

વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ ગુરુદેવશ્રી ! યથાર્થ ગુણ ચમત્કાર સર્જ્યો. પરિણામ...બીજે દિવસે પ્રથમસ્ય દિને વ્યાખ્યાન સમય ૯/૦૦ પહેલા આખો હોલ ભરચક થઈ ગયો. નવ પછી આવનારાને નિરાશા સાંપડી કેમકે બહાર ઉભું રહેવું પડયું. વ્યાખ્યાન બુલંદ શૈલી સહ શરૂ થયું. શાંતિનું સામ્રાજ્ય, ટાંચણી પડે તો ય ખલેલ પહોંચે ! ૧૫૦૦ માણસોની હાજરી છતાં નવ દિવસ સુધી શ્રીપાળ ચરિત્ર પદ્યમય (પુસ્તક પ્રતના આધાર વગર) સંભળાવ્યું. જે સાંભળવા જૈન સંઘના પ્રકાંડજ્ઞાતા પૂ. પંન્યાસશ્રી અભયસાગરજી મ. પણ પધારેલ ને સાંભળી મંત્રમુગ્ધ થયેલ. આચાર્યશ્રીની શક્તિની અનુમોદના કરેલ. જે પાલીતાણાની પ્રજા માટે ચમત્કાર જ સમાન માનવું રહ્યું. બીજા દિવસથી જૈનેત્તરોની સંખ્યામાં વધારો ને રસસરિતા અસ્ખલિત રીતે વહેતા પૂર્ણ શાંતિ છવાતી. કલાક પસાર થતો પણ કેવી રીતે ? કોને ખબર ? વીરવાણી બસ સાંભળ્યાં જ કરીએ.

ઓળી પૂર્ણાહૂતિ...ને લગભગ ૧૫૦૦ માણસો બેન્ડવાજા સહ પૂજ્યશ્રી સાથે તલાટી-યાત્રા કરી ગિરિવિહાર આવ્યા. ત્યાં પૂજ્યશ્રીના પ્રવચન બાદ ઉજાણી (જમણવાર) પાલીતાણા શ્રીસંઘના ઇતિહાસમાં

પોતાના સ્વરૂપથી ભ્રષ્ટ થઈ જીવ પરભાવમાં જાય છે.

ભવના રણમાં ભય પમાડી શકતા નથી. આજે નહિ તો કાલે, આ ભવે નહિ તો આવતા ભવે. સાચા ધર્મ પાલકની, ત્યાગિની, તપસ્વીની, ચારિત્રશીલની મુક્તિ છે જ છે જ.

હે! પૂજ્ય ગુરુદેવ! તમારા ગુણો તો અનંતાઅનંત છે. સો વર્ષના આયુષ્ય વડે પણ તમારા ગુણો કહી શકાય નહીં!

પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી, અંતરમુખ આત્માને ઓળખવા, અંતરમુખ થવા વારંવાર કહેતા હતા. તેટલું ય આપણે કરી શકીએ તો પૂજ્યશ્રીને સાચી શ્રદ્ધાંજલિ આપી ગણાશે.

નાગપુર — સૌભાગ્યચંદ સુંદરજી સાવડીયા

નવપદજી ઓળીના અજોડ વ્યાખ્યાતા

'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી,' 'અજોડ વ્યાખ્યાનકાર' પૂ. આ. શ્રી ભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા. જેઓ મૂળવતને મારવાડના પણ સૌરાષ્ટ્ર સાથે એટલો બધો નાતો કે તેઓશ્રી સૌરાષ્ટ્ર કેસરી બિરુદ્ધ પામ્યા... તેમના વ્યાખ્યાનમાં કાઠિયાવાડી તળપદી ભાષાનો છૂટથી ઉપયોગ થતો સાંભળી એમ લાગે કે તેઓ શુદ્ધ કાઠિયાવાડી જ છે. કે તેઓશ્રીનું તળપદી કાઠિયાવાડી ભાષા પર અભૂતપૂર્વ પ્રભુત્વ હતું.

અમારા પાલીતાણા મોટી ટોળી શ્રીસંઘમાં તેમનું ચાતુર્માસ ૨૨ વર્ષ પહેલાં હતું તે વખતની તેમની શૈલીનો ચટકો સૌના મને અમીટપણે રહ્યો હશે જ.

બાદ તેઓશ્રી ભારતભરમાં ધર્મનો ડંકો વગાડી આચાર્યપદે આરૂઢ થઈ લગભગ ૧૮ વર્ષે પુનઃ પાલીતાણા પધાર્યા. ને શ્રીસંઘના આબાલવૃદ્ધોના મન-મયુર નાચી ઉઠયા... પાલીતાણા સંઘમાં અભુતપૂર્વ સ્વાગત થયું. ૨૦ વર્ષના વહાણા વાયા છતા સંઘના હૃદયે તે તળપદી ભાષા-સુંદર દૃષ્ટાંતો ન ભુલાયા! રસાસ્વાદ લેવા સૌ આતુર!

**નારી નરકની ખાણ નથી પણ આપણી વાસના
એ નરકની ખાણ છે.**

બરાબર શાશ્વતી ઓળી—ચૈત્રી ઓળીનું આગમન થયું. શ્રીસંઘની લાગણી સભર વિનંતી આચાર્યદેવશ્રી નકારી શકે તેવી કોઈ પોઝીશન ન હતી. આનંદિત થઈ તેમણે આમંત્રણ સ્વીકાર્યું.

વીજળી ને પવન કરતા પણ ઝડપી વાયુવેગે આ સમાચાર સંઘમાં ફેલાતા ઘેર ઘેર ઉલ્લાસના દીવા પ્રગટયા. પૂ. આચાર્યદેવશ્રી તેમના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન પૂ. યશોવિજયજી મ., ગણિવર્યશ્રી પૂ. રાજચંદ વગેરે સાથે ધામધૂમથી મોટી ટોળી નૂતન ઉપાશ્રયે પધાર્યા.

તેઓશ્રીના સ્વાગતમાં કોઈ જૈન બાકી ન હતો. હૈયે હૈયું દળાય તેવી મેદની હતી. બજારમાં ને જૈનત્તરો પણ દિગ્મૂઢ થઇ જોતા હતા કે કોઈ મહાન સંતના પગલા થઈ રહ્યા છે. પૂજ્યશ્રીની પધરામણી —મંગલાચરણ બાદ આ લેખના લેખકે—અનન્ય ગુરુભક્ત શ્રી જયંતિલાલ એમ. શાહે પૂજ્યશ્રીના ૨૦ વર્ષ પહેલાના સંઘના ઉપકાર સહ શાશ્વતી ઓળીની પદ્યમય શૈલીના વ્યાખ્યાનનો લાભ લેવા સૌને અપીલ કરી.

વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ ગુરુદેવશ્રી ! યથાર્થ ગુણ ચમત્કાર સર્જયો. પરિણામ...બીજે દિવસે પ્રથમસ્ય દિને વ્યાખ્યાન સમય ૯/૦૦ પહેલા આખો હોલ ભરચક થઈ ગયો. નવ પછી આવનારાને નિરાશા સાંપડી કેમકે બહાર ઉભું રહેવું પડયું. વ્યાખ્યાન બુલંદ શૈલી સહ શરૂ થયું. શાંતિનું સામ્રાજ્ય, ટાંચણી પડે તો ય ખલેલ પહોંચે ! ૧૫૦૦ માણસોની હાજરી છતાં નવ દિવસ સુધી શ્રીપાળ ચરિત્ર પદ્યમય (પુસ્તક પ્રતના આધાર વગર) સંભળાવ્યું. જે સાંભળવા જૈન સંઘના પ્રકાંડજ્ઞાતા પૂ. પંન્યાસશ્રી અભયસાગરજી મ. પણ પધારેલ ને સાંભળી મંત્રમુગ્ધ થયેલ. આચાર્યશ્રીની શક્તિની અનુમોદના કરેલ. જે પાલીતાણાની પ્રજા માટે ચમત્કાર જ સમાન માનવું રહ્યું. બીજા દિવસથી જૈનેત્તરોની સંખ્યામાં વધારો ને રસસરિતા અસ્ખલિત રીતે વહેતા પૂર્ણ શાંતિ છવાતી. કલાક પસાર થતો પણ કેવી રીતે ? કોને ખબર ? વીરવાણી બસ સાંભળ્યાં જ કરીએ.

ઓળી પૂર્ણાહૂતિ...ને લગભગ ૧૫૦૦ માણસો બેન્ડવાજા સહ પૂજ્યશ્રી સાથે તલાટી-યાત્રા કરી ગિરિવિહાર આવ્યા. ત્યાં પૂજ્યશ્રીના પ્રવચન બાદ ઉજાણી (જમણવાર) પાલીતાણા શ્રીસંઘના ઇતિહાસમાં

પોતાના સ્વરૂપથી ભ્રષ્ટ થઈ જીવ પરભાવમાં જાય છે.

ચાતુર્માસ સિવાયના સમયના વળામણાંમાં આવો ઉત્સાહ આવો જમણવારનો પ્રસંગ પ્રથમ જ હતો.

શાશ્વતી ઓળી, ચૈત્ર માસ—વ્યાખ્યાનનો લાભ જોગાનુજોગ બીજે વરસે પણ પ્રાપ્ત થયો. જેમાં, નવે દિવસ એકાદ પદ પર સારગર્ભિત નવપદજીનું અપૂર્વ રહસ્ય જાણવા મળ્યું. અને ગત વર્ષની માફક જ વળામણા તલાટી યાત્રા ને જમણવાર થયા. બસ આ જ ઉત્સાહ, દિવ્ય વાતાવરણમા સાક્ષાત્ રહ્યા. ગુરૂદેવના આત્માના દિવ્ય ગુણોનો પુંજ તેમનું મહાન વ્યકિતત્વ !! અને માનસપટે અમીટ છાપ છોડી ગયેલ, બોધ સહની પ્રવચન સરિતા. પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રીના અમદાવાદથી વિહાર ૪૮ કલાક પૂર્વે હું વંદનાર્થે ગયો ત્યારે મેં કર્યું "સાહેબ આપની શારીરિક પ્રતિકૂળતા અંગે વિચારો તો સારૂ." ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ જવાબ આપ્યો કે—

"શરીરનું કામ શરીર કરે. શરીર તો ભાડુતી છે. અંદર બેઠેલ આત્મા જ ખરો માલિક–આત્મા સશક્ત, નિરોગી હોય પછી ચિંતા શેની ? ને મારી સાથે છે મારી સંભાળ લેનાર બે રામ–લક્ષ્મણ જેવા યશો–રાજ" આ વાત ઉપરથી આપણને જરૂર પ્રતીતિ થાય કે તે મધુર વક્તાએ પ્રભુની વાણી કેટલી પચાવી જાણેલ.

આ શબ્દોને આ અંતિમમિલન બની રહ્યું...ને ચૈત્ર શુકલ ૧૪ના સર્વને નોંધારા મૂકી, શિષ્યને અધવચ્ચે મૂકી અનંતના માર્ગે સ્વર્ગે સંચર્યા.

નવાપરા પાલીતાણા-૩૬૪૨૭૦ જયંતિલાલ એમ. શાહ

દિવંગત દિવ્યઆત્મ સ્વરૂપ ગુરુદેવ

પરમપૂજ્ય આચાર્યશ્રી ભુવનવિજયરત્નસૂરિજી મહારાજ આપના જગમગાટ ભર્યા તેજસ્વી જીવન સાથે અમ અલ્પમતિ જીવો આપની નિશ્રાની પ્રત્યક્ષ–પરોક્ષ પળો દ્વારા ધન્ય બનવા જીવનને શબ્દો દ્વારા કઈ રીતે

અનંતકાળની મમતારૂપી કુલટાના ફંદામાં પડેલ જીવ સમતાના ઘરે આવી શકે ?

વર્ણવી શકીએ. આ શ્રદ્ધાંજલિ પત્ર કંઈક લખવાની ભાવના થઈ આવ્યે લખું છું.

૧૯૬૭માં મુલુન્ડ ચાતુર્માસે પ્રથમ પરિચય સંબંધ...સદ્‌ભાગ્યે છૂટથી વાતો કરવાનો વિચાર વ્યક્ત કરવાનો અમૂલ્ય અવસર...આ સમય દરમ્યાન પુત્ર જન્મ નામ પણ ધર્મમય વાતાવરણને લઈ ધર્મેશ રાખ્યું. પૂજ્ય ગુરુદેવજી વિહાર કરી કલકત્તા તરફ રવાના અને અંતરિક્ષજી પાર્શ્વનાથ સંઘ સાથે રવાના. મ. સાહેબે પ્રોગ્રામ ફેરફાર સાથે અંતરિક્ષજીમાં જ મેળાપ અને એક બે દિવસની નિશ્રામાં રહેવાયું...ખૂબ આનંદ, વ્યાખ્યાનો...સાંભળ્યા છૂટા પડ્યા.

એ ધન્ય જીવન પરિચયપળોનો સમય છેક ૧૭-૧૮ વર્ષે મહારાજસાહેબ મુંબઈ પધાર્યા ત્યારે પુણ્ય સંયોગ થયો મુલુન્ડ ચાતુર્માસની વિનંતી...બોરીવલીમાં જય બોલાવી...અહો ધનઘડી, ધનભાગ્ય! આ ચાતુર્માસે તેમની તબિયત નરમગરમ રહેતી, હોસ્પીટલમાં રાખ્યા ડો. ચંદન તથા ટોકરશીભાઈ વાઘજીએ પૂરી દેખરેખ રાખી...અને

તેમનો ચાતુર્માસ પ્રભાવ ખૂબ જ તેજસ્વી અને પ્રભાવશાળી રહ્યો. વાચસ્પતિ વ્યાખ્યાનકારની નિશ્રામાં ઉપાશ્રયે ખૂબ જ મેદની ઉમટતી, ત્યાં વ્યાખ્યાન સાંભળવું એ એક અમૂલ્ય લ્હાવો ધન્ય અવસર ગણાતો. ઠાણા-ઉઠાણાનો લાભ પણ મળ્યા કરતો.

છ'રી પલિત સંઘ મુલુન્ડથી પાલિતાણા રવાના થયો. વ્યાખ્યાન, જ્ઞાનગોષ્ઠિઓ ચાલુ જ રહેતા. જે અમ જેવા ભવ-જીવોના મનને સંતોષ સાથે ધર્મપથ પર અગ્રસર વધુ ને વધુ રાખનારી પરિચય-પળો હતી. જાહેર વ્યાખ્યાન, પ્રવચનોમાં વાણી સામ્રાજ્ય સહ આનંદની પળો છોળો એ જ લ્હાવો અમૂલ્ય, ધન્ય, જીવન અવસર!

તે પછી પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી મહુવા ચાતુર્માસ મળ્યા અને થલતેજમાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવે મળ્યા...વાલકેશ્વરવાળાની વિનંતી. બીજા ચાતુર્માસનો મુલુન્ડના આંગણે કરવાનો સ્વીકાર થયો...

પરંતુ...એ ગોઝારા દિવસની કાળનો પળો...કાળધર્મ પામ્યાના

સામાયિક, પ્રતિક્રમણ મણિ, માણેક, અલંકારો પહેરનારે
નીતિ ને ન્યાયના લૂંગડાં પણ પહેરવા જોઈએ.

સમાચાર...ફોનથી મળ્યા મનને ન જિરવાય તેવો જબરદસ્ત આંચકો... અફસોસ...

હે! દિવંગત દિવ્ય આત્મ સ્વરૂપ ગુરુદેવ! આપને...આપના ચરણારવિંદે હાર્દિક...ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ...એ જ શુભકામના.

એસ. પી. જૈન
jawahar Talkies, Mulund Bombay-80

પરમ આધ્યાત્મયોગીની વિદાય

પરમ પૂજ્ય. ગુરુદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરીશ્વરજી મ. સા.
આપ એક અધ્યાત્મયોગી!!
જીવન સહુને મળે પણ...સાધે તે સાધુ! તે પરમયોગી.

પૂ. આચાર્ય શ્રી ભુવનરત્નસૂરિજી મ.નો મારા જીવનમાં પ્રથમ પરિચય, રાજકોટમાં મહુવાસંઘની વિનંતી સમયે થયેલો. જે વખતે તેમની તેજસ્વી પ્રતિભા, તેજભરી વાણીનો ઉચ્ચાર–ગુરુશ્રીનું સાક્ષાત્ મૂતિમંત-રૂપ જોઈને થયેલો. જ્યાં રાજકોટ સંઘે મહુવા સંઘનું ભાવોલ્લાસહ સત્કાર કરેલ.

ભાવનગર ચાતુર્માસ વખતે 'જ્ઞાનસાર'નું વાચન, ભાવપૂર્ણ વાંચનથી...આત્મડોલી ઉઠે અને તેઓશ્રી પણ પ્રવચન કરતા કરતા ઊંડા ગુઢ ચિંતનમાં ઉતરી પડતા. જેમાં વચ્ચે માર્મિક શબ્દો કહેતા, 'અહં મમેતી [illegible]સ્ય' તે શ્લોક ઉપર આઠ દિવસ વર્ણન ચાલેલ ..

પૂજ્ય આચાર્યશ્રીના સંબધિત પુસ્તકો ઘણા બહાર પડચા. એકે એક જ્ઞાનપિપાસાને તૃપ્ત કરનારા. છેલ્લે 'પ્રશાંત-વાહિતા' શ્રી આનંદઘનજીના સ્તવનોનું રસભર વર્ણન...વાચતાં વાચતાં તલ્લીન થઈ જવાય. જેવી વાણી તેવી જ કલમે સરસ્વતી ને તેઓશ્રીની જીભે સરસ્વતીનો વાસ હતો.

મમતારૂપી વિષવેલ એ આત્મારૂપી વૃક્ષની
વસંતનો નાશ કરે છે.

મહુવા ચાતુર્માસમાં ગુરુદેવ સાથે મારાકાકા ગિરધરલાલ દુર્લભદાસને ખાસ યાદ લેવા જરૂરી છે. પૂજ્યશ્રીના તેઓ ખાસ રાગી તેમના વચનના ‘ જી ’ કારો–‘ જાણે ગુરુચેલા ’ લોકો તેમને ‘ ગણધર ’ કહેતા. અતિશયોક્તિ લાગે પણ ગુરુવાણી અને ગિરધરલાલ સામે આખીય સભા હર્ષોલ્લાસિત થાય. વિસ્મિતમય રહે. તેઓશ્રીની ગુરુવાણી હૃદય પીગળાવતી, લોકોની આંખમાં પ્રસંગના અશ્રુ ઊભરાઈ આવતા.

તારંગાના ડુંગર ઉપર વિહારમાં મળ્યા. જાણે ‘ કોઈ જોગી ’ જોઈ લ્યો ! ઉપર આકાશ, બેઉ બાજુ વૃક્ષો, હાથમાં ડંડો, તેજપૂર્ણ શરીર...એક અધ્યાત્મ યોગી ચાલ્યા આવે.

તેમનું જીવન, ચરિત્ર્ય, તેમની વિશિષ્ઠ ગુણશક્તિનું વર્ણન એ મારી શક્તિ બહારની વાત છે.

આત્મ ઉજમાવ્યો, પરમાત્મા સદ્‌ગત આત્માને શાંતિ ૐ શાંતિ અર્પે.

મહાસુખલાલ (મહુવાવાળા)

દેરીરોડ, ભાવનગર

આપના અનંત ઉપકારો નહીં ભૂલાય...

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ.સા. મારા જેવા અનેક બાળજીવોને છોડીને અચાનક ચાલ્યા ગયા... અમો તો નિરાધાર બની ગયા...

પ. પૂ. ગુરુદેવને બસ એક જ વાતનું લક્ષ્ય હતું, કે અમૂલ્ય એવા જૈનધર્મ પાળતા માનવજીવોને જૈનધર્મનો મર્મ બરાબર સમજાવી વીતરાગ ચિંધ્યા માર્ગે ચાલવાની ઉંડાણથી સમજણ આપી, એ માર્ગે બરાબર ચાલતા કરી આત્મપ્રાપ્તિ, આત્મોન્નતિ તાલાવેલી લગાડી દઉં.

પ. પૂ. ગુરુદેવશ્રીએ મારા જેવા અનેકને તેમની મધુર અને મનમાં સરત જ ઊતરી જાય તેવી વાણીથી, તેવા જ પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાનોથી આ કાળિકાળે ધર્મમાર્ગે ચાલતા કરી દીધા. અહો ! આવા પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના અનંત ઉપકારોનો બદલો કેમ કરી આપી શકીશું ?

સ્ત્રીનો વાંક નથી પણ વાંક આપણી રાગદશાનો છે.

પરમાર્થને વરેલા પૂજ્ય ગુરુદેવ તો નિઃસ્વાર્થભાવે અમારા જેવા બાળજીવોને આગળ ને આગળ વધવાની પ્રેરણા આપતા, પરંતુ આજે યાદ આવે છે. ત્યારે લાગે છે કે જ્ઞાનસાગર સમા ગુરુદેવનું સાન્નિધ્ય મળવાં છતાં હું પ્યાસો રહી ગયો. કેવા હશે મારા કર્મો ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું જ્ઞાન, બીજાને જ્ઞાન આપવાની શક્તિ, વિતરાગ ચિંધ્યા માર્ગે જવાનું લક્ષ્ય, એ પરમ પુરુષાર્થ દરેક જીવ પ્રત્યે પ્રેમભાવ – દયાભાવ કેમ વર્ણન કરવું, સમજાતું નથી.

હે ! પૂજ્ય ગુરુદેવ, આપે અર્પેલી સમજણ, બોધ, જૈનધર્મ પ્રત્યેની નિષ્ઠા – જે સર્વના કંઈક અંશો મારામાં આવે, સતત ધ્યાન અને આપના સ્મરણ સાથે આપના અનંત ઉપકારો ન ભૂલું. એ જ બનો મારા જીવનનો પુરુષાર્થ.

હે, પૂજ્ય ગુરુદેવ જાણ્યે – અજાણ્યે, મન-વચન-કાયાના યોગે આપ પ્રત્યે અપરાધ થયો હોય તેની ખરા અંતઃકરણપૂર્વક ક્ષમા માગું છું, ગુરુદેવશ્રીને કોટિ કોટિ વંદના.

(બેડીનાકા, રાજકોટ) ડૉ. પ્રફુલ્લ વી. શાહ

મુક્તિધામ સર્જક આપના અનન્ય ઉપકાર !!

મારા અલ્પજ્ઞાને પૂ. આચાર્ય ભગવંત ભુવનરત્નસૂરિજીને શ્રદ્ધાંજલિ લેખ લખું તો ય ઓછું જ છે. શાસ્ત્રોકત સમજણ ને તત્ત્વજ્ઞાન – ગહનતા તેનું મૂલ્ય અમો શું આંકી શકીએ ?

નાની ઉંમરે જ આપના પરિચયમાં આવ્યો, ભાગ્યશાળી સૌરાષ્ટ્ર મુકામે આપ ઘણો સમય રહ્યા. ને અમારા બોટાદ ગામ થકી ચાતુર્માસ તથા અવારનવાર ચાલુ સમયમાં પણ વ્યાખ્યાનોનો પુરો લાભ મળતો રહ્યો.

પ્રત્યક્ષ દર્શને જ ઉભરતું આગવું વ્યકિતત્વ, સ્વભાવની એકદમ

સમતાને સાધો, મમતાને દેશવટો દો
પામી જીવનમાં પરમ શાંતિ.

સરલતા. નહીં જ ભૂલાય ! તેમની વ્યાખ્યાન શૈલીએ પૂજા ઢાળની બોલવાની અત્યંત ત્વરિતપણે કોઈપણ સૂત્ર, કઈ ગાથા પુસ્તક ને પુસ્તકના કયા પાને કહેવી તે તેમની જૈનશાસ્ત્ર ધર્મની ઊંડી ગહનતા ને મધુર પણે પચાવેલ તત્ત્વની સરલ વાતો જે બીજે બહું ઓછી જોવા મળવાની.

છેલ્લે તેઓશ્રી અમારા ગામમાં પધાર્યા ત્યારે શ્રી શંખેશ્વરા પાર્શ્વનાથ જિનાલયની વર્ષગાઠની ઉજવણી નિમિત્તે તેઓશ્રીને રોકાવાની આગ્રહભરી વિનંતી કરતા, તેઓશ્રી રોકાયા. અને તેઓશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં માત્ર એક જ વાકચ કહ્યું છે કે 'વર્ષગાંઠ લૂખી ઉજવાય નહિ.' આ વાતને અમારા શ્રીસંઘે હર્ષભેર વધાવી લીધી. શ્રીસંઘે વર્ષગાઠની ઊજવણી સ્વામીવાત્સલ્યપૂર્વક કરી. ધન્ય છે તેમના પ્રતિભાવંત વ્યક્તિત્વનો પ્રભાવ કે તેમનો પડચો બોલ ઝીલવા દરેક ગામના શ્રીસંઘો હંમેશ ખડે પગે રહેતા.

આજે મુક્તિધામ ખાતેનું સુંદર જિનાલય, ધર્મશાળા, ભોજનશાળા, વિદ્યાપીઠ વગેરે બધું નિહાળીએ ત્યારે મૂર્તિમંત થાય છે આપની શુભ પ્રેરણાનું પરિણામ. ટૂંક સમયે નિર્માણ થયું એક મહાન કાર્ય. ને સમસ્ત સંઘ પર મુક્તિધામનું સર્જન અનન્ય ઉપકારરૂપ બન્યું.

દિવ્ય વ્યક્તિત્વથી પ્રતિભાવંત મહાપુરુષ લખીએ તેટલું ઓછું જ. મોટી ખોટ કદી ને નહીં પુરાય. ગુણ સ્મરણથી ઝંખુ આપની સામીપ્યને અર્પું હૃદયની ભાવપૂર્વક શ્રદ્ધાંજલિ.

પરા, ટાવર સામે, બોટાદ — કોઠારી મણિકાંત ત્રિકમલાલ

શ્રદ્ધા સૂમન પત્ર

'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' પ. પૂ. આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિશ્વરજી મ. સા.ને સં. ૨૦૩૧ કી સાલમે નાગપુરમેં ચૌમાસા કિયા ! જબ મુજે પૂજ્યશ્રીકા પ્રવચન સુનનેકા લાભ મિલા.

એકાદ-બે ઉપરની મૈત્રી એ મૈત્રી નહીં પણ મોહ છે.

ઉનકી વાણીમેં જાદુ થા ! એક બાર સૂનનેકો આયા, વહ દૂસરી બાર અવશ્ય આયેગા ! જૈન-શાસ્ત્રોકે સાથ હમારે વેદ પુરાણ, રામાયણ, મહાભારત, ભગવતગીતા વગૈરહ ગ્રંથોકા ભી પૂજ્યકો પૂર્ણ અભ્યાસ થા

મૈં ખુદ મહારાષ્ટ્રીયન બ્રાહ્મણ હું અગર પૂજ્યશ્રીકો મૈં ગુરુ માનતા હું ! પૂજ્યશ્રીકી આત્મા જહાં હોવે વહાં પરમ શાંતિ પાવે યહી મેરી શ્રદ્ધા સૂમન અર્પિત કરતા હું !

(નાગપુર, મહારાષ્ટ્ર) સેવકરામ રામચંદ્ર

શ્રદ્ધાંજલિ સૂરિપુંગવના ચરણાંવિંદે

પરમ પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિ મહારાજના નામ માત્રથી જ પરિચિત હતા... પરંતુ અમારી સુપુત્રી સા. અરિહંત પ્રભાશ્રીજીના દીક્ષા મુહૂર્ત કાઢવા પ્રસંગે પુનિત દર્શન-વંદનનો લાભ મળેલ. જે સાક્ષાત્ સુરિપુંગવ સુરિદેવનું અવિસ્મરણીય દર્શન !

પૂજ્યશ્રીના પુનિત દર્શન માટે દિલ વારંવાર તલસતું રહેતું. ધર્મની દિશામાં પ્રસ્થાન કરવાની પ્રેરણા જ્યારે ત્યાં દશનાર્થે આવતા ત્યારે મળતી રહેતી. તેઓશ્રીની અપૂર્વ પૂર્ણ પ્રતિભાપૂર્ણ મુખમાંથી ધર્મ જ્ઞાનવાણીનો અપૂર્વ લાભ મળ્યો.

સ્વભાવમાં સમતા, અજબ પરોપકારિતા, જીવનમાં સાહજિક સરલતા, પ્રકાંડ વિદ્વતા, હ્રદયની નિખાલસતા આદિ ગુણ-પુષ્પોથી મહેંકી રહેલું પૂ. ગુરુદેવનું જીવન સર્વ કોઈને આદર્શ પ્રેરણા પીયુષકારી હતું.

કોટિ કોટિ વંદન હો, સૂરિપુંગવના પાવન ચરણે...

અંબિકા મેટલ કોર્પોરેશન શાહ હસ્તીમલભાઈ અમીચંદભાઈ
(પૂના-૨ મહારાષ્ટ્ર)

ચીકાશવાળા વસ્ત્રને રજ ચોટે ને રાગદ્વેષથી
પરિણતિવાળા જીવને કર્મરજ ચોટે છે.

સર્વપ્રિય ગુરુદેવ...ચાલ્યા

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજના કાળધર્મના સમાચારથી સારા જૈન-સમાજમાં શોકની લાગણી છવાઈ ગઈ. 'સૌરાષ્ટ્ર કેશરી'નું બિરુદ પામેલા પૂ. ગુરુદેવને ભાગ્યે જ સૌરાષ્ટ્રમાંથી કોઈ નહીં ઓળખતું હોય. હંમેશા હસમુખો ચહેરો, દરેકને પ્રિય થઈ પડેલા ગુરુદેવ હતા. શાંત-માયાળુ સ્વભાવ, સર્વ જીવો પ્રત્યે સહાનુભૂતિ, બાળકથી માંડી વૃદ્ધ સુધી સર્વેના હૃદયે ઊતરી જાય તેવી દિવ્ય-મીઠી વાણી તેમની હતી. પૂ ગુરુદેવની ખોટ આપણને ઘણી સાલશે.

અમરેલી, મહુવા જ્યારે ગુરુદેવના ચાતુર્માસ–ચોમાસા હતા (બે વરસ પહેલા) ત્યારે હું વંદન કરવા ગયો. જૈન તો ઠીક પરંતુ જૈનેતરોની નોંધપાત્ર સંખ્યા રહેતી. આપના વ્યાખ્યાનમાં આવતા બેસવાની જગ્યા પણ ન મળે. એક દુકાનવાળાને મેં પૂછેલું કે મ. સા. ક્યાં ઉતર્યા છે. તો તેણે કહ્યું કે જૈનોના ઓલિયા પુરુષ (મહાનપુરુષ) તરીકે અહીં દરેક તેને ઓળખે છે.

આવા નિખાલસ ગુરુદેવ ચાલ્યા જવાથી જૈનસંઘ તથા શિષ્ય–ગણને ખૂબ જ ખોટ પડી છે. પૂ. શ્રી સ્વર્ગીય આત્મા તેમના અધૂરા રહેલા કાર્યને પૂર્ણ કરવા શિષ્યોને બળ, શ્રદ્ધા આપે એવી શુભભાવના સાથે વિરમું છું.

(ડોમ્બીવલી) નીતિન એચ. મહેતા

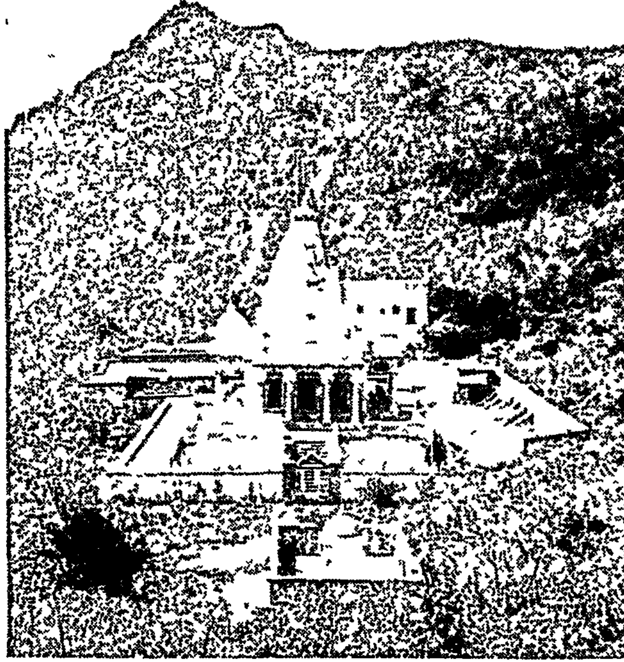
અંતરની વંદના-અંજલિ

'સૌરાષ્ટ્ર કેસરી' આચાર્યશ્રી વિજયભુવનરત્નસૂરિજી મહારાજ સંત કોટિના ધર્મપુરુષ હતા. તેઓના પરિચયથી મારા જીવનને ઘણુ જ સાફલ્ય મળ્યું છે. તેઓશ્રીનો પરિચય હું શું આપી શકું. આપુ માત્ર અંતરના દ્વારે વંદના ઝરતી અંજલિ–ભાવાંજલિ !

ઈષ્ટ, અનિષ્ટની બુદ્ધિ એ જ અવિદ્યા.

જલમંદિર ઉપર લખાયેલા શિલાલેખો

શ્રી શામલા પાર્શ્વનાથાય નમ:

તપાગચ્છીય આગમોદ્ધારક આનન્દસાગરસૂરીશ્વર પટ્ટધર આચાર્યશ્રીમાણિક્યસાગરસૂરિભિ: આચાર્યશ્રી ચંદ્રસાગરસૂરિશિષ્યોપાધ્યાય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરૈ: યોગનિષ્ટ આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વર પટ્ટધર આચાર્યશ્રી કીર્તીસાગરસૂરિ પ્રશિષ્યોપાધ્યાયશ્રી કૈલાસસાગરૈ તથા ગણિવર્યશ્રી ચિદાનંદસાગરૈ: યુતૈ: શ્રી સમ્મેતશિખર મહાતીર્થે જલમન્દિરે શ્રી જિનબિમ્બાનાં પ્રતિષ્ઠા કારિતેતિ વીર સંવત ૨૪૮૭ વિક્રમ સંવત ૨૦૧૭ ફાલ્ગુન કૃષ્ણ સપ્તમ્યાં બુધવાસરે.

જલમંદિર

શ્રી શામલા પાર્શ્વનાથાય નમ:

તપાગચ્છીય આગમોદ્ધારક આચાર્યશ્રી આનન્દસાગરસૂરીશ્વરાણાં આજ્ઞાનુવર્તિની સુસાધ્વીશ્રી શીવશ્રીજી તચ્છિષ્યા શ્રી તિલકશ્રીજી તચ્છિષ્યા શ્રી હેમશ્રીજી તચ્છિષ્યા શ્રી વર્ધમાનતપસ: ઓલી પૂરયિત્રી શ્રો તીર્થશ્રીજી તચ્છિષ્યા વિદુષી સાધ્વી રંજનશ્રી: કાર્યદક્ષા સૂરપ્રભાશ્રીશ્ચ તયો. સત્પ્રેરણયા શ્રી સમ્મેતશિખર મહાતીર્થે એકોનત્રિંશત્ દેવકુલિકા જલમન્દિર પ્રભૃતિનાં ભારતવર્ષીય શ્વેતાંબર જૈનસકલસંઘેન શ્રી સમ્મેતશિખરતીર્થ જીર્ણોદ્ધારસમિતિદ્વારેણ અયં જીર્ણોદ્ધાર કારિત ઇતિ. વીર સંવત ૨૪૮૭ વિક્રમ સંવત ૨૦૧૭ ફાલ્ગુન કૃષ્ણ સપ્તમ્યાં બુધવાસરે.

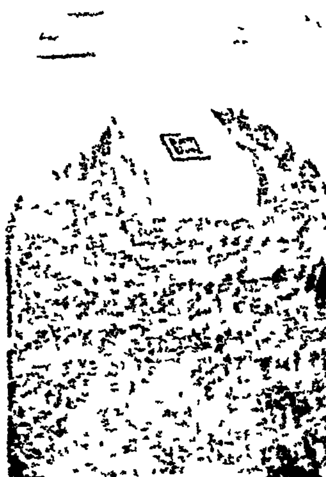
સંવત ૨૦૧૭ માં જીર્ણોદ્ધાર થયા પહેલાંની જીર્ણ હાલતની કેટલીક ટુંકોનાં દ્રશ્યો.

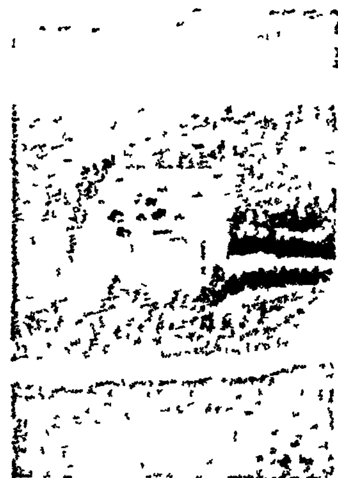

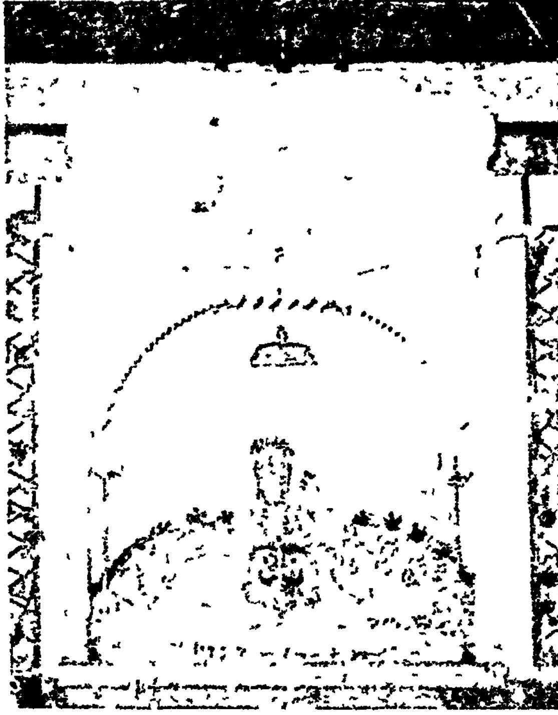
શ્રી સમેતશિખર પ્રતિષ્ઠાના પ્રાસંગિક ફોટાઓ.

કલ્યાણકના વરઘોડા પ્રસંગનુ ચિત્ર નં. ૧. (પ્રભુજીનો રથ.)

દિક્ષા કલ્યાણકના વરઘોડા પ્રસંગનું ચિત્ર નં. ૨.
પ્રભુની છાબ લઇ બ્હેનો રથ પાછળ આવી રહી છે.

શ્રી સમેતશિખર પહાડના અધિષ્ઠાયક દેવ
શ્રી ભોમિયાજી મહારાજ

જળમંદિરનાં પગથીયાં ઉતરતાં
પૂ. રંજનશ્રીજી મ. તથા તેમનો પરિવાર.

સુરતના શ્રેષ્ઠિ શ્રી બાબુભાઈ આદિ
ક્રિયાકારકો વિધિ કરાવે છે.

પ્રતિષ્ઠાકારક શેઠ અંદરજીભાઈ માઈક પાસેછે, અને
સંગીતકાર ગજાનનભાઈ પ્રભુગુણ ગાઈ રહ્યા છે.

પૂ. રંજનશ્રીજી મ. ની ત્રેપન ઓળી (૬૧૧) આયંબીલ ની પૂર્ણતા નિમિત્તે
હઠીભાઈની વાડીમાં થયેલ ઉપધાન તપના પ્રસંગનું દ્રશ્ય.
પ. પૂ આચાર્ય માણેકસાગરસૂરિશ્વરજી મ. જમણી બાજુ પૂ. હંસસાગરજી મ. પાસેના ભાગમાં ચંદ્રોદયસાગરજી મ. લબ્ધિસાગરજી મ. તથા કંચનવિજયજી મ. ડાબી બાજુ બાલમુનિ પુણ્યોદયસાગરજી મહારાજ આરાધકોને વાસક્ષેપ નાખી રહેલ છે.

પ્રતિષ્ઠા પ્રસંગે મધુવન ધર્મશાળામાં વ્યાખ્યાન પ્રસંગનું દ્રશ્ય.

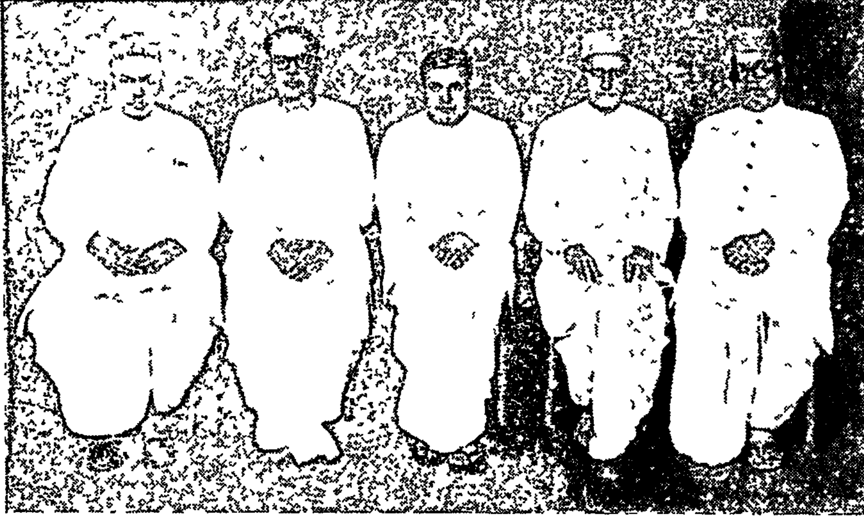

રાત્રે ભાવના પ્રસંગે સંગીતકાર ઘનશ્યામભાઇનું ભાવવાહી સંગીત ચાલી રહ્યું છે.

પ્રતિષ્ઠા પ્રસંગે આવેલ દાદર સ્વયંસેવક મંડળ.

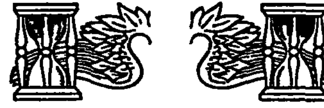
શ્રી સમેતશિખરતીર્થ જીર્ણોદ્ધારસમિતિ પૈકીના સભ્યો.

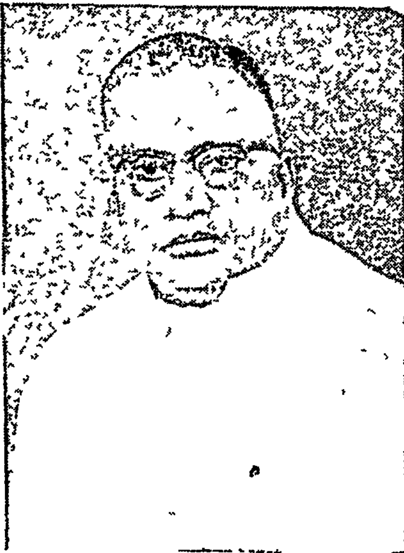

ચંદુલાલ નાગરદાસ * નરેંદ્રસિંહજી સિંધી * શેઠ રાજેન્દ્રકુમાર માણેકલાલ * રાયચંદ ગુલાબચંદ * પાનાચંદ સાકરચંદ

નિર્મલકુમાર નવલખા

રતીલાલ ગોરધનદાસ

ચીમનલાલ ગોકળદાસ

નેમચંદ જીવણચંદ

શ્રી સમેતશિખરજી તીર્થદર્શન

વિભાગ-૨

જીર્ણોદ્ધાર અને પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ

[૧]

શ્રી સમેતશિખરજી મહાતીર્થની યાત્રા

બાલબ્રહ્મચારિણી શ્રમણીકુલવિભૂષણા સાધ્વીં શ્રી રંજનશ્રીજી મહારાજને કેટલાક વખતથી શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થની યાત્રા કરવાની ઉત્કટ ભાવના જાગી હતી. પરંતુ ભાવના, ઇચ્છા, આકાંક્ષા કે અભિલાષા તરત ફળતી નથી. તેને ફળવા માટે યોગ્ય સમયની આવશ્યકતા રહે છે. આવો સમય સં. ૨૦૦૯ ના મુંબઈ-કુર્લાનાં ચાતુર્માસ પછી તરત આવ્યો અને તેમણે એક મંગલ પ્રભાતે એ મહાતીર્થ ભણી પ્રયાણ કર્યું.

આ વખતે તેમની સાથે નીચેનો સાધ્વીસમુદાય હતો :—

(૧) રૈવતીશ્રીજી	(૯) ધર્માનન્દશ્રીજી	(૧૭) શમદમાશ્રીજી
(૨) મલયાશ્રીજી	(૧૦) મોક્ષાનંદશ્રીજી	(૧૮) કૈવલ્યશ્રીજી
(૩) રાજેન્દ્રશ્રીજી	(૧૧) શુભોદયાશ્રીજી	(૧૯) કરુણાશ્રીજી
(૪) સુમંગલાશ્રીજી	(૧૨) સુલક્ષણાશ્રીજી	(૨૦) ભવ્યાનંદશ્રીજી
(૫) સુવ્રતાશ્રીજી	(૧૩) નરેંદ્રશ્રીજી	(૨૧) રિપુજિતાશ્રીજી
(૬) રોહિતાશ્રીજી	(૧૪) અભ્યુદયાશ્રીજી	(૨૨) જયંકરાશ્રીજી
(૭) પ્રગુણાશ્રીજી	(૧૫) રત્નપ્રભાશ્રીજી	(૨૩) અમૃતશ્રીજી
(૮) ક્ષીરભદ્રાશ્રીજી	(૧૬) સુસીમાશ્રીજી	

મુંબઈથી વિહાર કરીને શિખરજી પહોંચવા માટે લગભગ તેરસો-ચૌદસો માઈલનો વિહાર કરવો પડે. તેમાં રસ્તા અજાણ્યા આવે, જૈન વસ્તીવાળાં ગામો હોય નહિ, મુકામ પણ કોઈ હવડ ધર્મશાળામાં નિશાળની પરશાળમાં કે કોઈ ગૃહસ્થે આપેલા ઓરડા કે ઓટલા પર કરવા પડે. આહાર-પાણી મેળવવાની પણ એટલી જ મુશ્કેલી હોય. પરંતુ પૂજ્ય રંજનશ્રીજી મહારાજ અને તેમની સાથેના સાધ્વી સમુદાયે આ

કઠિન-દીર્ઘ વિહાર ઘણા ઉમંગથી કર્યો અને સાથે વિવિધ પ્રકારની તપશ્ચર્યાઓ પણ ચાલુ રાખી. તેમની આ ભવ્ય તિતીક્ષા અને તપોવૃત્તિને કોણ શ્રદ્ધાંજલિ નહિ સમર્પે ?

વસંત ઋતુમાં ગિરિરાજની આસપાસનો પ્રદેશ અત્યંત રમણીય બની જાય છે.* એ રમણીય પ્રદેશને વટાવી પૂ૦ રંજનશ્રીજી મહારાજ તેમના સાધ્વી સમુદાય સાથે ચૈત્રસુદિ ૧૪ ના દિવસે મધુવનમાં પધાર્યા અને ત્યાંનાં ભવ્ય જિનાલયોનાં દર્શન કરીને કૃતાર્થ થયા. જેની ચિરકાલથી પિપાસા હતી, તે વસ્તુ હવે સન્મુખ આવી ગઈ હતી, નજર સામે ખડી હતી, એટલે હૈયામાં હર્ષની હેલી આવે એમાં આશ્ચર્ય શું ?

પૂર્ણિમાનો પ્રાતઃકાળ થતાં ગિરિરાજ પર આરોહણ શરૂ કર્યું. એ વખતે દિશાઓ સ્વચ્છ હતી, વાયુ મંદ મંદ વહી રહ્યો હતો અને વિહંગગણે મંગલ ગાન આરંભી દીધાં હતાં. વનવૃક્ષોએ જાણે નવો જ પોષાક ધારણ કર્યો હતો અને તેઓ આ નૂતન યાત્રિકોનું ભાવભર્યું સ્વાગત કરવા માટે પોતાની શાખારૂપી ભુજાઓને નીચી નમાવી રહ્યાં હતાં આ પવિત્ર પાદભૂમિનો સ્પર્શ સંયમસાધિકાઓનાં હૃદયમાં અજબ ઉલ્લાસ પ્રેરી રહ્યો હતો અને આજે જીવનનો એક અતિ ધન્ય દિવસ છે, તેની યાદ આપી રહ્યો હતો. એક સંતકવિ કહે છે કે 'જે આત્મા મનુષ્ય જન્મ પામે તેને ધન્ય છે, આર્યકુલ પામે તેને ધન્ય છે, જૈનધર્મ પામે તેને ધન્ય છે અને આ ગિરિરાજની યાત્રા પામે તેને પણ ધન્ય છે. વળી અમે આ ગિરિરાજ પર રહેનારાં પશુ-પક્ષીઓને પણ ધન્ય માનીએ છીએ, કારણ કે તેઓ પણ આ પુણ્યભૂમિના પ્રભાવથી અવશ્ય સદ્‌ગતિ પામવાના.'

પૂ૦ રંજનશ્રીજી મહારાજ તથા તેમની સાથેના સાધ્વી સમુદાયને આ તીર્થની યાત્રાથી અનહદ આનંદ થયો, પણ એ જ વખતે અહીંના સ્તૂપો, અહીંની દહેરીઓ તથા જલ-મંદિરની તૂટેલી-ફૂટેલી તથા જીર્ણ અવસ્થા જોઈને હૈયું હચમચી ગયું. આવા મહાતીર્થની આ દશા ? ભાવિકો કેટકેટલે દૂરથી આ મહાતીર્થની યાત્રા કરવા આવે છે, તેમને આ દૃશ્ય જોઈને કેવું થતું હશે ? સમજુઓ સમજી શકે કે કાલની ગતિ કરાલ છે અને તે ગમે તેવા સુંદર-સોહામણાં સ્થાનોને પણ નષ્ટ ભ્રષ્ટ કરી નાખે છે, પણ બધા આવું ક્યાંથી સમજે ? તેમને તો જરૂર નિરાશા થાય અને આંખમાં અશ્રુનાં બિંદુઓ પણ આવી જાય. જ્યાં વીશ વીશ જિનપતિઓ નિર્વાણ પામ્યા છે, જ્યાં અનંત આત્માઓએ સિદ્ધિગતિની પ્રાપ્તિ કરેલી છે, તે સ્થાનની રોનક તો અનેરી જ હોવી જોઈએ.'

વિચારો ઘણાને આવે છે, લાગણી પણ ઘણાને થાય છે, પણ તેનું સંવેદન આત્માને સ્પર્શતું નથી; એટલે તેનો વેગ થોડા સમયમાં જ શમી જાય છે અને નવી ઇષ્ટ પરિસ્થિતિ નિર્માણ થતી નથી. જો એ સંવેદન આત્માને સ્પર્શી જાય તો તેનું

* શ્રી સૌભાગ્યવિજયજીએ સ્વરચિત તીર્થમાળામાં તેનું સુંદર વર્ણન કરેલું છે.

પરિણામ કંઈ જુદું જ આવે. ઘરડાં–નબળાં પશુઓને આ દુનિયામાં ઘણા માણસો જુએ છે, પણ તેમાંના કેટલાને વૈરાગ્ય થાય છે? જ્યારે રાજા કરકંડુને એક ઘરડા નબળા બળદને જોઈ વિચાર આવ્યો કે 'શું હું પણ આ રીતે વૃદ્ધ થવાનો? અને મારી શક્તિઓ આ રીતે ચાલી જવાની!' આ વિચાર–મંથન તેના આત્માને સ્પર્શી ગયું અને તેણે વિશાલ રાજ્યનો ત્યાગ કરી શ્રમણાવસ્થાનો સ્વીકાર કર્યો.

પૂજ્ય મહારાજ શ્રી યાત્રા કરી મધુવનમાં પધાર્યા, પણ ચેન પડયું નહિ. મનમાં એ જ વિચારો આવ્યા કર્યા કે 'આ બાબતમાં શું થઈ શકે? કેમ થઈ શકે? કોનો સહકાર કામ લાગે? વગેરે, વગેરે, આખરે કોઠીના મુનીમને બોલાવી તેની સાથે વાર્તાલાપ કર્યો. તેમાં એટલું જાણી શકાયું કે જો કુશલતાથી કામ લેવામાં આવે તો આ તીર્થના વહીવટદાર મહારાજા રાજબહાદુરસિંહજીની સંમતિ મેળવી શકાય. અને કામ આગળ વધે. આથી મનને કંઇક સમાધાન સાંપડયું; અંતરનો ભાર કંઈક હળવો થયો.

[૨]

કલકત્તા ચાતુર્માસ અને જીર્ણોદ્ધારનો સંકલ્પ

ચાતુર્માસની સ્થિરતા એ સાધુ–સાધ્વીઓ માટે એક વિચારણીય પ્રશ્ન હોય છે, કારણ કે ક્ષેત્ર અનુસાર ધાર્મિક પ્રવૃત્તિ થાય છે અને તેનો પોતાની સંયમસાધના તથા જનહિતની પ્રવૃત્તિ પર ભારે પ્રભાવ પડે છે. 'આ વર્ષનું ચાતુર્માસ કયાં કરવું?' તે અંગે પૂ૦ રંજનશ્રીજી મહારાજે પોતાના ગુરુણી સ્વનામધન્ય પૂ૦ તીર્થશ્રીજી મહારાજને પુછાવ્યું હતું, તેનો ઉત્તર અહીં એવો આવી ગયો કે 'આ ચાતુર્માસ કલકત્તા કરવાથી મોટો લાભ થશે.' પવિત્રાત્માઓની સલાહ–સૂચના હંમેશાં લાભદાયી હોય છે. તે કદી નિષ્ફળ જતી નથી. આગામી ઘટનાઓ આ વસ્તુને પુરવાર કરે છે.

મધુવનથી વિહાર કરીને પૂજ્ય મહારાજશ્રી પોતાના સકલ સાધ્વી સમુદાય સાથે કલકત્તા પધાર્યા અને સં. ૨૦૧૦ નું ચાતુર્માસ ત્યાં કર્યું. આ ચાતુર્માસ ધર્મધ્યાનની અનેરી આરાધનાને લીધેઅત્યંત દીપી ઉઠયું અને પૂજ્ય મહારાજશ્રીનાં વિશદ વ્યક્તિત્વનો પ્રભાવ શ્રાવક–શ્રાવિકાઓ પર ઘણો ભારે પડયો.

વિશેષમાં અહીં શ્રાદ્ધગુણસંપન્ન પંડિત પ્રભુદાસ બેચરદાસ પારેખ પાસેથી શ્રીસમેતશિખરજીના જીર્ણોદ્ધાર અંગે કેટલીક વસ્તુઓ જાણવા મળી અને તેમના દ્વારા તીર્થના વહીવટદાર મહારાજા બહાદુરસિંહજીનો સંપર્ક સાધતાં પરિણામ સુંદર આવ્યું. તેઓ જીર્ણોદ્ધાર માટે સંમત થયા.

આ કામ નાનું ન હતું. તેમાં હજારો નહિ, પણ લાખો રૂપિયાની જરૂર પડવાની

હતી, વળી સચિંત અને સક્રિય પણ ખૂબ જ રહેવાનું હતું. છતાં પૂજ્ય રંજનશ્રીજી મહારાજે તેની હામ ભીડી, તે માટે આપણે તેમનું જેટલું અભિવાદન કરીએ તેટલું ઓછું જ છે.

[૩]

પ્રારંભમાં જ સાંપડેલો સુંદર સહકાર

એક વસ્તુનો દૃઢ સંકલ્પ થયો કે તેને પૂર્ણ કરવાના નવાનવા ઉપાયો—નવા નવા માર્ગો નીકળી આવે છે અને કેટલીકવાર ન ધારી હોય, ન કલ્પી હોય, તેવી સહાય પણ મળી જાય છે. આ કાર્યમાં પણ લગભગ આવું જ બન્યું.

રાજનગરનિવાસી શેઠ માણેકલાલ મનસુખભાઈના સુપુત્ર શ્રી રાજેન્દ્રકુમારનો વિવાહ કલકત્તાનિવાસી બાબુ નિર્મળકુમાર નવલખાની પુત્રી સુબોધકુમારી સાથે થયેલો, એટલે આ અરસામાં તેમનાં માતુશ્રી સૌભાગ્યલક્ષ્મીબહેન જોડે તેમનું અહીં આવવાનું બન્યું. તેમનાં કુટુંબ ઉપર પૂજ્ય તીર્થશ્રીજી મહારાજનો ઘણો મોટો ઉપકાર હતો અને તેથી શ્રી રાજેન્દ્રકુમાર પૂરા પરિચિત હતા, તેથી તેઓ પૂ. મહારાજશ્રીના દર્શને આવ્યા અને ત્યાં તેમના મુખેથી શ્રીસમેતશિખર મહાતીર્થના જીર્ણોદ્ધારની વાત સાંભળી અત્યંત પ્રસન્ન થયા. તેમણે તે જ વખતે આ અતિ જરૂરી કાર્ય માટે રૂ. ૫૧૦૦૦) આપવાની પોતાની ઇચ્છા દર્શાવી. ખરેખર ! પ્રારંભમાં મળેલો સારો સહકાર કાર્યકર્તાઓને ઘણા આશાવાદી બનાવે છે અને કામ ગમે તેવું દુર્ઘટ હોય તો પણ તેને પૂરું કરવાની પ્રબળ ભાવના જગાડે છે.

[૪]

જીર્ણોદ્ધાર સમિતિની રચના

હવે આ કાર્ય નિયમિત રીતે આગળ વધે, તે માટે ત્યાં '**શ્રી સમેતશિખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિ**'ની નીચે પ્રમાણે રચના કરવામાં આવી :

(૧) શેઠ રાજેન્દ્રકુમાર માણેકલાલ મનસુખલાલ, અમદાવાદ.

(૨) શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ, અચ્છારી (ગુજરાત)

(૩) બાબુ નરેન્દ્રસિંહજી સિંઘી, કલકત્તા.

(૪) બાબુ છોટમલજી સુરાણા, કલકત્તા.

(૫) બાબુ નિર્મળકુમારસિંહજી નવલખા, કલકત્તા.

(૬) શેઠ રમણલાલ દલસુખભાઈ શ્રોફ, મુંબઈ.

(૭) શેઠ ચીમનલાલ ગોકળદાસ, અમદાવાદ.

આ સમિતિનું કાર્ય પ્રારંભમાં તો ઘણું ધીમું ચાલ્યું, પરંતુ પૂ. રંજનશ્રીજી મ૦ ચાતુર્માસ પછી વિહાર કરીને સુરત પધાર્યા, ત્યાં તેમના ગુરુબહેન સુરપ્રભાશ્રીજી મ૦નો પૂર્ણ સહયોગ પ્રાપ્ત થતાં તેમાં અનેરો વેગ આવ્યો. સુંદર વૃક્ષ વાવ્યું હોય તો આગળ જતાં તેની શીતળ છાયા પ્રાપ્ત થાય છે, તેનાં પત્ર-પુષ્પનો લાભ મળે છે અને તેનાં મધુર ફળો ચાખવાનો અવસર પણ પ્રાપ્ત થાય છે.

[૫]

વ્યવસ્થિત પ્રચારકાર્ય અને તેનું આવેલું સુંદર પરિણામ

આ ભગીરથ કાર્ય અંગે જે પ્રચાર કરવામાં આવ્યો તે કઈ ઢબે કરવામાં આવ્યો અને તેનું શું પરિણામ આવ્યું; તે પણ અહીં જણાવવું જોઈએ.

આ કાર્યના પ્રચાર માટે મુખ્ય સમિતિના અધિકાર નીચે રહીને કામ કરનારી '**શ્રી સમેતશિખર જૈનતીર્થ જીર્ણોદ્ધાર પ્રચારક સમિતિ**'ની રચના કરવામાં આવી અને તેમાં ઉત્સાહી તથા કાર્યદક્ષ એવા થોડા સભ્યોને લેવામાં આવ્યા. તેનું મુખ્ય કેન્દ્ર સુરતને બનાવવામાં આવ્યું અને તેણે પૂ. રંજનશ્રીજી મ૦ તથા પૂ. સુરપ્રભાશ્રીજી મ૦ની રાહબરી નીચે અમુક સમયના અંતરે પત્રિકાઓ પ્રકટ કરી ભારતભરની જુદી જુદી જૈન સંસ્થાઓ તથા આગેવાન ભાવિક વ્યક્તિઓને મોકલી આપી.

અહીં એ નોંધ કરવી જોઇએ કે આ પત્રિકાઓ પ્રકટ કરવા માટે પુરી જહેમત ઉઠાવવામાં આવી હતી. તે એ રીતે કે ગિરિરાજપરની વર્તમાન ટૂંકો તથા જળમંદિર વગેરેના ફોટા પડાવી, તેના બ્લોકો બનાવી, તે આ પત્રિકાઓમાં પ્રકટ કરવાના હતા અને તેમાં જે રીતે નવું કામ કરવા ધાર્યું હતું, તેના કુશળ શિલ્પીઓ પાસે પ્લાનો બનાવી તથા એસ્ટીમેટો (અંદાજી ખર્ચ) મેળવી તે પણ પ્રસિદ્ધ કરવાના હતા.

તેથી પ્રથમ તો બુહારીવાળા પન્નાબ્હેન, સુરત જૈનાનંદ પ્રેસમાં પત્રિકા છપાવવા માટે ડ્રાફ્ લઇને ગયા. પ્રેસના માલીક મોહનભાઇ બદામી ધાર્મિક કામકાજ પૈસા લઈ કરી આપતા ન હોવાથી તેમણે છાપવા ના કહી, પણ પોતાના મિત્રના પ્રેસમાં છાપી આપવા ભલામણ લખી આપી. અને તીર્થભક્તિનું કાર્ય હોવાથી બનતી .મદદ કરવી આ ભાવનાએ પૂ. તીર્થશ્રીજી મ. તથા રંજનશ્રીજી મ. પાસે ગયા. તે વખતે શ્રી સમેત-શિખર મધુવન કોઠીના મુનિમ દલસુખભાઈ ત્યાં બેઠેલા હતા અને તે મોહનભાઈના પૂર્વ પરિચિત હતા તેમણે કહ્યું કે તીર્થોદ્ધાર સારી રીતે કરવો હોય તો ખૂબ પ્રચાર કરવો જોઇએ.

પૂ. મહારાજશ્રીના પ્રભાવથી મોહનભાઈએ તે કામ હાથ ધર્યું અને પ્રચારકાર્ય જોરશોરથી ચાલ્યું. પ્રારંભમાં રતીલાલ ગોરધનદાસ મદ્રાસવાળા, શા. ચંદુલાલ કેવળચંદ, અમૃતલાલ મોદી, નવલબેન, ગજરાબેન, પદ્માબેન વિગેરેએ સારી મહેનત કરી હતી.

આ પ્રચારથી જૈન સમાજને આ તીર્થ વિષયક સાચી પરિસ્થિતિનો તથા કરવા ધારેલા કાર્યનો સચોટ–સ્પષ્ટ ખ્યાલ આપ્યો હતો, અને પરિણામે જીર્ણોદ્ધારની ઝોળીમાં નાણાનો પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો હતો. શરૂઆતમાં આવતાં નાણાં લઈ પહોંચ આપવાનું કામ મોહનભાઈ બદામી તથા તેમના ધર્મપત્ની મોતનબેને કર્યું હતું. અને પછીથી ઉપરોક્ત પ્રચારક સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી.

સમયનાં વહેણુ સાથે આ પ્રચારક સમિતિના સભ્યો વધારવામાં આવ્યા હતા અને તેમની યાદી નીચે પ્રમાણે બની હતી:—

શા. શાંતિલાલ છગનલાલ હજારી	સુરત
,, પાનાચંદ સાકરચંદ મદ્રાસી	,,
,, ચંદુલાલ નાગરદાસ કોન્ટ્રેકટર	,,
,, મોહનલાલ મગનલાલ બદામી	,,
,, હીરાલાલ નગીનદાસ જરીવાળા	,,
,, ચંદુલાલ કે. શાહ	,,
,, ડાહ્યાભાઈ રતનચંદ કિનારીવાળા	,,
,, અમૃતલાલ મોદી	,,
,, દેવજી દામજી ખોના	મુંબઈ
,, નવલચંદ ખીમચંદ ઝવેરી	,,
,, ભાઈચંદ ઝવેરચંદ	,,
,, ઉત્તમચંદ અમરચંદ	,,
,, વાડીલાલ દોલતરામ	,,
,, ચાંપશી વીરજી	,,
,, બાલુભાઈ લાલભાઈ	,,
,, ચીમનલાલ દુર્લભજી	,,
,, મણિલાલ કેશવલાલ	પૂના
,, સી. અંબાલાલની કું.	,,
શા. સૂરજમલ સંઘવી	,,
,, સોમચંદ ભાઈચંદ	,,
,, શાંતિલાલ બી. શાહ	,,
શા. પ્રાણજીવન જેઠાભાઈ	કલકત્તા
,, ચુનીલાલ ભીમજી	,,
,, મોહનલાલ લલ્લુભાઈ	,,
,, સવાઈલાલ કેશવલાલ	,,
પં. પ્રભુદાસ બેચરદાસ	,,
શા. લક્ષ્મીચંદ ફત્તેચંદ કોચર	,,
,, શાંતિલાલ ચુનીલાલ	,,
,, વાડીલાલ સાંકળચંદ	અમદાવાદ
,, હીરાલાલ મણિલાલ	,,
,, હરગોવનદાસ જીવરાજ	રાધનપુર
,, લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ	,,
,, ઝવેરચંદ પન્નાજી	બુહારી
,, નેમચંદ જીવણજી	બાજીપરા
,, સવજીભાઈ કોઠારી	નવસારી
,, ધનરાજ ખીમજી	વાપી
,, મગનલાલ પોપટલાલ	હળવદ
,, વાડીલાલ હરજીવનદાસ	મૂળી
,, રતિલાલ જીવણભાઈ	વઢવાણ શહેર
,, ત્રિકમલાલ અમરતલાલ	ઉજ્જૈન
,, દેવરાજભાઈ કચ્છવાળા	,,

શા. રતિલાલ ગોરધનદાસ	મદ્રાસ
,, રીખવદાસજી ભભૂતમલજી	,,
,, ભૂરમલ મૂળચંદ	,,
,, ફતેહચંદ અનરાજજી	,,
,, દલસુખભાઈ મહીજીભાઈ	મધુવન
,, ફુલચંદ હરિચંદ દોશી	પાલીતાણા
,, કુંવરજી દામજી માસ્તર	,,
,, પાનાચંદ નાગજી	રામપુરા
,, ઉજમશી મોનજી માસ્તર	સુરેન્દ્રનગર
,, હરિલાલ શિવલાલ હે.મા.	ધોરાજી
,, પોપટલાલ લક્ષ્મીચંદ	ભુજ
,, આણંદજીભાઈ	ભુજપુર
,, રાજપાળ મગનલાલ	કટારિયા
,, ચીમનલાલજી ચંપાલાલજી	મંદસૌર
,, લાલચંદજી નાગોરી	ઈંદોર
,, મિશ્રીમલજી ધુલચંદજી	રતલામ
,, માંગીલાલજી ચાંદમલજી	,,
,, સૌભાગ્યમલજી ચંપાલાલજી	બદનાવર
,, દોલતરામજી ચંપાલાલજી	મહીદપુર
,, જયંતિલાલ ભોગીલાલ	ચેવલા
શા. જયંતકુમાર છોટાલાલ	સાયલા
,, ધારશીભાઈ માણેકચંદ	સુરેન્દ્રનગર
,, ધીરજલાલ નરશીદાસ વોરા	,,
,, ચંદુલાલ કેવળદાસ કોઠારી	લીંબડી
,, કાલિદાસ સુંદરજી કપાસી	ચૂડા
,, જગજીવનદાસ નીમચંદ	રાણપુર
,, મીઠાલાલ કાનમલજી	પાલી (રા.)
,, કેસરીમલજી શાંતિલાલજી	ખરલૂટ (રા.)
,, સાંકલચંદ રાસાજી	જાવાલ (રા.)
,, તારાચંદ કપુરચંદ	,,
કુ. પદ્માબેન રતિલાલ બી.એ.બી ટી	સુરત
,, સુભદ્રાબેન ચીમનલાલ ઝવેરી	મુંબઈ
શ્રી, સમજુબેન સી. શાહ	,,
સૌ. મોતનબેન મોહનલાલ બદામી	સુરત
,, નવલબેન રાંદેરવાલા	,,
શ્રી. ગજરાબેન કેસરીચંદ	,,
,, ચંચળબેન નાનજી	,,
સૌ. ભીખીબેન બી. શાહ	પુના સીટી
,, પુષ્પાબેન સી. શાહ	,,

પ્રચારકોના આ જૂથમાં સેવાભાવી કાર્યકરો વિશેષ પ્રમાણમાં ભળે તે માટે ખાસ આંદોલન કરવામાં આવ્યું હતું. તે અંગે પ્રકટ થયેલી એક પત્રિકા અહીં અક્ષરશઃ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે, તે પરથી પાઠકોને તેનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવી શકશે.

॥ શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથાય નમઃ ॥

પુણ્યવાન જૈનોને હાકલ

પરમપવિત્ર શ્રીસમેતશિખરજી જૈન તીર્થના જીર્ણોદ્ધાર કાર્યનો આરંભ થઈ ચૂકયો છે.

આ મહાન કાર્યમાં જરૂર છે સેવાભાવી કર્મયોગીઓની.

પ્રચારક સમિતિનો હેતુ

શ્રી સમેતશિખરજી જીર્ણોદ્ધારનો પ્રારંભ થઈ ચૂકયો છે. આ જીર્ણોદ્ધારના મહાન કાર્યમાં રૂા. ૧૦ થી ૧૨ લાખની જરૂરિયાત છે. મહાન કાર્યની જવાબદારી અને કામગીરી પણ મહાન હોય એ સ્વાભાવિક છે.

આ મહાન કાર્ય માટે સમગ્ર ભારતના મુખ્યતાએ જૈન દહેરાસરો તથા ભાવિક ગૃહસ્થોમાંથી નાણાં ભેગા કરવાનું કાર્ય પાર પાડવા સેવાભાવી, ધર્મિષ્ઠ અને કંઈક કરી છૂટવાની તમન્નાવાળા ભાઈ–બહેનોનું એક જૂથ આવશ્યક છે. જેથી આવા મહાન તીર્થના મંગળમય જીર્ણોદ્ધારનો લાભ મન, વચન, કાયાએ કરીને તેમજ કરવા, કરાવવા અનુમોદવા વડે કરીને આપણે પ્રાપ્ત કરી શકીએ. અને આવો અનુપમ લાભ વધુ આત્માઓ લઈને આત્મકલ્યાણ સાધી શકે તે હેતુથી જૈનોની વસ્તીવાળા દરેક પ્રાંત-માંથી તીર્થપ્રેમી ઉત્સાહી સભ્યો આપણે મેળવી શકીએ અને તેમના દ્વારા તે તે પ્રાંતો જૈન સંઘોમાં પ્રચાર કરી આ તીર્થભક્તિનો ઉત્તમ લાભ લેવડાવી શકીએ, તે કારણથી એક પ્રચારકસમિતિ રાખવામાં આવી છે.

આ કાર્યકર ભાઇ કે બહેને પોતાના પ્રાંત કે જીલ્લામાં આ મહાન કાર્યની યોજના પર પ્રકાશ પાડવો જોઇશે અને જરૂરી પ્રસંગે એ આજુબાજુનાં સ્થળોએ જઈ, ત્યાંના સંઘના કાર્યકરોને મળી ‘ ફૂલ નહિ તો ફૂલની પાંખડી ’ શક્ય હોય તે રકમ મેળવવા તનતોડ પ્રામાણિક પ્રયાસ કરવો જોઈશે.

જૈન સમાજમાં સાચા અંતરંગ કાર્યકરોની ખોટ કદાચ પડતી હશે, પરંતુ આવા જગવિખ્યાત પરમ પાવનકારી તીર્થના જીર્ણોદ્ધારનાં ભગીરથ કાર્યમાં તો જરૂર કાર્યકરો મળી જ રહેશે. એવો અમને અચળ વિશ્વાસ છે.

લક્ષ્મીનંદનો અને શ્રીમંતો પણ આ કાર્યની અસીમ મહત્તા અને ગંભીરતાનો વિચાર કરી, પોતાની લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કરવાનું ન જ ચૂકે. આપણા શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે—

पिबन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः, स्वयं न खादन्ति फलानि वृक्षाः ।
नादन्ति शस्यं खलु वारिवाहाः, परोपकाराय सतां विभूतयः ॥

કાર્યકરોની ફરજ :—

૧. જીર્ણોદ્ધાર કાર્યના હિમાયતી અને તીર્થ પ્રત્યે બહુમાનવાળા રહેવું જોઈએ.

૨. તીર્થનો સારો અને સહેલી રીતે ઉદ્ધાર કેવી રીતે થાય તેના વિચાર કરવા જોઈએ.

૩. પોતે તે નિમિત્તે વિચાર, વાણી કે વર્તનથી કેટલું કાર્ય કર્યું, તેની નોંધ રાખવી જોઇએ.

૪. તીર્થના રક્ષણ અને પ્રગતિ અર્થે અન્ય કાર્યકરોને મદદગાર બનવું જોઈએ.

૫. કાર્યકરોને સગવડતા મળે, કાર્ય વધુ સરળ બને તે માટે સંમેલન બોલાવાય તો આવવા માટે ભાવના રાખવી જોઇએ.

નાણાં મોકલવાનાં સ્થળો

૧. મુખ્ય પેઢી :

श्री समेतशिखर जैन तीर्थ जीर्णोद्धार समिति

खज़ानची नरेन्द्रसिंह सिंघी ४८, गरीआहार रोड, बालीगंज कलकत्ता १९

૨. શાખા પેઢી :

શ્રી સમેતશિખરજી જૈન તીર્થોદ્ધારક ફંડ

ઠે. આગમોદ્ધારક સંસ્થા ગોપીપુરા, સુરત

૩. પત્રવ્યવહાર નીચેનાં સરનામે કરવો :

શ્રી સમેતશિખરજી જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર પ્રચારક સમિતિ

મધુભાઈ દીપચંદની ધર્મશાળા ગોપીપુરા, સુરત

પૂ૦ રંજનશ્રીજી મ૦ તથા તેમના ગુરુ બ્હેન સુરપ્રભાશ્રીજી મ૦ ની અપૂર્વ ધગશ, સતત પ્રેરણા અને સુંદર ઉપદેશને લીધે આ કાર્યનો આટલો વ્યાપક અને વ્યવસ્થિત પ્રચાર થઈ શકયો હતો અને તેનું પરિણામ ઘણું સુંદર આવ્યું હતું. પુરુષાર્થી આત્મા-ઓને માટે આ જગતમાં અશકય શું છે?

[૬]

જીર્ણોદ્ધાર

જીર્ણોદ્ધારનું કામ ઘણું મોટું હતું. લગભગ દરેક ટૂંકમાં કંઈને કંઈ સમારકામ કરવાનું હતું. વળી તેમાં નવા કઠેરા નાખવાના હતા અને ચરણપાદુકાઓ કે જે ખુલ્લી જગામાં હતી. તેના પર રંગમંડપો બાંધવાની જરૂર હતી, જેથી યાત્રિકો છાયામાં બેસીને ચૈત્યવંદનાદિ કરી શકે અને બે ઘડી ધ્યાનમાં બેસી પોતાનાં હૃદયનો તાર પ્રભુ સાથે જોડી શકે. વળી જળમંદિર કે જે આ ગિરિરાજની મુખ્ય શોભા છે, તેનો ઉદ્ધાર તથા વિસ્તાર કરવાની પણ આવશ્યકતા હતી. ઉપરાંત ગૌતમ સ્વામીની ધર્મશાળા, ગાંધર્વ માતાની દહેરી, ભૈરવની બંને દહેરીઓ, સીતાનાળા પરનો બંગલો, ક્ષેત્રપાલ ઘાટ તથા ચોપડાકુંડ પણ કેટલીક મરામત માગતા હતા.

આ બધાં કાર્ય માટે પ્રથમ રૂપિયા દશ લાખનો ખર્ચ અંદાજવામાં આવ્યો હતો, પણ વધતી રહેલી મોંઘવારીને લીધે તથા કેટલુંક કામ વધવાને પરિણામે આ ખર્ચ રૂપિયા પંદર લાખ પર પહોંચ્યો હતો. આમ છતાં ભાવિક જૈન સમાજે પોતાના પ્રાણ-પ્યારા આ તીર્થને માટે એ રકમ પૂરી કરી દીધી હતી અને કાર્યકર્તાઓને નિશ્ચિંત બનાવ્યા હતા.

જીર્ણોદ્ધારનું કામ વ્યવસ્થિત, સુંદર અને સંગીન બને તે માટે સં. ૨૦૧૧ ની સાલમાં નીચે પ્રમાણે એક બાંધકામ સમિતિ નીમવામાં આવી હતી.

(૧) શ્રી ચંદુલાલ નાગરદાસ કોન્ટ્રેક્ટર—અમદાવાદ

(૨) ચીમનલાલ ગોકળદાસ શાહ —અમદાવાદ

(૩) શ્રી પાનાચંદ સાકેરચંદ મદ્રાસી —સુરત

(૪) શ્રી રતિલાલ ગોરધનદાસ —મદ્રાસ

(૫) શ્રી નેમચંદ જીવણચંદ —બાજીપુરા

આ સમિતિની વિચક્ષણતા તથા કાર્યદક્ષતાને લીધે જીર્ણોદ્ધારનું કામ સારી રીતે આગળ વધવા પામ્યું હતું અને લગભગ બે વર્ષના ગાળામાં ૨૯ ટૂંકોનો જીર્ણોદ્ધાર પૂરો થયો હતો. હવે માત્ર જળમંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર બાકી રહ્યો હતો. એવામાં આ કાર્યના સમર્થ સહાયક પૂ૦ સુરપ્રભાશ્રીજી મ૦ સં. ૨૦૧૩ ના વૈશાખ વદિ ૨ ના રોજ અમદાવાદ મુકામે સ્વર્ગવાસી બન્યા અને 'श्रेयांसि बहु विघ्नानि महतामपि' એ સૂત્ર ચરિતાર્થ બન્યું.

પૂ૦ રંજનશ્રીજી મહારાજ તથા કાર્યકર્તાઓને મોટો આઘાત પહોંચ્યો, આમ છતાં ધૈર્ય રાખી તેમણે આ કાર્ય આગળ ધપાવ્યું. એક કવિએ ઠીક જ કહ્યું છે કે 'અધમ આત્માઓ વિઘ્નના ભયથી કામની શરૂઆત જ કરતા નથી. મધ્યમ આત્માઓ થોડું વિઘ્ન આવતાં આરંભેલા કામને છોડી દે, જ્યારે ઉત્તમ આત્માઓ પુનઃ પુનઃ વિઘ્નોથી હણાવા છતાં આરંભેલું કાર્ય છોડતાં નથી. અર્થાત્ તેને પુરું કરીને જ જંપે છે—

જલમંદિરના ઉદ્ધાર અને વિસ્તારનું કાર્ય મોટું હતું, તે ઓછામાં ઓછા પાંચ લાખ રૂપિયાની અપેક્ષા રાખતું હતું, એટલે તે શરૂ કરવું કે કેમ ? તેની કાર્યકર્તાઓનાં મનમાં મોટી વિમાસણ હતી પરંતુ પૂ૦ રંજનશ્રીજી મ૦ ની અતૂટ આત્મશ્રદ્ધા તથા શાસનદેવની કૃપાએ એ કાર્યને પણ સરળ બનાવ્યું. તે અંગે દાનેશ્વરીઓ તથા સંઘો તરફથી મદદ આવવા લાગી.

સં. ૨૦૧૫ ના ફાગણ સુદિ ૨ ને બુધવારના રોજ અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ ઉદ્યોગપતિ તથા શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના પ્રમુખ શેઠ કસ્તુરભાઈના સુપુત્ર શ્રી શ્રેણિકભાઈના શુભ હસ્તે જલમંદિરના જિનપ્રાસાદનું શિલાસ્થાપન કરવામાં આવ્યું.

આમ આ જલમંદિરનાં જિનપ્રાસાદના જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય હાથ ધરવામાં આવ્યું. આ પણ વિકટ કાર્ય હતું. પહાડ પર પથ્થરો ચડાવવાના હતાં. અન્ય સાધન સામગ્રી એટલે ઉંચે પહોંચાડવાની હતી. કુશળ કારીગરોને ત્યાં જવાનું હતું. તેટલું જ નહીં પણ

શિયાળાની કડકડતી ટાઢમાં અને ચોમાસા ઉપરાંત શિયાળા અને ઉનાળામાં આવતાં અચોક્કસ વરસાદનો સામનો કરવાનો હતો. સ્થળ અને કાળની વિપરિતતાનો સબળ સામનો કરવામાં આવ્યો. વાવાઝોડા અને વીજળીની મુશ્કેલી હોવા છતાં સતત આઠ માસ સુધી કામ કરતાં. આ ભગીરથ તીર્થોદ્ધારનું કાર્ય પાંચથી છ વર્ષે પૂર્ણ થયું. તેની પાછળ અનેક લોકોએ ધર્મભાવનાથી પ્રેરાઈ પરિશ્રમ કર્યો હતો અને એ પરિશ્રમ સફળ બન્યો. કદાચ જૈનોના આવા ભવ્ય પરિશ્રમને જોઈને જ મહા કવિ ન્હાનાલાલે કહ્યું છે—

"સજાવ્યા જૈને રસશણગાર,
લતામંડપ સમ ધર્માગાર"

આમાં તીર્થપતિઓના કલામય કારીગરી વડે વીસ ગોખલા કંડારવામાં આવ્યાં. આ ઉપરાંત આને આનુષંગિક દરેક કાર્યમાં કારીગરોની કલાત્મકતાની પ્રતીતિ થાય છે. અને બાંધકામ સમિતિના અથાગ પરિશ્રમ અને ઝીણી ચીવટને પરિણામે આ કાર્ય સુંદર રીતે પૂર્ણ થયું.

જેની ચારે બાજુએ ઝરણાનું જળ વહી રહ્યું છે. એવું આ જળમંદિર મનભરીને નીરખ્યા જ કરીએ! અને નીરખીને ન ધરાઈએ એવું મનોહર જાણે સ્વર્ગલોકનું એક રૂપકડું દેવવિમાન પહાડ ઉપર ઊતર્યું હોય એવા સુંદર પ્રાસાદના દર્શન કરવાં એતો જીવનનો એક અમર લ્હાવો છે. સદાય અંતરમાં જડાઈ જાય એવું સ્વર્ગીય એ મંદિર બન્યું.

આ રીતે શ્રી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર પૂરો થયો.

[૭]

અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો નિર્ધાર અને તે અંગેની તૈયારીઓ :

શ્રી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર પૂરો થયો. પણ તે અંગે હજી એક મહત્વની કામગીરી બાકી હતી. શ્રી જલમંદિરનું કાર્ય પાયામાંથી નવેસર કરાવવામાં આવ્યું હતું. તેથી શ્રી શામળિયાજી પાર્શ્વનાથ આદિ જિનબિંબોની પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરવાની હતી, તેમજ નવાં જિનબિંબોને યથાસ્થાને પ્રતિષ્ઠિત કરવાનાં હતાં. આ કારણે સમિતિએ અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ કરવાનું નક્કી કર્યું અને તે માટે વિ. સં. ૨૦૧૭ ના મહા વદિ ૭ તા. ૮–૨–૬૧ બુધવારનો શુભ દિવસ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો.

આ નિર્ધાર થયા પછી પ્રતિષ્ઠાદિ કાર્યો કરાવવા માટે આગમપ્રજ્ઞ ધ્યાનસ્થ દીર્ઘદૃષ્ટા પૂજ્ય આચાર્યદેવેશ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્ય ગચ્છાધિપતિ પૂ૦ આચાર્યદેવશ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજને વડોદરા મુકામે વિનંતિ કરવામાં આવી. પૂ૦ આચાર્ય ભગવંતે શાસનનું મહાન કાર્ય હોઈ એ વિનંતિનો સ્વીકાર કર્યો.

ત્યારબાદ નીચેની પત્રિકા પ્રકટ કરવામાં આવી :

પત્રિકા

॥ श्री शामलिया पार्श्वनाथाय नमः ॥

શ્રી સમ્મેત શિખર મહાતીર્થ પ્રતિષ્ઠા

શ્રી સમ્મેતશિખર તીર્થ ભારતભરમાં પ્રસિદ્ધ અને પરમ પવિત્ર છે. તે તીર્થ જીર્ણ શીર્ણ દશામાં હતું. તેનો જીર્ણોદ્ધાર વિ. સં. ૨૦૧૨ માં શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તે હવે પૂર્ણ થયો છે.

આ પરમપાવન તીર્થાધિરાજની પ્રતિષ્ઠા વિ૰ સં. ૨૦૧૭ના મહા વદિ ૭ તા. ૮–૨–૬૧ બુધવારના રોજ નિર્ધારેલ છે. તે નિમિત્તે પ્રતિષ્ઠાનો મહા મહોત્સવ તથા નવીન તૈયાર થયેલ ભવ્ય જિન પ્રાસાદમાં મૂળ નાયક સહિત નવ જિનેશ્વર ભગવંતોનાં બિંબો પ્રતિષ્ઠત કરવાનાં છે.

પરમપાવન મહાચમત્કારી અતિ પ્રાચીન ભવ્ય મૂળ નાયક ભગવંતની પ્રતિષ્ઠા ઉછામણી બોલીને કરવાની છે. તેમાં રૂા. ૧,૧૧,૧૧૧ એક લાખ અગિયાર હજાર એકસોને અગિયાર એક મહા ભાગ્યશાળી ભાઈએ જાહેર કર્યા છે. તેનો છેલ્લો આદેશ કલકત્તામાં ૯૬ કેનીંગ સ્ટ્રીટ જૈન ઉપાશ્રયમાં વિ. સં. ૨૦૧૭ના કારતક વદિ ૧ તા. ૪–૧૧–૬૦ શુક્રવારના રોજ આપવામાં આવશે. આ પહેલાં મુંબઈ, અમદાવાદ, કલકત્તા, બેંગ્લોર, મદ્રાસ, પૂના, સાદડી વગેરે સ્થળે વ્યાખ્યાનોના અવસરે જે આંકડો વધશે તે જાહેર કરવામાં આવશે અને છેલ્લે કલકત્તામાં નિર્ધારિત કરેલ દિવસે છેલ્લો આદેશ આપવામાં આવશે.

આ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ સાથે અંજનશલાકા મહોત્સવ વગેરેની પણ ઘણી બોલી બોલવાની છે. તે કયે સ્થળે બોલાવવી, તેનો નિર્ણય હવે પછી જાહેર કરવામાં આવશે.

પ્રતિષ્ઠા અંગે નીચેનાં જિનેશ્વર ભગવંતોનાં જિનબિંબોને પ્રતિષ્ઠિત કરવા માટે આ પ્રમાણે નિર્ધાર કર્યો છે. તેમાં જે ભાગ્યશાળીઓ લાભ લેવા માગતા હોય તેમણે પોતાનું પુનિત નામ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિને જણાવવું.

૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંત–શ્યામ ૪૫ ઇંચ મૂળ નાયક–ઉછામણી બોલવાની

૨ શ્રી આદીશ્વર ભગવંત–શ્વેત ૨૯ાા ઇંચ

મૂળ નાયકની જમણી બાજુ નકરો. રૂા. ૨૧૦૦૧

૩ શ્રી અભિનંદન સ્વામી–શ્વેત ૩૧ ઇંચ

મૂળ નાયકની ડાબી બાજુ નકરો. રૂા. ૨૧૦૦૧

૪ શ્રી સહસ્રાફણા પાર્શ્વનાથ–શ્વેત ૪૧ ઇંચ
મુખ્ય મૂળ નાયકની જ૦ બા૦ મૂ૦ ના૦ નકરો. રૂા. ૨૫૦૦૧

૫ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંત–શ્યામ ૧૩ ઇંચ
જમણી બા૦ મૂ૦ ના૦ ની જમણી બાજુ નકરો. રૂા. ૧૧૦૦૧

૬ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંત–શ્યામ ૧૫ ઇંચ
જમણી બાજુ મૂ૦ ની ડાબી બાજુ નકરો. રૂા. ૧૧૦૦૧

૭ શ્રી પદ્મપ્રભુ સ્વામી–શ્વેત ૩૧ ઇંચ
મુખ્ય મૂળનાયકની ડાબી બાજુના નકરો. રૂા. ૨૫૦૦૧

૮ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંત–શ્યામ ૧૯ ઇંચ
ડાબી બાજુના મૂળ નાયકની જમણી બાજુ નકરો. રૂા. ૧૧૦૦૧

૯ શ્રી સંભવનાથ ભગવંત–શ્યામ ૧૭ ઇંચ નકરો. રૂા. ૧૧૦૦૧

અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પ્રસંગે નવકારશી તથા ભાતા આદિનો નકરો નીચે પ્રમાણે નિર્ધારિત કરેલ છેઃ—

ભાતા માટે

વિ૦ સં૦ ૨૦૧૭ ના મહા સુદિ તા. ૨૬–૧–૬૧ ગુરુવારથી મહા વદિ ૨ તા. ૨–૨–૬૧ ગુરુવાર સુધીના દરરોજ સવારના ભાતા માટે રૂા. ૩૦૦૧ ત્રણ હજાર એક

મહા વદિ ૩ તા. ૩–૨–૬૧ થી શુક્રવારથી મહા વદિ ૬ તા. ૭–૨–૬૧ મંગળવાર સુધી દરરોજ સવારના ભાતા માટે રૂા. ૫૦૦૧ પાંચ હજાર એક

મહા વદિ ૭ તા. ૮–૨–૬૧ બુધવારના રોજ પ્રતિષ્ઠાદિને સવારના ભાતા માટે રૂા. ૭૦૦૧ સાત હજાર એક

મહા વદિ ૮ તા. ૯–૨–૬૧ ગુરુવારના રોજ સવારના ભાતા માટે રૂા. ૩૦૦૧ ત્રણ હજાર એક

નવકારશી માટે

મહા સુદિ ૧૦ તા. ૨૬–૧–૬૧ ગુરુવારથી મહા વદિ ૨ તા. ૨–૨–૬૧ ગુરુવાર સુધીના પ્રતિદિનની નોકારશી માટે રૂા. ૧૦૦૦૧ દશ હજાર એક

મહા વદિ ૩ તા. ૩–૨–૬૧ શુક્રવારથી મહા વદ ૬ તા. ૭–૨–૬૧ મંગળવાર સુધી પ્રતિદિનની નોકારશી માટે રૂા. ૧૫૦૦૧ પંદર હજાર એક

મહા વદિ ૭ તા. ૮–૨–૬૧ બુધવારની નોકારશી માટે રૂા. ૨૧૦૦૧ એકવીશ હજાર એક

મહા વદિ ૮ તા. ૯–૨–૬૧ ગુરુવારની નોકારશી માટે રૂા. ૧૦૦૦૧ દશ હજાર એક

આ પ્રમાણે ઉપરની વસ્તુઓની નકરાની રકમ નિર્ધારિત કરેલ છે.

શ્રી સમ્મેતશિખર એ જૈનોનું મહાતીર્થ છે. આવા મહાતીર્થની પ્રતિષ્ઠાનો પ્રસંગ સેંકડો વર્ષ બાદ કોઇક જ વાર આવે છે, તો પુણ્યવાનો પોતાની લક્ષ્મીને આવાં પવિત્ર કાર્યમાં ખર્ચી સફળતા ઉપાર્જન કરે.

લિ૦

શ્રી સમ્મેતશિખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિ

હા. રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાલા

ઠે. ગોપીપુરા, આગમ મંદિર, સુરત

મેઘનું આગમન મયૂરોને માટે પરમ આનંદનું કારણ બને છે, તેમ આ પત્રિકાનું પ્રકાશન સમસ્ત ભારતવર્ષના ભાવિક વર્ગને માટે પરમ આનંદનું કારણ બન્યું અને તે અત્યારથી જ શુભ મનોરથો કરવા લાગ્યો. જેઓ લક્ષ્મીની ચંચળતા જાણી ચૂકયા હતા અને તેનો સન્માર્ગે વ્યય કરવાની ભાવનાવાળા હતા, તેમણે પ્રભુજીને પધરાવવા માટે, ભાતા માટે કે નોકારશી માટે પોતાના નામો સમિતિ તરફ મોકલવા માંડયા. જેઓ આ મહોત્સવમાં સદેહે ભાગ લેવાની ભાવનાવાળા હતા, તેમણે સમિતિને અનેક જાતની પૂછ-પરછ કરવા માંડી. સ્પેશ્યલ ટ્રેઈન અને ડબ્બાવાળાઓએ આ પ્રસંગે સ્પેશ્યલ ટ્રેઈન કે ડબ્બા લઈ જવાની યોજના ઘડી તે માટે રેલ્વે અધિકારીઓને અરજી કરી તેની મંજૂરી માગી. સંઘો, સંસ્થાઓ, મંડળો વગેરેમાં આ સમાચારે એક જાતની હલચલ મચાવી દીધી અને ભારે ઉત્સુકતા પેદા કરી.

પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ આચાર્ય ભગવંતને આ પ્રસંગે પધારવ માટે આગ્રહભરી વિનંતિ થયેલ હોવાથી તેઓશ્રીએ સં. ૨૦૧૬ ના મહા વદિ ૨ રવિવારના રોજ અમદાવાદથી શુભ પ્રયાણ કર્યું. ઉગ્ર વિહાર દ્વારા તેઓશ્રી નાગપુર પધાર્યા. સં. ૨૦૧૬ નું ચાતુર્માસ ત્યાં વ્યતીત કરી તેઓશ્રીએ તેમજ હિંગનઘાટ ચાતુર્માસ રહેલ પૂ. ઉપા૦ દેવેન્દ્રસાગરજી (હાલના આચાર્ય દેવેન્દ્રસાગર સૂરિજી) મ૦ આદિઠાણાએ. પોતાનો વિહાર શ્રી સમેતશિખરજી મહાતીર્થ ભણી લંબાવ્યો.

પૂ૦ રંજનશ્રીજી મ૦ આ વખતે રાજનગરમાં પોતાના ગુરુણી તીર્થશ્રીજી મ૦ ની સેવામાં હતા. તેઓશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી જ આ મહાન કાર્ય નિષ્પન્ન થયેલું હોવાથી સમિતિવાળાની ત્યાં પધારવાની ખૂબ જ આગ્રહભરી વિનંતિ થઈ. પૂ. ગુરુણી મહારાજે એ વિનંતિનો સ્વીકાર કરી સં. ૨૦૧૭ ના કારતક સુદિ ૧૫ના દિવસે આશીર્વાદ આપી પૂ૦ રંજનશ્રીજી મહારાજને નીચે મુજબ ૧૪ ઠાણા સહિત એ મહાતીર્થ તરફ પ્રયાણ કરાવ્યું.

(૧) ગુણોદયશ્રીજી
(૨) મનોગુપ્તાશ્રીજી
(૩) રત્નત્રયાશ્રીજી
(૪) શમદમાશ્રીજી
(૫) સુસીમાશ્રીજી
(૬) કલ્પલતાશ્રીજી
(૭) લક્ષિતજ્ઞાશ્રીજી
(૮) સુનયજ્ઞાશ્રીજી
(૯) પ્રજ્ઞપ્તાશ્રીજી
(૧૦) કલ્પબોધશ્રીજી
(૧૧) તત્વત્રયાશ્રીજી
(૧૨) તત્વગુણાશ્રીજી
(૧૩) ધર્મજ્ઞાશ્રીજી
(૧૪) તત્વવિદાશ્રીજી

પહેલો મુકામ નરોડા થયો. ત્યાં હજારો નરનારીઓ વંદન કરવાને આવ્યાં, ધર્મનિષ્ઠ ગુણાનુરાગી શેઠ વાડીલાલ સાંકળચંદ તરફથી ત્યાં પૂજા ભણાવવામાં આવી અને સાધર્મિક ભક્તિનો લાભ પણ લેવાયો. એક મંગલ પ્રસંગ બીજા અનેક મંગલ પ્રસંગોને જન્મ આપનારો બને છે, તે વાત ખોટી નથી.

અન્ય સાધુ–સાધ્વી મહારાજો પણ ઉપસ્થિત થનાર મહોત્સવની મહત્તા પિછાણી શ્રી સમેતશિખર ગિરિરાજ ભણી વિહાર કરવા લાગ્યા.

અહીં એ નોંધ કરવી જોઈએ કે મુખ્ય મૂળ નાયક શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથ ભગવાનને ગાદી નશીન કરવાની ઉછામણી વધતાં વધતાં રૂા. ૧,૧૬૦૦૧ સુધી પહોંચી હતી. આ ઉછામણી બોલનાર કલકત્તા નિવાસી ધર્મપ્રિય ઉદારાત્મા શેઠ શ્રી અંદરજી મોતીભાઈ હતા.

અગાઉથી પત્રિકામાં જાહેર કર્યા મુજબ સં. ૨૦૧૭ ના કારતક વદિ ૧ ના રોજ આ કાર્યનો આદેશ આપવા માટે શ્રી ચતુર્વિધ સંઘની સભા મળી હતી અને તેને પૂજ્ય ઉપા૦ શ્રી કૈલાસસાગરજી મહારાજનું સાન્નિધ્ય પ્રાપ્ત થયું હતું. આ સભાનો ઉછરંગ અનેરો હતો. એમાં શ્રી અંદરજીભાઈને આ ચિરસ્મરણીય પવિત્ર કાર્યનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ વાતાવરણમાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો ધ્વનિ ખૂબ જોરથી ગાજતો થયો હતો અને તે અંગેની તૈયારીઓ ઝડપથી આગળ વધી હતી. 'કીડીને કણ ને હાથીને મણ' એ ન્યાયે મહાન ઉત્સવની તૈયારીઓ પણ ઘણી મહાન જ હોય, એ કહેવાની જરૂર છે ખરી? તે માટે સમિતિના ઉત્સાહી સભ્યો તથા અન્ય કાર્યકરો ખૂબ પરિશ્રમ કરી રહ્યા

હતા અને દરેક બાબતની ઝીણવટ ભરી ગણતરી કરીને તેને છેવટનું રૂપ આપવા લાગ્યા હતા. આ સેવાભાવી મહાનુંભાવોને આપણે જેટલાં અભિનંદન આપીએ તેટલાં ઓછાં જ છે.

[૮]

આમંત્રણ પત્રિકાએ કરેલું અનેરૂં આકર્ષણ

મહોત્સવનું એક અગત્યનું અંગ આમંત્રણ પત્રિકા છે. તે ભાવોત્પાદક તથા માહિતીથી પૂર્ણ હોય તો આમંત્રિતને અનેરું આકર્ષણ કરે છે અને તેને સૂચિત મહોત્સવમાં ભાગ લેવાને પ્રેરે છે. આ વસ્તુ લક્ષમાં રાખીને સમિતિએ ભાવોત્પાદક તથા માહિતીથી પૂર્ણ એવી આમંત્રણ પત્રિકા શ્વેત-સુંદર આર્ટ પેપર પર છપાવીને પ્રસિદ્ધ કરી હતી અને તેને આગેવાન જૈન સંઘો, જાણીતી વ્યક્તિઓ તથા આ કાર્યમાં છૂટથી મદદ કરનાર મહાનુભાવો પર મોકલી આપી હતી.

આ આમંત્રણ પત્રિકાનો અક્ષરદેહ નીચે મુજબ હતો.

❖❖❖❖❖❖❖

॥ શ્રી શામળીયા પાર્શ્વનાથાય નમઃ ॥

શ્રી સમ્મેતશિખર મહાતીર્થે શ્રી અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ નિમિત્તે

શ્રી સંઘ આમંત્રણ પત્રિકા

મંગળ શ્લોકો

जिणबिंबपइट्ठं, जे करंति कारवेंति भत्तिए ।
अणुमन्नंति पइदिणं, सव्वे सुहभाइणो हुंति ॥ १ ॥

यः सप्त विश्वाधिपति त्वसूचानुबान भोगीन्द्रफणातपत्रैः,
विभाति देवेन्द्रकृतां हि सेवः श्री पार्श्वनाथाय स शिवाय भूयात् ॥ १ ॥

यन्मूर्त्या समलङ्क रोति पुरुषादानीयपार्श्वप्रभुः
सम्प्राप्ता किल विंशतिः शिवपद यत्राजिताद्या जिनाः ।
यस्य स्पर्शनदर्शन स्तवनतो गच्छन्ति मुक्ति जनाः,
तत्तीर्थं प्रणमन्तु शुद्ध मनसा सम्मेतशैलाभिधम् ॥ २ ॥

उद्धारं यस्त्वकार्षीद्गुणधर मद्दनीयागमानां समन्तात्,
वाङ्मभूवः सत्यसम्राद जिनसमयसूरी वादिजेता गभीरः ।
दुष्प्रापः क्षुद्रसत्वैः प्रवचनपटुर्गीयस्य शास्ता कुवादीन्,
भक्त्या वन्देभ्रताब्धि सकल बुधानुतं सागरानन्दसूरिम् ॥ १ ॥

गीतार्थः शान्तमूर्तिः सकलबुधनुतो गच्छनेता प्रवीणः
तत्त्वानां पारगामी प्रवचनपटुभिः शिष्यवर्यैः समेतः ।
मूलीसंस्थानराज्ञो जिनवरकथिते शाश्वतत्त्वे रुचीकृत्
माणिक्यसागरान्तो बुध इह जयतात् सूरिराजः समन्तात् ॥ २ ॥

શ્રી પાર્શ્વજિનં પ્રણમ્ય અનેક જિનમંદિરોથી વિભૂષિત ....નગરે દેવગુરુ-ધર્મઆરાધક પંચપરમેષ્ઠિમંત્રસ્મારક શ્રાદ્ધધર્મોપાસક શ્રેષ્ઠિવર્ય શ્રી..................આદિ સંઘસમસ્ત યોગ્ય.

લિ૦ શ્રી સમ્મેત શિખર (મધુવન) થી શ્રી સમ્મેતશિખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિના બહુમાન પૂર્વક પ્રણામ સ્વીકારશોજી.

વિશેષ વિનંતિ સાથે સહર્ષ જણાવવાનું કે તરણ–તારણ એવા ૨૦ તીર્થંકર ભગવંતો જ્યાં મુક્તિપદને પામ્યા છે, એવા આ પરમ પવિત્ર પ્રાચીન શ્રી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થ ઉપર ૨૦ તીર્થંકરોની ૨૦ દેવકુલિકાઓ તથા શ્રી ઋષભદેવજી, શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામી શ્રી નેમિનાથ સ્વામી, શ્રી મહાવીર સ્વામી એ ચાર તીર્થંકરોની ૪ દેવકુલિકાઓ તથા ૪ શાશ્વતા જિનેશ્વરોની ૪ દેવકુલિકાઓ તથા શ્રી ગૌતમ સ્વામી ગણધર મહારાજની એક દેવકુલિકા એમ કુલ ૨૯ દેવકુલિકાઓ તથા શ્રી શામળા પાર્શ્વનાથ ભગવંતનું જલમંદિર વગેરે ઘણી જીર્ણદશામાં હોવાથી એનો જીર્ણોદ્ધાર પૂ૦ આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રી આનન્દસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજની આજ્ઞાવર્તિની બાલબ્રહ્મચારિ પૂ૦ શિવશ્રીજીના પ્રશિષ્યા સાધ્વી શ્રી રંજનશ્રીજી મ૦ ની શુભ પ્રેરણાથી વિક્રમ સંવત્ ૨૦૧૨ માં શરૂ કરાવ્યો હતો. તે જીર્ણોદ્ધાર શાસનદેવની શુભ સહાયથી નિર્વિઘ્ને પૂર્ણ થયો છે. તે જલમંદિરમાં મૂળનાયક શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજી વગેરે વિરાજમાન કરાવવાનું તથા નવીન જિનબિંબોની અંજનશલાકા તથા વિ. સં. ૨૦૧૭ ના મહા વદિ ૭ તા. ૮–૨–૬૧ બુધવારને દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરાવવાનું નક્કી કરવામાં આવેલ છે.

આ શુભ પ્રસંગે અમારી આગ્રહભરી વિનંતિનો સ્વીકાર કરીને શ્રી આગમમંદિરોના સંસ્થાપક શ્રી શૈલાના નરેશ–પ્રતિબોધક આગમવાચન દાતા આગમોદ્ધારક આચાર્ય-દેવશ્રી આનન્દસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના અનન્ય પટ્ટધર મૂળીનરેશ પ્રતિબોધક શાંતમૂર્તિ આચાર્યદેવશ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ તથા વર્ધમાન તપો નિષ્ણાત આચાર્ય શ્રી ચન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના વિદ્વાન્ શિષ્ય રત્ન ઉપાધ્યાય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી ગણિવર તથા ગણિવર શ્રી ચિદાનંદસાગરજી તથા મુનિરાજશ્રી ગુણસાગરજી મ૦ તથા બાલમુનિ શ્રી પુણ્યોદયસાગરજી મહારાજ આદિ ઠાણા ૨૨ તથા યોગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરજીના પટ્ટધર શાન્તમૂર્તિ આચાર્ય કીર્તિસાગરસૂરીશ્વરજીના વિદ્વાન પ્રશિષ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી કૈલાસસાગરજી ગ૦ આદિ

ઠાણા ૬ તથા આચાર્ય શ્રી **વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી**ના સમુદાયના પન્યાસ શ્રી **રામવિજયજી** ગણિવર આદિ ઠાણા ૨ તથા આચાર્ય શ્રી કેશરસૂરીશ્વરજીના સમુદાયના મુનિ **પ્રભાવવિજયજી** આદિ ઠાણા ૪ તથા પૂ૦ આચાર્ય શ્રી **વિજયસમુદ્રસૂરીશ્વરજી**ના અંતેવાસી મુનિરાજ શ્રી **વલ્લભદત્તવિજયજી** આદિ ઠાણાં ૨ સપરિવાર પધારેલ છે. દરેક કાર્યો પૂ૦ આચાર્યદેવશ્રીની શુભનિશ્રામાં થશે.

મહામંગલકારી મહોત્સવનો શુભ કાર્યક્રમ

માહ સુદિ ૮ મંગળવાર તા. ૨૪–૧–૬૧ જલયાત્રાનો વરઘોડો, આંગી તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૯ બુધવાર તા. ૨૫–૧–૬૧ મધુવનમાં મંડપમાં પ્રભુજી પધરાવવા, ક્ષેત્રપાલ પૂજન, દ્વારપાલપૂજન, પીઠપૂજન, શુભ મુહૂર્તે કુંભસ્થાપન, દીપસ્થાપન તથા જવારા સ્થાપન, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૦ ગુરુવાર તા. ૨૬–૧–૬૧ નવગ્રહ પૂજન, દશ દિક્પાલ પૂજન, અષ્ટમંગલ પૂજન, નંદાવર્ત પૂજન, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૧ શુક્રવાર તા. ૨૭–૧–૬૧ શ્રી સિદ્ધચક્ર પૂજન તથા વીશસ્થાનક પૂજન તથા સોળ વિદ્યાદેવી પૂજન, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૨ શનિવાર તા. ૨૮–૧–૬૧ આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૩ રવિવાર તા. ૨૯–૧–૬૧ આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૪ સોમવાર તા. ૩૦–૧–૬૧ ગિરિરાજ ઉપર જલમંદિરમાં કુંભસ્થાપના, દીપસ્થાપના, જવારા સ્થાપના, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ સુદિ ૧૫ મંગળવાર તા. ૩૧–૧–૬૧, ઇન્દ્ર, ઇન્દ્રાણી સ્થાપના, ચ્યવન કલ્યાણક મહોત્સવ, સ્વપ્નદર્શન, ચ્યવન કલ્યાણકનો વરઘોડો, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૧ બુધવાર તા. ૧–૨–૬૧ જન્મકલ્યાણક મહોત્સવ, છપ્પનદિક્કુમારિકા મહોત્સવ, સુઘોષાઘંટાવાદન, જન્મકલ્યાણકનો વરઘોડો, મેરુશિખર ઉપર પ્રભુનો જન્માભિષેક મહોત્સવ, અઢાર અભિષેક, નામસ્થાપના, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૨ ગુરુવાર તા. ૨–૨–૬૧ લેખનશાળા, ચોરીમંડપ, પાણિગ્રહણ, શ્રી પાર્શ્વકુમારનો દરબાર, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૩ શુક્રવાર તા. ૩–૨–૬૧ લોકાંતિક દેવોની વિનંતિ, સાંવત્સરિક દાન, દીક્ષા કલ્યાણક તથા દીક્ષા કલ્યાણકનો વરઘોડો, કેવળજ્ઞાન કલ્યાણક તથા કેવળજ્ઞાન કલ્યાણકનો વરઘોડો, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૩ શનિવાર તા. ૪-૨-૬૧ શુભ મુહૂર્તે અંજનશલાકા, મોક્ષકલ્યાણક તથા મોક્ષકલ્યાણકનો વરઘોડો, શાન્તિસ્નાત્ર, આંગી તથા ભાવના.

માહ વદિ ૪ રવિવાર તા. ૫-૨-૬૧ આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૫ સોમવાર તા. ૬-૨-૬૧ ગિરિરાજ ઉપર જલમંદિરમાં નવગ્રહ-પૂજન, દશદિક્પાલ પૂજન, અષ્ટમંગલપૂજન, નંદાવર્તપૂજન વગેરે આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૬ મંગલવાર તા. ૭-૨-૬૧ ગિરિરાજ ઉપર ચૈત્યાભિષેક, ધ્વજાદંડ પૂજન, કલશ પૂજન, ચૈત્યપ્રતિષ્ઠા, વેદિકાપૂજન, આંગી, પૂજા તથા ભાવના.

માહ વદિ ૭ બુધવાર તા. ૮-૨-૬૧ શ્રી મૂળનાયકજી તથા બીજાં પ્રતિમાજી-ઓનો પ્રવેશ તથા શુભ મુહૂર્તે પ્રતિષ્ઠા ગાદીનશીન ક્રિયા, બપોરે અષ્ટોત્તરી સ્નાત્ર, રાત્રે વૃષ્ટિ.

માહ વદિ ૮ ગુરુવાર તા. ૯-૨-૬૧ સવારે શુભ મુહૂર્તે દ્વારોદ્ઘાટન ક્રિયા તથા પૂ૦ આચાર્ય મહારાજશ્રીની દેશના.

શ્રી નવકારશી કરાવનારાઓનાં શુભ નામો.

શેઠ પરિચંદજી, શ્રીચંદજી તથા શ્રી ગંભીરચંદજી બોથરા તરફથી માહ સુદિ ૧૩ તા. ૨૯-૧-૬૧ રવિવારે.

શ્રી મદ્રાસ જૈન યાત્રા સ્પેશ્યલ ટ્રેઈનના યાત્રિકો તરફથી માહ વદિ ૭ તા. ૮-૨-૬૧ બુધવારે.

સંઘવી શેઠ મીઠાલાલજી કાનમલજી કુશલરાજજી સિંઘી પાલી (રાજસ્થાન) તરફથી માહ વદિ ૮ તા. ૯-૨-૬૧ ગુરુવારે.

શ્રી ભાતું આપનારાઓનાં શુભ નામો

શેઠ નિર્મલકુમારસિંગજી નવલખા-કલકત્તાવાળા તરફથી માહ સુદિ ૧૩ તા. ૨૯-૧-૬૧ રવિવારે.

શેઠ નિહાલચંદજી નથમલજી સાદડી (રાજસ્થાન) વાળા તરફથી માહ સુદિ ૧૫ તા. ૩૧-૧-૬૧ મંગળવારે.

સંઘવી શેઠ માણેકલાલ મનસુખલાલ અમદાવાદવાળા તરફથી માહ વદિ ૧ તા. ૧-૨-૬૧ બુધવારે.

શ્રી કચ્છી જૈન ભાઈઓ કલકત્તાવાળા તરફથી માહ વદિ ૨ તા. ૨-૨-૬૧ ગુરુવારે.

શેઠ ચુનીલાલજી તારાચંદજી લોઢા તથા મગનલાલજી તારાચંદજી લોઢા હો. વજેચંદ તથા ઝવેરચંદ લોઢા બગવાડા (ગુજરાત) વાળા તરફથી માહ વદિ ૫ તા. ૬–૨–૬૧ સોમવારે.

સંઘવી શેઠ કાનમલજી સિંગીના ધર્મપત્ની શ્રીમતી ઉગમકુંવરબાઈ સિંગી પાલી (રાજસ્થાન) વાળા તરફથી માહ વદિ ૮ તા. ૯–૨–૬૧ ગુરુવારે.

આ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉપર અમારી વિનંતિનો સ્વીકાર કરીને આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજની આજ્ઞાવર્તિની સાધ્વી શ્રી તિલકશ્રીજી મ૦ ના શિષ્યા હેમશ્રીજી મ૦ ના શિષ્યા તપસ્વિની સાધ્વી શ્રી તીર્થશ્રીજી મ૦ ના શિષ્યા પરમ વિદુષી સાધ્વીજી શ્રીરંજનશ્રીજી મ૦ આદિ ઠાણાં ૨૭ તથા પૂ૦ આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સાધ્વી શ્રી સરસ્વતીશ્રીજી આદિ ઠાણાં ૪ તથા પૂ૦ આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સા. કુસુમશ્રીજી આદિ ઠાણાં ૭ તથા પૂ૦ આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સાધ્વી શ્રી હેમચન્દ્રશ્રીજી આદિ ઠાણાં ૩ તથા પૂ૦ આચાર્ય શ્રી વિજય હિમાચલસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સાધ્વી શ્રી ઉદ્યોતશ્રીજી આદિ ઠાણાં ૪ તથા પૂ૦ આચાર્યશ્રીજી વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજના સમુદાયના સા. નિર્મળાશ્રીજીની શિષ્યા સા. પદ્મયશાશ્રીજી આદિ ઠાણાં ૪ પધારેલ છે.

આ મહોત્સવ પ્રસંગે શ્રી સમ્મેતશિખરજી તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર નિમિત્તે ૧૨૧ છોડનું ઉજમણું કરવામાં આવશે.

આ મહાતીર્થમાં અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા આદિ ક્રિયાઓનાં વિધિવિધાન કરાવવા માટે સુરતનિવાસી ક્રિયાકારક વયોવૃદ્ધ શ્રેષ્ઠિવર્ય બાલુભાઈ ઉત્તમચંદ કાપડિયા તથા શ્રી ફકીરભાઈ વગેરે પોતાની મંડળી સાથે પધારશે. પૂજા તથા ભાવના માટે પંજાબવાળા શ્રી ઘનશ્યામદાસભાઈ તથા અમદાવાદ નિવાસી વાસુદેવ ભોજકની મંડળી વગેરે પધારશે. આ વખતે મેરુશિખર વગેરે રચનાઓ રચાવવામાં આવશે.

આ મહાતીર્થ ઉપર શ્રી જલમંદિરમાં શ્રી મૂળનાયક શ્રી પાર્શ્વનાથજી ભગવંતને બિરાજમાન કરવાનો આદેશ મોટી મારડ (સૌરાષ્ટ્ર)નિવાસી શ્રેષ્ઠિવર્ય શ્રી અંદરજીભાઈ મોતીચંદ કલકત્તાવાળાને રૂા. ૧૧૬૦૦૧ માં આપવામાં આવ્યો છે.

હવે અમારી આપ શ્રીસંઘને આગ્રહભરી વિનંતિ છે કે આ મહાતીર્થમાં ઘણાં વર્ષોએ થતા અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પ્રસંગે આપ સહુ સહકુટુંબ પધારી શાસનશોભામાં અભિવૃદ્ધિ કરશોજી. અહીં પધારવાથી સ્થાવર તીર્થ સ્વરૂપ મહાતીર્થની યાત્રા સાથે જંગમ તીર્થભૂત પૂ. આચાર્ય ભગવંત તથા પૂ. ઉપાધ્યાય મહારાજો આદિ મુનિમંડળ તથા સાધ્વીજીઓનાં દર્શન–વંદન તથા વ્યાખ્યાન વાણીનો લાભ મળશે.

લિ૦ સંઘસેવકો

કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ–અમદાવાદ
નરેન્દ્રસિંગ સિંગી–કલકત્તા
મહીપાળ બહાદુરસિંગ દુગડ–કલકત્તા
રાજેન્દ્રકુમાર માણેકલાલ–અમદાવાદ
બંસીલાલ કોચર–હિંગનઘાટ
હીરાલાલ રાયચંદ ભણશાળી પાલણપુરવાળા } કલકત્તા
રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળા, અચ્છારી
રમણલાલ દલસુખભાઈ–ખંભાત
બહાદૂરસિંહજી રાજેન્દ્રસિંગજી–કલકત્તા

નિર્મળકુમારસિંગજી નવલખા–કલકત્તા
જીવણલાલ (૧૯૨૯) લીમીટેડ,
હા. હેમચંદભાઈ–કલકત્તા
ગોવિંદજી જેવત ખોના–મુંબઈ
માણેકલાલ ચુનીલાલ–મુંબઈ
પરિચંદ બોથરા–કલકત્તા
જીવરાજ રામપુરિયા–કલકત્તા
છગનલાલ હરજીવનદાસ
હ: હીરાલાલભાઈ શિવ–મુંબઈ
દેવચંદ ઝીણાભાઈ (વોરાબ્રધર્સ લી.વાળા) કલકત્તા

— બાંધકામ સમિતિ —

ચંદુલાલ નાગરદાસ કોન્ટ્રેકટર–અમદાવાદ
ચીમનલાલ ગોકળદાસ–અમદાવાદ
પાનાચંદ સાકેરચંદ મદ્રાસી–સુરત
રતિલાલ ગોરધનદાસ–મદ્રાસ
નેમચંદ જીવણચંદ–બાજીપુરા

સ્થળ—

મધુવન–પોસ્ટ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ–શિખરજી
જિલ્લો હજારીબાગ, બિહાર.
વિ. સં. ૨૦૧૭ માહ સુદિ બીજ
તા. ૧૮–૧–૬૧ મંગળવાર

તા. ક. મધુવન (શિખરજી) પધારવા માટે ઈસ્ટર્ન રેલ્વેના પારસનાથ અને ગીરડી એ બંને સ્ટેશનોથી અવાય છે. એ બંને સ્ટેશનોએથી મધુવન (શિખરજી) આવવા માટે મોટરબસ વગેરેનો બંદોબસ્ત રાખવામાં આવ્યો છે. તેમજ ત્યાં સ્વયંસેવકો હાજર રહેશે. પારસનાથ સ્ટેશને દરેક મેઈલ તથા એકસપ્રેસ ટ્રેઈન ઊભી રહે તેવી ગોઠવણ કરવામાં આવી છે મધુવન (શિખરજી)ની ધર્મશાળામાં 'પ્રતિષ્ઠા–મહોત્સવ પોસ્ટ ઓફિસ' એ નામથી પોસ્ટ અને ટેલીગ્રાફ ઓફિસ તા. ૧૫–૧–૬૧ થી ચાલુ થઇ છે તથા ટેલીફોનની સગવડ પણ રાખવામાં આવી છે. યાત્રાળુઓને ઉતરવા માટે તેમજ ડોળી વગેરેની પણ પૂરતી સગવડ રાખવામાં આવી છે. ઠંડીની ઋતુ હોવાથી બિસ્તરો વગેરે ઓઢવા–પાથરવાનાં જરૂરી સાધનો સાથે લાવવા ખાસ વિનંતિ છે.

વિશાળ કાર્યક્રમનું આયોજન અને દરેક પ્રકારની સગવડ સૂચવતી આ આમંત્રણ-પત્રિકા બહાર પડ્યા પછી ' ચલો સમેતશિખર 'નો નાદ ગાજતો થયો હતો અને હજારો યાત્રાળુઓ રેલ્વે, મોટર, ટેકસી વગેરે દ્વારા શિખરજી આવવા લાગ્યા હતા. વળી નિયત કાર્યક્રમ મુજબ સ્પેશ્યલ ટ્રેઈનો અને ડબ્બાઓનું આગમન પારસનાથ કે ગીરડી સ્ટેશને થવા લાગ્યું હતું અને બસો તથા ટેકસીઓનો કાફલો તેમાંના યાત્રિકોને મધુવનમાં પહોંચાડવા લાગ્યો હતો.

બીજી બાજુ આમંત્રણ પત્રિકામાં નિર્દેશાયેલ પૂજ્ય સાધુ–સાધ્વીઓનો સમુદાય અનેક પ્રકારનાં કષ્ટો વેઠીને તથા દીર્ઘ વિહારો કરીને ગિરિરાજની સમીપે આવી પહોંચ્યો હતો. તેમનો પ્રવેશ માહ સુદિ ૫ શનિવારના રોજ ઘણી ધામધૂમથી કરાવવામાં આવ્યો હતો.

થોડા દિવસોમાં તો મધુવન યાત્રિકોથી ઉભરાવા લાગ્યું હતું અને જાણે માનવ-મહેરામણ હેલે ચડ્યો હોય, એવો દેખાવ થઈ રહ્યો હતો.

[૯]

વિશિષ્ટ તૈયારીઓનું દિગ્દર્શન

આમંત્રણપત્રિકામાં દર્શાવ્યા ઉપરાંત સમિતિએ બીજી પણ કેટલીક વિશિષ્ટ તૈયારીઓ કરી હતી, તેનું અહીં દિગ્દર્શન કરાવવું ઉચિત લેખાશે.

મધુવનમાં યાત્રિકોને ઉતરવા માટે ત્રણ ધર્મશાળાઓ હતી, પરંતુ યાત્રિકોની સંખ્યા ઘણી મોટી થશે એમ માનીને તેમનાં વસવાટ માટે તદ્દન નવા ૬૦૦ તંબુઓ નાખવામાં આવ્યા હતા. આ દરેક તંબુમાં પાર્ટીશન વડે બે ખંડોની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી અને ખાસ સગવડ કરીને તેમાં વીજળીની બત્તીઓ મૂકવામાં આવી હતી.

આ તંબુઓની ગોઠવણ એક નાનકડાં નગરનો ખ્યાલ આપતી હતી અને આ ' પારસનાથી નગર 'ની એક સરખી શ્વેતતાને લીધે પ્રેક્ષકોનાં મન પર અદ્ભૂત છાપ પાડતી હતી. આ તીર્થ પર પુરુષાદાનીય શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો કેવો પ્રભાવ છે, તે અમે ' શ્રી સમ્મેતશિખર–તીર્થદર્શન ' નામના પૂર્વ નિબંધમાં વિસ્તારથી જણાવેલું છે તેમનાં પુણ્ય સ્મરણરૂપે આ નામ રાખવામાં આવ્યું હતું.

અતિ મોટા યાત્રિકસમૂહને પીવાનું તથા નહાવા–ધોવાનું પાણી પૂરતા પ્રમાણમાં સમયસર કેમ આપવું ? એ એક વિચારણીય પ્રશ્ન હતો, પરંતુ કાર્યવાહકોએ દીર્ઘદૃષ્ટિ વાપરી પહાડ પરનાં એક ઝરણાં આડે બંધ બાંધી લઈ એક નાનકડું તળાવ બનાવ્યું હતું અને તેમાંથી પાઈપ લાઈન વડે ' પારસનાથ નગરમાં ' પાણી આવે એવી ગોઠવણ કરી

હતી. વળી પાણી મેળવવામાં ધમાલ ન થાય કે વધારે વખત ન જાય તે માટે છૂટથી નળો નાખવામાં આવ્યા હતા. વધારે સ્પષ્ટ કહીએ તો લગભગ દરેક તંબુને આગવો નળ મળી રહે તેવી ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી અને કેટલાંક સ્નાનગૃહો પણ ઊભા કરવામાં આવ્યાં હતાં.

યાત્રિકોને સમયસર સાત્ત્વિક ભોજન મળી રહે તે માટે મોટા પાયે ગોઠવણો કરવામાં આવી હતી. ભોજનમંડપ ઘણો વિશાળ બનાવવામાં આવ્યો હતો અને પીરસનારાઓની સંખ્યા પણ ઘણી મોટી રાખવામાં આવી હતી, તેથી ભોજન કરનારને દરેક વસ્તુ સમયસર મળી રહે અને ખોટી થવું ન પડે.

મોટા ઉત્સવોમાં ક્યાં જવું ? શું કરવું ? કોને મળવું ? વગેરે બાબતોની માણસોને મુંઝવણ હોય છે, તેથી આવા પ્રસંગે પૂછપરછ કાર્યાલય (Inquiry office) ખોલવામાં આવે છે. અહીં શ્વેતાંબર કોઠીની બહાર ભોમિયાજીનાં મંદિરની સામે આવું કાર્યાલય ખોલવામાં આવ્યું હતું અને તેમાં સંતોષકારક જવાબો આપી શકે તેવા કાર્યકર્તાઓની નિમણુક કરવામાં આવી હતી.

આ કાર્યાલયની પાસે જ વૈદકીય રાહતની સગવડ રાખવામાં આવી હતી અને ત્યાં દર વખત ડોકટર–વૈદ્ય મળી રહે તેવો પ્રબંધ કરવામાં આવ્યો હતો.

અનુભવીઓ કહે છે કે આવી સુંદર સગવડો તો આ મહોત્સવમાં જ પહેલીવાર જોવા મળી હતી.

મધુવનમાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવના મંડપની બાજુમાં ૧૨૧ છોડનું ભવ્ય ઉજમણું રાખવામાં આવેલ હતું. તે છોડ ભરાવનાર ભાગ્યશાળી તથા તે છોડ ક્યાં આપ્યો તેની યાદી પાછળ આપેલ છે.

[૧૦]

મહોત્સવની ભવ્ય ઉજવણી

પહેલો દિવસ–માહ સુદિ ૮ :

દિવસોથી જેની આતુરતાભરી પ્રતીક્ષા થઈ રહી હતી, તે મહોત્સવનાં મંડાણ સં. ૨૦૧૭ના માહ સુદિ ૮ના મંગલ પ્રભાતે મધુવનમાં થયાં હતાં, શું તે વખતનો ઉત્સાહ ! શું તે વખતનો આનંદ ! જુદા જુદા પ્રાંતમાંથી ભેગાં થયેલાં હજારો હૈયાં એ વખતે હસી રહ્યાં હતાં અને જગદુદ્ધારક જિનેશ્વર ભગવંતોને ભાવકુસુમો ચડાવી રહ્યાં હતાં આવો મંગલ અવસર તો જીવનમાં કોઈક જ વાર સાંપડે, એવી સહુને પ્રતીતિ હતી, એટલે તેઓ પોતાનાં તન–મન તેને સમર્પિત કરી રહ્યાં હતાં.

આજે બપોરે મધુવનમાં જલયાત્રાનો વરઘોડો કાઢવામાં આવ્યો હતો અને કુંભ માટેનું જળ ઋજુવાલિકા નદીમાંથી વિધિવિધાનપૂર્વક લાવવામાં આવ્યું હતું.

રાત્રે સંગીતમય સુંદર ભાવના ભાવવામાં આવી હતી. તીર્થોદ્ધારના ઇતિહાસમાં આ દિવસ સુવર્ણાક્ષરે લખાયો હતો.

બીજો દિવસ માહ સુદિ ૯ :

આજે મધુવનના ભવ્ય મંડપમાં પ્રભૂજીને પધરાવવાનો તથા કુંભ સ્થાપવા વગેરેનો કાર્યક્રમ હતો. તે સર્વની ઉછામણી પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજની નિશ્રામાં સવારના વ્યાખ્યાન સમયે બોલાવવામાં આવી હતી. તેમાં નીચે પ્રમાણે આદેશો અપાયા હતા :—

—ભગવાન શ્રી સુપાર્શ્વનાથને પધરાવવાનો આદેશ બાબુ નિર્મળકુમારસિંહજી નવલખાને.

—તેમની બંને બાજુ શ્રી મહાવીર સ્વામી તથા અન્ય ભગવંતને પધરાવવાનો આદેશ મે. પી. બી. શાહ એન્ડ કું. વાળાને

—ભગવાન શાંતિનાથને પધરાવવાનો આદેશ કનસુખરાના વતની શા. પોપટલાલ હેમરાજને

—કુંભસ્થાપનાનો તથા વરઘોડા વખતે રથમાં બેસી સારથી બનવાનો આદેશ પી. બી. શાહ એન્ડ કું.વાળાને.

—રામણદીવડાનો આદેશ સુરતનિવાસી શ્રીયુત હીરાલાલ દીપચંદને.

—જવારા રોપણ તથા પોંખવાનો આદેશ શા. પોપટલાલ હેમરાજને.

આ પ્રમાણે ઉછામણી બોલાવ્યા બાદ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાન આદિ બિંબોને વાજતેગાજતે વરઘોડો ચડાવી મંડપમાં પધરાવવામાં આવ્યા હતા, ત્યારબાદ ક્રિયાકારક શ્રી બાબુભાઈ ઉત્તમચંદ સુરતવાળાએ કુંભસ્થાપન, ક્ષેત્રપાલપૂજન, દ્વારપાલપૂજન, પીઠપૂજન, દીપસ્થાપન, જવારા રોપણ આદિ વિધિઓ સુંદર રીતે કરાવી હતી

બપોરે પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી તથા રાત્રે ભાવના ભાવવામાં આવી હતી. આજે પ્રભુજીની અંગરચના ઘણી આકર્ષક બની હતી.

ત્રીજો દિવસ–માહ સુદિ ૧૦ :

નિયત થયેલા કાર્યક્રમ મુજબ આજે મધુવનમાં નવગ્રહપૂજન વગેરે ક્રિયાઓ થવાની હતી અને તે માટે ભાવિકો વહેલી સવારથી જ તૈયારી કરવા લાગ્યા હતા. પ્રથમ આ ક્રિયાના આદેશો અપાયા બાદ તેનો વિધિ શરુ થયો હતો.

નવગ્રહ પૂજન અને દશદિક્પાલ પૂજનના બે પાટલાનું પૂજન અનુક્રમે શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાલાએ તથા શેઠ ફત્તેહચંદજી લક્ષ્મીચંદજી કોચરે કર્યું હતું.

અષ્ટમંગલના બે પાટલાનું પૂજન અનુક્રમે સુરતનિવાસી શેઠ પાનાચંદ સાકેરચંદ તથા અમદાવાદ નિવાસી ભરતકુમાર કાંતિલાલે કર્યું હતું. નંદાવર્ત પાટલાનું પૂજન કરવાનો લાભ કનસુખરાવાળા શા. પોપટલાલ હેમરાજે લીધો હતો અને ક્ષેત્રપાલપૂજન, સોળ વિદ્યાદેવી પૂજન તથા ભેરવ પૂજનનો લાભ શેઠ ગુંમરમલજી બચ્છાવતવાળાના ફાળે ગયો હતો.

આજે અંગરચનાનું આકર્ષણ વધ્યું હતું, પૂજામાં અનેરો રંગ પૂરાણો હતો અને યાત્રિક વૃંદે મોડે સુધી ભાવના ભાવી હતી. જે કાર્ય હૃદયના ઉલ્લાસપૂર્વક થાય તે જરૂર સોહામણું બને છે અને સફળતાને વરે છે.

ચોથો દિવસ–માહ સુદિ ૧૧ :

આજે શ્રી સિદ્ધચક્ર ભગવંતનું બૃહત્ પૂજન આદિ વિધિઓ થવાની હતી, એટલે યાત્રિકોના ઉત્સાહનું પૂછવું જ શું? તેઓ નિયત સમય પહેલાં જ મંડપમાં આવી ગયા હતા, આખો મંડપ ચિકાર ભરાઈ ગયો હતો.

પ્રથમ શ્રી સિદ્ધચક્ર બૃહત્ પૂજન થયું, તેનો લાભ શ્રી દુલીરાજ પ્રેમચંદ જલગાંવવાળાએ લીધો હતો. પછી તીર્થંકર નામકર્મ ઉપાર્જવામાં કારણભૂત એવાં વીશ સ્થાનકોનું પૂજન થયું, તેનો લાભ જીવણબહેન કલકત્તાવાળાએ લીધો હતો. ત્યાર બાદ અમરોની આલમમાં અદ્વિતીય અધિકાર ભોગવનાર ૬૪ ઇન્દ્રોનું પૂજન થયું હતું, તેનો લાભ શ્રી મનહરલાલ માધવલાલ પોરબંદરવાળાએ લીધો હતો. છેવટે શાસનરક્ષા કરવામાં શૂરીપૂરી એવી ૨૪ દેવીઓનું પૂજન થયું હતું, તેનો લ્હાવો શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ લીધો હતો.

અહીં એટલી નોંધ કરવી જોઈએ કે ક્રિયાકારક બાબુભાઈ આદિએ મંત્રોના શુદ્ધ અને સ્પષ્ટ ઉચ્ચારથી સારાયે વાતાવરણને ભાવનામય બનાવી દીધું હતું.

પૂજા, આંગી, ભાવનાની રોનક આજે પણ અનેરી રહી હતી.

પાંચમો દિવસ–માહ સુદિ ૧૨ :

આજે સવારે ગચ્છાધિપતિ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત તથા ઉપાધ્યાય મહારાજનું વ્યાખ્યાન હતું. તેમાં તેઓશ્રીએ ધાર્મિક અનુષ્ઠાનોનું રહસ્ય પ્રકાશ્યું હતું અને તેનાથી થનાર અનેકવિધ લાભોનું વર્ણન કર્યું હતું.

આજે પ્રભુજીની અંગરચના ઘણી સુંદર થઈ હતી. અને પૂજા તથા ભાવના પ્રસંગે સંગીતની સરિતા વહી હતી એ સરિતામાં નિમજ્જન કરનારાઓ અપૂર્વ આનંદનો અનુભવ કર્યા સિવાય કેમ રહે?

છઠ્ઠો દિવસ–માહ સુદિ ૧૩ :

આજે સવારે પણ ગચ્છાધિપતિ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતનું વ્યાખ્યાન થયું હતું,

તેમાં આવતી કાલે ગિરિરાજ ઉપર જલમંદિરમાં થનાર કુંભ સ્થાપન, દીપસ્થાપન વગેરેની ઉછામણી બોલાવવામાં આવી હતી. યાત્રિકોએ ઉત્સાહ ઘણો સારો બતાવ્યો હતો.

આજે બાબુ નિર્મળકુમારસિંગજી નવલખા કલકત્તાવાળાએ યાત્રિકોને ભાતું આપીને તથા બાબુશ્રી પરિચંદ્રજી બોથરા, શ્રી ચંદજી બોથરા તથા ગંભીરચંદજી બોથરા કલકત્તાવાળાએ નવકારશી કરીને સંઘ ભક્તિનો લ્હાવો લીધો હતો.

આજે દેવાધિદેવ શામળા પાર્શ્વનાથ પ્રભુને દર્શનીય અંગરચના કરવામાં આવી હતી અને પૂજા તથા ભાવનાનો કાર્યક્રમ રાબેતા મુજબ રહ્યો હતો.

સાતમો દિવસ—માહ સુદ ૧૪ :

આજે ઉષાનું આગમન થતાં પહેલાં યાત્રિકોએ ગિરિરાજ પરનું આરોહણ શરુ કરી દીધું હતું અને 'शुभस्य शीघ्रम्' એ ઉક્તિને ચરિતાર્થ કરી હતી. તેમણે માર્ગમાં સહસ્રરશ્મિને સાત ઘોડા પર સવાર થઈને આવતો જોયો હતો. અને આનંદ અનુભવ્યો હતો. ઉગતા સૂર્યના—બાલરવિના કિરણો લેવાની પ્રથા આજે ઓછી થઈ ગઈ છે, પણ તેમાં અપૂર્વ તાજગી આપનારાં તત્ત્વો છે, એ આપણે ભૂલવાનું નથી.

પૂજ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી હાલના આચાર્ય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરસૂરિજી તથા ઉપા૦ કૈલાસસાગરજી મહારાજ સમયસર જલમંદિરમાં આવી જતાં આજનો ભવ્યકાર્યક્રમ શરૂ થયો હતો. સર્વ વિધિ વિધાનો તેઓશ્રીની જ પુણ્ય નિશ્રામાં કરવામાં આવ્યાં હતાં. તેમાં કુંભસ્થાપનનો લાભ બાબુ રાજમલ સુરાણાએ, દીપ પ્રકટાવવાનો તેમજ જવારારોપણનો લાભ શા નેમચંદ દેવચંદ સલોત કલકત્તાવાળાએ તથા શાંતિકલશનો લાભ શા. પોપટલાલ હેમરાજે લીધો હતો. આ ક્રિયાઓ સેંકડો વર્ષ બાદ તીર્થાધિરાજ પર થતી હોઈને યાત્રિકોનો આનંદ અવધિ વટાવી ગયો હતો. તેઓ પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યા હતા.

આજે મધુવનમાં વ્યાખ્યાન પ્રસંગે આવતી કાલે નીકળનાર ચ્યવન કલ્યાણકના વર ઘોડાની ઉછામણી બોલાવવામાં આવી હતી અને રાત્રે ભાવના પ્રસંગે ઈન્દ્ર—ઇન્દ્રાણીનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

આજે પૂજાનો ઠાઠ અનેરો રહ્યો હતો અને અપૂર્વ અંગરચનાને લીધે પ્રભુજીની સુરત ઘણી પ્યારી લાગતી હતી. તે ફરી ફરીને જોવાનું મન થયા જ કરતું હતું. અમને અહીં સ્પષ્ટ કહેવા દો કે જેનાં હૃદયનો તાર પ્રભુ સાથે જોડાય છે, તે જ આ ભીષણ ભવસાગરનો પાર પામી શકે છે.

આઠમો દિવસ—માહ સુદિ ૧૫ :

આજે ચ્યવન કલ્યાણકનો વરઘોડો હોવાથી યાત્રાળુઓ વહેલી સવારથી તૈયાર થઈ ગયા હતા અને વરઘોડા અંગેની વ્યવસ્થા કરવા લાગ્યા હતા. ચ્યવન કલ્યાણકની

ઉજવણી કરવા માટે ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણીની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. તેનો આદેશ સમરથ બહેન લાલચંદભાઈ બાલાપુરવાળાએ લીધો હતો. તેમણે આ સમયે જે વેશપરિધાન કર્યો હતો, તે સાક્ષાત્ ઇંદ્રાણી હોય એવો ખ્યાલ આપતો હતો-

ચ્યવન કલ્યાણકનો વરઘોડો ગજરાજની હાજરીને લીધે ઘણો શોભી ઉઠયો હતો અને તે પાર્શ્વનગરમાં ફરીને મહોત્સવના વિશાળ-ભવ્ય મંડપ આગળ ઉતર્યો હતો.

ત્યારબાદ હજારો યાત્રાળુઓની હાજરીમાં ચ્યવન કલ્યાણકની ઉજવણી શરૂ થઈ હતી. શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો આત્મા દશમા દેવલોકમાંથી ચ્યવીને ભરત ક્ષેત્રમાં વારાણસી નગરીમાં અશ્વસેન રાજાની રાણી વામાદેવીની કુક્ષિમાં અવતરે છે. એ વખતે તેઓ શુભસૂચક મંગળમય ચૌદ સ્વપ્નોનું દર્શન કરે છે. આ બધાં દશ્યો સુંદર રીતે બતાવવામાં આવ્યાં હતાં. આ પ્રસંગે સંગીત વિશારદ ગજાનનભાઈએ સૂરીલાં સુંદર ગીતોથી મંડપને ગજાવી મૂકયો હતો.

અહીં એ પણ જણાવી દેવું જોઇએ કે વરઘોડાના પ્રસંગે આવતી કાલે ઉજવવામાં આવનાર જન્મકલ્યાણક સંબંધી ઉછામણી બોલાવવામાં આવી હતી. તેમાં ભગવંતના માતા પિતા બનવાનો લાભ મુંબઈ-કોટનિવાસી શેઠ ગુલાબચંદ ફૂલચંદે લીધો હતો.

આજે સાદડીવાળા શેઠ નિહાલચંદ નથમલજી તરફથી યાત્રાળુઓને ભાતું આપી ભક્તિ કરવામાં આવી હતી.

પૂજા-આંગી-ભાવનાનો કાર્યક્રમ નિત્ય મુજબ ઘણા ઉત્સાહથી થયો હતો.

નવમો દિવસ-માહ વદિ ૧ :

મહોત્સવનો કાર્યક્રમ જેમ જેમ આગળ વધતો જતો હતો, તેમ તેમ લોકોની હાજરી વધી રહી હતી. અને તેમના ઉત્સાહમાં પણ નોંધપાત્ર ઉમેરો થઇ રહ્યો હતો. આજે તો સ્પેશ્યલ ટ્રેઇનો દ્વારા હજારો નવીન યાત્રિકો આ મહોત્સવમાં ભાગ લેવાને આવી પહોંચ્યા હતા અને તેથી પાર્શ્વનગરની વસ્તીમાં ઘણો વધારો થઈ ગયો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો એ ખીચોખીચ ભરાઈ ગયું હતું.

ગઈ કાલે પ્રથમ કલ્યાણકની ઉજવણીમાં લોકોને ઘણો આનંદ આવ્યો હતો અને આજે બીજા કલ્યાણકની ઉજવણીમાં તેથી પણ વધારે આનંદ આવવાનો સંભવ હતો, એટલે લોકો ઝડપથી તૈયાર થઇને મહોત્સવ મંડપ ભણી વળી રહ્યા હતા. ત્યાં આજના શુભ પ્રસંગની ઉજવણી માટે તડામાર તૈયારીઓ ચાલી રહી હતી. ઇન્દ્ર. ઇન્દ્રાણી, છપ્પન દિક્ કુમારિકાઓ આદિ પોત પોતાને અનુકૂળ વેશભૂષા ધારણ કરીને તૈયાર થવા લાગ્યા હતા. સંગીતવિશારદ ગજાનનભાઇને આ વસ્તુનો સારો અનુભવ હોઇને તેઓ આ કાર્યમાં ઘણા મદદગાર નીવડયા હતા.

ઉજવણીની શરૂઆત ભગવંતના જન્મની વધામણીથી થઈ હતી. આ વધામણી શાહ ઈન્દરજીભાઈ મોતીચંદની પુત્રી..............એ ભગવાનના પિતા અર્થાત્ અશ્વસેન રાજા બનેલ શેઠ ગુલાબચંદ કુલચંદને આપી હતી.

ભગવાનનો જન્મ થતાં જ છપ્પન દિક્કુમારીઓનું આગમન થયું હતું અને તેમણે જન્મ મહોત્સવ ઉજવવાની શરૂઆત કરી હતી. કેવું હતું એ ભવ્ય દૃશ્ય!

પ્રથમ બધી કુમારિકાઓએ માતા વામાદેવીને વિનયપૂર્વક નમસ્કાર કરીને અંતરંગ હર્ષ પ્રકટ કર્યો હતો. સામાન્ય પુત્રનો જન્મ પણ મનુષ્યોને આનંદનું કારણ થાય છે, તો સમસ્ત વિશ્વના ઉદ્ધારક મહાન આત્માનો જન્મ મનુજ–દેવ–અસુર સર્વને પરમ હર્ષનું કારણ કેમ ન થાય?

ત્યારબાદ એ કુમારિકાઓ એ પોતાના કલ્પ મુજબ આવશ્યક વિધિ કરવા માંડી. એ સમયનું દૃશ્ય પણ ઘણું જ ભવ્ય હતું. આઠ કુમારિકાઓએ સંવર્ત વાયુ વડે કચરાનું હરણ કરતી હોય એવો અભિનય કર્યો હતો. પછી આઠ કુમારિકાઓએ ત્યાં ગંધોદકની વૃષ્ટિનાં પ્રતીક રૂપે સુગંધી જળનાં છાંટણાં નાખ્યાં હતાં. બાદ આઠ કુમારિકાઓએ કલશમાં જલ ભર્યું હતું, આઠ કુમારિકાઓ હાથમાં દર્પણ લઈને લઈને ઊભી રહી હતી, આઠ કુમારિકાઓએ વામાદેવીને ચામર ઢાળ્યા હતા, આઠ કુમારિકાઓએ વામાદેવીને પંખા વડે પવન નાખ્યો હતો, ચાર કુમારિકાઓએ દીપક ગ્રહણ કર્યા હતા અને ચાર કુમારિકાઓ રક્ષા કરતી ઊભી રહી હતી.

દરેક અભિનય અને ક્રિયા પ્રસંગે શ્રી ગજાનનભાઈનાં પ્રસ્તાવોચિત ગીત ગાન ચાલુ હતાં અને તેથી રસની ભારે જમાવટ થઈ હતી. જો અમે એમ કહીએ કે આજ સુધીમાં ક્યાંય ન જોયો હોય એવો આ જન્મ મહોત્સવ હતો, તો પાઠકોએ તેમાં જરા પણ અત્યુક્તિ માનવી નહિ.

છપ્પન દિક્કુમારિકાઓનો મહોત્સવ પૂર્ણ થયા બાદ પ્રભુજીની માતાને અને ભગવંતને સુંદર અને સુશોભિત એવા ત્રણ કેલિગૃહમાં લઈ જવામાં આવ્યા અને ત્યાં સ્નાન, અલંકાર આદિ સર્વ કાર્યોનો વિધિ કરવામાં આવ્યો.

દિક્કુમારિકાઓનું કાર્ય પૂર્ણ થયા પછી ઈન્દ્રાદિ દેવોએ જન્માભિષેક ઉજવવાની તૈયારી કરી.

પ્રથમ હરિણૈગમેષી બનેલ સુખલાલ ઓસનલાલ બાલાપુરવાળાએ સુઘોષા ઘંટ વગાડ્યો. તેનો નાદ પહાડની સાથે અથડાવવાથી યાત્રાળુઓને વિશેષ આનંદ આપનાર નીવડ્યો. પછી હરિણૈગમેષી દેવે સર્વ દેવોને ભગવંતનાં મહોત્સવમાં પધારવાની વિનંતિ કરી. એટલે ઈન્દ્ર અને દેવોની વેશભૂષા ધારણ કરીને સજ્જ બનેલા અનેક મહાનુભાવો તથા ચતુર્વિધ સંઘ જન્મકલ્યાણકના વરઘોડામાં જોડાયા. આ વરઘોડો ઈન્દ્રધ્વજ,

હાથી, રથ, બેન્ડવાજા વગેરેથી અતિ ભવ્ય બનેલો હતો. તે પાર્શ્વનાથ નગરમાં ફરીને જ્યાં મેરુ પર્વતની રચના કરવામાં આવી હતી, તેની સમીપે આવ્યો.

ત્યાં સૌધર્મેન્દ્ર બનેલ બાલાપુરવાળા ભાઈએ ભગવંતને ખોળામાં લીધા. એટલે અચ્યુતેન્દ્ર બનેલ અચ્છારીવાલા શાહ રાયચંદ ગુલાબચંદે પ્રથમ અભિષેક કર્યો. ત્યાર પછી કોલ્હાપુરવાળા શાહ ચંદુલાલ લાલચંદે ઈશાનેન્દ્રરૂપે ભગવંતને પોતાના ખોળામાં બેસાડવાની માગણી કરી, એટલે સૌધર્મેન્દ્રે ભગવંતને ઈશાનેન્દ્રના ખોળામાં બેસાડયા. અને પોતે વૃષભનું રૂપ લઈ જળથી ભરેલાં શ્રૃંગવડે ભગવંતને અભિષેક કર્યો. આ આખુંયે દૃશ્ય અત્યંત ભાવવાહી અને હુબહુ હતું, એટલે પ્રેક્ષકોનાં મન પર ચિરસ્મરણીય છાપ પાડતું ગયું હતું.

આજે નામ સ્થાપન વગેરેનો કાર્યક્રમ હતો, પણ જન્મકલ્યાણકની ઉજવણીમાં વધારે સમય જવાથી તેને બીજા દિવસ પર મુલત્વી રાખવામાં આવ્યો.

આજે અમદાવાદના ખ્યાત નામ દાનેશ્વરી શેઠ માણેકલાલ મનસુખભાઈ તરફથી ભાતું આપી સાધર્મિકોની ભક્તિ કરવામાં આવી હતી.

બપોરે રાગરાગિણીપૂર્વક પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી અને રાત્રે ભાવના પ્રસંગે શ્રી ગજાનંદભાઈએ જન્મકલ્યાણકનાં વર્ણન અને મહિમાનાં ભાવભર્યા ગીતો ગાઈને સહુને રસમાં તરબોળ કરી દીધા હતા. આજે ભાવના રોજ કરતાં વધુ વખત ચાલી હતી.

પ્રભુજીને રોજ નવી નવી રીતે અંગરચના થતી હતી અને તે યાત્રિકોનો ભાવોલ્લાસ વધારવામાં કારણભૂત બનતી હતી.

દશમો દિવસ–મહા વદિ ૨ :

તીર્થયાત્રા મનુષ્યનાં જીવનમાં મોટું પરિવર્તન કરે છે, નહિ ધારેલો પલટો લાવે છે, તેમાંયે આવા ધાર્મિક મહોત્સવો યોજાયા હોય, ત્યારે તેનું વાતાવરણ એટલું સાત્ત્વિક બની જાય છે કે તે ગમે તેવાં કઠિન હૃદયવાળા મનુષ્યને પણ અસર કર્યા વિના રહેતું નથી. આ મહોત્સવમાં ભાગ લેનાર અનેક યાત્રાળુઓને આ વસ્તુનો અનુભવ થયો હતો.

આજે ભગવંતનાં નામ સ્થાપન આદિનો કાર્યક્રમ હતો. તેમાં ભાગ લેવા માટે ચતુર્વિધ સંઘ મહોત્સવસ્થાને સમયસર એકત્ર થઈ ગયો હતો.

પ્રથમ નામ સ્થાપન વિધિ કરવામાં આવ્યો. તેનો આદેશ કોલ્હાપુરવાળા શેઠ ચંદુલાલ લાલચંદે લીધો હતો. તેમણે ભગવંતનું નામ પાર્શ્વકુમાર પાડયું અને સર્વત્ર આનંદની લહરિ વ્યાપી ગઈ.

પછી અઢાર અભિષેકની ક્રિયા શરૂ થઈ, તેનો લાભ જુદી જુદી વ્યક્તિઓએ લીધો હતો.

ત્યારપછી નિશાલ ગરણાનો વિધિ શરૂ થયો હતો તેનો આદેશ કે. છોટાલાલની કુાં. કલકત્તાવાળાએ લીધો હતો. તેમણે પંડિતજીનો સુંદર વેશ પહેરી શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનના રંગમંડપમાં આવી બાળકોને નમસ્કાર મહામંત્ર ભણાવ્યો હતો અને ત્યારબાદ સ્લેટ, પેન, નોટ આદિની પ્રભાવના કરી હતી.

નિશાળગરણું થઈ રહ્યા બાદ પાણિગ્રહણનો (લગ્નનો) વિધિ શરૂ થયો હતો, ભગવાનના સાસુ–સસરા બનવાનો લાભ બાજીપુરાવાળા શેઠ નેમચંદ જીવણચંદે લીધો હતો. ભગવાનનું ફૂલેકું ચડ્યું તેમાં ભગવાનના પિતા (શેઠ ગુલાબચંદ ફૂલચંદ) ભગવાનની માતા. ઈન્દ્ર, ઈન્દ્રાણી આદિ સહુ જોડાયા હતા. ફૂલેકું ફરીને વેવાણનાં ઘરે આવ્યું હતું. તે વખતે લુણ ઉતારવાનો આદેશ વેરાવળવાળા શેઠ વર્ધમાન ટોકરશી શાહે લીધો હતો.

ભગવાનનું ફૂલેકું આવ્યા બાદ સાસુ બનેલા તારાબહેન નેમચંદે ભગવાનને પોંખણાં કર્યાં હતાં. ત્યારપછી ભગવાનને લગ્નપીઠિકા પર પધરાવવામાં આવ્યા હતા. તેમની ચારે બાજુ ભગવાનના માતા, પિતા, સાસુ, સસરા, ઈન્દ્ર, ઈન્દ્રાણી સમેત ચતુર્વિધ શ્રી સંઘ બેઠો હતો. ત્યારબાદ કન્યાના મામા બનનાર કોલ્હાપુરવાળા શેઠ સોમચંદ લાલચંદે કન્યારૂપકલશને ભગવાનની સામેની પીઠિકા પર પધરાવ્યો હતો.

ત્યારબાદ પંડિતજી બનેલ કે. છોટાલાલની કુાં.વાળાએ લગ્નવિધિની શરૂઆત કરાવી હતી. ત્યારે સુંદર ગીતનાદ અને મંત્રોચ્ચારણથી મંડપ ગાજી ઉઠયો હતો. શ્રી ગજાનન ભાઈએ સંગીતની સુંદર જમાવટ કરીને યાત્રિકોનાં દિલ ખુશ કરી દીધાં હતાં.

તે પછી રાજ્યાભિષેક વિધિની શરૂઆત થઈ હતી. તેમાં દરબાર ભરાતાં શ્રી પાર્શ્વકુમારને સિંહાસન પર બિરાજમાન કરવામાં આવ્યા હતા. બાજુમાં મંત્રી, નગરશેઠ આદિ યથાસ્થાને બેઠા હતા. નગરશેઠ બનવાનો લાભ શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ લીધો હતો. સેનાપતિ શેઠ જીવરાજ અમરચંદ મુંબઈવાળા બન્યા હતા. તેઓ સેનાપતિનો પોશાક ધારણ કરીને સહુના મોખરે ઊભા હતા. ભગવાનની બંને બાજુ ચામર ઢાળનાર તથા છડી ધારણ કરનાર ઉભા હતા. આમ ભગવાનના દરબારનો ઠાઠ ખૂબ જામ્યો હતો.

બાદ ભગવાનને યુવરાજતિલક કરવાનો વિધિ થયો હતો; તિલક કરવાનો લાભ કલકત્તાવાળા શા. શાંતિલાલ દેવશીભાઈએ લીધો હતો.

આજે કલકત્તાના જૈનભાઈઓએ ભાતુ આપીને સંઘની ભક્તિ કરી હતી.

પૂજા, આંગી તથા ભાવના નિત્ય મુજબ સારી રીતે થયા હતા.

અગિયારમો દિવસ–માહ વદિ ૩ :

ચ્યવનકલ્યાણક અને જન્મકલ્યાણક પછી આજે ત્રીજા દીક્ષાકલ્યાણકની ઊજવણી થવાની હતી, તે અંગે યાત્રિકવર્ગમાં ભારે ઉત્સાહ વ્યાપ્યો હતો.

પ્રથમ લોકાંતિક દેવ બનેલા મુંબઈ–અંધેરી નિવાસી શેઠ સેવંતીલાલ નગીનદાસ વગેરેએ ભગવાનને વિનંતિ કરી હતી કે 'भयवं तित्थं पवत्तेह –હે ભગવંત' તીર્થ પ્રવર્તાવો.' આ વચનો ઉપદેશરૂપ નહિ પણ વૈતાલિક વચનરૂપ છે, એટલી વાત સુજ્ઞ પાઠકોએ લક્ષમાં રાખવી ઘટે છે. લોકાંતિક દેવો પોતાનો તે પ્રકારનો કલ્પ જાણીને જ આ પ્રકારે વિનંતિ કરે છે.

તે પછી ભગવાનનાં વર્ષીદાન તથા દીક્ષાકલ્યાણકનો વરઘોડો ચડાવવામાં આવ્યો હતો. વર્ષીદાન આપવાનો લાભ કલકત્તાનિવાસી શેઠ દામોદર જીણાભાઈ એ લીધો હતો. તેમણે તથા તેમનાં ધર્મપત્નીએ ગજરાજ પર બેસીને ઉદારભાવે–છૂટા હાથથી દાન આપ્યું હતું. જીવનમાં આવો લ્હાવો ફરીને ક્યારે મળવાનો ?

ચતુર્વિધ સંઘની હાજરીથી ભવ્ય બનેલો આ વરઘોડો વાજતે ગાજતે પાર્શ્વનગરમાં ફરીને મહોત્સવમંડપમાં આગળ આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ દીક્ષાવિધિ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રથમ આશ્રમપદ ઉદ્યાનમાં આવેલ વડવૃક્ષની નીચે સુંદર સિંહાસન ઉપર ભગવાનને બિરાજમાન કરવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ 'નમો સિદ્ધાણં' બોલી સામાયિક ઉચ્ચરાવવામાં આવ્યું હતું. પછી ચાર મુષ્ટિ લોચવિધિ થયો હતો. એ વખતે ઈન્દ્રે ભગવાનના સ્કંધ ઉપર દેવદુષ્ય વસ્ત્ર મૂક્યું હતું.

હૃદયમાં આનંદ અને ઉત્સાહની ભરતી હોય છે, ત્યારે સમય કેમ પસાર થઈ ગયો ? તેની સમજ પડતી નથી. આવા વખતે દિવસ કલાક જેટલો લાગે છે અને કલાક મિનિટ જેટલો લાગે છે. આજે અગિયારમો દિવસ વ્યતીત થવા છતાં યાત્રિકોને તો એમ જ લાગતું હતું કે આપણે હમણાં જ શિખરજી આવ્યા છીએ.

આજે બોલીની ઉપજ રૂપિયા દશ હજાર ઉપરાંત થઈ હતી.

અહીં એ નોંધ કરવી જોઈએ કે વિવિધ રાગરાગિણીથી ગવાતી પૂજાઓ. ઝવેરાતની અપૂર્વ આંગી અને સંગીતમય સુંદર ભાવના યાત્રિકોને ઉચ્ચ કોટિના આનંદ પ્રદેશમાં વિચરણ કરાવતી હતી અને તેમની ધર્મભાવનાને ખૂબ ઉત્તેજિત કરતી હતી.

આજે રાત્રે ત્રણ વાગે પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવશ્રી માણિક્યસાગર સૂરીશ્વરજી મ૦ તથા પૂ૦ ઉપાધ્યાય શ્રી કૈલાસસાગરજીમ૦ શ્રીએ અંજન શલાકા મંડપમાં ભગવંતને અંજન શલાકા અંગેની અધિવાસનાવિધિ કરાવી હતી.

બારમો દિવસ—મહા સુદિ બીજી ૩ :

આજે પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવશ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી તથા બંને ઉપાધ્યાય ભગવંતોએ સવારમાં શુભ મુહુર્તે અંજનવિધિ કરી હતી. તે પછી શ્રી સંઘે પ્રભુજીનાં દર્શન—પૂજન ઘણા જ ઉલ્લાસથી કર્યાં હતાં. પ્રભુજીનાં દર્શન કરાવવાનો આદેશ શેઠ ભાઇચંદ કપુરચંદે તથા સોનામહોર વડે પૂજન કરવાનો લાભ કોલ્હાપુરવાળા શાહ ચંદુલાલ લાલચંદે લીધો હતો. આ રીતે અંજનશલાકા વિધિ આનંદ મંગલપૂર્વક નિર્વિઘ્નપણે પૂર્ણ થયો હતો.

ત્યારબાદ ચોથા કેવલજ્ઞાન કલ્યાણક ઉજવવાની શરૂઆત થઈ હતી. ભગવાનને કેવલજ્ઞાન થતાં જ દેવદેવીઓનો સમૂહ પોતાનાં વિમાનોમાં બેસીને ભગવાનની સમીપે આવે છે અને તેમની વંદના—સ્તવના કરી મહોત્સવ ઉજવે છે. આ ઘટનાના પ્રતીકરૂપે અહીં કેવલજ્ઞાન કલ્યાણકનો વરઘોડો કાઢવામાં આવ્યો હતો. તેમાં અનેક યાત્રિકો દેવ અને ઇન્દ્રોનો વેશ ધારણ કરી સાથે ચાલ્યા હતા. બેન્ડવાજાં, હાથી આદિ અનેકવિધ સામગ્રીથી આ વરઘોડો ઘણો શોભી ઊઠયો હતો પાર્શ્વનગરમાં ફરી આ વરઘોડો મહોત્સવનાં સ્થાને આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ વિજય મુહુર્તે શ્રી શાન્તિસ્નાત્રની શરૂઆત થઈ હતી. તે અંગેની ઉછામણી સારી થઈ હતી. દરેક પૂજામાં રૂપિયો તથા શ્રી ફળ મૂકવાનો આદેશ ફલોધિવાળા શાહ લક્ષ્મીચંદ સંપત્તલાલે લીધો હતો.

શ્રી શાન્તિસ્નાત્ર પૂર્ણ થયા બાદ ભગવાનના નિર્વાણ મહોત્સવનો વરઘોડો ઘણા ઠાઠથી ચઢાવવામાં આવ્યો હતો. આ વરઘોડામાં પૂ૦ આચાર્ય ભગવંત, સાધુ—સાધ્વી તથા શ્રાવક—શ્રાવિકા સારી સંખ્યામાં જોડાયા હતા. પાર્શ્વનગરમાં ફરી મહોત્સવસ્થાને આવ્યા બાદ આ વરઘોડો વિખરાયો હતો. આ રીતે પાંચે કલ્યાણકની ઉજવણી ઘણી સારી થઈ હતી.

પ્રભુજીને ભવ્ય અંગરચના કરવાનો તથા ભાવનાનો કાર્યક્રમ હંમેશ મુજબ ચાલુ રહ્યો હતો.

એકંદર આજનો દિવસ ભરચક કાર્યક્રમથી પસાર થયો હતો. અને યાત્રિકોને તેમાં ખૂબ આનંદ આવ્યો હતો. તેમના ઉત્સાહને અમાપ કહીએ તો ખોટું નથી.

તેરમો દિવસ—મહા વદિ ૪ :

આજે સવારમાં પૂ૦ આચાર્યદેવનું વ્યાખ્યાન હતું, તેનો યાત્રિકોએ સારો લાભ લીધો હતો, બપોરે વિવિધ રાગરાગિણીથી પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી અને રાત્રે ભક્તિ ભરપુર ભાવનાનો કાર્યક્રમ અમલમાં મૂકાયો હતો. અંગરચના ઘણી આકર્ષક બની હતી.

ચૌદમો દિવસ–મહા વદિ ૫ :

આજે સવારમાં અંજનવિધિ થયેલ વીશ પ્રભુજીને વીશ ડોળીમાં વાજતે ગાજતે ચતુર્વિધ સંઘ સાથે ગિરિરાજ ઉપર લઈ જવામાં આવ્યા હતા. તે વખતનું દૃશ્ય ઘણું ભવ્ય હતું, કારણ કે ડોળી ઉંચકનાર દરેક શ્રમિકને પૂજાનો એક સરખો લાલ અને પીળો પોશાક પરિધાન કરાવવામાં આવ્યો હતો.

જલમંદિરમાં પ્રભુજીને પધરાવ્યા બાદ નવગ્રહ પૂજન, દશદિક્પાલ પૂજન, અષ્ટમંગલ પૂજન, નંદ્યાવર્ત પૂજન આદિ ઘણા ઉલ્લાસથી થયાં હતાં. દરેક ઉછામણીમાં ઉપજ ઘણી સારી થઈ હતી.

આજે શેઠ ચુનીલાલ તારાચંદ લોઢા, મગનલાલ તારાચંદ લોઢા તથા ઝવેરચંદ લોઢા તરફથી યાત્રિકોને ભાતું આપી ભક્તિ કરવામાં આવી હતી.

આજે ભાવનામાં પંજાબી સંગીતકાર ઘનશ્યામભાઈએ સંગીતદ્વારાએ સૌના દિલ ડોલાવી દીધા હતા.

પંદરમો દિવસ–મહા વદિ ૬ :

આજે ચૈત્યાભિષેક વગેરેનો કાર્યક્રમ હોવાથી યાત્રાળુઓ ગિરિરાજ પર ચડવા લાગ્યા હતા, પણ ધુમ્મસ અને વરસાદનાં કારણે વિશેષ સંખ્યામાં લાભ લઇ શક્યા ન હતા. જેમણે ગિરિરાજ પર ચડવાની શરૂઆત કરી હતી, તેમને કેટલીક તકલીફ પડી હતી, આમ છતાં તેઓ સમયસર પહોંચી ગયા હતા.

ત્યારબાદ શુભ મુહૂર્તે ચૈત્યાભિષેકની ક્રિયા થઈ હતી. તેનો લાભ બાબુ નરેંદ્રસિંહજી સિંઘીએ લીધો હતો. તે પછી અઢાર અભિષેક, ધ્વજદંડ પૂજન, કલશ પૂજન, ચૈત્ય પ્રતિષ્ઠા, વેદિકા પૂજન આદિ ક્રિયાઓ શાસનદેવની કૃપાથી સારી રીતે થઈ હતી. ક્રિયાકારક કુશલ હતા અને તેઓ દરેક ક્રિયા ખૂબ શુદ્ધિપૂર્વક સોલ્લાસ કરાવતા હતા.

ગિરિરાજ ઉપરનો વિધિ પૂર્ણ થયા બાદ મધુવન–મહોત્સવ મંડપમાં બાકી રહેલ પ્રતિમાજીઓની પ્રતિષ્ઠા નિમિત્તે ઉછામણી બોલાવવામાં આવી હતી, પણ વરસાદને કારણે યાત્રાળુઓ વિશેષ લાભ લઈ શકયા ન હતા.

આજે મધુવનમાં તેમ જ ગિરિરાજ ઉપર પ્રભુજીને ભવ્ય અંગરચના કરવામાં આવી હતી અને બપોરે પૂજા તથા રાત્રે ભાવનાનો કાર્યક્રમ રોજ મુજબ રખાયો હતો.

સોળમો દિવસ–મહા વદિ ૭ :

આખા યે મહોત્સવમાં આજનો દિવસ અત્યંત પવિત્ર અને મહત્ત્વનો હતો, કેમકે ગિરિરાજ ઉપર મૂળનાયક આદિ ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા કરવાની હતી. આથી યાત્રિકો વહેલી સવારથી તૈયાર થવા લાગ્યા હતા.

છેલ્લા બે ત્રણ દિવસથી ઋતુ જોઈએ તેવી અનુકૂળ ન હતી. ખાસ કરીને ધુમ્મસ તથા વરસાદ પોતાનું જોર અજમાવી રહ્યા હતા. પરંતુ આજે એકાએક એ નડતરો દૂર થઈ ગઈ હતી. વાદળાં વિખરાઈ ગયાં હતાં અને આકાશ સ્વચ્છ બની ગયું હતું. વળી સૂર્યનારાયણ સોળે કળાએ પ્રકાશવા લાગ્યા હતા. આથી યાત્રિકો ખૂબ જ આનંદમાં આવીને ગિરિરાજ ચડવા લાગ્યા હતા અને જલમંદિરમાં મોટી સંખ્યામાં એકત્ર થઈ ગયા હતા.

પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત તથા ઉપાધ્યાય ભગવંતો આદિ પધાર્યા બાદ શુભ મુહૂર્તે 'ॐ पुण्याहं पुण्याहं प्रीयन्तां प्रीयन्ताम्'નો મંગલ ધ્વનિ ગાજતો થયો હતો. શબ્દશક્તિથી અમે પૂરા પરિચિત નથી, પણ એટલું જણાવીએ છીએ કે આ પવિત્ર ધ્વનિથી વાતાવરણ ઘણું વિશુદ્ધ બની ગયું હતું અને તેણે ઉપસ્થિત થયેલાં સ્ત્રી-પુરુષોના અંતરમાં ભાવનાની ભભક ઠાંસીને ભરી દીધી હતી.

બાદ પ્રતિષ્ઠા વિધિ શરૂ થયો હતો અને મહામંત્રોનાં ઉચ્ચારપૂર્વક કલકત્તાવાળા શેઠ અંદરજીભાઈ મોતીચંદના શુભ હસ્તે મૂળનાયક શ્રી શામળા પાર્શ્વનાથ ભગવાનને ગાદીનશીન કરવામાં આવ્યા હતા. એ વખતનો ઉત્સાહ વર્ણવી શકાય એવો ન હતો સહુ પ્રભુની અલબેલી સુરતને વારંવાર નિહાળી રહ્યા હતા અને ભવોભવમાં તેનાં દર્શન થાય એવી ભાવના ભાવી રહ્યા હતા. શેઠ અંદરજીભાઈને, અંદરજીભાઈની ધર્મનિષ્ઠાને અમે શતશઃ ધન્યવાદ આપીએ છીએ કે જેમણે પોતાની લક્ષ્મીનો આવો સદ્વ્યય કર્યો અને મહાન પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું.

ત્યાર પછી સહસ્રફણા પાર્શ્વનાથ ભગવાનને શેઠ માણેકલાલ મનસુખલાલ અમદાવાદવાળાએ તથા શ્રીપદ્મપ્રભસ્વામીને શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ ગાદીનશીન કરી અપૂર્વ લાભ મેળવ્યો હતો. તેમને પણ અમે વારંવાર અભિનંદન આપીએ છીએ.

ત્યાર પછી જલમંદિરના ગભારામાં અન્ય બિંબોની તથા રંગમંડપમાં વીશ જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી.

પ્રતિષ્ઠાવિધિ પૂર્ણ થયા બાદ ત્યાં અષ્ટોત્તરી સ્નાત્ર ભણાવવામાં આવ્યું. તેમાં દરેક પૂજાએ રૂપિયો અને શ્રીફળ મૂકવાનો આદેશ કોલ્હાપુરવાળા શેઠ હિંદુમલજી જિતમલજીવાળાએ લીધો હતો.

આજે શ્રીમદ્રાસ જૈન સ્પેશ્યલ ટ્રેઈનના યાત્રિકો તરફથી નવકારશીનું જમણ આપવામાં આવ્યું હતું.

આવતી કાલે ગિરિરાજ ઉપર જલમંદિરનું દ્વારોદ્ઘાટન હોવાથી મધુવન-મહોત્સવ મંડપમાં તેની ઉછામણી બોલાવવામાં આવી હતી. સંગીતકાર ઘનશ્યામભાઈએ ભાવભર્યા ભક્તિરસથી ભરપુર ગીતગાન કરી યાત્રિકોમાં અનેરો ઉત્સાહ વધાર્યો હતો, એટલે ઉછા-

મણીની રકમ ઝપાટાબંધ વધવા પામી હતી. છેવટે એ ઉછામણીનો આદેશ કલકત્તાવાળા શેઠ પરિચંદજી, શ્રીચંદજી તથા ગંભીરચંદજી બોથરાએ લીધો હતો.

પૂજા, આંગી, ભાવના નિત્ય મુજબ થયાં હતાં.

સત્તરમો દિવસ–માહ વદિ ૮ :

આજે મહોત્સવનો છેલ્લો દિવસ હતો, છતાં યાત્રિકોનો ઉત્સાહ ઓસર્યો ન હતો. તેઓ ગિરિરાજ પર થનારી દ્વારોદ્‌ઘાટનની ક્રિયામાં ભાગ લેવા માટે વહેલી સવારથી તૈયાર થઈ ગયા હતા. દ્વારોદ્‌ઘાટનનો આદેશ લેનાર ભાગ્યશાળી મહાનુભાવો શેઠ પરિચંદજી બોથરા, શેઠ શ્રી ચંદજી બોથરા તથા શેઠ ગંભીરચંદજી બોથરા સહકુટુંબ સકલસંઘ સાથે વાજતે ગાજતે ગિરિરાજ ઉપર ચડ્યા હતા.

પ્રારંભમાં આચાર્ય ભગવંત પાસે જઈ, વિધિપૂર્વક વંદન કરી, વાસક્ષેપ નંખાવ્યા બાદ તેઓ ચતુર્વિધ સંઘસમેત જલમંદિર પાસે ગયા હતા. ત્યાં શુભ મુહૂર્તે ક્રિયાકારક શેઠ બાબુભાઈએ કરાવેલ વિધિ અનુસાર દ્વારોદ્‌ઘાટન કર્યું હતું અને પ્રભુદર્શન કરી કૃતાર્થ થયા હતા. ત્યાર બાદ સકલસંઘે આચાર્ય ભગવંતની સાથે ત્યાં ચૈત્યવંદન કર્યું હતું.

તે પછી આચાર્ય ભગવંતે પ્રસ્તાવોચિત દેશના દેતાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો મહિમા સમજાવ્યો હતો અને દેવ–ગુરુ–ધર્મમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધાન્વિત થવાનો અનુરોધ કર્યો હતો. છેવટે બધા યાત્રાળુઓ દર્શન–પૂજનનો લાભ લઈ મધુવનમાં પાછા ફર્યા હતા.

આજે રાજસ્થાન–પાલી નિવાસી શ્રીમતી ઉગમકુંવરબાઈ તરફથી યાત્રાળુઓને ભાતુ અપાયું હતું અને તે જ નગરના નિવાસી શેઠ મીઠાલાલજી તરફથી નવકારશીનો લાભ લેવાયો હતો.

પૂજા–આંગી–ભાવનાની રંગત રોજના જેવી જ રહી હતી.

૧૧. અભિનંદન સમારોહ

સારું કાર્ય કરવા માટે કાર્યકર્તાઓને અભિનંદન આપવા તથા તેમના પ્રત્યે બહુમાનની લાગણી પ્રકટ કરવી, એ શિષ્ટ પુરુષોએ પ્રવર્તાવેલી એક પ્રશસ્ત પ્રણાલિકા છે.

જીર્ણોદ્ધાર સમિતિના સભ્યોએ પાંચ વર્ષના ગાળામાં આ મહાતીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવી તીર્થની અપૂર્વ ભક્તિ કરી હતી. વળી તે અંગે અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠાનો ભવ્ય મહોત્સવ યોજીને સંઘ તથા શાસનની એક મહાન સેવા બજાવી હતી. ગમે તેવા મુશ્કેલ સંયોગો ઉત્પન્ન થવા છતાં તેમણે સ્વીકારેલો સેવાધર્મ છોડયો ન હતો. તેમાં જરાય ઢીલાપણું બતાવ્યું ન હતું. આથી યાત્રિક સંઘે આજ રાત્રે તેમને અભિનંદન આપવાનો એક સમારોહ મહોત્સવ મંડપમાં યોજ્યો હતો.

પ્રારંભમાં જુદા જુદા વકતાઓએ આ જીર્ણોદ્ધારની પ્રેરણા કરનાર પૂ. રંજનશ્રીજી મહારાજને ભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ સમર્પી હતી. તથા જીર્ણોદ્ધાર સમિતિના સભ્યો શ્રી નરેન્દ્રસિંહજી સિંગી, શ્રી રાયચંદ ગુલાબચંદ, શ્રી પાનાચંદ મદ્રાસી તથા શ્રી ચંદુલાલ નાગરદાસ કૉન્ટ્રેક્ટર વગેરેને તેમણે બજાવેલી સેવા માટે અભિનંદનો આપ્યાં હતાં, તેમનાં કાર્યની અનુમોદના માટે વિશિષ્ટ પ્રતીકો આપ્યાં હતાં.

પ્રત્યુત્તરમાં **શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ** જણાવ્યું હતું કે અહીં જે કંઈ કાર્ય થયું છે, તે શાસનદેવની કૃપા અને શ્રીસંઘના પુણ્ય પસાયે થયું છે, અમે તો કંઈ જ કર્યું નથી. છતાં આપે અમારા પ્રત્યે સદ્‌ભાવ બતાવીને અભિનંદન આપ્યાં છે, તે માટે અમો આપના આભારી છીએ. શક્ય પ્રયત્નો કરવા છતાં આપ બધાને કંઈ તકલીફ પડી હોય તો ઉદારદિલે ક્ષમા આપશો. શાસનહિતનાં કાર્યોમાં આપણે સહુ સંગઠિત રહીએ અને યથાશક્તિ ફરજ બજાવીએ, એ જ મારી આપ સહુને વિનંતિ છે.

ત્યારબાદ **શ્રી નરેન્દ્રસિંહજી સિંગીએ** જણાવ્યું હતું કે આ મહાન કાર્ય આપ બધા ભાઈઓનો સુંદર સહકાર મળવાથી જ થઈ શક્યું છે. વાસ્તવમાં કોઈ પણ મહાન કાર્ય સમાજના સહકાર વિના થઈ શકતું નથી.

ખુશીની વાત છે કે આ કાર્યમાં અમને જોડનાર શ્રમણીકુલ વિભૂષણા વિદુષી સાધ્વી રંજનશ્રીજી મહારાજ તથા તેમના ગુરુવર્ય આચાર્યશ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ આ પ્રસંગે હાજર રહ્યા છે અને મહોત્સવની નાની મોટી અનેક બાબતમાં તેમણે અમને સુંદર માર્ગદર્શન આપ્યું છે. એટલે આ મહોત્સવની સફલતાનો ખરો યશ તો તેમને ઘટે છે. આ સ્થળેથી હું આ બંને પૂજ્યોનો, તેમજ આ મહોત્સયને સાન્નિધ્ય આપનાર દરેક સાધુ–સાધ્વીનો અંતઃકરણથી આભાર માનું છું અને તેમના પ્રત્યે મારી કૃતજ્ઞતા પ્રકટ કરું છું.

આ મહોત્સવમાં ભાગ લેનાર દરેક યાત્રાળુને બનતી સગવડ આપવા માટે અમે પ્રયત્નો કર્યો છે, છતાં કોઈ ત્રુટિ રહી ગઈ હોય અને આપને અગવડ ભોગવવી પડી હોય તો ઉદાર હૃદયે ક્ષમા આપશો.

કેટલીક બાબતો એવી હોય છે કે જેનો દોર આપણા હાથમાં હોતો નથી. દાખલા તરીકે મહોત્સવ પુર બહારમાં ચાલી રહ્યો હતો, તે જ વખતે હવામાન પ્રતિકૂલ બન્યું અને વરસાદ જોરથી પડવા લાગ્યો. તેથી તંબૂઓમાં પાણી ભરાઈ ગયું અને આપને તકલીફ પડી, જો કે તેનું શક્ય નિવારણ કરવા માટે અમે સચિંત અને સક્રિય રહ્યા હતા, પણ રૂઠેલી કુદરત આગળ આનવીનું ગજું શું ? આ પ્રસંગે આપે નોંધપાત્ર હિમ્મત અને ધૈર્યનું અવલંબન લીધું, તે માટે આપને મુબારકબાદી આપું છું.

મહોત્સવ દરમિયાન કોઈ પ્રત્યે અવિનય આશાતના થઈ હોય કે કડવું વચન કહેવાઈ ગયું હોય તેની ક્ષમા માગી મારું વક્તવ્ય સમાપ્ત કરું છું.

ત્યારબાદ જિનશાસનના જયનાદ વચ્ચે સભા વિખરાઈ હતી અને સહુ પોતપોતાનાં સ્થાને ગયા હતા.

[૧૨]

ઉપસંહાર

શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થના જીર્ણોદ્ધારનું અને તે અંગે યોજાએલ અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનું વર્ણન અહીં પૂરું થાય છે. તેમાં રજૂ થયેલી હકીકતોનો સાર એ છે કે,

પૂ. રંજનશ્રી મહારાજે સં. ૨૦૧૦ની સાલમાં સુસાધ્વીઓ સાથે આ મહાતીર્થની યાત્રા કરી તેનાં સ્પર્શન-દર્શનથી તેમને ખૂબ આનંદ થયો, પણ તેની જીર્ણ-શીર્ણ દશા જોઈને હૃદય ઘવાયું. કોઠીના મુનીમજીને પૂછતા માર્ગ સમજાયો અને કલકત્તામાં ચાતુર્માસ થતાં એ માર્ગ નિશ્ચિત થયો. કુનેહથી કામ લેતાં આ તીર્થનાં વહીવટદાર મહારાજા બહાદુરસિંહજીને જીર્ણોદ્ધાર માટે સમજાવી શકયા. જે કામ મોટા મોટા આચાર્યોથી નહિ બનેલું તે એક સાધ્વીથી બન્યું. આનો અર્થ એમ સમજવાનો કે આપણો સાધ્વી સમાજ સત્ત્વશાળી છે અને તેમાં અનેક છૂપાં રત્નો પડેલાં છે. જો તક મળે તો તેઓ પણ ઘણાં મહાન કામો કરી શકે એમ છે.

જીર્ણોદ્ધારનો સંકલ્પ પાકો થયા પછી થોડા જ વખતમાં અમદાવાદનિસાસી શેઠ રાજેન્દ્ર માણેકલાલ મનસુખલાલ કલકત્તા આવ્યા, તેમણે આ કાર્ય માટે રૂા. ૫૧૦૦૦ આપવાની ઈચ્છા દર્શાવી અને જીર્ણોદ્ધારનાં કાર્યને ઘણું પ્રોત્સાહન મળ્યું. ત્યારબાદ શ્રીસમેતશિખર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિની રચના થઈ. પૂ રંજનશ્રીજી મહારાજ કલકત્તાનું ચાતુર્માસ પૂર્ણ કરીને સુરત આવતાં તેમના ગુરુબહેન સુરપ્રભાશ્રીજી મહારાજનો પૂરેપૂરો સહયોગ સાંપડયો અને કાર્યમાં અનેરો વેગ આવ્યો. તે માટે ખાસ પ્રચારક સમિતિની નિમણુંક થઈ.

જ્યારે એક કાર્યની લગની લાગે છે, ત્યારે તે અંગે નવા નવા માર્ગો-ઉપાયો મળી આવે છે અને સફલતા સમીપ આવતી જાય છે પૂ રંજનશ્રીજી મહારાજ તથા સુરપ્રભાશ્રીજી મહારાજને આ કાર્યની લગની લાગી અને તેઓ રાત દિવસ તેનું ચિંતન કરી રહ્યા હતા, એટલે તેમને નવા નવા માર્ગો-ઉપાયો સૂઝયા અને તે કારગત નીવડયા.

જીર્ણોદ્ધારની ઝોળીમાં નાણું પડતાં આ કાર્ય માટે એક બાંધકામ સમિતિ નીમવામાં આવી. તેણે સં. ૨૦૧૨ ની સાલથી ગિરિરાજ પર કામ શરૂ કરાવ્યું. અનેક શિલ્પીઓ તથા મજૂરો એ કામમાં જોડાયા.

આ કાર્ય માટે રૂ. દશલાખ મેળવવાના હતા, જે રકમ નાની તો ન જ કહેવાય પણ ધીમે ધીમે તેમાં પ્રગતિ થતી ગઈ અને તે રકમ મળી ગઈ. પણ હવે ખર્ચનો અંદાજ પંદર લાખ પર પહોંચ્યો હતો, એટલે નવા પાંચ લાખ રૂપિયા મેળવવાના હતા તે માટે પૂ. રંજનશ્રીજી મહારાજે અચળ શ્રદ્ધા રાખી કામ આદર્યું અને શાસનદેવની અદૃશ્ય સહાયે તેમાં સફળતા અપાવી.

ગિરિરાજ પરની ટૂંકોમાં યોગ્ય સમારકામ થયું એટલું જ નહિ, પણ જે જે વસ્તુ ભેગી કરવા જેવી લાગી તે પણ કરવામાં આવી અને તેણે સારાયે તીર્થની રોનક ફેરવી નાખી. જલમંદિર તો પાયામાંથી જ નવું બન્યું અને તેમાં આ ગિરિરાજ પર નિર્વાણ પામેલ વીશ તીર્થપતિઓ માટે વીશ કલામય ગોખલા થતાં તેની ભવ્યતામાં ઘણોજ વધારો થયો. એકલાં આ મંદિરની પાછળ જ રૂ. પાંચ લાખથી પણ અધિક ખર્ચ થયો.

જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય પૂર્ણ થતાં અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ યોજવાનો નિર્ણય થયો અને તે માટે તૈયારીઓ થવા લાગી. સમિતિના ઉત્સાહી સભ્યોએ તે માટે તન–મન–ધનનો સારો એવો ભોગ આપ્યો.

સં. ૨૦૧૭ ના માહ સુદિ ૮ તા. ૨૪–૧–૬૧ મંગળવારથી મહોત્સવનો પ્રારંભ થયો અને માહ વદિ ૮ તા. ૯–૨–૬૧ ગુરુવારે તેની પુર્ણાહુતિ થઈ. કુલ સત્તર દિવસ ચાલેલા આ મહોત્સવને પૂજ્ય આચાર્ય, ઉપાધ્યાય તથા સાધુ–મુનિઓનું સાનિધ્ય સારા પ્રમાણમાં પ્રાપ્ત થયું અને સાધ્વીઓની સંખ્યા પણ ખૂબ સારી રહી. ભારતના જુદા જુદા પ્રાંતમાંથી આવેલા હજારો શ્રાવક–શ્રાવિકાએ તેમાં ભાગ લીધો અને તીર્થભક્તિ ગુરુભક્તિ, સંઘભક્તિ સારાં પ્રમાણમાં કરી. ઉછામણીની રકમ એકંદર ઘણી સારી થઈ અને તેથી દેવદ્રવ્યમાં વૃદ્ધિ થવા પામી.

વચ્ચે બે ત્રણ દિવસ ધુમ્મસ તથા વરસાદની નડતર થઈ, પણ એ કોઈના હાથની વાત ન હતી. તેનાથી ઊભી થયેલી અગવડોને દૂર કરવા માટે સમિતિએ સબળ પ્રયાસ કર્યો હતો.

શ્રીમાન્ નરેન્દ્રસિંહજી સિંગી અને શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદ અચ્છારીવાળાએ આ કાર્યમાં ઘણો જ રસ લીધો હતો અને મહોત્સવ દરમિયાન ખડા પગે હાજરી આપી હતી.

આ રીતે શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થના ઇતિહાસમાં એક નવું પૃષ્ઠ ઉમેરાયું હતું. અને તે ચિરસ્મરણીય બન્યું હતું.

સંપૂર્ણ.

શ્રી શામળા પાર્શ્વનાથાય નમઃ

ભારતવર્ષીય શ્રી શ્વેતામ્બર જૈન સકલ સંઘે શ્રી સમ્મેતશિખર તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિ દ્વારા કરાવેલ શ્રી સમ્મેતશિખરજી જીર્ણોદ્ધારમાં રકમો આપનાર પુણ્યવંત આત્માઓની નામાવલિ.

સંઘવી માણેકલાલ મનસુખભાઈ—અમદાવાદ.

શ્રી મુંબઈના શ્રી ગોડીજી મહારાજના જૈન દેરાસરજી તથા ધર્માદા ખાતાઓની પેઢી.... મુંબઈ.

શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી અમદાવાદ.

શ્રી ભોયણીજી તથા શ્રી શંખેશ્વરજી કારખાના પેઢી.... અમદાવાદ.

શેઠ મોહનલાલ છોટાલાલ તથા શેઠ મૂળચંદ છોટાલાલ તથા શેઠ શંકરલાલ છોટાલાલ તરફથી કરાવેલ શ્રી ઉપધાન તપની સં. ૨૦૧૪ મહા૦ સુ. ૫ ની માલની ઉછામણીની ઉપજમાંથી. અમદાવાદ.

શેઠ રાયચંદ ગુલાબચંદજી તથા તેમના સુપુત્રો શાન્તિલાલ તથા સુંદરલાલ—અચ્છારી.

શ્રી મુંબઈ કોટની ઉપધાન તપ સમિતિ તથા ભાયખલા તપ સમિતિ.

શ્રી સમ્મેતશિખરજી તીર્થ યાત્રા સંઘ

શ્રી ભાવનગર જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક તપાગચ્છ સંઘ હ. શેઠ ડોસાભાઈ અભેચંદની પેઢી........ભાવનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

શ્રી ચાણસ્મા જૈન દહેરાસરજી....ચાણસ્મા (ગુજરાત)

શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનના જૈન દેરાસરજી નવસારી (ગુજરાત)

શેઠ રમણલાલ દલસુખભાઈ મુંબઈ.

શ્રી અજિતનાથ ભગવાનનું જૈન દેરાસર વાપી (ગુજરાત)

શેઠ છોટમલજી સુરાણા. કલકત્તા.

શેઠ જીવરાજજી રામપુરીયા કલકત્તા.

શ્રી આદીશ્વરજી જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક દહેરાસર ટ્રસ્ટ, રતનપોલ નગીનાપોલ, અમદાવાદ.

શ્રીમતી સુલોચના નરોત્તમદાસ જીર્ણોદ્ધાર ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ.

શેઠ ચીમનલાલ ગોકળદાસ, અમદાવાદ.

શ્રી એડન જૈન શ્વેતામ્બર શાન્તિનાથજીનું દહેરાસર, એડન કેમ્પ.

શ્રી સંઘ જુના મંદિર, મદ્રાસ.

શેઠ માણેકલાલ ચુનિલાલ, મુંબઈ.

શેઠ ધરમચંદ ઉદેચંદ જૈન જીર્ણોદ્ધાર ફંડ, મુંબઈ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક તપાગચ્છ સંઘ—નાગપુર.

શ્રી રાજનગર પાવાપુરી જૈન યાત્રિક ટ્રેન—અમદાવાદ.

શ્રી કોઠીપોલ જૈન સંઘ, વડોદરા.

શેઠ ભોગીલાલ લહેરચંદના ઘર દેરાસરજી હ૦ ચંપાબહેન—મુંબઈ.

શ્રી મારવાડી જૈન પંચ કમિટિ મસ્કતી મારકીટ—અમદાવાદ.

શ્રી તોડાની પોળ દેરાસરજી, અમદાવાદ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સંઘ. હા૦
શ્રી જૈન શ્વે. મૂર્તિપૂજક સુધારા ખાતાની
પેઢી. મહેસાણા (ઉ. ગુજરાત)

શ્રી સાઉથ ઇન્ડીયન ફ્લોર મીલ્સ પ્રાઇવેટ
લી મદ્રાસ.

શ્રી નરોડા જૈન દેરાસરજી, નરોડા(અમદાવાદ.)

શ્રી વર્ધમાન જૈન આગમ મંદિર સંસ્થા
પાલીતાણા.

૫૦ પૂ૦ ગણિવર્ય શ્રી ધર્મસાગરજી મહારાજ
તથા ૫૦ પૂ૦ પંન્યાસજી શ્રી કૈલાસ-
સાગરજી મ૦ ના ઉપદેશથી શ્રી નરોડા
ઉપધાન સમિતિ, નરોડા (અમદાવાદ)

શેઠ લક્ષ્મીચંદ ફત્તેચંદજી કોચર–કલકત્તા.

પંડિત શ્રી વીરવિજયજી મહારાજના ઉપા-
શ્રયને જૈન સંઘ, અમદાવાદ (ગુજરાત)

શ્રીમતી મણીબેન–તે વાડીલાલ દેવચન્દના
ધર્મપત્ની–અમદાવાદ.

શ્રી ભુરીબેન–તે શેઠ પુંજાલાલ નગીનદાસનાં
ધર્મપત્ની–અમદાવાદ.

શ્રી ગીરધરલાલ છોટાલાલ, અમદાવાદ.

શ્રી જાસુદબેન ચીમનલાલ તથા ચોકસી
શાંતાબેન લાલભાઈ, અમદાવાદ.

શ્રી જૈન સ્વયંસેવક શિખરજી સ્પેશીઅલ
યાત્રિક સંઘ. હ૦ મોહનલાલ દીપચંદ
ચોકસી મુંબઈ.

શેઠ હાલાભાઈ ઉગરચંદ તથા શેઠ મણીલાલ
ભગવાનદાસ અમદાવાદ.

શ્રી બગવાડા પરગણા પંચ સમસ્ત. શ્રી
અજીતનાથજી ભગવાનના દેરાસરજી,
હ૦ વજેચંદ ચુનીલાલ બગવાડા (ગુજરાત)

આચાર્ય શ્રી વિજયભક્તિસૂરીશ્વરજી મ૦ના
શિષ્યરત્ન પન્યાસ શ્રી વિનયવિજયજી
મહારાજ તથા શ્રી ગુણવિજયજી
મહારાજના સદુપદેશથી શ્રી આરંભડા
શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામિ જૈન દેરાસરજી
આરંભડા

શ્રી જૈનસંઘ હ. શેઠ આણંદજી કલ્યાણ-
જીની પેઢી ધ્રાંગધ્રા (સૌરાષ્ટ્ર)

ગાંધી વાડીલાલ નાથજીભાઈ વેજલપુરવાળાના
સુપુત્રો. કપડવંજ (ગુજરાત)

શ્રી જૈન દેરાસરજી શાંતાક્રુઝ (મુંબઈ)

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સંઘ
ડીસા (બનાસકાંઠા)

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપુજક સંઘ
મુલી (સૌરાષ્ટ્ર)

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપુજક સંઘ બારડોલી

શ્રી આગમોદ્ધારક સંસ્થા સુરત (ગુજરાત)

શ્રી મહાવીર સ્વામી જૈન દેરાસરજી પ. પૂ.
આ. શ્રી ભક્તિસૂરીશ્વરજી મ. ના
સદુપદેશથી. સમી

શેઠ છગનભાઈ ઉર્ફે મંગલભાઈ લક્ષ્મીચંદ
વડુવાલા વડોદરા

શ્રી ડાહ્યાભાઈ પ્રેમચંદ બુહારી (ગુજરાત)

શ્રી ઉમેદચંદ ભુરાભાઇ તથા તેમની સુપુત્રીઓ
સુભદ્રા બેન તથા સવિતા બેન શાહપુર
(અમદાવાદ)

શ્રી હરિપુરાના શ્રી શીતલનાથજી ભગવાનના જૈન દેરાસરજી હ. લાડુઆ શ્રીમાળી જૈન સંઘ. સુરત

શ્રી જૈન દેરાસરજી હ. રાજસ્થાન જૈન સંઘ થાણા (મુંબઈ)

શેઠ કસ્તુરચંદ ધનાજી અચ્છારી (ગુજરાત)

શેઠ નગીનદાસ હેમચંદ સંઘવી શાહપુર (જી થાણા)વાલાના સ્મરણાર્થે હ. તેમના ધર્મપત્ની ચંદનબાઈ થાણા (મુંબઈ)

શ્રી રૂપવિજયજી મહારાજનો ડહેલાનો ઉપાશ્રય અમદાવાદ

સંઘવી શેઠ માનમલ રાજાજી ચીકપેઠ બેંગલોર

શ્રી શામળાની પોળ જૈન સકલ સંઘ અમદાવાદ

શેઠ રતનાજી મોટાજી રુઘનાથજી હ. મોટાજી રુઘનાથજી પૂના

શેઠ બાલારામજી છોટમલજી બાફુ હ. ભીખમચંદજી પૂના

પ. પૂ. આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રી આનંદસાગર સૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્યરત્ન પૂ. મુનિ શ્રી ગુણસાગરજી મહારાજના સદ્દુપદેશથી શેઠ સુરજમલજી ઈન્દ્રચંદજી જાલોરી વોરા તથા તેમના ધર્મપત્ની ચંપાબાઈ ચાંદા

શેઠ અમરચંદ વજેચંદ સંઘવીની સુપત્ની મણીબેન—સુરત.

શેઠ ધારશીભાઈ ગણુપતભાઈ છેડા—મુંબઈ

બાબુ શેઠ અમીચંદ પનાલાલ ટેમ્પલ ટ્રસ્ટ—મુંબઈ.

શ્રી શેઠજીનું આદીશ્વરજીનું દેરાસરજી જામનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

શેઠ મણીલાલ મુલચંદ રીલીજીયસ ટ્રસ્ટ—અમદાવાદ.

શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈના ઘર દેરાસરજી—અમદાવાદ.

શેઠ ચિમનલાલ મંગળદાસ. અમદાવાદ.

શેઠ રાવતમલજી ભેરુદાનજી સુરાણા, કલકત્તા

શેઠ જયંતિલાલ ગણપતરામ વખારીયાના માતુશ્રી દીવાળીબેન સુરત

ધી યુનીવર્સલ ટયુરીસ્ટ બ્યુરો શ્રી બાબુભાઈ લાલભાઈ તથા પ્રભાવતીબેન બાબુભાઈ મુંબઈ

શ્રીમતી અંગુરાબાઈ સીંધી કલકત્તા

શેઠ દેવચંદ જેરામભાઈનો પરિવાર મુંબઈ

ગોપીપુરા મેઈન રોડના શ્રી કુંથુનાથજી ભગવાનના દેરાસર તરફથી સુરત

શેઠ હરિદાસ સોભાગચંદ તથા ચતુરાબેન સોભાગચંદ મુંબઈ

પ૦ પૂ૦ આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્યરત્ન પૂ૦ મુનિરાજશ્રી ગુણસાગરજી મ૦ ના સદ્દુપદેશથી શેઠશ્રી બંસીલાલજી કોચર તથા તેમના ધર્મપત્ની સુગનીબાઈ હિંગનઘાટ (વિદર્ભ)

શ્રી ખુશાલ ભુવન ઉપાશ્રય, હ ભોગીલાલ મગનલાલ સુતરીયા—અમદાવાદ.

શેઠ શાંતિનાથ વર્ધમાનની જૈન પેઢી પાલેજ (ગુજરાત)

શ્રી જૈન દેરાસરજી મલાડ (મુંબઈ)

શેઠ ફૂલચંદ હઠીચંદના સ્મરણાર્થે હ૦ શેઠ શીવલાલ ફૂલચંદ ચાણસ્મા (ગુજરાત)

શ્રી જૈન શ્વે. મૂ સંઘ, હ૦ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી, સુરેન્દ્રનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર સંઘ હ૦ શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાનની જૈન દેરાસરની પેઢી વલસાડ (ગુજરાત)

શ્રી ધનપીપલીની ખડકીના જૈન દેરાસરજી હ૦ ચમનલાલ સકરચંદ તથા નેમચંદ-ભાઈ નિહાલચંદ, અમદાવાદ.

શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજી જૈન દેરાસર ટ્રસ્ટ મુંબઈ

શ્રી નિર્મલકુમારસિંહજી નવલખા કલકત્તા

શેઠ સુબાજી રવચંદ જેચંદ જૈન વિદ્યાશાળા ટ્રસ્ટ ખાતુ અમદાવાદ

શ્રીમતી પાતુબાઈ રાયપુર

શ્રી સમેતશિખરજી તીર્થદર્શન

વિભાગ-૩

શ્રી સમેતશિખરજી તીર્થનો રાસ તથા રાસનો સંક્ષિપ્ત સાર.

ટૂંકોનું વર્ણન અને ઇતિહાસઃ-

લેખક-મુનિ દર્શનવિજયજી ત્રિપુટી-અમદાવાદ.

णमो अरिहंताणं चवण-जम्म-वय-नाण निव्वाण पत्ताणं ।
विणियादिसु तिथ्थेसु अट्ठावय-सम्मेतचंपा-उज्झितसेलपावासु ॥१॥

શિખરજી તીર્થની મહત્તાઃ—

વર્તમાન અવસર્પિણી કાલમાં ચોવીસ તીર્થંકરો થયા હતા. તેમાંના પહેલા ભ. ઋષભદેવજી અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર, બારમા ભ. વાસુપૂજ્યસ્વામી ચંપાપુરીમાં, ૨૧મા ભ. નેમિનાથજી ગિરનાર પર્વત ઉપર, ચોવીશમા ભ. મહાવીરસ્વામિ પાવાપુરીમાં મોક્ષે ગયા. આ સિવાયના ૨૦ તીર્થંકરો સમેતશિખર પહાડ ઉપર મોક્ષે ગયા હતા. તેમની સાથે અને તેમના પછી બીજા હજારો મુનિવરો સમેતશિખર પહાડ ઉપર મોક્ષે ગયા હતા.

આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે-ભારતમાં સમેતશિખર ગિરિ મોટું સિદ્ધક્ષેત્ર તીર્થ છે. તેનું પ્રસિદ્ધ નામ સમ્મેતશિખર છે. પણ તેનાં ૨૧ ટૂંકોના હિસાબે જુદા જુદા ૨૧ પણ નામ છે. તેનું અર્વાચિન નામ પારસનાથ (હિલ) પહાડ છે. જૈનાગમો, પંચાંગી, વસુદેવહીંડી, ચઉવણ્ણ મહાપુરીસ ચરિયમ્, ત્રિષષ્ઠિશલાકા પુરુષ ચરિત્ર, તીર્થંકલ્પ તથા બીજા ચરિત્ર ગ્રંથોમાં તથા તીર્થમાલાઓમાં સમ્મેતશિખર તીર્થના ઉલ્લેખો અને વર્ણનો મળે છે. જૈન મુનિવરોએ તેના આધારે સમ્મેતશિખરના સ્વતંત્ર વર્ણનના ગ્રંથો પણ બનાવ્યા હતા.

શિખરજી તીર્થના મહિમાના ગ્રંથોઃ-

૧ સમ્મેતશિખર માહાત્મ્યઃ—

મહાકવિ આ. શ્રી દેવસૂરિ તથા તેમની શિષ્ય પરંપરાનો ઇતિહાસ "જૈન પરંપરાનો

ઈતિહાસ" (પૃ. ૪૧. પૃ. ૪૬૦ થી ૫૦૧)માં વિસ્તારથી આપ્યો છે. તેમાંની "નાગોરી તપાગચ્છની શાખા"માં ૪૮મા પટ્ટધર આ. રત્નશેખરસૂરિ થયા હતા. તેમનાં સં. ૧૩૭૨ માં જન્મ, સં. ૧૩૮૫માં દીક્ષા, સં. ૧૪૦૦ માં બિલાડા નગરમાં આચાર્યપદ અને સં. ૧૪૨૮ પછી સ્વર્ગગમન થયું હતું. તેમણે ખરતરગચ્છના આ. જિનપ્રભસૂરિ પાસે અભ્યાસ કર્યો હતો. તેમને "મિથ્યાંધકાર નભોમણિ"નું બિરૂદ મળ્યું હતું. તેમણે સં. ૧૪૪૭માં ગુણસ્થાનકમારોહ સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ, વીરંજય ક્ષેત્રસમાસ સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ, ગુરુગણ-ષટ્ત્રિંશત્-ષટ્-ત્રિંશિકાવૃત્તિ, સંબોધસત્તરીવૃત્તિ, સં. ૧૪૧૮માં સિરિસિરિ-વાલકહા, સિદ્ધચક્ર લેખન વિધિ, *દિનશુદ્ધિ દીપિકા, ગા. ૧૪૪, છંદો, રત્નાવલી અને ષટ્દર્શન સમુચ્ચય વિગેરે ગ્રંથોની રચના કરી હતી. આચાર્યશ્રીએ સં. ૧૪૦૭માં ફિરોજશાહ તઘલખને ઉપદેશ આપ્યો. અને બાદશાહે તેમને સં. ૧૪૧૪માં વિવિધ ફરમાનો આપ્યાં હતાં. આચાર્યશ્રીએ ૧૦૦૦ ઘરોના માણસોને નવા જૈન બનાવ્યાં. આ. રત્નશેખરસૂરિએ આ સિવાય કોઈ ગ્રંથ બનાવ્યાનો ઉલ્લેખ મળતો નથી. પણ ખુશીની વાત છે કે પં. રૂપરુચિ ગણિના શિષ્ય પં. કવિ દયારુચિ ગણિજી "સમ્મેતશિખર રાસ" (ઢા. ૫, ગા. ૪૧)માં લખે છે કે આ. રત્નશેખરસૂરિએ સં. ૧૪૦૦ પછી સંસ્કૃતમાં "સમ્મેતશિખર માહાત્મ્ય" ગ્રં. ૧૬૦૦૦ બનાવ્યું હતું. આ માહાત્મ્ય આજે ઉપલબ્ધ નથી. સાહિત્ય પ્રેમીએ વિશેષ સાવચેત રહી આ ગ્રંથ શોધી કાઢવો જોઈએ.

૨ સમ્મેતશિખર રાસઃ—

તપાગચ્છના ગીતાર્થ પં. રૂપરુચિગણિના શિષ્ય કવિ પં. દયારુચિ ગણિએ સં. ૧૮૩૫ મહા સુ. ૫ દિને શિવપુરીમાં શ્રી પૂજ્ય વિજયધર્મસૂરિના રાજ્યમાં સંવેગી પં. દેવવિજય ગણિની દોરવણી મુજબ સમ્મેતશિખર ઉદ્ધાર રાસ (ઢાળ ૨૧, ગ્રં. ૮૦૧)ની રચના કરી હતી. આ સર્વ મુનિવરોનો વિસ્તૃત પરિચય ૨૧મા ઉદ્ધારના વર્ણન પ્રસંગે આવશે.

---

* આ ઈતિહાસના લેખકે સં. ૧૯૮૩ કાર્તિક સુદિ ૫ ના રોજ મુંબઈમાં દિનપ્રતિદિન ગુજરાતી "વિશ્વપ્રભા" નામે ટીકા રચી હતી.

શ્રી સમેતશિખરજીનો રાસ

શ્રી પાર્શ્વનાથાય નમ:

અથ શ્રીસમેતશિખરરાસ લિખ્યતે

આરંભ :—

(દૂહા)

શ્રી પારસ જિનવર નમી, નમીયે શારદ માય.
વચનામૃત રસ દીજીયે, કીજે શુભ સુપસાય. ૧
પારસ પારસ કીજીયે, પારસ પરમ નિધાન.
પારસ પરમ દયાનિધિ, સાંવલીયો રાજાન. ૨
ભૂમાંહે તીરથ ઘણાં, ગિણવા કો સમરત્થ.
ઊર્ધ્વ અધો મધ્ય લોકમેં, બહુલાં જિહાં તીરત્થ. ૩
સહુ તીરથ માંહે સરસ, સમેત શિખર ગિરિરાય.
સિદ્ધ ભયા જ્યાં વીશ પ્રભુ, સાધુ અનંત શિવપાય. ૪
વીર જિનેશ્વર ઈમ ભણે, ઈન્દ્રાદિક સુર પાસ.
સમેત શિખર તીરથ શિરે, વીશ પ્રભુ જિહાં વાસ. ૫
તે માટે તીરથ બડો, સમેત શિખર કહેવાય.
કહું રાસ હિયે જેહને, સુણતાં સુખ બહુ થાય. ૬

ગિરિપરિચય :—

(ઢાલ પહેલી)

(રાગ—ધન ધન સંપ્રતિ સાચો રાજા, એ ચાલ)

ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ પ્રવર તીરથ માંહે સાર રે.
દુરગતિ દૂર નિવારે એ ગિરિ, ઉતારે ભવ પાર રે. ધ૦ ૧
ગગન મંડલ સે બાદ કરંતો ઉંચો જિમ આસમાન રે.
ઝાડ ઝંગી ઔર ઝરણ ઝરત હૈ, મોર કરત નૃત્ય તાન રે. ધ૦ ૨
ગંધર્વનાલો સીતાનાલો, વહે જિહાં નિર્મલ નીર રે.
જાત્રી જન આવીને ત્યાં સહુ, સ્નાન કરે બેસી તીર રે. ધ૦ ૩

શીતલ નિર્મલ જલ તિહાં ઝરણે, પાવન કરી શુચિ અંગ રે.
વસ્ત્ર પવિત્ર પહરી સહુ અંગે, ચઢીયેં ગિરિ ઉતંગ રે. ધ૦ ૪

અંબા રાયણ સરસ ખજૂરાં, શીતાફલ નાલેર રે
કેલાં અનાર જરદ નારંગી, વૃક્ષ બહુ ચિહું ફેર રે. ધ૦ ૫

વૃક્ષ અનેક પહુલા વલી બહુલા, ઋતુ ઋતુ કા ફલ પૂર રે.
વાસે પરિમલ જિહાં ગિરિ ચિહુંદિસ, સમેત શિખર હેં સૂનર રે. ધ૦ ૬

કેવડા કેતકી જાય મોગરા, કુંદ મચકુંદ ગુલાબ રે.
ગંધરાજ સેવંત્રી સુગંધી, બઉલસીરી બહુ ઝાબ રે. ધ૦ ૭

રિત રિતકે સુગંધિ ફલ ફૂલેં, ભમર ભમેં ચિહુ પાસ રે.
બહુલા વૃક્ષનાં પુષ્પ સુગંધી, વાસે પરિમલ ખાસ રે. ધ૦ ૮

સિંહ ધહુકે પર્વત ઉપર, અન્ય હી જીવ અનેક રે.
ઝાડ ઝંગી મેં ચિદિસ ફિરતા, કરતા કેલ વિશેષ રે. ધ૦ ૯

યાત્રાવર્ણન :—

દેશ દેશના સંઘ મિલ આવે, બોલે જય જિન વીસ રે.
પહલી સફલ બોલાય પાલગંજે, લહી રાજની આશીષ રે. ધ૦ ૧૦

સાંવલીયા પ્રભુ પાસ કી મૂરત, બહુ ઓછવ મંડાણ રે.
પાલગંજ સે પ્રભુજી લાવે, બોલે મુખ જય વાણ રે. ધ૦ ૧૧

સંઘ સહુ મધુ વનમેં આવેં, કરિ રહે પટ આવાસ રે.
મધુવન મેં પ્રાસાદ પ્રભુ કો, જિહાં થાપે પ્રભુ પાસ રે. ધ૦ ૧૨

ઉપક્રમ :—

સમેત શિખર ગિરિ પર્વત ઉપર, ટુંક જિહાં છે વીસ રે.
વીસ ટુંકે કા નામ જૂજૂવા, કહસ્યું હિયડે હિંસ રે. ધ૦ ૧૩

ટુંક પર જે જે પ્રભુજી, લેહિ જિહાં જિહાં નિરવાણ રે.
ટુંકે ટુંકે સાધુ સિધ્યા, કહસ્યું તે હિવ જાણ રે. ધ૦ ૧૪

જિણ જિણ ટુંક ઉદ્ધાર કર્યો જિણઇ, કહસ્યું તે હિવ સબંધ રે.
કુણ કુણ દેશનાં કુણ કુણ નગરનાં, કુણ કુણ રાજ પ્રબંધ રે. ધ૦ ૧૫

જે જેહવા હોવેં તે તેહની, જે જેહવાં રંગ વસ્ત્ર રે.
પહેરી જાત્ર કરેં તે તેહવા, લહસ્યે ફલ તે તત્ર રે. ધ૦ ૧૬

જે જેતા પૌષધ કે કેતા, કર્યે જાત્ર ફલ તેહ રે.
લહેસ્યે ભવિજન લાભ જાત્રા મેં, ફલ અનંતા તેહ રે. ધ૦ ૧૭
ટુંકે ટુંકે જે જે પ્રભુ સંગ, તે તે મુનિવર તેહ રે.
જેહનું વર્ણન હોસ્યે જે આગે, સુણજ્યો ચતુર ભવિ તેહ રે. ધ૦ ૧૮
પહેલી ઢાલેં પહિલું વર્ણવ, જાણવા કાજે જેહ રે.
આગે વર્ણવ સબલ દયારુચિ, ભણસ્યે તે ગુણ ગેહ રે. ધ૦ ૧૯

(ઢાળ બીજી)

(રાગ-જોગી થારેં ઝોલી ને તુંબી હાથ મેં રે એ દેશી)

ડુંગર ટાઢો રે ડુંગર ફૂટરો રે ડુંગર પહુલો ત્રિલોયણમાન.
વીશટુંક પરિવારેં સોહતો રે, જિહાં પ્રભુ વીશ જિણંદ વખાણ મા૦ ૧
મારો મન મોહ્યો રે સમેતગિરિ તીરથે રે
તીરથ સહુમેં રે એ તીરથ સાર. મા૦

(૧) (સિદ્ધવરટૂંક :—

પહેલી એહ સમેત શિખર ઉપરે રે, અજિતનાથ નિર્વાણ વિચાર.
ચાર કલ્યાણક અજોધ્યામેં ભયારે, પાંચમું સમેત શિખર ગિરધાર. ૨
સમેત શિખર ગિરિ ઉપર સોહતો રે, મનોહર ઊંચો સિદ્ધવર ટુંક.
જિહાં પ્રભુ અજિત જિનેશ્વર સિદ્ધ થયા રે,
સહસ મુનિ સંગ આએ એહ ટુંક. ૩
લક્ષ બહોંતેર પૂરવનું આયુ રે, ભોગવી અજિત જિનેશ્વર ભાણ.
સબલ અષ્ટકર્મ કું ક્ષય કરી રે, પ્રભુ લહી અનુંભવ એક વખાણ. ૪
સમેત ગિરિ સિદ્ધવર ટુંક પર રે, મુનિ મુગત કી સંખ્યામાન.
એક અબજ અસી કોડ જ જે કહ્યા, ઊપર ચૌપન લક્ષનો થાન. ૫
બારેં અજિત અરુ અંતર સંભવ વિચેં રે, મોક્ષ ગયા સાધુ ધર ધ્યાંન.
તિણ કારણ એ શિખરગિરિ ટુંકનો રે, તીરથ મોટો એહ સુથાન ૬
કોડ બતીસ જ પૌષધ ફલ લહેં રે, ફલ તે તો જાત્રાયેં એકમાન
જોયે સમ્મેત શિખર ગિરિ જાતરા રે, કરસ્યેં લહસ્યેં ગતિ શુભવાન. ૭
પહલી એહ સમેત ગિરિ જાતરા રે, કર્યો ઉદ્ધારજ તેહનું નામ.
સાંભલજો સહુ ભવિ હિવે તેહનું રે, માત પિતા અરુ નગરી ઠામ. ૮

શ્રી અજિતનાથ પ્રભુ જન્મ :-

હિવે આદિ અજિત વિચ અંતર તે કહ્યો રે, પચવીશ કોડ લાખ સાગર જાણુ.
તેહ વિચ પચવીશ લાખ કોડ ઇંદ ભયા રે, શિખર મહાતમ તેહની વાણુ ૯
નગરી અયોધ્યાનો તે રાજવી રે, જિતશત્રુ વિજયા રાણી કંત.
લઘુ ભ્રાતા વલી જિતશત્રુના વલી રે, નામ સુમિત્ર જુવરાજપદ હુંત. ૧૦
સુમિત્રની અંગના જસોમતી રે, રુપે કહું મયણ સુકોમલ અંગ.
વિજયા જસુમતી દોનું રાણીયાં રે, દેરાણી જેઠાણી મીલ જુગ સંગ. ૧૧
ચૌદ સુપન જોડે એક રજની લહે રે, જિન ચક્રી જનની મીલ હોય.
વૈશાખ સુદિ તેરસની રજનીયે રે, અબાધા રહિત લહે સુપનાં સોય. ૧૨
વિજય વિમાન સું જીવ આવી ચવ્યો રે, ભોગવી તીસ સાગરની આય.
આવે ત્રિહૂં જ્ઞાને જો સંયુક્તથી રે, તીર્થંકર પદ તેહે ને થાય. ૧૩
જિન ચક્રી જનની પ્રસવ્યાં રે, અજિત સગર દોનુ શુભ જાત.
સુત ઉછવ રાજાતે બેહું કરે રે, જિતશત્રુ સુમિત્ર બેનુ મીલ ભ્રાત. ૧૪
ગર્ભે અજિત જિનેશ્વર તે છતાં રે, અનમી નમ્યા મિલે તે સહુરાય.
જબ રાય જિતશત્રુનો જય થયો રે, અનમ નમાયા તે સહુ પાય. ૧૫
તે પરીક્ષાયે નામ માવિત્ર ઠવે રે, અજિત સગર જુગપુત્ર અભિરામ.
અનુક્રમે અજિત સગર પ્રૌઢા હુવા રે, માં હૂલરાવે કહી કહી નામ. ૧૬
પરણાવ્યા તે બેહુને હર્ષસું રે, કરી બહુ ઓચ્છવ અધિક મંડાણ.
ઘર ઘર ઓચ્છવ તોરણ બારણે રે, હરખ ભયો સનુ રાણો રાણ. ૧૭
દૂજી ઢાલે જનમ વ્યાવ વરણવ્યો રે, અજિત સગર જુગકુમર વિખ્યાત.
અજિત સગર જુગકુમર દયાનિધિ રે, નિત જપો નામ ભલી પરભાત. ૧૮

(ઢાલ ત્રીજી)

(વૈરાગી જિનસેં લાગો અવિહડ રંગ. એ દેશી)

અજિતનાથ પ્રભુ પિતા દીક્ષાદિ :-

હિવે ધર્મઘોષ મુનિ આવીયાજી, મુનિ કરત વિહાર.
નગર અજોધ્યા પરિસરેંજી, રહે ઉદ્યાન મઝાર.
ભવિજન ! ગુણવંતા સુણજ્યો સહૂ વિસ્તાર. ૧

વનમાલી તબ દોડનેંજી, દેવેં વધાઇ તામ.
જિતશત્રુ તબ હરખીયોજી, દે વનમાલી નેં દામ. ભવિ૦ ૨

જિતશત્રુ સુમિત્ર દોઉ મિલીજી, લેઇ અપણો પરિવાર.
મુનિ વંદન વન આવીયાજી, કરી બહુ ઋદ્ધિ વિસ્તાર. ભવિ૦ ૩

કરી વંદન બહુ ભાવસુંજી, બૈઠા બેસણ ઠાંમ.
ધર્મઘોષ મુનિ તિણ સમેંજી, દે દેશના તે નામ. ભવિ૦ ૪

સુણ વાણી પ્રતિબુઝીયાજી, જિતશત્રુ સુમિત્ર દો ભ્રાત.
સંજમ લેવા ઉમહ્યાજી, કરતા મીલ દોહુ વાત. ભવિ૦ ૫

ગુરુ વાંદી ગૃહ આવીનેજી, અજિત કુંવર પટધાર.
સગર જુવરાજ પદેં ઠવેંજી, દે રાજયનાં સહુ ભાર. ભવિ૦ ૬

જિત શત્રુ સુમિત્ર બહુ મિલીજી, આવે ધર્મઘોષ સૂરિ પાસ.
લ્યેં દીક્ષા તપ આદરેંજી, કરી અષ્ટકર્મ દલ નાશ. ભવિ૦ ૭

અણુસણ કરી સુરપદ વરીજી, જિતશત્રુ મુનિ રાય.
ઇશાનેન્દ્ર પદ તે લહીજી, ઇંદ્ર રિદ્ધિ સહુ પાય. ભવિ૦ ૮

અજિત જનની વિજયા સતીજી, લહી શિવપદનો ભાગ.
ધન ધન જિન માતા પિતાજી, દેવ ગતિ અનુભવ રાગ ભવિ૦ ૯

આઠ લાખ પૂરવનૂં જી, ભોગવી અજિત સુરરાજ.
લોકાંતિક વચને સુણીજી, ચિત્ત સમજ્યા શુભ કાજ. ભવિ૦ ૧૦

ધન ધન જિન રાજા ધન ધન તુમ અવતાર.

શ્રી અજિતનાથ પ્રભુ દીક્ષા-કેવલ :-

બરસી દાન પ્રભુ દિયેજી, સંજમ સુમનબાલ,
બૈસી સુપ્રભા શિબિકા પ્રભુજી, ઓચ્છવ કરે ઇંદ્ર મિલમાલ. ધન૦ ૧૧

પંચ મુષ્ટી કરી લોચનીજી, આગાર સે ભએ અણગાર,
મઈ સુઈ ઓહિ પજ્જવ વલીજી, ચાર જ્ઞાન શુભ ધાર ધન૦ ૧૨

સહસ સંગ મુનિવર ભયાજી, ગૃહી સંજમ વ્રત ધાર,
દો ઉપવાસે પારણો જી, કરીય અજિત સુખકાર. ધન૦ ૧૩

ગામ નગર પુર વિહરતાજી, કરતા ઉગ્ર વિહાર,
આયે અયોધ્યા પરિસરેજી, ઉપન્નો કેવલ સાર. ધન૦ ૧૪

કેવલ મહિમા સુર કરેજી, કરે સમોસરણ રચનાહ,
ચૌમુખી વાણી વિસ્તરેજી, સુર નર મુનિ તિરિ વાહ. ધન૦ ૧૫

સગરચક્રી દીક્ષા :–

અજિત રાજ્ય સગરે લહ્યોજી, પાલે રાજ્ય વિશેષ,
એકણ દિવસ વધામણોજી, હોય મિલી તબ દેખ. ધન૦ ૧૬
પ્રભુ કેવલ એક વધામણોજી, ચક્ર રત્ન ઉપજંત,
એ દોનૂ એકણ સમયેજી, પામ્યો અતિ સુખ સંત ધન૦ ૧૭
પહલી વાંદી પ્રભુ ભણીજી, પછે સાધ્યા સહૂ દેશ,
સાધી દેશ અયોધ્યા ભણીજી, આવ્યા સગર નરેશ. ધન૦ ૧૮
સગર નરેશર જબ કુમારનેજી, દે આદેશ નરેશ,
જઈ અષ્ટાપદ તીર્થનીજી, કરી ઇમે જાત્ર વિશેષ. ધન૦ ૧૯
જહ્નુકુમર અદિ સાઠ સહસસુત, ચલે અષ્ટાપદ જાત,
જાત્રા કરે તિહાં તીર્થનીજી, ચિહું દિસ ફિરી વિખ્યાત. ધન૦ ૨૦
સાઠ સહસ સુત ચક્રી ના મિલ, બંધન કરે એક બાત,
એ તીરથ આસાતનાજી, ન કરે કોઈ વિધાત. ધન૦ ૨૧
જહ્નુકુમર દંડ ગ્રહેજી, ખાઈ ફેરી ચિઉ: ફેર,
ખેંચ સમુદ્ર સે ગંગા લાયો, દંડ રતન સે ઘેર. ધન૦ ૨૨
ગંગા અષ્ટાપદે ફીરેજી, ક્ષોભાણા નાગ લોક,
ક્રોધ કરીને આવીયાજી, નાગ કુમર મિલ શોક. ધન૦ ૨૩
જહ્નુસહિત સાઠ સહસનેજી, નાગ કુંવર ફૂંકાર,
ભસ્મ કર્યા સહુ તેહનેજી, થયા સુરલોકે અવતાર. ધન૦ ૨૪
કરી વૈયાવચ્ચ તીર્થનીજી; બારમા દેવલોક સાર,
એ સંબંધ જોઈજ્યોજી, આવશ્યકે સૂત્ર મઝાર ધન૦ ૨૫
પુત્ર મરણ ચક્રી સુણ્યોજી, ઉપજ્યો દુઃખ અપાર,
સુરપતિ આવી સમઝાવિયોજી, શોક નિવારી સાર ધન૦ ૨૬
ભરત પરે સંઘવી થયોજી, આયો ઉજ્જવલ ગિરિ જાત.
પૂજી પ્રથમ જિણંદનેજી, કર્યો ઉદ્ધાર વિખ્યાત. ધન૦ ૨૭
સગર ચક્રી ગૃહ આવીનેજી, ભગીરથ ને દિયો રાજ,
અજિતનાથ પાસે ભલોજી, સગર સંજમ ગૃહી સાજ. ધન૦ ૨૮
સગરે સંજમ આદરિયોજી, ત્રીજી ઢાલે એહ,
હિવે અજિત નિર્વાણનેજી, ભણે દયારુચિ અતિ નેહ. ધન૦ ૨૯

શ્રી અજીતનાથપ્રભુનિર્વાણઃ—

(ઢાલ ૪)

(ઉંબરદરિયજે ને ગાજે હોં ભટિયાણી રાણી ચઢ જુવે–એ દેશી)

હિવે સમેત ગિરિ આયા હો, મન ભાયા તીરથ ઊપરે;
કાંઈ સિદ્ધવર ટુંકે નેહ, અજીત જીનેશ્વર સ્વામી હો;
શિવ ગામી પામી મોક્ષને, કોઈ સમેત શિખરગિરિ તેહ;
સિદ્ધવર ટુંક સુહાવે હો, જીહાં આવે ધ્યાવે સિદ્ધ ને.
કોઈ લહી તિહાં અધિક સનેહ, કરી નિશ્રેણી ગિર હો;
સિદ્ધવર ટુંક સોહીયા, કાંઈ પોહતા નિશ્રેણી અનુભવ ગેહ. ૧

લક્ષ બહોતર પૂરબ હો, પ્રભુ આયુસ્થિતિ પૂરણ કરી;
કાંઈ માસ કરી સંથારો, પદ્માસન રહી સ્વામી હો.
શિવગામી પ્રભુ અનુભવ વરી, કાંઈ સહસ મુનિ સંગ ધાર;
નિર્વાણ ઉચ્છવ કરતા હો, વલિ ધરતા ઉમંગ દેવતા.
કરી વિધિ નિર્વાણ સુરસાર, સુર નંદીશ્વર ગાઈ હો;
શુદ્ધ થાઈ કરી પ્રભુ સેવના, કાંઈ બોલતા મુખ જયકાર. ૨

સિંહસેન ગણધર મુક્તિઃ—

વલી સમેત ગિરિ ટૂંકે હો, આયે સિદ્ધવર ટુંકે મુનિવરા;
કાંઈ નિર્વાણ ભૂમિ વિચાર, સિંહસેન મુનિ રાયા હો.
આયા ગણધારી અજીત નાં, કાંઈ પાયા સમેતગિરિ સાર;
અજીત નિર્વાણે ટુંકે હો, બલિ મુકે મોહ તે દેહનો.
કાંઈ જેહનૂ મન એકતાર, પાંચસે મુનિ સંઘાતે હો;
સિદ્ધ સાથે અનુભવ પદવરી, કાંઈ તરી ભવ સિંધુ પાર. ૩

હિવેં આમ નગર વિચરંતા હો, વલિ ધરતા ચરણ સુહંકરૂ;
કાંઇ કરતા ઉગ્ર વિહાર, સગર મુનીશ્વર આવે હો.
મન ભાવે અયોધ્યા પરિસરે, કાંઈ સહસ મુનીસર ધાર;
રહેં કાનન કાઉસગ્ગે હો, બહુરંગે ધ્યાન જ ધરતા.
કાંઇ આવત દોષ નિવાર, વનપાલક તવ ધાઈ હો;
બધાઈ દેવા આવિયો, કાંઈ બોલતો મુખ ઈક તાર ૪

રાય ભગીરથ પાસેં હો, ઇક સાંસે બધાઈ તિણુ દેઈ;
કાંઈ હરખ્યા સહૂ પરિવાર, રાય ભગીરથ તેહવેં હો.
તે દેવે સાર મુદ્રા મણી, કાંઈ બનપાલિકને તિણુ વાર;
દાદા બંદણુ કાજે હો, બહુ સાજેં વાજા બાજતે.
કાંઈ ગાજતા ગયવર સાર, અશ્વ, રથ, પૈદલ પૂરા હો;
બહુ સંગ શૂરા મલપતા, કાંઈ નગરના બહુ નરનાર. ૫
કાનન માં સહુ આવે હો, બહુ ભાવે મુનિજન વાંદતા;
કાંઈ બેઠો (ઉચિત) ઠામ, દેસના દ્યે મુનિરાયા હો.
મન ભાયા આગમ ભાષતા, કાંઈ બોધવા ભવિજન કાજ;
મીઠી અમીરસ વાણી હો, ભવ્ય પ્રાણી સુણી મોહ્યા.
કાંઈ પ્રતિબુદ્ધ એ કેઇ તામ, રાજા ભગીરથ જંપે હો;
મુનિ સંપે વચન શુભ ઉચરે, કાંઈ કહેં મુનિને કરે પ્રણામ. ૬
સ્વામી મુઝ નિસ્તારો હો, ભવ તારો વારો દુખ ને;
કાંઈ અનુભવ કિમ હોંવે હાથ, મુનિ મુખ વચન રસાલેં હો.
શુભ ઢાલે વચન ઈમ ઉચરે, કાંઇ કરો શિખરની જાત;
પિતર ને પૂજી લહો, મન વાંછિત સિદ્ધિ આપણા.
કાંઇ તરિયે ભવ જલ પાથ, ગુરુ વાણી ભવણેં હો;
મુખ્ય પણેં કરવું એ સહી, કાંઈ અતિ હિય મેં હર્ષાત. ૭
ગુરુ વાંદી ઘર આવેં હો, પઠાવે સંઘ કંકોતરી;
કાંઇ કરે હિવેં સંઘ તયાર, બીસ સહસ ગજ ગમતા હો.
મદ ઝરતા અતિ બહુ ઝૂમતા, કાંઇ કરતા કેલિ અપાર;
કેઇ હોદા ગજ સોહેં હો, કેઇ મોહેં અંબાવાડિયા.
કાંઇ ગુંજત જિમ જલ ધાર, ઉરકી ઐરાકી કેઇ હો;
કેઈ કાછી ધાઠી જાતના, કાંઈ જાુરી બીસ હજાર. ૮
ગજ રથ, અશ્વ રથ, બહુલાહો, કેઇ બહુલા વૃષભ રથ સોહતા;
કાંઇ રથ પિણુ બીસ હજાર, સુછાલા મધરાલી હો.
અડિયાલા પાલા કંકડા, કાંઇ પાલા લખ બીસ હજાર;
દેવ સુખાસન કેઇ હો, કેઇ ચકડોલ સુહામણા.
કાંઈ સહસાગમ કેઇ ત્યાર, ખાતી નહિ ભોઈ હો;
કોઈ બેલદાર સંઘ મેં ઘણા, કાંઈ દીવીધરા હૈ અપાર. ૯

સંઘ ચતુર્વિધ સજલો હો, નિઠલો નહીં કોઇ સંઘ મેં;
કાંઈ દ્રવ્યે સહુ ભરપૂર, કોઠારી ભંડારી હો.
વ્યાપારી સારી વસ્તુના, કાંઇ સેઠ સારથવાહ સનૂર;
વાજીંત્ર વિવિધ પ્રકારે હો, બાજા ઘણા બાજતા.
કાંઈ કરતા પ્રભુ ગુણ ચૂર, ગયન વિણ બહુ ગાવે હો;
રાગ રાગણી સ્વર છંદસે, કાંઇ તાન માન કરી સૂર. ૧૦
ઇહ વિધ સંઘ સજાઇ હો, અધિકાઈ નિસાણ કેઇ ભલા;
કાંઈ સંઘના બહુ વરણાવ, રાજા ભગીરથ જેહવો.
વલી તેહવો નહિ કોઈ જોડલો, કાંઈ સંઘપતિ નામ ધરાવે;
રાજ લોકા બહુ તેરી હો, ઇંદ્રાણી જાણે અપ્સરા.
કાંઈ દાસદાસી મિલ ભાવ, વલિ બહુ લોંકરી બહુલે હો;
સંઘ સઘલો લોકેં સામઠો, કાંઈ બહુ વહાં ડેરા તણાવ. ૧૧
જુંજુ તિલક કરી મન ભાલે હો, ખિસાલે ચોખા ચાલિયા;
કાંઈ મંગલિક શ્રીફલ હાથ, શુભ લગને શુભ જાગે હો.
શુભ વેલા ભલી માહિં ઈની, કાંઈ બિદા ભઈ બહુ સાથ;
સગર મુનીશ્વર પાસે હો, ઉલ્લાસે કરે બહુ બિનતી.
કાંઈ મયા કરો મુજ નાથ, જાત્રા શિખર ગિરિ સંગે હો;
બહુ રંગે અયોધ્યા સુ સંચર્યા, કાંઈ જપતા નવપદ ગાથ. ૧૨
બાલા બૂઢા સંગે હો, મન રંગ ઉમંગે ચાલતા;
કાંઈ કરે ત્રિણ કોસી મુકામ, છયેહરી પાલતા હો.
ટાલતા ઈર્યાપથ દોષને, કાંઈ ગાતા પ્રભુ ગુણ ગ્રામ;
અનુક્રમે શિખર ગિરિ નિરખી હો, હિય હરખી વધાવે ગિરિ મણી;
કાંઈ સોને રુપે દામ, મધૂ વન મેં જબ આવે હો;
બહુ ભાવે ગિરિ વંદન કરેં, કાંઈ આરતી ઉતારે તામ. ૧૩
ચઢી સમેત ગિરિ પાજે હો, બહુ રાજે મિલ મિલ થોકસું;
કાંઈ ગંધર્વ નાલે આપ, ચરણ પરવાલી સજલે હો.
નિર્મલ થઈ થાક ઉતારતા, કાંઈ તિહાં સહુ સંગે થાય;
ફિર બહતા તૂલિ આગે હો, બહુ રંગે ચઢતા મન કરી.
કાંઈ હરખી તસહુ ઉંમાય, સીતા નાલે આવી હો;
મન ભાવી ભાવી વીસમો લહેં, કાંઈ બાલા બૂટા સુખ પાય. ૧૪

શિખર અતિશય ભારી હો, સુખકારી ખેદ ન કોઈ લહે;
કાંઈ રાજી સહુ નરનાર, મૂલ શિખર ગિરિ ચઢિયા હો.
વલિ સરિયાકાર જનમતણા, કાંઈ સિદ્ધવર ટૂંક દિલ ધારા;
સુરપતિ થુભે રચિયો હો, તિહાં નિરખી અજીત જીનરાયને.
કાંઈ મન મેં હર્ષ અપાર, વંદન કરે મન ભાવે હો,
તિહાં ધ્યાવે અજીત જીન નામને, કાંઈ સુખ ઉચરે જયજયકાર. ૧૫
પૂજા બહુ વિધ સારે હો, મન ધારે પ્રભુ ગુણ ગાવતા;
કાંઈ બહુ વિધ ભક્તિ કરંત, ભાગીરથ બડ ભાગી હો.
અતિરાગી અજીત જીન પોતરો, કાંઈ પિતૃ ચરણ પૂજંત;
સ્નાત્ર સત્તર પ્રકારી હો, અધિકારી અષ્ટ પ્રકારની.
કાંઈ સેવા કરે, હરષંત, ભાગીરથ મન ભાવે હો;
પ્રાસાદ કરાવે તેહવો, કાંઈ પ્રથમ ઉદ્ધાર કરંત. ૧૬
ગગન મંડલ તિણુ વેલા હો, બહુ ભેલા વાજીંત બાજતા;
કાંઈ સુર સહુ મિલતે આપ, પુષ્પે વૃષ્ટિ બહુ કરતા હો.
ઉચ્ચરતા શબ્દ જય જય ભલા, કાંઈ આવી નમે પ્રભુ પાય,
ઉપજ્યો કેવલ જેહવે હો, વલિ તેહવે સગર મુનીસને;
કાંઈ લોકાલોક દીખાય, કેવલ ઉચ્છબ કરતા હો,
બહુ ધરતા હરખ સહુ દેખતા, કાંઈ સેવતા કેવલી પાય. ૧૭
લોકા લોક પ્રકાસે હી, સુખ ભાષે દેસના નિરમલી,
કાંઈ સગર કેવલી તિણુવાર, શ્રવણુ સુણે ભવ્ય પ્રાણી હો.
જિનવાણી અમીરસ સું ભલી, કાંઈ અતિ આંણી એક તાર,
સગર કેવલી પાયો હો, નિછંણિ સવાયો તે ભલો.
કાંઈ સિદ્ધવર–ટૂંકે ધાર, સરસ મુનિ ઘાતે હો,
મુનિ ખાતે અનુભવ નિર્મલી, કાંઈ સમેત શિખર પાર સાર. ૧૮
હિવે ભાગીરથ રાયા હો, મન ભાયા તીરથ ઉપરે,
કાંઈ તીરથ રખવાલ સાર, સહા જસ દક્ષને અજિત બાલા હો.
અધિષ્ટાયક ને . તેડવે, કાંઈ ભાગીરથ સુખકાર,
સુરપતિ નરપતિ બોલે હો, ધન ધન ભગીરથ રાય ને.
કાંઈ જિણુ કીધો રે ઉદ્ધાર, પ્રથમ એ ગિરિવર ના હો,
ગુણ વર્ણંવ્યા નિર્વાણુના, કાંઈ સુણુજ્યો સહુ નરનાર. ૧૯

કરી આગમની સાખેં હો, શુભ આવે દાખે ગિર ભણી,
કાંઈ ભલા વીશ નિર્વાણ, વીર જિનેશ્વર ભાખ્યા હો.
સહુ દાખ્યા શિખર માહાત્મમેં, કાંઈ તે કહિયા નિર્વાણ,
ચૌથી ઢાલ મઝાર હો, એ પ્રથમ ઉદ્ધારજ વર્ણવ્યો.
કાંઈ એહી શાસ્ત્ર બખાણુ, જાણુ અજાણુ મ હોજ્યો હો,
જો જો એ દયારુચિ ભાખ્યાં, કાંઈ સત્ય વચન એ જાણુ.

(ઢાલ ૫)

(નણુદલ હે નણુદલ ચૂડલેં જોબન ઝીલા રહ્યો એ-દેશી)

દત્તધવલ ટુંક :—

સમેત શિખર ગિરિ ભેટિયે, મેટિયે કર્મ કલેશ,
કરિયે આતમ નિર્મલુ, અનુભવ સુર ફલ હેસ. ૧
સહ સમેત ગિરિ સેહરો, ગહરો ટૂંક વિશાલ,
દત્ત ધવલ ગિરિ ઊપરે, તીરથ તેહ નિહાલ. ૨
દત્ત ધવલ ગિરિ ઊપરે, હિવેં નિર્વાણ વિચાર,
તે સુણજો સહુ સાજના, આલસ દૂર નિવાર. ૩

સંભવજિન ચરિત્ર :—

સાત્વથી નગરી ભલી, રાય જિતારિ નામ,
રાણી સેના સોહામણી, પટરાણી ગુણ ધામ. ૪
સૌમ્ય સપ્તમગ્રૈવેયક સેં, ઉવરિમહિટ્ઠિમ ગોત્ર નામ,
તે સુર સુખ તિહાં ભોગવી, સ્થિતિ પૂર્ણ કરી તામ. ૫
આયુષ ઉત્કૃષ્ટો ભોગવી, ગુણતીસ સાગર માન,
જઘન્ય પલ્ય (સાગર) અઠાવીસનું, એ આયુ સ્થિત માન. ૬
ફાગણ સુદી અષ્ટમી દિને, ચ્યવી સેના કૂંખે ઉપજંત,
તિણ દિન અર્ધ રાત્રને, સુપના ચૌદહ લહંત. ૭
માઘ સુદી ચઉદસ રયણીયે, સંભવ જન્મ લહંત,
આઠ કુમરી સૂતગ હરે, જન્મોચ્છવ દેવ કરંત. ૮
જિન માતા પિતા ગૃહ ધન ભરી, સુર થાનિક પહુચંત,
જિન માત પિતા ઉચ્છવ કરી, સંભવ નામ ઠવંત. ૯

ઇક્ષ્વાકુ વંશ કુલગર ભલો, ચઉસય ધનુષ દેહમાન,
અશ્વ લંછન પ્રભુ ચરણ મેં, કંચન પ્રભુ તનુ વાન ૧૦
આયુ લક્ષ સાઠ પૂર્વનું, ત્રિણ જ્ઞાન સંયુક્ત,
અનુક્રમે પાણિગ્રહણ કર્યું, નર ભવ સુખ લહંત. ૧૧
પિતા આયુ પૂરણ કરી, પદ ઈશાનેંદ્ર લહંત,
જિન માતા મોક્ષનું સુખ લહ્યું, સંભવ રાજ્ય કરંત. ૧૨
તજી સંસાર ની ભાવના, મોહ કુટુંબ તજંત,
સંયમ સાવત્થીયે લહ્યું, કેવલ સાવત્થી હુંત. ૧૩
આયા શિખર ગિરિ ઊપરે, દત્ત ધવલ ગિરિ ધાર,
લહી જિહાં અનુભવ નિર્મલો, ગિરિ તીરથ કરી સાર. ૧૪
સંભવ જિન સંગે લહ્યું, સાધુ સહસ શિવ ઠાણ,
દત્ત ધવલ ગિરિ ઊપરે રે, થયું શુભ નિર્વાણ. ૧૫

દ્વિતીય ઉદ્ધાર :—

ઉદ્ધાર સુણો હિવે ગિરિ તણો, દૂજો જેહ પ્રકાર,
કુંણ કર્યું તેહી વર્ણવું, સુણો ભવિ ચિત્ત ધાર. ૧૬
અંગ દેશ છે સુહામણો, હેમ નગર વિશાલ,
પુરજન તિહાં ધર્મી ઘણા, તેહના મન શુભ લાલ. ૧૭
જિહાં ધર્મી હેમદત્ત રાજીયો, પ્રધાનો પ્રતિપાલ,
રાજ કરે રંગે ભલે, ભાગ્ય અન્નલ વિશાલ. ૧૮
ઋદ્ધિ રમણી રાજ્ય ભોગવે, પિણ સુત નાહીં એક,
તિણસું તે ખિલખો રહે, કરે ઉપાય અનેક. ૧૯
એકદા નગરને પરિસરે, વિચરતા મુનિરાય,
સંગ સાધુ પરિવારસું, રહે કાઉસગ્ગ તિહાં આય. ૨૦
શ્રી સંભવ જિન રાજનો, ગણધર પ્રથમ વિચાર.
નામે ચારુક ગણધરુ, તે મુનિ હૈ સુખકાર. ૨૧
બનપાલક જાઈ રાયને, દેવે બધાઈ તામ,
સોવન જડિત મુદ્રા મણી, દેઈ દાન અભિરામ. ૨૨
હેમદત્તે ગુરુ વાંદિયા, કરી મન બહુ ભુભાવ,
બેઠો બૈસણ ઠામ મેં, આણી મન ઉચ્છાવ. ૨૩

દે દેશના ગુરુ ધર્મની, જિન ના વચન રસાલ,
નર ભવ પામી પ્રાણીયા ! ટાલો મદ મન વાલ. ૨૪
સુણી વાણી રાય રીઝિયો, કહે હેમદત્ત કર જોડ,
પુત્ર નહીં એક માહરે, એહ મોટી જી ખોડ. ૨૫
કહે ચારુક ગણધર રાયને, સુણો હેમદત્ત રાય,
ધર્મ ભલો સંસાર મેં, ધર્મે નવ નિધિ ધામ. ૨૬
દેવ અરિહંત ને પૂજિયે, દયા દિલ મેં ધાર,
પાંચે ઇંદ્રી વશ કરો, દીજે દાન અપાર ૨૭
તીરથ જાત્રાએ ફલ ઘણું, કરો ઇમ તીર્થ ઉદ્ધાર,
તેહથી મન વંછિત મિલે, સુખ લહો અભિનવ સાર. ૨૮
રાય બાણી સુણી ગુરુ તણી, કહે ગુરુ ને રાય એહ,
માહરે મન એક પુત્રની, કૈસે લહિયે તેહ ? ૨૯
ગુરુ કહે હિવેં તુમે સાંભલો, કરો સમેત ગિરિ જાત્ર,
પીત વસ્ત્ર પહેરી કરી, કરિયે નિર્મલ ગાત્ર. ૩૦
છ છહરી શુદ્ધ પાલતા, કરવો હલુવો વિહાર,
કોઈ જીવ દુખી ના હોવે, ' જાત્રા એહ વિચાર. ૩૧
સુણી વાણી ગુરુરાયની, કરી બહુલો સંઘ,
ચઉવિહ સંઘ સુપરે કરી, આવે ગિરિ ઉમંગ. ૩૨
કરી સમેત ગિરિ જાતરા, કર્યો હેમદત્તે ઉદ્ધાર,
નિજ આતમ સફલો કરી, ખરચી દ્રવ્ય અપાર. ૩૩
સમેત શિખર ગિરિ જાતરા, લાભ લેઈ ભર પૂર,
પુણ્ય તણા પ્રભાવ થી, થયો પુત્ર સનૂર. ૩૪
હેમદત્ત રાય ફલ પામિયો, તિમ ભવિ ને ઇમ હોય,
કરિયે શિખર ગિરિ જાતરા, લાભ અનંતો જોય. ૩૫

દ્વિતીય ટૂંક મહિમા :-

એહ સમેત શિખર પરે, દત્ત ધવલ ગિરિ ટૂંક,
મુનિવર સિધ્યા તે કહું, ભવિ સુણો આલસ મૂક. ૩૬
સંભવાદિ નવ કોડાકોડી, લક્ષ બહોત્તર તેહ,
ઊપર સહસ બયાલીસ, પાંચસે ઊપર જેહ. ૩૭

દત્ત ધવલ ટૂંક ઊપરે, લહે મુનિવર શિવ વાસ,
તિણુ સમેત શિખર ગિરિ, ભેટચાજી પૂગે છે આસ. ૩૮

એહ સમેત ગિરિ જાત્રનો, ફલ કેતો હી લહેસ,
લાખ બયાલીસ પૌષધ કરે, એતો ફલ હે વિશેષ. ૩૯

શિખર સમેત ગિરિંદનો, એહ દૂજો ઉદ્ધાર,
ભવિ સુણુજ્યો મન થિર કરી, જ્યું પામો ભવ પાર. ૪૦

સમેત શિખર માહાત્મ્ય અધિકાર :–

ચઉદે........સંવચ્છરે, શિખર માહાતમ તેહ,
રત્ન શેખર સૂરિ કર્યો, સોલ સહસ સંખ્યા જેહ. ૪૧

શિખર માહતમ મેં કહ્યો, બહુ વર્ણન અધિકાર,
કિંચિત એહ ઉદ્ધાર મેં, ભાખ્યો એ નિરધાર. ૪૨

પાંચમી ઢાલે એ વર્ણવ્યો, શિખર સમેત ગિરિંદ,
દયા રુચિ બહુ રંગ સું, ગાયો એહ આણુંદ. ૪૩

(ઢાલ છઠ્ઠી)

(સંભવ જિનવર વિનતિ, અવધારો ગુણુ ગ્યાતારે, એ દેશી)

(૩) આનંદ ટૂંક :–

ધન્ય એહ સમેત શિખર ગિરિ, તીરથ એહ ઉદ્ધાર રે,
જે વાંદે ગિરિવર એ ભલો, તે પામે શિખ સુખ કાર રે. ૧

તીજી સમેત શિખર પરે, આનંદ ટૂંક સુહાય રે,
અભિનંદન જિન જિહાં પ્રભુ, સહસ મુનિ સંગ આયરે. ૨

અભિનંદન મુનિ સહસસું, પામી શિવ મગ ખાસરે,
લહી નિર્વાણુ શિખર પરે, કરી જિહાં અનુપમ વાસ રે. ૩

પહલી જાત્રા આનંદ ટૂંકની, કરી જેહનો કહું હું નામ રે,
ભવિ સુણો આલસ મુકીને, ચિત આણી નિજ ઠામ રે. ૪

ત્રીજો ઉદ્ધાર :–

ધાતકી ખંડે પૂરણુ પુર ભલૂં, રત્ન શેખર રાજા રે,
જિણુ એહ સમેત શિખર ગિરિ, કરી જાત્ર વધારી વાન રે. ૫

આનંદ ટૂંક મનોહર ઊપરી, કિયો જિણ પ્રથમ ઉદ્ધાર રે,
ત્રીજો ઉદ્ધાર એહ ગિરિ તણો, કર્યો તેહ સુખ કાર રે. ૬

તૃતીય ટૂંક મહિમા :–

વલી આનંદ ગિરિ પર મુનિ વરુ, તિહાંતેર કોડા કોડી રે,
સિત્તેર કોડ સતરે લક્ષ ઉપરે, બયાલીસ સહસની જોડી રે. ૭
સપ્તસય ઊપર એતા મુનિવરૂ, આનન્દ ગિરિ પર સિધા રે,
તે કારણ તીરથ બડો, જિહાં ગિરિ એ પ્રસિદ્ધા રે. ૮
ફલ કેતો આનંદ ગિરિ ભેટતા, પૌષધ લક્ષનું જેહરે,
તીરથ ભેટયા ફલ હૈ તિણિ, એ તીરથ અનુભવ ગેહરે. ૯

(૪) અવિચલ ટૂંક :–

એહ સમેત શિખર ગિરિ સોહઉ, શોભા સુંદર સારો રે,
અવિચલ ગિરિ હૈ મનોહરુ, ચૌથો તીર્થ ચિત ધાર રે. ૧૦
આએ સુમતિ ઈણ ગિરિ પરે, ચઢે સમેત ગિરિ પાજ રે,
સહસ મુનિ સંગે લિયા, આવ્યા અવિચલ ગિરિરાજ રે. ૧૧
સુદિ ચૈત્ર નવમી દિન પ્રભુ, શુદ્ધ કાઉસગ્ગ ધારે રે,
તીસ પૌષધ ગ્રહી પ્રભુજીરે, વારી કર્મ વિકાર રે. ૧૨
લહી નિર્વાણ અવિચલ જિહાં ગિરૈ, સહસ મુનિ બલી જેમ રે,
કરી અણસણ અનુભવ પદ વરી, પ્રભુ સંગે સહુ તેમ રે. ૧૩
સુમતિ જિન તીર્થ અવિચલ ગિરિ, થાપ્યું તેહ શુભ ઠામરે,
વર્તાવી મહિમા તીરથ કરી, સહુ ભવિ જન ને કામ રે. ૧૪

ચોથો ઉદ્ધાર :–

ચૌથો ઉદ્ધાર કર્યો જે કિણે, કહું વલી તેહનું નામ રે,
વલી સુણજો સાજન સહૂ તેહનો, વર્ણવ તે સહૂ તામ રે. ૧૫
પદ્મ નગર કો રાજવી, આનંદ સેન જે રાવ રે,
તે આવ્યો સમેત ગિરિ જાતરા, કરી મનથી બહુ ભાવ રે. ૧૬
પ્રથમ વલી અવિચલ ગિરિ, ઉદ્ધાર આનંદ સેને કીધો રે,
જિણ લાભ અનંતો પામીયો, વલી પામ્યો બહોલી સિદ્ધ રે. ૧૭

ચતુર્થ ટૂંક મહિમા:—

એહ અવિચલ ગિરિ ઊપરે, અવિચલ થયા મુનિ કેતા રે,
હિવે સુણજ્યો જેહ થયા તે કહું, સિધ્યા મુનિવર જેતા રે. ૧૮

એક કોડા કોડી ચૌરાસી કોડ વલી, બહોત્તર લાખ વિશેષોરૈ,
સહસ ઈક્કાસી સાતસે ઊપરે, તિહાં સીધા મુનિ સુવિશેષો રે. ૧૯
સમેત ગિરિની ચૌથી ટૂંકના, દર્શને શ્યો હોવે લાભ રે,
કોડી એક પૌષધ ફલ કહ્યો, એતો થાએ લાભ રે. ૨૦
ચૌથો અવિચલ ગિરિ તીર્થકું, બાંદો ભવિ બહુ ભાવે રે,
સબલો અવિચલ પદ તુમે લહો, વલી લહો ભવજલ નાવ રે. ૨૧

(૫) મોહન ગિરિ ટૂંકઃ—

પાંચમું સમેત ગિરિ ઊપરે, મોહન ગિરિ મહંત રે,
મો(હે) સુર–ખેચર–ભૂચર–નર વલી, વલી મોહે મુનિ મહંતરે. ૨૨
જગ તારક પદ્મ પ્રભુ જિનવરુ, ત્રિભુવન નાયક સ્વામી રે,
આયે એહ સમેત ગિરિ પરૈ, ચઢવા શિવપુર ધામ રે. ૨૩
પ્રભુ નિરખી મોહન ગિરિ ભલૂં, અણુસણનું મન કીધું રે,
તીસ દિવસ પદ્માસન કરી, મન વાંછિત ફલ લીધું રે. ૨૪
મગસિર વિદિ એકાદસી દિને, પામ્યા મુક્તિનું ઠામ રે,
ત્રિ સહસ (સય) અડ સઠ (સય) જિન સંગે મુનિ,
એ તીરથ શુભ ધામ રે. ૨૫

પંચમ ઉદ્ધારઃ—

પ્રથમ કિણ મોહન ગિરિ ઉદ્ધર્યું, કહું તેહનું નામ રે,
ભવિજન હુંસે સુણજ્યો સહુ, જાણવાનો એ કામ રે. ૨૬
નગરી પ્રભાકેર બંગ દેશ મેં, સુપ્રભ રાજા જેહ રે,
જાત્રા જિણે કરી સમેત ગિરિ તણી, ભાવે બહુ સસનેહ રે. ૨૭
રાજા સુપ્રભ મોહન ગિરિ, કાર્યો ઉદ્ધાર જિણ વહેલો રે,
જગમેં યશ બહુલો જિણ લિયો, જગ યશ તાસ પ્રસિદ્ધિ રે. ૨૮
ભાખ્યો પાંચમો ઉદ્ધાર એ, રાય સુપ્રભ જિણ કીધો રે,
ધન ધન તેહના માતા પિતા, ધન કુલ વંશ પ્રસિદ્ધો રે. ૨૯

પાંચમી ટૂંક મહિમાઃ—

મોહન ગિરિ પર મુનિ કેતા, સંખ્યાએં જે વહતા રે,
કોડ નિન્યાણુ સત્યાશી લાખ, સહસ તેયાલ લહંતા રે. ૩૦
વલી ઊપર સાતસે સત્તાવીશ, એતલા મુનિ મહંત રે,
મોક્ષ ગયે નમો નિત પ્રતે, સિદ્ધ ભયે જો સંત રે. ૩૧

જાત્રા ફલ મોહન ગિરિ, કરે પૌષધ એક કોડ રે,
તેતો ફલ પૌષધ સે હોવે, ગિરિ તેતા ફલ જોડ રે. ૩૨
પંચ(મ) ગિરી છઠી ઢાલે ઉદ્ધર્યા, શિખર ગિરિ વરણાવ રે,
દયા રુચિચે સમેત ગિરિ, બોલ્યો વર્ણવ ભાવે રે. ૩૩

(ઢાલ ૭ મી)

(ત્રિભુવન નાયક તુજ વિણ દૂજો—એ દેશી)

૬ પ્રભાસ ટૂંકઃ—

ત્રિભુવન નાયક તીરથ મોટો, સમેત શિખર ગિરિ રાયાજી,
ધ્યાવે મુનિ સુર નર એ ગિરિને, પૂજી પ્રણમે પાયાજી. ૧

સમેત શિખર ગિરિ તીરથ ઊપર, પ્રભાસ સુહાયા જી,
છ ટૂંક સુપાર્શ્વ પ્રભુજી, નિરખી ટૂંક હર્ષાયા જી. ૨
પાંચસૌ મુનિ સંગ લેઈ સુપારસ, પ્રભુજી સમેતગિરિ આયાજી,
ટૂંક પ્રભાસે ધ્યાન ધરીને, પદ્માસન જિહાં ઠાયા જી. ૩
તીસ દિવસ ઉપવાસ ગ્રહીને, કરી દૃઢ ચિત્ત મન લાયાજી,
ફાગુણ વદી સપ્તમી દિવસે, લહી નિર્વાણ સવાયાજી. ૪
પાંચસૌ મુનિ વલી શ્રી જિન સંગે, અનુભવ લીલા પાયાજી,
ટૂંક પ્રભાસ એ તીરથ થાપ્યો, સમેત શિખર ગિરિરાયાજી. ૫

ષષ્ઠ ઉદ્ધારઃ—

હિવે ટૂંક પ્રભાસે પ્રથમ જ જાત્રા, કુણ કરી ? સો હિવે બોલેજી,
વલી ઉદ્ધાર કર્યો જે ટૂંકનો, તેહનું નામ અતોલ જી. ૬
ઉદ્યોત નગરનો રાજા ઉદ્યોતક, રોગે તનુ જેહનું ખીણજી,
કોઢ રોગ શરીર મેં ઉપનો, તેહથી થયો છે દીન જી. ૭
નગર ઉદ્યોત બન એક જિન મંદિર, શ્રી ઋષભદેવ પ્રાસાદજી,
રાય ઉદ્યોત નિત સેવા સારે, દૂર હરી પ્રમાદ જી. ૮
એક દિવસ રાય ઋષભ કે આગે, ભાવના મન શુદ્ધ આવે જી,
તિણ વેલા તિણ ઠામે પહુંતા, જંઘા ચારણ મુનિ આવે જી. ૯
વાંદી ઋષભ દેવ મુનિ ચારણ, સભા મંડપમાં બેસે જી,
ઉદ્યોતક મુનિ ચારણ વાંદી, કર જોડ સન્મુખ બેસે જી. ૧૦

ચારણ મુનિ ઉપદેશ પ્રરૂપે, સુણે ઉદ્યોતક રાય જી,
વાણી સુણ રાજા મન હરખ્યો, તન મન હરખિત થાય જી. ૧૧
ઉદ્યોતક રાય કહે કર જોડી, સ્વામી મુઝ તનુ રોગ જી,
કિમ જાયે સો ઉપાય કહીજે, તિણથી ટલે મન સોગ જી. ૧૨
કહે રાજાને ચારણ મુનિવર, જાત્રા સમેત ગિરિ કીજે જી,
સુપાર્શ્વ તીર્થ પ્રભાસક ટૂંકે, જિહાં ઉદ્ધારજ કીજે જી. ૧૩
શ્યામ વસ્ત્ર પહેરી ઇમ અંગે, જાત્રા શિખર ગિરિ કરીયે જી,
શુદ્ધ મન શુદ્ધ ભાવ ધરીને, ચઢીયે ઇણ ગિરિવરીયે જી. ૧૪
જંઘા ચારણ કહી ઉતપત્યા, હિવે રાજા મન રીજ્યો જી,
પહરી શ્યામ વસ્ત્ર મન રંગે; જે મન ભાવ તે સીજ્યો જી. ૧૫
સંઘ કરી સમેત ગિરિ આયા, છે છે હરી પાલતા જી,
શ્યામ વસ્ત્ર પહેરી ગિરિ ચઢિયા, મુખ જય જય બોલંતા જી. ૧૬
શિખર ગિરિ પ્રભાસક ટૂંકે, મન રંગે તેમ હોતા જી,
પૂજી સુપાર્શ્વ તીરથ ભાવે, કરી ઉદ્ધાર સમ હોત્રા જી (?). ૧૭
તિણ વેલા તિણ સમયે રાયનો, રોગ ગયો તબ દૂરે જી,
રાજા દિલ હરખ્યો તે પૂરો, ઉદ્ધાર છ ટૂંક ના પૂરે જી. ૧૮
જાત્રા કરી રાજા ઘર પહોંતા, મનના કારિજ સિદ્ધા જી,
ભાવે એ તીરથ જે ભેટ્યું, જસ જગ માંહી પ્રસિદ્ધા જી. ૧૯

ષષ્ઠે ટૂંકે મહિમાઃ—

એહ સમેત શિખર ગિરિ ઊપર, ગિરિ પ્રભાસે મુણિંદાજી,
સંખ્યા એ કહું તે સહુ સુણજ્યો, ભવિજન હોય આણંદા જી. ૨૦
મુનિ કોડા કોડિ વલી ઉગણ પચાસ, કોડિ ચૌરાસી તેહ જી.
લાખ બોહત્તર સમ સહસ વલી, ઊપર સાત સૈ તેહ જી. ૨૧
વલિ ઊપર બેયાલીસ ભાખ્યા, શિખર મહાતમ મેં દાખ્યાજી,
મુક્તિ ગયા મુનિવર તિહાં એતા, ગિરિ પ્રભાસે સાખ્યા જી. ૨૨
કોડી બતીસ પૌષધ ફલ હોવે, તે જાત્રા ફલ પામે જી,
સમેત શિખર પ્રભાસ ગિરિની, કરો જાત્રા શુભ ભાવે જી. ૨૩
એ ગિરિ મોટો તીરથ મોટો, જો ભેટે શુભ ભાવે જી,
ભવ દવ તાપ નિવારે એહ ગિરિ, અનુભવ લીલા પાવે જી. ૨૪

(૭) લલિત ઘટ ટૂંકઃ—

વલિ સમેત ગિરિને લલિત ઘટ ટૂંકે, ચન્દ્ર પ્રભુ જિન આયાજી,
સહસ એક મુનિવર લે સાથે, સમેત શિખર ગિરિ આયા જી. ૨૫
ચંદ્ર પ્રભુ પદ્માસન ધારી, તીસ દિવસ ઉપવાસે જી,
ભાદ્રવ વદી સપ્તમી દિન લહિએ, નિર્વાણ મન ઉલ્લાસે જી. ૨૬

સપ્તમ ઉદ્ધારઃ—

લલિત ઘટ ગિરિ કે પ્રથમ ઉદ્ધાર જ, જે કર્યો તે ટૂંણુ રાજાજી,
નામ ઠામ તેહનો હિવે ભાંખુ, તિણે કર્યા શુભ કાજા જી. ૨૭
ચે હી વર દ્વીપ મેં પુંડરીક નગરી, લલિત દત્ત જિહાં રાજાજી,
ચઉવિધ સંઘ લેઈ આવ્યો જાત્રા, ભલો સબલ દિવાજા જી. ૨૮
ચઢયો સમેત શિખરની પાજે, આવ્યો લલિત ઘટ ટૂંકજી,
કરી જાત્રા ઉદ્ધાર કર્યો જિણુ, ઔર ભી ટૂંક વિશેષ જી. ૨૯

સપ્તમ ટૂંક મહિમાઃ—

ગિરિ લલિત ઘટ ઊપર મુનિવર, કેતા જે જિહાં સિદ્ધાજી,
તેહની સંખ્યા હિવે તે દાખૂ, જે સિદ્ધા તે લીધાજી. ૩૦
અડબ ચૌરાસી કોડિ બોહતર, એંસી લખ્ય ની હોડી જી,
ચાર સહસ અરુ પાંચ સેં ઊપર, વલિ પંચાવન જોડી જી, ૩૧
એતા મુનિ જન લલિત ઘટ ગિરિ, શિવ પામ્યા સુખકાર જી,
ગિરિની જાત્રા નો ફલ કેતો, સોલ લક્ષ પૌષધ સાર જી. ૩૨
સપ્તમ ઉદ્ધાર સપ્તમ ટૂંકે, કર્યો તીરથ સુધિ એહ જી,
તે કારણુ એ સમેત શિખર ગિરિ, વાંદો ભવિ બહુ નેહ જી. ૩૩
સપ્તમી ઢાલ એ સમેત શિખરની, સાતમો થયો ઉદ્ધાર જી,
રુપ રૂચિ નો શિષ્ય દયા રૂચિ, ભાખિયે શ્રી કાર જી. ૩૪

" વિષમકાલ જિનબિંબ જિનાગમ ભવિયણુ કું આધારા "

(ઢાલ ૮ મી)

(એ તો પ્રથમ તીર્થંકર સેવના સાહિબા મુદિત હૃદય સસનેહ જિણુંદ મોરારે)
એ તો સમેત શિખર ગિરિ સેવિયે, ભેટિયે શુભ ધરી ભાવ । સાજન.
ભેટિયે કર્મ કલેશને ॥ સા૦॥ લહિયે ભવ જલ નાવ ॥ સા૦॥ ૧

સુપ્રભ ગિરિ ટૂંક :–

સમેત શિખર ગિરિ આઠમો, સુપ્રભ ગિરિ એ નામ,
જિહાં પુષ્પ દંત પ્રભુ પગ ઠવે, તીરથ એ શુભ ધામ. ૨
સહસ મુનિ સંગ પરવર્યા, આવ્યા શ્રી સુવિધિ જિણંદ,
સમેત શિખર ગિરિ પર ચઢી, ગિરિ નિરખી આનંદ. ૩
સુપ્રભ ગિરિ પધારિયા, જિહાં પદ્માસન પ્રભુ ધાર,
તીસ દિવસ પૌષધ ધરી, કરી મોક્ષ તપ શ્રી કાર. ૪
ભાદ્રવ સુદિ નવમી દિને, નિર્વાણ લહી પુષ્પદંત,
સહસ મુનિ સંગ તિહાં વલી, અનુભવ લહી સહૂ સંત. ૫
સુપ્રભ ગિરિ સમેત ગિરે, સુવિધિ જિન તીરથ ધામ.
નામ રાખ્યો મહી મંડલે, સહૂ ભવિ જનને કામ. ૬

અષ્ટમ ઉદ્ધાર :–

હિવે સુપ્રભ ગિરિ ઉદ્ધાર નો, કર્યો તેહનો કહું ભાવ,
આરજ દેસે મનોહરુ, શ્રી પૂર નગર નો રાવ. ૭
જિહાં હેમપ્રભ નામે રાજિયો, જિન ધર્મી મતિ વંત,
જાત્રા શિખર ગિરિ સંચર્યો, ચાલતો ને શુભપંથ. ૮
અનુક્રમે સમેત શિખર ચઢી, પહોતા ગિરિ સુપ્રભ,
જાત્રા કરી વહુ ભાવ સૂં, લાભ અહોલો જિણ લીધ. ૯
સુપ્રભ ગિરિનો જિણે કર્યો, ઉદ્ધાર તેહ અનૂપ,
સપ્ત પ્રભુ નિર્વાણ ના, ઉદ્ધાર કર્યા વલી ચૂંપ. ૧૦
તીરથ ભેટી યશ લહી, નિજ થાનિક પહોચંત,
જનમ સફલ કર્યો આપણો, જસ નામી સોહંત. ૧૧

અષ્ટમ ટૂંક મહિમા :–

સુપ્રભ ગિરિએ મુનિ વરૂ, જિહાં સીધા તે સંબંધ,
કોડિ નિન્નાણુ લક્ષ નવ ભલા, સપ્ત સહસ મિલ સંબંધ. ૧૨
ઊપર સાતસૌ એંશી ભલા, એતા મુનિ મિલ લહી મુક્તિ,
ક્રોડ પોષધ નુ ફલ લહે, તેતો ટૂંક ભેટયા ફલ ઉક્ત. ૧૩

(૯) વિદ્યુત ગિરિ ટૂંક :–

આઠમા ગિરિ નો એ કહઉં, આઠમો એ ઉદ્ધાર,
હિવે નવમો ગિરિ સાંભલો, ઉદ્ધાર નવમો સાર. ૧૪

સમેત શિખર કે ગિરિ સિરે, વિદ્યુત ગિરિ હૈ વિશાલ,
ગિરિ અનોપમ ગુણ નીલો, સ્વર્ગ પુરી નો ભાલ. ૧૫

શીતલ જિન ત્રિહુ જગ ધણી, સહસ મુનિ પ્રભુ સાથ,
ચઢિયા શિખર ગિરિ કડણીએ, નિરખ્યો વિદ્યુત ગિરિ નાથ. ૧૬

વિદ્યુત ગિરિ થિર થોહિયા, વાલ્યો પદ્માસન સ્વામ,
કરી જિહાં તીસ પૌષધ ભલા, ધ્યાવે સિદ્ધ પદ તામ. ૧૭

સુદિ વૈશાખ દ્વિતીયા દિને, નિર્વાણ લહી જિન રાજ,
સહસ મુનિ જિન સંગ મેં, પામ્યું જિહાં શિવરાજ. ૧૮

નવમ ઉદ્ધારઃ—

હિવે ઉદ્ધાર જ સાંભલો, વિદ્યુત ગિરિયે થાય,
માલવ દેશનો મહીપતિ, નગર ભદ્દિલપુરનો રાય. ૧૯

મેઘરથ નામ રાજીયો, આવ્યો, શિખર જાત્રા કાજ,
ચઢિયો શિખરગિરિ કડણીયે, નમિયો વિદ્યુત ગિરિ રાય. ૨૦

નવ ગિરિ જિણે જે કર્યા, ઉદ્ધાર જ નવ નિદ્ધ,
લાભ લિયો જિણે મોટકો, પૂજ્યા નવ ઠામે નવ સિદ્ધ. ૨૧

મેઘરથ રાય ગિરિ પૂજીને, આવ્યો નિજ ગૃહ રાજ,
સંઘ પોષી બહુ યશ લહ્યો, કર્યો જિણે સફલો રાજ. ૨૨

નવમ ટૂંક મહિમાઃ—

વિદ્યુત ગિરિ સિદ્ધા મુનિવરુ, સંખ્યાએ કહેવાય,
કોડાકોડ અઠારહ, કોડ બયાલ કહાય. ૨૩

લાખ બત્તીસ વલી ઊપરે, વલી બયાલીસ હજાર,
નવ સે પાંચ અધિક વલી, એતા મુનિ લહી શિવ રાજ. ૨૪

એક કોડ પૌષધ ફલ જેહનૂ, વિદ્યુત ગિરિ વાંદ્યા થાય,
એહ શિખર ગિરિ ભેટતાં, ફલ અસંખ્યાતું પાય. ૨૫

(૧૦) સંકુલ ગિરિ ટૂંકઃ—

હિવે દશમા સંકુલ ગિરિતણો, સમેત શિખરે ઉદ્ધાર,
સહુ સાજન સુણ લીજિયો, ધરી મન અધિકો પ્યાર. ૨૬

શ્રેયાંસ પ્રભુ મુનિ શ્રેણિસું, પરિવરિયા જિન રાય,
સમેત શિખર ગિરિ કડણે ચઢી, સંકુલ ગિરિયે આય, ૨૭

ધારી પદ્માસન પ્રભુજી એ, પૌષધ તીસ ગ્રહી સાર,
શ્રાવણ વદી તૃતીયા દિને, કરી નિર્વાણ વિચાર. ૨૮

દશમ ઉદ્ધારઃ—

હિવેં સંકુલ ગિરિ નો ભલો, ઉદ્ધાર કિણ ફલ લીધ,
તે વાકય શ્રવણે મુણિજીયે, જિણે મન કારજ સિદ્ધ. ૨૯

દક્ષિણ ભરત માલવ દેશ મેં, બાલ નગર કો રાજ,
આણંદ સેને જાત્રા કરી, પહેલી શિખર ગિરિ ધાર. ૩૦

કરી ઉદ્ધાર સંકુલ ગિરિ તણો, વલી દશ ગિરિ સંયુક્ત,
લાભ અનંતો જિણ લહ્યો, જિણેં કર્યો શુભ સુમહોત્સવ. ૩૧

ઘર આવી હરખી ઘણું, સંઘ ભક્તિ બહુ કીધ,
સુજસ મહોદય પામિયા, કારિજ મન સહુ સિદ્ધ. ૩૨

દશમ ટૂંક મહિમાઃ—

ગિરિ સંકુલ મુનિ કેતલા, થયા જિહાં સિદ્ધ સો અંક,
કોડા કોડ છિયાણવૈ, ઊપર છિન્નવ કોડિ. ૩૩

લાખ વિન્નબે મુનીસરુ, સાઢી નવ્યાસી સહસ,
પાંચસૌ બયાલીસ ઊપરે, એતલા સિદ્ધા મુનીસ. ૩૪

ગિરિ સંકુલ ભેટયા ફલ કેતો, કોડ એક કરો ઉપવાસ,
તેતો સંકુલ ગિરિ જાત્રા, ફલ તેતો લહે તાસ. ૩૫

એહ સમેત શિખર તણા, દશ ગિરિ દશ ઉદ્ધાર,
તીરથ એ સમેત ગિરિ, સહૂ તીરથ સિરદાર. ૩૬

ઢાલ આઠમી એ હરખસું, ભણત ગુણત આણંદ,
રચના રૂડી રાસ ની, દયા રૂચિ ગાવે પ્રબંધ. ૩૭

(ઢાલ ૯ મી)

(મન મોહનલાલ, હો જગ સોહનલાલ, એહ ચાલ)

(૧૧) નિર્મલ ટૂંક :—

હિવે એહ તીરથ ગાઇયે મનમોહન લાલ,
શિખર સમેત ગિરિંદ કે હો જગસોહન લાલ,
વિમલ નાથ નિર્મલ પ્રભુ, આએ શિખર આણંદ કે. ૧

પાજ ચઢી ગિરિવર તણી, સિરે શિખર પર આય કે,
નયણે નિર્મલ ગિરિ નિરખીયે, શુદ્ધ ભૂમિ જિહાં પાય કે. ૨

વિમલ નાથ સંગે થયા, ષટ્ સહસ મુનિરાય કે,
તે પિણ નિર્મલ ગિરિ આવીયા, કરી શુદ્ધ ભૂમિ ઠાય કે. ૩

પ્રભુ પદ્માસન ધારીયો, સહુ મુનિ પાદપોપગમ લેઇકે,
મોક્ષ તપ પ્રભુજી લિયો, તીસ પૌષધ લહી તેહકે. ૪

અસાઢ વદિ સપ્તમી દિને, પાયો પ્રભુ નિર્વાણ કે,
ષટ્ સહસ મુનિવર વલી, લહી અનુભવ તિણ ઠાણ કે. ૫

કરી નિર્વાણ તીર્થ થાપિયો, વિમલ નાથ ભગવાન કે,
નિર્મલ ગિરિ તીરથ ભલો, સમેત શિખર ગિરિ થાન કે. ૬

અગ્યારમો ઉદ્ધાર :—

વિમળ જિનેશ્વર ટૂંક ને, કર્યો કેણ ઉદ્ધાર કે,
તે હિવે સહુ ભવિ સાંભલો, કહસ્યું નામ સુધાર કે, ૭

નગરી કનકાવતી ભલી, પૂર્વ વિદેહ મઝાર કે,
કનકરથ રાજા ભલો, જિન ધર્મી દાતાર કે. ૮

જાત્રા શિખર ગિરિ આવીયો, ધરી મન મેં બહુ ભાવ કે,
ચઢિયો શિખર ગિરિ શિરે, નિરખી નિર્મલ ગિરિ ભાવ કે. ૯

વિમલ નાથ ગિરિ જાતરા, કરી કનકરથ ભૂપ કે,
ઉદ્ધાર કર્યો જિણ ટૂંક ને, ટૂંક ઇગ્યાર અનૂંપ કે. ૧૦
ઉદ્ધાર કરી જિણ જશ લિયો, આયો નિજ પુર સસનેહ કે,
કનકાવતી નગરી કર્યો, મંદિર શિખર વીસેહ. ૧૧
વીસ પ્રભુ બિંબ થાપીયા, જાત્રા શિખર ફલ લીદ્ધ કે,
સાધર્મીની વૈયાવચ્ચ કરી, રાયના કારજ સિદ્ધ કે. ૧૨
સમેત શિખર ગિરિ નો ભયો, એ એકાદશમો ઉદ્ધાર કે,
હિવે નિર્મલ ગિરિ ઊપરે, કેતા મુનિ પરિવાર કે. ૧૩

નિર્મલગિરિ મહિમા :—

સતરે કોડિ સાઠ લક્ષ વલી, ષટ્ સહસ સાતસો જોડ કે,
ઊપર બયાલીસ મુનિ ભલા, મુક્તિ લહી બહુ કોડિ કે. ૧૪
ટૂંક જાત્રા ફલ કેતલું, એક કોડિ કરે ઉપવાસ કે,
ફલ અનંતો ગિરિ ભેટતા, ભવિ સહૂ ભેટો ઉલ્લાસ કે. ૧૫

(૧૨) સ્વયંભૂ ગિરિ ટૂંક :—

હિવે અનંત જિનરાજજી, જાણી અવસ્થા પૂર્ણ કૈ,
આવ્યા સમેત શિખર પરે, સ્વયંભૂગિરિ સો વર્ણ કૈ. ૧૬
નિરખી નિર્મલ ઠામ નૈ, મુનિ સપ્ત સહસ લૈઈ સંગ કૈ,
પ્રભુ પદ્માસન તિહાં કર્યું, તીસ પૌષધ કરી રંગ કૈ. ૧૭
મોક્ષ તપ પૂરણ કરી, ચૈત્ર સુદિ દિલ ધાર કૈ,
શ્વેત પંચમી દિવસે ભલૂં, અબાધા રહિત પદ ધાર કૈ. ૧૮
પ્રભુ અનુભવ પદવી લહી, જોતિ સ્વરૂપ સ્વભાવ કૈ,
સુખ અનંતા પામિયા, નહીં જહાં દુઃખ લગાવ કૈ. ૧૯
દેહ નહીં આયુ નહીં, નહીં તહાં કોમલ ગાત્ર કૈ,
પ્રાણ યોનિ વલી તિહાં નહિં અનંતાનંત અપાર કૈ. ૨૦
નિર્વાણ ભૂમિ તીરથ કર્યો, ધન ધન સમેત ગિરિંદ કૈ,
હિવે ઉદ્ધાર હોસ્યૈ ભલો, જે કારસ્યૈં નરિંદ કૈ. ૨૧

બારમો ઉદ્ધાર :—

એહ ભરત માંહિ ભલો, કૌશાંબી નગરી વિખ્યાત કૈ,
બાલ સેન રાજા ભલો, જિનધર્મી સુખ્યાત કૈ. ૨૨
પિણ ધન ગૃહ માંહે નહિં, યો દુઃખ સહ્યો ન જાય કૈ,
રાજ કુદ્ધ કર (?) બહુ હોવે, દેશ નગર પુર પાય કૈ. ૨૩
તબ રાજા મન ચિંતવી, શ્રી જિન ભક્તિ કરંત કૈ,
નિત નિત જિન સેવા કરે, મન અતિ હર્ષ ધરંત કૈ. ૨૪
એક દિન શ્રી જિન સેવના, કરી સ્તવના શુદ્ધ ભાવ કૈ,
એહવૈ ગગન મંડલ હુંતી, વિદ્યાચારણ મુનિ આવ કૈ. ૨૫
કરી જિન ભાવ સ્તવન ભલૂં, બૈઠા જિણહર બહાર કૈ,
બાલસેન રાય જિન સ્તવી, વાંદે મુનિ આચાર કૈ. ૨૬
ચારણ મુનિ ઉપદેશીયો, ધર્મ ભલો હે નરેશ કૈ,
કર જોડી રાજા કહે, કુદ્ધ (ઋદ્ધિ) હોવે જો અસેસ કૈ. ૨૭
તો સહુ મન વાંછિત મિલે, હોવે ધર્મની વૃદ્ધ કૈ,
વિદ્યા ચારણ મુનિ ભણે, સુણ રાજન સમૃદ્ધ કૈ. ૨૮
ચૈત્ય કરાવો અભિનવો, ઠાવો અનંત ભગવાન કૈ,
પૂજો ઇમ બહુ પ્રેમ સું, વાધસે ઇમ બહુ માન કૈ. ૨૯

યક્ષ પાતાલ દેવ પ્રગટસ્યે, દેવી અંકુશી વર દેય ,
લાલ વસ્ત્ર પહરી કરી, પૂજો પ્રભુ ગુણ ગેય કે. ૩૦
યક્ષ વર ઈમ આપસ્યે, હોસ્યે નવ હી નિધાન કે,
ઉપદેશ દેઈ મુનિ ઉતપત્યા, હરખ ભયો રાજાન કે. ૩૧
ચૈત્ય કરાવ્યો તિહાં ચૌમુખો, અનંત મૂરતિ ચિહું ફેર કે,
દ્રવ્ય ભાવે બે ભેદસ્યું, ચિહું દિશ પૂજે ફેર કે. ૩૨
લાલ પીતાંબર પહેરીનૈ, નિત પૂજે જિનરાય કે,
યક્ષ યક્ષિણી જબ પ્રગટિયા, માંગે માંગે વર રાજ કે. ૩૩
કહે રાજા યક્ષરાજ ને, મન વાંછિત મુઝ સિદ્ધ કે,
યક્ષ યક્ષિણી સંતુષ્ટ ભઈ, હાર મણિયમ દીદ્ધ કે. ૩૪
તેહથી જે મનિ ચિંતવે, કાજ હોવે તત્કાલ કે,
રાજા મન બહુ રંજીયૌ, ફલિયા મનોરથ માલ કે. ૩૫
જક્ષ કહે સુણો અધિપતિ, કરજો સમેત ગિરિ જાત્ર કે,
સમેત શિખર ગિરિ ઊપરે, સ્વયંભૂ ગિરિ વિખ્યાત કે. ૩૬
અનંત નિર્વાણ જિહાં ભલૂં, તિહાં જઈ કરજો ઉદ્ધાર કે,
નૃપ હાર પ્રભાવે સહુ ફલ્યા, ઋદ્ધે ભર્યા ભંડાર કે. ૩૭
હિવે સમેત શિખર જાત્રા ભણી, સંઘ સજાઈ કીદ્ધ કે,
ક્રમ ક્રમ પંથે ચાલતા, જે મન કારજ સિદ્ધ કે. ૩૮
નયણે શિખર ગિરિ નિરખીયો, વંદે બાલ નરેશ કે,
સોને રૂપે ફૂલડે ભરી, મોતી થાલ વિશેષ કે. ૩૯
રાય વધાવે ગિરિ મોતીયેં, સોને રૂપે ફૂલ કે,
ચઢતાં શિખર ગિરિ પેખિયૌ, મુનિ કૃપા પાત્ર અમૂલ કે. ૪૦
રાજા મુનિવર વાંદિયા, સંગ ભયો તે સિદ્ધ કે,
ચઢી શિખર જય જય ભણ્યો, હરખે જાત્રા કીધ કે. ૪૧
મુનિ કહે રાજા બાલને, નિરખી અનંત નિર્વાણ કે,
સ્વયંભૂ ગિરિ દેખાવીયો, વાંદે ભૂપ સુજાણ કે. ૪૨
શ્રી અનંત પ્રભુ મહારાજ ના, ચરણ હવે ભાવ કે,
દ્વાદશ ટૂંક ઊપર કર્યા, જિહાં ઉદ્ધાર વર્ણવ કે. ૪૩
મન માન્યા કારજ સર્યા, સિદ્ધ ભયો સહુ કામ કે,
સમેત શિખર ગિરિ પૂજિયો, ફિર આવ્યો નિજ ધામ કે. ૪૪

અનુક્રમે નગરે આવિયા, દેતા અઢલક દાન,
ચૌવીસ સંઘ જીમાવિયા, સહુનું રાખી માન. ૪૫
દિશિ દિશિ કીરત વિસ્તરી, જસ લોકે કીધ કે,
રાજા મન હરખિયો ઘણો, મનહ મનોરથ સિદ્ધ કે. ૪૬

સ્વયંભૂ ગિરિ મહિમા :—

શિખર ટૂંક સ્વયંભૂ પરે, કહું મુનિ વર્ણન તેહ,
કોડા કોડ છિયાણુવે. સત્તર કોડ વલી જેહ કે. ૪૭
લાખ સતર વલી ઊપરે, વલી સતર સહસ મિલ સાધ,
સાત સૌ મુનિ વલિ ઊપરે, અનુભવ ઉજ્જવલ લીધ. ૪૮
સ્વયંભૂ ગિરિ એક ભેટતા, ફ્લ કેતો કહેવાય,
ફ્લ જેતો કોડ ઉપવાસનૂ, તે તો ગિરિ ભેટયા થાય કે. ૪૯
સમેત શિખર ગિરિ ભેટતા, લાભ અનંત અપાર,
જાત્રા કરો ભવી ભાવસું, એ ગિરિ તીરથ સાર કે. ૫૦
ઉદ્ધાર નવમી ઢાલ મેં, દ્વાદશ તેહ વિચાર,
ભાખ્યા દયા રૂચિ ભલા, શિખર મહાતમ ધાર. ૫૧

(ઢાલ દસમી)

(હું તો જાણું રે જિનેશ્વરા વાંદશું, શ્રી જુગ બાહુ જિન રાજ ને, એ ચાલ)

ધન ધન એહ સમેત શિખર ગિરિ, જઇ વાંદે સહુ સુર રાય રે,
ભાવે કરી સ્તવના સહુ કરે, નિત નિત ભવિ જિન ગુણ ગાય રે. ૧
એહ સમેત શિખર ગિરિ દીપતો, ગિરિ વીશે ગિરીયે સોહેરે,
જિહાં તીરથ ભૂમિ હે ભલી, તે તો ભવિ જનના મન મોહેરે. ૨

(૧૩) દત્તવર ટૂંકઃ—

એહ સમેત શિખર ગિરિ શિર પરે,
જીહાં દત્તવર ગિરિ હે અનૂપરે,
સોહાએ જિમ સ્વર્ગ પુરી, તેહ ભેટવા સહૂ મન ચૂંપ રે. ૩
જિહાં શ્રી પ્રભુ ધર્મ જિણંદજી, સહુ અષ્ટ કર્મ દલ પેલરે,
આવ્યા સમેત શિખર ગિરિ ઊપરે, લહવા અનુભવની મેલરે. ૪

પ્રભુ દત્તવર ટૂંકે પદ ઠવૈ, સો તીરથ તેહ ઉદ્ધાર રે,
ગિરિ તેરમો તેહ સોહામણો, તેહનો જે બહુ અધિકાર રે. ૫
વલી જિન સંગે મુનિ આઠ સૌ, તે સહુ છે મોક્ષ પરિવાર રે,
સો દત્તવર ગિરિ મન ભાવિયા, આવ્યા જે જિન સંગ ધાર રે. ૬
પ્રભુ પદ્માસન જિહાં પૂરિયૌ, જિહાં દત્તવર ગિરિ શ્રીકાર રે,
મોક્ષ તબ તીસ પૌષધ કરૈ, પ્રભુ વારી કર્મ વિકાર રે. ૭
ઉજ્જવલી જ્યેષ્ઠ પંચમી, શુભ તિથિએ અનુભવ થાય રે,
ભવ દરિયો તરિયો ગેહરો, પ્રભુ સિદ્ધ સ્વરૂપી થાય રે. ૮
અવિનાશી પ્રભુ શિવ વાસીયે, જિણુ કરકે એહ તીરથ સાર રે,
વલિ આઠ સૌ મુનિવર જિહાં ભલા, તેહ જિન સંગે શિવ ધારરે. ૯

ત્રયોદશસ ઉદ્ધાર મહિમાઃ—

હિવૈ દત્તવર ગિરિ એહનો ભલો, હોસ્યે જે પ્રથમ ઉદ્ધાર રે,
સાજન જન સહુ સુપરે સુણો, કહૂં તેહનો હિવેં વિસ્તાર રે. ૧૦
હિવે દેશ પાંચાલ માંહે ભલો, જિહાં શ્રીપુર નગર વિશેષ રે,
તિહાં રાજા ભવદત્ત રાજિયો, જ્યાં કેશરી (?)
જિન ભક્તિ અસેસ રે. ૧૧
ભવદત્ત તન રોગે ગ્રસ્યો, તાતે દુખ તન મેં ન સમાય રે,
શૂલ રોગ બુરો તન મેં ચુભે, વલી કરે બહુ રોગ ઉપાય રે. ૧૨
પિણ તન સાતા પિણ ના હોવે, તે દુખ સે દુર્બલ થાય રે,
પિણ જૈન ધર્મ મેં દઢ ઘણું, મન તેહનું કિહાં ન ડુલાય રે. ૧૩
મેં બાંધ્યા જે દલિયા પૂર્વના, વેદનીય જે કરમ ના તેહ રે,
તે ભુગત્યા છુટે પ્રાણીયા, જે ઉદયે આવ્યું જેહ રે. ૧૪
જે પ્રભુ પૂજા નિત કરે ભાવસું, પૂજે જમણા સું જિન દેવ રે,
ત્રિકરણ શુદ્ધ ભાવે નિત કરે, ચૂકે નહિં ફૂલ એક ટેવ રે. ૧૫
પિણ રાયનો રોગ ન ઉપશમે, પરિષહ પૂજા મેં સહંત રે,
તબ રાજા રોગ પર કોપિયો, હિવે તપ માં મન હવે સંત રે. ૧૬
કરે ત્રિણ ત્રિણ દિન વિચ પારણું, વીસ તેલા ભયા તે સિદ્ધ રે,
હિવે વીસમા તેલે પારણો, એક રાય અભિગ્રહ લીધ રે. ૧૭
પૈલિગોબૂં (!) સાધુ નું પાતરું, તો મુઝ મન થાય શુદ્ધ રે,
ઇમ ચિંતિત મુનિવર પેખીયા, ધર્મઘોષ મુનિ કિયા શુદ્ધ રે. ૧૮

મુનિ માસ ખમણુ ને પારણે, લેવા શુદ્ધ આહારનો ભાવ રે,
ગૌચરીએ નગર મેં સંચરે, ગુરુ ભમર પરે ફિરે દાવ રે. ૧૯

તબ રાજા મુનિ ને પેખિયો, ખરી પોરસી પૂરી માન રે,
રાય મુનિ વાંદી ગૃહ આણીયા, પૂરી પાત્ર ભરી ખીર દે દાન રે. ૨૦

મુનિ વહોરી ને પાછા વલ્યા, રાજા પિણુ મુનિ સાથ રે,
પહોંચાવી મુનિ જન ને બંને, ઘર આવ્યો હરખે રાય રે. ૨૧

પારી પોરસી ને પારણું કર્યું, રાજા મન શાતા થાય રે,
રાજા તન શૂલ રોગ કર્મ ગયું, ભયો હરખ અધિક મન રાય રે. ૨૨

હિવે રાજા મુનિ વર વાંદવા, શુભ ભાવે આવે તામ રે,
મુનિ વાંદી બેઠો આગલે, વલી ભૂઈ નમી કરીય પ્રણામ રે. ૨૩

મુનિ ધર્મ ઉપદેશ દિએ ભલું, દુલહો નર ભવ લહ્યો તાસ રે,
પ્રાણી તીન તત્ત્વ વિચારીએ, દેવ ગુરુ ને ધર્મ તે ખાસ રે. ૨૪

પ્રાણી દેવ અરિહંત ને પૂજીયૈ, વલી ગુરુ ઉપદેશીની ભક્તિ રે,
વલી ધર્મની મહિમા કીજિયે, જેહવી જેહની ગૃહ શક્તિ રે. ૨૫

એહવો ઉપદેશ સુણી કરી, રાય મુનિ ને કહે કર જોડ રે,
મુઝ તન રોગ દૂરે કિમ હોવે !, કહો ધર્મ ઉપચારની મોડિ રે. ૨૬

વલતું મુનિ કહે રાય ને, સુણુ રાજન ! એક ઉપાય રે,
વિંશતિ ઈમ તેલા તપ કર્યો, તેહનું ફલ કિણુ પર થાય રે ? ૨૭

તુમે સમેત શિખર ગિરિ માંડલો, લેઈ ગિરિનો ભાવ વિશેષ રે,
વલી ટૂંક ઊપર વીસ દેહરા, પ્રભુ વીસની મૂરતિ વીશ રે. ૨૮

વલી વીસ થાનિક ને પૂજિયે, અષ્ટ ભેદે પૂજા સાર રે,
પ્રભુ ધર્મ જિણંદનો ચૌમુખો, કરી પૂજે મન એ વિચાર રે. ૨૯

વલી શ્યામ વસ્ત્ર પહેરી કરી, પૂજીજે શ્રી જિન રાજ રે,
બહુ જયણાએં જિન પૂજતા, પામે તે સુખ સમાજ રે. ૩૦

અધિષ્ટાયક જે ધર્મ નાથના, વલી કરસ્યૈ તુઝ સુપસાય રે,
દેસ્યૈ તુમને જે દેવતા, તેહથી તુમ તન સુખ થાય રે. ૩૧

રાજા મુનિ વચન સુણી ભલા, ઉપજ્યો દિલમાં બહુ ભાવ રે,
ગુરુ વાંદી રાય નિજ ઘરે, આવ્યો ફાવ્યો સહુ દાવ રે. ૩૨

મંડાવે માંડલે ગિરી ભલો, ઊપર વીશ ટુંક સોહંત રે,
વલી વીશ જિન પ્રતિમા ધરે, વલી ચૌમુખ ધર્મ મોહંત રે. ૩૩

હિવે શ્યામ વસ્ત્ર રાય ધરી, શુચિ થઈ પૂજે શ્રી જિન રાજ રે.
વલી અષ્ટ પ્રકારી ધૂપ સ્યૂં, પૂજે જયણા સું જિનરાજ રે. ૩૪
એહવે કિન્નર યક્ષ પ્રગટિયા, કંદર્પ (પ્રજ્ઞપ્તિ) દેવી વિખ્યાત રે,
અધિષ્ટાયક એ ધર્મ નાથના, સાન્નિધ્યકારી સાક્ષાત રે. ૩૫
કહે યક્ષ અરુ યક્ષણી રાયને, તેં જિન ભક્તિ બહુ કિદ્ધ રે,
તિણ કારણ અમે સંતુષ્ટીયા, જે માગે સૌ(કઇ) વૃદ્ધિક રે. ૩૬
ભવદત્ત રાય કહે યક્ષને, મુઝ રોગ નિવારો દેવ રે,
પ્રભુ સેવા ફલ મુઝ ને મિલ્યો, વલી ભાગ્ય ફલ્યો મુઝ દેવ રે. ૩૭
યક્ષ સંતુષ્ટિયા રાય ને, દીયે એક ભેરી અવાજ રે,
તસ શબ્દે રોગ સહુ ઉપશમે, હિવૈ સફલ સહુ તુમ કાજ રે ૩૮
વલી ભેરી બજાઈ દેવતા, રાજા તન નિકલંક કિદ્ધ રે,
મન માન્યા સહુ કારજ ફલ્યાં, યક્ષ ભેરી રાય ને દીદ્ધ રે. ૩૯
ભલી ભેરીના યક્ષ ગુણ ઉચ્ચરે, જસ શબ્દે જસ બહુ થાય રે,
રોગ ભોગ ને દુશ્મન આપદા, એહ શબ્દે દૂર પલાય રે. ૪૦

ત્રયોદશમ ઉદ્ધારઃ—

વલી યક્ષ કહે ભવદત્ત ને, તુમે સમેત શિખર ગિરિ જાય રે,
તુમે ધર્મનાથ નિર્વાણનો, ઉદ્ધાર પ્રથમ કરાય રે. ૪૧
ઈમ કહીને યક્ષ અલોપિયા, રાજા મન હરખ અપાર રે,
હિવે સમેત શિખર કરે જાત્રા, કરી સંઘ શિખર પર આય રે. ૪૨
દત્તવર ગિરિ થી મુનિ આઇને, ભવદત્તને કહે મુનિ રાય રે,
ઇહાં ધર્મનાથ નિર્વાણ છે, વાંદો શુભ ભાવે રાય રે. ૪૩
રાજા પિણ મન હરખ્યો ઘણો, કરે દત્તવર ગિરિનો ઉદ્ધાર રે,
વલી ધર્મ જિનેશ્વર ના ભલા, થાપૈ જિન ચરણ વિચાર રે. ૪૪
વલી દ્વાદશ ગિરિ ઉદ્ધરિયા, જગ માંહે યશ બહુ લિદ્ધ રે,
કરી યાત્રા ઘર ભણી પગ કર્યા, વલી મન હી મનોરથ સિદ્ધ રે. ૪૫
ઘર આવી સંઘ જીમાવિયા, કરી સ્વામી વત્સલ તેમ રે,
વર્ણ્યો યશ જગ મેં રાય નો, સમ્પૂર્ણ સહી વલી જેમ રે. ૪૬

દત્તવર ગિરિ મહિમા :—

હિવે દત્તવર ટૂંકે મુનિ વરુ, કેતા મુનિ અનુભવ લીધ રે,
કોડા કોડી ઓગણીસ જાણિયે, વલી ઓગણીશ કોડી પ્રસિદ્ધ રે. ૪૭

નવ લાખ ને નવ સહસ વલી, વલિ સાત સૌ મુનિ સંજુત રે,
પંચાણુવે મુનિ ઊપર ભલા, એતા મુનિ લહી જિહાં મુક્તિ રે. ૪૮

વલી દત્તવર ટૂંકે યાત્રા તણો, ફ્લ કેતો લહે વલી તેહ રે,
કોડ ઉપવાસ ફ્લ હૈ જેતો, તે તો એક ટૂંકે જેહ રે. ૪૯

ફ્લ અનંતો શિખર ગિરિ ભેટતા, ભવી ભેટો શિખર ગિરિ રાય રે,
કહે દયા રુચિ દશમી ઢાલ મેં, ગિરિ ભેટયા સુખ થાય રે. ૫૦

(ઢાલ ૧૧ મી)

(ઋષભ જિનેશ્વર વંદિયે, નિર્મલ શુદ્ધ પરિણામ હો–એ દેશી)

ભવિજન ! **શાંતિ જિનેશ્વર** ગુણનીલો, સોલમો જિનરાજ હો.
ચક્રવર્તી જિન સોલમો, સેવે સુર નર પાય હો. ૧

નયર હત્થિણાઉર દીપતો, સોહે સ્વર્ગ વિમાન હો,
જિહાં રાય **વિશ્વસેન** રાજીયો, સૌમ્ય સુદક્ખિણ હો. ૨

ભવિજન ! રાણી **અચિરા** ગુણ નિધિ, રંભા જેમ આકાર હો.
ઇંદ્રાણી જિમ ગુણ ઘણા, સુંદર અતિ સુખકાર હો. ૩

એક દિવસ એક રાત્રીયે, અર્દ્ધ રજની સમય માંહે હો,
ચૌદહ સુપના રાણી પેખિયા, અતિ હર્ષિત ઉછાહિ હો. ૪

પ્રથમ ગય વર સુપનાંતરે, દેખી પરમ આનંદ હો,
વૃષભ શ્વેત વર્ણે ભલો, બીજે સ્વપ્ન સુખ વૃંદ હો. ૫

સિંહ પરાક્રમી સૂરમો, તીજે એહ લહંત હો,
લક્ષ્મી ચૌથે દેવતા, સ્વપ્ને એહ સોહંત હો. ૬

પંચમે પંચ વર્ણ તણી, જુગ લહી સુમની માલ હો,
છઠ્ઠે સોલ કલા કરી, અમીય ઝરત શશી વિશાલ હો. ૭

મહિ મંડલ તિમિર નિવારણો, સહસ કિરણ કાંતે ભાણ હો,
સપ્તમ સ્વપ્ન મેં પેખીયો, સપ્ત-મુખાશ્વ રુઢ જાણ હો. ૮

ભવિજન સહસ જોયણ ઉર્ધ્વ સોહતો, ફ્રરકત જ આસમાન હો,
સ્વપ્ન અષ્ટમ ગગને ઉતરે, ગૃહ આવ્યું સુખ થાન હો. ૯

નવમે કલશ સુજલભર્યો, એહ શુભ સ્વપ્ન લહંત રે,
દશમે પદ્મ સરોવરૂ, લહી સ્વપ્ન હરખંત રે. ૧૦

સાગર એકાદશ સ્વપ્ન મેં, તે લહે નિર્મલ શુદ્ધ રે,
દેવ વિમાન ગૃહ પૈસતો, નિરખે તેહ સુબુદ્ધ રે. ૧૧
રત્ન રાશી ગૃહમાં ભર્યા, ત્રયોદશ સ્વપ્ન લહંત હો,
નિર્ધૂમ અગ્નિ ચઉદમે લહી, દેખી જાગે મહંત હો. ૧૨
ચઉદ સુપન રાણી પેખીયા, જાગત ફિર નવિ ઉંઘે હો,
રાણી રાજા ને વિનવે, કર જોડી અતિરંગે હો. ૧૩
એહ સુપન ભલા તુમ લહ્યા, હોસ્યે પુત્ર રતન હો,
દેવ વલ્લભ જે હોસ્યે, તેહનો કરજો જતન હો. ૧૪
તેહ સુપન ફલ સુણી ભલો, રાણી હર્ષિત થાય હો,
નિજ મંદિર રાણી આય કે, હરખે જિન ગુણ ગાય હો. ૧૫
ઢાલ ઈગ્યારમી એ ભલી, ચઉદ સુપન તે અનૂપ હો,
લહી અચિરા હરખે ઘણો, નમે દયા શાંતિ ભૂપ હો. ૧૬

(ઢાલ ૧૨ મી)

(પ્રથમ જિણેસર પ્રણમું પ્રાય, સરસતી સામિણી ઘો મોરી માય એ–દેશી)

હિવે કહું શાંતિ તણા ભવ બાર, તે સુણજ્યો સહુ ભવી કરી પ્યાર,
તે ભવ કુણ કુણ તે દાખવું, નવ નવ નામ કરી ભાખવું. ૧
પહિલે ભવ શ્રીષેણ નરિંદ, ઉપજે રત્ન પુરી સુખ કંદ,
ભોગવી રાજ્ય તિહાંથી ફરી, પાલી સંયમ સ્થિતી પૂરણ કરી. ૨
હિવે ભવ દૂજો કહીયે વિચાર, ઉત્તર કુરુ જુગલ અવતાર,
જુગલ ક્ષેત્ર સે ચવીયા વલી, ઉપજે તે ભવ કહે કેવલી. ૩
હિવે ત્રીજે ભવ સૌધર્મ દેવતા, સુરરાણી ના મનમોહતા,
ભોગવી સુર સુખ તિહાંથી ચવી, ઉપજે સો સુણજો હિવૈ સહી. ૪
ચૌથે ભવ વિદ્યાધર ભલા, અમિત તેજ નામૈ નિર્મલા,
ભોગવી વિદ્યાધર ભવ સાર, વલી ઉપજૈ તે કહિયે વિચાર. ૫
પાંચમે ભવ લહિયે શુભ ધાન, દશમે દેવલોકે દેવ વિમાન,
સુર સુખ ભોગવિયા વલી તેહ, ઉપજે સો સુણજો સસ્નેહ. ૬
છઠે ભવે વાસુદેવ પદ લહ્યો, વાસુદેવ પદ ભોગે રહ્યો,
સુખ ભોગવી વાસુદેવ તણા, ભવ આગે હોસ્યે તે ભણા. ૭

સાતમે અચ્યુત દેવ વિમાન, ભોગવે સુર સુખ જિહાં દેવસ્થાન,
અચ્યુત ઇંદ્ર આયુ પૂરણ કરી, હિવે વલી ભવ લહૈ સો પરી. ૮
ચક્રવર્તી આઠમે ભવે થાય, ચક્રવર્તીની રિદ્ધિ જ પાય,
સાધી ષટ્ ખંડને વલી ચવી,
હિવે વલી ભવ સુણીયે તે વલી નવી. ૯

નવમે **નવમ ગ્રૈવેયકે** થયા, ભવ પામી અનંત સુખ થયા,
નવમે ગ્રૈવેયક સુર સુખ ભોગવી, ચવી તિહાંથી તે જોગવી. ૧૦
હિવે દશમે ભવે **મેઘરથ** રાય, જીવ દયા વલી તિહાં વરતાય,
પારેવો ઉગાર્યો સહી, તે ભવ માંહે સહી કહી. ૧૧
મેઘરથ જીવ ચવી તેહ તામ, પાયો **સર્વાર્થ સિદ્ધ** ધામ,
ચવી તિહાંથી તે દેવતા, સુખ સર્વારથ ના સેવતા. ૧૨
સર્વારથ થી જીવ આવીયો, બારમો ભવ હિવે શુભ પામીયો,
વિશ્વ સેન કુલે અવતાર, **અચિરા** કુખે ઉપજી સાર. ૧૩
ઉત્તમ જીવ આવી અવતર્યો,
તબ ઉત્તમ સુપનાનો જિણે ફલ વર્યો,
મઈ સુઅ ઓહી તિહું નાણ સંજુત,
ઉપજ્યો જીવ ભલો સમય હુંત. ૧૪
હિવે ગર્ભે રહિયા જિન રાય, અચિરા માતા બહુ સુખ પાય,
રોગ શોગનો દીધો અંત, દેશ નગર પુર માં ભઈ શાંતિ. ૧૫
એકાદશ ભવ કરી તિહાં આય, ચ્યવન ભાદ્રવ વિદિ સપ્તમી પાય,
હિવે સુણજો સહુજન મુનિ ભાય, **શાંતિ** પ્રભુના શુભ ગુણ ઠાય. ૧૬
ઢાલ બારમી એહ વિચાર, બારહ ભવ એહ શાંતિના ધાર,
દયા રુચિ ગાવે ગુણ સાર, શાંતિ પ્રભુના તે શ્રી કાર. ૧૭

(ઢાલ ૧૩ મી)

(બંગાલી રાગ મેં)

હિવે અચિરા દેવી પ્રસવ્યો બાલ, જેષ્ઠ વિદિ તેરસ દિન ભાલ,
દાસ્યાં વધાઈ દેવે દૌડ, રાજા સન્મુખ કહે કર જોડ. ૧

દાસી પણુ તે કિયો દૂર, દ્રવ્ય બહુત ભર પૂર,
છપ્પન દિક્કુમરી મિલ આય, સૂતિક કાર્ય કરે તે ધાય. ૨

એહવે સૌધર્મ આસન કંપાય, અવધિ પ્રભુજી તિણુ સુર રાય,
જિન જનની કૂં અવસ્વાપિની દેઈ, ઇંદ્રે કરપુટ પ્રભુજીને લેઈ. ૩

સ્વર્ગ નંદીશ્વર પ્રભુ લેઈ આય, કરે અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ સુર રાય,
ફિરસે પ્રભુ ને સહુ સુર રાય, જિન જનની ને સોંપે ધાય. ૪

જન્મ ઉત્સવ કરી સહુ સુર તેહ, નિજ થાનિક પહુંચ્યા સુર જેહ,
હિવે વિશ્વસેન રાય ઓચ્છવ મંડાય, બડી ભૂઆ સુત નામ ઠેરાય. ૫

નામ ઠવ્યો વલી શાંતિ જિણુંદ, જુગ જુગ જીવો પુત્ર આણુંદ,
રવિ નિરખાવી છઠ્ઠી કરે, કુટુંબ સહુ રાજાનો તરે. ૬

કુટુમ્બ સહુને સંતોષ્યો રાય, ભૂષણુ વસ્ત્ર સહુને પહેરાય,
કુટુમ્બ સહુને સન્માન કરી, ઘર પહોંચાવ્યા આદર કરી. ૭

હિવે દિન દિન પ્રતે વધતો બાલ, દીસે શાંતિ કુમાર સુકુમાલ,
પાણિગ્રહણુ અનુક્રમે જે કર્યા, શુભ રાજાની પુત્રી વર્યા. ૮

અંતેઉર સહુ મેં અધિકાર, નામે યશોમતી રાણી સાર,
પ્રભુ વિલસે તિણુ સંગ સુખ ભોગ, સહુ મિલિયા મનવાંછિત ભોગ. ૯

વિશ્વસેન દેઈ શાંતિ ને રાજ, સારે સહુ શુભ મતિ સુકાજ,
એહવે વિશ્વસેન પામ્યા પરલોક, સનતકુમારે ભયા ત્રીજે દેવ લોક. ૧૦

રાણી અચિરા પિણુ વલી તેહ, તે પિણુ તીજે સુર લોકે સહી,
હિવે શાંતિ પ્રભુ રાજપદ ભોગવે, દેવ વરે સુખ તે ભોગવે. ૧૧

હિવે સર્વારથ સિદ્ધ સું ચવી, દેવ પદવી જીવ તિણુ ભોગવી,
ઉપજ્યા યશોમતી કૂંખે આય, ચક્ર સ્વપ્ન દેખી સુખ પાય. ૧૨

પ્રસવ્યો યશોમતી પુત્ર રત્ન, ચક્રાયુધ જસુ નામ ઉત્પન્ન,
રાજા શાંતિને પુત્ર સુકુમાલ, દિન દિન વધતો તે હીજ બાલ. ૧૩

ચઉદ રત્ન હિવે ઉપજે સાર, સુણુજ્યો સહુ તે હિવે નિરધાર,
આયુધ શાલા મેં ચાર રત્ન, ચક્ર અસિ છત્ર દંડ ઉત્પન્ન. ૧૪

લક્ષ્મીધર ચાર (ત્રણ) ઉપજે સોય,
મણી કાગિણી ચર્મ નિધિ વલી જોય,
સ્વનગરે ચાર રત્ન ઉપજે, તેહના નામ હિવે નિપજે. ૧૫

પુરોહિત અને વલી વર્દ્ધકી જેહ,
સેનાપતી ગાથાપતી ફિર તેહ,
શ્રી રત્ન રાજકુલે નીપજે, ગજ અશ્વ એ વૈતાઢયે સંપજે. ૧૬
ચવદહ રત્ન પામ્યા શ્રીશાંતિ, સાધ્યા ષટ્ ખંડ લહી યશ સંત,
ચક્રવર્તી પદ ભોગવી સાર, રિદ્ધિ ચક્રવર્તીની બહોલી ધાર. ૧૭
ઢાલ તેરમી એ થઈ સુખકાર, શાંતિ ચક્રવર્તી નો અધિકાર,
ધન ધન એહ પ્રભુ શાંતિ જિણુંદ, વંદે દયા રુચિ મન આણુંદ. ૧૮

(ઢાલ ૧૪ મી)

(ગરબી ચાલ મેં)

સાહિબા! રાજા કહે શ્રીશાંતિ કે લોકાંતિક ભણી રે લો,
લેવા સંયમ ભાર કે, એહી દિલ બણી રે લો,
કુંવર પદે પચવીશ કે, સામાન્યે ભોગવ્યાં રે લો,
વર્ષ પચ્ચીસ સહસ કે, ચક્રવર્તી માં ભયા રે લો. ૧

વર્ષ પચ્ચીસ સહસ્ર કે, ચક્રવર્તી માં ભયા રે લો,
ચક્રાયુધ ને રાજ્ય કે, કાજ સમર્પિયા રે લો,
દે પ્રભુ વરસી દાન કે, હિયે મેં હરખશું રે લો,
તજી પ્રભુ રાજ્ય સે મોહ કે, સિદ્ધ ભજે ભાવસું રે લો. ૨

દેશ નગર પુર રિદ્ધ કો, તજે એ ભાવના રે લો,
એહવે કંપ્યા આસન કે, દેવ સૌધર્મના રે લો,
અવધિ પ્રયુંજી દેવ કે, જોયું દેવતા રે લો,
શ્રી જિન દિકખા અવસર કે, જાણી ભાવતા રે લો. ૩

સર્વારથ શિબિકા સાર કે, લેઈ સુર તુરત શું રે લો,
મન જિમ ગતિ કરી પૂર કે, ચંચલ ચિત્ત સું રે લો,
આવી ચૌસઠ ઇંદ કે, પ્રભુ દીક્ષા અવસરે રે લો,
સર્વારથ લે શિબિકા કે, પ્રભુ સન્મુખ ધરે રે લો. ૪

ઓચ્છવ સબ સહુ મંડાણુ કે,
કરે દિખ્યા અવસર રે લો,
સહસ રાજા પ્રભુ સંગ કે, સંયમ મન ધરે રે લો,

વ્રત લેવાને કાજ કે, પ્રભુ સંગે ભયા રે લો,
પુર હત્થિણાઉર બહાર કે,
સહસાવને આવીયા રે લો. ૫

અલંકાર કરી દૂર કે, વ્રત મન ભાવીયા રે લો,
પંચ મુઠિયા લોચ કે, કરી પ્રભુ તેહવે રે લો,
સુર ગોદે ધરી વાલ કે, અતિ બહુ નેહસું રે લો,
પંચ(ચઉ) મહાવ્રત ધાર કે, પ્રભુ છઠ તપ કરે રે લો. ૬

મનઃપર્યવ જ જ્ઞાન કે, ઉપજ્યો તેહવે રે લો,
મહોચ્છવ કરી સહુ દેવ કે, નંદીશ્વર આવીયા રે લો,
અટ્ઠાઈ મહોત્સવ ત્યાંહ કે, કરી દિલ ભાવીયા રે લો,
નિજ નિજ ઠામે દેવ કે, પોહતા તે જઈ રે લો. ૭

સહસ મુનીશ્વર સંગ કે, પ્રભુ વન સંચરે રે લો,
કરતા ઉગ્ર વિહાર કે, હલવે પાય ધરે રે લો,
જીવાદિક ને કોય કે, દુખ નહીં ઉપચે રે લો,
ષટ્ કાયા પ્રતિપાલ કે, દિન દિન ચિંતવે રે લો. ૮

સુમિત્ર ગૃહે પ્રભુ આય કે, ખીર પારણું કરે રે લો,
પ્રભુ છદ્મસ્થ અવસ્થા કે, અઠ(બાર)માસ ભોગવીરે લો,

વિચરંતા પ્રભુ આય કે, સહસાવન ગજપુરે રે લો,
ઉપજ્યો કેવલ નાણ કે, સુર ઓચ્છવ કરે રે લો. ૯

લોકા લોક પ્રકાશ કે, ભાસક પ્રભુ થયા રે લો,
જીવાદિક ના મનોગત કે, ભાવ બહુ પાવીયા રે લો,
સોવન પંકજ પ્રભુજી કે, ચરણ ને ઠાવતા રે લો,
અષ્ટ પ્રતિહારી દેવ કે, રહે પ્રભુ સેવ મેં રે લો. ૧૦

સમવસરણ ત્રિગડા ની, રચના સુર કરે રે લો,
જિહાં પ્રભુ બેસી આય કે, વાણી ઉચરે રે લો,
એહવે ચક્રાયુધ રાજ કે, વંદન આવતા રે લો,
હરખેં કરી બહુ સાજ કે, મનમેં ભાવતા રે લો. ૧૧

વંદે પ્રભુના પાય કે, અતિ બહુ રાગસ્યું રે લો,
કહે સુખસ્યું વલી એમ કે, દરસણ પુણ્યસ્યું રે લો;

બેસી બેસણુ ઠામ કે, વાણી તે સુણે રે લો,
ચારુ દિસા વલી વદન કે, વાણી ઉચરે રે લો. ૧૨
સુણી વાણી ચક્રાયુધ કે, પ્રતિ બોધ પામીયા રે લોલ,
વંદી પ્રભુના પાય કે, ઘર ભણી આવીયા રે લો,
પુત્ર ને થાપી રાજ્ય કે, આપ સંયમ લહી રે લો,
શાંતિ પ્રભુ નો ગણુધર, મૂલ ચક્રાયુધ સહી રે લો. ૧૩
હિવૈ શ્રી શાંતિ જિણંદ કે, અવસ્થા પૂરીયા રે લો,
લેઈ ચક્રાયુધ ને સાથ કે, ગણુધર ભાવીયા રે લો,
અનુક્રમે કરત વિહાર કે, ગ્રામ નગર પરે રે લો,
આવે અતિ મન હર્ષ કે,
સમેત ગિરિ પુરે સિરે રે લો. ૧૪
ચઉદમી ઢાલે એહ કે, સંયમ શાંતિનું રે લો,
વલી કેવલ નો ભાવ કે, છે એહ માં ભલો રે લો,
વલી ચક્રાયુધ સંયમ, ગણુધર પદ વર્યું રે લો,
પ્રણમે પ્રભુના પાય કે, દયા રૂચિ રંગસું રે લો. ૧૫

ઢાલ ૧૫ મી

(હિવૈ શ્રીપાલ કુમાર, વિધિ પૂર્વક મંજન કરજી એ દેશી)

(૧૪) પ્રભાસ ગિરિ ટૂંકઃ—

હિવે શ્રી શાંતિ જિણંદ,
સમેત શિખર ગિરિ પર ચઢયાજી,
નવસૌ મુનિવર સંગે તપ કરી કર્મો નિર્જયાજી,
કર્મ કરી ચકચૂર, પ્રભુ સંગે શિવ પદ વર્યા જી,
ટૂંક પ્રભાસે આય, શિવ ચઢવા પ્રભુ જગ ધર્યા જી. ૧
પ્રભુ જગ ગુરૂ જિનરાજ,
જગ લોચન ત્રિજગના ધણી જી,
જગ દીપક જગનાથ, સેવ કરે સુર ઈમ તણી જી,
જગ તારણુ જગ પ્રતિ પાલ,
કર્મ અરિ દલ ઈમ હણી જી,
જગ જીવન જગ દયાલ, સાંચો પ્રભુ તું બહુ ગુણી જી. ૨

ગિરિ પ્રભાસે આય, પદ્માસન પ્રભુ ધારિયો,
ધ્યાન સમાધિ લગાય, નિર્વાણ ટૂંકે વિચારિયો જી,
મોક્ષ તપ પ્રભુ ધાર, તીસ દિવસ તપ સારીયો જી,
આય નમે સુર પાય, ભાવ અધિક સુર સારીયો જી. ૩

જેષ્ઠ વિદી શુભ પક્ષ, નિર્વાણ તેરસ દિન કિયો જી,
શાંતિ જિણંદ દયાલ, અબાધા રહિત તિણ લિયો જી,
નવસો મુનિ પણ સંગ, તે સહૂને શિવ પદ દીયો જી,
ઉત્તમ પાયો ઠામ, જીહાં પ્રભુ જુગા જુગ ચિર જીવો જી. ૪

લાખ વર્ષ પ્રભુ આપ, કંચન કાયા પ્રભુ તણી જી,
ચાર સૌ ધનુષ પ્રમાણ, કાયા પ્રભુની શુભ બણી જી,
ચક્રવર્તી પ્રભુ શાંતિ, ત્રિહું જગનાયક તે ધણી જી,
લાયક નાયક દેવ, મૃગ લંછન પ્રભુ પદ ભણી જી. ૫

શાંતિ પ્રભુ સુવિલાસ, ગિરિ પ્રભાસ તીરથ કિયો જી,
એ સમેત શિખર ગિરિસાર, તે તીરથ ચિત ભાવીયે જી,
જિહાં પ્રભુ લહી નિર્વાણ, સુરપતિ સહુ મિલ સેવીયો જી,
ફિર ભવિ જન ઉપગાર, ભવ ઉદ્ધરવા ગિરિ કિયો જી. ૬

એહ પંદરમી ઢાલ, શાંતિ પ્રભુ ગુણ વર્ણવ્યા જી,
કલ્યાણક પંચ જાણ, શાંતિ પ્રભુના તે સ્તવ્યા જી,
સુણત ભવિક સુખ થાય, એ રાસ ભલો રલીયામણો જી,
ગાયો દયા રૂચિ નેહ, આગે ઉદ્ધાર વલી ભવી સુણો જી. ૭

ઢાલ ૧૬ મી

(કરાહા ચાલ ઉતાવલે, પગડે આઈ ગણ ગોર જી, મેડનિયા ભમર જી એ કરહલો—એ દેશી)

ચૌદમો ઉદ્ધારઃ—

હિવે શ્રી શાંતિ જીણંદનો, પ્રથમ જ એક ઉદ્ધાર જી,
સમકિતીયા ભવિક ! ગિરિ સેવીયે—નિરમલ ચિત્તકર પ્યાર જી,
એહી જ ભરત મેં સોહતો, દેશ વિરંચ ઉદાર જી. ૧
મિત્ર પુર નામા નયર નો, સુદર્શન રાય સુખકાર જી.
જીન ધર્મા દઢ જીવડો, દાની ગુણ હે અપાર જી. ૨

જીન પૂજા નિત પ્રતિ કરે, દ્રવ્ય ભાવ દોય ભેદ જી,
પર્વ તિથૈ પોસહ કરે, ન ધરે અંગ ઉન્માદ જી. ૩

સાધુ ભક્તિ બહુ કરે, જીનધર્મી સુ નેહ જી,
જીન શાસન ઉન્નતિ કરે, ધર્મ ધ્યાન મેં દેહ જી. ૪

મિત્રપુર નગર ને પરિસરે, મનોહર વન વૃક્ષ ભાર જી,
જતુ(ઉપ)વન જીન ચૈત્ય એક છે,સુમતિ નાથ જીન સારજી. ૫

રાય પિતા એ કરાવિયો, ઉંચો જીમ આસમાન જી,
બાવન દેહરે સોહતો, જેસૌ દેવ વિમાન જી. ૬

પ્રભુનો પર્ચો નગર મેં, તુંબરૂ જક્ષ પ્રત્યક્ષ જી,
દેવી મહાકાલી યક્ષિણી, અદ્ભુત રૂપે પ્રત્યક્ષ જી. ૭

રાય સુદર્શન એહવે, પૂજે સુમતિ જીણંદ જી,
નિત્ય પ્રતૈ સેવા કરૈ, દિન દિન અતિ આણંદ જી. ૮

સુમતિનાથ જીન સેવતો, ધ્યાતો જીન ગુણ માલ જી,
સુમતિ પૂજ્યા સુમતિ મિલે, ઉપજે બુદ્ધિ વિશાલ જી. ૯

એક દિવસ મનોહર વને, આવ્યા મુનિ પરિવાર જી,
ચક્રાયુધ ગણધર સિરૈ, કાઉસગ્ગ તિણ વન ધાર જી. ૧૦

મિત્રપુર નગરનો રાજીયો, રાજા સુદર્શન જેહ જી,
જાણ્યું મુનિવર આવીયા, ભક્તિ કરૈ વલી તેહ જી. ૧૧

પાટ સંથારા મોકલૈ, સાધુ વૈયાવચ્ચ સારે જી,
હિવૈ વંદન મુનિવર ભણી, આવે રાય અસવારે જી. ૧૨

વન આવી મુનિ વાંદિયા, બેસે બેસણ ઠામ જી,
મુનિ ચક્રાયુધ તિણ સમૈ, દેવે દેશના તામ જી. ૧૩

શ્રી જીન વાણી પ્રાણીયા, ધારો ચિત મઝાર જી,
તીરથ ભક્તિ અમોલ છે, કરી લહે શિવ સુખ સાર જી. ૧૪

તીરથ સમેત શિખર ગિરિ, જિહાં જીનના નિર્વાણ જી,
મુક્તિ લહી જીણ તીરથૈ, સાધુ સંખ્યાત પ્રમાણ જી. ૧૫
સો તીરથની ભક્તિયે, લહસ્યે અહેભવ સાર જી,
એ દેશના મુનિવર ભણી, શ્રી જીન વાણી આધાર જી. ૧૬
સુણી રાજા મન હરખિયો, ધન્ય મુનિ અવતાર જી,
આપ તરે પર તારવૈં, એ મુનિ નો આચાર જી. ૧૭

મુનિ નમી રાય ઘર આવીયો, મુનિ પિણ કરે ય વિહાર જી,
રાજા સમેત ગિરિ વર ભણી, કરવા જાત્ર વિચાર જી. ૧૮

સંઘ ચતુર્વિધ મિલીયો, કરવા જાત્ર ઉદ્ઘાર જી,
રાજા સમેત ગિરિ વર ભણી, કરે પ્રયાણ વિચાર જી. ૧૯

અનુક્રમે સમેત શિખર જઈ, વાંદ્યા જિન નિર્વાણ જી,
જય જય તીરથની કરી, ડોલી (!) મુખ એહ વાણી જી. ૨૦

રાય સુદર્શન જી હિવે, ચઉદ ગિરિ ના ઉદ્ધાર જી,
મન શુદ્ધે મોટે મને, ખર્ચે દ્રવ્ય અપાર જી. ૨૧

એ ઉદ્ધાર ભયો ચઉદમો, રાય સુદર્શન હાથે જી,
કરી ઉદ્ધાર જીણુ યશ લહ્યો, લેવા શિવ પદ સાથ જી. ૨૨

જાત્રા કરી ઘર પહોચીયા, બહોલી કરે સંઘ ભક્તિ જી,
દસ વૈયાવચ્ચ રાજી સું, કરી લહી જસ જુક્ત જી. ૨૩

પ્રથમ ઉદ્ધાર ગિરિ પ્રભાસનો, રાય સુદર્શને સાર્યો જી;
એ અધિકાર શિખર મહાતમમેં,કહ્યું ગણધરનું વિચાર્યું જી. ૨૪

પ્રભાસ ગિરિ મહિમાઃ—

હિવેં ટૂંક પ્રભાસ કે ઉપરે, કેતા મુનિ સંખ્યા કીદ્ધ જી;
સો હિવેં ભવી સહૂ સાંભલો, જીહાં મુનિ સિવ લદ્ધ જી. ૨૫

નવ કોડા કોડી નવ લખ, નવ સહસ નવ શત જાણુ જી;
વલી નિન્નાણુવેં અધિક સું, ભક્તિ વરી શુભ ઠાણુ જી. ૨૬

ટૂંક પ્રભાસે તે ભેટતા, ફલ કેતા હૈ વખાણુ જી;
કોડી પૌષધ તપ જે કરૈ, ભેટ્યા ફલ નિર્વાણુ જી. ૨૭

સમેત શિખર ગિરિ ભેટતા, ફલ અનંતા અનંત જી,
તિણુ કારણુ ભવી ભેટિયે. પામે મુક્તિ મહંત જી. ૨૮

એ પ્રભુ શાંતિ જીણંદનો. કહ્યો ચઉદમો ઉદ્ધારજી,
શ્રી ગુરૂ રુપ પ્રભાવ સું, ગાવે દયા રૂચિ સાર જી. ૨૯

ઢાલ ૧૭ મી

(વંશ થકી તે ઉતરી રે, તેડી એકાંતે તાત ધન નર વ્હાલા—એ દેશી)

(૧૫) જ્ઞાનધર ટૂંક

કુંથું જિનેસર સાહિબા રે, આવ્યા હે સમેત ગિરિંદ,
ગિરિ ગુણવંતા.
ચાલો ચાલો હો ભવિક ગિરિ એહી, સમેત શિખર ગિરિ રાજ,
સમેત શિખર ગિરિ સેહરોજી, લહી નિર્વાણ જિણંદ. ૧

સૂર રાજા હુલાસણો રે, એ ગિરિનો એ સ્વામ;
સમેત શિખર પર સોહીયો રે, મોહ્યો ગિરિ ટૂંક વિસરામ. ૨

જ્ઞાનધર ગિરિ ઊપરે, પદ્માસન પ્રભુ લીધ;
તીસ પોષધ કરી એ ગિરિ રે, જિહાં પ્રભુ મોક્ષ તપ કીધ. ૩

છઠ્ઠો ચક્રી એ જિણવરૂ રે, જિણ લહી જિહાં સિવ થાન;
વૈશાખ કૃષ્ણ પક્ષ એ ગિરે રે, પ્રભુ એકમ લહ્યો થાન. ૪

મુક્તિ પંથ જિણ આદર્યો, એ ગિરિ ઉત્તમ કિદ્ધ;
વલી મુનિ શ્રી જિન સંગ રે, થયા સહસ એક સિદ્ધ. ૫

જ્ઞાનધર ગિરિ તીરથ કીયો રે, શ્રી કુંથુ જિન ભાણ;
આયુ શ્રી જિન ભોગવી રે, સહસ પંચાણુ વર્ષ જાણ. ૬

પૈંતીસ ધનુષ ની દેહડી રે, કાયા કંચન વાન;
નગર હત્થિણા પુર નો ધણી રે, કુંથુનાથ ભગવાન. ૭
છાગ લંછન ચરણે ભલૂં રે, પ્રભુ લહી એહીજ ચિન્હ;
પંચમજ્ઞાન પ્રભુજી લહી રે, ભાસક લોકાલોક મન્ન. ૮

શ્રી જિન કુંથુનાથનું રે, નિર્વાણ જ્ઞાનધર ટૂંક;
જિહાં પ્રભુજી મુક્તિ વરી રે, ચાર કષાય ને મૂક. ૯

પંદરમો ઉદ્ધાર :—

હિવે કુંથુ જિન ટૂંકનો રે, કર્યો કેણે ઉદ્ધાર;
વચ્છ દેશ માંહી ભલૂં રે, પુર શાલિભદ્ર આધાર. ૧૦
શ્રી દેવધર જિહાં રાજવી રે, રૂપ કહા ગુણ સાર;
જેહની મતિ જિન ધર્મસું રે, પાલે શુદ્ધ આચાર. ૧૧
રાય સુણ્યો શાસ્ત્રે ભલો રે, તીરથ ઉદ્ધાર અનૂપ;
મન ચિંતે અતિરાગસું રે, જે ઉદ્ધાર ને ભૂપ. ૧૨

જિહાં જિન મુક્તિ ભૂમિકા રે, જિહાં જઈ કરીય ઉદ્ધાર;
ચાર પ્રકારે તે કરી રે, સંઘ બહોત વિસ્તાર. ૧૩

અનુક્રમે સમેત શિખર લહ્યું રે, ચઢયા શિખર ગિરિ સાર;
નિર્વાણ પનર પ્રભુના ભલા રે, વંદે ભૂપ કરી પ્યાર. ૧૪

પનર ટૂંક ના જિણે કર્યા રે, ઉજ્વલ પનરે ઉદ્ધાર;
રાખ્યો જિણ જગમાં ભલૂં રે, ઓપમ કીરત સાર. ૧૫

જાત્રા કરી ઘર સંચરે રે, સુખ સે આવે ધામ;
સંઘ જિમાવી યશ લહ્યું રે, સફલ કર્યું ધર્મ કામ. ૧૬

જ્ઞાનધર ગિરિ મહિમા :–

હિવેં જ્ઞાનધર ટૂંકે ભલા રે, કેતા મુનિ ગયા મુક્ત;
છિણુ કોડી કોડી મુનિ રે, વલી છિણુ ક્રોડની મુક્ત. ૧૭

લાખ બતીસ સહસ છિન્નવેરે, સાત સૌ છયાલિસ જાણ;
એતા મુનિ મુગતે ગયા રે, તેહજ ટૂંક વખાણ. ૧૮

જ્ઞાનધર ગિરિ ભેટતા રે, ફલ કેતો હોવે જેહ;
એક કોડી ઉપવાસનૂં રે, તે તો લહે ફલ તેહ. ૧૯

ટૂંક સહુને ભેટતા રે, ફલ લહે અધિક અપાર;
ભવિ ભેટો એ ગિરિ ભણી રે, લહો સુખ અવિચલ સાર. ૨૦

(૧૬) નાટિક ગિરિ :–

હિવેં સોલમા ઉદ્ધારનું રે, કહસ્યું શુદ્ધ સંબંધ;
શાસ્ત્રે આખ્યું તે સહૂ રે, છે સહૂ યામે સમ્બંધ. ૨૧
એહ સમેત શિખર ગિરે રે, આયા શ્રી અર જિન રાજ;
નિરખી ટૂંક નાટિક ગિરિ રે; ચઢે શિખર ગિર પાજ. ૨૨

સહસ એક મુનિ સાથ મેં રે, લેખા શિવપુર બાર;
પ્રભુ પદ્માસન તિહાં કર્યું રે, જોડવા અનુભવ સાર. ૨૩

કરી મોક્ષ તપ એક માસનું રે, દઢ મન ધરીય આનંદ;
સહસ ચૌરાશી વર્ષનું રે, આયુ સ્થિતિ હૈ જિણંદ. ૨૪

મગસર સુદી દશમી દિને રે, નાટક ગિરિ નિર્વાણ;
સુરપતિ મિલ સહૂ હર્ષસું રે. કર્યો ઓચ્છવ નિર્વાણ. ૨૫
એક સહસ મુનિ અણુસણી રે, જિન સંગે શિવ લિદ્ધ,
નાટિક ગિરિ તીરથ કર્યું રે, સ્થાનિક ભયો તે સિદ્ધ. ૨૬

સોલસમો ઉદ્ધાર :–

હિવે તેહ ટૂંક ઉદ્ધારને રે, કુણ નરપતિય કરાય;
ભદ્રપુર નામા નયર નો રે, આનંદ સેન નર રાય. ૨૭
સમકિત તત્ત્વ વિચારનો રે, જાણ ભલો સિદ્ધાંત;
જિન ભક્તિ હૃદય વસે રે, સદા જિન પૂજન ખાંત. ૨૮
ભદ્રપુર ને બાહિરે રે, એક પર્વત આયામ;
જસ પર સોહે દેહરો રે, બાવન ચૈત્યનું ધામ. ૨૯
મૂરતિ શાંતિ જિણંદ ની રે, મૂલ ગંભારે દેવ;
ઔર બાવન જિન ચહું દિસે રે, સેવે સુર બહુ સેવ. ૩૦
પૂજે શાંતિ જિણંદને રે, આણંદ સેન તે રાય;
એક દિવસ પ્રભુ પૂજતાં રે, સુણી મંદિર આવાજ. ૩૧
કહે ગરુડ યક્ષ રાય ને રે, સુણ રાજન ! એક વાત;
સમેત શિખર ગિરિ ભેટિયે રે, તે તીરથ વિખ્યાત. ૩૨
જિહાં નિર્વાણ છે જિન તણા રે, તિહાં જઈ કરો ઉદ્ધાર;
શ્રી અરનાથની ટૂંકનો રે, તેહનો પ્રથમ ઉદ્ધાર. ૩૩
સુણી રાજા હરખ્યો ઘણો રે, જિહાં કરવી ગિરિ જાત;
સંઘ કરી ગિરિ(એ) સામટો રે, ધ્વજ પતાક કહેરાય. ૩૪
અનુક્રમે સમેત શિખર ગિરે રે, ચઢીયા જે ગિરિ પાજ;
વંદ્યા ગિરિ ભાવે કરી રે, સફલ થયો દિન આજ. ૩૫
[અનંત] અર પ્રભુ જિન ટ્રંકનૂ રે, પ્રથમ કરી ઉદ્ધાર;
વલી પ્રભુ પનરહ ટૂંકનો રે, સફલ થયો દિન આજ. ૩૬
તીરથ ભક્તિ કરી ભલી રે, બોલતા સુખ જય વાચ;
સ્વ નગરી રાય આવીયા રે, ભયો અધિક ઉલ્લાસ. ૩૭
સ્વ નગરી ગિરિ વાંદીયો રે, પૂજ્યા શાંતિ જિણંદ;
અધિષ્ઠાયક જિહાં પૂજીયા રે, બહુ મન મેં આણંદ. ૩૮
વલી કરે ભક્તિ સંઘની રે, હરખ્યા સહુ નર નાર;
ધન ધન રાજન ! તાહરો રે, સફલ ભલો અવતાર. ૩૯

નાટિકા ગિરિ મહિમા :–

હવે નાટિક ગિરિયે ભલા રે, કેતા મુનિ અરુ સિદ્ધ;
કોડ નિન્યાણુ લાખ નિન્નાણવે રે, સહિસ નિનાંણુ સિદ્ધ. ૪૦

નવ સૌ નિનાંણુ ઉપરે રે, એતા મુનિ સંઘ કીધ;
ટૂંક ભેટયાનું ફલ કેતલૂં રે, કોડ છિન્નવે પોષધ લીધ. ૪૧
એહજ સોલમા ઉદ્ધારની રે, ઢાલ સતરમી એહ;
દયા રુચિ મન રંગ સું રે, ગાવે સમેત ગિરિ નેહ. ૪૨

(ઢાલ ૧૮ મી)

(મુનિવર આર્ય સુહસ્તી રે, કિણુહિક અવસરે,-એ દેશી)

(૧૭) સબલ ગિરિ ટૂંક :-

મલ્લી જિણેસર સ્વામ રે, એક દિન ગિરિ વાટ રે,
વિચરતા પ્રભુ આવીયા એ, ચઢિયા શિખર ગિરિ વાટ રે.
ઊંચી ભૂમિકા, તે પ્રભુ ઠામ સુહાવીયા એ,
દેખી પર્વત ટૂંક રે, નિરખી એક ગિરી.
નિરખી અધિક મન ભાવીયા એ, પાંચ સૌ મુનિ પ્રભુ સંગરે,
સંયમ પાલતા, મુનિવર ગુણુ મેં મોહીયા એ. ૧
નિરખી સબલ ગિરિ તેહ રે, ધ્યાના વસિ રૈ,
પ્રભુ જિહાં પદ્માસન ઠાયો એ, વલી તપ કરે જિહાં મોક્ષ રે.
તીસ ઉપવાસ નો, શુભ પરિણામે તપ કિયો એ,
સહસ પંચાવન તેહ રે, વર્ષ વખાણિયા.
આયુ સંખ્યા એ થયો એ, કરી પૂરણુ સ્થિતિ આય રે,
અબાધારહિત સહી, પદ અનુભવ પ્રભુજી લીયો એ. ૨
પાંચ સૌ મુનિ સંયુક્ત રે, પ્રભુજી રામ ભયા,
જ્યોતે જ્યોત સમાવીયાએ, સુખ અનંતાનંતરે.
અજર અબય પદે, સિદ્ધે સિદ્ધે જમાવીયાએ,
જિહાં કોઈ સું ન જવાય રે, કિસ વિધ જે લહે.
જો લહે તપ જિણુ ધારિયાએ. એહવો અનુભવ જેહ રે,
તેહ જ નર લહે, સંયમ તપ લેઈ પાવીયાએ. ૩
એ થયો પ્રભુ નિર્વાણ રે. હિવૈં ઉદ્ધાર સુ,
કુણુ રાજાએ ? કરાવીયોએ ? કુનુ પુર ? કુણુ રાજેસરે ?
કુણુ દેશે ભયા ?, તે કહેવા મન આવીયા એ ?
દેશ કલિંગ મઝાર રે, નગર શ્રીપુર ભલો.

જિહાં અમર દેવરાજીયો એ અમર સેના ઘર નાર રે,
રૂપે રંભા સી, શીલ ગુણ અંગે છાઈ યોએ. ૪
અમરદેવ રાજેશ રે, દૃઢ જિન ધર્મ મેં,
કદા ન ચિત્ત વિચલે નહીં એ, ધર્મ ધ્યાન મેં જેહ રે;
દિન તે નિગમે, પોસહ સામાયક લૈ સહીએ,
દેવ ગુરુ ને ધર્મ રૈ, તીન એ તત્ત્વ નૈ;
નિત સંભારૈ તે કહીએ, દોષી દુશમન કોય રે,
નહિં કો સિર ધરૈં, વખત બલી રાજા સહીએ. ૫
એક દિવસ રાજાનરે, રચ વાડી સહી,
ઉપવન રમવા સંચર્યો એ, સાથે વહુ પરિવાર રે;
હય ગય રથ ભલા, સુભટ સામેલે પરિવર્યો એ,
નિરખી તજે વન માંહિ રે, મુનિ એક પેખિયો;
ઉપસમ વિવેક સંવર ભર્યોએ, મુનિ નમવાને કાજ રે,
રાજા તેહવૈ, અશ્વારૂઢ સે ઉતર્યો એ. ૬
નમી મુનિ નરપતિ તેહ રે, બૈસે આગલી,
મુનિ દે દેશના ધર્મની એ, અષ્ટ કર્મની જેહ રે;
પ્રકૃતિ જે કહી, એક સૌ અઠાવન કર્મની એ,
તે સંસારી જીવ રે, તેહને રહે ઘેરી;
પ્રકૃતિ તેહિજ કર્મની એ, વલી જે પ્રકૃતિ એહ રે,
કિમ દૂરે હોવે, જો કરે ભક્તિ તીર્થની એ. ૭
જિન નિર્વાણ વિશેષ રે, જિહાં જિહાં જે હોવે,
તિહાં તિહાં જઈ જાત્રા કરે એ, વલી કરે તીર્થ ઉદ્ધાર રે;
ભાવે સુધર્મ ને, તેહને કર્મ તે સ્યું કરે એ ?,
અમર દેવ રાજાનરે, કહે વલી ગુરુ ભણી;
કહો મુઝ તીરથ સહુ સિરે એ, સમેત શિખર ગિરિ એ કરે,
સહુ તીરથ સિરૈં, સતર પ્રભુ વલી તે સિરે એ. ૮
અમર દેવ સુણી એહ રૈ, વાણી ગુરુ મુખે,
ધન્ય મુનિ મારિગ ભલા એ, વાંદી ગુરુના પાય રે;
રાજા હર્ષ સૂં, ઘરે આવી સંપદ મિલાએ,
દેશ નગર પુર ગામ રે, આપણા જે હુંતા;

ત્યાં ત્યાં કંકોતરીસું ચલ્યો એ, ઠામ ઠામ ના સંઘ રે,
મિલ મિલ થોક સું, સહુ આવી સંગ્રે મિલીએ. ૯
અમરદેવ રાજાનરે, વહુ નર વર લેઈ,
આવી શિખર ગિરિ ઉચ્છવે એ, તિહાં સહુ થાક ઉતાર રે;
ફિર શિખરે ચઢયા, સતર ટૂંક ચિત્ત ચિંતવૈ એ,
સત્તર પ્રભુ નિર્વાણ રે, પૂજન મન કર્યું;
અષ્ટ પ્રકારી પૂજવૈં એ, ફિર સતર કરે ઉદ્ધાર રે,
જૂજૂઆ ટૂંક ના, વિધિસું તે સહૂ સાચવૈએ. ૧૦
સમેત શિખર ગિરિ પૂજ રે, ઘર ભણી ચાલીયા,
સબલ સજાઈ આવતાએ, શ્રીપુર નગર પહુંચ રે;
જય જય વિસ્તર્યા, મન ના મનોરથ ભાવતાએ,
પ્રથમ પૂજી જિન રાજ રે, સંઘ ભક્તિ કરે;
સાહામી સહુ મિલ હરખતાએ, દેવે દાન અપાર રે,
જાચક ને બહુ, જાચિક બહુ ગુણ ગાવતારે. ૧૧
ગૃહ આવી રાજાનરે, જગ મેં યશ લિયો,
મનના મનોરથ સહુ ફલ્યા એ, સબલ ગિરિ પ્રતાપ રે;

સબલ ગિરિ મહિમા :—

કેતા મુનિવરુ, કેતા મુનિ મુગતે મિલા એ,
મુનિ મિલિ છિન્નુ કોડિ રે, શિવ પદ જિણ વરી;
સિદ્ધ મેં સિદ્ધ જઈ મિલ્યા એ, સબલ ગિરિની જાત્ર રે,
કરતા ફલ કેતો, કોડી ઉપવાસનું ફલ મિલ્યા એ. ૧૨

(૧૮) નિર્જર ગિરિ ટૂંક :—

ભવિજન ભેટો તે હરે, સમેત શિખર ગિરિ,
ફલ અનન્તો પામીયે એ, હિવૈ તે નિર્જર ટૂંક રે;
મુનિ સુવ્રત વલી, સહસ એક મુનિ સંગ લિયે એ,
મુનિ સુવ્રત જિન રાજ રે, નિર્જર ગિરિ પરે;
પદ્માસન પ્રભુ ધારીયો એ, તીસ કરી ઉપવાસ રે,
જેષ્ટ વિદિ નવમી, મુક્તિ ભલી પ્રભુજી લીયે એ. ૧૩

અઢારમો ઉદ્ધાર :—

નિર્જર ટૂંક ઉદ્ધાર રે, કર્યો કિણ નરપતિ,
સો કહસ્યું તે સહુ સુણો એ, કોશલ દેશ મઝાર રે;

રત્ન પુરી નગરી, સોમદેવ રાય તેહ ભણો એ,
તેણે કર્યો ઉદ્ધાર રે, ટૂંક અઢાર નો;
નામ ભલું છે તેહ તણું એ, નિર્જર ટૂંકે જેહ રે,
મુનિવર કેતલા, તે કહું સો ભવિ સુણો એ. ૧૪

નિર્જર ગિરિ મહિમા:—

નિન્યાણુવે કોડા કોડ રે, કોડ સત્યાણુવે,
ઉપર નવ લખ બોલીયા એ, નવ સૌ નિન્યાણુ ફેર રે;
એ સાથે વલી, મુક્તિ સહુ મુનિ મિલ લીયા એ,
કોડ ઉપવાસ ફલ જેહ રે, નિર્જર ટૂંક ભેટયા;
અનંત ફલ સબ ટૂંક ગયા એ, તેણે શિખર ગિરિ જેહ રે,
તીરથ ભૂમિકા, ભેટવા સહું ના મન થયા એ. ૧૫

(૧૯) મિત્રધર ટૂંક:—

મિત્ર ધર ટૂંક વિખ્યાતરે, જિહાં નમિ જિન રાયા,
આયા ગિરિ ઉગણીસમે એ, અઢી તીરથ મન રંગ રે;
સિરે શિખર ગિરિ, સહસ મુનિવર સંગમેં એ,
પદ્માસન નિરધાર રે, આસન પ્રભુ ઠર્યો;
લેવા અનુભવ ઉજમે એ, મોક્ષ તપ કરી ભાવે રે,
તીસ ઉપવાસ નૂં, તપ કરે પ્રભુજી ઉમંગ મેં એ. ૧૬
વિદિ વૈશાખે માસ રે, દસમી જિન ભલો,
કરી નિર્વાણ શિવ પદ વરીએ, હિવે હોસ્યે ઉદ્ધાર રે;

ઓગણીશમો ઉદ્ધાર:—

મિત્રધર ગિરિ પરે, કરસ્યૈં રાજ તે ફિરિયે,
જોધ દેશએં જેહ, શ્રીપુર હે ભલું;
રાજા જિહાં મેઘદત્ત વરીએ, રીધ તણો વિસ્તાર રે,
કેતો આખવું?, ભાલું તિમ જે સુર પુરીએ ૧૭
મેઘ દત્ત રાજિંદરે, બહુ જિન ધર્મ મેં,
તીરથ જેહને દિલ વસ્યો એ, સમેત શિખર ગિરિ તેહ રે;
જાત્રા મન થયો, સંઘ કરી મન ઉલ્લસ્યોએ,
આવ્યો શિખર ગિરિંદ રે, ભેટી ટૂંકો ને;

ટ્રંક ઓગણીસ ને ઉદ્ધારવા એ, અતિ ધરી મન ઉછાહ રે,
ભેટી રંગ સું, મનહ મનોરથ સહુ સર્યા રે. ૧૮
કરી શિખર ઉદ્ધાર રે, નામ જિણે કર્યું,
કરી ઉન્નતિ નિર્વાણની એ, ઘર આવ્યા મન ભાય રે;
સંઘ જીમાવિયા, યશ જગ માંહે બહુ બનીએ,

મિત્રધર ગિરિ મહિમા :—

હિવે મિત્રધર ટ્રંક રે, મુનિ મુગતે ગયા;
તે બહુ સુણજો સહુ મુની એ, જિહાં મુનિ કોડા કોડ રે,
લક્ષ પૈંતાલીસ, સાત સહસ વલી તે મુનિ એ. ૧૯
નવ સૌ ફિર મુનિ સહસ રે, બેંયાલીસ વલી,
એતા મુનિ મુક્તિ લહી એ, એહજ મિત્રધર ટ્રંક રે;
ભેટયા ફલ કેતો, કોડ પૌષધ નો ફલ સહી એ,
ઓગણીસ ટ્રંકે ઉદ્ધાર રે, તે વર્ણવ કર્યા;
ઢાલ અઢારમી માં કહીએ, રુપ રુચિ ગુરુ રાય રે,
તેહોના સીસ નેં, ભાચો સમેત સિખર સહી એ. ૨૦

ઢાલ ૧૯ મી

(રામચંદ્ર કે બાગ ચાંપો મો લહોરી–એહની ચાલમેં)

મનોહર પૂર્વ ખંડ, તેહમેં દેશ ભલોરી,
ગંગા જહાં જહાં દેખ, તહાં તહાં તીર્થ મિલારી;
ગંગા તટ એક દેશ, કાશી ય દેશ ભલોરી,
જીહાં એક નગર વિશાલ, વાણારસ હી મિલોરી. ૧
રાજા અશ્વસેનાહ રાય, રાણી વામા ભલી રી,
જાકે રિદ્ધ ભંડાર, પૂરા તેહ ભર્યા રી;
હિવે પ્રાણત દશમેં દેવલોક, તિહાંથી દેવ ચવી રી,
ચૈત વિદિ કી ચૌથ, ઉપન્યા તેહ ભવી રી. ૨
નવભવ વ્યતીત કરેય, ઉપન્યા તે અવતારી,
દશમે ભવ જીનરાય, દેવી વામા કુંખ ધારી;
વામાદે સ્વપ્ન લહંત, ચઉદહ તે સુખ કારી,
સ્વપ્ન દેખી તેહ, ચિંતવે તે ઈમ નારી. ૩

હરખિત બહુ હિય માંહી, અશ્વસેન પાસ જઈરી,
કર સંપુટ કરેય, ચરણે સ્વામી નમેરી;
અશ્વસેન દેઇ સન્માન, બૂઝે તેહ વકીરી,
સ્યો કારણ તુમ ભાવ, વહો ઈમ હોય તીકીરી. ૪

કહે રાણી કર જોડ, સ્વામી સુઝ વચનારી,
સ્વપ્ન ચઉદ જે લહંત, ફલ કેસો તે સુનારી;
કહે અશ્વસેનહ રાય, સુન હો દેવાનુપ્રિયરી,
એ સ્વપ્ન ચઉદહ જેહ, તેહના ભાવ સુનિયરી. ૫

ઉત્તમ પ્રાણી હોય, સુર બહુ માન્ય જીસોરી,
બહુ નરપતિ તો ઇંદ, સહુ મેં પૂજ્ય તિસોરી,
હોસ્યે પુત્ર રત્ન, તન સુકમાલ તિસીરી,
ઐસા ફલ તે હોય, વકતા હીય વસીરી. ૬

હિવેં નિજ સ્થાન રાણી આય, જિનગુણ ચિત્ત વસીરી,
રાગ રંગ કર તેહ, રજની તેહ ગમીરી;
અનુક્રમે વધતો ગર્ભ, પૂરા દિવસ થયારી,
કરી નવ માસ પરિપૂર્ણ, દિવસ સપ્ત ભયારી. ૭

વિદિ દશમી પોષ માસ, પ્રસવ્યો પુત્ર ભલોરી,
પ્રભુ જન્મ કલ્યાણક દીહ, સહુને હર્ષ મિલૂંરી,
નીલ વર્ણ તન ખાસ, મણિમય પુત્ર ભયોરી,
અડ દિગ્કુમરી આય, સૂતગ દૂર કીયોરી. ૮

સુરપતિ સહુ મિલ આય, ઉચ્છવ જન્મ તણોરી,
કરી સહુ ભાવે ભક્તિ, જય જય શબ્દ ભણોરી,
જીન જનની નમી પાય, સુર સહુ એક મનારી,
નિજ નિજ થાનિક આપ, વધે હિય હર્ષંત નારી. ૯

હિવે અશ્વસેન કે પાસ, દાસી દૌડ ગઈ રી,
દેવે વધાઈ તામ, ઈમ ઘર પુત્ર ભયોરી;
રાય અશ્વસેન હિય હર્ષ, દાસી પદ દૂર કિયોરી,
દિયો બહુ ધન માલ, દાસી હર્ષ થઈ રી. ૧૦

માત પિતા ઠવે નામ, સહુ મિલ એક મનારી,
પાર્શ્વ કુમર સહુ હેત, દિયો પ્રભુ નામ તિનારી,

હિવે દિન પ્રતિ વધત હૈ બાલ, સુખ સે કાલ ગમેરી,
હસાવે રમાવે બાલ, જનની તેહ સમૈરી. ૧૧

પાસ કુમર હિવે તેહ, જોબન સમય ભયારી,
પરણાવે બહુ ભાંત, રાય કુમરી તસુ નારી,
રૂપે રંભ સમાન, નામ પ્રભાવતી પ્યારી,
બહોતર કલા નિધાન, શુભ ગુણસે બહુયારી. ૧૨

એક દિન પાસ કુમાર, ગજવર સ્કંધ ચઢીરી,
ગંગા કાંઠે આય, કૌતુક નિરખ રહીરી,
કમઠ તાપસ હૈ એક, પારસ દેષ્ટી થયોરી,
પંચાગ્નિ તપ તાપ, બૈઠો 'ધ્યાન ભયોરી. ૧૩

નિરખી પાસ કુમાર, અજ્ઞાન સું તાપ તપેરી,
જીવ ની નહીં તુઝ સાર, કેમ તે ધર્મ થયેરી,
કહે જોગી કિહાં જીવ, નયણે નાંહી મિલેરી,
અન્યથા કેમ કહાય, ઝૂઠ મેં કોન મિલેરી. ૧૪

તબ પ્રભુ પાસ કુમાર, દિખાવે તેહને વલીરી,
કાષ્ઠે જ્વલત જુગલ(સહી)નાગ, દિખાવે પાર્શ્વ ભલીરી,
મંત્ર દિયો નવકાર, ધરણપતિ તેહ થયોરી,
પદમાવતી જસ નાર, સુર ધરણિંદ્ર ભયોરી. ૧૫

કમઠે વિલખ્યો લોક, તિહાં થી કમઠ ચવીરી,
ભયો મેઘમાલી દેવ, તેહજ તિહાં હી ભવીરી,
પાસ પ્રભુ તેવાર, અપને સ્થાન વસેરી,
સુખે તે પાલે જુવરાજ, રંગે આપ રસેરી. ૧૬

માત પિતા ભએ મોક્ષ, મહેંદ્ર દેવ ભઈરી,
ચોથો તેહ દેવ લોક, સુર સુખ તેહ લહીરી.
હિવે પ્રભુ પાસ કુમાર, વર્ષ પચ્ચીસ ભયારી,
રાજ્ય ભોગવી સુખ લીધ, સુખ સંસાર કિયારી. ૧૭

હિવે લોકાંતિક દેવ, આયે તામ મિલીરી,
ચિંતવે પાસ કુમાર, લેવું ચારિત્ર ભલૂંરી.
દે પ્રભુ વરસી દાન, સુરપતિ આય મિલીરી,
શ્રી પ્રભુ પાસ કુમાર, રસ સહુ ત્યાગે વલી. ૧૮

પોસ વદિ જ સાર, એકાદશી દિન ચઢતૈરી,
લેવે સંયમ સાર, મન પર્યવ તેહ હુવેરી.
ત્રિણસૌ રાજા સંગ, પ્રભુ સંત વ્રત લિયોરી,
પ્રથમ છઠ તપ લેય, ભૂમિય વિહાર કિયોરી. ૧૯

ધન નામા ઘર તેહ, પારણું તિહાં હી કરેરી,
ખીર ખાંડ ઘૃત તાંડુલ, તેહીજ આહાર કરેરી.
હિવે ચૈત્ર વિદિ દિન ચૌથ, કેવલ લહીય ભલોરી,
થયા ભાસિત લોકા લોક, જ્ઞાન ભલૂં તે નિલી રે. ૨૦

કેવલ વાણારસી પાય, ગણધર દિગ્(૧૦) હી ભયારી,
મૂલ(શુભ) જે ગણધર નામ, દિનકર પ્રથમ થયારી.
કમઠ ઉપસર્ગ સહી તેહ, તીરથ થાયે સહીરી,
કલિ કુંડ કુકડે સર તેહ, તીરથ જેહ ઠવીરી. ૨૧

એકસૌ એકાવન નામ, પ્રભુ નિજ નામ કહ્યારી,
ઠામ ઠામ વલી ગામ રે, નામ પ્રસિદ્ધ થયારી.
હિવે પ્રભુ પાસ જિણંદ, આયુ સ્થિતિ પૂર્ણ વલીરી,
આવ્યા સમેત ગિરિંદ, સંગે તેત્રીસ કેવલીરી. ૨૨

(૨૦) સુવર્ણ ભદ્ર ટ્રંક :—

ચઢિયા શિખર ગિરિ પાજ, મન શુદ્ધ સિદ્ધ ભજ્યુરી,
આયે સુવર્ણ ભદ્ર ટ્રંક જિહાં તન મમતા તજ્યુરી.
તિહાં કાઉસગ્ગ લહી તેહ, એક માસ તપ સજ્યુરી,
મનસ્યું ધરત તે ધ્યાન, સિદ્ધ હું પુર ભજ્યુરી. ૨૩

માહ શ્રાવણ સુદી તેહ, અષ્ટમી દિવસ ભયૂંરી,
જદ તીન ભુવનકે માંહી, તેમ પ્રકાશ લહ્યુંરી.
હિવે દેવ સહુ મિલી તેવ, આવે સમેત ગિરેરી,
ઓચ્છવ કરે નિર્વાણ, તેહવે તામ સિરેરી. ૨૪

હિવે ચાર નિકાયના દેવ, પ્રભુ તન ખીર પખાલી,
કેશર ચંદને પૂજે, ચઢાવે પુષ્પની માલી.
દેવ દૂષ્ય વસ્ત્ર પહેરાય, ધૂપ દશાંગ કરીરી,
પ્રભુ તન શિબિકા માંહિ, ધારી તેહ ખરીરી. ૨૫

ઉપાડે શિબિકા તેહ, ઇંદ્રે સહૂય મિલીરી,
નૈરત કૂંણે આય, ચંદન ચિતા રચૈંરી.
ઔર મુનિજન કે કાજ, પાસે તેહ વલીરી,
ચિતા ચંદન કાષ્ઠ, તેહની તિહાં ખંચૈરી. ૨૬
એસે સુર મન હેત, પ્રીત સે તેહ કરેરી,
કરે અગ્નિ અગ્નિકુમાર, વાયુદેવ વાયુ કરેરી.
પ્રભુ તન ને પર જાલ, એહ સવિ વિધિ ધરીરી,
હાડ માંસ જલ્યા દેખ, મેઘમાલી વૃષ્ટિ કરેરી. ૨૭
ચિતા શીતલ ભઈ જાણ, સુરપતિ એક થઈરી,
દક્ષિણ ઉપરલી દાઢ, સૌધર્મ ઇંદ્રિ લહીરી;
દક્ષિણ ઔર સબ દાઢ, ચમરિંદ્ર સર્વ લહીરી,
વામ અધો જુગ દાઢ, ઇશાનેંદ્ર ગ્રહીરી. ૨૮
શેષ દાઢ ને દાંત, ઔર સુરપતિ સહુ ય લહેરી,
વિદ્યાધર ને નર રાય, ઔર અસ્થી તેહ ગ્રહેરી;
તે ભસ્મીનો ફલ કેય, સબ ઉપદ્રવ હરેરી,
એસો પ્રભુ સંસ્કાર, કરકે થુંભ રચેરી. ૨૯
સોવન રયણનો કામ, નિરખ્યા ભવ દૂર કરલેરી,
થૂંભ પર શ્રી જિનરાય, થાપે સૂરત ભલીરી;
દર્શન સું દુખ જાય, પૂજ્યા પાપ ગલેરી,
સો નર નારી ધન્ય, તીરથ ભક્તિ કરેરી. ૩૦
હિવે કરી નિર્વાણ સહુ દેવ, નંદીશ્વર તીર્થ જઈરી,
વિદ્યાધર સહુ સાથ, તિહાં પિણ સંગ ભઈરી;
નંદીશ્વર જિહાં પૂજ, પ્રભુના ગુણ સ્તવેજી,
બહુ ભાવ ભક્તિ કરે તેહ, નિજ નિજ થાન લહેરી. ૩૧
એ પ્રભુ પાર્શ્વ નિર્વાણ, ગિરિ સોવન ભદ્ર ભાયોરી,
તે ઓગણીસમી ઢાલ, તેહમેં એહ કહ્યોરી;
હિવે ઉદ્ધારનું ભાવ, કરસ્યે તે રાજા કહુંરી,
દયા રુચિ તે ગાય, સુણો ભવી તેહ સહુરી. ૩૨

ઢાલ ૨૦ મી

(આછે લાલજી–એ દેશી !

વીસમો ઉદ્ધાર :—

હિવે શ્રી સમેત ગિરિંદ, જિહાં પ્રભુ વીસ જિણુંદ,
મનમોહનલાલ, ઉદ્ધાર કહું ગિરિ વીશનો રે. ૧
કુણ નગર કુણ દેશ, કુણ રાજા હૈ વિશેષ,
મન૦ નામ સુણો હિવે તેહનો રે. ૨
દેશ આણુંદ મઝાર, નગર છે તેહમેં હજાર,
મન૦ ગંધપુર નગર છે સોહનો રે. ૩
જિહાં રાજા પ્રભસેન, જિણ ધર ધર્મ છે જૈન,
મન૦ સહુ નરપતી માં મોહનો રે. ૪
નિત પ્રતિ પ્રભુ ગુણ ગાય, જિન પૂજા ચિત્ત લાય,
મન૦ પ્રભુ પૂજે મન થિર કરી રે. ૫
જિણ કર્યો થાનિક વીસ, તપ કરે તે નિશ દિસ,
મન૦ એક એક થાનિક ફલ કરી રે. ૬
મન મેં બહુ વૈરાગ, સીલે જસ સૌભાગ,
મન૦ રાજા મન દયા ચિત ધરી રે. ૭
રાજા મન નહીં રોષ, કૂડો ન દ્યે કોઈને દોષ,
મન૦ સત્ય વચન દિલ આદરી રે. ૮
એક દિવસ તપ કિદ્ધ, મુનિ પદ તે ચિત દીધ,
મન૦ મુનિ થાનિક પદ સાચવ્યો રે. ૯
તિણ અવસર તે વાર, ગંધપુર નગરને બહાર,
મન૦ મુનિવર સંવર ધારવ્યો રે. ૧૦
તે ગણધર દિનકર સૂર, તેહને સંગ મુનિ પૂર,
મન૦ વનમાં તિણ કાઉસગ્ગ ઠવ્યો રે. ૧૧
વન પાલિક તબ દૌડ, દેવે વધાઈ કર જોડ,
મન૦ આવી તુરત રાય તે સ્તવ્યો રે. ૧૨
રાજા દેવે દાન, વન પાલક ને માન,
મન૦ રત્ન જડિત દે મુદ્રામણી રે. ૧૩

હિવેં મુનિ વંદન કાજ, કરી રાજા શુભ સાજ,
મન૦ ચાલ્યો રાજા વન ભણી. ૧૪
જઈ વાંદ્યા ગુરુ પાય, વાંદી બેઠો રાય,
મન૦ હિવેં દેશના સુણે ગુરુ તણી. ૧૫
ગુરુ દે દેશના સાર, જીવ દયા આધાર,
મન૦ ધર્મ તણી વાણી સુણી. ૧૬
કહે રાજા સુણો સ્વામ, વીસ થાનિક તપ કામ,
મન૦ શ્યો ફલ તે ગુરુ મુઝ કહો. ૧૭
તબ ગુરુ કહે સુણો ભવ્ય, વીસ થાનિકનું સ્તવ્ય,
મન૦ તે સુણી સહૂ ભાવે વહો. ૧૮
જે કરે થાનિક વીસ, વલી પૂજે જીન વીસ,
મન૦ જે ફલ તે શિવ સુખ લહો. ૧૯
જો ચાહો પૂરણ ઈમ લાસ, વીસ થાનિક તુ આમ,
મન૦ વિંશતિ ગિરી પૂજાય હો. ૨૦
રાય સુણી ઉપદેશ, ગુરુવાણી સુવિશેષ,
મન૦ ગુરું વાંદી રાય ઘર આવીયો. ૨૧
હિવે કરી સંઘ તયાર, જાત્રા સમેત ગિરિ ધાર,
મન૦ તુરત સમેત ગિરિ વાંદિયો. ૨૨
સોવર્ણભદ્ર ગિરિ આય, પારસ પૂજી સુખ પાય,
મન૦ વિંશતિ ગિરિ ને પૂજીયા. ૨૩
વલી વિંશતિ ગિરિનો ઉદ્ધાર, ભક્તિ તીર્થ કરી સાર,
મન૦ રુપે અનુભવ ફલ વાધીયો. ૨૪
ચિંતવી મન મેં રાય, વિંશતિ જીન ઈહાં આય.
મન૦ એ તીરથ સહુ તીરથ સિરે ૨૫
ધન એહ ગિરિ ધન ધન્ય, પૂજ્યા હોવે બહુ માન્ય,
મન૦ તેહને સુર સાન્નિધ્ય કરે. ૨૬
અપુત્રિયા પુત્ર પાય,, નિર્ધનીયા ધન થાય,
મન૦ જો પૂજા ગિરિની કરે. ૨૭
ઈચ્છિત વાંછિત થાય, આપદ દૂર પૂલાય,
મન૦ ગિરિ ભક્તિ ભવ જલ તરે. ૨૮

કરી સ્તવના ગિરિ રાય, વિંશતિ ઉદ્ધાર કરાય,
મન૦ ઘર ભણી હિવે પગલાં ધરે. ૨૯

આવી ઘર જબ રાય, સંઘની ભક્તિ કરાય,
મન૦ જગ યશ વાસવ વિસ્તરે. ૩૦

હિવે પુત્રને દેઈ રાજ, લેવે સંજમ સાજ,
મન૦ પ્રભસેન મુનિ પંથ જ વરે. ૩૧

સંજમ ધરતો સંત, પાલતો મુનિવર પંથ,
મન૦ ઉપશમ વિવેક સંવર પરે. ૩૨

કરી તપ ઉગ્ર મુનીશ, આવ્યા શિખર ગિરીશ,
મન૦ વહુ મુનિ સંગ ગિરિ પર વરે. ૩૩

પ્રભસેન મુનિવર રાય, સૌવર્ણભદ્રગિરિ પાય,
મન૦ સ્થિતિ પૂર્ણ કરી શિવ વરે. ૩૪

સૌવર્ણભદ્ર ગિરીશ, મુનિ કેતા સિદ્ધીસ,
મન૦ ચૌવીસ લક્ષ મુનિ સિધવરે. ૩૫

સૌવર્ણભદ્ર ગિરિ ભેટ, ફલ કેતો લહે નેટ,
મન૦ ક્રોડ ઉપવાસં ફલ તે વરે. ૩૬

પંચમ આરા માંહિ, સમેત શિખર ગિરિ ત્યાંહિ,
મન૦ ઉદ્ધાર ઇકવીસમો કિણ કર્યો. ૩૭

સંવત અઢારે પચવીસ, માઘ શુકલ સુજગીશ,
મન૦ એ સંવત્સરે તે ભેટિયો. ૩૮

તપ ગચ્છપતિ ય દિણંદ, શ્રી વિજય ધર્મ સૂરિંદ,
મન૦ શ્રાવક શુભ કુલ દીપતો. ૩૯

જેસલમેરી શ્રાધ, મૂલચંદ પુત્ર સહસુ વાધ,
મન૦ શાહ સુગાલચંદ દીપતો. ૪૦

તિણે ઈકવીસમો એહ, કર્યો ઉદ્ધાર સસનેહ,
મન૦ સમેત શિખર ઈકવીસમો. ૪૧

ચૈત્ય કરાવ્યા દોય, મધુવન શિખર પર જોય,
મન૦ જીહાં ઠવ્યા પાસ ત્રેવીસમા. ૪૨

છેહલો એ ઉદ્ધાર, એહ શિખર ગિરિ સાર,
મન૦ નામ રાખ્યો તે જુગો જુગે. ૪૩

જેહનો કુલ વંશ ધન્ય, માત પિતા જસુ ધન્ય,
મન૦ તેહને પુણ્યવંત સુત મિલ્યો. ૪૪
દેવ વિજય કહી ગાથ, શાહ સુગાલચંદ્ર સાથ,
મન૦ જાત્ર કરી તિણ શિખરની. ૪૫
તિણ મુખ સુણી એહ વાચ, સહુ જાણી મેં સાંચ,
મન૦ તસ વચને મેં એ ભણી. ૪૬
તેહ સુજાણ મેં એહ, તે સઘલૂં સસનેહ,
મન૦ છેહલો ઉદ્ધાર મુઝ એ મિલ્યો. ૪૭
ઉદ્ધાર ઈકિવીસ એહ, ભાખ્યા સહુ મેં તેહ,
મન૦ હરખી હીય માંહે ભલો. ૪૮
એહજ વીસમી ઢાલ, થઈ તે એહી રસાલ,
મન૦ એહ ઉદ્ધાર માંહે ભણી. ૪૯
રાસ ભલો શ્રીકાર, સમેત શિખર અધિકાર,
મન૦ સિદ્ધાંત યુક્તિ થી એ ભણી. ૫૦
ભણિ સુણતાં સુખ થાય, મન વાંછિત ફલ પાય,
મન૦ રાસ ભલો એ રલીયામણો. ૫૧
રૂપ રૂચિ ગુરૂ રાય, શ્રી ગુરૂ ચરણ સુ પસાય,
મન૦ દયા રૂચિ રંગે ભણ્યો. ૫૨

ઢાલ ૨૧ મી

(ઢંઢણ રિષીજીને વંદણા હમારી—કહો અણગાર રે.)

સમેત શિખર ગિરિ વંદિયે રે લાલ, જીહાં જિન વીશ નિર્વાણ રે,
સમેત શિખર ગિરિ વીસ, વીસોંહી તીરથ જાણ રે. ૧
વીશ નિર્વાણ ગિરિ તેહ છે રે લાલ, ભલા એ વીસોંહી નામ રે,
વીસોંહી રાય ઉદ્ધારિયો રે લાલ, ભલા એ વીસુહી ધામ રે. ૨
વીસોંહી ગિરિ માં જુજુઆરે લાલ, જીનસંગે જેહ મુનીશ રે,
ઔર મુનિ પણ ગિરે ગિરે રે લાલ, કહ્યા જીહાં જેતા મુનીસ રે. ૩
ઉદ્ધાર ઈકિવીસમો ભલો રે લાલ,એ પૂર્યો સુગાલચંદ સાહ રે,
તેણે ઈકવીસ નામે કરી રે લાલ, એ ગિરિ પૂજે ઉછાંહ રે. ૪
પ્રથમ સમેત ગિરિ નામ છે રે લાલ, તસુપર શિખર વીશ રે,
તિણ સું ઈકવીસ નામ એના રે લાલ, મૂલ તો તીર્થ હૈ વીસ રે. ૫

એ ગિરિ પૂજો ભાવસું રે લાલ, ટાલો અશુભ ગતિ દોય રે,
શુભ ગતિ જે તે દોય લહે રે લાલ, એ ભેટયા ગિરિરાજ રે. ૬
એહ સમેત ગિરિ જાત્રનો રે લાલ, જો અભિલાષી હોય રે,
નિર્લોભી સમકિત ધરે રે લાલ, પાલે છ છેહરી જોય રે. ૭
એ તીરથ એહ કાલ મેં રે લાલ, સંકટ ચૂરણ આધાર રે,
દિનકર સમ તીરથ સિરે રે લાલ, સિવ અધિકારી સાર રે. ૮
ઈંદ ચંદ દિણંદ સેવતા રે લાલ, વલી સેવે સુર કુમરી વિશેષ રે,
સુર નર મુનિવર સંઘ જી રે લાલ, સુખ ઉપજાવે અશેષ રે. ૯
રવિ સહુ ગ્રહ ગણ માં વડો રે લાલ, તારા ગણ ચંદ રે,
મંત્ર માંહે નવપદ વડો રે લાલ, મૂલ નવકાર આણંદ રે. ૧૦
ગિરિ સહુ મેં મેરૂ વડો રે લાલ, સહુ નરપતિ માં રામ રે,
ચઉગતિમાં સિદ્ધિ ગતિ વડીરે લાલ,સિરે સહુ હંસ પંખી માંહિરે.૧૧
તિમ સહુ તીરથ માં સિરે રે લાલ, તીરથ સમેત ગિરિંદ રે,
ભેટો એ તીરથ ભાવ સું રે લાલ, જીમ પામો ભવિ સુખકંદ રે. ૧૨
શર વહ્નિ ગજ શશી (૧૮૩૫) સંવચ્છરે રે લાલ,
માઘ શુકલ પક્ષ દીહ રે,
થુણિયો ઉદ્ધાર રાસ ભલો રે લાલ, સમેત શિખર નો એહ રે. ૧૩
દિયો આદેશ તપગછ પતિ રે લાલ, ચૌમાસો શિવપુરી કિદ્ધ રે,
સંઘ આગ્રહે એ મેં કહ્યો રે લાલ, સમેત ગિરિ સિદ્ધ રે. ૧૪
તપગચ્છ નાયક ગુણ નીલો રે લાલ, સહુ ગચ્છપતિમાં મોડ રે,
શ્રી વિજય ધર્મ સૂરિ રાજ્ય મેં રે લાલ,
એ સમેત શિખર ગુણ જોડ રે. ૧૫
તે શુભ ગચ્છે સોભતા રે લાલ, ગીતાર્થ રૂપરૂચિ રાય રે,
શ્રી ગુરૂ વચન પ્રભાવસું રે લાલ, જ્ઞાન ભલો જસ પાય રે. ૧૬
ગુરૂ ચરણાંબુજ સેવતાં રે લાલ દયારૂચિ ગુણ ગાય રે,
ભણે ગુણે સુણે ઉદ્ધારને રે લાલ, તસ ઘર નવ નિધિ થાય રે. ૧૭

કલશ

સુખ સયલ કારક દુરગતિ વારક, સમેત શિખર ગિરિ મંડણો,
ઉદ્ધાર એ મેં સુપરે ગાયો, સુગતિ સુખ હોવે સૌ ગુણો;
જેહ ભવી સુણસ્યે ભણસ્યે ગુણસ્યે, જસ ગૃહ લચ્છી પૂરણો,
ઈમ કહે કવીયણ સુણો ભવીયણ,નિત નિત જસ લહો સૌ ગુણો.૧

ઇતિ સમેતગિરિ ઉદ્ધાર રાસ, સમેત શિખર માહાત્મ્ય અનુસાર સમાપ્ત.

રાસનો સંક્ષિપ્ત સાર ટૂંકોના વર્ણનમાં છે.

શ્રી સમ્મેતશિખર ઇતિહાસ

શિખરજીતીર્થે પ્રભુ મહાવીરની પધરામણી

ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીજી પાવાપુરીમાં મોક્ષે ગયા છે. પણ તેઓ છદ્મસ્થ અવસ્થામાં શિખરજી તીર્થે પધાર્યા હોય એમ લાગે છે. કેમકે ભ૦ મહાવીર સ્વામીને કેવલજ્ઞાન સમ્મેતશિખર પહાડની પાસે ઋજુવાલુકા નદીના કાંઠે જમ્ભગામ પાસે થયું હતું. આ નદી સમ્મેતશિખર પહાડની પાસે છે. નદીના કિનારે શાલ નામના મોટા મોટા વૃક્ષો છે. નદીને બન્ને કિનારે એકદમ એકાંત અને શાંત વાતાવરણ છે. આ નદીનું અસલી નામ ઋજુવાલુકા હતું. પણ સરકારે રેલ્વે લાઈન કાઢી ત્યારે આ નદીના કિનારે બ્રાકર ગામ પાસે આ નદી ઉપર રેલ્વે પુલ બાંધ્યો હતો. અને નદીનું બીજું નામ પણ બ્રાકર નદી રાખ્યું હતું. એટલે ઋજુવાલુકા નદીનું બીજું નામ બ્રાકર નદી પડ્યું છે. ભ૦ મહાવીર સ્વામીએ આ નદીના કાંઠે કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. અહીંથી પાવાપુરી ૧૨ યોજન ૯૬ માઈલ થાય છે. આથી સંભવ છે કે ભગવાન મહાવીર સ્વામી પણ સમ્મેતશિખર પહાડના પ્રદેશમાં પધાર્યા હતા.

આથી જ વચલા નાના નાના ઉદ્ધાર સમયે સમ્મેતશિખર ઉપર ભગવાન મહાવીર સ્વામીની દેરી બની છે. તે ઉક્ત હિસાબે ઉચિત છે.

જૈનતીર્થોનો વારસા હક્ક :—

ઈતિહાસ કહે છે કે–ચિત્તોડના સીસોદિયા રાણા અલ્લટરાજે સાંડેરક ગચ્છના આ. શ્રી શાલિભદ્રસૂરિ પાસે આ. બલિભદ્રસૂરિ માટે ગુરુપાટનો અર્ધોભાગ માગ્યો. ત્યારે આ. શાલિભદ્રસૂરિએ મર્યાદા જણાવી કે–"રાજન્! રાજા પોતાના ભાઈઓને (ફટાયાઓને) ભાગ આપતો નથી. ધર્માચાર્યોમાં પણ રાજનીતિ પ્રવર્તે છે. એટલે ગુરુપાટનો સર્વ હક્ક પટ્ટધરને જ મળે છે." રાજાએ વાતને ન્યાય રૂપે સ્વીકારી (જૂઓ જૈન પરંપરાનો ઈતિહાસ (પ્રક–૩૪ પૃ. ૫૭૬)

આ ન્યાય અનુસારે જૈનધર્મની આગમ, તીર્થો, શ્રમણ પરંપરા, સુવિહિત આચરણા, ચતુર્વિધસંઘ. વ્યવહારવર્તન, વિધિ, નિષેધ અને આક્ષેપ પ્રવૃત્તિ વગેરે જે જે જૈન વારસાગત વસ્તુઓ છે. તે શ્વેતામ્બર જૈન શ્રમણસંઘને મળી છે. સારું વાત છે કે જૈન આગમનો વારસો શ્વેતામ્બર સંઘને મળ્યો છે. તેણે તેની શાન–મહત્તા વધારી છે. અને તેને સમૃદ્ધ બનાવ્યો છે. (સદર જૈન ઈતિહાસ પ્રક–૨૬ પૃ. ૪૧૫ થી ૪૩૨)

આજ રીતે કલ્યાણક ભૂમિઓ વગેરે અસલી જૈન તીર્થોનો વારસો પણ શ્વેતામ્બર શ્રમણ સંઘને મળ્યો છે. તેણે આ વારસાનું પણ આજસુધી રક્ષણ કર્યું છે. (સદર જૈન ઈતિહાસ પ્રક–૧ પૃ. ૪૫ થી ૬૨)

શ્વેતામ્બર મંદિરોમાં લંગોટી વાળી કે લંગોટી વગરની પદ્માસન વાળી કે અર્ધ પદ્માસન વાળી અને બેઠી કે ઉભી એ દરેક જાતની જિન પ્રતિમાઓ જિનચરણો અને ચરણચિન્હો વિગેરે સ્થાપિત હોય છે. પણ એક વાત ચોક્કસ છે કે–તે સર્વે શ્વેતામ્બર જૈન આચાર્યોએ કરેલ પ્રાણ પ્રતિષ્ઠાવાળા હોવા જોઈએ. શ્રાવકો તેની વિવિધ રીતે પૂજા કરે છે.

આ જૈન તીર્થો ઉપર બીજાઓ તરફથી જ્યારે જ્યારે આક્રમણો થયાં છે. ત્યારે ત્યારે તેઓને બચાવવા માટે શ્વેતામ્બર જૈનાચાર્યોએ ઘણી મહેનત ઉઠાવી છે. ઈતિહાસમાં તેના છૂટા છવાયા ઉલ્લેખો પણ થયા છે.

જેમકે—આ૦ વજ્રસ્વામીએ વિ. સં. ૧૬૦ માં શત્રુંજય તીર્થને મિથ્યાત્વીઓના હાથમાંથી છોડાવ્યું. (સદર ઈતિહાસ પૃ. ૨૮૯)

આ. સિદ્ધસેનસૂરિએ અવન્તિ પાર્શ્વનાથનું તીર્થ પાછું વાળ્યું. (સદર ઈતિહાસ ભા. ૧ પૃ. ૨૫૧)

આ. સમુદ્રસૂરિએ આશરે વિ. સં. ૫૦૦ માં નાગદાતીર્થને દિગમ્બરોના આક્રમણથી બચાવ્યું. (સદર ઈતિહાસ પૃ. ૪૧૩)

આ. પ્રદ્યુમ્નસૂરિ વિગેરેએ પૂર્વદેશના સર્વ તીર્થોને હસ્તગત કર્યા. (સદર ઈતિહાસ પૃ. ૫૦૩, ૫૦૪)

આ. બપ્પભટ્ટિએ આશરે વિ. સં. ૮૯૦ માં ગિરનાર તીર્થને દિગમ્બરોના હાથમાંથી છોડાવ્યું. તેમણે શ્વેતામ્બર તીર્થો તથા દિગમ્બર તીર્થોને જુદા જુદા તારવી આપ્યાં. અને ભવિષ્યમાં ઝઘડો ન ઉઠે એવી મર્યાદા બાંધી. (સદર ઈતિહાસ પૃ. ૩૨૫, ૫૩૩)

આ. બલિભદ્રે ગિરનાર તીર્થને રા'ખેંગારની આપખુદી સત્તામાંથી બચાવ્યું. (સદર ઈતિહાસ પૃ. ૫૭૫)

આ. ધર્મઘોષસૂરિએ ગિરનાર તીર્થને દિગમ્બરોની કનડગતમાંથી યુક્તિ પૂર્વક બચાવી લીધું. (સદર ઈતિહાસ પ્રક. ૪૬. પૃ. ૪૦૬)

અને જગદ્‌ગુરુ આ હિરવિજયસૂરિએ મહાતીર્થ શત્રુંજય, કેશરીયાજી વિગેરે જૈન તીર્થોને મુસ્લિમ અત્યાચારોથી બચાવ્યાં વિગેરે વિગેરે. (સદર ઈતિહાસ પ્રક–૪૪ પૃ.૧૧૯)

આ ઈતિહાસને પાને ચડેલા ઉલ્લેખો છે. પરંતુ આવા આવા તીર્થરક્ષાના ઘણા ય

પ્રસંગો બન્યા હશે કે જેની નોંધ મળતી નથી. અને જેને આપણે જાણતા નથી. આપણે જાણીએ છીએ કે વીસમી સદીમાં પણ આવા આવા તીર્થ રક્ષાના પ્રસંગો બન્યાં છે.

પૂ. આ. આનંદસાગરસૂરિ (સાગરાનંદસૂરિ) એ અંતરિક્ષ પંચાસરા પાર્શ્વનાથ તીર્થને જૈનેતરોના હુમલામાંથી બચાવ્યું. કેશરીયાજી તીર્થની પણ રક્ષા કરી.

આ. વિ. નેમિસૂરિએ સંભવતઃ કાપરડાતીર્થને વિધર્મીઓના હાથમાંથી બચાવ્યું.

શાંતમૂર્તિ શ્રી કપૂરવિજયજીએ આગ્રાના ચિંતામણી પાર્શ્વનાથના મંદિરને એવી જ આફતમાંથી ઉગારી લીધું.

શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરૂકુલ (પાલિતાણા) ના સંસ્થાપક પૂ. ગુરુદેવ શ્રી ચારિત્ર વિજયજી મહારાજે વિ. સં. ૧૯૬૧ ચૈત્ર સુ. ૮ ગુરુ (તા. ૧૩-૪-૧૯૦૫) ને રોજ શત્રુંજય તીર્થને બારોટોની જોહુકમીમાંથી નિર્ભય બનાવ્યું.

અને શ્રી શાંતિવિજયજીએ કુલપાકતીર્થને દિગમ્બરોની જાળમાંથી બચાવ્યું વિગેરે.

એટલે કે શ્વેતામ્બર જૈનોએ તીર્થરક્ષા માટે ખૂબ સાવચેતી રાખી છે. પોતાને મળેલ વારસો સાચવી રાખ્યો છે.

દિગમ્બર જૈન સંઘને જૈન ધર્મની કોઈ વારસાગત વસ્તુ મળી નથી. તેને જિનાગમોનો વારસો મળ્યો નથી. એટલે તેણે કંઈક શ્વેતામ્બર આચાર્યોનું સાહિત્ય અપનાવ્યું. કંઈક અસલી જિનાગમોના આધારે રચ્યું. અને કંઈક પોતાના મતની તરફેણમાં વધારો કર્યો. એમ તેણે સ્વતંત્ર જૈન સાહિત્ય બનાવ્યું. (સદર ઈતિહાસ પ્રક-૧૪ પૃ. ૩૧૬ થી ૩૧૮)

અસલી જૈનતીર્થોનો વારસો પણ દિગમ્બર સંઘને મળ્યો જ નથી. એટલે તેણે શ્વેતામ્બર તીર્થોની ઉપાસના અભિન્ન વિધિ વિધાનથી ચાલુ રાખી છે. આ. બપ્પભટ્ટસૂરિએ તારવી આપેલ તીર્થોને અપનાવ્યાં.

શ્વેતામ્બર દિગમ્બર જૈન પ્રતિમાઓનો ભેદ સ્પષ્ટ કરી કલ્યાણક ભૂમિઓ તથા શત્રુંજય અને ગિરનાર વિગેરે સર્વ તીર્થોને શ્વેતામ્બર જૈનતીર્થો નક્કી કર્યા. તથા આ. દેવેન્દ્રસૂરિએ પણ દેવીએ કન્યાના મુખથી બોલાવેલ "ઉર્જિંજત" ગાથાનું વિવરણ કરી ઉક્ત ઘટનાનું સમર્થન કર્યું. (જૂઓ પ્રવચન પરીક્ષા વિશ્રામ ૨ ગાથા ૧૩ થી ૭૦) તથા ઋ. કે. રતલામ પ્રકાશિત શ્રાદ્ધદિન કૃત્ય વિવરણ અષ્ટાપદ અધિકાર ૧૦, ૧૧. પૃ ૭૩)

અને એ સિવાય તીર્થભૂમિમાં તથા વિશેષે કરીને દક્ષિણ ભારતમાં સ્વતંત્ર દિગમ્બર તીર્થો સ્થાપ્યાં. (સદર ઈતિહાસ પૃ. ૩૨૫, ૨૬)

દિગમ્બર મંદિરોમાં તીર્થંકરોની દિગમ્બર પદ્માસન વાળી ઉભી કે બેઠી પ્રતિમાઓ, ચરણો અને ચરણચિન્હો સ્થાપિત હોય છે.

જોકે છેલ્લાં વર્ષોમાં અંગ્રેજ સરકારે અસલીતીર્થમાં શ્વેતામ્બરો અને દિગમ્બરોને પૂજા કરવાનો સમાન હક્ક છે એવો ન્યાય આપ્યો છે. તેથી હવે દિગમ્બરો એ બે એક તીર્થોમાં પોતાની અર્વાચિન અને ભિન્ન વિધિથી પૂજા કરે છે. અને ત્યાં એ નિમિત્તે અવારનવાર ઝઘડાઓ પણ થયા કરે છે.

સરકારે "ધર્માચાર્યોમાં રાજનીતિ પ્રવર્તે છે એટલે ગુરુપાટનો હક્ક પટ્ટધરને જ મળે છે" આ વ્યવસ્થા તોડવાની જે ભૂલ કરી છે તેનું જ એ પરિણામ છે.

ખરી રીતે જોઈએ તો અસલી જૈન તીર્થોનો વારસો શ્વેતામ્બર શ્રમણસંઘને મળ્યો છે. તેની સાબિતીમાં પણ ઘણા ઐતિહાસિક પુરાવાઓ મળે છે.

એકંદરે આજે પણ જૈન ધર્મની વારસાગત દરેક વસ્તુઓ શ્વેતામ્બર શ્રમણસંઘના હાથમાં છે. અને શ્વેતામ્બર શ્રમણોપાસકના વહીવટમાં છે.

(જૂઓ જૈન પરંપરાનાં ઇતિહાસ ભા. ૧. પ્રકરણ ૩૪. પૃ. ૬૦૬ થી ૬૦૯)

અસલમાં જૈનોના ચાર સંઘો જૈન આગમો અને જૈન તીર્થોનો વારસદાર માલિક શ્વેતામ્બર સંઘ જ હતો.

ટૂંકમાં કહીએ તો જેમ રાજવંશોમાં યુવરાજ જ રાજ્યનો માલિક બનતો. તેમ જૈન શ્રમણશાસનમાં પણ ગચ્છનાયક પોતાની પછી જેને ગચ્છનાયક બનાવે તે નવો ગચ્છનાયક જ ચતુર્વિધસંઘ, જૈન આગમો, જૈન ગ્રંથ ભંડારો, જૈન તીર્થો તથા જૈન મંદિરો વિગેરે ગુરુદેવની સત્તાની સર્વ વસ્તુઓનો વારસદાર બનતો હતો.

આજે પણ કોંગ્રેસમાંથી દેશહિતને ઉદ્દેશીને કોઈ "નવો પક્ષ" ઉભો થાય તો નવો પક્ષ કોંગ્રેસની મિલકતનો માલિક બની શકતો નથી. વાસ્તવમાં કોંગ્રેસની સમસ્ત વસ્તુની માલિકી કોંગ્રેસપક્ષને જ રહે છે. સાધારણ રીતે હિન્દુસ્તાનમાં વારસાહક એજ નિયમે પ્રવર્તે છે.

યુરોપમાં ધર્મના અનુશાસનમાં પણ આપણને આવી નીતિ જોવાં મળે છે. રોમન કેથોલિકમાંથી "પ્રોટેસ્ટન્ટ પક્ષ" જુદો પડ્યો. પણ રોમન કેથોલિકની મિલકતના માલિક પોપો અને પાદરીઓ જ રહ્યા. તેઓએ બીજા પક્ષને એક પાઈ પણ આપી નથી.

પરંતુ ભારતીય સંસ્કૃતિના નહિ જાણનારા અને આ અંગેના પ્રાચિન ઇતિહાસને ન સમજનારા અંગ્રેજ રાજ્યના કાયદાઓએ આ નીતિમાર્ગમાં દખલ કરી છે.

અંગ્રેજ રાજ્યની અદાલતોએ રાજ્યના ફટાયાઓને પિતાના રાજ્યનો ભાગ અપાવ્યો નહિ. પ્રોટેસ્ટન્ટોને પોપની મિલકતમાંથી ભાગ અપાવ્યો નહિ. પરંતુ ચાંદીના જુત્તાના મારથી કે ગમે તે કારણે શરમાઈને, માત્ર જૈનોની શાસન વ્યવસ્થામાં "વિભિન્ન શાખાઓમાં વહેંચાયેલા સૌનો સમાન હક્ક છે." આવો કઢંગો ખ્યાલ ઉભો કર્યો.

અંગ્રેજી રાજ્યની અદાલતોએ શ્વેતામ્બરજૈનોના વાસ્તવિક હક્ક-વારસાહક્કને ઉઠાવી તેણે દિગમ્બર જૈનોને ભાગીદારી બનાવી કલ્પિત દખલ ઉભી કરી હતી.

હસવા જેવી વાત છે કે તેઓએ માત્ર દિગમ્બરોને શ્વેતામ્બરોની વારસાની વસ્તુના ભાગીદાર બનાવ્યા. પણ શ્વેતામ્બરોને દિગમ્બરોની મિલ્કતના ભાગીદાર બનાવ્યા નહિ.

હવે તો હિંદ સર્વતંત્ર સ્વતંત્ર દેશ બન્યો છે. જોકે ખુશી થવા જેવું છે કે ભારતની લોકશાહી સરકારે શત્રુંજય, ગિરનાર, સમ્મેતશિખર તીર્થ, કેશરીયાજી, તીર્થ વિગેરે તીર્થોમાં શ્વેતામ્બર જૈનોના વાસ્તવિક વારસાહકને સ્વિકાર્યો છે. તેમજ અંગ્રેજ રાજ્ય-કાળમાં જે જે તીર્થોમાં જે ભેદ નીતિ સ્વિકારી કામ લેવાયું છે. તેનો ઉત્તર આપણને ભવિષ્ય કાળ આપશે. અમને પૂરી ખાતરી છે કે શ્વેતામ્બર જૈનસંઘની પ્રતિનિધિ અમદાવાદની **શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી** સાવધાન રહી કામ લેશે તો, તેને પોતાના પૂર્વજોના સમસ્ત હક્કો પુનઃ પ્રાપ્ત થશે. અને પ્રાયઃ સમસ્ત જૈનસંઘનું અખંડ એકમ બનાવી શકશે.

આ રીતે જૈનોના અસલી ૪ સંઘો, તેની પરંપરા, આગમો અને જૈન તીર્થોના વારસદારો શ્વેતામ્બર જૈનો જ છે. (જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભા. ૩. પ્રક. ૫૩ "દિગમ્બર સંઘના વિવિધ પંથો" તથા ભા. ૧ પૃ)

શ્વે. જૈનો અને દિ. જૈનોની જિન દર્શન વિધિ તથા પૂજનવિધિ એકસરખી હતી. એટલે દિગમ્બરો શ્વેતામ્બરોના તીર્થોમાં જઈ-દર્શન આદિનો લાભ લઈ શકતા હતા. શ્વે. જૈનતીર્થોમાં અને જિન પ્રાસાદોમાં દિગમ્બર જૈનો કે અજૈનો એમ કોઈને દર્શન કરવાની રોકટોક ન હતી. સહુ કોઈ ત્યાં શ્વેતામ્બર મર્યાદા પ્રમાણે વર્તતા હતા. આ રીતે શ્વેતામ્બર અને-દિગમ્બર બન્ને ફિરકાઓ ધીમે ધીમે એક બીજાની પાસે આવતા હતા. બનવા જોગ છે કે આમ થોડો વખત પસાર થઈ જાત તો બન્ને ફિરકાઓનો ભેદ ભૂંસાઈ જાત. પણ તેમાં પાંચમા આરાને પ્રભાવે એકાએક નવી દિવાલ ઉભી થઈ. આથી આજે એ બન્ને ફિરકાઓ એકબીજાના પ્રતિસ્પર્ધિ બની ઉભા છે. એ દિવાલ, તે ઇસ્લામી સંસ્કૃતિમાંથી જન્મેલી નવી કલ્પિત જિનપૂજા વિધિ છે.

દુઃખિત દિલે નોંધ લેવી પડે છે કે દિગમ્બર વિશપંથીથી તેરાપંથ જુદા પડ્યો, સાથોસાથ તેણે પોતાની જિનપૂજા વિધિ દિ. અને શ્વે. થી તદ્દન જુદી બનાવી. આ કલ્પિત પૂજા વિધિ અસલી જૈન વિધિથી ભિન્ન છે. તેથી તે કલેશ જન્માવનારી નીવડી છે. (જૂઓ-જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ-૩ પ્રક૦ ૫૩ "દિગમ્બર સંઘના વિવિધ પંથો)."

તીર્થને નુકશાન-હીજરત

ઇતિહાસ કહે છે કે જૈન ધર્મ વિક્રમની ૮ મી શતાબ્દીના અંત સુધી પૂર્વ

ભારતમાં સર્વ રીતે ફાલ્યો ફુલ્યો હતો. ૯ મી શતાબ્દીના મધ્યમાં તેમાં એકાએક ગરબડ થઈ. તે આ પ્રમાણે—

અદ્વૈત મતના પ્રરૂપક શ્રી આદિ શંકરાચાર્ય શાકે ૭૧૦ થી ૭૪૨, વિ. સં. ૮૪૪ થી ૮૭૬ સને ૭૮૮ થી ૮૨૦ માં થયા છે. તેણે "અદ્વૈત સિદ્ધાંત"ની સ્થાપના કરી હતી. તેના અનુયાયીઓ ભટ્ટપાદ અને રૂદ્ર નગરના રાજા સુધન્વા વિગેરેએ બૌદ્ધ ધર્મ તથા જૈન ધર્મ ઉપર જોરદાર આક્રમણ કર્યું હતું. તે માટે ઉલ્લેખ મળે છે કે :—

जैन गुरुमुखात् कश्चित् विद्यालेशो जात इति गुरुवघ प्रायश्चित्तं ।

આનંદગિરિ કૃત શંકરવિજય ભટ્ટ દર્શન પ્રક. ૫૫ મું પૃ. ૨૩૫–૨૩૬.

રાજા સુધન્વાએ સેવકોને હુકમ કર્યો કે.

आसेतो रातुषाराद्रे—बौद्धानावृद्धबालकम् ॥
न हन्ति यः स हन्तव्यो । भृत्यानित्यन्वशान् नृपः ।
स्कंदानुसारिराजेन, जैनाधर्मद्विषो हताः ॥
योगीन्द्रेणैव योगघ्ना विघ्नास्तत्त्वावलंबिना हतेपु तेपु दुष्टेपु ।
कुमारिलमृगेन्द्रेण ॥ हतेपु जिन हस्तिपु । निष्प्रत्युहमवर्धन्त, श्रुति शाखा समन्ततः

મધવાચાર્ય કૃત સંક્ષિપ્ત શાંકર દિગ્વિજય સર્ગ ૧ શ્લોક. ૯૬–૯૭ પ્રકાશકઃ આનંદ આશ્રમ ગ્રંથાવલિ. ગ્રથાંક–૨૨.

એટલે કે તેઓએ ઘણા શ્રમણોને કાપી નાખ્યા. તેનાં મંદિરો, ધર્મસ્થાનો અને **તીર્થોને** નુકશાન કરી ઘણું નુકશાન પહોંચાડયું.

બૌદ્ધો નવમી શતાબ્દીમાં ભારત છોડી પોતાના તીર્થો, પ્રતિમાઓ એમજ છોડી ચાલ્યા ગયા. આ સંઘર્ષકાળમાં ત્યાંના જૈનોને પણ ઘણું વેઠવું પડયું છે. ત્યાંના જૈનોએ પૂર્વ ભારતનો ત્યાગ કર્યો. તીર્થો છોડયાં, અને ત્યાંના ગૃહસ્થોએ જૈન ધર્મ છોડયો. પુષ્પમિત્ર રાજા પછી આ બીજી ધર્મક્રાન્તિ થઈ છે. આ સમયે શંકરાચાર્યના અનુયાયીઓએ બદ્રી-પાર્શ્વનાથ, જગન્નાથપુરી, કુમારગિરિ, તથા ભુવનેશ્વર વિગેરે જૈન તીર્થોને તથા બૌદ્ધગયા વિગેરે બૌદ્ધતીર્થોને પોતાના કાબુમાં લીધાં હતાં. જે આજ સુધી તેઓના હાથમાં છે. આ વિકટ પરિસ્થિતિમાં સુધારો થતાં જ શ્વેતામ્બર જૈનાચાર્યોએ ફરી ભારતમાં વિચરી કુનેહથી ઘણા જૈન તીર્થોને પુનઃ હસ્તગત કરી લીધાં છે. જે આજે પણ શ્વેતામ્બર સંઘને આધીન છે.

આ સમયે બંગાળના અસલી જૈનોને જાહેરરીતે જૈનધર્મ છોડવો પડયો છે. જે જાતિ આજે શરાક તરીકે પ્રખ્યાત છે. નાગજાતિનાં જૈનો કે જે ભગવાન પાર્શ્વનાથના

ઉપાસક હતા. તેઓ પણ ત્યારથીજ બીજા ધર્મમાં ભળી ગયા છે. બંગાળ અને ઉત્તરભારતના ઘણા જૈનો હિજરત કરી મેવાડ તથા રજપૂતાનામાં આવી ગયા.

તે સમયના જૈનાચાર્યોએ જૈનોની તત્કાલીન વિષમ પરિસ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે ખૂબ જહેમત ઉઠાવી છે. આ. પ્રદ્યુમ્નસૂરિ તે માટે ઘણીવાર ત્યાં પધાર્યા. તથા મગધદેશમાં પણ વિચર્યા છે. તેમણે સાતવાર સમ્મેતશિખરની યાત્રા કરી છે. તેમના ઉપદેશથી પૂર્વદેશ માં ૧૭ નવાં જિનાલયો બન્યાં હતાં. ઘણાં જીર્ણોદ્ધાર થયાં હતાં. અને ૧૧ શાસ્ત્રભંડારો થયા હતાં. (જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભા. ૧ પ્ર. ૩૨, પૃ. ૫૦૨ થી ૫૦૪)

સ્થાપના તીર્થ :—

પૂર્વ તથા ઉત્તર ભારતના જૈનો હીજરત કરી મધ્યભારત તથા પશ્ચિમભારત એટલે કે મેવાડ–રજપૂતાના–લાટ અને સૌરાષ્ટ્રમાં આવ્યાં. તેઓ પૂર્વ ભારતના તીર્થોની જિન પ્રતિમાઓને પોતાની સાથે લઈ આવ્યા. અને તેઓએ જે જે તીર્થોની જિન પ્રતિમા હતી. તે તે નામ સાથે સુમેળ ખાય, તેવાં શહેરો અને તીર્થો વસાવી, તે તે પ્રતિમાઓને ત્યાં ત્યાં સ્થાપિત કરી હતી. આ રીતે નવમી સદી બાદ મધ્યભારતમાં તથા પશ્ચિમભારતમાં તો તે નામના "સ્થાપના તીર્થો" બન્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—

(૧) **નંદીવર્ધન** રાજાએ જન્મભુમિ ક્ષત્રિયકુંડમાં સ્થાપેલ ભ. મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમા **નાંદિયામાં**, (૨) બ્રાહ્મણકુંડની જિનપ્રતિમા **બ્રાહ્મણવાડામાં** (૩) ભ. મહાવીર સ્વામી દીક્ષાના સ્થાને બે વર્ષ પછી ફરી પધાર્યા હતા, રાજા પૂર્ણપાલે દીક્ષાના છ વર્ષ બાદ ત્યાં ભગવાનની પ્રતિમા બેસાડી હતી. તે દીક્ષા ભૂમિની વીરપ્રતિમા **સુંડસ્થલમાં**, (૪) ઋજુવાલુકા જ્ઞાન ભૂમિની પ્રતિમા **નાણામાં**, (૫) પાવાપુરી દીવાળીના નિર્વાણ-સ્થાનની વીરપ્રતિમા **દિયાણામાં**, (૬) સુધુમીણી ગામ બહાર ખીલાના ઉપસર્ગવાળી ભૂમિની વીર પ્રતિમા **સંડેરકમાં**, (૭) ચમરોત્પાતની ભૂમિની વીર પ્રતિમામાં **અસ્થિનગર** (૮) વર્ધમાનપુરની શૂલપાણી યક્ષાધિષ્ઠિત વીર ચરણ પાદુકા **વઢવાણ શહેરમાં**, અને (૯) કોટિ વર્ષ નગરની કે કોટિકગચ્છ (ઉદયગિરિ)ની જિન પ્રતિમા **કોટયાર્કમાં** ખડાયતા બીજાપુરમાં સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. આથી સ્પષ્ટ છે કે નાંદિયા. નાણા, દિયાણા એ સૌ સ્થાપના તીર્થો છે. આથી જ લોકપ્રવાદ છે કે—

"નાણા–દિયાણા ને નાંદિયા" જીવત સ્વામી વાંદિયા"—

પ્ર. ૨. પૃ. ૬૧. પ્ર. ૩૨. પૃ. ૫૦૨, થી ૫૦૪, પ્ર. ૩૭. પૃ. ૩૦૨, પ્ર. ૪૨. પૃ. ૭૪૩, પ્ર. ૪૫. પૃ. ૨૯૭, પ્ર. ૫૩.)

એ પણ સંભવિત છે કે જગન્નાથપુરીની જિનપ્રતિમા હમીરપુર, (બાબૂ)ઓખામંડળની દ્વારિકા અથવા શ્રીમાળ નગરમાં અને રાજા નંદીવર્ધનના રાજ વિહારની ભ. આદીશ્વરની પ્રતિમા આબુ ઉપર નંદીવર્ધન તીર્થમાં સ્થાપી હોય. (પ્ર. ૩૫ પૃ. ૧૮૨)

ઇતિહાસ કહે છે કે આ સમયે મધ્યભારતમાં તથા પશ્ચિમભારતમાં શત્રુંજય, ગિરનાર, સાંચી કે સાચોર, ભરૂચ, ખંભાત, નાગદા, જાલોર, કાશહ્રદ, ચિતોડ, હારિજ (શંખેશ્વર) અને મુહરી વિગેરે જૈન તીર્થો વિદ્યમાન તથા સુરક્ષિત હતા.

આ પ્રમાણે જૈનો હિજરત કરી તીર્થભૂમિ છોડી રજપૂતાનામાં, લાટમાં અને સૌરાષ્ટ્રમાં આવ્યા. અને તેઓએ પ્રાચિન તીર્થોને અહીં ફરી વસાવ્યા. બનવા જોગ છે કે—દિગમ્બર આચાર્યોએ પણ પૂર્વ ભારત છોડી દક્ષિણમાં જઈ ત્યાં પોતાનાં તીર્થો પુનઃસ્થાપ્યાં હશે.

સમ્મેતશિખર તીર્થની પુનઃ સ્થાપના:—

ઇતિહાસના અવલોકનથી જાણવા મળે છે કે—વનવાસી ગચ્છના પૂ. આ. શ્રી યશોદેવસૂરિના પટ્ટધર પૂ. આ૦ શ્રી પ્રદ્યુમ્નસૂરિજીએ નવમી સદીના મધ્યભાગે વારંવાર મગધદેશમાં વિહાર કર્યો છે. સાતવાર સમ્મેતશિખરતીર્થની યાત્રા કરી છે. તેમણે ઉપદેશ આપી પૂર્વદેશમાં ૧૭ તીર્થસ્થાનોમાં નૂતન જિનાલયો કરાવ્યાં છે. ઘણા તીર્થોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાં છે. ૧૧ જૈન ગ્રંથભંડારો સ્થપાવ્યા છે. (જૈન. પરં. ઇતિ. પ્રક. ૩૨ પૃ. ૫૦૨ થી ૫૦૪).

આશ્ચર્યની વાત છે કે વિક્રમની નવમી શતાબ્દીના મધ્યમાં સમ્મેતશિખર મહાતીર્થ વિગેરેમાં જિન પ્રસાદો ધર્માંધતાનો ભોગ બન્યા અને એ જ શતાબ્દીના અંતમાં સમ્મેત- શિખર મહાતીર્થના શિખરો ઉપર તથા બીજી ૧૭ તીર્થ ભૂમિઓમાં નિર્વાણ સ્તૂપો- જિનાલયો બન્યાં. તેમજ બીજા તીર્થો વ્યવસ્થિત બન્યા. એટલે સમ્મેતશિખરનો ઇતિહાસ વિક્રમની નવમી સદી પછી ક્રમબદ્ધ ઐતિહાસિક રૂપ લે છે. એમ કહીએ તો ખોટું નથી.

પૂ. આ. પ્રદ્યુમ્નસૂરિએ સમ્મેતશિખર મહાતીર્થ ઉપર માત્ર જુદા જુદા ૨૦ સ્થાને નિર્વાણ સ્તૂપો સ્થપાવ્યા હતા પણ અમુક તીર્થંકરનો અમુક ટેકરી ઉપર અમુક સ્થાને નિર્વાણ સૂચક સ્તૂપ છે. એવો સ્પષ્ટ રીતે નિર્ણય સાધનોના અભાવે કરી શકતા ન હતા. નવમી શતાબ્દી બાદ તે જ વનવાસી ગચ્છના છેલ્લા ઉગ્રવિહારી આ. વિમલચંદ્રસૂરિ પૂર્વદેશના મથુરાતીર્થ અને સમેતશિખર મહાતીર્થની સ્પર્શના કરવા ઘણીવાર પધાર્યા હતા. (આ સંબંધી વધુ હકીકત જૈન પરં. ઇતિ. ભા. ૧, પ્રક. ૩૫, પૃ ૫૪૫ માં છે)

ત્યાર પછી વડગચ્છ, વાદિદેવસૂરિગચ્છ, તપગચ્છ, રૂદ્રપલ્લીગચ્છ, ખરતરગચ્છ, અંચલ- ગચ્છ, વિજયગચ્છ, વિગેરે વિવિધ ગચ્છના આચાર્યો મુનિવરો, શ્રાવક, શ્રાવિકાઓએ

પૂર્વદેશના તીર્થોની યાત્રાઓ કરી હતી. અને સાથેના કવિ મુનિવરોએ સમ્મેતશિખર તીર્થમાલા, પૂર્વદેશ તીર્થમાલા, જૈન તીર્થમાલાઓ વિગેરે સાહિત્ય સર્જ્યું હતું.

આજે મુનિશ્રી. સોભાગ્યવિજયજી મ. (સં. ૧૭૪૭ થી ૧૭૬૩) પં. જયવિજય ગણિ, પં. હંસસોમગણિ, મુનિ વિજયસાગર, વિગેરેની બનાવેલી તીર્થમાલાઓ મળે છે. જેમાં ટૂંકા અને સુંદર વર્ણનો છે. કોઈ કોઈ વિદ્વાન તો સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થને શત્રુંજય મહાતીર્થની સાથે પણ સરખાવે છે. તે આ પ્રમાણે—

સમેતાચલ શત્રુંજય તોલઈ, સીમંધર જિણવર ઈમ બોલઈ,
એહ વયણ કવિ ડોલઈ— ॥ ૪૯ ॥
સિધ્યા સાધુ અનંતા કોડી, અષ્ટકર્મ ઘન સાંકળ તોડી,
વંદુ બે કર જોડી.
સિદ્ધક્ષેત્ર જિણવર એ કહઈ, પૂજી પ્રણમી વાસઈ રહઈ
મુગતિ તણા સુખ લહઈ— ॥ ૫૦ ॥

(પં. શ્રી જયવિજયજી ગણિની સમ્મેતશિખર તીર્થમાલા પ્રાચિન તીર્થમાલા પૃ. ૨૮. માંથી)

આ દરમિયાનના કાળમાં સમ્મેતશિખરની યાત્રાએ ગયેલા સંઘો તથા જૈનોએ અહીં દેરીઓ, ચોતરા, અને સ્તૂપોને સમરાવ્યા છે જેનો વ્યવસ્થિત ઇતિહાસ મળતો નથી.

માત્ર એક નોંધ મળે છે કે આગ્રાના સં. કુરપાલ સોનપાલ લોઢાએ સં.૧૬૧૮ માં અહીંના જિનાલયોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. (જૈન ઇતિ. પ્ર. ૪૫ પૃ. ૩૦૩)

જૈનાચાર્યને જૈનતીર્થોનું દાન—

ઇતિહાસ કહે છે કેઃ—

બા. અકબરે જૂલસી સન ૩૭, ઈલાહી સન ૩૭ ના "બીજા અરદીબેહસ્ત મહિના" ની બીજી ત્રીજી તારીખે, હીજરી સન ૧૦૦૦ ના ત્રીજા રવિઉલઅવલ મહિનાની તા. ૭ મીએ, ચત્રાદિ વિ. સં. ૧૬૪૯ ના વૈ. સુ. ૧૦, તા. ૧૨–૪–૧૫૯૨ ને રોજ, ફરમાનમાં જૂલસી સનનો ફરવરદીન મહિનાથી બીજો અરદીબેહસ્ત મહિનો બતાવ્યો છે. એ લેખે બીજા સંવતોના પણ બીજા બીજા મહિના લેવા જોઈએ તો જૂલસી ઈલાહી સન. ૩૭ અરદીબેહસ્ત મહીનાની તા. ત્રીજી, હીજરી સન ૧૦૦૦ ના રજબ મહિનાની તા. ૭મી. ચૈત્રાદિ વિ સં. ૧૬૪૯ ગુજરાતી વિ સં. ૧૬૪૮ ના વૈ. સુ ૧૦ અને તા. ૧૨–૪–૧૫૯૨ ને રોજ શત્રુંજય, તારંગા, ગિરનાર, કેશરિયાજી, આબુ, રાજગૃહીની પાંચ પહાડીઓ તથા સમ્મેતશિખરજી તીર્થોને "શ્વેતામ્બર જૈન તીર્થો જાહેર કરી શ્વે.

જૈનોની માલીકીનાં હોવાનું બતાવી" જ. ગુ. આ. શ્રી વિજયહીરસૂરિને ભેટ આપ્યાં. (બા. અકબરનું ફરમાન ચોથું, જૈન ઈતિ. પ્ર. ૪૪ પૃ. ૧૧૯, ૧૨૦, પ્ર. ૪૦ પૃ.૪૮૬)

આ ઈતિહાસ એમ કહે છે કે, સમ્રાટ્ અકબરે વિ. સં. ૧૬૪૯ માં જગદ્ગુરૂ આ. વિજયહીરસૂરિજીને સમેતશિખરજીનો પહાડ ભેટ આપ્યો હતો તેનું ફરમાન આ રીતે મળે છે.

શ્વેતામ્બર જૈનાચાર્ય હીરવિજયસૂરિજી તથા તેમના શિષ્યો જે પવિત્ર મનવાળા સાધુપુરુષો છે. તેઓના દર્શનથી મને ઘણો આનંદ થયો છે. તેઓની માગણી છે કે અમારાં તીર્થ સિદ્ધાચલજી, ગિરનારજી, તારંગાજી, કેશરીયાજી, આબુજી, રાજગૃહીના પાંચ પહાડો, સમેતશિખરજી વગેરે શ્વેતામ્બર તીર્થસ્થાનો છે. તેમાં તથા તેની આસપાસની ભૂમિમાં કોઈ જાતની હિંસા થાય નહિ એવો હુકમ કરવો જોઈએ. અમને આ માગણી વ્યાજબી લાગે છે. તપાસ કરતાં નક્કી થયું છે કે આ સ્થાનો શ્વે. જૈનોનાં છે. હું આ સૌ સ્થાનો શ્વેતામ્બર આચાર્ય હીરવિજયસૂરિને અર્પણ કરું છું કે તેઓ એ પવિત્ર સ્થળોમાં શાંતિથી ઉપાસના કરે. આ સ્થાનો શ્વે. સમાજનાં છે. તેઓની માલિકીવાળા છે. જ્યાં સુધી સૂર્ય-ચંદ્ર તપે ત્યાં સુધી આ ફરમાન જૈન શ્વેતામ્બર સંઘ માટે અમર રહે આ ફરમાનના અમલમાં કોઈએ દખલ કરવી નહિ.

આ ફરમાનની મૂળ નકલ અમદાવાદમાં સમસ્ત શ્વેતામ્બર જૈન સંઘની પ્રતિનિધિ સંસ્થા "શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી" ની પેઢી પાસે છે. (જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભા. ૨ જો ૩ જો પ્રક. ૪૦ પૃ. ૪૮૬ બા. અકબરનું ચોથું ફરમાન ઈતિ. પ્ર. ૪૪ પૃ. ૧૬૮, ૧૧૯, ૧૨૦).

અહીં ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા લાયક વાત એ છે કે "સમેતશિખર તીર્થ શ્રી. શંકરાચાર્યજીના ધર્મશાસનકાળ હિંદુરાજાના રાજ્યકાળમાં જૈનો પાસેથી ઝુંટવી લેવાય છે. નષ્ટભ્રષ્ટ કરાય છે. જ્યારે ઈસ્લામના ધર્મશાસન કાળમાં જૈનોને પાછું અપાય છે સુરક્ષિત બનાવાય છે."

દિલ્લીના ૧૮ મા બાદશાહ અહમદશાહે પણ મુર્શિદાબાદના શેઠ મહતાબરાયને વિ. સં. ૧૮૦૫ જેઠ મહિનામાં "જગત્ શેઠનું પદ" આપ્યું હતું. અને વિ. સં. ૧૮૦૯ માં મધુવન, કોઠી, જયપારનાળું, પ્રાચિનનાળું, જલહરી કુંડ, પારસનાથ તળેટી વચ્ચેની ૩૦૧ વીઘા જમીન "પારસનાથ પહાડ" ભેટ આપ્યો હતો. (શ્યામાચરણ સરકાર તા. ૧૯-૩-૧૯૩૮ દિને કરેલ "પર્શીયન ફરમાન" ના ભાષાન્તરનો સાર).

(જૈન પરંપરાનો ઇતિ. પ્રક. ૪૪, પૃ. ૧૦૯ ૧૮૧ મો. બા. ફરમાન નં. ૨૯, ૩૦).

ત્યારબાદ બાદશાહ અબુ અલીખાન બહાદુરે બીજા આલમશાહે વિ. સં. ૧૮૧૨માં

"પાલગંજ પારસનાથ પહાડ" ને કર મુક્ત જાહેર કર્યો હતો. એટલે ત્યાં વેઠ, વેરો, લગત, જકાત મુંડલ વેરો, રખોપો વગેરે માફ કર્યા હતા. (જૈન ઇતિ. પૃ. ૧૮૧ મો. બા. ફરમાન નં. ૩૧ ના આધારે).

જગતશેઠ મહતાબચંદની ભાવના હતી કે–સમ્મેતશિખર મહાતીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરવો. મોટી પ્રતિષ્ઠા કરવી, આથી તેમણે પહેલેથી જ કરમુક્તિ જાહેર કરાવી હતી. હવે બે બાબતોનો ખાસ નિર્ણય કરવાનો હતો. તે આ પ્રમાણે–

(૧) કયા કયા તીર્થંકરોના નિર્વાણનો કયો કયો સ્તૂપ છે? તે સ્પષ્ટ થાય અને ત્યાં ચરણપાદુકા ઉપર તે તે તીર્થંકરોનાં નામો લખાય.

(૨) દરેક સ્તૂપ ઉપર દેરીઓ બને.

પરંતુ આ કામ બે વ્યક્તિ જ કરી શકે તેમ હતું.

(૧) જગદ્ગુરુ પૂ. આ. વિજયહીરસૂરિના પટ્ટધર કે જેની પાસે સમ્રાટ્ અકબરનું ફરમાન હોય.

(૨) જગતશેઠનો વંશજ કે જેને બા. અહમદશાહ તરફથી આ પહાડ ભેટ મળ્યો હોય.

એક શુભ ચોઘડીએ આ મેળ મળી ગયો. અને સમેતશિખર મહાતીર્થનો એકવીશમો ઉદ્ધાર થયો. (વીશ ઉદ્ધાર રાસ તથા ટૂંકોના ચિત્રોની હકીકતમાં આપેલ છે.)

એકવીશમો ઉદ્ધારઃ—

સમ્મેતશિખર રાસમાં ઉલ્લેખ છે કે જેસલમેરના શેઠ સુગાલચંદે સંવેગી પં. દેવવિજયગણિના ઉપદેશથી બાદશાહ આલમ ત્રીજા (તા. ૨૫–૧૨–૧૭૫૯ થી ૧૯–૧૧–૧૮૦૬ વિ. સં. ૧૮૧૬ થી ૧૮૬૩)ના સમયે અને વિ. સં. ૧૮૨૫ના મહા સુદિ ૫ ના દિવસે સમ્મેતશિખરનો તપગચ્છના આ. ભ. શ્રી વિજયધર્મસૂરિના હાથે ૨૧ મો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. અને જિન પ્રતિમા, જિન ચરણો, જિનચરણચિન્હો વિગેરે સ્થાપ્યાં. તેમજ જળમંદિરમાં અને મધુવનમાં જિનાલયો બનાવ્યાં.

તપાગચ્છના પં. રૂપરુચિગણિના શિષ્ય પં. દયારૂચિગણિએ ભ. વિજયધર્મસૂરિની આજ્ઞાથી અને પં. દેવવિજયના કહેવાથી સં. ૧૮૩૫ મ. સુ. ૫ ને રોજ શિવપુરીમાં (છીપરી–શિરોહીમાં) એકવીશેય ઉદ્ધારનો " સમ્મેતશિખર રાસ, ઢાળ ૨૧, ગ્રં. ૮૦૧ " બનાવ્યો. (જુઓ રાસની ઢાળ ૨૧ મી)

આ ઉદ્ધારમાં જે જે નામો છે તે સૌના ઇતિહાસ જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ (ભા. ૪, પ્રક૦ ૫૮–૫૯માં આપ્યા છે.

પૂ. આ. શ્રી વિજયધર્મસૂરિ મ.ની ગુરુ પરંપરા:—

તપાગચ્છમાં અનુક્રમે (૫૮) જગદ્દ્ગુરુ પૂ. ભ. શ્રી વિજયહીરસૂરીશ્વરજી મ. (૫૯) સવાઈ હીર પૂ. આ. વિજયસેનસૂરિ મ. (૬૦) મહાતપા આ. વિજયદેવસૂરિ મ. (૬૧) શાંતમૂર્તિ પ્રભાવક આ. વિજયસિંહસૂરિ મ. (૬૨) શ્રી સંઘમાન્ય ભ. વિજયપ્રભસૂરિ મ. (૬૩) રાજમાન્ય ભ. વિજયરત્નસૂરિ મ. (૬૪) ભ. શ્રી વિજયક્ષમાસૂરિ મ. (૬૫) ભ. શ્રી દયાસૂરિ મ. (૬૬) ભ. શ્રી વિજયધર્મસૂરિ મ. (૬૭) ભ. શ્રી વિજયજિનેન્દ્રસૂરિ મ. (૬૮) ભ. શ્રી વિજયદેવેન્દ્રસૂરિ મ. (૬૯) ભ. શ્રી વિજય ધરણેન્દ્રસૂરિ મ. (૭૦) અને ભ. વિજયરાજસૂરિ મ. (સં. ૧૯૪૯) થયા હતા. (જૈન ઇતિ. પ્રક. ૫૮)

૬૬ ભ. વિજયધર્મસૂરિ:—

મેવાડના રૂપનગરમાં શા. પ્રેમચંદ ઓસવાલની પત્ની પાટમદેવીની કુક્ષિએ જન્મ ૧૮૦૩ માં મા. સુદ ૫ માં ઉદયપુરમાં. આચાર્યપદ સં. ૧૮૦૯ માં કછોલીમાં. ભટ્ટારકપદ અને સં. ૧૮૪૧ માં મારવાડના બલુંદ શહેરમાં સ્વર્ગવાસ થયો હતો. તેઓ સાત બિરૂદના ધારક હતા.

વિજયદેવસૂરિગચ્છના ભ શ્રી વિજયધર્મસૂરિ તથા વિજયાનન્દસૂરિગચ્છના ભ. શ્રી વિજયલક્ષ્મીસૂરિ એ બન્ને આચાર્યો જામનગર–નવાનગરમાં મળ્યા હતા. અને સાથે રહ્યા હતા. તેથી જૈન શાસનની ઘણી પ્રભાવના થઈ હતી. તેમણે સં. ૧૮૨૨ જે. સુદ ૧૧ બુધવારે તારંગા તીર્થમાં કોટિશિલાની દેરીમાં ભ. આદિનાથની ચરણપાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. તેમણે સં. ૧૮૨૫ માં મહા સુ ૫ ને રોજ "શ્રી સમ્મેતશિખર તીર્થ"માં જગતશેઠ મહતાબચંદે તથા ખુશાલચંદે જીર્ણોદ્ધાર કરેલ જિનાલયોમાં ૨૦ તીર્થંકરોની નિર્વાણભૂમિના ચોક્કસ સ્થાનો નક્કી કરાવી, તે તે સ્થાને ૨૦ તીર્થંકરોની ૨૦ પાદુકાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી જળમંદિરમાં જિન પ્રતિમાઓ પધરાવી, તથા મધુવનમાં નવા જિન પ્રાસાદોમાં શામળીયા પાર્શ્વનાથજી વિગેરે જિનપ્રતિમાઓની અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

(સમ્મેતશિખર રાસ)

તેમના ઉપદેશથી કચ્છના વાગડ પ્રાંતમાં કુમતિનો કદાગ્રહ શમ્યો. અને સં. ૧૮૨૭ માં કચ્છનરેશે માંસ–મદિરાનો ત્યાગ કર્યો.

મેડતાના ભંડારી ભગવાનદાસે તેમનો નિર્વાણ મહોત્સવ કર્યો. અને બલુંદ શહેરમાં તેમની ચરણપાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

પં. દેવવિજયગણિ મહારાજની ગુરુપરંપરા :—

તપાગચ્છની શ્રમણ પરંપરામાં અનુક્રમે ૫૮ જગતગુરુ પૂ. આ. શ્રી વિજય હીરસૂરિ, (૫૯) મહો.કલ્યાણવિજય ગણિવર, (૬૦) મહો. લાભવિજયજી ગણિવર, (૬૧) પં. જિતવિજયજી ગણિ, (૬૨) પં. નયવિજયજી ગણિ. (૬૩) શ્રુતકેવલી મૂર્તિ મહો૦ યશોવિજયજી ગણિવર (૬૪) પંડિત ગુણવિજયજી ગણિ. (૬૫) પં. કેશરવિજયજી ગણિ (૬૬) પં. વિનીતવિજયજી ગણિ. (૬૭) પં. દેવવિજયજી ગણિ અને (૬૮) પં. ખુશાલવિજયજી ગણિ થયા હતા.

પં. દેવવિજય ગણિ પરિચય :—

તેઓ વિદ્વાન હતા. અમોઘ ઉપદેશ શક્તિવાળા હતા. તેમણે સં. ૧૭૯૭ માં આ. વ. અમાસને રોજ મહોપાધ્યાય યશોવિજયજી મ૦ ની "યોગ દૃષ્ટિની સજ્ઝાય" લખી હતી. સં. ૧૮૨૧ માં "અષ્ટ પ્રકારી પૂજા" બનાવી હતી. તેઓ સમ્મેતશિખરજીનો ઉદ્ધાર થાય તેવી ઈચ્છા ધરાવતા હતા. તેમના ઉપદેશથી જગતશેઠ ખુશાલચંદ શેઠ સુગાલચંદ વિગેરેએ મધુવનમાં ઘણા મહિના રહી, સમ્મેતશિખર ઉપર ઉદ્ધાર કરાવ્યો. નવી દેરીઓ બનાવી. જે જે સ્તૂપ હતા તેના મૂળ સ્થાનો નક્કી કરી, ૨૦ તીર્થંકરોની ચરણપાદુકાઓ પધરાવી હતી. તથા મધુવનમાં ૧૨, ૧૩, જિનાલયો બનાવ્યાં અને ભ૦ વિજયધર્મસૂરિ પાસે સં. ૧૮૨૫ મહા સુદિ ૫ પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

૬૮. પં. ખુશાલવિજયજી ગણિ :—

તે પરમ સંવેગી હતા. ઈતિહાસ પ્રેમી હતા. વિજયાનંદસૂરિ ગચ્છના એક વિદ્વાન મુનિવરે સં. ૧૮૦૬ માં સુરતમાં૦ ભટ્ટા. વિજયઋદ્ધિસૂરિ સ્વર્ગે ગયા ત્યાં સુધીની ગુજરાતી ભાષામાં ગદ્ય "વીર વંશાવલી" બનાવી હતી.

ત્યારબાદ કવિબહાદુર દીપવિજયજીએ સં. ૧૮૭૭ માં ભટ્ટા. વિજયજિનેન્દ્રસૂરિ અને ભ. વિજયસમુદ્રસૂરિની પાટ સુધીનો સુરતમાં "સોહમ કુલ પટ્ટાવલી રાસ (પદ્ય) બનાવ્યો. તેમણે તેમાં (૧) વિજયદેવસૂરિગચ્છ તથા (૨) વિજયાનંદસૂરિગચ્છ એ બન્ને શાખાઓની પટ્ટાવલી આપી હતી. આથી તેમણે બન્ને ગચ્છો, સાગરગચ્છ, વિજય રાજસૂરિ ગચ્છ (તપારત્ન શાખા), તપાગચ્છની લઘુપોસાલ, અને વડીપોસાલના ગીતાર્થોને રાસ વંચાવી, આ રાસમાં તે સૌનાં મત્તાં લીધાં હતાં. (જૂઓ પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભા. ૨ જો).

પં. દેવવિજય ગણિવરના શિષ્ય પં. ખુશાલવિજયજી ગણિનું પણ તેમાં મતું છે.

પછી તો પં. ખુશાલવિજય ગણિએ પણ ગુજરાતી ભાષામાં આ. વિજયદેવસૂરિ સંઘની ગદ્ય પટ્ટાવલીઓ બનાવી હતી.

તેમણે (૧) સં. ૧૮૭૯ શ્રા. વ. ૩ના રોજ જાટવાડામાં ભ. વિજય જિનેન્દ્રસૂરિ

સુધીની અને (૨) પં. શ્રી સવાઈસાગરજીને ભણવા માટે સં. ૧૮૮૯ જેઠ વદ ૧૩ શુક્રવારે શિરોહી નગરમાં ભ. વિજયદેવેન્દ્રસૂરિ સુધીની એમ બે પટ્ટાવલીઓ બનાવી હતી. તેમણે બીજી પટ્ટાવલીમાં ઘણો જરૂરી ઈતિહાસ આપ્યો છે.

(જૈન. પરં. ઈતિ. ભા. ૪. પ્રક. ૫૮ પૃ. ૪૧૦)

સુરતના સં. તારાચંદે સં. ૧૮૨૧ મ. વ. ૨ ગુરૂવારે સુરતથી ગોડીજીનો છરી પાળતો યાત્રાસંઘ કાઢયો હતો. કવિ પં. ખુશાલવિજય ગણિ સુરતથી તેમાં સાથે હતા.

(જૈન. પરં. ઈતિ. પ્રક. ૫૭, ૫૮. પૃ. ૪૧૦)

તપગચ્છની વિવિધ શાખાઓઃ—

ઈતિહાસકાર પં. પ્રતિષ્ઠા સોમગણિજી સં. ૧૫૨૪ના સોમસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય સર્ગ ૧૦ માં લખે છે કે આ. શ્રી સોમસુંદરસૂરિની આજ્ઞામાં તપગચ્છની સુંદર, કીર્તિ, રાજ, શેખર, નંદિ, સાગર, દેવ, મંડલ, રત્ન, વિજય, જય, સમય, હંસ, વર્ધન, મૂર્તિ, ભૂષણ, વીર, ભદ્ર, ચંદ્ર, સિંહ, સેન, સોમ વિગેરે લગભગ ૫૦ થી વધુ શાખાઓના ૧૮૦૦ શ્રમણો હતા.

અહીં વિગેરે શબ્દથી સાધુ, વિજય, હર્ષ, કુલ મેરૂ સૌભાગ્ય કલશ, ચારિત્ર, શીલ, વિમલ, રુચિ, સાર, કુશલ, વિગેરે શાખાઓ સમજવી.

(જૈન. ઈતિ. પ્રક. ૫૦ પૃ. ૪૫૧)

તપગચ્છની રુચિ શાખાઃ—

આ. સોમદેવના શિષ્ય પં. સંયમ રૂચિગણિ સં. ૧૪૭૬માં થયા હતા

આ શાખાની એક પરંપરા આ પ્રમાણે મળે છે-

૫૮ જ. ગુ. આ. વિ. હીરસૂરિ.

૫૯ ભ. વિ. સેનસૂરિ.

૬૦ પં. હંસવિજય ગણિ.

૬૧ પં. મહાપંડિત વિજયકુશલ ગણિ.

૬૨ પં. ઉદયરુચિ ગણિ.

મેડતાથી નૈઋત્ય ખૂણામાં ૧૪ માઈલ દૂર કિષ્કિંધાનગર (કેકંદ) ગામ હતું. ત્યાંના શા. નાથાજી ઉછતવાલ ઓસવાલે સં. ૧૬૬૫ માં કેકંદમાં સલાટ ટોડર પાસે પોતાના ન્યાય સંપન્ન દ્રવ્યથી ભ. આદિનાથનો મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. તેમાં મોટો મંડપ તથા બે ચોકી બનાવી.

તપગચ્છના ભ૦ વિજય દેવસૂરિ ઓસવાલના ઉછતવાલ ગોત્રના શણગારહાર હતા, તેમની આજ્ઞાથી ઉ. લબ્ધિસાગર ગણિવર અને પં. વિજયકુશલગણિ વિગેરે

કાકંદ પધાર્યા. ઉ. લબ્ધિસાગર ગણિવરે શેઠ નાથાજીએ સં. ૧૬૬૫ માં કાકંદગામમાં બનાવેલ ભ. ઋષભદેવના જિનપ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

મહાપંડિત પં. વિજયકુશલ ગણિવરના શિષ્ય પં. ઉદયરૂચિગણિએ તેની પ્રશસ્તિ શ્લોક ૪૬ બનાવી પં. સહજસાગર ગણિવરના શિષ્ય પં. જયસાગરગણિએ તેને શિલા પર લખી. અને સલાટટોડરે તે પ્રશસ્તિને ખોદી હતી.

(શ્રી જિનવિજયજીનો પ્રાચિન જૈન લેખ સંગ્રહ ભા. ૨ લેખ નં. ૩૭૮)
(જૈન પરં. ઇતિ. પ્રક. ૩, ૬૦ શેઠ જગમલ ઉછતવાલનો વંશક પૃ. ૪૭).

આ તપગચ્છની રુચિશાખામાં વિક્રમની ૧૯ મી સદીમાં પં. રૂપરુચિ ગણિ અને તેમના શિષ્ય પં. દયારુચિ ગણિ થયા હતા.

પં. દયારૂચિગણિ:—તેમણે તપગચ્છનાભ વિજયધર્મસૂરિની આજ્ઞાથી પં. દેવવિજયગણિએ બતાવેલા વર્ણનના આધારે સં. ૧૮૩૫ મહા સુ. ૫ ને રોજ શિવપુરી કે શિપરીમાં સમ્મેતશિખર રાસ ઢાળ–૨૧ ગ્રં. ૮૦૧ બનાવ્યો હતો.

તપગચ્છની રુચિ પરંપરાના પં. દોલતરૂચિ ગણિ મગરવાડામાં મણિભદ્રવીરવાળી ગાદીએ હતા.

પં. માણેકરુચિગણિ હાલ ઈંદોરમાં વિદ્યમાન છે. (જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ પ્રક. ૫૯ ભ. વિજયસેનસૂરિની ૬ ઠ્ઠી શિષ્ય પરંપરા પૃ. ૪૬)

ઉદ્ધારક કોણ ?

કવિ પં. દયારુચિ ગણિ સમેતશિખર રાસમાં લખે છે કે–જેસલમેરના શેઠ મૂળચંદના પુત્ર શેઠ સુગાલચંદે સં. ૧૮૨૫ ના મહા સુ. ૫ ને દિવસે સમ્મેતશિખર તીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. અને તપગચ્છના ભ૦ વિજય ધર્મસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. (જૂઓ ઢાળ ૨૦ ગાથા ૨૦)

પરંતુ સમેતશિખર ઉપર ભગવાન્ અજિતનાથની ચરણપાદુકા ઉપર લખેલ છે કે (સં. ૧૮૨૫માં મહા સુદ ૫ ગુરુવારે) શા. ખુશાલચંદે અજિતનાથની ચરણપાદુકા કરાવી.

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે સમેતશિખરજીનો જીર્ણોદ્ધાર પણ શેઠ ખુશાલચંદે કરાવ્યો હોય. પણ રાસના ઉલ્લેખ પ્રમાણે શેઠ સુગાલચંદ શિખરજીના જીર્ણોદ્ધાર કરાવનાર છે. આ ગુંચનો ઉકેલ કરવા માટે જગતશેઠની વંશાવળી ટૂંકમાં જાણવી જરૂરની છે. તે આ પ્રમાણે—

જગતશેઠ-વંશ :—

વિક્રમની અઢારમી સદીના મધ્યકાળથી મુર્શિદાબાદમાં જગતશેઠનો વંશ શરૂ થયો. જેનો ટૂંકો ઇતિહાસ નીચે મુજબ છે.

(૧) શેઠ હીરાચંદ :—તે નાગોરનો વ્યાપારી હતો. શ્વેતામ્બર જૈન હતો. પટણા જઈ વસ્યો ત્યારે અંગ્રેજો પણ ત્યાં કોઠી નાંખી પડયા હતા. ત્યારે પટણા કપાસ, સરસવ, એરંડા, નીલ, મીઠું વિગેરેનું વ્યાપારી શહેર હતું. શેઠને શરૂઆતમાં કાંઈ લાભ થયો નહિં. પણ તેને એક વૃદ્ધની સેવા કરવાથી તેની પાસેથી પુષ્કળ ધન મળ્યું. આથી શેઠે પટણામાં પેઢી ખોલી.

તેને ગોર્ધન, સદાનન્દ, રૂપચંદ, મલુકચંદ, અમીનચંદ, જ્ઞાનચંદ, માણેકચંદ એ ૭ (સાત) પુત્રો તથા ધનબાઈ પુત્રી હતી. શેઠે પુત્રો માટે ૭ પેઢીઓ સ્થાપી, ત્યાર પછી તે સ્વર્ગવાસી થયો.

(૨) શેઠ માણેકચંદ :—તે શેઠ હીરાચંદનો સાતમો પુત્ર હતો. બંગાળની ગાદી ગૌડ, ટાંડા, રાજમહેલ અને ઢાકામાં ફરી ફરીને મુર્શિદાબાદમાં આવી ઇસ્લામખાંએ સં. ૧૬૬૪ માં ઢાકામાં સ્થાપી હતી. પછી શાહજહાંનો પુત્ર સુજા, મીરજુમલા અને સાએતખાંએ પણ ફેરવી ફેરવીને ઢાકામાં સ્થાપી. એક બ્રાહ્મણનો પુત્ર પારસી પાસે દાસ તરીકે વેચાયો અને તે મુસલમાન બની મુર્શિદા કુલીજાફરખાં નામ રાખી ઔરંગઝેબના સમયે દીવાન બની હિંદમાં આવ્યો. ઈ. સ. ૧૭૦૧ (વિ. સં. ૧૭૫૭)માં બંગાળનો દીવાન બન્યો' તે અને શેઠ માણેકચંદ મિત્રો બન્યા. મુર્શિદ ઔરંગઝેબના પૌત્ર આજિમ ઓસમાન સુબાના કાવત્રામાંથી બચી મકસુદાબાદ જઈ રહ્યો. તેણે મકસુદાબાદનું મુર્શિદાબાદ નામ રાખ્યું. શેઠ માણેકચંદને પણ અહીં લાવી વસાવ્યો. શેઠે સં. ૧૭૫૯માં મહિમાપુરમાં કોઠી સ્થાપી. મુર્શિદખાં બંગાળનો દીવાન હતો. બંગાળ ઉડિસ્યાનો નાયબ નાજીમ બન્યો. અને સમ્રાટ પાસેથી ખિતાબ મેળવી નવાબ બન્યો. તેણે શેઠ પાસે સં. ૧૭૬૨ માં મહિમાપુર પાસે ગંગાને કિનારે "ટંકશાળ" ખોલાવી, તેનો અધ્યક્ષ શેઠને બનાવ્યો. લંડન કંપની તથા ઇંગ્લિશ કંપનીએ આપસી વિરોધ છોડી, ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની સ્થાપી. તેણે પણ કાશીમ બજારમાં પોતાનું જમાવવા પ્રયત્ન આરંભ્યો. મૂર્શિદખાને ૨૫ હજાર આપી, શેઠની ટંકશાળમાં પોતાની મુદ્રા ઢાળવા શરૂ કર્યું. અને સં. ૧૮૧૪ માં કલકત્તામાં પોતાની સ્વતંત્ર ટંકશાળ સ્થાપી. આ પરિસ્થિતિમાં શેઠની ટંકશાળ અને બીજી સકળ હિંદી ટંકશાળો બંધ પડી હતી. શેઠની ટંકશાળમાં ઈ. સ. ૧૭૨૮ માં ૩૦૪૧૦૩ રૂપૈયાની આવક થઈ હતી. મૂર્શિદખાં દર સાલ ૧૩૦૦૦૦૦૦ રૂપૈયા દિલ્હી મોકલતો હતો. શેઠે દિલ્હીમાં દુકાન રાખી હતી.

શેઠ હુંડીયામણુથી આ રકમ તથા જમીનદારોની રકમ સરલતાથી દિલ્હી મોકલાવતો હતો. આથી દિલ્હી અને મૂર્શિદાબાદ વચ્ચેનો સંબંધ મજબુત થયો. બાદશાહ ફરૂખશેઅર (ઈ. સ. ૧૭૧૩ થી ૧૭૧૯) મૂર્શિદખાં અને શેઠની ત્રિપુટીમાં પ્રેમ વધતો ગયો. બાદશાહ ફરૂખશિઅરે નવાબના આગ્રહથી વિ. સં. ૧૭૭૧ માં શેઠ માણેકચંદને શેઠની પદવી આપી મણિથી મઢેલી "શેઠ" અક્ષરો વાળી મહોર આપી ફરમાન લખી આપ્યું. આજથી જગતશેઠ વંશ ચાલ્યો. નવાબને શેઠ ઉપર ઘણો વિશ્વાસ હતો. તેણે તેને ત્યાં પોતાના પાંચ ક્રોડ રૂપૈયા રાખ્યા હતા. તે તેની સલાહ પ્રમાણે રાજવ્યવસ્થા કરતો હતો. શેઠનો વિ. સં. ૧૭૭૮ માં સ્વર્ગવાસ થયો. તેને સંતાન ન હતું. તેનો સ્મૃતિસ્તંભ મહિમાપુરના મયાબાગમાં હતો. જે ગંગાના વહેણમાં નાશ પામ્યો છે.

(૩) જગતશેઠ ફતેહચંદ :—શેઠ માણેકચંદને કાંઈ સંતાન ન હતું તેણે દિલ્હીની પેઢીમાં બનારસના શેઠ ઉદાચંદ અને પોતાની બ્હેન ધનબાઈના પુત્ર ફતેહચંદને મુનિમ તરીકે રાખ્યો હતો. તે બુદ્ધિમાન હતો. તે મામાને ખોળે આવ્યો. બાદશાહ ફરૂખશેઅરે મુનિમ ફતેહચંદ પાસેથી ઘણીવાર મોટી મોટી રકમની મદદ લીધી હતી. આથી તેણે શેઠ માણેકચંદને શેઠપદવી આપી હતી. અને બાદશાહ મહમ્મદે વિ. સં. ૧૭૭૯ અથવા ૧૭૮૧ માં શેઠ ફતેહચંદને જગત શેઠની મહોર આપી, અને ફરમાન લખી આપ્યું તથા શિરપાવ આપ્યો. બાદશાહ તેને નવાબ બનાવવા ચાહતો હતો. પણ જગતશેઠે તે પદ મૂર્શિદકુલીને જ યોગ્ય છે, એમ કહી નવાબ બનવા ઈન્કાર કર્યો હતો. આથી નવાબનો પ્રેમ શેઠ ઉપર વધ્યો. નવાબને બિહારનું પણ શાસન મળ્યું. મૂર્શિદકુલિમાં ઈ. સ. ૧૭૨૫ માં મરણ પામ્યો.

નવાબ સૂજા :—દરસાલ દિલ્હી (૧॥) દોઢ ક્રોડ રૂપૈયા મોકલતો હતો. તેણે જગતશેઠ તથા તેનો પુત્ર રાયરાયાજી આલમચંદની સલાહથી જમીનદારો ખેડુતોને સુખી કર્યાં. આ સમયે જગતશેઠ "ધનકુબેર" મનાતો હતો. નવાબ સરફ વિષયી લોભી હતો. પ્રજા પ્રિય ન હતો. તેના અંતઃપુરમાં દોઢ હજાર સ્ત્રીઓ હતી. આ નવાબ અને જગતશેઠ વચ્ચે મૈત્રી જામીજ નહિ. અલીવર્દીખાંએ નવાબ સરફને મારી નાંખ્યો. અલીવર્દીખાં મીઠો, પ્રજાપ્રેમી, અને જગતશેઠનો પરમ મિત્ર હતો. તે "બંગાળનો—અકબર" કહેવાતો હતો. આ સમયે બંગાળમાં આંતરવિગ્રહ ખૂબ ચાલ્યો. મરાઠા અને અફઘાનો પણ ચડી આવ્યા. મરાઠા સેનાપતિ ભાસ્કરપંતે બરદ્વાન બાળ્યું. મૂર્શિદાબાદ લુટ્યું. તેના મીરહબીબે મહિમાપુર લુટ્યું. તેણે જગતશેઠની ગાદીમાંથી ૨ ક્રોડ આર્કોટ સરખી આર્કોટ મુદ્રાઓ લૂંટી હતી.

આ સમયે બંગાળમાં એવી લોકખ્યાતિ હતી કે "જગતશેઠ ધારે તો ગંગાનો પુર માત્ર પોતાના રૂપૈયાથી જ બાંધી શકે. જ. શેઠ ફતેહચંદ વિ. સં. ૧૮૦૦ માં સ્વર્ગવાસી થયો. ત્યારે અલીવર્દીને ઘણું દુઃખ થયું.

શેઠ ફતેહચંદને (૧) આનંદચંદ (૨) મયાચંદ અને (૩) મહાચંદ. ૩ પુત્રો હતા. પણ તે ત્રણેય વિ. સં. ૧૮૦૦ પહેલાં સ્વર્ગવાસી થયા હતા.

(૪) **જગતશેઠ મહતાબચંદ** :—શેઠ મહતાબે દાદાનું સર્વકામ ઉપાડી લીધું. બાદશાહ અહમદ જુલૂસી સન–૧ જિલ્કાદ મહિનાની તા. ૨–૩ વિ. સં. ૧૮૦૫ વૈશાખ સુદીમાં શા. મહતાબચંદને શેઠ પદવી આપી ફરમાન લખી આપ્યું. તથા જુલૂસી સન ૧ જિલ્હજ્જ મહિનાની તા. ૨૭ મીને રોજ વિ. સં. ૧૮૦૫ અષાડ (ગુજરાતી જેઠ) વદિમાં શેઠ મહતાબચંદને જગતશેઠની પદવી આપી. મહોર આપી, શિરપાવ આપ્યો. ફરમાન લખી આપ્યું. સ્વરૂપચંદને મહારાજાની પદવી આપી. અને તે જ દિવસે સિરાજ ઉદ્દૌલ્લાને બંગાળનો નવાબ બનાવ્યો. પણ સિરાજનો કુટુંબ પરિવાર તેના વિરોધમાં હતા. તે નવાબ સિરાજ અંગ્રેજોનો કટ્ટર શત્રુ હતો. તે કલકત્તાના કિલ્લા અંગે અંગ્રેજો સાથે ઝઘડો ઉઠયા બાદ જૂના અમલદારો તથા જગતશેઠ ઉપર શંક્તિ રહેવા લાગ્યો. સૈયદસૌકતને નવાબની સનંદ મળતાં, સિરાજે જગતશેઠને દોષિત ઠરાવી, કેદમાં પૂર્યો. અને પછી છોડયો. લૉર્ડકલાઈવે નવાબને સમજાવવા પત્ર લખ્યો હતો. શેઠે તેને દેશાભિમાનવાળો ઉત્તર આપ્યો હતો.

ગર્વનરે મીરકાસીમને તા. ૪–૪–૧૯૭૩ ને રોજ પત્ર લખી જણાવ્યું હતું કે "જગતશેઠ"ને છોડી મૂકો.

જગતશેઠના માણસે કલકત્તા જઈ તા. ૯–૨–૧૭૫૭ને રોજ ઈ. ઈ. કંપની અને નવાબ વચ્ચે સંધી કરાવી. જેમાં કંપનીને જમીન ખરીદવી, ટંકશાળ ખોલવી, પોતાને સિક્કા પડાવવા વિગેરે હક્કો મળ્યા હતા.

આ રીતે કંપની અને નવાબ વચ્ચે મૈત્રી થઈ અને પછી તૂટી ગઈ. નવાબ શેઠને પજવતો હતો.

તે નવાબ ચંચલ સ્વભાવનો હતો. જગતશેઠના મહેલમાં **મીરઝાફર** ઘસીટા બેગમ, રાજા **રાજવલ્લભ**, રાજા **રામનારાયણ**, રાજા **મહેન્દ્ર**, રાજા **કૃષ્ણચંદ્ર** વિગેરે રાજા તથા જમીનદારોની એક ગુપ્ત મંત્રણા થઈ. જેમાં સૌએ પ્રથમ તો હિન્દુરાજા બનાવવાનો નિર્ણય કર્યો. પણ તે ઠરાવ ઉડી ગયો.

રાજા કૃષ્ણચંદ્રે "મીરઝાફરનેજ મદદ દેવી, જરૂર પડે તો કંપનીની પણ મદદ લેવી, પણ સિરાઝને હટાવવો જ, એવો જ ઠરાવ મૂકયો" સૌએ તે પાસ કર્યો–કલાઈવે આ જાણી યુદ્ધની તૈયારી કરી. પ્લાસીનું યુદ્ધ થયું. સિરાઝ ભાગી ગયો. તે દાનાશાહ નામનો ફકીર બન્યો, યુક્તિથી પકડાયો. મૂર્શિદાબાદમાં કપાયો. ઈ. સં. ૧૭૫૭ માં ખેરસ બાગમાં દફનાયો આ ઘટના "જગતશેઠના કલંકરૂપે" લેખાય છે.

મીરઝાફર નવાબે ખજાનો ખાલી થવાથી અને ઈસ્ટઈન્ડિયા કુંપનીએ પોતાની ટંકશાળમાં લાભ ન થવાથી ધનની તંગીમાં જગતશેઠ પાસેથી લાખોની રકમ લીધી હતી. પછી તો તે નવાબ પણ જગતશેઠની તરફ વહેમની નજરે જોવા લાગ્યો. જગતશેઠ અને મહારાજા સરૂપચંદ હવે ધર્મારાધન કરવું એ ભાવથી સમ્મેતશિખર તીર્થમાં જઈ રહ્યા.

બાદશાહ અહમદશાહે વિ. સં. ૧૮૦૯ માં જગતશેઠ મહતાબચંદને સમ્મેતશિખર મધુવન કોઠી, જયપારનાલુ, પ્રાચીનનાલું, પારસનાથ તલાટી વચ્ચેની ૩૦૧ વીઘા જમીન વિગેરે પારસનાથ પહાડ ભેટ આપ્યો હતો. (જૂઓ જૈન. પરં. ઈતિ પ્ર. ૪૪ પૃ. ૫૦ ૧૮૧, ફ. ૩૦ મું.)

જગતશેઠની ભાવના હતી કે સમ્મેતશિખર મહાતીર્થના મંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરવો. એવામાં તપાગચ્છના પં. દેવવિજય ગણિ સમ્મેતશિખરજી તીર્થની યાત્રાએ ત્યાં પધાર્યા. તેમના ઉપદેશથી જગતશેઠે આ મહાતીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરવાનો સંકલ્પ કર્યો. પોતાના ૭ પુત્રો તથા સકલ પરિવારને ત્યાં બોલાવ્યો. સૌની એકમતિથી મોટો ઉદ્ધાર કરવા તથા મધુવનમાં નવાં જિનાલયો બનાવવા નિર્ણય થયો. શેઠે આ કામ પોતાના ચોથાપુત્ર સુગાળચંદને સોંપ્યું. અને જીર્ણોદ્ધારનો આરંભ થયો.

બા. જહાંદરનો બીજો પુત્ર બાદશાહ આલમગીર (બીજો) જેનું બીજું નામ અલીખાન બહાદુર હતું. તેણે વિ. સં. ૧૮૧૨ પ્ર. જે. સુ. ૧૨ થી સં. ૧૮૨૬ મહા સુદિ ૧૦ સુધી પાલગંજ પારસનાથ પહાડને કરમુક્ત જાહેર કર્યો. એટલે વેઠવેરો લગાન, જકાત, મુંડકાવેરો, રખોપો વિગેરે માફ કર્યો. (જૈન ઈતિ. પ્રક. ૪૪ પૃ. ૧૦૯ ૧૮૧, ફ. ૩૧ મું.)

જગતશેઠ વિગેરે ઘણા મહિના સુધી ત્યાં રોકાયા હતા. પણ નવાબને વહેમ પડયો કે જગતશેઠ યાત્રાનું બાનું કરી બાદશાહ આલમને મળવા દિલ્હી ગયો છે. તે કદાચ મારા વિરૂદ્ધ કાવત્રું કરે.

નવાબે આ વહેમથી જગતશેઠને તાકીદે મૂર્શિદાબાદ બોલાવ્યો.

પણ બાદશાહને જ્યારે સાચી વાત જાણવામાં આવી ત્યારે તેનો વહેમ નીકળી ગયો.

નવાબ અને જગતશેઠ વચ્ચે ફરીવાર ગાઢ મૈત્રી બની. નવાબનો જમાઈ, મીરકાસીમ પણ જગતશેઠ સાથે મૈત્રી સંબંધથી જોડાયો હતો. મીરકાસીમ ઈસ્ટઈન્ડિયા કંપનીની મદદથી મીરઝાફરને હટાવી બંગાળનો નવાબ બન્યો.

હવે જગતશેઠે રાજકારણમાં ભાગ લેવાનું બંધ કર્યું. અને પોતાના ૭ પુત્રોને રાજખટપટથી અલગ રાખવાં જુદા જુદા શહેરોમાં ૭ (સાત) પેઢીઓ ખોલાવી, ત્યાં બેસાડયા. ઈસ્ટઈન્ડિયા કંપની અને નવાબ મીરકાસીમ વચ્ચે ગિરિયકમાં યુદ્ધ થયું. તેમાં મીરકાસીમ હાર્યો.

આથી મીરકાસીમે ગુસ્સામાં આવી સંભ્રાન્ત જેવા કે જગતશેઠ, મહારાજા વિગેરેને મરાવી નંખાવ્યા. અને શેઠના ઘર, માલ, પેઢી વિગેરે લૂંટી લીધા. મીરકાસીમ પણ સૂજા સાથે યુદ્ધમાં હાર પામતાં ફકીર બની દિલ્હી ચાલ્યો ગયો. અને ત્યાંજ મરણ પામ્યો.

જ. શેઠ મહતાબરાયને (૧) ખુશાલચંદ, (૨) ગુલાબચંદ (૩) સમીરચંદ અને (૪) સુખલાલ એમ ચાર પુત્રો હતા. મહારાજા સ્વરૂપચંદને (૧) ઉદયચંદ (૨) અભયચંદ અને (૩) મીહીરચંદ એમ ત્રણ પુત્રો હતા. શેઠ સુખલાલનું બીજું નામ સુગાળચંદ પણ મળે છે. સંભવ છે કે કોઈ દુકાળ ઉતરી જતાં સુકાળમાં તેનો જન્મ થયો હોય?

આ સમયે નવાબ સીરાઝ, મીરઝાફર કે મીરકાસીમ કે સૂજાના શાસનમાં સાહસી બાબુ મેઘરાજની તથા નવાબજાદીની રોમાંચક ઘટના બની હતી. (જૈન ઇતિ પ્રક. ૫૮, ૫૯)

(૫) જગતશેઠ ખુશાલચંદ :—

નવાબ મીરકાસીમે જગતશેઠનું ઘર તથા પેઢી લૂંટી લીધા હતા. આથી જગત્-શેઠનો પરિવાર મુશ્કેલીમાં મુકાયો. બાળક ખુશાલચંદ તથા ઉદયચંદે હિંમત કરી નવી પેઢી સ્થાપી. પોતાના પરિવારનો વ્યવહાર નિભાવ્યો. સાથોસાથ તેઓએ જગતશેઠે સમ્મેતશિખરનાં ઉદ્ધારનું કામ શરૂ કર્યું હતું. તે કાર્યને પણ ચાલુ રાખ્યું. તેના ઘરમાં ગુપ્ત ધન હતું. તેની ખબર માત્ર શેઠ ખુશાલચંદને હતી. મીરઝાફર ફરીવાર બંગાળનો નવાબ બન્યો. પણ કોઢિયો થઈને ૭૪ વર્ષની ઉંમરે મરણ પામ્યો. નવાબ અને ઈસ્ટઇન્ડિયા કંપનીએ જગતશેઠ પાસેથી જે રકમ લીધી હતી તે તેઓએ પાછી વાળી જ નહિ. જ્યારે રાજ્યની કૌંસીલે ઉલટામાં જગતશેઠ પાસે રાજ્યની મોટી રકમ લહેણી છે એમ જાહેર કર્યું. શેઠ ખુશાલચંદે જાહેર કર્યું કે આ રકમ ખોટી ઉભી કરવામાં આવી છે, માટે તે આપવાની નથી જ. મીરકાસીમે શેઠ મીહરચંદ અને ગોવાલચંદને પકડાવી મૂગેરની જેલમાં કેદ કર્યા હતા. આથી ગવર્નર જનરલે નવાબ કાસીમને તા. ૪-૪-૧૬૬૩ ને રોજ પત્ર લખ્યો. તેમાં સૂચના કરી કે બન્ને શેઠોને છોડી દો. મીરકાસીમે તા. ૨૦-૫-૧૭૬૩ ને રોજ મૂંગેરથી ગવર્નર જનરલને મીઠો ઉત્તર આપ્યો. પરન્તુ પરિણામ શૂન્ય હતું. પછી શેઠ ખુશાલચંદે મીરકાસીમને મોટી રકમ આપી, બન્ને ભાઈઓને છોડાવ્યા હતા.

લોર્ડ ક્લાઈવ ઈસ્ટઈન્ડિયા કંપની તરફથી ગવર્નર જનરલ બની ભારતમાં આવ્યો.

બાદશાહ આલમે (ત્રીજો) વિ. સં. ૧૮૨૨ તા. ૨૯-૪-૧૭૬૬ ને રોજ શેઠ ખુશાલચંદને જગતશેઠની પદવી અને શેઠ ઉદેચંદને મહારાજાની પદવી આપી, મહોર આપી, શિરપાવ આપ્યો; તથા ફરમાન લખી આપ્યું. (જૈન ઇતિ. પ્રક. ૪૪ પૃ. ૧૮૨ નો બા. મોગલ બાદશાહોનું ફરમાન નં. ૩૨)

બાદશાહે સેફ ઉદ્દોલ્લાને બંગાળનો નવાબ બનાવ્યો. તથા લૉર્ડ કલાઈવને બંગાળના બે ગામની દીવાની આપી.

જગતશેઠે તેને પત્ર લખી પોતાની પડતી દશાનો ચિતાર આપ્યો. કલાઈવે પ્રથમ તો તેને તુમાખી ભરેલો ઉત્તર વાળ્યો હતો. પણ પછી તેણે ૧૮ વર્ષના ખુશાલચંદને જ ઈસ્ટઈન્ડિયા કંપની વતી નવાબના **દીવાન** તરીકે નીમ્યો. (જૈન. ઇતિ. પ્ર ૪૪. પૃ.૧૮૭)

નવાબ **સેફ ઉદ્દોલ્લાએ** આ નાની ઉંમરના ખુશાલચંદે દીવાનની સલાહથી ઈ. સ. ૧૬૬૬ થી ૧૭૦૧ સુધી રાજ્યની વ્યવસ્થા કરી હતી. જગતશેઠ ખુશાલચંદ, નવાબ અને ઈસ્ટઈન્ડિયા કંપની પાસેની લહેણી રકમ ન મળવાથી મુંઝાયો. અને તે કંપનીને શરણે ગયો. લૉર્ડ કલાઈવે તેને ઈસ્ટઈન્ડિયા કંપની તરફથી ૩ લાખનું વર્ષાસન બાંધી આપવા વાત જણાવી પણ શેઠે "પોતાને ૧૨ લાખનો વાર્ષિક ખર્ચ છે' એમ જણાવી તે વર્ષાસન લીધું નહિ.

શેઠ ખુશાલચંદે સમ્મેતશિખરના ઉદ્ધારનું કામ ચાલુ રાખ્યું હતું. તેની ભાવના હતી કે ૨૦ તીર્થંકરોની જન્મભૂમિની પાકી જાણ મેળવી, પહાડની ટેકરીઓ ઉપર ત્યાં ત્યાં ૨૦ દેરીઓ બનાવવી. તેથી શેઠ ખુશાલચંદ અવારનવાર હાથી ઉપર બેસી મુર્શિદાબાદથી સમ્મેતશિખર જતો હતો. પણ તે કાંઈ નિર્ણય કરી શક્યો નહિં.

આથી તેણે પં. દેવવિજયગણિના બતાવ્યા પ્રમાણે "અઠ્ઠમનું તપ" શરૂ કર્યું. અને પદ્મમાવતીદેવીનો જાપ કર્યો. દેવીએ તેને સ્વપ્નમાં જણાવ્યું કે "પહાડ ઉપર જ્યાં જ્યાં કેશરનો સાથિઓ બન્યો હોય, ત્યાં ત્યાં તીર્થંકરોનું મૂળ નિર્વાણ સ્થાન બનાવવું. અને તેજ સ્થાનોમાં કુદરતે કેશરના સાથિયાની જે સંખ્યા હોય, તે સંખ્યાના આંક પ્રમાણેના તીર્થંકરોનું તે નિર્વાણસ્થાન જાણવું.

શેઠ ખુશાલચંદે આ દૈવી સંકેત મુજબ પહાડ ઉપર વીશ તીર્થંકરોનાં ૨૦ નિર્વાણ સ્થાનો નક્કી કર્યાં, ત્યાં ચોતરા બનાવ્યા. ત્યાં ચરણપાદુકાઓ બનાવી. તથા ઉપર નાની નાની દેરીઓ બનાવી.

જલનું સ્થાન હતું ત્યાં પાસે જ જળમંદિર નામનો મોટો જીનપ્રાસાદ બનાવ્યો. અને નવી જીનપ્રતિમાઓ બનાવી તેમાં બેસાડી.

જગતશેઠ ખુશાલચંદ તથા તેના ભાઈ સુગાલચંદે બાદશાહ આલમ(ત્રિજા)ના રાજ્યમાં સેફ ઉદ્દોલાના નવાબી શાસનમાં વિ. સં. ૧૮૨૫ મહા સુદિ ૫ ને રોજ સમ્મેતશિખર પહાડતીર્થમાં તપાગચ્છના (નં. ૬૬) ભટ્ટારક વિજયધર્મસૂરિ વિ. સં. ૧૮૦૩ થી ૧૮૪૧) ના વરદહસ્તે મોટો જીર્ણોદ્ધાર કરી સર્વ દેરીઓની ચરણપાદુકાઓની જીનપ્રતિ

માઓની તે તે દેરીઓની જળમંદિર જીનપ્રાસાદની તથા મધુવનમાં **શામળિયા પાર્શ્વનાથ** વિગેરે જીન પ્રાસાદોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આ પ્રતિષ્ઠાવાળી જીન પાદુકાઓ તથા જીન પ્રતિમાઓ ઉપર ભ. વિજયધર્મસૂરિ તથા શેઠ ખુશાલચંદ અને શેઠ સુગાળચંદનાં નામો ખોદાયા હતા. (જૈન પરં. ઈતિ. પ્રક. ૫૮ + પૃ. ૫૯)

સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનો આ મોટો ઉદ્ધાર ૨૧ મો ગણાય છે. પં. દયારુચિ ગણિએ સં. ૧૮૩૫ મ. સુ. ૫ ને રોજ શિવપુરી (શિરોહી-છાપરી)માં ભ. વિ. ધર્મસૂરિના આજ્ઞાથી પં. દેવવિજય ગણિએ બતાવેલ વર્ણન પ્રમાણે " શ્રી " સમ્મેતશિખર તીર્થ રાસ (ઢાળ ૨૧, ગ્રં. ૮૦૧) બનાવ્યો.

શેઠ બંધુઓએ મધુવનમાં કોઠી બનાવી હતી. ધર્મશાળા બનાવી એક કિલ્લામાં સાત ભાઈઓના ૭ (સાત) જીન પ્રાસાદો બનાવી તેમાં શામળિયા પાર્શ્વનાથ વિગેરે જીનપ્રતિમાઓ પધરાવી હતી. કોઠીની બહાર સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થની સ્થાપના રૂપ **ભોમિયાજીનું મંદિર** બનાવ્યું.

રાસકાર પં. દયારુચિ ગણિ મધુવનને " સમ્મેતશિખરજીની ૨૧ મી ટૂંક " બતાવે છે.

શેઠ ખુશાલચંદે નિર્વાણભૂમિઓના ચોક્કસ સ્થાનોની ઘૂંચ મટાડી છે. જે તેઓની જૈન ઇતિહાસમાં સદા યાદ રહે તેવી અમર ધર્મભક્તિ છે.

આજે મહારાજા સ્વરૂપચંદની સં. ૧૮૭૩ ની પાષાણમૂર્તિ દિગમ્બર મંદિરમાં છે. તે પછીના જગત્‌શેઠના વંશજોએ બનાવી હશે અને કોઈ અકસ્માત્ પ્રસંગે દિગમ્બર જૈનોના કબજામાં ગઈ હશે.

શેઠે તીર્થનો વહીવટ શ્વે. જૈન સંઘને સોંપ્યો. આજે પણ આ તીર્થ શ્વેતામ્બર જૈનોના વહીવટમાં છે. શેઠે પહાડની ઈનામી જમીન પોતાના તાબામાં રાખી હતી. જે ઈ. સ. ૧૭૯૦ પછી પાલગંજના રાજ્યમાં ભળી ગઈ હતી.

જ. શેઠ ખુશાલચંદે આ ઉપરાંત બીજાં પણ લોકોપયોગી શુભ કાર્યો કર્યા હતા તેણે પોતાની માતાની કે પત્નીની યાદમાં "૧૦૮ વાવો" ખોદાવી જગત્‌શેઠની કોઠી પાસે મહિમાપુરમાં ખુશાલબાગ બનાવ્યો.

લોકોને સાધારણ ખ્યાલ હતો કે જગત્‌શેઠનું કુટુંબ નિર્ધન છે. પણ માત્ર શેઠ ખુશાલચંદને ગુપ્તધનની ખબર હતી. તેણે તે ધન વાપરી આ શુભ કાર્યો કર્યાં હતા. તેણે પોતાની લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કર્યો હતો. તેણે પોતાના મરણ સુધી ગુપ્ત ધન બીજાને બતાવ્યું ન હતું.

લૉર્ડ વૉરન હેસ્ટીંગે જમીનદારોનો નવો બંદોબસ્ત કર્યો. આથી બંગાળના ઘણો સુખી કુટુંબો તારાજ બની ગયા. ઘણા ગરીબ કુટુંબો તનંગર બની ગયા. લૉર્ડ વૉરનહેસ્ટીંગની ભાવના હતી કે "જગતશેઠને વંશવારસાનો હક્ક કે કાંઈ આપવું. પણ તે અલ્હાબાદ જઈ પાછો મુર્શિદાબાદ આવ્યો. જગતશેઠ ખુશાલચંદ તે પહેલાં વિ. સં. ૧૮૪૦ માં સ્વર્ગવાસી થયા.

તેને એક પણ પુત્ર ન હતો. તેથી તેણે મરણ પહેલાં પોતાનો ગુપ્તભંડાર કોઈને બતાવ્યો નહિ. આથી તેના વારસદારો તે ગુપ્ત ધન પામ્યા નહિં.

જગતશેઠ ખુશાલચંદના મરણબાદ જગતશેઠનું કુટુંબ ધનથી અને ધર્મથી ઘસાયું. તેમજ મુર્શિદાબાદ નગર, નવાબવંશ અને વૉરનહેસ્ટિંગ વિગેરે સૌનું ધીમે ધીમે પતન થયું.

(૬) જ. હરખચંદજીઃ—

તે શેઠ અમીચંદનો પુત્ર હતો. બચપણથી જ જ. શેઠ ખુશાલચંદને ખોળે આવ્યો હતો. બ્રીટીશ ઈસ્ટ ઈન્ડિયા કંપનીએ દિલ્હી રાજ્યની લગામ હાથમાં આવતાં પદવીઓ આપવાનું પણ પોતાના હાથમાં લીધું.

ગવર્નર જનરલ વૉરન હેસ્ટિંગ વિ. સં. ૧૮૪૦ માં સરકારને જણાવ્યા વિના શેઠ હરખચંદને ખિતાબ તથા જગતશેઠની પદવી આપી હતી. વૉરન હેસ્ટિંગ પછી લૉર્ડ કર્ણવાલીસ ગવર્નર જનરલ બની આવ્યો. તે વડી અદાલતને મુર્શિદાબાદથી હટાવી કલકત્તા લઈ ગયો. તેણે બંગાળના જમીનદારોનો નવો બંદોબસ્ત કર્યો. જમીનના હક્કો નક્કી કર્યા. તેણે શરૂઆતમાં ૧૦ વર્ષ સુધી, પછી જીવન પર્યંત અને છેવટે વંશ વારસદારને જમીનના સર્વ હક્કો આપ્યા.

જ. શે. હરખચંદ પાસે પારસનાથ પહાડની જે ઈનામી જમીન હતી તે આ બંદોબસ્તમાં પાલગંજના રાજ્યમાં દાખલ થઈ હતી જગતશેઠે તે તરફ ધ્યાન આપ્યું નહીં. (જૈન ઈતિ. પ્ર–૪૬ પૃ. ૧૮૯)

જગતશેઠ હરખચંદને કાંઈ સંતાન ન હતું. તેણે પુત્રની કામનાથી વૈષ્ણવ ધર્મમાં પ્રવેશ કર્યો હતો. છતાં તેને પુત્ર થયો નહિં. તેના વંશજો કસોટીવાળું જૈન મંદિર અને કૃષ્ણમંદિરનાં દર્શન પૂજા કરતા હતા.

(૭) જગતશેઠ ઇન્દ્રચંદજીઃ—

જગતશેઠ ઈન્દ્રચંદજી અને વિષ્ણુચંદજી એ બે ભાઈઓ હતા. તેઓ મણિયારો

વહેંચી જુદા પડયા. બ્રિટિશ સરકારે શેઠ ઈન્દ્રચંદજીને વિવાહ વખતે ખેલાત આપી અને પછી જગતશેઠની પદવી આપી હતી. આ છેલ્લા જગતશેઠ હતા.

તથા મહારાજા સ્વરૂપચંદજીના પુત્ર શેઠ ઉદારચંદને મહારાજાની પદવી આપી.

વૃદ્ધ વાણી એવી છે કે બ્રિટિશ સરકારે શેઠ ઈન્દ્રચંદને જગતશેઠની પદવી આપી ત્યારે એક અબજોપતિ મુસલમાન અમીરે બ્રિટિશ સરકારને વિનંતિ કરી કે-મને જગતશેઠની પદવી આપો. ગવર્નર જનરલ શેઠ ઈન્દ્રચંદજીને ત્યાં ગયો ત્યારે શેઠ હરખચંદે તેને એક ઝવેરાતથી બનેલો પલંગ આપ્યો. જેને નીલમના ત્રણ પાયા હતા. ગવર્નર જનરલે અબજાધિપતિ મુસલમાનને ત્યાં જઈ તે પાયા બતાવી તેવો ચોથો પાયો માંગ્યો. મુસલમાન પોતાની સર્વ સંપત્તિ ખર્ચે તો પણ ચોથો પાયો લાવી શકે તેમ ન હતું. પછી શેઠ હરખચંદે ગવર્નર જનરલને ચોથો પાયો આપ્યો. આ જાણી અબજાધિપતિ મુસલમાન શરમાયો. અને મૌન બની રહ્યો. ગવર્નર જનરલે આવી ગર્ભ શ્રીમંતાઈ, ઉદારતા અને દાનવીરતાથી ખુશ થઈ શેઠ ઈન્દ્રચંદને જગતશેઠની પદવી આપી. બ્રિટિશ સરકારે ત્યારબાદ સૌને માટે જગતશેઠની પદવી આપવાનું બંધ કર્યું. એટલે જ ઈન્દ્રચંદ છેલ્લો જગતશેઠ હતો.

(૮) શેઠ ગોવિંદચંદઃ—

તે એકદમ નિર્ધન બની ગયો હતો. બ્રિટિશ સરકારે તેને વિ સં. ૧૮૮૦ માં દર મહિનાની રૂ. ૧૨૦૦ની આજીવિકા બાંધી આપી. તે વિ. સં. ૧૯૧૯માં મરણ પામ્યો. એટલે બ્રિટિશ સરકારે તેની પત્ની રાણી પ્રાણકુમારીને ૩૦૦ રૂપૈયાનો માસીક ખર્ચ બાંધી આપ્યો.

બ્રિટિશ સરકાર તરફથી જગતશેઠના વંશજોને આ છેલ્લું વર્ષાસન હતું.

(૯) શેઠ ગોપાલચંદજીઃ—(શેઠ ગુલાલચંદ)

બ્રિટિશ સરકારે આ સમયે જગતશેઠના વંશજોનું વર્ષાસન બંધ કર્યું પણ શેઠ ગુલાબચંદને રૂા. ૫૦૦૦) આપી નવો બંગલો કરાવી આપ્યો.

(૧૦) શેઠ ફતેહચંદઃ-ફિદેચંદઃ—

તે બન્ને શેઠ ગુલાબચંદના પુત્રો હતા. બંગાળી સન ૧૭૧૯ માં શ્રી નિખિલનાથ રાય B. I. M. તેણે "બંગાળી જગતશેઠ" પુસ્તક લખ્યું. ઉપેન્દ્રનાથ ભટ્ટાચાર્યે પ્રકાશિત કર્યું. બ્રિટિશ સરકારે તેને જપ્ત કર્યું. અમે શેઠ ફતેહચંદજી પાસેથી તે પુસ્તક વાંચવા લીધું હતું. તે પુસ્તકના આધારે અમે પ્રસ્તુત જગતશેઠ વંશનો ઈતિહાસ લખ્યો છે.

(૧૧) શેઠ સૌભાગ્યચંદજી:—

તે શેઠ ફતેહચંદનો પુત્ર છે. આજે વિદ્યમાન છે.

ઉદ્ધારક બંધુઓ:—આ પ્રમાણે જગતશેઠના વંશના ઇતિહાસથી સ્પષ્ટ છે કે જગત્ શેઠ ખુશાલચંદ અને તેનો નાનો ભાઈ સુગનચંદ બન્ને જ સં. ૧૮૨૫ મહા સુ. ૫ ના સમ્મેતશિખર તીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરનારા છે. શેઠ સુગનચંદ જેસલમેરની પેઢીએ રહેતો હતો અને તેણે જ પોતાની દેખરેખમાં ઉદ્ધારનું સમસ્ત કાર્ય કરેલ છે.

આથી ઉદ્ધારક કોણ એનો નિર્ણય કરવામાં કોઈ જાતનો વિભ્રમ રહેતો નથી. તે ભાઈઓએ જ મધુવનમાં કોઠી, જિનાલયો, કિલ્લો તથા ભોમિયાજીનું મંદિર વગેરે બનાવ્યાં છે.

રાસકાર પં. દયારુચિગણિ મધુવનને સમ્મેતશિખરજી તીર્થની એક ટ્રંક માને છે અને આ ઉદ્ધારને એકવીશમો મોટો ઉદ્ધાર બતાવે છે એ ખાસ નોંધપાત્ર ઘટના છે.

ચમત્કાર:—વિ. સં. ૧૮૨૫ માં સમ્મેતશિખર મહાતીર્થમાં ચરણસ્થાનો નક્કી થયાં, મોટી પ્રતિષ્ઠા થઈ અને ભોમિયાજીની સ્થાપના થઈ તે પહેલાં પણ આ તીર્થનું ઘણું મહત્વ હતું અને પછી તો આ મહાતીર્થનું માહાત્મ્ય ખૂબ જ વધવા લાગ્યું.

અહીં વિવિધ ચમત્કારી ઘટનાઓ બની છે. તેમાંની એક, બે ત્રણ, ચાર ઘટનાઓ અહીં આપું છું.

પહેલી ઘટના:—સુરતના શેઠ કચરાકીકા પટણીએ સં. ૧૭૯૪ માં પરમ અધ્યાત્મી શ્રી દેવચંદજી મહારાજના ઉપદેશથી સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનો યાત્રાસંઘ કાઢયો. તેણે અમદાવાદના શામળાની પોળના શેઠ લાલચંદના ૧૬ વર્ષના પુત્ર અને પૂ. શ્રી દેવચંદજી મ.ના વિદ્યાર્થી પુંજાશાહને પૂ. શ્રી. દેવચંદજી મ.ની આજ્ઞાથી રસ્તામાં ધર્મવિધિ કરાવવા માટે સંઘમાં સાથે લીધો. સંઘ સમ્મેતશિખર આવ્યો. પાલગંજના રાજાએ સંઘને સમ્મેતશિખર ઉપર ચઢવાની મના કરી ત્યારે ભોમીયાજી સંઘવી કીકા પટણીના બ્રહ્મચારી મુનિમ ખુશાલચંદના રૂપે બાલક પુંજાશાહને સ્વપ્નમાં આવ્યા. અને ભોમિયાજીએ પુંજાશાહના મુખેથી યાત્રાબંધની વાત જાણી, પુંજાશાહને નંદીશ્વર, સીમંધરસ્વામીનું સમવસરણ વિગેરેની યાત્રાઓ કરાવી અને સમ્મેતશિખરજીની યાત્રા ખુલ્લી મુકાવી. અને સંઘને યાત્રા કરાવી હતી. પુંજાશાહ ત્યારબાદ ઘણી યાત્રાઓ કરી પાછા આવી સુરત થઈ અમદાવાદ આવ્યા. તેણે પં. સત્યવિજયગણિની પરંપરાના શિષ્ય પં. જીનવિજયજી ગણિ પાસે સં. ૧૭૯૬ ના વૈ. સુ. ૬ ને રોજ દીક્ષા લીધી. ગુરૂએ તેનું નામ મુનિ ઉત્તમવિજયજી રાખ્યું. જે પન્યાસ બની સં. ૧૮૨૭ મહા સુ.

૮ ના રોજ અમદાવાદમાં સ્વર્ગે ગયા હતા. (જુઓ પં. પદ્મવિજયજીએ સં. ૧૮૨૮ માં રચેલ પં. ઉત્તમવિજયજી ગણિરાસ)

(અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રચારક મંડળની જૈન ઈતિહાસિક રાસમાળા ભા. ૧.પૃ. ૧૫૪ થી ૧૭૧)

બીજી ઘટના :—અમારા ઉપદેશથી સં. ૧૯૮૯ ના વૈ. સુ. ૧૧ ને રોજ મેરઠ જિલ્લાના સરધના ગામમાં દશા અગ્રવાલનાં ૩૫ ઘરો શ્વે જૈન બન્યાં હતાં. આ સૌમાં શા. મુન્નાલાલજી સીંઘલ મુખ્ય હતો. તેણે દરેક ઘરોને સમજાવ્યા. અને અમારી સાથે જુદા જુદા ગામોમાં ફરી પોતાની જ્ઞાતિના લગભગ સાડા ત્રણ હજાર ભાઈબહેનોને શ્વે. જૈન બનાવ્યા હતાં. તે જૈન ધર્મનો અત્યંત રાગી હતો. એકવાર સરધનાના દિ. જૈનોની સાથે "સમ્મેતશિખરજી" તીર્થની યાત્રાએ ગયો હતો.

તેને શ્વે. યાત્રાવિધિનું જ્ઞાન હતું નહિ. તેના સાથીદારો કરે તે મુજબ જ કરવાનું હતું. તે સહુ રાત્રે મધુવનમાં દિ. કોઠીમાં સૂઈ રહ્યા. સવારે વહેલા ઉઠી પહાડ પર ચડવા લાગ્યા. ચડવાના રસ્તે જ કોઈ ટટ્ટી ગયો હશે, તેમાં મુન્નાલાલનો પગ લપસ્યો. તે પડી ગયો. અને તેનાં શરીર તથાં કપડાં બગડયાં. સાથવાળાઓ તેને મૂકી આગળ વધી ગયા. શેઠ મુન્નાલાલજીને વિચાર થયો કે અશુચિ શરીરે, અશુદ્ધ કપડે યાત્રા કરાય નહિ. તો ક્યાંક સ્નાન કરી, પવિત્ર થઈ, ઉપર ચડું તો સારું ! તે પાણી માટે પહાડમાં પગદંડી રસ્તે ચાલવા લાગ્યો. તેને રસ્તામાં એક જટાધારી યોગી મળ્યો.

યોગીએ કહ્યું મુન્ના (બેટા) આગળ જઈશ મા ! રસ્તામાં વાઘ બેઠો છે. આ પાસેના રસ્તે જા, ત્યાં તને પાણી મળશે. સ્નાન કરીને પછી ઉપર ચડજે.

મુન્નાલાલે જોયું કે સામે વાઘ બેઠો હતો તે યોગીના કહેવા મુજબ પાસેના રસ્તે ગયો. ત્યાં પાણીનો માયાવી ઝરો હતો. તેણે તેમાં સ્નાન કરી કપડાં ધોઈ શુદ્ધ થઈ યાત્રાએ જવાનો નિર્ણય કર્યો.

યોગી બોલ્યો—મુન્ના આગળ ચાલ હું પાછળ પાછળ આવું છું. મુન્નાલાલ પગદંડીએ આગળ ચાલ્યો તો પહાડની ઉપર જવાની સડકે આવી ઉભો રહ્યો. તેના સાથીદારો નીચેથી તેજ રસ્તે આવી રહ્યા હતા. મુન્નાલાલે પાછળ જોયું તો યોગી દેખાયો નહિં.

ત્રીજી ઘટના:—સં. ૨૦૧૭ મ૦ વ. ૭ ના રોજ આ. શ્રી માણેકયસાગરસૂરિએ છેલ્લા (બાવીશમા) મોટા ઉદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા કરી. તેના આગલા દિવસે-રાત્રે પહાડ ઉપર ભયંકર વાવાઝોડું, વરસાદ અને તોફાન હતાં પણ પ્રતિષ્ઠાના દિવસે બધુંય શાન્ત થઈ ગયું. અને તેમણે તે સૌ સ્થાનોની પ્રતિષ્ઠા કરી.

ચોથી ઘટના—સમ્મેતશિખરના પહાડમાં વાઘ, રીંછ, વરૂ, શિયાળ, સાપ વિગેરે

મોટી સંખ્યામાં રહે છે. પરંતુ ખુબીની વાત છે કે તે કોઈપણ યાત્રાળુને નુકશાન કરતાં નથી. સમ્મેતશિખરજીમાં આવી આવી ઘણી ચમત્કારી ઘટનાઓ બનતી હશે. યાત્રિકો પોતપોતાનો અનુભવ જાહેરમાં મૂકશે તે જ તે સહુને જાણવામાં આવશે.

ટૂંકમાં આ મહાતીર્થ જેમ કલ્યાણુકક્ષેત્ર છે, સિદ્ધક્ષેત્ર છે તેમ ચમત્કારી ક્ષેત્ર પણ છે.

નાના નાના સમારકામ :—સમ્મેતશિખરનો પહાડ જૈનોને ફરીવાર મળ્યો. તેનો મોટો ઉદ્ધાર પણ થયો. એટલે ત્યાં ઘણા જૈન સંઘો યાત્રાએ આવતા હતા. પણ ટૂંકો ઉપર સ્તૂપોની દેરીઓ ખુલ્લી જમીનમાં હોઈ તેને સખત ઠંડી, અસહ્ય ગરમી, ભયંકર વાવાઝોડું અને ધોધમાર વરસાદની મોટી મુશ્કેલી હતી.

ત્યાં વાંદરાઓનું નિરંકુશ સ્વતંત્ર કપિરાજ્ય છે. વાંદરાઓ દેરીઓમાં આવી આરામ કરે છે અને ફુરસદ મળે કે "મહેનત કરો અને ખાઓ" એ ન્યાયે ચરણ પાદુકાઓને ઉખેડી નાખવા મહેનત કરે અને થોડા દિવસોમાં તો ચરણપાદુકાઓ ઉખાડી દૂર હઠાવી દે. આવા સંજોગોમાં ઘણી દેરીઓની ચરણપાદુકાઓ ખસી ગઈ હતી એટલે હવે નવા જીર્ણોદ્ધારની ઘણી આવશ્યકતા હતી

આથી મુર્શિદાબાદ, કલકત્તા, અમદાવાદ તથા અજીમગંજ વિગેરેના જૈનોએ તૂટી ગયેલી દેરીઓનો જીર્ણોદ્ધાર કરી તેમાં સં. ૧૯૨૫ સં. ૧૯૩૧ થી સં. ૧૯૩૩ સુધીમાં વિજયગચ્છના ભ. જિનશાન્તિસાગરસૂરિજી ખરતરગચ્છના ભ. જિનહંસસૂરિજી તથા ભ. જિનચંદ્રસૂરિજી વિગેરેના હાથે ચરણપાદુકાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. આ જીર્ણોદ્ધારમાં શ્વે. જૈન સંઘે સમ્મેતશિખર મહાતીર્થમાં ભ. ઋષભદેવ, ભ. વાસુપૂજ્ય સ્વામિ, ભ નેમિનાથજી તથા ભ, મહાવીર સ્વામીની અને (૧) ઋષભ (૨) ચંદ્રાનન (૩) વારિષેણ તથા (૪) વર્ધમાન એ ચાર શાશ્વતા તીર્થંકરોની નવી દેરીઓ બનાવી. સં. ૧૯૪૨ થી ૧૯૪૯ સુધીમાં તપગચ્છના ભ. વિજયરાજસૂરિ. ખરતરગચ્છના ભ. જિનહંસસૂરિ, ભટ્ટારક જિનચંદ્રસૂરિ તથા ખરતરગચ્છના મુનિ શ્રી હિતવલ્લભજીના હાથે તે દેરીઓ અને જિન ચરણો વિગેરેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

તથા મધુવનમાં પણ બીજાં નવાં જિનાલયો વધારી તેમાં પણ જિન પ્રતિમાઓ જિન ચરણો વગેરેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. એકંદરે મધુવનમાં શ્વે. જૈન કોઠીના કિલ્લામાં (૧ ૨, ૩) ભગવાન, પાર્શ્વનાથજી, (૪) વીશતીર્થંકરોની ચરણપાદુકા (૫) શુભ ગણધરની પ્રતિમા (૬) ગોડી પાર્શ્વનાથ તથા સંભવનાથ (૭) મુખ્ય મંદિરમાં શામળીયા પાર્શ્વનાથ. (૮) પાર્શ્વનાથ તથા ચૌમુખ પાર્શ્વનાથ (૯) ચંદ્રપ્રભુ અને (૧૦) સુપાર્શ્વ-નાથના જિનપ્રાસાદો બન્યા હતા.

બહારના ભાગમાં (૧૧) ગણધર શ્રી સુધર્માસ્વામી અને (૧૨) ભોમીયાજીનું મંદિર વિગેરે શ્વે. જૈન મંદિરો બન્યાં હતાં. અને જૂના મંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો.

વિ. સં. ૧૯૬૪માં અંગ્રેજ વોરનહેસ્ટિંગે સમ્મેતશિખરના પહાડ ઉપર ડાક બંગલો બનાવવાનું નક્કી કર્યું હતું. ત્યારે આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવશ્રી આનંદસાગરસૂરિજીએ મુંબઈની વ્યાખ્યાન સભામાં તેનો જાહેર વિરોધ કર્યો હતો.

શિખરજી તીર્થના પહાડનું વેચાણ :—

૧. વોરન હેસ્ટીંગે ઇસ્ટિ ઇન્ડિયા કંપનીનું શાસન સ્થાપ્યું. ઈ. સં. ૧૭૮૪ સં. ૧૬૩૦માં સ્વયં પદવી દેવાનો પ્રારંભ કર્યો. તથા શેઠ હરખચંદને જગતશેઠનું પદ આપ્યું.

૨. ઈ. સ. ૧૮૫૭માં હિંદુસ્તાનમાં મોટો બળવો ફાટી નિકળ્યો. ત્યારે અને ૧૮૫૬ થી ૧૮૫૮ સુધી અહીં લોર્ડ કેનીંગ ગર્વનર જનરલ હતો. લંડનની બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટે ભારતનું શાસન ઇસ્ટઇન્ડિયા કંપની પાસેથી પોતાના હાથમાં લીધું. અને લોર્ડ કેનીંગ ને હિંદનો વાયસરોય નીમી ઈ સં. ૧૮૫૭થી ૧૮૬૨ સુધી અહીં રાખ્યો. ત્યારપછી બ્રિટિશ સરકારે એક પછી એક નવા નવા ગર્વનર મોકલ્યા હતા. જગત્શેઠની પાસે પારસનાથ પહાડની ભેટ જમીન હતી. પણ જગત્શેઠના વંશજો શેઠ હરખચંદ વિગેરે તેની સારસંભાળ લેતા ન હતા. આથી જ–

૩. ગર્વનર જનરલ લોર્ડ કાર્ણવાલીસ (ઈ. સ. ૧૭૮૫ થી ૧૭૯૩) ના સમયે જમીનદારોની જમીન વ્યવસ્થિત કરી, ત્યારે જમીન આંકણીમાં જગત્શેઠની ઈનામી જમીન પાર્શ્વનાથ પહાડ પાલગંજના રાજયમાં દાખલ થઈ ગઈ હતી.

લોર્ડ મિન્ટો (ઈ. સં. ૧૯૦૫ થી ૧૯૧૦ સુધીના વખતમાં પાલગંજના રાજાને અવિચારી ખરચના કારણે ધનની તંગી પડી, તેને વિચાર થયો કે "પારસનાથ પહાડને ગિરવે પટ્ટે કે વેચાણથી આપી દઉં તો મને ધન મળે." આ પહાડ જૈનો લેશે અને મને પણ ઈચ્છામુજબ ધન મળશે ×

૪. શેઠ બદ્રીદાસજી મુકીમ કલકત્તાવાળાએ પાલગંજના રાજાની આ મનોભાવના જાણી અમદાવાદની શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીને આ પહાડ ખરીદી લેવા લખ્યું. સાથોસાથ જણાવ્યું કે તમો પહાડની માગણી કરો. પછી હું આ માટે સક્રિય પ્રયત્ન કરીશ.

ત્યારે શ્વે. જૈન સંઘની પ્રતિનિધિ સંસ્થા "આણંદજી કલ્યાણજી"ની પેઢી અમદાવાદમાં હતી. તેના પ્રમુખ શેઠ કસ્તુરભાઈ મણીભાઈ હતા. તેમણે તુરત જ પાલંગજ રાજાપાસે પહાડ ખરીદી લેવાની માંગણી મૂકી. (આ. ક. માટે જૂઓ જૈન ઇ. પ્રક. ૪૪, પૃ ૨૫૬ થી ૨૬૦.)

શ્રી શિખરજી પહાડ વેચાણ અંગે કંઈક

× શિખરજીનો પહાડ વેચાણ લેવા અંગે શ્રી આગમોદ્ધારકની શ્રુતઉપાસના પણ વાંચવા મારી ભલામણ છે. કારણ કે તે વખતની મુંબઈ વાસીઓ અને ગુરુદેવશ્રીનાં મુખની વાત છે કે શ્રી શિખરજીનો પહાડ વેચાતિ લેવામાં અથાગ પ્રયત્ન આગમો-દ્ધારકશ્રીનો છે.

લિ. ઉપસંપદા પ્રાપ્ત શિશુ કંચનવિજય.

આ માગણી થતાં સરકારી તંત્રમાં આ વેચાણ અંગે સર્વંજાતની તપાસ ચાલુ થઈ. તે આ પ્રમાણે (૧) બા. અકબરે વિ. સં. ૧૬૪૯ માં શ્વે. જૈન. જ. ગુ. આ. વિજય હીરસૂરિને આ પહાડ ભેટ આપ્યો હતો. (૨) બા. અહમદે વિ. સં. ૧૮૦૯ શ્વે. જૈન જગતશેઠ મહેતાબચંદને આ પહાડ ભેટ આપ્યો હતો. (૩) બાદશાહ આલમ (ત્રીજો) ના શાસનમાં વિ. સં. ૧૮૨૫ માં અહીં જગતશેઠ ખુશાલચંદે શ્વે. જૈનોનાં ધર્મસ્થાનો બનાવ્યાં હતાં. (૪) સમ્મેતશિખર તીર્થનો વહીવટ આજ સુધી શ્વે. જૈનોના હાથમાં હતો.

રાજ્યના દફ્તરના આ ઐતિહાસિક આધારો શ્વેતામ્બર જૈનો જ સમ્મેતશિખર પહાડને ખરીદવા હક્કદાર છે. એમ પૂરવાર કરતા હતા.

આથી સરકારી તંત્રમાં નિચે પ્રમાણે નિર્ણયો થયા.

(૧) બોર્ડ ઓફ રેવન્યુના સેક્રેટરી મી. એચ બ્રીસકોએ તા. ૧૪–૫–૧૯૧૭ ના રોજ સરકારને ભલામણ કરી કે "સમ્મેતશિખર પહાડ શ્વે. જૈનો સિવાય બીજા કોઈને આપી શકાય નહિં."

(૨) બિહાર, ઓરિસા, ગવર્નરના સેક્રેટરી મી. એમ. કુપલેન્ડ આઈ. સી. એસ. બોર્ડ ઓફ રેવન્યુને ભલામણ કરી કે "બ્રીસ્કોએ તા. ૧૪–૫–૧૯૧૭ ને રોજ જે ભલામણ કરી છે તે બરાબર છે."

(૩) પાલગંજના રાજાએ તા. ૯–૩–૧૯૧૮ ને રોજ અમદાવાદની શેઠ આણંદજી-કલ્યાણજીની પેઢીના પ્રમુખ શેઠ કસ્તુરભાઈ મણીભાઈને પારસનાથનો પહાડ બે લાખ બેતાલીશ હજાર (૨૪૨૦૦૦) રૂપિયામાં વેચ્યો. અને નગરશેઠે તેને વેચાતો લીધો.

(૪) બોર્ડ ઓફ રેવન્યુએ તા. ૧૬–૩–૧૯૧૮ને રોજ પહાડના વેચાણને કબૂલ કરતો ઠરાવ કર્યો કે—"પાલગંજના રાજાએ સમ્મેતશિખરનો પહાડ શ્વે. જૈનોને વેચ્યો તે બરાબર છે."

અમદાવાદના નગરશેઠ પ્રેમાભાઈ વિગેરે જૈનોએ સમસ્ત જૈન તીર્થોના વહીવટ માટે શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી સ્થાપી હતી. (જુઓ જૈન ઇતિહાસ પ્રક. ૪૪ પૃ. ૨૫૬ થી ૨૬૦)

પૂ. મૂલચંદજી ગણિવરના સદુપદેશથી અને અમદાવાદમાં બિરાજમાન સહુ ગીતાર્થ મુનિવરોની સમ્મતિથી શેઠ પ્રેમાભાઈએ આમંત્રણ પત્ર મોકલી ભારતના શ્વે. મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘને અમદાવાદ બોલાવ્યો હતો.

તેમાં ભારતના નાના મોટા આશરે ૧૦૩ શહેર ગામોના પ્રતિનિધિઓ આવ્યા હતા. આ શ્વે. જૈન સંઘ સમેલને વિ. સં. ૧૯૩૬ ભા. વ ૧. તા. ૧૯–૯–૧૮૮૦ ને રોજ સવારે ૧૧ વાગે અમદાવાદમાં નગરશેઠના વંડામાં નગરશેઠ પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈના-પ્રમુખપદે સર્વાનુમતે લોકશાસનની પદ્ધતિએ અમદાવાદમાં શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની

પેઢીની સ્થાપના કરી હતી. અત્યાર સુધીના તેના દરેક કામોને વહાલી અને ૮ સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓ બનાવી તેઓને પૂરી સત્તા આપી વ્યવસ્થાના ધોરણ રૂપે ૮ ઠરાવો કર્યા. (જૈન પરં. ઇતિ. ભા. ૪. પ્રક. ૭૨. પૃ. ૮)

ત્યારબાદ લગભગ ૩૨ વર્ષે શેઠ કસ્તુરભાઈ મણીભાઇના તા. ૫-૧૧-૧૯૧૨ ના આમંત્રણથી અમદાવાદમાં ફરીવાર શ્વેતામ્બર જૈન સંઘ એકઠો થયો. જેમાં ભારતના વિવિધ પ્રદેશના જૈનો આવ્યા હતા.

તે જૈન સંઘના સંમેલનને વિ. સં. ૧૯૬૮ સને ૧૯૧૨ ડીસેમ્બરની તા. ૨૮, ૨૯, ૩૦ ને રોજ અમદાવાદમાં નગરશેઠના વંડામાં શેઠ પ્રેમાભાઇના મકાનમાં શેઠ કસ્તુરભાઈ મણીભાઈના પ્રમુખપદે જાહેર સમ્મેલન સભામાં ૧૯ ઠરાવો પસાર કરી આ. ક. ની પેઢીના બંધારણને વ્યવસ્થિત રૂપ આપ્યું હતું.

તેમાં તા. ૨૯-૧૨-૧૯૧૨ વિ. સં ૧૯૬૮ ફા. વ. ૯ મંગળવારના રોજ થયેલ ઠરાવ નં. ૧૧ એ સમ્મેતશિખર તીર્થના વેચાણ બાબતનો હતો. તે આ પ્રમાણે.

શેઠ બાલાભાઈ દલસુખરામ કપડવંજવાળાએ નિચેનો ઠરાવ રજૂ કર્યો.

ઠરાવ-૧૧

તારીખ ૧૨ માર્ચ સને ૧૯૧૨ સં. ૧૯૬૮ના ફાગણ વદ ૯ મંગળવારના રોજ સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓની મળેલી મીટીંગમાં "શ્રી સમ્મેતશિખરજી" બાબતમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવ થયો છે.

"રાય સાહેબ બદ્રીદાસજી બહાદુર કલકત્તાથી અત્રે પધારેલા છે. અને તેમણે મહા પ્રયત્ને શિખરજીના તીર્થ માટે પ્રયાસ કર્યો તે હકીકત શેઠ વલભજીભાઈ હીરજીભાઇએ રાયસાહેબની વતી અત્રે નીચે પ્રમાણે જાહેર કરી કે-

પાલગંજના રાજાના શિખરજી ઉપરના તમામ હકનું કાયમનું બીઝ લેવા માટે રૂા. ૨૪૨૦૦૦ (બે લાખ બેતાલીસ હજાર) એકવાર રોકડા આપવા. તથા દર વર્ષે રૂા. ૪૦૦૦ (ચાર હજાર) આપવા એવી ગોઠવણ થઈ છે. અને તેમાં જે રૂા. ૧૫૦૦, (પંદરસો) શ્રી શિખરજીના કારખાના તરફથી મળે છે. તે લેવાના તથા પાલગંજના રાજાના હક્ક તરીકે ડુંગરની જે ઉપજ આવશે તે પણ આપણે લેવાની એમ જાહેર કર્યું. અને આ સંબંધે ગવર્મેન્ટમાં મંજૂરી માટે માંગણી કરી છે તે માંગણી મંજૂર થયેથી ઉપરની રકમ તથા તે સિવાય વકીલ વિગેરે બીજા ખર્ચ માટે જરૂર પડતાં રૂા. ૧૫૦૦૦ સુધી જરૂર પડે તેમ છે. આ હકીકત ઉપરથી શ્રી. માણેકલાલ ઘેલાભાઇએ દરખાસ્ત કરી, તથા મી. અંબાલાલ બાપુભાઇએ ટેકો આપ્યો, કે આ કામ ઘણું જ સારું છે. અને ઉપર જે રકમ જણાવી છે તે રકમ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીએ સમ્મેતશિખરજીના તીર્થ ખાતે લખીને આપવી. અને તે બાબત જે જરૂર પડે અને યોગ્ય લાગે તે સર્વ કરવા વહીવટ કરનાર પ્રતિનિધિઓને સત્તા આપવી. અને આ કામ બદલ રાય બદ્રીદાસજી બહાદૂરને ધન્યવાદ આપવો."

ઉપર પ્રમાણે સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓની મીટીંગમાં ઠરાવ થયેલ છે. તે મંજૂર કરવામાં આવે છે. અને ઠરાવવામાં આવે છે કે તે ઠરાવમાં જણાવેલી શરતોમાં અથવા રકમમાં કાંઈ ઓછું વધતું કરવાનું અગર ફેરફાર કરવાનું વહીવટ કરનાર પ્રતિનિધિઓને યોગ્ય લાગે તેમ પણ કરવાની તેમને સંપૂર્ણ સત્તા આપવામાં આવે છે.

સદરહુ ઠરાવને વીજાપુરવાલા શાહ મગનલાલ કંકુચંદે કેટે (ટેકો) આપતાં તે સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યો.

આ રીતે શિખરજીનો પહાડ જગતશેઠને ઈનામ તરીકે મળેલો હતો. તેના દુર્લક્ષ્યથી પાલગંજના રાજાના કબ્જામાં ગયેલો, તે ફરીથી શ્વે. જૈન સંઘના હાથમાં આવ્યો.

શેઠ બદ્રીદાસજી મુકીમ કલકત્તાના પ્રસિદ્ધ ધનાઢ્ય હતા. શ્વે. જૈન હતા. વાયસરોયના ઝવેરી હતા. તેમણે આ કામમાં આ. ક. ની પેઢીને ખૂબ મદદ આપી હતી.

તેમણે કલકત્તામાં શામબજાર સ્ટ્રીટમાં ભ. શીતલનાથનું મંદિર બનાવ્યું હતું. તેમાં નીચેથી ઉપર સુધી કાચ લગાવ્યા છે. આથી તે મંદિર "કાચનું મંદિર" તરીકે પ્રસિદ્ધ છે—દર્શનીય સ્થાન છે. જગતભરના મુસાફરો આ સ્થાનને જોવા માટે ખાસ આવે છે.

હિંદમાં કલકતા અને કાનપુરમાં શ્વે. જૈનોનાં ખાસ કાચના રમણિય બે મંદિરો છે. તથા સી. પી. માં રાજનાંદગાવ દક્ષિણ (મહારાષ્ટ્ર) માં પુના પાસે ખીડકી ગામમાં અને અમદાવાદમાં શામળાની પોળમાં ભ. શ્રેયાંસનાથનું મંદિર તેમજ અમદાવાદના દેવસાના પાડામાં ભગત કેશવલાલનું ઘરદેરાસર તે પણ કાચના મંદિરો છે.

સમારકામઃ—વાંદરાના વંશજોની જ્ઞાતિ એમ માનતી હશે કે–જૈનો ધનાઢ્ય છે. તે ધર્મસ્થાનોમાં ઘણું ધન ખર્ચે છે. તો તેઓની પાસે ફરી ફરી ધન ખરચાવવું જોઈએ એટલે કે વાંદરાઓએ ફરી વાર પહાડ ઉપર તીર્થંકર ભગવાનની ચરણપાદુકાઓ હટાવી દીધી. ચોતરા અને દેરીઓ તોડી નાંખ્યા. આથી જૈનોને તે સ્થાનો સુધારવાની જરૂર હતી.

બીજી નોંધપાત્ર ઘટના એ છે કે–શ્વે. જૈનોએ મધુવનની કોઠીના જિનાલયોવાળી ટૂંકમાં સમેતશિખર તીર્થાવતારની રચના ગોઠવી હતી.

શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય શ્રી વિજયધર્મસૂરિના શિષ્ય શરાક જાતિના ઉદ્ધારક ઉપા૦ મંગલવિજયજી ગણિના ઉપદેશથી કલકત્તાના ગુજરાતી સંઘે હિંદના જુદા જુદા સ્થાનોના શ્વે. જૈનાની મદદથી ઉપર બતાવેલ કોઈ કોઈ જીર્ણસ્થાનોને સુધરાવ્યાં. અને જિન ચરણોની પ્રતિષ્ઠા તેઓશ્રીના હાથે કરાવી હતી.

બાવીસમો ઉદ્ધારઃ—આગમોદ્ધારક પૂ. આચાર્યદેવશ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાના પરિવાર સાથે સં. ૧૯૮૦–૮૧ માં સમ્મેતશિખર તીર્થની યાત્રાએ પધાર્યા હતા. તેમની ભાવના હતી કે

(૧) સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થનો મોટો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવો.

(૨) બનારસ શહેરથી શિખરજી સુધીના વિહારના ગામોમાં સ્થાને સ્થાને મદદ અપાવી જૈનોને વસાવવા. કે જેથી સાધુ–સાધ્વીઓને ત્યાંના વિહારની સરલતા રહે.

ખુશી થવાની વાત છે કે–તેમના સમુદાયના વિદુષી બાલબ્રહ્મચારી સાધ્વીજી શ્રી **રંજનશ્રીજી** તથા તેમના ગુરૂબેન તીર્થપ્રેમી **સા. સુરપ્રભાશ્રીજીના** પ્રયત્નથી તેમની પહેલી ભાવના સફળ બની છે. ઇચ્છવા જોગ છે કે તેમના પરિવારના મુનિવરોના પ્રયત્નથી તેમની બીજી ભાવના પણ સફળ બને.

રંજનશ્રીજી મ. સંવત ૨૦૧૦ પછી શ્રી સમેતશિખર યાત્રાએ ગયા. ત્યાં જીર્ણ-શીર્ણ અવસ્થા જોઈ કલકત્તા આવી શ્રી બહાદુરસિંહજીનો સંપર્ક સાધ્યો. તેમની સંમતિ મેળવી સં. ૨૦૧૨માં જીર્ણોદ્ધારનુ કાર્ય શરુ કરાવ્યું અને તે સં. ૨૦૧૭માં સંપૂર્ણ થયું. આ થયો બાવીશમો ઉદ્ધાર.

સમેતશિખરતીર્થ દર્શન

પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી **ચારિત્રવિજયજી** મહારાજે શ્રી જૈન શાસનની પ્રભાવના માટે ભગીરથ કાર્યો કર્યાં છે જૈન ગુરુકુળ સ્થાપ્યું. અને અમારી ઉપરનો ભવોભવમાં હિતકર થાય તેવો મોટો ઉપકાર કર્યો છે. તેઓ અમને ઉપદેશ દેતા હતા કે,

(૧) તમો જૈન શાસનની પ્રભાવના કરશો. પણ યાદ રાખવું કે આપણાથી શાસનની પ્રભાવના થાય કે ન થાય. પણ એવું કોઈ કામ ન કરવું કે જૈનશાસનને નુકશાન પહોંચે.

(૨) તમો જ્યાં જ્યાં જાઓ ત્યાં આંખો ઉઘાડી રાખીને બધું જો જો ! અહીં આંખો શબ્દથી "ગુણાનુરાગતા" અને "અનેકાન્ત દષ્ટિ" લેવાનાં છે.

અમોએ વિવિધ પ્રાન્તોમાં વિહાર કર્યો છે અને પૂ. ગુરુદેવના ઉક્ત સૂત્રોનું બરાબર પાલન કર્યું છે. ક્ષેત્ર સ્પર્શના હતી તેથી અમને શ્રી સમેતશિખરજી મહાતીર્થની યાત્રાનો લાભ મળ્યો હતો. અમે ત્યાં જે જોયું તે નીચે પ્રમાણે છે.

સમ્મેતશિખરનો પહાડ કુદરતી રીતે જ **શોભાયમાન** છે. નીચેથી ઉપર સુધી લીલોછમ પ્રદેશ છે. તે સમુદ્રની સપાટીથી ૪૪૮૮ ફીટ ઉંચો છે. પહાડમાં દરેક જાતના જંગલી પ્રાણીઓ સાપ વિગેરે મોટી સંખ્યામાં છે. પરંતુ તે યાત્રાળુઓને નુકશાન કરતા નથી. (સરકાર તરફથી અહીં શિકાર કરવાની સખત મનાઈ છે) અહીં દર પખવાડીએ વરસાદ વરસે છે. ઉપર જવાને માટે નીચેથી ઉપર સુધી બાંધેલો રસ્તો છે. શ્વેતામ્બર કોઠીથી ૩ માઈલ જતાં ગંધર્વનાળું આવે છે. ત્યાંનું પાણી પાચક છે અહીં આ પહાડ ઉપર મોટી હરડે અને ભીલામાના મોટા ઝાડો છે. અહીં ધોળી મુસળી, વચ્છનાગ, અને વરાધના પાન તથા ગંધર્વનાળા પાસે એક ભાગમાં ખાસ ચાના બગીચા પણ છે. ગંધર્વનાળા પાસે શ્વે. જૈનોની તલેટીની ધર્મશાળા છે. ત્યાં જાત્રાળુઓને ખાવા માટે

ભાતુ અપાય છે. તલેટીની ચારે બાજુ પહાડો છે. તેથી આ સ્થાન રમણીય લાગે છે. વાઘ આ નાળામાં રાત્રે પાણી પીવા આવે છે. ત્યાંથી અર્ધો માઈલ જતાં સીતાનાળું આવે છે ત્યાંથી પહાડનો ચડાવ શરૂ થાય છે. અઢી માઈલ ચડાવ ઉપર ગણધર શ્રી ગૌતમસ્વામીની દેરી આવે છે. તેની પાસે તીર્થની પોલીસચોકી છે. ગણધર શ્રી ગૌતમસ્વામીની દેરીથી ૧–ક્ષ૦ ચંદ્રપ્રભુની ટુંક, ૨–જળમંદિર અને ૩–ક્ષ૦ પાર્શ્વનાથની ટુંક તરફ જવાના જુદા જુદા ત્રણ રસ્તા બનેલા છે.

આવી રીતે સમ્મેતશિખરની યાત્રામાં છ માઈલનો ચડાવ છ માઈલની પ્રદક્ષિણા અને છ માઈલનો ઉતાર એમ એક જ દિવસમાં અઢાર માઈલ ચાલવાનું હોય છે.

જળમંદિર અને સીતાનાળામાં પાણી મળે છે. ગંધર્વનાળાની તળેટીમાં ધર્મશાળામાં પાણી તથા ભાતાની વ્યવસ્થા રાખવામાં આવી છે.

આ યાત્રામાં અઢાર માઈલ ચાલવાનું હોય છે. સૌ કોઈ અઢારનો આંકડો સાંભળી યાત્રાને એકદમ કઠીન માની લે છે પરંતુ અનુભવ કહે છે કે—

ચડાવની સુલભતા, વનરાજિની રમણીયતા, અને યાત્રાની ભાવનાનો માનસિક ઉત્સાહ તે કઠિનતાને એકદમ સરલરૂપે પરિણમાવે છે.

અમોએ વિ૦ સં૦ ૧૯૮૧ ચૈ. સુ. ૧૩ ને દિવસે સમ્મેતશિખરજી તીર્થની પહેલી યાત્રા કરી હતી. ત્યારે અમને યાત્રામાં જે સમય લાગ્યો. તેની અમે નોંધ લેવરાવી હતી. તે આ પ્રમાણે છે. આ ઉપરથી યાત્રિક યાત્રાની સરલતાનો ખ્યાલ બાંધી શકશે.

અમે ચૈ. સુ. ૧૨ ની સાંજે મધુવનથી નીકળી ગંધર્વનાલાની ધર્મશાળાએ જઈ રાત રહ્યા. અને ત્યાંથી સવારે ૫–૩૦ વાગે યાત્રા માટે વિહાર કર્યો.

સમયદર્શન

સ્થાન		સમય
ગંધર્વનાલુ	સવારે	૫–૩૦
સીતા નાલુ	,,	૬–૦૦
ગણધર ગૌતમસ્વામી	,,	૬–૪૦ ચૈત્ય ૦–૧૫ મી.
મુનિસુવ્રત સ્વામી	,,	૭–૫
અનંતનાથજી	,,	૭–૧૨
ચંદ્રપ્રભુજી	,,	૭–૩૫ (ચૈત્ય૫૦)
અભિનંદનસ્વામી	,,	૮–૧૧
જળમંદિર	,,	૮–૩૦ (ચૈત્ય ૦–૪૦)

ધર્મનાથ સ્વામી	સવારે	૯–૩૨
મહાવીરસ્વામી	,,	૯–૪૦ (ચૈત્ય ૦–૫)
પાર્શ્વનાથજી	,,	૧૦–૧૫ (ચૈત્ય ૦)
ગંધર્વનાળુ	,,	૧૧–૩૦

પછી મધુવનમાં જઈ ૪ વાગે અમે મહાવીર જયંતિ ઉજવી હતી. ત્યારે ત્યાં પૂ૦ મુ૦ મ. શ્રી મિત્રવિજયજી ઠા ૨ તથા શ્રાવક-શ્રાવિકાએ હતા.

આ યાત્રામાં અમે જોયું કે શુભ ગણધરની ટૂંક તૂટી ગઈ છે. સમ્મેતશિખર ઉપરની ૩૧ દેરીઓ, જળમંદિર, ગંધર્વનાળાની ધર્મશાળા, અને મધુવનની શ્વે૦ જૈન કોઠી, તથા ત્યાંના સમસ્ત જિન પ્રાસાદોનો વહીવટ અજીમગંજના શેઠ મહારાજા બહાદુરસિંહ દુધેડિયા શ્વેતાંબર જૈનના હાથમાં છે. તે સિવાયનો પહાડનો વહીવટ અમદાવાદની શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના હાથમાં છે.

ગિરડિથી ઈસરી (પારસનાથ સ્ટેશન) જતાં મોટર રસ્તાની સડક ઉપર જ્યાં મધુવનની સડક મલે છે. ત્યાં આગમપ્રજ્ઞ પૂ. આ આનંદસાગરસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય મુનિ મોતીસાગરજીના ઉપદેશથી એક શ્વેતામ્બર જૈને "એક જમીનનો ટુકડો" ખરીદી લીધો હતો.

તે મુનિશ્રીની ભાવના હતી કે ત્યાં "જૈન વિશ્રાંતિ ઘર" બને.

દિગમ્બર જૈનોએ સમ્મેતશિખરતીર્થની તલાટીમાં મધુવનમાં શ્વેતામ્બર જૈન કોઠીની પડખે દિગમ્બર જૈન કોઠીઓ બનાવી છે. મહારાજા સ્વરૂપચંદની સં. ૧૮૭૩ (ઈ. સ. ૧૮૧૬ માં બનેલી પાષાણની મૂર્તિ દિગમ્બર મંદિરમાં વિદ્યમાન છે.

સમ્મેતશિખરતીર્થમાં દરસાલ ગુજરાતી માગસર વદિ ૧૦ હીન્દી પોષ વદી ૧૦ (પોષ દશમી) અને ફાગણ સુદ ૧૫ હોળીના મેળા ભરાય છે.

ફા. સુ. ૧૫ તે સાલભરમાં યાત્રા માટે છેલ્લો દિવસ મનાય છે. આથી તે દિવસે કલકત્તા, મુર્શિદાબાદ, અજિમગંજ, ઝરિયા, પટણા, કાશી, લખનૌ, કાનપુર વિગેરે સ્થાનોના ઘણા જૈનો અને જૈન યાત્રિકો ખાસ યાત્રા કરવા આવે છે.

આથી અમે સં. ૧૯૮૭–૮૮ ના માગસરમાં ત્યાં ફરી ફરી યાત્રા કરવા ગયા હતા. જ્યારે ત્યાં ઉપરોક્ત સ્થાનોના ઘણા જૈનો યાત્રા કરવા આવ્યા હતા.

ઉજમફઈની ધર્મશાળા,
રતનપોળ–અમદાવાદ
ભારતીય શાકે ૧૮૮૨

વિ. સં. ૨૦૧૯
કા. સુ. ૧૫
રવિવાર
સૌર કાર્તિક દિનાંક ૨૦ મો
તા. ૧૧–૧૧–૧૯૬૨

શ્રી સમ્મેતશિખરજી-તીર્થદર્શન

વિભાગ ૪ થો

આભાર દર્શન

આ નિબંધ તૈયાર કરવામાં નીચેના સાહિત્યનો આધાર લેવાયેલો છે; એટલે તેના કર્તા, પ્રકાશકો વગેરેનો આભાર માનીએ છીએ.

૧. શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્ર. ૨. શ્રી કલ્પસૂત્ર. ૩. આચારાંગ નિર્યુક્તિ ૪. વસુદેવ હિંડી. ૫. પંચાશક (શ્રી હરિભદ્રસૂરિકૃત) ૬. પ્રવચનસારોદ્ધાર વૃત્તિ. ૭. વૃન્દારૂ વૃત્તિ. ૮. વિવિધ તીર્થકલ્પ. ૯. પ્રાચીન તીર્થમાળા સંગ્રહ (સં. શ્રી વિજય ધર્મસૂરિજી) તેમાંની વિશિષ્ટ ઉપયોગી કૃતિઓ. પૂર્વદેશીય ચૈત્ય પરીપાટી પ. હંસસોમ સમ્મેત શિખર તીર્થમાળા. પં. વિજયસાગર સમ્મેત શિખર તીર્થમાળા. પં. જયવિજય તીર્થ-માળા. પં. સૌભાગ્યવિજય તીર્થમાળા પં. શીલવિજય ૧૦. જૈન તીર્થોનો ઈતિહાસ (સ. મુ. શ્રી ન્યાયવિજય ત્રિપુટી) ૧૧. જૈન તીર્થો (સર્વ સંગ્રહ) પ્ર. શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી. ૧૨. જૈન તીર્થ ગાઈડ (લે. મુનિશ્રી શાંતિવિજયજી). ૧૩. પ્રતિક્રમણ સૂત્ર પ્રબોધ ટીકા (લે. શ્રી ધી. ટો. શાહ) ૧૪. શ્રમણ ભગવાન મહાવીર (લે. પં શ્રી કલ્યાણવિજયજી) ૧૫. શ્રી સમ્મેતશિખર મહાતીર્થ (પ્રે પૂ. સાધ્વીશ્રી રંજનશ્રીજી).

વિશેષાંકો વગેરે

૧૬. ભાવનગર-સમ્મેત શિખરજી જૈન સ્પેશ્યલનો વિશેષાંક. ૧૭. શ્રી મુંબઈ જૈન સ્વયં-સેવક મંડળ રજત મહોત્સવ સ્મારકગ્રંથ. ૧૮ જૈન સત્ય પ્રકાશ માસિક, વર્ષ ૭ માની ફાઈલ. ૧૯. શ્રી સમ્મેતશિખરજી તીર્થોદ્ધારક પ્રચારક સમિતિ તરફથી પ્રકટ થયેલા બે સચિત્ર નકશાઓ.

[૧]

ભારતનું અગ્રગણ્ય શ્રેષ્ઠ તીર્થ

સુઘડતા, સુંદરતા અને પવિત્રતા માટે પંકાયેલાં જૈન તીર્થો ભારતના વિશાળ પ્રદેશમાં વ્યાપેલાં છે. વધારે સ્પષ્ટ કહીએ તો ભારતની ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ કે પશ્ચિમ કોઈ દિશા એવી નથી કે જ્યાં જૈન તીર્થોનાં ગગનચુંબી ભવ્ય મંદિરો દૃષ્ટિગોચર થતાં ન હોય અને મનુષ્યોને પોતાનાં ભણી આકર્ષતાં ન હોય. વર્તમાન પ્રાંત રચનાની પરિભાષામાં કહેવું હોય તો એમ કહી શકાય કે ગુજરાત, રાજસ્થાન, ઉત્તર પ્રદેશ,

બિહાર, બંગાલ, મધ્ય પ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, મ્હૈસુર અને આંધ્ર રાજ્યની ભૂમિ લોકોપકારી અનુપમ જૈન તીર્થોથી મંડિત હોવાનું ગૌરવ ધરાવે છે.

પંજાબમાં તક્ષશિલા+ વિત્તભયપત્તન (ભેરા), કાંગડા વગેરે એક કાળે જૈન ખ્યાતિ ભોગવતાં હતા, પણ ત્યાં આજે જૈન તીર્થો રહ્યાં નથી. કદાચ, ત્યાં પ્રાચીન સંસ્મરણો હોય તો પણ આજે તેની ગણના તીર્થસ્થાનોમાં થતી નથી. બાકી પંજાબના દરેક મોટાં શહેરમાં સુંદર જૈન મંદિરો છે અને જૈનોની વસ્તી પણ છે.

હિમાચલ પ્રદેશમાં ઋષીકેશ, બદ્રિકેદાર વગેરે સ્થાનો એક વખત જૈન તીર્થો હતાં અને પ્રતિ વર્ષ હજારો યાત્રાળુઓને પોતાનાં ભણી આકર્ષતાં હતાં, પણ સમયનાં વહેણ સાથે પરિસ્થિતિએ પલટો લીધો અને ત્યાં આવેલાં મંદિરો હિંદુ દેવસ્થાનો તરીકે પલટાઈ ગયાં કે પ્રકારાંતરે નાશ પામ્યાં. જો હિમાચલથી સમસ્ત હિમાલય પર્વત સમજીએ તો નેપાલ અને ભોટ (તિબ્બત) દેશમાં પણ જૈન તીર્થો હતા અને અષ્ટાપદજીનું મહાન તીર્થ પણ તેમાં જ આવેલું હતું, પણ તે આજે આપણી દૃષ્ટિ મર્યાદાની બહાર છે, એટલે તેની યાત્રા કરી શકતા નથી×

ભારતના છેક ઈશાન ખૂણે આવેલ આસામનો પ્રદેશ કે જે પ્રાચીન કાલમાં કામ-રૂપનાં નામથી ઓળખાતો હતો, ત્યાં પણ તીર્થસમાન જૈન મંદિરો, હોવાના ઉલ્લેખો મળે છે, પણ કાલની કરાલ ગતિએ ત્યાં આજે એક પણ જૈન મંદિર રહેવા દીધું નથી. મધ્યપ્રાંત અને કેરલ (મલબાર) માટે પણ એમ જ કહી શકાય.

મદ્રાસ રાજ્ય કે જે સામાન્ય રીતે તામીલનાડ તરીકે ઓળખાય છે, ત્યાં તિરુમલે, સિત્તલનિવાસ, શ્રમણમલૈ, સિદ્ધમલૈ, કેરેન્દે (અકલંક વસતિ) પુન્નરમલે (શ્રી કુન્દ-કુન્દાશ્રમ) વગેરે કેટલાંક સ્થાનોને દિગમ્બર સંપ્રદાય તીર્થભૂમિઓ માને છે, પણ તેની ગણના પ્રસિદ્ધ તીર્થોમાં થતી નથી. આ પ્રદેશના મુખ્ય શહેરોમાં શ્વેતામ્બર જૈન મંદિરો છે. તે રાજસ્થાન અને ગુજરાત–સૌરાષ્ટ્રના શ્વેતામ્બર જૈનો ધંધાર્થે ત્યાં વસ્યાં પછીનાં છે.

આકાશી પદાર્થોના સમૂહમાં જેમ સૂર્ય અને ચંદ્ર પોતાની વિશેષતાથી અલગ તરી આવે છે, તેમ ભારત વ્યાપી જૈન તીર્થોના સમૂહમાં **શ્રી શત્રુંજય અને શ્રી સમેતશિખર** પોતાની વિશેષતાથી અલગ તરી આવે છે. તેમાં શ્રી શત્રુંજયનું સ્થાન પશ્ચિમ ભારતમાં એટલે ગુજરાત રાજ્યના સૌરાષ્ટ્ર વિભાગમાં આવેલું છે અને શ્રીસમેત

\+ અહીં 'ધર્મચક્ર' નામનું તીર્થ હતું, જેનો ઉલ્લેખ આચારાંગ નિર્યુક્તિમાં નિમ્ન શબ્દો વડે થયેલો છેઃ

'अट्ठावयमुज्जिंते, गयग्गपय धम्मचक्के य' ॥

× આ તીર્થની વિશેષ વિચારણા માટે જુઓ શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર પ્રબોધ ટીકા ભાગ ૧ લો, બીજી આવૃત્તિ, પૃ. ૨૮૩–૮૭.

શિખરનું સ્થાન પૂર્વભારતમાં એટલે બિહાર રાજ્યના હઝારીબાગ જિલ્લામાં આવેલું છે. આ બંને તીર્થો અતિ પવિત્ર છે, ગિરિસ્વરૂપ છે અને વરતીર્થની ખ્યાતિને વરેલાં છે. તેમાં એકનો મહિમા વધારે અને બીજાનો મહિમા ઓછો એવું નથી. બંને તુલ્ય મહિમાવાળા છે. આ વસ્તુ સત્તરમી સદીના કવિ પં.જયવિજયજીએ સમેતશિખર તીર્થમાળામાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં જણાવી છે.

'સમેતાચલ શત્રુંજઈ તોલઈ; સીમંધર જિણવર ઈમ બોલઈ;
એહ વચન નવ ડોલઈ.' વગેરે.

તીર્થસ્થાનોમાં કલ્યાણક ભૂમિઓનું ઘણું મહત્ત્વ છે. કલ્યાણક ભૂમિ એટલે જ્યાં તીર્થંકર ભગવંતનું ચ્યવન કલ્યાણક, જન્મ કલ્યાણક, દીક્ષા કલ્યાણક, કેવળજ્ઞાન કલ્યાણક કે નિર્વાણ કલ્યાણક થયેલું હોય. આ અપેક્ષાએ શ્રી શત્રુંજય કરતાં સમેતશિખરજીનું સ્થાન ચડિયાતું છે, કારણ કે શ્રી શત્રુંજયમાં કોઇ પણ તીર્થંકર ભગવંતનું કલ્યાણક થયેલું નથી, જ્યારે સમેતશિખરજીમાં વીશ તીર્થંકરોનાં નિર્વાણ કલ્યાણક થયેલાં છે, તે વીશ તીર્થંકરોના શુભ નામ આ પ્રમાણે જાણવાં:

(૧) શ્રી અજિતનાથ	(૮) શ્રી સુવિધિનાથ	(૧૫) શ્રી કુંથુનાથ
(૨) શ્રી સંભવનાથ	(૯) શ્રી શીતલનાથ	(૧૬) શ્રી અરનાથ
(૩) શ્રી અભિનંદન	(૧૦) શ્રી શ્રેયાંસનાથ	(૧૭) શ્રી મલ્લિનાથ
(૪) શ્રી સુમતિનાથ	(૧૧) શ્રી વિમલનાથ	(૧૮) શ્રી મુનિસુવ્રત
(૫) શ્રી પદ્મપ્રભ	(૧૨) શ્રી અનંતનાથ	(૧૯) શ્રી નમિનાથ
(૬) શ્રી સુપાર્શ્વનાથ	(૧૩) શ્રી ધર્મનાથ	(૨૦) શ્રી પાર્શ્વનાથ
(૭) શ્રી ચંદ્રપ્રભ	(૧૪) શ્રી શાંતિનાથ	

પહેલા તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનનું નિર્વાણ કલ્યાણક અષ્ટાપદજી પર થયેલું છે; બારમા તીર્થંકર શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીનું નિર્વાણ-કલ્યાણક ચંપાપુરીમાં થયેલું છે; બાવીશમા તીર્થંકર શ્રી અરિષ્ટનેમિ (નેમિનાથ) ભગવાનનું નિર્વાણ કલ્યાણક ઉજ્જયંત-ગિરિ એટલે ગિરનાર પર્વતપર થયેલું છે અને ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીનું નિર્વાણ પાવાપુરીમાં થયેલું છે.

જ્યાં તીર્થંકર ભગવંતનો પાદસ્પર્શ થયો હોય, તે ભૂમિ પણ પવિત્ર ગણાય છે, તો જ્યાં વીશ વીશ તીર્થપતિઓએ પોતાનાં પવિત્ર જીવનનો અંતિમ સમય વીતાવ્યો હોય, જ્યાં દીર્ઘ અનશન કર્યાં હોય અને જ્યાં શૈલેશીકરણ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ નિર્વાણપદને પામ્યા હોય, તે ભૂમિ કેટલી પવિત્ર માનવી? તીર્થંકરોનાં પગલે ચાલી

અન્ય મુનિવરોએ પણ અહીં તપ-જપ-ધ્યાનાદિ ધર્મારાધન કરેલું છે અને કર્મની કઠિન શ્રૃંખલાઓ તોડીને પરમાત્મપદની પ્રાપ્તિ કરેલી છે.

આ કારણે કેટલાંક જૈન શાસ્ત્રોમાં, કેટલીક તીર્થમાળાઓમાં તથા કેટલાંક સ્તુતિ-ચૈત્યવંદનોમાં સમેતશિખરજીની ગણના શત્રુંજય કરતાં પહેલી થયેલી છે.

વિક્રમની તેરમી સદીમાં રચાયેલ શ્રી પ્રવચનસારોદ્ધારવૃત્તિ (૧-૮૭)માં શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિજી મહારાજે તીર્થસ્થાનોની ગણના આ ક્રમે કરાવી છે: 'भवनपति-व्यंतर-ज्योतिषिक-वैमानिक-नन्दीश्वर-मन्दर कुलाचलाष्टापद-सम्मेतशिखर-शत्रुञ्जयोज्जयन्तादिसर्वलोकस्थित...' તાત્પર્ય કે તેઓશ્રી ભૂમંડલપરનાં-ભારતનાં સર્વ વિદ્યમાન તીર્થોમાં સમેતશિખરજીને અગ્રસ્થાને મૂકે છે અને શત્રુંજય તથા ગિરનારની ગણના તેની પછી કરે છે.

સત્તરમા સૈકામાં પં. વિજયસાગરજીએ સ્વરચિત સમેતશિખર તીર્થમાળામાં કહ્યું છે કે-

'અધિકો એ ગુરુગિરુ અડો, શત્રુંજયથી જાણ્યોજી.' ઢાલ ત્રીજી.

સકલાર્હંત્ સ્તોત્રમાં નીચેની સ્તુતિ બોલવામાં આવે છે:

ख्यातोऽष्टापदपर्वतो गजपदः सम्मेतशैलाभिधः
श्रीमान् रैवतकः प्रसिद्धमहिमा शत्रुञ्जयो मण्डपः ।
वैभारः कनकाचलोऽर्बुदगिरिः श्रीचित्रकूटादयः,
तत्र श्रीऋषभादयो जिनवराः कुर्वन्तु वो मंगलम् ॥

અષ્ટાપદજી હાલ આપણી દૃષ્ટિમર્યાદાની બહાર છે, અને ગજપદ તીર્થનો લોપ થયેલો છે.* એટલે વિદ્યમાન તીર્થોમાં પ્રથમ ગણના સમેતશિખરજીની છે. ગિરનાર, શત્રુંજય વગેરેની ગણના તેની પછીની છે.

સત્તરમા સૈકામાં શ્રાવકકવિ ઋષભદાસ થયા. તેમણે વિવિધ તીર્થો સંબંધી નીચેનું ચૈત્યવંદન રચ્યું છે.

---

* પ્રાચીન કાલમાં ભોપાળ રાજ્ય-સહિત પૂર્વ માળવાનો પ્રદેશ દશાર્ણ દેશનાં નામથી ઓળખાતો હતો. તેની રાજધાનીનું નગર દશાર્ણપુર હતું, જે પાછળથી એડકાથીનાં નામથી ઓળખાયું. આ નગરીની બહાર દશાર્ણકૂટ નામનો પર્વત હતો, તે શ્રી મહાવીર સ્વામીના સમયમાં ગજપદ કે ગજાગ્રપદનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થયો, પરંતુ કાલાંતરે તેનો લોપ થયેલો છે. પુરાતત્ત્વવિદોના અભિપ્રાયથી આ સ્થાન ઝાંસી જિલ્લાના મેરઠ તહસીલનું એચ્છા ગામ છે કે જે બેટવા નદીના જમણા કિનારે આવેલું છે.

આજ દેવ અરિહંત નમું, સમરું તોરું નામ;
જ્યાં જ્યાં પ્રતિમા જિન તણી, ત્યાં ત્યાં કરું પ્રણામ. ૧

શત્રુંજય શ્રી આદિ દેવ, નેમ નમું ગિરનાર;
તારંગે શ્રી અજિતનાથ, આબૂ રિખવ જુહાર. ૨

અષ્ટાપદગિરિ ઉપરે, જિન ચોવીશે જોય;
મણિમય મૂરત માનશું, ભરતે ભરાવી સોય. ૩

સમેત શિખર તીરથ વડું, જ્યાં વીશે જિન પાય;
વૈભાર ગિરિવર ઉપરે, શ્રી વીર જિનેશ્વરરાય. ૪

માંડવગઢનો રાજિયો, નામે દેવ સુપાસ;
રિખવ કહે જિન સમરતાં, પહોંચે મનની આશ. ૫

આ ચૈત્યવંદનમાં તેમણે સમેતશિખરને વડું વિશેષણ લગાડીને તેની અગ્રગણ્યતા પ્રદર્શિત કરી છે. બીજા કોઈ તીર્થ માટે આવું વિશેષણ વાપર્યું નથી.

અઢારમા સૈકામાં શ્રી જીવવિજયજી મહારાજે ‘ સકલ તીર્થ–વંદના ’ રચી કે જે આજે પ્રાતઃકાલમાં પ્રતિક્રમણ સમયે શ્રી સંઘ ઘણા ભાવથી બોલે છે. તેમાં પણ સમેત-શિખરજીની અગ્રગણ્યતા સ્પષ્ટ છે. આ રહ્યા તે શબ્દોઃ

સમેતશિખર વંદુ જિન વીશ, અષ્ટાપદ વંદું ચોવીશ;
વિમલાચલ ને ગઢ ગિરનાર, આબુ ઉપર જિનવર જુહાર. ૧૧

શંખેશ્વર કેસરિયો સાર, તારંગે શ્રી અજિત જુહાર;
અંતરિક્ખ વરકાણો પાસ, જિરાવલો ને થંભણ પાસ. ૧૨

આટલાં વિવેચન પરથી પાઠકોને ખાતરી થઈ હશે કે સમેતશિખરજી ભારતનું એક અગ્રગણ્ય શ્રેષ્ઠ તીર્થ છે, મહાતીર્થ અને તેથી આ જીવનમાં તેની યાત્રા ઓછામાં ઓછી એક વખત તો અવશ્ય કરવી જ જોઇએ.

[૨]

નામ–રહસ્ય

આ ગિરિરાજનું મૂળ નામ શું ? તેનો અર્થ શો ? તેમાંથી બીજાં નામો કેવી રીતે પ્રચારમાં આવ્યાં ? તથા આજનું નામ શી રીતે પડયું ? તે સંબધમાં અહીં થોડું વિવેચન કરીશું.

જિનાગમ શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રમાં શ્રી મલ્લિજિનનાં અધ્યયનમાં ‘सम्मेय पव्वए’ તથા ‘सम्मेयसेलसिहरे’ એવા શબ્દો વપરાયેલા છે. શ્રી પર્યુંષણાકલ્પ અપરનામ શ્રી

અન્ય મુનિવરોએ પણ અહીં તપ-જપ-ધ્યાનાદિ ધર્મારાધન કરેલું છે અને કર્મની કઠિન શ્રૃંખલાઓ તોડીને પરમાત્મપદની પ્રાપ્તિ કરેલી છે.

આ કારણે કેટલાંક જૈન શાસ્ત્રોમાં, કેટલીક તીર્થમાળાઓમાં તથા કેટલાંક સ્તુતિ-ચૈત્યવંદનોમાં સમેતશિખરજીની ગણના શત્રુંજય કરતાં પહેલી થયેલી છે.

વિક્રમની તેરમી સદીમાં રચાયેલ શ્રી પ્રવચનસારોદ્ધારવૃત્તિ (૧-૮૭)માં શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિજી મહારાજે તીર્થસ્થાનોની ગણના આ ક્રમે કરાવી છે: 'भवनपति-व्यंतर-ज्योतिषिक-वैमानिक-नन्दीश्वर-मन्दर कुलाचलाष्टापद-सम्मेतशिखर-शत्रुञ्जयोज्जयन्तादिसर्वलोकस्थित...' તાત્પર્ય કે તેઓશ્રી ભૂમંડલપરનાં-ભારતનાં સર્વ વિદ્યમાન તીર્થોમાં સમેતશિખરજીને અગ્રસ્થાને મૂકે છે અને શત્રુંજય તથા ગિરનારની ગણના તેની પછી કરે છે.

સત્તરમા સૈકામાં પં.વિજયસાગરજીએ સ્વરચિત સમેતશિખર તીર્થમાળામાં કહ્યું છે કે-

'અધિકો એ ગુરુગિરુ અડો, શત્રુંજયથી જાણ્યોજી.' ઢાલ ત્રીજી.

સકલાર્હત્ સ્તોત્રમાં નીચેની સ્તુતિ બોલવામાં આવે છે:

ख्यातोऽष्टापदपर्वतो गजपदः सम्मेतशैलाभिधः
श्रीमान् रैवतकः प्रसिद्धमहिमा शत्रुञ्जयो मण्डपः ।
वैभारः कनकाचलोर्बुदगिरिः श्रीचित्रकूटादयः,
तत्र श्रीऋषभादयो जिनवराः कुर्वन्तु वो मंगलम् ॥

અષ્ટાપદજી હાલ આપણી દૃષ્ટિમર્યાદાની બહાર છે, અને ગજપદ તીર્થનો લોપ થયેલો છે.* એટલે વિદ્યમાન તીર્થોમાં પ્રથમ ગણના સમેતશિખરજીની છે. ગિરનાર, શત્રુંજય વગેરેની ગણના તેની પછીની છે.

સત્તરમા સૈકામાં શ્રાવકકવિ ઋષભદાસ થયા. તેમણે વિવિધ તીર્થો સંબંધી નીચેનું ચૈત્યવંદન રચ્યું છે.

---

* પ્રાચીન કાલમાં ભોપાળ રાજ્ય-સહિત પૂર્વ માળવાનો પ્રદેશ દશાર્ણ દેશનાં નામથી ઓળખાતો હતો. તેની રાજધાનીનું નગર દશાર્ણપુર હતું, જે પાછળથી એડકાથીનાં નામથી ઓળખાયું. આ નગરીની બહાર દશાર્ણ કૂટ નામનો પર્વત હતો, તે શ્રી મહાવીર સ્વામીના સમયમાં ગજપદ કે ગજાગ્રપદનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થયો, પરંતુ કાલાંતરે તેનો લોપ થયેલો છે. પુરાતત્ત્વવિદોના અભિપ્રાયથી આ સ્થાન ઝાંસી જિલ્લાના મેરઠ તહસીલનું એરચ્છા ગામ છે કે જે બેટવા નદીના જમણા કિનારે આવેલું છે.

છે અને તેઓ તેમને પારસનાથ મહાદેવ, પારસનાથ બાબા વગેરે કહીને નિત્ય સંભારે છે તથા ભક્તિથી વંદે છે.

શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો પ્રભાવ આ પ્રદેશમાં ખુબ વિસ્તર્યો હતો, તેનું એક વિશેષ પ્રમાણ એ છે કે અહીં દર વર્ષે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના જન્મદિવસે અર્થાત્ પોષ વદિ ૧૦ (ગુજરાતી માગસર વદિ ૧૦) ના દિવસે મોટો મેળો ભરાય છે અને તેમાં જૈનો ઉપરાંત અહીંના લોકો પણ સારા પ્રમાણમાં ભાગ લે છે.

અમે હમણાં જ જાણ્યું કે આજે પણ ઓરીસામાં હજારો માણસો એવા છે કે જૈન ધર્મી નથી, (પૂર્વે હશે) છતાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ અને શ્રી મહાવીર પ્રભુની જોડિયા મૂર્તિઓ પોતાના ઘરમાં રાખે છે અને તેમની નિત્ય પૂજા કરે છે. આ પરથી ઓરિસામાં પણ તેમનો પ્રભાવ કેટલો વિસ્તર્યો હશે, તેનું અનુમાન થઈ શકે છે. આ બાજુ બિલાસપુર સુધીના લોકો શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનને માને છે અને જે 'પારસનાથ ન ગયો, તે માતાને પેટે જન્મ્યો જ નતિ' એવાં વચનો પણ બોલે છે.

આ સંયોગોમાં આ ગિરિરાજને લોકો 'પારસનાથનો પહાડ' કહેવા લાગ્યા હોય એ બનવા જોગ છે. અને જે નામ લોક જિહ્વાએ ચડ્યું, તે જ આખરે દૃઢ બની જાય છે, એ નિઃસંદેહ બીના છે.

ઘણા લોકો જૈનોના દેવ એટલે 'પારસનાથ' એવું સમજે છે. અને આ ગિરિરાજ પર વીશતીર્થંકરોની નિર્વાણભૂમિ હોવાથી તેને 'પારસનાથનો પહાડ' અર્થાત્ 'જૈન તીર્થંકરોનો પહાડ' કહેતા હોય, એ પણ સંભવિત છે.

છેલ્લી થોડી સદીઓમાં આ સ્થાનની ખ્યાતિ પાલગંજ-પારસનાથ તરીકે હતી, એમ બાદશાહી ફરમાન તથા સરકારી દફતરો વગેરે પરથી જણાય છે, તેનું કારણ એમ લાગે છે કે આ ગિરિરાજનો સંબંધ પાલગંજ સાથે ઘણો ગાઢ રહેલો છે.

જેમ મેવાડમાં ઉદેપુરનું રાજ્ય એકલિંગજીનું રાજ્ય ગણાતું અને કેરલમાં ત્રાવણકોરના મહારાજા પોતાને પદ્મનાભના પ્રતિનિધિ ગણતા, તેમ પાલગંજનું રાજ્ય ગણાતું અને તેના રાજાઓ પોતાને શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના સેવક સમજતા. તેઓ પોતાની રાજ્યમુદ્રામાં 'શ્રી પાર્શ્વનાથાય નમઃ' એ શબ્દોનો ઉપયોગ કરતા વળી આ કાળમાં પાલગંજ એજ ગિરિરાજની તળેટી ગણાતું અને બધા સંઘો પ્રથમ ત્યાં આવી ત્યાંના રાજાની આજ્ઞા મેળવીને જ આ મહાતીર્થની યાત્રા કરતા.

શ્રી હેમવિમલસૂરિના આજ્ઞાધારક શ્રી કમલધર્મના શિષ્ય શ્રી હંસસોમે વિ. સં. ૧૫૬૫માં પૂર્વદેશીય ચૈત્ય પરિપાટી લખી છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે—

કલ્પસૂત્રમાં શ્રી પાર્શ્વજિનના અધિકારમાં 'सम्मेयसेलसिहरंमि' એવો શબ્દ પ્રયોગ થયેલો છે અને વસુદેવહિંડી પ્રમુખ પ્રાચીન ગ્રંથોમાં પણ 'सम्मेय पव्वए' એવા શબ્દો જોવામાં આવે છે, એટલે આ ગિરિરાજનું મૂળ નામ 'સમ્મેત' છે.

સમ્મેત શબ્દ બે પદોનો બનેલો છેઃ सम्म+इत એટલે તેનો અર્થ સમ્યક્ભાવને પામેલો, સુંદર, પ્રશસ્ત એવો થાય છે. અને ખરેખર તે એવો જ છે

સમ્મેતને પર્વતના પર્યાય શબ્દો લાગતાં સમ્મેતશૈલ, સમ્મેતાચલ, સમ્મેત-ગિરિ, સમ્મેતશિખરિન્ વગેરે શબ્દો પ્રચારમાં આવ્યા અને શૌરસેની સંસ્કાર પામીને સમ્મેદશૈલ, સમ્મેદાચલ, સમ્મેદગિરિ, સમ્મેદશિખરિ વગેરે શબ્દો બન્યા. દિગમ્બર સાહિત્યમાં મુખ્યત્વે આજ શબ્દો વપરાયેલા છે. જેમકે 'संमेदाचलपूजा' 'संमेदाचलाष्टक' 'संमेदगिरिमाहात्म्य' 'संमेदशिखरिकल्प' 'संमेदशिखरि पूजा' 'संमेदशिखरिविलास' વગેરે.×

સંમેદગિરિ પરથી કોઈ તેને સમિદગિરિ અને કોઇ સમાધિગિરિ પણ કહેવા લાગ્યા, તે મધ્યકાલીન સાહિત્યપરથી જાણી શકાય છે.

સંમેતશિખરિન્–સંમેત શિખરી શબ્દ અપભ્રંશ થતાં સમ્મેતશિખર શબ્દ બોલાવા લાગ્યો અને તેનો અપભ્રંશ થતાં સમ્મેતશિખર શબ્દ પ્રચારમાં આવ્યો. જૈન સમાજમાં—ખાસ કરીને શ્વેતામ્બર જૈન સમાજમાં તો આ જ શબ્દનો અધિક પ્રચાર છે. વળી લોકરુચિ હંમેશાં નામોને ટૂંકા કરવાની હોય છે. એટલે સમ્મેત-શિખરજીનાં સ્થાને માત્ર શિખરજી પણ બોલાય છે અને તેનો લેખનમાં પણ વ્યવહાર થાય છે.

પરંતુ લોકસમૂહ તો આ ગિરિરાજને 'પારસનાથનો પહાડ' જ કહે છે અને સરકારી દફતરે પણ એજ નામ નોંધાયેલું છે. હવે તો ઇસિરી સ્ટેશનને પણ પારસ-નાથ હીલ સ્ટેશન અને મધુવનની પોસ્ટ ઓફિસને પારસનાથ પોસ્ટ ઓફિસ કહેવામાં આવે છે, એટલે તેનું પણ થોડું સ્પષ્ટીકરણ કરીએ.

આ ગિરિરાજ પર વીશ તીર્થંકરો નિર્વાણ પામ્યા પણ તેનો સંબંધ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન સાથે વિશેષ રહ્યો હશે એમ લાગે છે. તેઓ આ ગિરિરાજને અતિ પવિત્ર અને વિશેષ ધ્યાનાનુકૂલ સમજીને અનેક વાર આવ્યા હોય અને ત્યાં તપ તથા ધ્યાનમાં મગ્ન થયા હોય એવો 'પૂરો સંભવ છે. ઉપરાંત તેમણે અર્હત્પદની પ્રાપ્તિ કર્યા પછી આ પ્રદેશના લોકોને ભવ્ય ધર્મોપદેશ કર્યો હશે અને તેની લોકમાનસ પર જબ્બર અસર પડી હશે એ નિશ્ચિત છે. તેથી જ આ પ્રદેશના લોકોને તેમના પ્રત્યે ઊંડી ભક્તિ

×જિનરત્નકોષ, ભાગ ૧ લો, પૃ. ૪૨૩.

છે અને તેઓ તેમને પારસનાથ મહાદેવ, પારસનાથ બાબા વગેરે કહીને નિત્ય સંભારે છે તથા ભક્તિથી વંદે છે.

શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો પ્રભાવ આ પ્રદેશમાં ખુબ વિસ્તર્યો હતો, તેનું એક વિશેષ પ્રમાણ એ છે કે અહીં દર વર્ષે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના જન્મદિવસે અર્થાત્ પોષ વદિ ૧૦ (ગુજરાતી માગસર વદિ ૧૦) ના દિવસે મોટો મેળો ભરાય છે અને તેમાં જૈનો ઉપરાંત અહીંના લોકો પણ સારા પ્રમાણમાં ભાગ લે છે.

અમે હમણાં જ જાણ્યું કે આજે પણ ઓરીસામાં હજારો માણસો એવા છે કે જૈન ધર્મી નથી, (પૂર્વે હશે) છતાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ અને શ્રી મહાવીર પ્રભુની જોડિયા મૂર્તિઓ પોતાના ઘરમાં રાખે છે અને તેમની નિત્ય પૂજા કરે છે. આ પરથી ઓરિસામાં પણ તેમનો પ્રભાવ કેટલો વિસ્તર્યો હશે, તેનું અનુમાન થઈ શકે છે. આ બાજુ વિલાસપુર સુધીના લોકો શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનને માને છે અને જે 'પારસનાથ ન ગયો, તે માતાને પેટે જન્મ્યો જ નતિ' એવાં વચનો પણ બોલે છે.

આ સંયોગોમાં આ ગિરિરાજને લોકો 'પારસનાથનો પહાડ' કહેવા લાગ્યા હોય એ બનવા જોગ છે. અને જે નામ લોક જિહ્વાએ ચડયું, તે જ આખરે દૃઢ બની જાય છે, એ નિઃસંદેહ બીના છે.

ઘણા લોકો જૈનોના દેવ એટલે 'પારસનાથ' એવું સમજે છે. અને આ ગિરિરાજ પર વીશતીર્થંકરોની નિર્વાણભૂમિ હોવાથી તેને 'પારસનાથનો પહાડ' અર્થાત્ 'જૈન તીર્થંકરોનો પહાડ' કહેતા હોય, એ પણ સંભવિત છે.

છેલ્લી થોડી સદીઓમાં આ સ્થાનની ખ્યાતિ પાલગંજ–પારસનાથ તરીકે હતી, એમ બાદશાહી ફરમાન તથા સરકારી દફતરો વગેરે પરથી જણાય છે, તેનું કારણ એમ લાગે છે કે આ ગિરિરાજનો સંબંધ પાલગંજ સાથે ઘણો ગાઢ રહેલો છે.

જેમ મેવાડમાં ઉદેપુરનું રાજ્ય એકલિંગજીનું રાજ્ય ગણાતું અને કેરલમાં ત્રાવણકોરના મહારાજા પોતાને પદ્મનાભના પ્રતિનિધિ ગણતા, તેમ પાલગંજનું રાજ્ય ગણાતું અને તેના રાજાઓ પોતાને શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના સેવક સમજતા. તેઓ પોતાની રાજ્યમુદ્રામાં 'શ્રી પાર્શ્વનાથાય નમઃ' એ શબ્દોનો ઉપયોગ કરતા વળી આ કાળમાં પાલગંજ એજ ગિરિરાજની તળેટી ગણાતું અને બધા સંઘો પ્રથમ ત્યાં આવી ત્યાંના રાજાની આજ્ઞા મેળવીને જ આ મહાતીર્થની યાત્રા કરતા.

શ્રી હેમવિમલસૂરિના આજ્ઞાધારક શ્રી કમલધર્મના શિષ્ય શ્રી હંસસોમે વિ. સં. ૧૫૬૫માં પૂર્વદેશીય ચૈત્ય પરિપાટી લખી છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે—

'તલહટ્ટિ પાલઈગુંજા ગામ, સંઘઈ જઈનઈ કીધું મુકામ.

રાયક ઓ તિહાં લીધતુ જય જય રાય. ૨૯

શ્રી વિદ્યાસાગરના પ્રશિષ્ય અને શ્રી સહજસાગરના શિષ્ય શ્રી વિજયસાગરે સં. ૧૬૬૪ આસપાસ સમ્મેતશિખર તીર્થમાળા રચી છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે—

દીઠો ડુંગર ફિરિથી અટવી અટક ઉલાંઘિ,
પાલિગંજા પિરિતલહરી પામી કુશલે સંગિ.
સંઘપતિ ભૂપતિ ભેટિઓ, ભરિભરિ ભેટણ પાત્ર;
અમ્મે અછું દેસા ઉરી, દેવે કરાવો જાત્ર.

શ્રી કલ્યાણવિજયજીના શિષ્ય શ્રી જયવિજય કે જેઓ શ્રી હીરવિજયસૂરિ સમ્રાટ અકબરની મુલાકાતે ગયા ત્યારે સાથે× હતા તેમણે સં. ૧૬૬૪ માં રચેલી સમ્મેતશિખર તીર્થમાળામાં જણાવ્યું છે કે—

ઈમ જોતાં કૌતિક વાટઈ રે ઉતરીઈ વિસમઈ ઘાટઈ;
સમેતાચલ દીઠો નયણે રે સ્તવીયો બહુ અમૃત વયણે. ૩૯
નાલિકેર વધારી લીજઈ રે સંઘભગતિ વધાઈ દીજઈ;
હરષઈ કરી તનમન ભરીયઈરે ગિરિ તલહરી જઈ ઉતરીઈ. ૪૦

વસ્તુ

પાલગંજઉ પાલગંજઉ નયર પ્રસિદ્ધ,
પૃથ્વીચંદ્ર નરનાયકો, ન્યાયવંત નિજપરની પાલઈ,
અરિજનઈ રવિકર સમું ભુવનમાંહિ જસુખ્યાતિ માલ્હઈ;
વિનય કરી સંઘપતિ ભણઈ યાત્ર કરાવઉ દેવ.
અમ્હ સનિ અતિ અલજો ઘણો, કરિવા તીરથ સેવ.

પં. શિવવિજયજીના શિષ્ય કવિ શીલવિજયજીએ સં. ૧૭૪૬ માં તીર્થમાળા રચી છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે-

પાલગંજ તલહટી વસઈ, રાજા છત્રી મનિ ઉલ્હસિં;
પારસનાથની ઓલગ કરિં, પ્રભુની આણ સદા સિર ધરિં.

એટલે પાલઈગુંજા, પાલિગંજા, પાલગંજઉ એ પાલગંજનાંજ પ્રાચીન નામો છે. આ પાલગંજ (Palganja) અત્યારે પણ વિદ્યમાન છે અને તે મધુવનમાં ઉત્તર-પૂર્વમાં ૬-૭ માઈલ અને ગિરડીથી દક્ષિણ-પશ્ચિમમાં ૧૧-૧૨ માઈલપર આવેલું છે. એક કાલે તેના તાબામાં ૮૦૦-૯૦૦ ગામો હતાં એમ પણ જાણવા મળે છે.

× પ્રાચીન તીર્થમાળા સંગ્રહ, સંપાદકીય નોંધ પૃષ્ઠ ૪.

આ ગિરિરાજ પાલગંજના રાજા પાસેથી જૈન સંઘના કબજામાં કેવી રીતે આવ્યો તેની હકીકત આ જ ગ્રંથમાં શ્રી સમેતશિખરજીના રાસના સાર ભાગમાં આપેલી છે.

[૩]

પ્રાકૃતિક સૌન્દર્ય અને સંપત્તિ

આ ગિરિરાજ સમુદ્રની સપાટીથી ૪૪૪૮ ફીટની ઊંચાઈ ધરાવે છે અને તેનું દર્શન અતિશય રમ્ય લાગે છે. કવિ લાલવિજયજીના શિષ્ય પં. સૌભાગ્યવિજયજીએ સં. ૧૭૫૦ માં રચેલી તીર્થમાળામાં જણાવ્યું છે કે–

'દર્શન ફરસન[૧] એ તીરથ તણો આપે પરમાણંદ સનેહી૦ ૨
હું બલિહારી હો સમ્મેતશિખરકી સિદ્ધ વીસ જિણંદ સનેહી૦ ૭

'આ તીર્થનું દર્શન અને આ તીર્થની સ્પર્શના પરમ આનંદ આપે છે. બલિહારી છે આ સમ્મેતશિખરજી તીર્થની કે જ્યાં વીશ જિનેન્દ્રો સિદ્ધ ગતિને પામેલા છે.'

આ ગિરિરાજનું દર્શન આટલું રમ્ય લાગવાનું કારણ તેની વનરાજી છે. તે ઉપરથી નીચે સુધી છવાયેલી છે અને આખો ગિરિરાજ જાણે નીલમનો ટુકડો હોય તેવો ખ્યાલ આપે છે. નોંધપાત્ર બીના તો એ છે કે તેના આ રમ્ય દૃશ્યમાં ક્યારે પણ ઓટ આવતી નથી કે ઊણપ જણાતી નથી. અહીં વર્ષાઋતુમા ઘણો વરસાદ પડે છે અને બાકીના સમયમાં પણ તે અવારનવાર પડતો રહે છે, તેથી આમ બનતું હશે. તીર્થમાળાઓમાં આની વિશિષ્ટ રીતે નોંધ થએલી છે. પં.હંસસોમ કહે છે.

'તેણિ અવસર વરસઈ મેઘમાલી,
જાઈ તામ નઈ ભીંજઈ ફાલી, ચલિ અતિરિ સુરંગતુ જય જય ઓ૦' ૩૩

પં. વિજયસાગરજી કહે છે :

'તબ હુઓ અચિરજ એહ,વિલા વાદલિ બૂઠો મેહ.' (ઢાલ ૪ થી ૩)

તાત્પર્ય કે આકાશમાં વાદળાં દેખાતાં નથી, ગાજવીજ થતી નથી અને એકાએક વરસાદ આવી પહોંચે છે.

---

૧. પ્રાચીન તીર્થમાળા સંગ્રહ પૃષ્ઠ ૮૭ પર અહીં 'પરસન' શબ્દ છપાયેલો છે. પણ 'ફરસન' જોઈએ.

પં. શીલવિજયજીએ પણ તીર્થમાળામાં આ વરસાદની નોંધ લીધી છેઃ

'યાત્રા કરી જબ પાછા ફરી મેઘમાલી તવ વર્ષા કરી.' ૨૪

વર્તમાન યાત્રિકો પણ આ વસ્તુની નોંધ લેવા ચૂકયા નથી. શ્રી ભાવનગર સમ્મેતશિખરજી જૈન સ્પેશ્યલનો વૃત્તાંત લેખક જણાવે છે કે 'પુષ્કળ ઝાડીને લીધે વરસાદ પણ અવારનવાર તૂટી પડે છે. એ વખતે વાદળાં અને પહાડ જાણે લાંબે વખતે મિત્રો પરસ્પરને ભેટતા હોય એમ એકાકાર થઈ જાય છે. એમનું મિલન પણ કોઈ કોઈવાર મુસાફરને મંત્રમુગ્ધ બનાવે છે.

જ્યાં વરસાદની આટલી વિપુલતા હોય, ત્યાં વાદળો વડે શિખરોનું ઢંકાઈ જવું, ધીમે ધીમે તેમાંથી બહાર નીકળવું, મેઘધનુષ્યોનું રચાવું વગેરે સહજ છે. આ દૃશ્યો કોઈપણ કવિને નવીન કાવ્યો રચવાની તેમજ કોઈપણ ચિત્રકારને પોતાની રંગભરી પીંછી જલ્દી ચલાવવાની પ્રેરણા કરે એ સ્વાભાવિક છે.

હવે અહીંની વનરાજી પર થોડો દૃષ્ટિપાત કરીએ, જ્યારે આપણું જીવન વધારે કુદરતી હતું. ત્યારે આપણે વનસ્પતિ પર ઘણો પ્રેમ રાખતા, તેનો પરિચય મેળવતા, તેની ખૂબીઓથી વાકેફ થતા અને તેનું અતિ ઉપયોગી વસ્તુ તરીકે મૂલ્યાંકન કરતા. આજે આપણું જીવન કુદરતથી ઘણું દૂર ગયું છે, ભૌતિકવાદે ઊભી કરેલી ભારે ભીંસમાં જકડાઈ ગયું છે, એટલે આપણે વનસ્પતિ સાથેનો આપણો પુરાણો સંબંધ છોડયો છે અને તેનો પરિચય નહિવત્ બની ગયો છે. આથી આપણે ઔષધિઓના ભંડાર સમી અહીં વનરાજીનું વાસ્તવિક મૂલ્યાંકન ન કરી શકીએ, તો આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી.

કવિ હંસસોમે અહીં વાંસ જાળો તથા કદલીવનો હોવાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. વાંસજાળ એટલે વાંસનાં મોટાં જાળાં, કદલી વન એટલે જયાં વૃક્ષો ઘણાં ગીચ ઉગેલાં હોય અને દિવસે પણ સૂર્યનો તડકો આવી શકતો ન હોય તેવાં ઘોર વન. આ રહ્યા એ શબ્દો.

વંસજાલનાં મોટાં રણ[1] ડાબા જિમણા કદલી વણ[2]

જે દેખઇ તે ધન્ન તું જય જય જે૦ ૩૦

પં. શિલવિજયજીએ પણ તીર્થમાળામાં આ વસ્તુની નોંધ લીધી છે અને તેમાં હરડેનાં વૃક્ષ ઘણાં હોવાનું જણાવ્યું છે.

વનકદલી હરડિની ડાલિ

ઝાઝાં ત્રૃષ[3] અતિ વંશ જાલિ ૨૬

---

૧. અરણ્ય, ૨. વન, ૩. વૃક્ષ, ૪. આ રાસ આ ગ્રંથમાં ત્રીજા વિભાગમાં કરવામાં આવ્યો છે.

પં. રૂપરુચિગણિના શિષ્ય પં. દયારુચિગણિએ સં. ૧૮૩૫ માં સમેતશિખરજીનો રાસ રચ્યો છે,[૪] તેમાં અહીંના વૃક્ષો વિષે થોડી વધારે વિગતો આપી છે. તેના પ્રારંભમાં જણાવ્યું છે કે—

અંબા રાયણ સરસ ખજૂરાં, શીતાફલ નાલેર રે,
કેલાં અનાર જરદ નારંગી; વૃક્ષ બિહુ ચિહું ફેર રે.
ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ.

તેમણે એ પણ નોંધ લીધી છે કે—

વૃક્ષ અનેક મહુલાવલી બહુલા, ઋતુ ઋતુકા ફલ પૂર રે;
વાસે પરિમલ જિહાંગિરિ ચિહુંદિસ, સમેત શિખર હૈં સનૂર રે.
ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ.

અહીં કઈ કઈ જાતના પુષ્પો થાય છે, તે પણ એમણે સાથે જ બતાવ્યું છે :

કેવડા, કેતકી, જાય, મોગરા, કુંદ મચકુંદ ગુલાબ રે;
ગંધરાજ સેવંત્રી સુગંધી, બઉલસિરિ બહુ ઝાબરે.
ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ.

રિતરિત કે સુગંધિ ફલ ફૂલે, ભમર ભમે ચિહુ પાસ રે;
બકુલા વૃક્ષનાં પુષ્પ સુગંધી, વાસે પરિમલ ખાસ રે.
ધન ધન એહ સમેતશિખર ગિરિ.

વિદ્યાસાગર ન્યાયરત્ન શ્રી શાંતિવિજયજી મહારાજે વિવિધ તીર્થોની યાત્રા કર્યા પછી સં. ૧૯૬૭ માં બહાર પાડેલી જૈન તીર્થગાઈડમાં અહીં નીચેનાં વૃક્ષો હોવાનું જણાવ્યું છે. 'આંબો, ખેર, કેળ, ચીરોંજી, વંશલોચન, કચનાર, નાળિયેર, સોપારી, જંભીર, ખજૂર, લીંબુ, હરડાં, બહેડાં, આંબળાં, કેતકી, કદંબ, તાડ અને તમાલ આમાં, ભીલામા અને વછનાગ કે જે આ ગિરિરાજ પર ઘણાં થાય છે, તેનો ઉલ્લેખ નથી એ આશ્ચર્યજનક છે. વળી તેમણે એ નોંધ પણ લીધી છે કે 'દામરાજ, હાથાજોડી, પાતાળ કહોળું, વનજીરૂં, કાલિ લાખન, અનંતમૂળ અને રતનજોત આજે પણ અહીં મોજૂદ છે. કેટલીક જડી બુટ્ટીઓ એવી છે કે તેના જાણકારો આજે રહ્યા નથી. સાપ અને વીંછીનું ઝેર ઉતારનારી જડીબુટ્ટી અહીં પેદા થાય છે. તાત્પર્ય કે પહાડ પર જ્યાં દેખો ત્યાં જંગલી મેવાની વિવિધ જાતો, લીલોતરી, ફળફૂલ, બાગ બગીચા અને લીલાં વૃક્ષો વગેરે દિલને ખુશ કરનારી અને મનને તાજું કરનારી વસ્તુઓ નજરે આવે છે.

પં. જયવિજયજીએ સમેતશિખર તીર્થમાળામાં જણાવ્યું છે કે—

વસ્તુ

સમેતગિરિવર સમેતગિરિવર કરું વષાણુ,
રસપૂરિ રસકુંપિકા વિવિધ વેલી ઊષધી સોહઈ,
અચ્છાંહ દ્રુપ દીપતો વજ્રષાણી ત્રિભુવન મોહઈ;
સયલ તીર્થમાંહિં, રાજિઉ એ સિધષેત્ર સુષધામ,
મહિમા પાર ન પામી ગઈ, વસિ વલિ કરું પ્રણામ. ૫૩

સમેતગિરિવરની હું વારંવાર પ્રશંસા કરું છું. કારણ કે ત્યાં રસથી પૂર્ણ એવી રસકુંપિકા છે. રસકુંપિકા તેને કહેવામાં આવે છે કે જેમાં એક પ્રકારનો રસ એકત્ર થાય છે અને તેનો ધાતુ પર પ્રયોગ કરતાં સદ્ય સુવર્ણની પ્રાપ્તિ થાય છે. ભૂમિમાં રહેલ વિવિધ પ્રકારની ધાતુઓ તથા રાસાયણિક પદાર્થોનાં મિશ્રણથી આમ બનવું શકય છે. એટલે આ ગિરિરાજનાં ઉદરમાં મૂલ્યવાન ધાતુઓ તથા રાસાયણિક પદાર્થો છુપાયેલા છે, એમ સમજવાનું છે. આ રસકુંપિકાનો આજે પત્તો નથી અને તે સામાન્ય માણસોને મળે પણ નહિ. જેને વનસ્પતિ તથા રસાયણશાસ્ત્રનું અદ્ભુતજ્ઞાન હોય, તેવા જ પુરુષો તેને જાણી–ઓળખી શકે.

અહીં વિવિધ વેલીઓથી સામાન્ય વેલીઓનું નહિ, પણ જગતમાં પંકાયેલી અમરવેલી, કલ્પવેલી વગેરેનું સૂચન છે કે જેના યોગથી વસ્તુ ખૂટતી નથી તથા મનગમતી વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય છે.

અહીં વિવિધ ઔષધિઓથી રામબાણ અસરકારક ઔષધિઓનું સૂચન છે કે જે મનુષ્યના વિવિધ રોગોનું જલ્દી નિવારણ કરે છે.

અહીં અચ્છાંહદ્રુમથી કઈ વસ્તુનું સૂચન છે, તે સમજાતું નથી, પણ તે કોઈ અદ્ભુત વિટપ કે વૃક્ષ હશે.

વજ્રખાણિ એટલે હીરાની ખાણ. તે અહીં હોવાનું સૂચન છે. એટલે તેમને આ બાબતની કોઈ ચોકકસ માહિતી મળી હશે.

આ ગિરિરાજ સકલ તીર્થમાં શ્રેષ્ઠ છે, સિદ્ધક્ષેત્ર છે, અને સુખનું ધામ છે. તેના મહિમાનો પાર નથી. માટે તેને હું ફરી ફરીને પ્રણામ કરું છું.'

જ્યાં ઝાડી–ઝરણાંની વિપુલતા હોય, ત્યાં વિવિધ પ્રકારના પશુ–પક્ષીઓનું હોવું સ્વાભાવિક છે. કવિહંસસોમે પૂર્વ દેશીય ચૈત્યપરિપાટીમાં કહ્યું છે કે—

'સાત કોસ છાંઈ વિસમી વાટ, વાઘ સિંહ હાથીનાં રાજ,
ચઢતાં સીઝઈ કાજતુ, જય જય ચ૦' ૨૯

પાલગંજથી શિખરજીનાં યાત્રાસ્થાનનો માર્ગ ચૌદ માઈલનો થાય છે, તેથી અહીં સાત કોશનો નિર્દેશ છે. આ સાત કોશનો માર્ગ સીધો કે સરળ નથી, પણ વિષમ છે. વિષમ એટલા માટે કે ત્યાં વાઘ, સિંહ અને હાથીનું રાજ છે.'

અહીં પ્રથમ હાથીઓ ઘણા રહેતા, તેથી હાથીનો નિર્દેશ છે. પછી કાલક્રમે તે ઓછા થતા ગયા અને આજે તો આ ગિરિરાજ પર હાથીનું નામનિશાન નથી. ગુજરાતના પાવાગઢના પહાડ પર પણ આમ જ બનેલું છે. માણસોનો અવરજવર વધતાં અને ગીચ ઝાડી ઓછી થતાં આવું બને છે, એમ અમારું માનવું છે.

વાઘ પહેલાં ઘણા હતા, આજે ઓછા છે. તેમાં પણ ઉપરનું જ કારણ છે. ગરમીની ઋતુમાં વાઘ વગેરે પ્રાણીઓ ગાંધર્વનાળામાં પાણી પીવા આવે છે, પણ હજી સુધી કોઈ યાત્રિકોને નુકશાન પહોંચાડ્યું નથી.

સિંહની વસ્તી આજે માત્ર સૌરાષ્ટ્રના ગિરનાં જંગલોમાં છે, પણ એક કાળે તેની વસ્તી અન્ય પહાડો અને જંગલોમાં પણ હતી, એટલે અહીં સિંહનું હોવું અસંભવિત નથી.

કવિ શીલવિજયજીએ તીર્થમાળામાં કહ્યું છે કે—

ગજગઈંડા આરણાની ઘટા; મૃગ કસ્તૂરિયા બહુ સામટા; ૨૬

એટલે અહીં હાથી, વાઘ અને સિંહ ઉપરાંત ગેંડા, રોઝ અને વિવિધ જાતિના મૃગો પણ હશે અને તેમાં કસ્તૂરિયા મૃગ કે જે નેપાળ, તિબેટ વિગેરે દેશો સિવાય બીજે ભાગ્યે જ જોવામાં આવે છે. તે પણ ટોળામાં નજરે પડતા હશે.

અન્ય યાત્રિકોએ અહીં સાબર, રીંછ, વરુ, શિયાળ વગેરે હોવાનું પણ જણાવ્યું છે અને વાનરટોળાંઓની પણ નોંધ લીધી છે. તાત્પર્ય કે આ ગિરિરાજ જેમ વનસ્પતિથી ભરપૂર છે, તેમ વિવિધ પ્રકારના જંગલી પશુઓથી પણ ભરપૂર છે. અહીં શિકાર કરવાની રાજ્ય તરફથી મનાઈ છે. એટલે આ પશુઓ અહીં નિર્ભયતાથી રહી શકે છે અને પોતાના દિવસો આનંદમાં નિર્ગમન કરે છે.

અહીં વિશેષ સાપ હોવાની નોંધ કોઈ તીર્થમાળાએ લીધી નથી, પણ અન્ય યાત્રિકોએ લીધી છે અને તે સાથે એ પણ જણાવ્યું છે કે તેની અહીં કોઈ રાડ નથી, એટલે કે તે કોઈને કરડતા નથી. આને આપણે તીર્થનો પરમ પ્રભાવ સમજવો જોઈએ, કેમકે મણિથી ભૂષિત થયેલા હોય તો પણ એ પોતાની પ્રકૃતિ પર ગયા વિના રહેતા નથી.

આ ગિરિરાજ પર વિવિધ પ્રકારનાં પક્ષીઓ થાય છે અને તે પોતાનાં સૂરીલાં મનોહર ગાનથી જંગલમાં મંગળ પ્રવર્તાવે છે, પણ કોઈ પ્રાચીન તીર્થમાળાએ તેની નોંધ લીધી નથી ! પક્ષીઓ સાથેનો આપણો સંપર્ક ખૂબ ઘટી ગયો છે, તેનું જ આ

પરિણામ છે. વિદ્યાસાગર ન્યાયરત્ન શ્રી શાંતિવિજયજી મહારાજે અહીંના પક્ષીઓની નોંધ આ પ્રમાણે લીધી છેઃ

'मोर-तोते-मैंना-बुलबुल-चीडिया-तीतरकबुतर वगेरा हरफसली परींदा यहां पर दरख्तोंकि झुंडोंमें हंमेशां कलोल करते हैं।'

પરંતુ અમે માનીએ છીએ કે આ નોંધ ઉડતી છે. જો સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણપૂર્વક જોવામાં આવે તો અહીં ચિત્ર-વિચિત્ર અનેક જાતનાં પક્ષીઓ મળી આવે અને અહીંના પ્રાકૃતિક જીવન પર વધારે અજવાળું પાડે.

અહીંના વતનીઓ ગિરિરાજમાં જઈને ધોળી મુસળી, કાળી મુસળી, વરાધનાં પત્તાં, માથાની દવા, ખસની દવા વગેરે વિવિધ ઔષધિઓ એકત્ર કરી ધર્મશાળાનાં દ્વારે આવે છે અને ખૂબ સસ્તે વેચી જાય છે જંગલમાં કામ કરનારા વાંસ અને ઈમારતી લાકડામાંથી સારી કમાણી કરે છે. ગિરિરાજ પર ચાહ તથા ફળના બગીચા છે, ઘણા આબાદ છે અને માલીકને ઘણો લાભ આપે છે.

[૪]

ગિરિરાજે પહોંચવાના માર્ગો

જ્યારે તીર્થયાત્રા પગપાળા થતી, ત્યારે આ ગિરિરાજે પહોંચવાનું કામ ઘણું કઠિન ગણાતું, કારણ કે રસ્તામાં ઘણાં નદી-નાળાં-જંગલ આવતાં, તદ્દન અજાણ્યા પ્રદેશો વટાવવા પડતા, રસ્તામાં ચોર લૂંટારૂનો ભારે ભય રહેતો અને તેથી ચોકિયાત વગેરે પણ રાખવા પડતા. આ યાત્રા એકલ-દોકલથી તો થઈ શકતી જ નહિ. સારો સાથ-સથવારો હોય તો જ થઈ શકતી અને તેથી સંઘની સાથે યાત્રા કરવાનું વિશેષ અનુકૂળ ગણાતું.

સંઘને પણ રસ્તામાં જે નાનાં નાનાં રાજ્યો આવે તેમની સંમતિ મેળવવી પડતી. તેમનું નક્કી કરેલું દાણ આપવું પડતું અને તેમને ભેટ સોગાદો આપીને રાજી કરવા પડતા પં. સૌભાગ્યવિજયજીએ એ સમયનું ચિત્ર તીર્થમાળામાં આ પ્રમાણે દોર્યું છેઃ

ઝરીઈં વનવૃક્ષ ઝાઝા રઘુનાથસિંહ મહારાજા હો; સુંદર સુણજ્યોજી;
સોમદાસ ગુણગ્રાહી સંપત્તિ સારૂં રાહિ હો. સું. ૧૫

જર જાતિ તિહાં દિવાણ ભર બેસે સભા ખંઠાણ હો; સું.
જામે જે કોઈ આવે અદ્ધો લઈ આગે બોલાવે હો. સું. ૧૬

ભીંતાર લેવે રાજા મુંડકાથી હોવે તાજા હો; સું.
વિચમેં ફિરે રે દલાલ શ્રાવક સેં કરે લાલપાલ હો. સું. ૧૭

પારસનાથના માલ્યા અમે છું પ્રભુના રખવાલા હો; સું.
સંઘ લેઈ તુમે આવ્યા દ્યો અમને જે કંઈ લાવ્યા હો. સું. ૧૮

કતરાસું આવ્યા ઉલ્લાસ તિહાં તીરથરાયનો વાસ હો; સું.
કૃષ્ણસિંહ નામે રાજા પરતાપી સબલ દિવાએ હો. સું. ૧૯

કહે રાજા કિરિયા કીધી યાત્રા દેષી મનસા લીધી હો; સું.
તીરથ એ પવિત્ર તુમ્હારો સમ્મેદ શિખર જુહારો હો. સું. ૨૦

હમ સેવક તીરથના તિણ કારણ કીજે જતના હો, સું.
અમ હાસલ દીજે દાંણ અવરાંસુ નહિ તાંણ હો. સું. ૨૧

પં. સૌભાગ્યવિજયજી જે સંઘ સાથે આવ્યા હતા, તે પ્રથમ મુર્શિદાબાદ ગયો હતો, ત્યાંથી કાસમ બજાર વગેરે થઈ પાછા વળતાં વર્ધમાન (બરદ્વાન), બકૂલેસર, પંચેટ, રઘુનાથપુરા, બિંદા અને દામોદર નદી થઇ ઝરિયા આવ્યો હતો. એ વખતે ઝરિયાની આસપાસ ઝાડી ઘણી હતી, અને ત્યાં રઘુનાથસિંહ નામનો રાજા હતો. તેને સોમદાસ નામનો દીવાન હતો. તે સમેતશિખરજીની યાત્રાએ જતાં જે કોઈ યાત્રી અહીં આવે તેને અડધો રૂપિયો લઇને આગળ જવા દેતો. (એ વખતનો અર્ધો રૂપિયો એટલે આજના લગભગ દશ રૂપિયા !) રાજા ખાનગીમાં મુંડિયા વેરો પણ લેતો અને એ રીતે ઘણા પૈસા ભેગા કરતો. વચમાં દલાલો પણ ફર્યા કરતા. કાશી, પ્રયાગ, મથુરા વગેરેમાં પંડયાઓ હોય છે, તેવા જ આ દલાલો હશે ! તેઓ યાત્રાળુઓને કહેતા કે ‘ અમે તો પાર્શ્વનાથ ભગવાનના પાળેલા રખેવાળો છીએ અને તમે તેમની યાત્રાએ જવાનો સંઘ લઈને આવ્યા છો, માટે જે કંઈ લાવ્યા હો, (તેમાંથી થોડું) અમને આપો.’

ત્યાંથી કતરાસુ એટલે કતરાસગઢ આવ્યા. ત્યાં કૃષ્ણસિંહ નામનો રાજા હતો. તે યાત્રાળુઓને–સંઘને એમ કહેતો કે ‘ આ સમ્મેતશિખર તીર્થ તમારૂં છે, માટે તેની સુખેથી યાત્રા કરો, પણ અમે આ તીર્થના સેવક છીએ, તેથી અમારૂં દાણ અમને આપો. અમે તેથી વિશેષની આશા રાખતા નથી,’ વગેરે.

ઈસરી એટલે પાર્શ્વનાથ હીલ સ્ટેશનથી ૩ માઈલ નીમીયાઘાટ છે, ત્યાંથી ૯ માઈલ ટોપચાચી છે અને ત્યાંથી ૨ માઈલ પર કતરાસગઢ આવેલું છે. એટલે ઈસરીથી તે ૨૩ માઈલ છેટે આવેલું છે. ત્યાંથી ૬ માઇલ કરકેન્દ્રા અને ત્યાંથી ૪ માઈલ ઝરિયા છે. એટલે ઝરિયા અને કતરાસગઢ વચ્ચે માત્ર દશ માઇલનું જ છેટું છે. તેમાં રાજ્યની સરહદ બદલાય અને નવા રાજ્યને કર, વેરો કે મુંડકું જે કંઈ ત્યાં લેવાતું હોય તે આપવું પડે.

આ ધનલોભી નાના નાના રાજાઓ કોઈવાર સંઘને બદદાનતથી રોકી લેતા અને

તેમને માર્ગ બતાવવા આગળ ચાલતા નહિ. આવો એક પ્રસંગ પં. જશકીર્તિએ 'સમ્મેતશિખર-રાસ'માં નોંધ્યો છે. તે આ પ્રમાણેઃ

'આગરાના સુપ્રસિદ્ધ સંઘપતિ કુંવરપાલ અને સોનપાલ લોઢાએ સં. ૧૬૭૦માં શ્રી સમ્મેતશિખરજીનો સંઘ કાઢ્યો હતો. સાથે ૫૦૦ સુભટો હતા. તેઓ પટણા-નવાદા થઈ ખરખ નગર પહોંચ્યા. ત્યાં રામદેવ રાજાના મંત્રીએ સ્વાગત કરી સારાં સ્થાનમાં ડેરો આપ્યો. સંઘપતિએ રાજાને મળી યાત્રા કરાવવાનું (યાત્રાર્થે આગળ માર્ગ દર્શાવવાનું) કહ્યું. આ રાજા બ્રાહ્મણ હતો. તેણે કહ્યું: 'બે-ચાર દિવસમાં જ આપ થાકી ગયા ? આપની પહેલાં જે જે મોટા સંઘપતિઓ આવ્યા, તે તો અહીં મહિનો-મહિનો રહેલા છે.' સંઘપતિ એની મનોવૃત્તિ સમજી પાછા આવ્યા. અને ચાર મુકામ કરીને સિંહ ગુફામાં શ્રી વર્ધમાન સ્વામીને વંદન કર્યું.

'સંઘપતિએ વિચાર કર્યો કે આ બ્રાહ્મણ લોભી છે. સંઘને જોઈ તેની નજર ફરી ગઈ છે. એટલે તેમણે નિશાન વગાડયું. લોકોએ રાજાને સમજાવ્યો. સંઘપતિએ કહ્યું: 'અમને ઘણા દિવસો થઈ ગયા. પાલગંજ કંઈ પાસે નથી, અમને રસ્તો બતાવો.'

રામદેવે કહ્યું: 'હું માગું તે મને આપો.'

સંઘપતિએ જણાવ્યું: 'જે માગશો તે આપીશ, પરંતુ બળજબરીથી કામ થશે નહિ. કંઈક અત્યારે લ્યો, કંઈક પછીથી.' રામદેવે કહ્યું: 'પછીથી શું બને ? અત્યારે જ આપી દો.' સંઘપતિએ કહ્યું: 'તમે તમારા કોલથી ચૂકી ગયા. તમને ધિક્કાર છે ! તમારા મસ્તક પર પગ મૂકીને પાલગંજ જાઉં તો મને ઓસવાલ સમજજો.'

આગળના જમાનામાં સંઘપતિઓ કેવા નિડર અને વીર હતા, તે આથી સમજાય છે. તેઓ ધનનો ઉદાર હાથે વ્યય કરતા અને પ્રસંગ આવ્યે જાનને જોખમમાં મૂકીને પણ યાત્રિકોનું રક્ષણ કરતા.

સંઘપતિએ આવીને પ્રયાણની તૈયારી કરી. રાણીએ રામદેવને બહુ ઠપકો આપ્યો, ત્યારે એણે સંઘપતિને મનાવવા મંત્રીને મોકલ્યો. મંત્રીએ ઘણો અનુનય-વિનય કર્યો, પણ સંઘપતિએ તેને કોરો જવાબ આપી દીધો.

સંઘપતિ પાછા નવાદા આવી મીરજા અબ્દુલ્લાને મળ્યા. તેણે કહ્યું: 'કોઈ ફીકર નહિ. ગોમાનો રાજા ત્રિલોકચંદ્ર ખૂબ હોશિયાર છે, તેને બોલાવું છું.' મીરજાએ તત્કાલ પોતાનો મેવડો દૂત મોકલ્યો. રાજા ત્રિલોકચંદ્ર મીર્જાનો પત્ર વાંચી આહ્‌લાદિત થયો અને પોતાના માણસોને એકત્ર કરવા લાગ્યો. રાણીએ આ તૈયારી જોઈ કારણ પૂછ્યું. આખરે તેણે સલાહ આપી કે 'રાજા રામદેવની માફક તમે મૂર્ખતા ન કરશો. સંઘપતિ ઘણા દાતાર અને આત્માભિમાની છે. તેમને યાત્રા કરાવવા માટે સન્માનપૂર્વક લઈ આવજો.'

રાજા ત્રિલોકચંદ્ર પોતાનું સૈન્ય લઈને મીરજા પાસે પહોંચ્યો. મીરજાએ એને સંઘપતિ પાસે લઈ જઈને કહ્યું: 'આ મોટા વ્યાપારી છે. એમની પાસે હજરત (દિલ્હીના બાદશાહ)ના હાથનું ફરમાન છે. એમને કોઈ કષ્ટ આપશે તો અમારો ગુનેગાર થશે.' રાજાએ કહ્યું: 'કોઈ ચિંતા ન કરો. યાત્રા કરાવીને નવાદા પહોંચાડી દઈશ. એમને એક દમડીનું પણ નુકશાન નહિ થાય. જો નુકશાન થશે તો હું ભરપાઈ કરી દઈશ.' આ સાંભળીને સંઘપતિએ મીરજા તથા રાજાને વસ્ત્રાલંકાર, ઘોડા, સોનૈયા, જહાંગીરી રૂપિયા તથા ઉત્તમ ખાદ્યાદિ પદાર્થોથી સંતુષ્ટ કર્યા. ત્યાંથી રાજાની સાથે સંઘપતિએ સંઘસહ પ્રયાણ કરીને પાંચ ઘાટી ઓળંગીને સકુશલ ગોમા નગર પહોંચ્યા. ત્યાંથી રાજાએ સુખપૂર્વક યાત્રા કરાવી.'

આ ઉપરથી તે વખતની સ્થિતિનું સ્પષ્ટ ચિત્ર આપણી નજર સમક્ષ આવી જાય છે.

પરંતુ આજે પરિસ્થિતિ પલટાઈ છે અને પ્રવાસનાં સાધનો વધ્યાં છે. રેલ્વે, મોટર, વિમાન વગેરેમાં ઝડપી પ્રવાસ થઈ શકે છે. તેથી આ ગિરિરાજે પહોંચવાનું કામ એટલું અઘરું રહ્યું નથી. ઇચ્છા હોય તો એકલો માણસ પણ તેની યાત્રા કરી શકે છે.

આગળના જમાનામાં એમ મનાતું કે પાલગંજ પહોંચ્યા એટલે પારસનાથ પહોંચ્યા, સમેતશિખરજી પહોંચ્યા. તેથી ઉત્તર–પશ્ચિમથી આવનાર યાત્રાળુઓ પટણા, નવાદા અને ખડગવિહા થઈ પાલગંજ આવતા અને દક્ષિણ–પૂર્વ તરફથી આવનાર માનપુર, જયપુર અને નવાગઢ થઈ પાલગંજ આવતા. ત્યાંથી તેઓ આ ગિરિરાજની યાત્રા કરતા.

આ ગિરિરાજ ઉપર જવાના રસ્તા અનેક છે. ટોપચાચીથી પગદંડી રસ્તે માત્ર ચાર ગાઉ જ થાય છે. ચંદ્રપ્રભ સ્વામીની ટૂંકથી પણ ચઢાય છે અને શુભ ગણધરની ટૂંકથી પણ રસ્તો નીકળે છે. આગળ આ બધા માર્ગોથી યાત્રા થતી પરંતુ અત્યારે તો બે જ રસ્તા પ્રસિદ્ધ છે: એક મધુવનથી ઉપર ચડવાનો, બીજો ઇસરી એટલે પાર્શ્વનાથ હીલ સ્ટેશનથી ઉપર ચડવાનો તેમાં મધુવનનું સ્થળ વધારે પસંદ કરવા યોગ્ય છે.

મધુવન પહોંચવા માટે પ્રથમ ગીરડી પહોંચવું પડે છે. તે એક નાનું રેલ્વે સ્ટેશન છે અને ત્યાં એક બાજુ લખીસરાઇ સ્ટેશનથી અને બીજી બાજુ કલકત્તાથી પહોંચી શકાય છે. રેલ્વેની બ્રેડશો ગાઇડ તથા નકશો જોવાથી આની વધારે સમજણ પડવા સંભવ છે.

ગીરડી

ગીરડી સ્ટેશનની સામે જ આલિશાન શ્વેતામ્બર જૈન ધર્મશાળા છે. તે સં.૧૯૩૪ માં મુર્શિદાબાદ નિવાસી રાયબહાદુર ધનપતિસિંહજીએ બનાવેલી છે. તેમાં ઉતરવાની સારી સગવડ છે. તેમાં પ્રવેશ કરતાં જ ડાબા હાથે સુંદર મંદિર છે. તે સં. ૧૯૪૨માં

મુર્શિદાબાદ નિવાસી રાયબહાદુર બુધસિંહજીએ બનાવેલું છે. તેમાં નાગફણાવાળા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાન આરસની છત્રી નીચે બિરાજમાન છે પાસે બગીચો છે. તેમાં ગુલાબ, ચમેલી, જાઈ, જુઈ, ગુલ્કાવદી વગેરે તરેહ તરેહના પુષ્પો થાય છે અને તે રોજ પૂજામાં પ્રભુજીને ચડે છે.

સાધુ-સાધ્વીઓ રાજગૃહી, પાવાપુરી વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરીને નવાદા અને કોડારમાના માર્ગે અહીં પહોંચી શકે છે.

ગીરડી ગામ બહુ મોટું નથી, પણ ખાવા-પીવાની બધી વસ્તુઓ મળી શકે છે. નજીકમાં કોલસા અને અબરખની ખાણો હોવાથી ઉદ્યોગનું કેન્દ્ર છે. તેનું મુખ્ય નિશાન એ છે કે ગામની ચારે બાજુ રેલ્વેના પાટા પથરાયેલા છે અને સવાર-સાંજ ધૂમાડો ખૂબ રહે છે. પ્રથમના જમાનામાં ગામની આસપાસ બાગ, બગીચા, વૃક્ષઘટાઓ કે લીલાંછમ ખેતરો નજરે પડતાં અને તે દિલ તથા દિમાગને ખૂબ શાંતિ આપતાં. આજે જમાનો ઉદ્યોગનો છે, વધારે અર્થોત્પાદનનો છે, એટલે આવાં દૃશ્યો નજરે પડે છે. અહીં એટલું જણાવવું યોગ્ય થઈ પડશે કે અર્થોત્પાદનની ધૂનમાં આપણે ઘણું ગુમાવ્યું છે, ખાસ કરીને ચિત્તની શાંતિ ! એ તો ધર્મારાધનથી જ પ્રાપ્ત થઈ શકે અને ધર્મારાધનનું એક પ્રબળ અંગ તીર્થયાત્રા છે.

ગીરડીથી મધુવન અઢાર માઈલ દૂર છે. ત્યાં જવા માટે પાકી સડક છે. વાહનમાં ગાડાં, બસ, ટેક્સી વગેરે મળે છે. આ આખોયે માર્ગ ખૂબ રળિયામણો છે, એટલે યાત્રાળુનું મન પ્રસન્ન થાય છે. અને હવે એક મહાન શાંતિદાયક સુંદર સ્થાન તરફ જઈ રહ્યા છીએ, તેનું ભાન કરાવે છે.

ઋજુવાલિકા નદી

ગીરડીથી દશ માઈલ દૂર વરાકડ નામની એક સરિતા માર્ગમાં આવે છે. તેના પર પૂલ બાંધેલો છે. આ પુલની એક બાજુ નાની શ્વેતામ્બર જૈન ધર્મશાળા છે અને તેની પાછળ શ્રી વીર પરમાત્માનું નાનું મંદિર છે. બાજુમાં બરાકડ નામનું નાનું ગામડું છે, ત્યાંથી જોઈતી વસ્તુઓ મળી રહે છે. અહીં પૂજારી તથા માળી બધો વખત રહે છે. બધી વ્યવસ્થા મધુવન જૈન શ્વેતામ્બર કોઠી તરફથી રહે છે.

યાત્રિકો આ સરિતાને ઋજુવાલિકા માનીને તેની ભાવપૂર્વક સ્પર્શના કરે છે અને વીર પરમાત્માની ચરણપાદુકાનાં દર્શન કરતાં એ ભવ્ય પ્રસંગને યાદ કરે છે કે જ્યારે તેમણે ઋજુવાલિકા નદીના તટ ઉપર શામાક નામના ગૃહસ્થનાં ક્ષેત્રમાં કોઈ ગુપ્ત-અસ્પષ્ટ રહેલાં ચૈત્યની નજીક, શાલ વૃક્ષની નીચે, છઠ્ઠની તપશ્ચર્યાપૂર્વક, ઉત્કટિકા આસને, વૈશાખ સુદિ ૧૦ દિવસે, તૃતીય પ્રહરે કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરી હતી.

ચરણપાદુકા પર જીર્ણોદ્ધારનો લેખ આ પ્રમાણે જોવામાં આવે છે :

'ऋजुवालिकानदीतटे श्यामाककुटुम्बी (बि) क्षेत्रे वैशाख शुक्ल १० तृतीयप्रहर केवलज्ञान कल्याणिक समवसरणभूत् मुर्शिदाबाद वास्तव्यप्रतापसिंह तद्भार्या महेताबकुंवर तत्पुत्र लक्ष्मीपतसिंह बहादुर तत्कनिष्ठभ्राता धनपतसिंह बहादुरेण स. १९३० वर्षे जीर्णोद्दार (द्धा) रं (रः) कारापितं (तः) ॥'*

આ પરથી એમ જણાય છે કે રા. બ. ધનપતસિંહજીએ સં. ૧૯૩૦માં આ તીર્થસ્થળનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. મૂળમંદિર સંબંધી એમ લાગે છે કે જગત્શેઠે ઓગણીસમી સદીનાં પ્રથમચરણમાં મધુવનમાં એક મોટી કોઠી તથા ધર્મશાળા બનાવી તેમાં મોટા સાત જિન પ્રાસાદો કરાવ્યા, તેની ચારે બાજુ કિલ્લો કરાવ્યો અને તેની બહાર ક્ષેત્રપાળ ભોમિયાજીનું મંદિર બનાવ્યું. એ વખતે જ કે લગભગ એ અરસામાં બંધાયું હશે અને તેમાં ચરણપાદુકા સ્થાપી હશે, કારણ કે પહેલાં આ સ્થાનને ઋજુવાલિકા તરીકે ઓળખવાનાં કોઈ સ્પષ્ટ પ્રમાણો પ્રાપ્ત થતાં નથી.

મુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી (ત્રિપુટી) એ જૈન તીર્થોના ઈતિહાસમાં આ સ્થાન ઋજુવાલિકા હોવાનો અભિપ્રાય ઉચ્ચાર્યો છે,× પણ તે અંગે સાધક–બાધક અનેક પ્રમાણોનો સંભાળભર્યો વિચાર કરવાની જરૂર છે. તે અંગે પ્રાચીન તીર્થમાળામાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખો થયેલા છે :

(૧) સમેતશિખર આગલિવીસ કોસ, રજુવાલુકા નઈ પાસઈ;
જે બીય ગામ વિસાલતુ, જય જય જો૦
વર્ધમાન તિંહા નાણ ભણી જઈ, સુમુખિ જિનવર વીર નમી જઈ,
આણી ભાવ રસાલતુ, જય જય જો૦
ઈમ સુણીઇં લોકથી વાત, તિહાં જઈનઈ કીધી નાત,
ઈહાંથી કીજઇ ધ્યાનતુ, જય જય જો૦

પં. શ્રી હંસસોમ

(૨) ગિરિ આગિં કોશે બારે, ઉપરિથી દેવ જુહારે;
રિજુવાલુઅ જભી ગામ, વીરહ જિન કેવળ ઠામ.

પં. શ્રી વિજયસાગર

(૩) સમ્મેતશિખરથી જિમણુઈ પાસ, જંભીય ગામ અછઇ બહુંવાસ;
રિજુવાલિકા નદી નઈ તીર, કેવલ પામ્ક શ્રી મહાવીર.

પં. શ્રી જયવિજય

---

* અહીં કૌંસમાં મૂકેલાં અક્ષરો અમારા છે, જે શુદ્ધ પાઠ સૂચવે છે.
× પૃ. ૪૬૬, ૬૭

(૪) ગિરિથી દૂરે દક્ષિણ દિશિ, દેખિઈ રિજુવાલુકારે નામ;
દામોદર ભટની હરાણું વહેં, વીર જિન કેવલ ઠામ.

પં. શ્રી સૌભાગ્યવિજય

પં. શ્રી હંસસોમજી એમ જણાવે છે કે સમ્મેતશિખરથી વીશકોશ દૂર ઋજુવાલિકા નદી છે અને ત્યાં જંભિય ગામ છે, એમ લોક મુખેથી જાણી અમે તેની યાત્રા કરી. પં. શ્રી વિજયસાગરજી આ સ્થાનને સમ્મેતશિખરજીથી બાર કોશ દૂર બતાવે છે. પં. શ્રી જયવિજયજી તેનું અંતર બતાવતા નથી પણ તે જમણી બાજુ હતી એવો નિર્દેશ કરે છે અને પં શ્રી સૌભાગ્યવિજયજી કહે છે કે ગિરિરાજથી દૂર હમણાં જે દામોદર નદી વહે છે, તેજ ઋજુવાલિકા નદી છે.

આ સંબંધી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરમાં પં.શ્રી કલ્યાણવિજયજીએ જણાવ્યું છે કે 'આ ઉલ્લેખોથી ભગવાનની કેવળકલ્યાણકની ભૂમિનો નિશ્ચિત પત્તો લગાડવો કઠણ છે. આજકાલ જ્યાં સમ્મેતશિખરની પાસે કેવલભૂમિ બતાવવામાં આવે છે, તેની પાસે ન તો ઋજુવાલિકા અથવા એનાથી મળતાઝુલતા નામવાળી કોઈ નદી છે અને ન જંભિયગ્રામ અથવા એના અપભ્રષ્ટ નામનું કોઇ ગામ છે. સમ્મેતશિખરથી પૂર્વ–દક્ષિણ દિશામાં દામોદર નદી આવે પણ છે, પરંતુ ઋજુવાલિકા અથવા ઉજુવાલિયા નદીનો ક્યાંઈ પત્તો નથી, હા. ઉક્ત દિશામાં 'આજી' નામની એક મોટી નદી અવશ્ય વહે છે, જો આ આજીને જ ઉજુવાલીયા માની લેવામાં આવે તો જુદી વાત છે, પરંતુ એક વાત અવશ્ય વિચારણીય છે કે આજી એક મોટી અને આ નામથી પ્રસિદ્ધ પ્રાચીન નદી છે. 'સ્થાનાંગસૂત્ર'માં ગંગાની પાંચ સહાયક મોટી નદીઓમાં આની 'આજી'એ નામથી જ પરિગણના કરવામાં આવી છે. આથી આજીને ઉજુવાલિયાનો અપભ્રંશ માનવો ઠીક નથી. એક વાત એ પણ છે કે આજી અથવા દામોદર નદીથી પાવા–મધ્યમાં જ્યાં ભગવાનનું બીજું સમવસરણ થયું હતું, તે લગભગ ૧૪૦ માઈલ દૂર પડી જાય છે. જ્યારે શાસ્ત્રોમાં ભગવાનનાં કેવલજ્ઞાનનાં સ્થાનથી મધ્યમાં ૧૨ યોજન દૂર બતાવી છે. 'આવશ્યક ચૂર્ણિ'ના લેખાનુસાર ભગવાન કેવલી થયા એ પહેલાં ચંપાથી જંભિય મંડિય, છમ્માણી થઈને મધ્યમા ગયા હતા, અને મધ્યમાંથી પાછા જંભિય ગામમાં ગયા હતા. જ્યાં ભગવાનને કેવળજ્ઞાન થયું હતું. આ વિહારવર્ણનથી સમજાય છે કે 'જંભિય ગામ' અને 'ઋજુવાલિકા' નદી મધ્યમાના રસ્તામાં ચંપાની પાસે જ ક્યાંક હોવાં જોઈએ. જ્યાંથી ચાલીને ભગવાન એક રાતમાં જ મધ્યમા પહોંચ્યા હતા. આથી બાર યોજનનો હિસાબ પણ ઠીક બંધ બેસે છે.'

તાત્પર્ય કે જેને આજે ઋજુવાલિકા માનવામાં આવે છે અને તેનાં કિનારે શ્રી મહાવીરસ્વામીનું મંદિર છે, એ સ્થાપનાતીર્થ છે. અહીં એટલી સ્પષ્ટતા કરવી ઉચિત

ગણાશે કે જે આત્માર્થી છે, આત્મકલ્યાણનો અભિલાષી છે, તે તો આ સ્થાપના તીર્થમાંથી પણ આત્મકલ્યાણની અદ્ભુત પ્રેરણા અવશ્ય મેળવી લેવાનો. મૂર્તિ એ જિનેશ્વર દેવની સ્થાપના છે, પરંતુ આત્માર્થીઓ તેમાંથી આત્મકલ્યાણની કેટલી પ્રેરણા મેળવી લે છે ?

ઋજુવાલિકાથી મધુવન જતાં રસ્તામાં ચોતરફ જંગલ આવે છે. વચ્ચે અનેક રસ્તાઓ નીકળે છે, તેથી ભોમિયાના સાથ વિના આડમાર્ગે જવું ઉચિત નથી.

[૫]

મધુવન અને ઇસિરી

મધુવન ચાર અક્ષરનું કેવું સુંદર નામ છે ? તેની આસપાસ મધુરતા વેરતાં વિવિધ વૃક્ષોની વિશાળ ઘટાઓ આવેલી છે, એટલે જ તેનું આવું નામ પડેલું છે. આપણા પૂર્વજો નામ પાડવામાં ઘણા કુશળ હતા, એમાં કોને સંદેહ છે ? અમને તો નથી જ. અહીંના લોકો વનાં સ્થાને બ બોલે છે અને આગળના અનો ઉચ્ચાર પહોળો કરે છે, એટલે મધુવનનાં સ્થાને 'મોધુબન' એવો શબ્દ પ્રયોગ પણ સાંભળવામાં આવે છે.

મધુવન ગામ ગિરિરાજથી માત્ર એક ફર્લોંગના અંતરે આવેલું છે, એટલે ત્યાં પહોંચતાં જ ગિરિરાજની પવિત્ર છાયામાં આવી ગયાનો આનંદ હૃદયમાં ઉછળવા લાગે છે. શ્રી શત્રુંજય મહાતીર્થની યાત્રામાં જે સ્થાન પાલીતાણાનું છે અને શ્રી ગિરનાર મહાતીર્થની યાત્રામાં જે સ્થાન જૂનાગઢનું છે, તે જ સ્થાન શ્રી સમ્મેશિખરજી મહાતીર્થની યાત્રામાં મધુવનનું છે, તળેટીનાં સ્થ ન તરીકે મધુવન અસ્તિત્વમાં આવ્યા પછી શિખરજીની યાત્રા વધારે સરળ અને સગવડભરી બની છે અને યાત્રિકોનું પ્રમાણ વધતું રહ્યું છે. આજે દર વર્ષે આઠ–દસ સ્પેશ્યલ ટ્રેઈનો તથા હજારો યાત્રાળુઓ અહીં આવે છે.

આ સ્થાન ક્યારે અસ્તિત્વમાં આવ્યું ? તે સંબંધી પણ થોડી વિચારણા કરીએ સં. ૧૭૫૦ સુધીનાં તીર્થવર્ણનોમાં મધુવનનો તળેટી તરીકે ઉલ્લેખ થયેલો નથી, પરંતુ ત્યાર પછી સં. ૧૮૩૫ મં પં. દયારુચિ ગણિએ રચેલા સમ્મેતશિખર રાસમાં તેનો ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે થયેલો છેઃ

દેશ દેશના સંઘ મિલ આવે, બોલે જય જિન વીસરે;
પહલી સફલ બોલાય પાલગંજે, લહી રાજાની આશીષ રે.
સાંવલિયા પ્રભુ પાર્શ્વની મૂરત, બહુ ઓચ્છવ મંડાણ રે;
પાલગંજસે પ્રભુજી લાવે, બોલે સુખ જય વાણ રે.
સંઘસહુ મધુવનમેં આવે, હરિ રહે પટ આવાસ રે;
મધુવનમેં પ્રાસાદ પ્રભુકો, જિહાં રાચે પ્રભુ પાસ રે.

એટલે સં. ૧૮૩૫ માં આ સ્થાનને ગિરિરાજની તળેટી તરીકે પૂરી પ્રતિષ્ઠા મળી ચૂકી હતી એ નિશ્ચિત છે. પણ તે એકાએક તો નહિ જ બન્યું હોય. તેને કેટલોક સમય જરૂર લાગ્યો હશે. સં. ૧૮૨૫ માં અહીં મંદિરોની પ્રતિષ્ઠા થયાનું વર્ણન ઉક્ત રાસમાં આવે છે અને સં. ૧૮૦૯ માં બાદશાહે અહમદે પ્રથમ જગતશેઠ મહતાબ-રાયને મધુવન, કોઠી, જયપાશનાળું વગેરે ભેટ આપ્યાનો ઉલ્લેખ છે. એટલે સં. ૧૮૦૯ માં પણ આ સ્થાનની તળેટી તરીકે પ્રતિષ્ઠા જામવા માંડી હશે અને ત્યાં તીર્થની રક્ષા તથા યાત્રાળુઓની સગવડ માટે કોઠી સ્થપાઈ ગઈ હશે. તેથી અઢારમી સદીના અંતભાગે આ સ્થાનનો વિકાસ શરૂ થયો, એવું અનુમાન કરીએ તો અનુચિત નહિ ગણાય.

'પ્રથમ પાલગંજ આવીને જ શિખરજીની યાત્રા થાય' એવો સંસ્કાર લાંબા વખતથી જૈન સમાજમાં દૃઢ થયેલો હતો, તેથી યાત્રિકો પાલગંજ થઈને મધુવન આવતા અને એ વખતે મોટા ઉત્સવપૂર્વક શ્રી શામળિયાજી પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ સાથે લાવતા. પછી તેની મધુવનનાં મંદિરોમાં સ્થાપના કરીને વિશેષ મહોત્સવ કરતા. પરંતુ સમયનાં વહેણ સાથે પાલગંજ થઈને મધુવન આવવાનું ઓછું થતું ગયું. અને ગિરડીમાં રેલ્વે સ્ટેશન થયા પછી, તેમજ ત્યાંથી મધુવન પહોંચવાની સીધી સડક બંધાયા પછી તો પાલગંજ છેક જ વીસરાઈ ગયું. આજની પ્રજાને તો પાલગંજ ક્યાં આવ્યું ? કે એક કાળે તેની કેટલી મહત્તા હતી ? તેની પણ ખબર નથી !

મધુવનમાં કિલ્લેબંધ આલીશાન જૈન શ્વેતામ્બર કોઠી છે. તેમાં મુનીમ, ગુમાસ્તા, નોકરચાકર, ચપરાશી, ઘંટા–ઘડિયાળ, નોબતખાના બધો ઠાઠ રાજશાહી છે. આ કોઠીમાં વિશાળ ધર્મશાળા છે. વધારે સ્પષ્ટ કહીએ તો ધર્મશાળાઓનો એક સમૂહ છે. તેમાંની એક ધર્મશાળા અમદાવાદવાળા હરકોર શેઠાણીએ બંધાવેલી છે, બીજી ધર્મશાળા મુર્શિદાબાદવાળા રાયબહાદુર લક્ષ્મીપતિસિંહજીએ બંધાવેલી છે અને બીજી નાની નાની જુદા જુદા ગૃહસ્થોની સખાવતથી બંધાવાયેલી છે. સેંકડો યાત્રાળુઓ એક સાથે ઉતરી શકે એમ છે. વાસણ–ગોદડાં વગેરે જે જોઈએ તે મળી શકે છે.

ધર્મશાળામાં આગળ જતાં આ તીર્થની પેઢી આવે છે. તેનો, આ ધર્મશાળા-ઓનો, બાજુમાં આવેલાં મંદિરોનો તથા ગિરિરાજ પર આવેલાં તમામ દર્શનીય સ્થા-નોનો વહીવટ અજીમગંજનિવાસી મહારાજા બહાદુરસિંહજી દૂધેડિયા કરે છે.

પાસે એક ઉમદા બગીચો છે. તેમાં તરેહ તરેહનાં સુગંધી પુષ્પો થાય છે અને તે રોજ દેવપૂજનમાં વપરાય છે.

તેની નજીકમાં જ અગિયાર મંદિરોનો એક મોટો સમૂહ છે, તે તીર્થાધિરાજની એક ટૂંક હોય એવો લાગે છે. તેમાં મુખ્યતા શ્રી શામળિયાજી પાર્શ્વનાથ મંદિરની છે.

આ મંદિર જગતશેઠે ઘણો ધનવ્યય કરીને બંધાવેલું છે. તેમાં લગભગ ત્રણ ફૂટ મોટી શ્રી શામળિયાજી પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ બિરાજે છે. તેની એક બાજુ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની તથા બીજી બાજુ શ્રી શીતલનાથ ભગવાનની શ્વેત પ્રતિમાઓ છે. આ ત્રણે પ્રતિમાઓ પર સં. ૧૮૭૭ થી માંડીને ૧૮૮૮ સુધીના લેખો છે. આ મંદિરની આરસની દીવાલોપર તીર્થના નકશાઓ તથા કમાનો પર વિવિધરંગી વેલબુટ્ટાઓ છે.

આ મંદિરની ડાબી બાજુએ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે, તે મુર્શિદાબાદની એક ભાગ્યવંત શ્રાવિકાએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિપર ૧૮૭૭માં શ્રી જિનહર્ષસૂરિદ્વારા પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે. ઉપરના માળે ચૌમુખ સુપાર્શ્વનાથજી બિરાજમાન છે.

ત્રીજું મંદિર શ્રી ચંદ્રપ્રભ સ્વામીનું છે. તે મુર્શિદાબાદનિવાસી બાબુ જશરૂપજી હરખચંદજી નવલખાએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિપર સં. ૧૮૮૮ માં ખરતરગચ્છીય શ્રી જિન-ચંદ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો લેખ છે.

ચોથું મંદિર શ્રી પાર્શ્વનાથજીનું છે, તે કલકત્તાનિવાસી ઝવેરી ભેરુદાનજીનું બંધાવેલું છે મૂર્તિપર સં. ૧૯૧૦ માં પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

પાંચમું મંદિર પણ શ્રી પાર્શ્વનાથજીનું છે, તે કાનપુરનિવાસી ભંડારી રૂગનાથ-પ્રસાદજીએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિપર સં. ૧૮૫૪માં પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે,

છઠ્ઠા મંદિરમાં વીશ જિનપતિઓની ચરણપાદુકા છે. આ મંદિર પાછળથી બંધાવેલું છે.

સાતમું મંદિર શ્રી ગોડીપાર્શ્વનાથજીનું છે, તે મિરજાપુરના ભાગ્યશાળી શ્રાવકે બંધાવેલું છે. તેમાં શ્રી ગોડીપાર્શ્વનાથજીની શ્વેત સુંદર પ્રતિમા બિરાજમાન છે. તેના પર સં. ૧૮૯૭ માં પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે. આ મંદિરના ઉપરના માળે શ્રી સંભવનાથ ભગવાન બિરાજમાન છે.

આઠમું મંદિર શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું છે, તે મિરજાપુરનિવાસી ઝવેરી ધનસુખદાસજીનું બંધાવેલું છે. તેમાં લગભગ અઢી હાથ ઊંચી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની શ્યામ મૂર્તિ બીરાજમાન છે. મૂર્તિ નીચે ૧૮૯૭ માં પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

નવમું મંદિર શ્રી સુપાર્શ્વનાથજીનું છે, તે બીકાનેરના શ્રાવકોએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિ નીચે સં. ૧૯૦૦ માં પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

દશમું મંદિર ગણધર શુભ સ્વામીનું છે. છે બાલુચર–મુર્શિદાબાદના શ્રાવકોએ બંધાવેલું છે. તેમાં શુભ ગણધરની લગભગ એક હાથ મોટી મૂર્તિ સાધુ સ્વરૂપમાં બિરાજમાન છે. તેની નીચે સં. ૧૮૫૫ માં શ્રી જિનહર્ષસૂરિ દ્વારા પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

અગિયારમું મંદિર શ્રી ગોડીપાર્શ્વનાથજીનું છે, તે મુર્શિદાબાદ નિવાસી બાબુ પ્રતાપસિંહજીએ બંધાવેલું છે. મૂર્તિ નીચે સં. ૧૮૮૮ માં શ્રી જિનચંદ્રસૂરિ દ્વારા પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

શ્વેતામ્બર કોઠીની બહાર દરવાજાના નાકે વિશાળ વટવૃક્ષની નીચે તીર્થરક્ષક ભોમિયાજીનું મંદિર છે. તેમાં તીર્થ એટલે પહાડના આકારની એક ભવ્ય આકૃતિ છે, તેજ ભોમિયાજી. તે તીર્થ તથા યાત્રિકોનું રક્ષણ કરવામાં જાગતી જ્યોત મનાય છે. અને તેથી યાત્રિકો અહીં આવતાં જ પ્રથમ તેમને વંદન કરે છે. વળી જ્યારે તેઓ ગિરિરાજની યાત્રાએ જાય છે, ત્યારે અહીં વંદન કરીને જ જાય છે કે જેથી તેમની યાત્રા સુખરૂપ થાય અને રસ્તામાં ભૂલા પડાય નહિ કે કોઈ જાતની હેરાનગતિ થાય નહિ. યાત્રા કરીને પાછા ફરતાં પણ યાત્રિકો તેમને વંદન કરે છે, તે એટલા માટે કે તેમની કૃપાથી યાત્રા સુખરૂપ થઇ. એ વાત નિશ્ચિત છે કે અહીં ભોમિયાજીની સ્થાપના થયા પછી આ તીર્થની મહત્તા વધી છે.

આ મંદિરો ઉપરાંત ગામ બહાર પણ એક મંદિર છે, જે રાજા દેઢીનું મંદિર કહેવાય છે. તેમાં શ્રી સુધર્મા સ્વામીની મૂર્તિ બિરાજમાન છે.

ધર્મશાળા બહાર પાછળની બાજુ દાદાજીની છબી છે.

શ્વેતામ્બર કોઠીની એક બાજુ દિગમ્બર વીસપંથી અને બીજી બાજુ દિગમ્બર તેરાપંથીની કોઠીઓ છે. તેમાં ધર્મશાળા તથા મંદિર છે. આ બંને કોઠીઓ શ્વેતામ્બરોએ આ સ્થાનનો વિકાસ કર્યા પછી પાછળથી નંખાયેલી છે.

મધુવનથી ગિરિરાજ પર જવાનો રસ્તો સીધો છે. અહીં અશક્ત, બિમાર વગેરે માટે જોઈએ તે પ્રકારની ડોળીઓ મળી રહે છે, પણ તેનો પ્રબંધ આગલા દિવસે કરી લેવો પડે છે ભાવો કોઠી તરફથી બાંધેલા છે, છતાં યાત્રાળુઓની ભીડ વખતે થોડા વધારે પૈસા આપવા પડે છે. નાનાં છોકરાંઓને તેડવા માટે મજૂર પણ મળે છે.

હાલમાં અહીં ભોજનશાળા ચાલે છે, એટલે યાત્રાળુઓને ખાવા–પીવાની સારી સગવડ રહે છે.

અહીંની સ્થાનિક પ્રજા ઘણી ગરીબ છે અને તે ધર્મશાળાના દ્વારે વિવિધ પ્રકારની મજૂરી કરવા ઊભી રહે છે. આમ છતાં યાત્રિકોએ તેને વસ્ત્ર વગેરેનું દાન કરવાની જરૂર છે.

ઈસરી

ઈસરીને પારસનાથ હીલ સ્ટેશન કહે છે. તે ઈ. આઇ. રેલ્વેનું એક નાનકડું સ્ટેશન છે, એટલે ત્યાં મેઇલ કે એકસપ્રેસ ગાડીઓ ઊભી રહેતી નથી. તેથી તે મારફત

પ્રવાસ કરનારાઓએ આગળના મોટાં સ્ટેશને ઉતરી અહીં પેસેન્જર ટ્રેન દ્વારા આવવાનું રહે છે.

સ્ટેશન સામે જ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની ધર્મશાળા છે. ત્યાં મૂનીમ અને બીજા માણસો રહે છે, તે શિખરજી પહાડની પૂરેપૂરી વ્યવસ્થા રાખે છે.

અહીંથી નીમીયાઘાટના રસ્તે શિખરજી ઉપર શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની ટૂંકે પહોંચી શકાય છે. પરંતુ યાત્રિકોને મધુવનમાં રહેલાં જિનમંદિરોનાં દર્શનનો લાભ મળે તથા બીજી પણ અનુકૂળતા રહે તે માટે તેમણે ત્યાંથી ૧૪ માઈલ બસનો પ્રવાસ કરીને મધુવનમાં આવી જવું ઉચિત છે.

[૬]

યાત્રા અંગે બે બોલ

યાત્રા—તીર્થયાત્રા એ જીવન સુધારવાની જડીબુટ્ટી છે, જીવનને ઉન્નત બનાવવાનો અદ્ભુત કીમિયો છે, જીવનને શુદ્ધ–નિર્મળ–પવિત્ર બનાવવાનો અનુપમ ઉપાય છે. તેથી જ સર્વ મહાપુરુષોએ તેની અગત્ય સ્વીકારી છે અને તેને ધાર્મિક પ્રવૃત્તિમાં અગત્યનું સ્થાન આપ્યું છે જૈન મહર્ષિઓનું તો સ્પષ્ટ ફરમાન છે કે શ્રદ્ધાસંપન્ન વિવેકશીલ ક્રિયા-વિભૂષિત શ્રાવકોએ વર્ષમાં એક વાર તો નાના–મોટા કોઈ પણ તીર્થની યાત્રા અવશ્ય કરવી.

તીર્થ એ તરવાનું સાધન છે. શબ્દની વ્યાખ્યા પણ એ જ અર્થનું સૂચન કરે છે. 'तीर्यतेऽनेनेति तीर्थम्।' એટલે અહીં આવનારે એવી જ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ કે જે સંસારસાગર તરવામાં ઉપયોગી થાય તાત્પર્ય કે દાન, શીલ, તપ અને ભાવનું યથા-શક્તિ આરાધન કરી લેવું એ તીર્થયાત્રિકનું ખાસ કર્તવ્ય છે. સાથે એ પણ યાદ રાખવું કે કદી ઉતારો જોઈએ તેવો ન મળે, સગવડમાં કંઈ ખામી હોય કે વાહન વગેરેનો પ્રબંધ સંતોષકારક ન થાય તો આકળા–ઉતાવળા થવું નહિ, પણ ખામોશી પકડવી અને જે છે તે જ ઠીક છે એમ માનીને સંતોષ ધારણ કરવો. ઈચ્છાપૂર્વક કષ્ટને સહન કરી લેવું એ 'કાયક્લેશ' નામનું એક પ્રકારનું તપ છે.× એ કદી પણ ભૂલવું નહિ વળી 'ઉતાવળા સો બાવરા, ધીરા સો ગંભીર;' એ ઉક્તિ પણ યાદ રાખવી. ધીરજ અને શાંતિથી જે કામ થાય છે, તે આકળા–કે ઉતાવળા થવાથી થતું નથી.

પાપનો—પાપકારી પ્રવૃત્તિનો તો અહીં પડછાયો પણ લઈ ન શકાય. કહ્યું છે કે—

अन्यस्थाने कृतं पापं, तीर्थस्थाने विनश्यति ।
तीर्थस्थाने कृतं पापं, वज्रलेपो भविष्यति ॥

× બાહ્ય તપના ૬ પ્રકારો છે : (૧) અનશન, (૨) ઉણોદરિકા, (૩) વૃત્તિસંક્ષેપ, (૪) રસત્યાગ, (૫) કાયક્લેશ અને (૬) સંલીનતા,

'અન્ય સ્થાને કરાયેલું પાપ તીર્થસ્થાનમાં નાશ પામે છે, જ્યારે તીર્થસ્થાનમાં કરેલું પાપ વજ્રલેપ જેવું બની જાય છે ' તાત્પર્ય કે પછી એ પાપમાંથી છુટવાનો કોઈ ઉપાય રહેતો નથી, એટલે તેનું ફળ અવશ્ય ભોગવવું પડે છે.

પાપ સ્થાનકો અઢાર છે, તેમાં પાંચ પાપો ઘણાં મોટાં છે, તેનો તો અહીં અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઈએ, અર્થાત્ કોઇ પ્રાણીની હિંસા કરવી નહિ, જૂઠું બોલવું નહિ. ચોરી કરવી નહિ, અબ્રહ્મનું સેવન કરવુંનહિ તથા પરિગ્રહમાં મૂર્ચ્છિત થવું નહિ. આ પાપો થવાનું મુખ્ય કારણ મોજશોખ છે, એટલે તેનાથી દૂર રહેવું જોઈએ. વળી કલહ–કંકાસ કર્મબંધનનું કારણ છે, એટલે કોઈ સાથે લડાઈ–ઝઘડો ન કરતાં સલુકાઈથી વર્તવું જોઈએ અને અહીં આવનાર સર્વે મારા સાધર્મિક બંધુઓ છે, એમ માનીને તેમની સાથે સ્નેહભર્યો વર્તાવ કરવો જોઈએ.

શ્રી હરિભદ્રસૂરિજીએ પંચાશકમાં તીર્થયાત્રાને લગતાં છ કર્તવ્યોનો નિર્દેશ કર્યો છે. તે અનુસાર યાત્રિકે તીર્થભૂમિમાં આવીને યથાશકિત દાન દેવું જોઈએ અને પ્રભુનો ભંડાર ભરવો જોઈએ. યથશક્તિ તપ કરવું જોઈએ, ઉચિત વેશભૂષા રાખવી જોઈએ (જેથી બીજા પર ખરાબ છાપ ન પડે) વાજિંત્રવાદન કરવું જોઇએ, સારગર્ભિત સ્તુતિ–સ્તોત્રો બોલવા જોઈએ અને હર્ષમાં આવીને પ્રભુ સમક્ષ નૃત્ય કરવું જોઈએ.

અન્યત્ર મન, વચન, કાયાની પવિત્રતા જાળવવાનો ખાસ ઉપદેશ છે.

બસ, આટલી સમજણ સાથે યાત્રિક ગિરિરાજની યાત્રા કરવા તત્પર બને. પરંતુ હજી અમારે મહત્ત્વની એક–બે વાત કહેવાની છે. યાત્રાની સફલતાનો ખરો આધાર શ્રદ્ધા અને ભાવોના ઉલ્લાસ પર છે. તેથી યાત્રિકે પોતાનાં દીલને શ્રદ્ધાથી ભરી દેવું જોઈએ. અને તેમાં ઉલ્લાસનો અતિરેક આણવો જોઈએ શ્રદ્ધા વિનાની યાત્રા એ શું યાત્રા છે? નહિ. નહિ, એ તો એક પ્રકારનું પરિભ્રમણ જ છે, ત્યારે ઉલ્લાસ વિનાની યાત્રને યાત્રા કહેશો ખરા? અમે તો તેને એક પ્રકારનો ફોગટ પરિશ્રમ જ ગણીએ છીએ.

દિલમાં શ્રદ્ધા હોય, ઉલ્લાસ હોય, તો ગિરિરાજનું કઠિન આરોહણ પણ મનમાં ખેદ ઉપજાવતું નથી કે વિષાદનો અનુભવ થવા દેતું નથી. બધો સમય આનંદ આવે છે અને તેમાંથી અનેક પ્રકરના શુભ વિચારોનો–ભાવોનો જન્મ થાય છે. આ વસ્તુ મનોમાલિન્ય દૂર કરે છે. કુસંસ્કારોને હઠાવી દે છે અને પવિત્રતાનો પ્રવાહ વહેતો કરે છે.

શિખરજીની યાત્રા કારતક સુદિ ૧૫ થી ફાગણ સુદિ ૧૫ સુધીમાં વિશેષ પ્રમાણમાં થાય છે. ત્યાર પછી યાત્રાળુઓનું પ્રમાણ ઘટે છે. વિદ્યાસાગર ન્યાયરત્ન શ્રી શાંતિવિજયજી મહારાજે જૈન તીર્થ ગાઈડમાં જણાવ્યું છે કે 'ઘણા લોક એ વાતનો વિચાર કરે છે કે શિખરજીના પહાડમાં હરડાં, બહેડાં, આંબળા, ભીલામા, (તથા) વછનાગ વગેરે

એવી ઝેરી જડીબુટ્ટીઓ છે કે જેની અસર વૈશાખ-જયેષ્ઠ માસમાં અહીંના પાણી પર આવી જાય છે અને તેથી યાત્રીલોક બિમાર પડી જાય છે. પરંતુ આ વિચાર ખોટો છે. અમે કેટલીયે વાર ગરમીના દિવસોમાં અહીં આવી ચૂકયા છીએ ખાસ મધુવનમાં તો મીઠાં પાણીના ઘણા કૂવા છે, તેથી યાત્રીઓને કોઈ જાતની તકલીફ પડતી નથી. પહાડી ઝરણાંનું પાણી પીવાની કોઈ જરૂર પણ નથી. જો પાણીની અસર આવા જ પ્રકારની હોય તો યાત્રીઓ અહીં દરેક વખતે આવ્યા કેમ કરે ? સામાન્ય લોકોના કહેવાથી દોરવાઈ જવાની જરૂર નથી.

રૂના વ્યાપારવાળાઓને કારતક-માગશરમાં ફુરસદ હોતી નથી. ચોમાસામાં વરસાદનું કારણ હોય છે અને ગરમીમાં પાણી બગડી જાય છે. તો બતલાવો કે તીર્થયાત્રાએ કયારે જશો ? પુત્ર-પુત્રીના વિવાહ અને જાનમાં વૈશાખ-જેઠમાં પણ જાઓ છો, કોઈ બહાનું બતાવતા નથી અને તીર્થયાત્રામાં આવાં બહાનાં સામે આવે છે. પરંતુ આ બધી ફીઝુલ વાતો છે. જયારે દિલ માને ત્યારે યાત્રા કરો અને કોઈ જાતનો ભય રાખો નહિ.'

સ્પેશ્યલ ટ્રેનો દ્વારા આ પ્રદેશની યાત્રા કરવા આવનાર કાર્તિકી પૂર્ણિમાના દીવસે કલકત્તાના સુપ્રસિદ્ધ ભવ્ય વરઘોડાનાં દર્શન કરીને સીધા અહીં આવવાનું પસંદ કરે છે, તેથી એ સમયે અહીં યાત્રાળુઓની ભારે ભીડ રહે છે. ત્યારપછી એ ભીડ ક્રમે ક્રમે ઓછી થાય છે. વળી પોષ દશમી એટલે પોષ વદી ૧૦ (ગુજરાતી માગસર વદી ૧૦) આવતાં યાત્રાળુઓની સંખ્યા વધે છે, કારણ કે તે દીવસે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું જન્મ-કલ્યાણક છે અને અહીં મોટો મેળો ભરાય છે.

યાત્રાના આ સમય દરમીયાન અહીં ઠંડી સારા પ્રમાણમાં હોય છે. ખાસ કરીને પ્રાતઃકાળના અગીયાર વાગ્યા સુધી તે વધારે હોય છે, એ વખતે સમીપવર્તી વૃક્ષઘટાઓમાંથી શીતળ પવનની લહરીઓ જોરદાર વહેતી હોય છે તથા ગિરિરાજ પરની માટી અને કાંકરા ઠંડા હિમ જેવા બની જાય છે, તેથી યાત્રાળુઓને માટે ઉચિત છે કે તેમણે શરીરે ગરમ કપડાં અને પગમાં કંતાનના જોડા પહેરવા તથા ઊંચી-નીચી ભૂમિમાં ટેકો લઈ શકાય, અને ચડવાનું સુલભ બને તે માટે પોતાની પાસે લાકડી રાખવી.

ગિરિરાજની યાત્રામાં છ માઈલનો ચઢાવ, છ માઈલની પ્રદક્ષિણા અને છ માઈલનો ઉતાર એમ કુલ ૧૮ માઈલ ચાલવાનું હોય છે, પણ માનસિક ઉત્સાહ તથા આસપાસનાં રમણીય દશ્યોને લીધે તેનો વિશેષ પરિશ્રમ જણાતો નથી, આથી સારી તંદુરસ્તીવાળા કોઈપણ સ્ત્રી-પુરુષ તેની યાત્રા સારી રીતે કરી શકે છે. જેમની શક્તિ કે તૈયારી આ પ્રકારની ન હોય, તેમને માટે ડોળીઓ તૈયાર છે.

[૭]

આરોહણ

કેટલાક પર્વતો પર પ્રાતઃકાળમાં વહેલાં ચડી શકાતું નથી, કારણ કે તે વખતે હિંસક પશુઓ ભેટી જવાનો ભય રહે છે, પાવાગઢના પર્વત પર ખૂબ વહેલાં ચડતાં અમને વાઘનો ભેટો થયો હતો અને દેવગુરુ-કૃપાએ જ તેનાં આક્રમણમાંથી બચ્યા હતા. પરંતુ આ ગિરિરાજ પર પ્રાતઃકાળમાં વહેલાં ચડવાનું જ શરૂ થાય છે, કારણ કે રસ્તામાં હિંસક પશુઓ ભેટી જવાનો બિલકુલ ભય નથી.

ભોમિયાજીનાં મંદિરથી થોડે દૂર જતાં જ ગિરિરાજનું આરોહણ શરૂ થાય છે. અહીં આરોહણ અંગે બે શબ્દો લખીએ તો અનુચિત નહિ લેખાય.

આરોહણ એટલે ઊંચે ચડવાની ક્રિયા ઊંચે ચડવું એટલે નીચી ભૂમિકાઓને છોડી ઉપરની ભૂમિકાએ આવવું. વ્યવહાર અને પરમાર્થ ઉભયમાં આ ક્રિયાનું ઘણું મહત્ત્વ છે. સામાન્ય સ્થિતિનો મનુષ્ય આગળ વધે અને લક્ષ્મી તથા પ્રતિષ્ઠાની પ્રાપ્તિ કરે તો વ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ એ ઊંચો ચડયો ગણાય છે અને મિથ્યાત્વી સમકિતી બને, વિરતિવંત બને તથા કષાયોને ક્રમશઃ જિતતો જાય તો પરમાર્થદૃષ્ટિએ એ ઊંચો ચડયો ગણાય છે. ચૌદ ગુણસ્થાનકનો સમસ્તક્રમ આ દૃષ્ટિએ જ યોજાયેલો છે અને તીર્થયાત્રામાં તે પુનઃ પુનઃ દૃષ્ટિ સમક્ષ રાખવાનો છે.

આરોહણમાં ઉત્થાન અને ઊર્ધ્વગમનનો સંકેત પણ રહેલો છે. જે ઉઠતો નથી કે ઉઠીને કામે લાગતો નથી, તે ઊર્ધ્વગમન કરી શકતો નથી. વળી કામે વળગ્યા પછી પણ જે પોતાનાં શારીરિકકાયિક બળને તેમાં રેડતો નથી તથા તે અંગે માનસિક ઉત્સાહ દાખવતો નથી, તેનું ઊર્ધ્વગમન થતું નથી. છેવટે માર્ગમાં આવતાં વિઘ્નોનો જય કરવા માટે પરાક્રમ પણ પૂરેપૂરું દર્શાવવું પડે છે અને તો જ ઊર્ધ્વગમનની આખરી મંજિલે પહોંચી શકાય છે. સર્વ જિનેશ્વરોએ આ વાત સ્વમુખે કહી છે અને તેમાં જૈનધર્મની મૂળ ચાવી સમાયેલી છે.

ઉપર ચડવા માટે સાંકડી પણ સુંદર સડક બાંધેલી છે, પરંતુ ગતિમાન ભુજંગની જેમ તે વાંકાચૂંકા વળાંકો લે છે અને લગભગ બે માઈલ સુધી આ પ્રકારે ચાલ્યા પછી તે યાત્રિકોને ગંધર્વનાળા આગળ લઈ આવે છે. આ નામની પાછળ શું રહસ્ય છૂપાયેલું છે, તે અમે જાણી શકયા નથી, પણ આવા રમણીય તીર્થસ્થાનમાં ગાંધર્વ અને કિન્નરોનું આવવું સહજ છે. વૃક્ષ ઘટાઓ, નદીઓ, નિર્ઝરો તેમને ખૂબ ગમે છે, એટલે તેઓ આ નિર્ઝર–નાળાને કિનારે બેસી પોતાનું દિવ્ય સંગીત છેડતા હશે અને જિનવરોનાં ચરણને જુહારી પોતાનાં સ્થાને સીધાવતા હશે.

અહીં શ્વેતામ્બર ધર્મશાળા છે, એટલે વિશ્રાંતિની ઇચ્છાવાળા યાત્રિકો થોડી વિશ્રાંતિ લઈ શકે છે. આ ધર્મશાળામાં ઉકાળેલું પાણી તૈયાર રહે છે. તથા યાત્રા કરીને પાછા ફરનાર દરેક યાત્રાળુને ભાતું આપવાની વ્યવસ્થા છે, આથી તે ભાતાં તળેટી તરીકે પણ ઓળખાય છે. યાત્રિક સંઘો અહીં ચા-પાણીની વ્યવસ્થા રાખવા ઇચ્છે તો રાખી શકે છે અને વળતી વખતે થોડા સ્વયંસેવકોને રોકી કોઈ પણ યાત્રાળુ પાછળ રહી ગયો હોય તો તેને સાથે લઈ આવવાની પોતાની ફરજ અદા કરી શકે છે.

કેટલાક સાધુ-મુનિવરો સાંજે મધુવનથી નીકળી રાત્રિ અહીં ગાળે છે અને પ્રાતઃ કાળમાં પાંચ-સાડા પાંચના સુમારે આરોહણની શરૂઆત કરે છે.

ગંધર્વનાળાનું પાણી વખણાય છે. તે મીઠું અને પાચક છે. ગરમીના દિવસોમાં રાત્રિના સમયે હિંસક પશુઓ પાણી પીવા આવે છે, પણ પાણી પીઈને તેઓ પોતાના માર્ગે ચાલ્યા જાય છે. મનુષ્યોને જેમ તેમના તરફનો ભય લાગે છે, તેમ તેમને પણ મનુષ્યો તરફનો ભય લાગે છે, ખાસ કરીને માણસોની અવરજવર વધુ થવા લાગે ત્યારે તેઓ ખૂબ ચેતતા રહે છે.

અહીંથી કઠિન આરોહણનો આરંભ થાય છે અને યાત્રિકનાં શારીરિક તથા માનસિક ખમીરની કસોટી થવા લાગે છે; જેઓ શરીર અને મનથી ખડતલ છે, તેઓ આ આરોહણ હોંશે હોંશે કરે છે અને આગળ વધવા માંડે છે, પણ જેઓ સુખશીલિયા છે અને દરેક અવસ્થામાં સગવડ-સરલતા-સુખની અપેક્ષા રાખનારા છે, તેઓ 'ઓય બાપલિયા!' કહીને ઊભા રહી જાય છે અને આગળ કેમ વધવું? એની મુંઝવણમાં પડે છે એ વખતે નિકટવર્તી કઠિન ખડકો આ પોપલા મનુષ્યોને એમ કહેતાં સંભળાય છે કે 'ઓ મહાનુભાવો! આમ ઊભા કેમ રહી ગયા? હજી પંથ લાંબો છે, માટે ચાલવા માંડો. ચાલતાં ચાલતાં જ પંથ કપાય છે. તમારાં પ્રિય-પ્યારાં-વહાલાં' શરીરને થોડું કષ્ટ તો પડશે જ, પણ તે તમારે આનંદથી ભોગવી લેવું જોઈએ. અમે ઠંડી અને ગરમીનાં ભારે આક્રમણો સહન કરીએ છીએ, વળી વરસાદ અને 'વાવાઝોડાનાં સખ્ત માર સહન કરીએ છીએ, તો જ આ ઉન્નતિ સ્થાને ટકી શક્યા છીએ. તમે અમારાં જીવનનો આ બોધપાઠ કેમ ગ્રહણ ન કરો?' આ શબ્દો સાંભળતાં જ એ યાત્રિકો આગળ વધવા માંડે છે.

થોડું આગળ વધતાં સામે બે માર્ગો આવે છે. તેમાં ડાબાહાથ તરફનો માર્ગ શ્રી ગૌતમ ગણધરની દહેરી આગળ થઈ જલમંદિર પહોંચાડે છે અને જમણા હાથનો માર્ગ ડાક બંગલા આગળ થઈ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ટૂંકે પહોંચાડે છે. આ બંને માર્ગો લંબાઈ અને કઠિનાઈમાં સરખા છે, છતાં જતી વખતે જળમંદિરનો માર્ગ ગ્રહણ

કરવો અને વળતી વખતે ડાક બંગલાવાળા માર્ગને પસંદગી આપવી, તે વધારે અનુકૂળ ગણાય છે.

જળમંદિરના માર્ગે આગળ વધતાં અર્ધા માઈલ ઉપર ખળખળ અવાજથી મધુર સંગીત સંભળાવતું સીતાનાળું આવે છે. તે સદીઓથી, અરે! યુગોથી આજ પ્રમાણે સંગીત મસ્ત છે. તે શેનાં ગીતો ગાતું હશે? તેમાં શું કહેતું હશે? અમને તો લાગે છે કે જેમણે ભોગમાર્ગનો ત્યાગ કરી યોગમાર્ગનો સ્વીકાર કર્યો અને ધર્મ તથા શુકલ ધ્યાનની સિદ્ધિ કરી એવા અલબેલા યોગિરાજોનાં ગીત ગાતું હશે અને કહેતું હશે કે 'હે મહાપુરુષો! તમારું જીવ્યું ધન્ય છે. સુવર્ણમય યાત્રાનું ભેદી મુખ તમે ઉઘાડયું અને તેમાંનું મહાસત્ય તમે પામ્યા. તમારું જીવન જ્યોતિર્મય બન્યું અમૃતમય બન્યું અને તે લાખો-ક્રોડો આત્માઓને દિવ્યપંથનિદર્શક નીવડયું. તમારી યશોગાથા અમર રહો, અમર રહો.'

સુજ્ઞ યાત્રિકો અહીંથી આગળ વધતાં સ્તુતિઓ રટે છે, સ્તવનો બોલે છે, પ્રાર્થના-પદો યાદ કરે છે અને ધાર્મિક સુભાષિતોને સ્મૃતિપટ પર લાવી તેનું રહસ્ય વિચારે છે. જેમને જપનું મહત્ત્વ સમજાયું છે, તેઓ તો કંઠગતા મધ્યમાં વાણીથી 'ॐ ह्रीँ श्री अर्हं नमः' એ મંત્રનો જાપ કર્યા કરે છે, જેથી તેમનું મન બહિર્વૃત્તિઓથી વિરામ પામી અંતર્વૃત્તિમાં લીન થાય છે અને અલૌકિક આનંદનો અનુભવ કરે છે. જો આ અનુપમ ગિરિરાજનું આરોહણ કરતાં મનને ભમતું રાખ્યું અને ગપસપ કે વિકથામાં પરોવ્યું તો સમજવું કે હજી ઘણું ભવભ્રમણ બાકી છે, હજી જન્મ-જરા-મરણની ઉપાધિ વારંવાર ભોગવવાની છે.

આગળ વધતાં ચઢાણ આકરું આવે છે. તેને સરળ બનાવવા માટે પાંચસો જેટલાં પગથિયાં બાંધેલાં છે. અહીં 'ડુંગર ચડવા દોહિલા' વગેરે પંક્તિઓ યાદ આવી જાય છે તથા શ્રી શત્રુંજય ગિરિરાજ પર આવેલો 'હિંગળાજનો હડો' સ્મૃતિ પટ પર ખડો થઈ જાય છે.

આ કઠિનતર ચઢાણનો અંત આવતાં જ ચક્ષુ સમક્ષ અનેરું દૃશ્ય ખડું થાય છે. બંને બાજુ પવિત્ર દર્શનીય સ્થાનો અહીં તહીં રહેલાં નજરે પડે છે અને તે હૃદયને આનંદ તથા ઉલ્લાસથી ભરી દે છે. આ વખતે પં. દયારુચિકૃત સમ્મેતશિખરરાસની નિમ્ન પંક્તિઓ યાદ આવી જાય છે.

રવિ સહુ ગ્રહગણમાં વડો રે લાલ, તારા ગણ ચંદ રે;
મંત્ર માંહે નવપદ વડો રે લાલ, મૂલ નવકાર આણંદ રે.
ગિરિ સહુમેં મેરુ વડો રે લાલ, સહુ નરપતિમાં રામ રે;
ચઉ ગતિમાં સિદ્ધિગતિ વડી રે લાલ, સિરે સહુ હંસ પંખી માંહિ રે.

તિમ સહુ તીરથમાં સિરે રે લાલ, તીરથ સમેત ગિરિંદ રે;
ભેટો એ તીરથ ભાવસું રે લાલ, જિમ પામો ભવિ સુખકંદરે.

[૮]

દર્શનીય સ્થાનો

મહા મહિમાશાળી આ ક્ષેત્રમાં હાલ ૩૧ સ્થાનોની યાત્રા છે. તેમાંનાં ૩૦ સ્થાનોમાં તો માત્ર ચરણ પાદુકાઓ જ છે, જ્યારે એક સ્થાનમાં મનોહર મૂર્તિઓવાળું સુંદર મંદિર છે.

'અહીં મંદિરો આટલાં ઓછાં કેમ? આ ગિરિરાજનો મહિમા જોતાં તો અહીં ભવ્ય મંદિરોની હારમાળા રચાવી જોઈએ.' આવો પ્રશ્ન કોઈ પણ ભાવુક હૃદયને ઉઠવો સહજ છે. તેનો ઉત્તર એ છે કે 'અહીં પ્રકૃતિ ઘણી વાર પ્રચંડ બને છે અને વરસાદ, વાયુ તથા વીજળીનાં ભારે તોફાનો મોકલે છે, એટલે અહીં વિશેષ મંદિરો નહિ બાંધવાનો અનુભવી શિલ્પીઓનો અભિપ્રાય હશે અને તેથી જ અહીં વિશેષ મંદિરો નહિ બંધાયાં હોય. હજી થોડા વર્ષો પહેલાં જ અહીં દહેરી-છત્રીઓ વગેરેનું જે બાંધકામ થયું, તેવી આજની હાલત જોવાથી આ વસ્તુની વધારે પ્રતીતિ થાય તેમ છે.

આ કારણથી અહીં માત્ર સ્તૂપો જ બંધાયાં અને તેનાં પર ચરણપાદુકાઓની સ્થાપના કરવામાં આવી. વૃન્દારુવૃત્તિમાં 'जिनायतनमालोच्य' એવો પાઠ આવે છે, એટલે અહીં જિનસંદિર જરૂર હશે, પણ વિશેષ નહિ હોય એ નિશ્ચિત છે. જો અહીં વિશેષ મંદિરો હોત તો તીર્થમાળા વગેરેમાં તેનું વિસ્તારથી વર્ણન હોત કે છેવટે નોંધ હોત. બીજી બાજુ કવિ હંસસોમજી સ્પષ્ટ કહે છે કે–

વીસ થૂભ પ્રતે કંઈ વંદુ પાળરાસિક નિકંદુ
છેદું મોહનું માન તું જય જય છેદું૦

એટલે પ્રથમ અહીં વીશ સ્તૂપોની જ યાત્રા હશે. વળી કવિ ઋષભદાસ 'સમ્મેતશિખર તીરથ વડું, જ્યાં વીશે જિન પાય' એ શબ્દોથી અહીં વીશ જિનવરોની ચરણ પાદુકાઓ હોવાનું સૂચન કરે છે, એટલે સ્તૂપનાં સ્થાને ચરણપાદુકાઓની સ્થાપના થઈ હશે.' અન્ય તીર્થવર્ણનોમાં પણ આ જાતની નોંધ છે.

જગતશેઠ ખુશાલચંદના સમયમાં અને ત્યાર પછી આમાંની કેટલીક ચરણપાદુકાઓ પર દહેરી–દહેરાં થયેલી છે, તો કેટલીક ચરણપાદુકાઓ હજી સુધી ગગનમંડળ નીચે બિલકુલ ખુલ્લી હવામાં રહેલી છે.×

× આ અને હવે પછીના વર્ણનમાં કરવામાં આવતી સ્થિતિ પૂ. સાધ્વી શ્રી રંજનશ્રીજી મહારાજે આ તીર્થનો છેલ્લો ઉદ્ધાર કરાવ્યો, તે પહેલાંની સમજવી.

દર્શનીય સ્થાનોમાં કેટલાંક નજીક છે, તો કેટલાક થોડાં દૂર પણ છે કેટલાંક સમતલ ભૂમિ પર છે તો કેટલાંક ટેકરીઓ પર આવેલાં છે. શ્રી ચંદ્રપ્રભસ્વામીની ટૂંક અને શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની ટૂંક વધારે દૂર, છેક છેડે આવેલી છે અને તે સામસામી દિશામાં એટલે પૂર્વ–પશ્ચિમ વ્યવસ્થિત છે.

દર્શનની શરૂઆત શ્રી ગૌતમસ્વામીની ટૂંકથી કરી ક્રમશઃ ડાબી બાજુએ આગળ વધીએ તો ગણના આ રીતે થાય છેઃ

૧. શ્રી ગૌતમસ્વામીની ટૂંક

અહીં નાની દહેરીમાં ચોવીશ તીર્થંકરો તથા દશ ગણધરની ચરણપાદુકાઓ છે. તેમાં શ્રી ગૌતમસ્વામીની પાદુકા શ્યામવર્ણી છે આ ચરણપાદુકાઓની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૯૪૨ માં ખરતરગચ્છીય શ્રી હિતવલ્લભમુનિના હાથે થયેલી છે. દહેરીની બાજુમાં નાની ધર્મશાળા છે, પણ તે ઘણી જીર્ણ હાલતમાં છે. આસપાસ ઘણી જગા છે, એટલે આ ધર્મશાળાને વિશાળ બનાવવી હોય તો બની શકે એમ છે.

શ્રી ગૌતમસ્વામી એટલે ચરમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીર પરમાત્માના પ્રથમ ગણધર. તેઓ લબ્ધિના ભંડાર હતા, તેમના અંગૂઠે અમૃત વસતું હતું અને તેમનું સ્મરણ માત્ર પણ મનોવાંછિત વસ્તુની સિદ્ધિ કરનારૂં નીવડતું હતું. આ મહા ઋષિનું નિર્વાણ તો રાજગૃહી નગરીની પાસે આવેલ વૈભારગિરિ ઉપર થયેલું છે, પણ અહીં સર્વ યાત્રિકોને લાભ મળે તે માટે તેમની ચરણપાદુકાની સ્થાપના કરેલી છે. કદાચ આ ચરણપાદુકા પહેલી હશે અને બાકીની ચરણપાદુકાઓ પછી સ્થપાયેલી હશે, એટલે આ સ્થાન શ્રી ગૌતમસ્વામીની ટૂંક તરીકે ઓળખાય છે.

૨ શ્રી કુંથુનાથ ભગવાનની ટૂંક

અહીં નાની દહેરીમાં સત્તરમા તીર્થંકર શ્રી કુંથુનાથ ભગવાનની શ્યામવર્ણી ચરણપાદુકા છે. તેના પર વિ. સં. ૧૮૨૫ માં વીરાણી ગોત્રીય તપાગચ્છીય શ્રી ખુશાલ ચંદે (જગતશેઠ ખુશાલચંદે) પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો લેખ છે, તે આ પ્રમાણે : 'संवत् १८२५ माघशुक्ल ३ गुरौ विराणीगोत्रीय शाह खुशालचंद्रेण श्री कुंथुनाथ चरण-पादुका कारापिता प्रतिष्ठिता च तपागच्छे श्री रस्तु ।'

આ દહેરીનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં કચ્છના સુપ્રસિદ્ધ શેઠ કેશવજી નાયકે કરાવ્યો હતો. એ વખતે પ્રતિષ્ઠાપક વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી જિનશાન્તિસાગર-સૂરિજી હતા.

૩ શ્રી ઋષભાનન શાશ્વતજિનની ટૂંક

આ ટૂંક વિ. સં. ૧૯૨૫ પછી બનેલી છે અને તેની પ્રતિષ્ઠા વિ સં. ૧૯૪૨ થી

૧૯૪૯ સુધીમાં થએલી છે. તેમાં શાશ્વત જિન શ્રી ઋષભાનનની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. ઉપર દહેરી નથી.

૪ શ્રી ચંદ્રાનન શાશ્વતજિનની ટૂંક

આ ટૂંક ઉપરની ટૂંક સાથે જ બંધાયેલી છે અને તેનો પ્રતિષ્ઠા વિધિ પણ સાથે જ થયેલો છે. અહીં દહેરી નથી. આઠ ફૂટના ચોરા ઉપર શ્વેત ચરણપાદુકા છે.

૫ શ્રી નમિનાથ ભગવાનની ટૂંક

અહીં નાની દહેરીમાં એકવીશમા તીર્થંકર શ્રી નમિનાથ ભગવાનની શ્યામ ચરણ-પાદુકા છે. તે વિ. સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદે સ્થાપિત કરેલી છે. સં. ૧૯૩૧ માં (અમદાવાદનિવાસી) શેઠ ઉમાભાઈ હઠીસિંહે જીર્ણોદ્ધાર કરાવેલો છે. અને પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

૬ શ્રી અરનાથ ભગવાનની ટૂંક

અહીં અઢારમા તીર્થંકર શ્રી અરનાથ ભગવાનની શ્યામ પાદુકા છે. તેની સ્થાપના તથા જીર્ણોદ્ધાર ઉપર મુજબ જ થયેલ છે.

૭ શ્રી મલ્લિનાથ ભગવાનની ટૂંક

અહીં વિશાળ ઓટલાપર બંધાયેલી નાની દહેરીમાં ઓગણીસમા તીર્થંકર શ્રી મલ્લિનાથ ભગવાનની શ્યામપાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્ર દ્વારા થયેલી છે તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ભગુભાઈ પ્રેમચંદે કરાવેલો છે અને પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

૮ શ્રી શ્રેયાંસનાથ ભગવાનની ટૂંક

અહીં વિશાળ ચોરા પર અગિયારમા તીર્થંકર શ્રી શ્રેયાંસનાથ ભગવાનની શ્યામ-પાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્ર દ્વારા થયેલી છે. જીર્ણોદ્ધાર ગુજરાતી શ્રી સંઘે કરાવેલો છે અને પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિ-જીના હાથે થયેલી છે.

૯ શ્રી સુવિધિનાથ ભગવાનની ટૂંક

ટેકરી ઉપર શિખરબંધી દહેરાસરમાં નવમા તીર્થંકર શ્રી સુવિધિનાથ ભગવાનની શ્વેત પાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્ર દ્વારા થયેલ છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ઉમાભાઈ હઠીસિંહે કરાવેલો છે પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

૧૦ શ્રી પદ્મપ્રભ સ્વામીની ટૂંક

અહીં વિશાળ ચોરા ઉપર આરસની દહેરીમાં છઠ્ઠા તીર્થંકર શ્રી પદ્મપ્રભ સ્વામીની શ્યામ પાદુકા છે. તેની પ્રતિષ્ઠા ૧૯૪૯ માં તપાગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી વિજયરાજસૂરિએ કરાવ્યાનો લેખ છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર બે વખત થયેલો છે આ ટૂંકની ઉત્તર તરફ ખીણ છે. આસપાસ ખાસ જગા નથી.

૧૧ શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામીની ટૂંક

અહીં ચૂના-ચક્કીના ચોરા ઉપર એક નાની દહેરીમાં વીશમા તીર્થંકર શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામીની શ્યામ પાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્ર દ્વારા થયેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ભગુભાઇ પ્રેમચંદે કરાવેલો છે અને પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

અહીં નજીકમાં શ્રી જિનકુશલ દાદાનાં પગલાં છે.

૧૨ શ્રી ચંદ્રપ્રભ સ્વામીની ટૂંક

આ ટૂંક ઊંચી ટેકરી પર આવેલી છે. તેનો ચઢાવ કઠિન છે. ઉપર ચડતાં એમ લાગે છે કે જાણે ગગનમાં વિચરી રહ્યા છીએ. અહીંથી ગિરિરાજની તમામ રોનક નજરે પડે છે. ચૂના-ચક્કીના એક વિશાળ ચોરા પર તદ્દન ખુલ્લામાં આઠમા તીર્થંકર શ્રી ચંદ્રપ્રભ સ્વામીની શ્યામ પાદુકા છે. આ પાદુકાની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદે કરાવી હતી. ત્યાર પછી બે ત્રણ વાર જીર્ણોદ્ધાર થયેલો છે. સં. ૧૮૯૪ માં ખરતરગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી જિનચંદ્રસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરાવેલી છે.

અહીં એક મોટી ગુફા આવેલી છે, તે ગિરિરાજ પરની બધી ગુફાઓમાં શ્રેષ્ઠ છે અને ધ્યાન ધરવા માટે ઘણી અનુકૂળ છે.

આ ટૂંક ઉપર પાછલી બાજુથી સીધા ઉપર ચડવાનો માર્ગ છે, પણ હાલ તેનો ઉપયોગ થતો નથી. જળમંદિરથી આ ટૂંકનું અંતર લગભગ ૨ માઇલનું છે

૧૩ શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની ટૂંક

ટેકરી ઉપર ૧૦ ફૂટ ઊંચા ગોળ ચોરા ઉપર ખુલ્લા આકાશમાં પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની ચરણપાદુકા છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૪૯ માં રાયબહાદુર ધનપતિસિંહજીએ કરાવ્યાનો લેખ છે. એની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છીય શ્રી વિજયરાજસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

શ્રી આદીશ્વર ભગવાનનું નિર્વાણ તો પ્રથમ જણાવી ગયા મુજબ શ્રી અષ્ટાપદજી મહાતીર્થ પર થયેલું છે, પરંતુ અહીં પણ તેની યાત્રાનો સહુને લાભ મળે તે માટે આ ચરણપાદુકા સ્થાપવામાં આવેલી છે.

અહીં વીજળી પડવાથી બે–ત્રણ વાર જીર્ણોદ્ધાર કરાવવો પડ્યો છે. પશ્ચિમ તરફ પર્વતની ખીણ છે.

૧૪ શ્રી અનંતનાથ ભગવાનની ટૂંક

એક ટેકરી પર ચોરસ ઓટા ઉપર ખુલ્લી જગામાં ચૌદમા તીર્થંકર શ્રી અનંતનાથ ભગવાનની શ્યામ પાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫માં શાહ ખુશાલચંદ દ્વારા થયેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં થયેલો છે. પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૧૫ શ્રી શીતલનાથ ભગવાનની ટૂંક

અહીંનો ચઢાવ કઠિન છે. ટેકરી ઉપર વિશાળ ઓટા ઉપર બિલકુલ ખુલ્લામાં દશમા તીર્થંકર શ્રી શીતલનાથ ભગવાનની ચરણપાદુકા છે. તેની સ્થાપના–પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદે કરાવી હતી. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં ગુજરાતી સંઘે કરાવેલો છે એ વખતે તેની પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાંતિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૧૬ શ્રી સંભવનાથ ભગવાનની ટૂંક

ચૂના–ચક્કીના વિશાળ ઓટા પર આરસની શિખર બંધ દહેરીમાં ત્રીજા તીર્થંકર શ્રી સંભવનાથ ભગવાનની શ્વેત ખંડિત પાદુકા છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદે કરાવેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં વિજયગચ્છીય શ્રી વિજયશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલો છે

૧૭ શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીની ટૂંક

ગોળ ચોરા ઉપર નાની આરસની દહેરી છે તેમાં બારમા તીર્થંકર શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીની ચરણપાદુકા છે. તેના પર લખ્યું છે કે સં. ૧૯૨૪ ફાગણ વદિ પાંચમને બુધવારના રોજ તીર્થંકર વાસુપૂજ્ય સ્વામીનાં પંચકલ્યાણકનો અહી ચરણન્યાસ કરવામાં આવ્યો અને મુર્શિદાબાદવાસી દુગડગોત્રીય પ્રતાપસિંહ ભાર્યા મહેતાબકુંવર જ્યેષ્ઠ સુત લક્ષ્મીપતિસિંહ કનિષ્ઠ ભ્રાતા ધનપતિસિંહજીએ આનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. આ પ્રતિષ્ઠા ખરતરગચ્છીય શ્રી જિનહંસસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીનાં પંચકલ્યાણક તો ચંપાપુરીમાં થયેલાં છે, પણ અહીં યાત્રિકોના લાભાર્થે તેની સ્થાપના છે.

૧૮ શ્રી અભિનંદનસ્વામીની ટૂંક

વિશાળ ઓટા ઉપર આરસની દહેરીમાં ચોથા તીર્થંકર શ્રી અભિનંદન સ્વામીની ચરણપાદુકા છે. તેના પર શ્રીસંઘે ૧૯૩૩માં જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાનો લેખ છે. તેની પ્રતિષ્ઠા

વિજયગચ્છીય શ્રી જિનશાન્તસૂરિજીએ કરાવેલી છે. વેદિકા નીચે એક તરફની દિવાલમાં કચ્છ–માંડવી નિવાસી શ્રીમાલી વંશીય શાહ શામજી પદમશીએ સં. ૧૯૪૨ માં જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાનો લેખ છે.

૧૯ જલમંદિર

આટલાં સ્થાનોનાં દર્શન કરીને શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીની ટૂંક આગળ આવી થોડું નીચે ઉતરીએ કે દેવવિમાન સદૃશ ભવ્ય જિનાલયનાં દર્શન થાય છે. તેનું જ નામ જલમંદિર, તેનું જ નામ શ્રી શામળિયાપાર્શ્વનાથજીનું મંદિર અને તેનું જ નામ ઘુરમટનું મંદિર. ગિરિરાજ પરનાં દર્શનીય સ્થાનોમાં જલનાં કુંડ માત્ર આ સ્થાનની પાસે છે. તેથી તેને જલમંદિર કહેવામાં આવે છે અને આ મંદિરમાં મૂળનાયક શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથજી છે, એટલે તેને શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથજીનું મંદિર કહેવામાં આવે છે. ઘુરમટનું મંદિર કેમ કહેવાય છે, તે હજી જાણવાનું બાકી રહે છે.

આ ભવ્ય મંદિર જગતશેઠ ખુશાલચંદે બંધાવેલું છે. ત્યારે આ પ્રદેશમાં રેલ્વે ગાડી ન હતી. એટલે મંદિરનાં બાંધકામને લગતો સર્વ સામાન પ્રથમ મધુવનમાં એકઠો કરવામાં આવતો અને ત્યાંથી હાથી પર લાદીને ઉપર ચડાવવામાં આવતો. આ રીતે મંદિર બાંધતાં કુલ ખર્ચ રૂા. ૯૩૬૦૦૦ નો થયો હતો, જે આજના હિસાબે લગભગ રૂપિયા દોઢ થી બે ક્રોડનો ગણાય. શેઠ ખુશાલચંદે આ ધનવ્યય પ્રથમની સ્થિતિ ન હોવા છતાં માત્ર ભક્તિથી પ્રેરાઈને કર્યો હતો, એટલે તેમને જેટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો ઓછો છે. આ તીર્થની વર્તમાન આબાદી તેમને જ આભારી છે.

અહીં શ્યામવર્ણી લગભગ બે હાથ મોટી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિમા ગાદીનશીન છે. તેની નીચે આ પ્રમાણે લેખ છે: 'सं. १८२२ वर्षे वैशाख शुक्ल १३ गुरौ शाह खुशालचंदेण श्री पार्श्वनाथ बिम्ब कारापित प्रतिष्ठितं च सर्वसूरिभिः ।'

જમણી બાજુ શ્રી સંભવનાથ ભગવાનની શ્વેત મૂર્તિ છે. તેના પરના લેખમાં જણાવ્યું છે કે મુર્શીદાબાદનિવાસી સાણસુખા–ગોત્રીય ઓસવાલ સુગાલચંદે સં. ૧૮૨૨ માં આ મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. એની જમણી બાજુ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ફણા સહિત મૂર્તિ છે, તે ઘણી જ ભવ્ય અને કલાકૃતિના સુંદર નમૂનારૂપ છે. તેના ઉપર પણ ઉપર જેવો જ લેખ છે.

ડાબી બાજુ શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથની તથા શ્રી અભિનંદન સ્વામીની મૂર્તિઓ છે, તેના પર પણ ઉપરની બે મૂર્તિઓ જેવો જ લેખ છે. તેની ડાબી બાજુ શ્રી અજિતનાથ ભગવાનની મૂર્તિ છે.

મંદિરનો રંગમંડપ સુંદર છે. ફર્શ સંગેમરમરની છે અને આગળ ૫૦૦ માણસો બેસી શકે તેવો વિશાળ ચોક છે. સ્થાન ઘણું જ રમણીય છે. ચારે બાજુ હરિયાળી

નજરે પડે છે. તેમાં જડીબુટ્ટીઓ પણ છૂપાયેલી છે. જાણકારને મન તો આ જવાહિરને ઉત્તમ ખજાનો છે.

અહીં બે ધર્મશાળાઓ છે. એક પંચાયતી અને બીજી મુર્શિદાબાદ નિવાસી રાયબહાદુર ધનપતિસિંહજીએ બંધાવેલી. યાત્રિક રાત્રે મુકામ કરવા ચાહે તો કરી શકે છે. અહીં ઘણી વાર રાત્રે વાઘની ગર્જના સંભળાય છે અને તે નજીકનાં જલસ્થાને પાણી પીવા પણ આવે છે, એટલે ધર્મશાળા બહાર ખુલ્લામાં સૂવું યોગ્ય નથી.

પાસે પાણીના બે કુંડ અને એક બગીચો આવેલો છે. આ બગીચામાં, ગુલાબ, ચમેલી વગેરે ફૂલો હંમેશાં ઉતરે છે અને દેવપૂજામાં ચડાવવામાં આવે છે. અહીંની તમામ વ્યવસ્થા શ્વેતામ્બરોને આધીન છે. દિગમ્બર યાત્રાળુઓ પ્રાયઃ અહીં આવતા નથી.

ઉપરનાં સ્થાનોની યાત્રા કરીને અહીં દશ–અગિયાર વાગ્યા સુધીમાં આવી જવાય છે. ત્યારપછી સેવા–પૂજાનું કાર્ય શાંત ચિત્તે અને ભાવના ઉલ્લાસ પૂર્વક કરવું ઘટે છે. ત્યાર પછી નાસ્તો વગેરે કરી થોડી નિવૃત્તિ લઈ લગભગ ત્રણના સુમારે બાકીનાં સ્થાનોની યાત્રા કરવાનું અનુકૂળ રહે છે.

૨૦ શુભગણધરની ટૂંક

ટેકરી પર ખુલ્લો ચૂના–ચક્કીનો ચોરો છે. તેના પર પહેલાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના પ્રથમ ગણધરની શ્યામ ચરણપાદુકા હતી. પરંતુ પછી તે જલમંદિરમાં લાવવામાં આવી અને હાલમાં પ્રતિષ્ઠા સમયે જલમંદિર સન્મુખ નવી ટૂંક બંધાવી તેમાં પધરાવેલ છે. જલમંદિરની ઉત્તર તરફ ટેકરી પર જવાનો રસ્તો રહ્યો નથી, કારણ કે હાલ ત્યાં જંગલ થઈ ગયું છે.

૨૧ શ્રી ધર્મનાથ ભગવાનની ટૂંક

વિશાળ ચોરા ઉપર આરસની નાની દહેરીમાં પંદરમા તીર્થંકર શ્રી ધર્મનાથ ભગવાનની ચરણપાદુકા છે. તેના પર લખ્યું છે કે સં. ૧૯૧૨ માં આનો જીર્ણોદ્ધાર બે વખત થયેલો છે અને ત્રીજો ઉદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ નરસિંહ કેશવજીએ કરાવેલો છે. પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીના હાથે થયેલી છે.

૨૨ શ્રી વારિષેણ શાશ્વતજિનની ટૂંક

અહીં અપૂર્ણ શિખર બંધી દહેરાસર છે. તેમાં ચરણપાદુકાનાં દર્શન છે. દહેરીનો મંડપ ૩૦ x ૨૦ ફૂટનો છે. સામે સીમેન્ટ કોન્ક્રીટનો કઠેડો છે. આ તથા નીચેનું સ્થાન સં. ૧૯૨૫ પછી બંધાયેલું છે અને તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૯૪૨ પછી તરત જ થયેલી છે.

૨૩ શ્રી વર્ધમાન શાશ્વતજિનની ટૂંક

બધું ઉપર મુજબ છે.

૨૪ શ્રી સુમતિનાથ ભગવાનની ટૂંક

વિશાળ ચોરા ઉપર નાની દહેરીમાં પાંચમા તીર્થંકર શ્રી સુમતિનાથ ભગવાનની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. તે સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્રે કરાવી છે. પ્રતિષ્ઠાપક છે તપાગચ્છના સર્વસૂરિઓ. સં. ૧૯૩૧ માં ગુજરાતી સંઘે જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો છે. તેની પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક જિનશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૨૫ શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની ટૂંક

મોટો ચોરો છે. ત્યાં ચડવા માટે ઈંટ–ચૂના તથા આરસનાં પગથિયાં છે. આરસની નાની દહેરીમાં શ્યામવર્ણી ચરણપાદુકા છે. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્રે કરાવેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ભગુભાઈ પ્રેમચંદ અમદાવાદવાળાએ કરાવેલ છે. તેની પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રીજિનશાન્તિસાગરસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૨૬ શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાનની ટૂંક

દશકુંટ ઊંચા ગોળ ચોરા પર નાની દહેરીમાં ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાનની ચરણપાદુકા છે. તેના પર એવો લેખ છે કે સં. ૧૯૨૪ માં મુર્શિદાબાદ નિવાસી શેઠ ધનપતિસિંહજીએ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. ફરી સં. ૧૯૩૫ માં કચ્છ–માંડવીવાસી જગજીવન વાલજીએ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો છે. શ્રી મહાવીર પરમાત્માનું નિર્વાણ તો પાવાપુરીમાં થયેલું છે, પણ યાત્રિકોના લાભાર્થે અહીં તેની સ્થાપના છે.

૨૭ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનની ટૂંક

અહીં સાતમા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. ચોરાનો પાયો નાખેલ છે, પણ કામ થયેલું નથી. તેની સ્થાપના સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્રે કરાવેલી છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શેઠ ઉમાભાઈ હઠીસિંહે કરાવેલો છે. પ્રતિષ્ઠા વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રીજિનશાન્તિસૂરિજીએ કરાવેલી છે.

૨૮ શ્રી વિમલનાથ ભગવાનની ટૂંક

વિશાળ ચોરા ઉપર આરસની નાની દહેરીમાં તેરમા તીર્થંકર શ્રી વિમલનાથ ભગવાનની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદે કરાવી છે. જીર્ણોદ્ધાર સં. ૧૯૩૧ માં શ્રી ગુજરાતી સંઘે કરાવ્યો છે. તેની પ્રતિષ્ઠા શ્રી વિજયગચ્છીય ભટ્ટારક શ્રીજિનશાન્તિસાગરસૂરિએ કરાવેલી છે.

૨૯. શ્રી અજિતનાથ ભગવાનની ટૂંક

વિશાળ ચોરા ઉપર આરસની નાની દહેરીમાં બીજા તીર્થંકર શ્રી અજિતનાથ ભગવાનની શ્વેત ચરણપાદુકા છે. તે સં. ૧૮૨૫ માં શાહ ખુશાલચંદ્રે કરાવી છે. સં. ૧૯૩૧માં જીર્ણોદ્ધાર થયો છે. તેની પ્રતિષ્ઠા મલધાર પૂર્ણિમા શ્રી વિજયગચ્છના ભટ્ટારક શ્રી જિનશાન્તિસાગરસૂરિએ કરાવેલી છે.

૩૦ શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની ટૂંક

દશ ફૂટ ઊંચા ગોળ ચોરા ઉપર આરસની નાની દહેરીમાં બાવીશમા તીર્થંકર શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની શ્વેત ચરણપાદુકા છે. તેના પર લેખ છે કે સં. ૧૯૨૪ માં મુર્શિદાબાદ નિવાસી રાયબહાદુર ધનપતિસિંહજીએ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને પ્રતિષ્ઠા ખરતરગચ્છીય શ્રી જિનસિંહસૂરિજીએ કરાવી. શ્રી નેમિનાથ ભગવાનનાં દીક્ષા, જ્ઞાન અને નિર્વાણ કલ્યાણક તો ઉજ્જયંત ગિરિ એટલે શ્રી ગિરનાર પર્વત પર થયેલાં છે, પણ યાત્રિકોના લાભાર્થે અહીં તેની સ્થાપના છે.

૩૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ટૂંક

જલમંદિરથી લગભગ દોઢ માઈલનાં અંતરે આવેલી આ ટૂંક શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ટૂંક તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. તેને મેઘાડંબર પણ કહેવામાં આવે છે આ ટૂંક ઊંચામાં ઊંચી ટેકરી પર આવેલી હોવાથી તેના પરનાં મંદિરનું શિખર માઈલો દૂરથી દેખાય છે. કેટલાક ચઢાવ બાદ ઉપરના ભાગે લગભગ પોણોસો પગથિયાં બાંધેલાં છે. તે ચડતાં જ આરસનાં ઉત્તુંગ મંદિરનો સુંદર દરવાજો નજરે પડે છે.

અહીં ત્રેવીશમા તીર્થંકર પુરુષાદાનીય શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની શ્યામ ચરણપાદુકા છે. તેના પર લેખ છે. કે સં. ૧૮૪૯ માઘ શુકલપંચમી બુધવારને રોજ શ્રી સંઘે અહીં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં ચરણનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને સં. ૧૯૫૮ માં કલકત્તાવાળા રાયબદ્રિદાસ મુકીમે એની ત્રણ વાર મરમ્મત કરાવી, મંદિર શિખરબંધી મજબૂત કરાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

આ ટૂંક પર ચડીને ચારે બાજુ નજર કરતાં અતિ મનોહર દશ્ય નજરે પડે છે. અને આકાશ આપણી સાથે વાતો કરતું હોય એમ લાગે છે.

અવરોહણ

આ છેલ્લી મહાન ટૂંકને જુહારીને પાછાં ઉતરતાં થોડેક દૂર ડાક બંગલો આવે છે. ત્યાંથી નીમીયાઘાટનો રસ્તો ફુટે છે. જેઓ ઈસરીથી અહીં ચડયા હોય તે આ રસ્તે પાછા ફરે છે અને બાકીના મધુવનમાં પાછા ફરી જાય છે. વળતી વખતે સાથે ભોમિયો હોય તો લાંબા ચક્રાવામાંથી બચી જવાય છે.

છેવટે પં. સૌભાગ્યવિજયજીના નિમ્ન શબ્દો ઉચ્ચારીને આ નિબંધ પૂરો કરીશું.

દેખ્યો ડુંગર નયન ભરી, હુઓ હર્ષ અતિ જોર;
જું પાવસ ઋતુ દેખીને, મુદિત હોઈ મન મોર.
ધન્ય દિવસ ધન્ય એ ઘડી દેખ્યો શ્રી જિનરાજ;
સુણતાં ગુરુમુખ શાસ્ત્રમાં પાયો પરસન આજ.

॥ इति शुभ ॥

પૂ. સા. રંજનશ્રીજી મ. ના ઉપદેશથી સં. ૨૦૧૭ શ્રી સમ્મેતશિખર પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પ્રસંગે ૧૨૧ છોડનું ઉદ્યાપન થયેલ તે કોનો છોડ કયાં અપાયો તેની નોંધ

—— * ——

નંબર	છોડ ભરાવનારનું નામ	ગામ	કયાં આપ્યો
૧.	શા. મોહનલાલ છોટાલાલનાં ધર્મપત્ની માણેકબહેન	અમદાવાદ	ગોરજ–ગુજરાત
૨.	શા. રસિકલાલ મોહનલાલનાં ધર્મપત્ની વિદ્યાબહેન	,,	મુળી–સૌરાષ્ટ્ર
૩.	શા. ચીમનલાલ મંગળદાસના સુપુત્રો તરફથી	,,	રાણપુર–જ્ઞાનમંદિર
૪.	શા. ચીમનલાલ મંગળદાસના ધર્મપત્ની મણીબહેન	,,	ગોલવડ–સુરત
૫.	શા. સોમચંદ મંગળદાસના ધર્મપત્ની મેનાબહેન	,,	સુરત
૬.	શા. સોમચંદ મંગળદાસના ધર્મપત્ની મેનાબહેન	,,	સજેરા–મેવાડ
૭.	શા. વાડીલાલ સાંકળચંદ	,,	પાલુંદરા–ગુજરાત
૮.	શા. લાલભાઈ સાંકળચંદનાં ધર્મપત્ની લલીતાબહેન	,,	સાજાપુર–મધ્યપ્રદેશ
૯.	શા. પોપટલાલ ગીરધરલાલના ધર્મપત્ની શાન્તાબહેન	,,	સમેતશિખર–જલમંદિર
૧૦.	શા. મણીલાલ ગીરધરલાલના ધર્મપત્ની કાન્તાબહેન	,,	સમેતશિખર– ,,
૧૧.	શા. ભોગીલાલ લક્ષ્મીચંદના ધર્મપત્ની જાસુદબહેન	,,	રતલામ–ગુજરાતી મંડળ
૧૨.	શા. મણીલાલ લક્ષ્મીચંદના ધર્મપત્ની હીરાબહેન	,,	પ્રતાપગઢ–માળવા
૧૩.	શા. સકરચંદ છગનલાલના ધર્મપત્ની સરસ્વતીબહેન	,,	બંકોડા–માળવા
૧૪.	શા. રમણલાલ છગનલાલના ,, પ્રભાવતીબહેન	,,	સાજાપુર– ,,
૧૫.	શા. વિરેન્દ્રભાઈ ભોગીલાલના ,, સુશીલાબહેન	,,	વટાદરા–ગુજરાત
૧૬.	શા. મૂળચંદ છોટાલાલનાં ,, સમરતબહેન	,,	ફતેહગઢ–મેવાડ
૧૭.	શા. સકરચંદ છોટાલાલનાં ,, માણેકબહેન	,,	કડદા ,,
૧૮.	શા. મણીલાલ મગનલાલનાં માતુશ્રી નાનીબહેન	સાબરમતી	સાબરમતી–અમદાવાદ
૧૯.	શા. મણીલાલ મગનલાલનાં ધર્મપત્ની ગજરાબહેન	,,	વડનગર–ગુજરાત
૨૦.	શા. રસિકલાલ મણીલાલનાં ,, કમળાબહેન	અમદાવાદ	પાદરા–ગુજરાત
૨૧.	શા. સકરચંદ કચરાભાઈના ,, મણીબહેન	,,	પટલાવદ–માળવા

૨૨. શા. પોચાભાઈ ડાહ્યાભાઈનાં ,, લીલીબહેન ,, પ્રતાપગઢ–માળવા

૨૩. શા. મોતીલાલ મોહનલાલનાં ,, સુભદ્રાબહેન ,, મહેમતપુર–માળવા

૨૪. શાહ ખાતે ટીંટોઈ–ગુજરાત

૨૫. શાહ ખાતે ,, અમદાવાદ

૨૬. શા. મણીલાલ ઝીણુભાઈ છત્રાસા અમલાવદ–મધ્યભારત

૨૭. શા. જયંતિલાલ હરીલાલ નાગપુર – નાગપુર

૨૮. શા. રતીલાલ ખેમચંદનાં ધર્મપત્ની લીલીબહેન અમદાવાદ શ્રી. જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ, મહેસાણા

૨૯. શા. ભરતકુમાર માણેકલાલનાં માતુશ્રી કાન્તાબહેન ,, પ્રાંતીયા–ગુજરાત

૩૦. શા. મણીલાલ કાળીદાસ ,, લણવા–મેવાડ

૩૧. શા. વાડીલાલ ગીરધરલાલ ,, આણંદપુરા–ગુજરાત

૩૨. શા. લાલભાઈ વાડીલાલનાં ધર્મપત્ની મહાલક્ષ્મીબેન અમદાવાદ કતરાસગઢ–બંગાળ

૩૩. રાજા આત્મારામ જેસીંગભાઇનાં ,, ભાનુબહેન ,, ખડગપુર– ,,

૩૪. કોઠાવાલા માણેકબહેન શાંતિલાલ ,, બોરી–રાજયસ્થાન

૩૫. શા. મોહનલાલ પ્રેમચંદ ,, ફલટન–મહારાષ્ટ્ર

૩૬. શા. આશાભાઈ છગનલાલના ધર્મપત્ની સમરથબહેન ,, બોરસદ–ગુજરાત

૩૭. શા. કસ્તુરચંદ મોતીલાલના ,, કુસુમબેન ,, કનાસીયા–માળવા

૩૮. શા. રતિલાલ ડાહ્યાલાલના ,, હીરાબહેન ,, ઠળીયા–સૌરાષ્ટ્ર

૩૯. શા. કેશવલાલ મુળચંદના ,, ચંપાબહેન ,, રાજગઢ–મધ્યભારત

૪૦. શા. ચીમનલાલ ગોકળદાસના ,, માણેકબહેન ,, બનારસ–યુ. પી.

૪૧. શા. ચીનુભાઈ ડાહ્યાભાઈનાં ,, ભાનુબહેન ,, રતલામ–મધ્યભારત

૪૨. શા. કાન્તિલાલ ડાહ્યાભાઈનાં ,, કંચનબહેન ,, ત્રાપજ–સૌરાષ્ટ્ર

૪૩. સાકી મોહનલાલ કાળીદાસનાં ,, મંગુબહેન ,, અમીઝરા–માળવા

૪૪. શા. હીરાલાલ અંબાલાલના ,, કાન્તાબહેન ,, મોટીઆદ્રજ

૪૫. શા. ભીખાભાઈ મોહકમચંદના ધર્મપત્ની સમરથબેન ,, રાજગૃહી

૪૬. શા. ફકીરચંદ મગનલાલનાં ,, મંગુબહેન ,, ઉડણી

૪૭. ડોકટર નાનાલાલ ભાઈલાલના ,, ઈન્દુબહેન ,, અચ્છારી (સુરત)

૪૮. જયંતિલાલ કચરાભાઈનાં ધર્મપત્ની પુષ્પાબહેન ,, બેરમા

૪૯, શા. શાંતિલાલ મંગળદાસનાં ,, સુલોચનાબહેન ,, નખત્રાણા (કચ્છ)

૫૦. શા હરખચંદ ગોવિંદજીનાં ,, ચંપાબેન લીંબડી બલદાણા–સૌરાષ્ટ્ર

૫૧. શા. લાલભાઈ જેસીંગભાઈનાં પુત્રવધૂ સુભદ્રાબહેન અમદાવાદ આગર–માળવા

૫૨.	શ્રી મુળી જૈન સંઘ	મૂળી	હઠીભાઈની વાડી–અમદાવાદ
૫૩.	શા. હીરાલાલ મણીલાલનાં માતુશ્રી મણીબહેન	અમદાવાદ	મેઘનગર
૫૪.	પટેલ જેઠાલાલ બેચરદાસ	,,	બડનગર–માળવા
૫૫	જીવણુબેન કલકત્તાવાળા		કેશવનગર
૫૬.	શા. લાલાભાઈ અંબાલાલના ધર્મપત્ની ઇંદુબહેન તથા પુત્રવધૂ સુશીલાબહેન	,,	ઈકલારા–ગુજરાત
૫૭.	શ્રી પાડાપોળ સંઘ પૂ ચારિત્રશ્રીજી મ.ના સદુપદેશથી	,,	તળાજા–સૌરાષ્ટ્ર
૫૮.	સુભદ્રાબહેન વિગેરે આઠબહેનો	અમદાવાદ	પ્રતાપગઢ–મધ્યભારત
૫૯.	શા. સારાભાઈ ત્રિભુવનદાસનાં ધર્મપત્ની પ્રભાવતીબહેન	,,	ગોધાવી–ગુજરાત
૬૦.	શા. નાનલાલ નગીનદાસનાં ધર્મપત્ની જાસુદબહેન	,,	ભૂજ–કચ્છ
૬૧.	ચોકસી ચીમનલાલ સાંકળચંદન ધર્મપત્ની ,,	,,	પાવાપુરી–બિહાર
૬૨.	શા. લાલભાઈ ચીમનલાલનાં ધર્મપત્ની શાંતાબહેન	,,	અલીરાજપુર (લક્ષ્મણી)
૬૩.	ચોકસી ચીમનલાલ સાંકળચંદની સુપુત્રીઓ	,,	જૈન સોસાયટી–સુરેન્દ્રનગર
૬૪.	શા. વાડીલાલ ચતુરદાસ તથા બાઈ સમરથ વાડીલાલ	અમદાવાદ	કામરોલ
૬૫.	શા. મણીલાલ પ્રેમચંદના ધર્મપત્ની મણીબહેન	,,	કાલીસીંગ
૬૬.	શા. લાલભાઈ હીરાચંદના ધર્મપત્ની રૂખીમહેન	,,	બેટમા
૬૭.	દફતરી શાંતિલાલ હરખચંદના ધર્મપત્ની વસંતબહેન	,,	રણતભંવર–માળવા
૬૮.	માણેકલાલ મૂળચંદની સુપુત્રી	,,	તલાદરી–મેવાડ
૬૯.	શેઠ બકુભાઈ મણીલાલનાં ધર્મપત્ની નારંગીબહેન	,,	જમાલપુર–અમદાવાદ
૭૦.	શા. મોહનલાલ પ્રેમચંદના ધર્મપત્ની હીરાબહેન	,,	બોરા–રાજસ્થાન
૭૧.	શા. વાડીલાલ ગીરધરલાલનાં ધર્મપત્ની મોંઘીબહેન	,,	ઝાંઝરવા–ગુજરાત
૭૨.	શા. રમણુલાલ ડાહ્યાભાઈનાં ધર્મપત્ની કમળાબહેન	,,	ઢોઢર–મેવાડ
૭૩.	શા. ધોળીદાસ રતનચંદની વિધવા મોંઘીબહેન	,,	નરવલ–મધ્યભારત
૭૪.	મૃદુલાબ્હેન બાલાભાઈ ચોકસી તરફથી	,,	કટક
૭૫.	બહેન પ્રભાવતી તથા રસીલાબહેન તરફથી	,,	અમદાવાદ સ્ટેશનસામે
૭૬.	પરસોત્તમ મોહનલાલ ફકીયા	,,	ઉબ્રેલ
૭૭.	શા. મગનલાલ ભાયચંદના ધર્મપત્ની કાન્તાબહેન	,,	અંગીયા–કચ્છ
૭૮.	મરીન લાઈન્સની શ્રાવિકા બ્હેનો તરફથી	મુંબઈ	ડુંગરપુર
૭૯.	ચિનુભાઈ ડાહ્યાભાઈના માતુશ્રી ચંપાબ્હેન	કાસંદ્રા	કાસંદ્રા–ગુજરાત
૮૦.	શેઠ ફતેહચંદ લલ્લુભાઈનાં ધર્મપત્ની જાસુદબ્હેન	અમદાવાદ	પાટણુમંડળ–મુંબઈ
૮૧.	ચંદનબ્હેન સુરજમલ	રાધનપુર	ગીરમથા

૮૨. કમળાબ્હેન ડાહ્યાભાઈ	અમદાવાદ	સમેતશીખર
૮૩. પાનાચંદ મંગળદાસનાં ધર્મપત્ની શાંતાબ્હેન	,,	બેરછા–માળવા
૮૪. ચંદનબ્હેન તથા ચંચળબ્હેન	,,	લીખીયાણી–કાઠીયાવાડ
૮૫. હાલાભાઈ બુલાખીદાસની સુપુત્રીઓ		
કીલીબ્હેન, મંગુબ્હેન, ચંદનબ્હેન	મહેસાણા	વીસનગર–ગુજરાત
૮૬. રમણુલાલ મોહનલાલ ગાંધીના ધર્મપત્ની કમળાબ્હેન	અમદાવાદ	સમીચા–મેવાડ
૮૭ ગાંધી ચીમનલાલ ફુલચંદના ધર્મપત્ની	અમદાવાદ	નળખેડા–માળવા
૮૮. શા. ચીમનલાલ મંગળદાસનાં ધર્મપત્ની હીરાબ્હેન	કલકત્તા	ગૌતમપુરા–માળવા
૮૯. સારાભાઈના સ્મરણાર્થે તેમના માતુશ્રી		
મેનાબ્હેન તથા બીજી બ્હેનો તરફથી	અમદાવાદ	રામપરા (સૌરાષ્ટ્ર)
૯૦. શા. રમણુલાલ છોટાલાલના ધર્મપત્ની શાંતાબ્હેન	અમદાવાદ	વાડાસીનોર–ગુજરાત
૯૧. કુસુમગર કાંતિલાલ હીરાલાલના ધર્મપત્ની સુભદ્રાબ્હેન	,,	ઉજ્જૈન–માળવા
૯૨. શા. માણેકલાલ વાડીલાલનાં ધર્મપત્ની શારદાબ્હેન	,,	હોંશીયારપુર–પંજાબ
૯૩. બ્હેન તરલા, નિર્મલા તથા ઈન્દુબ્હેન તરફથી	પુના	તળેગામ (જીલ્લો પુના)
૯૪. ચંદુલાલ કેવળદાસના ધર્મપત્ની જાસુદબ્હેન	અમદાવાદ	દીલ્હી
૯૫. અંબરીષભાઈ હરીલાલના ધર્મપત્ની સુશીલાબહેન	અમદાવાદ	પૈડાપરા–મેવાડ
૯૬. ચંપાબહેન બાલાભાઈના પુત્ર અનુભાઈ	,,	બોરડી–સુરત
૯૭. વેલાભાઈ મહાસુખરામના ધર્મપત્ની કમળાબહેન	,,	બારેજડી
૯૮. કેવળદાસ મનસુખલાલનાં ,, ભુરીબહેન	,,	ચમારા
૯૯. નેમચંદ પોપટલાલનાં ,, લક્ષ્મીબહેન	,,	વડાગાંવ–વાગડ
૧૦૦. શા. અમૃતલાલ મણીલાલનાં ,, મંજુલાબહેન	,,	શાલમગઢ
૧૦૧. ઝવેરી નવલચંદ ખીમચંદ	મુંબઈ	આનંદભુવન ચાલ–અમદાવાદ
૧૦૨. કંકુબહેન નવલચંદ	સુરત	સુરત
૧૦૩ ઝવેરી મધુરીબહેન રતનચંદ	સુરત	ગણદેવી–સુરત
૧૦૪. ઝવેરી સરસ્વતીબહેન રતનચંદ	,,	છોટાકદેપુર–મધ્યભારત
૧૦૫. હસ્નીપાલ રતનચંદ તથા બીનાબહેન હસ્તીપાલ	,,	
૧૦૬. શેઠ સવાઈલાલ કેશવલાલના		
ધર્મપત્ની તારાબહેન	કલકત્તા	હઠીભાઈની વાડી–અમદાવાદ
૧૦૭. બાબુલાલ ચકાભાઈ	,,	
૧૦૮. પી. વી. શાહની કંપની તરફથી	,,	લુણાવાડા
૧૦૯. શ્રી ઋષભદેવજી કેશરીમલજીની પેઢી તરફથી	રતલામ	શામળાની પોળ–અમદાવાદ

શ્રી સમ્મેતશિખરજી તીર્થદર્શન

વિભાગ ૫

૨૪ ભગવાનના કલ્યાણકોની ભૂમિ, તે અંગે ખાસ જાણવા જોગ, અને સમેતશિખર વિહાર દર્શન.

નામ	ચ્યવન	જન્મ	દીક્ષા	કેવલજ્ઞાન	મોક્ષ
રૂષભદેવ	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	પુરીમતાલ (પ્રયાગ)	અષ્ટાપદ
અજિતનાથ	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	સમ્મેતશિખર
સંભવનાથ	સાવત્થી	સાવત્થી	સાવત્થી	સાવત્થી*	,,
અભિનંદનસ્વામી	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	,,
સુમતિનાથ	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	,,
પદ્મપ્રભુ	કૌશાંબી	કૌશાંબી	કૌશાંબી	કૌશાંબી*	,,
સુપાર્શ્વનાથ	ભદૈની (બનારસ)	ભદૈની (બનારસ)	ભદૈની (બનારસ)	ભદૈની (બનારસ)	,,
ચંદ્રપ્રભુ	ચંદ્રપુરી (બનારસ)	ચંદ્રપુરી (બનારસ)	ચંદ્રપુરી (બનારસ)	ચંદ્રપુરી (બનારસ)	,,
સુવિધિનાથ	કાકંદી	કાકંદી	કાકંદી	કાકંદી	,,
શિતલનાથ	ભદ્દીલપુર	ભદ્દીલપુર	ભદ્દીલપુર	ભદ્દીલપુર*	,,

શ્રેયાંસનાથ	સિંહપુરી (બનારસ)	સિંહપુરી (બનારસ)	સિંહપુરી (બનારસ)	સિંહપુરી (બનારસ)	,,
વાસુપૂજ્ય	ચંપાપુરી	ચંપાપુરી	ચંપાપુરી	ચંપાપુરી	ચંપાપુરી
વિમલનાથ	કંપિલપુર	કંપિલપુર	કંપિલપુર	કંપિલપુર	સમ્મેતશિખર
અનંતનાથ	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	અયોધ્યા	,,
ધર્મનાથ	રત્નપુરી	રત્નપુરી	રત્નપુરી	રત્નપુરી	,,
શાન્તિનાથ	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	,,
કુંથુનાથ	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	,,
અરનાથ	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	હસ્તીનાપુર	,,
મલ્લિનાથ	મિથિલા	મિથિલા	મિથિલા	મિથિલા*	,,
મુનિસુવ્રતસ્વામી	રાજગૃહી	રાજગૃહી	રાજગૃહી	રાજગૃહી	
નમિનાથ	મિથિલા	મિથિલા	મિથિલા	મિથિલા	
નેમિનાથ	સૌરીપુરી	સૌરીપુરી	ગીરનાર	ગીરનાર	ગીરનાર
પાર્શ્વનાથ	ભેલુપુર (બનારસ)	ભેલુપુર (બનારસ)	ભેલુપુર (બનારસ)	ભેલુપુર (બનારસ)	સમ્મેતશિખર
મહાવીરસ્વામી	ક્ષત્રિયકુંડ	ક્ષત્રિયકુંડ	ક્ષત્રિયકુંડ	ઋજુવાલિકા (નદી)	પાવાપુરી

* આ નિશાનીવાળી ચાર નગરી હાલ તીર્થ તરીકે વિચ્છેદ છે.

સમેતશિખર વિભાગ ૫
અંતર્ગત વિહાર-દર્શન
ખાસ જાણવા જોગ

સૌરીપુરી

શ્રી નેમનાથ ભગવાનના પિતાશ્રીનું રાજધાનીનું શહેર છે. અને શ્રી નેમનાથ ભગવાનનાં બે કલ્યાણુક થયાં છે. શ્રી કૃષ્ણુ અને બલભદ્ર પણ અહિંયા જન્મ્યાં હતાં. આ નગર યમુના નદીના તીરે છે. નગરીને બદલે જંગલ જેવું થઈ ગયેલ છે.

હસ્તીનાપુર

અહિં શ્રી શાંતિનાથ ભગવાન, શ્રી કુંથુનાથ ભગવાન, શ્રી અરનાથ ભગવાનના મોક્ષ સિવાયના ચાર ચાર કલ્યાણુકો અહિં થયા છે.

અયોધ્યા

શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનની રાજધાની છે. સરયુ નદીને કાંઠે આ શહેર આવેલું છે. શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનના ત્રણ અને શ્રી અજિતનાથ શ્રી અભિનંદન શ્રી સુમતિનાથ અને શ્રી અનંતનાથ ભગવાનના મોક્ષ સિવાયનાં ચાર ચાર એમ કુલ ૧૯ કલ્યાણુકો અહિં થયેલાં છે.

રત્નપુરી

અયોધ્યાથી ૧૪ માઈલના અંતરે આવેલા આ તીર્થમાં શ્રી ધર્મનાથ પ્રભુના ચાર કલ્યાણુકો થયેલા છે.

સિંહપુરી

શ્રી શ્રેયાંસનાથ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણુક થયાં છે. બનારસથી ૬ માઈલ પર છે.

ચંદ્રાવતી (ચંદ્રપુરી)

અહીં શ્રી ચન્દ્રપ્રભુ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણુક થયેલાં છે. બનારસથી ૧૪ માઈલ દૂર છે.

ભેલુપુર

અહીં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણુક થયેલાં છે. બનારસમાં ૩ માઈલે છે.

ભદૈની

અહીં શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણુકો થયેલાં છે. બનારસમાં ગંગા કાંઠે છે.

ઋજુવાલિકા

ગીરીડીહથી આઠ માઈલને અંતરે ઋજુવાલિકા નદી છે. અને તેના કાંઠા ઉપર શ્રી મહાવીર ભગવાનને કેવલ-જ્ઞાન થયું હતું.

મધુવન—સમેતશિખર

પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં આનું વર્ણન વિસ્તૃત આવી ગયેલ છે.

ચંપાપુરી

ભાગલપુરથી ત્રણ માઈલ છે. અહીં મહાસતી ચંદન-બાળા તથા રાજા શ્રીપાળ તથા શેઠ સુદર્શનનો જન્મ આજ

નગરીમાં થયેલો હતો. સતી સુભદ્રાના શીયલના પ્રભાવે આજ ચંપાનગરીના દ્વાર ખુલેલ હતાં. શ્રી વાસુપૂજ્ય ભગવાનનાં પાંચ કલ્યાણક અહીં થયાં હતાં. આ એકજ એવી નગરી છે જ્યાં એક ભગવાનનાં પાંચેય કલ્યાણક થયાં છે.

કાકંદી

અહીં શ્રી સુવિધિનાથ ભગવાનનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણક થયાં છે.

ક્ષત્રિયકુંડ

અહીં ભગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામીના ત્રણ કલ્યાણક થયા છે. પ્રક્ષાલમાં અંગલુછણાની જરૂર રહેતી નથી. પ્રતિમા અલૌકિક અને ચમત્કારીક છે. ભગવાનની પ્રતિમા ઘુંમટ નીચે ચૈત્યવંદન કરવાની જગ્યાએ રાખવામાં આવી છે. કહે છે કે ભગવાનની પ્રતિમા ગભારામાં બેસાડવાનો પ્રયાસ કરતાં ચમત્કાર થવાથી પ્રતિમા અત્યારે છે, ત્યાં જ ફરી બિરાજમાન કરી હતી.

ગુણીયાજી

અહીં શ્રી ગૌતમસ્વામીને કેવલજ્ઞાન થયું હતું. તળાવની વચ્ચે દેરાસર છે. અહીં પણ ચમત્કાર થતાં સાંભળવામાં આવે છે.

પાવાપુરી

અહીં શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાનનું મોક્ષ કલ્યાણક થયેલ છે. તળાવની વચમાં ભગવાન મહાવીરસ્વામીને અગ્નિસંસ્કાર કરેલ હતો. ત્યાં તેમનાં પગલાં છે. અહીં ખાસ દિવાળીમાં દર્શનનો લાભ લેવા યોગ્ય છે. અહીં જલમંદિર, ગામમંદિર, મેતાબકુમારી મંદિર તથા સમવસરણ (કે જેમાં ચરણ પાદુકા છે.) તેમજ દોઢેક માઈલ દૂર સમવસરણ મંદિર (જ્યાં પ્રભુએ દેશના આપી હતી.) એમ કુલ પાંચ મંદિરો છે. ગામમાં તથા જલમંદિરમાં મળી ચાર ધર્મશાળાઓ છે. પાવા અને પુરી આ બન્ને ગામો એકેક માઈલના અંતરે છે. આ પવિત્ર તીર્થ પાવા ગામની મધ્યમાં આવેલું છે. અહીં મૂળનાયક શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાનની અલૌકીક પ્રતિમા છે. ચારે ખુણામાં શ્રી વીરપ્રભુ, શ્રી સ્થુલીભદ્રજી, શ્રી ચંદનબાળા તેમજ દાદાજીની ચાર ચરણપાદુકાઓ છે. ગામમંદિર એ પ્રભુના નિર્વાણનું અંતિમ સ્મારક છે.

જલમંદિર

આ સુંદર જગ્યામાં શ્રી મહાવીર ભગવાનના દેહને અગ્નિસંસ્કાર કરેલ હતો. જલમંદિરમાં પ્રવેશ કરવા લાલ પથ્થરનો બનાવેલ લાંબો પુલ છે. ત્યારબાદ શ્રી સંઘે મરમરના પથ્થરોથી બનાવેલું આ ભારતભરમાં અજોડ મંદિર છે. આ મંદિરમાં શ્રી મહાવીર ભગવાનની ચરણપાદુકા છે. આજુબાજુમાં શ્રી ગૌતમસ્વામી અને શ્રી સુધર્માસ્વામીજીની ચરણ પાદુકાઓ છે. આ ગામનું મૂળનામ અપાપા હતું. પરંતુ શ્રી પ્રભુના નિર્વાણથી પાપા એટલે પાવા થયું, અને બાજુના પુરી નામના ગામથી પાવાપુરી પ્રચલિત થયેલું છે. સમવસરણ મંદિર હમણાં બનેલ છે.

કુંડલપુર

શ્રી ગૌતમસ્વામીજીની જન્મભૂમિ છે. અને શ્રી મહાવીર ભગવાન ત્રિશલામાતાની કુક્ષીમાં આવ્યા પહેલાં અહીં દેવાનંદાની કુક્ષીમાં આવેલી. મહારાજા અશોકના વખતની વિદ્યાપીઠો જમીનમાં દટાએલી ખોદી કાઢવામાં આવેલી છે. જે અત્યારે જોવા મળે છે. ગામના મધ્ય-ભાગમાં ધર્મશાળા છે. તેમાં એક મોટું જિનાલય છે. મૂળનાયક શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનની શ્યામવર્ણી પ્રાચીન પ્રતિમા તેમાં બિરાજમાન છે. બીજી છ પ્રતિમાઓ તથા શ્રી ગૌતમસ્વામીની ચરણપાદુકાઓ છે.

રાજગ્રહી

શ્રી શ્રેણિક મહારાજાની રાજધાની અહિં હતી.શ્રી વીર ભગવાને ઘણાં ચોમાસાં કરેલાં છે. પાંચ પહાડો વૈભારગિરિ, વિપુલગિરી, ઉદયગિરિ, સુવર્ણગિર અને રત્નગિરિથી શોભતી આ નગરી ઘણી જ દેદીપ્યમાન છે. અહીં ગરમપાણીના કુંડો છે. ભગવાન શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામીનાં ચાર કલ્યાણક અહિં થયેલાં છે. શ્રી શ્વેતામ્બર ધર્મશાળા છે. તેની સામે જિનમંદિર છે. જેમાં શ્રી મૂળનાયક ભગવાન શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામીની સં. ૧૧૧૦ ની સાલની પ્રાચીન અને પ્રભાવશાલી પ્રતિમા છે. ધર્મશાળાથી એક માઈલ ચાલતાં ગરમ પાણીના ૧૦૮ કુંડો આવે છે. જેમાં કુદરતી ગરમ પાણી વહ્યા કરે છે. કુંડ બે ભાગમાં વહેંચાયેલ છે. અને બાજુમાં પાંચ પહાડો રહેલાં છે.

શ્રી વિપુલગિરિજી

(૧) અહિં પ્રાચીન સમયની નાની દહેરી અને એક મંદિર છે. મંદિરમાં ત્રણ દેરીઓ છે. વચલી દેરીમાં શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામીની (કસોટીની) ભવ્ય પ્રતિમા છે. બાજુમાં બન્ને બાજુએ ભગવાનની ચરણપાદુકાઓ છે.

રત્નગિરિજી

(૨) શ્રી વિપુલગિરિની પાછલા ભાગમાં આ પહાડ છે. આ પહાડ ઉપર ઉત્તરાભિમુખે શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુનું મંદિર છે. વચ્ચેના સ્તૂપ ઉપર શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી પાર્શ્વનાથ, શ્રી વાસુપૂજ્ય અને શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની ચાર ચૌમુખી પ્રતિમાઓ છે.

શ્રી ઉદયગિરિજી

(૩) આ પહાડ ચડવો કઠીન છે. અહિં પૂર્વાભિમુખ કિલ્લામાં આવેલ પશ્ચિમાભિમુખનું મંદિર છે. તેમાં મૂળ-નાયક શ્રી શામળીયા પાર્શ્વનાથ ભગવાનની સુંદર મૂર્તિ ફેણાના કળામય વળાંકથી બનેલા છત્ર નીચે બિરાજમાન છે. જમણી ડાબી બાજુએ શ્રી પાર્શ્વનાથ અને મુનિસુવ્રત-સ્વામીની પાદુકાઓ છે. અહીં ભગ્નાવશેષ જિનમંદિરો જોવામાં આવે છે.

શ્રી સુવર્ણગિરિજી

(૪) શ્રી આદિશ્વર પ્રભુનું નાનું સુંદર જિનાલય છે.

વૈભારગિરિ

(૫) પહાડ પાસે જતાં જ શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહા-

વીર સ્વામીની શ્યામવર્ણની પ્રતિમાજી છે. ઉપરમાં ચાર જિનમંદિરો છે. મુખ્ય મંદિરમાં શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામીની ભવ્ય પ્રતિમા છે. આ મંદિરથી થોડે દૂર બીજું મંદિર છે. તેમાં શ્રી શાન્તિનાથ પ્રભુ, શ્રી કુંથુનાથ પ્રભુ, શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ, શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ એમ ચારે પ્રભુની ચરણપાદુકા છે. ત્રીજા મંદિરમાં શ્રી ધન્નાજી અને શ્રી શાલિભદ્રજીની કાઉસગ્ગ ધ્યાનમાં મૂર્તિઓ છે. અને ચોથા મંદિરમાં ભગવાન શ્રી શાન્તિનાથ પ્રભુ અને નેમનાથ પ્રભુની ચરણપાદુકાઓ છે. પહાડની નજીકમાં શાલિભદ્રજીનો કુવો, વીરપોષાળ, મહારાજાનો મહેલ, નંદમણિયારની વાવ દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

આ રીતે પાંચ પહાડનું વર્ણન પૂર્ણ થાય છે.

આજ રાજગ્રહીમાં શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામી ભગવાનનો જન્મ થયેલ છે. શ્રી જંબૂસ્વામી, શ્રી શાલીભદ્રજી ધનાશા, પૂણિયો શ્રાવક, મેઘકુમાર કયવન્ના શેઠ, નંદિષેણ, સુલસા-શ્રાવિકા વિગેરેનો જન્મ અહીં જ થયેલ હતો. અભયકુમારની દીક્ષા, પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિને કેવલજ્ઞાન પણ અહીં જ પ્રાપ્ત થયેલ હતું, શ્રી શાલિભદ્રજીએ ચારિત્ર લઈ આત્મકલ્યાણ અહીં જ સાધ્યું હતું.

કંપીલપુર—અહિં વિમળનાથ ભગવાનના ચાર કલ્યાણક થયા છે. આ તીર્થ અયોધ્યા નજીકમાં છે.

હસ્તીનાપુર—શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુ, કુંથુનાથ અને અરનાથ પ્રભુના મોક્ષ સિવાયના ચાર કલ્યાણક અહિં થયેલ છે.

કૌશામ્બી, ભદ્દીલપુર, સાવત્થી અને એ ત્રણેમાં અનુક્રમે પદ્મપ્રભુ, સુવિધિનાથ, સંભવનાથ અને મિથિલામાં મલ્લિનાથ અને નમિનાથ પ્રભુના ચાર કલ્યાણક થયેલા છે પણ હાલ આ ચાર તીર્થ વિચ્છેદ થયેલા છે.

કૌશાંબી તથા ભદ્દીલપુરમાં અવશેષો મળી આવે છે. આ તીર્થનો ઉદ્ધાર કરવો જરૂરી છે. કૌશાંબીમાં પ્રભુ મહાવીરને દાન દેતી ચંદનબાળાની મૂર્તિ પણ વિદ્યમાન છે અલ્હાબાદથી મોટર જાય છે.

આ બધી કલ્યાણભૂમિ પૂર્વ ભારતમાં આવેલી છે.

સૂચના.

(૧) "માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર" એ કહેવત અનુસાર આ પુસ્તકમાં કોઈપણ જગાએ ભૂલ રહી ગયેલ હોય જેથી પૂજ્ય મુનિવરો તથા સાધ્વીજી મહારાજને વિહાર વખતે આગળના વિહારની વિગતથી ટાઈમે ટાઈમે જાણકાર રહેવા વિનંતિ કરૂં છું.

(૨) જ્યાં જ્યાં ઉતરવાની જગ્યા ખાલી બતાવી છે. ત્યાં ત્યાં નિશાળમાં ઉતરવું.

卐

સમેતશિખર વિહારદર્શન

અમદાવાદથી શ્રી સમેતશિખરજી આદિ તીર્થોમાં જવાના વિહાર માર્ગોની નોંધ

વિહાર માર્ગ—૧

અમદાવાદથી સમ્મેતશિખરજી થઈ કલકત્તા.

વિહાર રસ્તે–ઈન્દોર–શિવપુરી કાનપુર બનારસ નીમીયાઘાટ (સમ્મેતશિખર) બર્દ્વાન થઈ કલકત્તા માઈલ ૧૩૩૫

(૧) અમદાવાદથી ઈન્દોર ૨૬૦ માઈલ

નામ	માઈલ	ઘર	દહેરાસર	ઉતરવાનું સ્થાન
નરોડા	૬	૨૦	૧	ઉપાશ્રય
રાયપર	૬	૧૦	૧	,,
વેલાર	૩	૧૦	૧	,,
બહિયલ	૯	૧૦	૧	,,
આંતરસુંબા	૭	૦	૧	૧
કપડવંજ	૭	૫૦૦	૮	ઘણા
લસુંદ્રા	૧૦	૧૦	૧	,,
ડાસરા	૧૦	૧	૦	
અંબાડી	૫	૩	ઘર–દે	
સેવાલીયા	૪	૩	૦	
ટુંવા	૯	૧	૦	
ગોધરા	૯	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય–૨
ચંચેલાવ	૭	૧	૦	ઉતરવા જગ્યા છે
સંતરોડ	૭	૨	૦	,,
પીપલોદ	૭	૬	૦	
બાડીવ ૨	૫	૬	૦	
નીમખેડા	૪	૨	૦	ઉપાશ્રય
વલુંદી ચોકી	૭	૦	૦	ચોકી
દાહોદ	૧૨	૩૦	૧	ઉપાશ્રય–૨
હતવરા	૭	૩	૦	
કાલીયા પીતોલી	૯	૪	મેશ્રી ૦	
ઝાંબુઆ	૧૨	૪૦	૦	
રામા —				
પોલીસ ચોકી	૯	૦	૦	
દત્તી	૧૨	૦	૦	
રાજગઢ	૮	૨૫૦	૪	ઉપાશ્રય
ભીયાવર ભોપાવર	૬	ભોજનશાળા	૧	ધર્મશાળા
અમઝેરા અમીજરા	૯	૧	૧	ઉપાશ્રય
સુલતાનપુર	૬	૦	૦	
ધાર	૯	૫૦	૧	ઉપાશ્રય–૨
ગુણાવદ	૧૦	૦	૦	
ધારા વીલ્લોદ	૭	૦	૦	
ખેટમા	૩	૭	૧	ઉપાશ્રય–૨
કલારીયા	૭	૦	૦	સ્થાનક ઉપાશ્રય
ઈંદોર	૯	૫૦૦	૭	ઉપાશ્રય–૨

ઈંદોરથી શીવપુરી ૨૫૨ા માઇલ

ગામ	માઈલ	ઘર	દેરાસર	ઉતરવાનું સ્થાન
બારોલી	૭	૦	૦	
સાંવેરા	૧૧ા	૧૫	૧	ઉપાશ્રય
પંથ પીપલી	૫ાા	૧	૦	
ઉજ્જૈન	૧૦	૨૫૦	૧૬	ઉપાશ્રય
તાજપુર	૧૦	૫	૧	ઉપાશ્રય
કાયથા	૮	૧૧	૧	,,
મક્ષીજીતીર્થ	૯	૨૫	૧	ધર્મશાળા
ગોલવા	૪	૦	૦	ડાક બંગલો
સાજાપુર	૧૨	૨૫	૧	ઉપાશ્રય
સુનેરા	૬	૭	૦	ઉતરવાનું સ્થાન
સારંગપુર	૧૦	૧૦	૧	ઉપાશ્રય
મઉ	૭ાા	૦	૦	મંદિર
ઉદનખેડી	૫	૦	૦	
સરેડી	૪	૦	૦	
પચોરા	૩ાા	૨	૦	ધર્મશાળા
કરણવાસ	૭	૦	૦	
બ્યાવરા	૧૦	૬	૧	ઉપાશ્રય
ઘોડાપછાડ	૧૦ાા	૦	૦	ડાક બંગલો
કોટરા	૪	૦	૦	
પેચી	૨	૧૦	૧	ઉપાશ્રય
બીનાગંજ	૪	૭	૦	ધર્મશાળાં
કાલાપહાડ	૮	૦	૦	
આવન	૮ાા	૬	૦	
ભરસુલા	૪	૦	૦	ધર્મશાળા
રૂઠીઆઇ	૬	૧૦ દી	૦	સ્થાન છ
દેહરી	૨	૦	૦	મંદીર
ગાદેર	૭	૦	૦	
ગુના	૩ાા	૫	૦	ધર્મશાળા
પાટઈ	૭	૦	૦	સ્થાન છે.
ભાહોર	૪	૪ દી	૦	,,
ખજુરીચોક	૭	૦	૦	,,
સુનેરા	૮	૦	૦	,,
બદરવાસ	૨ાા	૪	૦	મંદીર
લખરાસ	૧૦	૦	૦	
કોલારસ	૯	૫ દી	૦	ધર્મશાળા
સેસાઈ	૭	૩	૦	સ્થાન છે
માગેશ્વરવાવ	૨	૦	૦	,,
શિવપુરી	૬	૬૦	૧	ઉપાશ્રય

(ગ્વાલીયર) શિવપુરીથી ઝાંસી થઇ કાનપુર ૨૦૩ માઈલ

ભદોરા	૮	૦	૦	
સુરવાયા	૫	૦	૦	મંદીર

અમાલા	૭ાા	૦	૦	
શીરસોદ	૭ાા	૦	૦	ધર્મશાળા
કરેરા	૬	૦	૦	,,
કાલી પહાડી	પા	૦	૦	
દીનારા	૭	૦	૦	
રીકન્દ્રા	૪	૦	૦	મંદિર
રક્ષા	પા	૦	૦	જગ્યા છે
ડેલી	૨ા	૦	૦	
ઝાંસી	પાાા	૪	૧	શ્રાવકનું ઘર
દીગારા	૫	૦	૦	,,
બડાગામ	૪	૦	૦	,,
બકાટા	૨	૦	૦	,,
ગુસારા	૪	૦	૦	,,
ગીરગામ	૪	૨	૧	ઉપાશ્રય
કુરગામ	૫	૦	૦	
ગેમની	૩	૦	૦	મંદિર
ગોડ	૭	૦	૦	બગીચો
જુગ્નેદ	૩	૦	૦	ચોતરો
પુંછ	૬	૦	૦	
રોસા	૨ાા	૦	૦	
જખૌલી	૬ાા	૦	૦	મંદિર
ઔંઠ	૪ાા	૦	૦	
ગેમલી	૨	૦	૦	

ગિરકાન	૨	૧	૦	
બડાગામ	૪ાા	૦	૦	ધર્મશાળા
ઉરઈ	૪ાા	૦	૦	,,
આટા	૧૦ાા	૦	૦	સ્ટેશન
ઉસર	૪	૦	૦	
કાલપી	૭ાા	૧	૧	મકાન છે
લોગનીપુર	૭	૦	૦	છે
પુખરાયન	૨	૧	૦	,,
છનેની	૪	૦	૦	
ડીઘ	૨	૪	૦	ડાકબંગલો
સુરીદપુર	૫	૦	૦	મંદિર
બારા	૬	૦	૦	ડાકબંગલો
રણીયા	૪	૦	૦	
રાયપુર	૪	૦	૦	ધર્મશાળા
ભૌંતી	૫	૦	૦	
કાનપુર	૧૦ાા	૭૫	૨	ઉપાશ્રય—૨

કાનપુરથી અલ્હાબાદ થઈ બનારસ ૨૦૦ માઇલ

ચકેરી	૮	૦	૦
મહારાજપુર	૪	૦	૦
સરસોલ	૩	૦	૦
પુરોમીલ	૫	૦	૦
બડાહાર	૫	૦	૦

કલ્યાણપુર	૬	૦	૦	
મઝવા	૫	૦	૦	
અલીપુર	૫	૦	૦	
ફતેપુર	૫	૦	૦	
ખીલંદા	૬	૦	૦	
ઉસરેના	૪॥	૦	૦	
થરીવાવ	૩	૦	૦	ડાકબંગલો
ખાગા	૮	૦	૦	
ફરોધન	૪॥	૦	૦	
અજુહા	૬॥	૦	૦	
સૌની	૫	૦	૦	
ગુલામીપુર	૪॥	૦	૦	
મલાકા	૭	૦	૦	
મુરતગંજ	૪॥	૦	૦	
મહગાંવ	૫।॥	૦	૦	
પૂરામુક્તિ	૪	૦	૦	
તાલાવ તીવરી	૩	૦	૦	
અલ્હાબાદ	૮	૧	૦	ભાણજીભાઈને ઘેર
જુસી	૫॥	૦	૦	
અનાવા	૩	૦	૦	
હનુમાનગંજ	૫	૦	૦	
હરીપુર	૪	૦	૦	

સૈદાબાદ	૨	૦	૦	
હંડીયા	૫	૦	૦	
ભીટી	૭	૦	૦	
જંગીગંજ	૫॥	૦	૦	પંચાયતી બંગલો
ગોપીગંજ	૩॥	૦	૦	
માધવસીંહ	૬	૦	૦	
મહારાજગંજ	૬	૦	૦	
કછુવારોડ	૫॥	૦	૦	
મીરજામુરાદ	૫	૦	૦	
રાજા તલાવ	૫	૦	૦	
સાહાબાદ	૩	૦	૦	
બનારસ	૯	૩૦	૯	ઉપાશ્રય–૧

બનારસથી નીમીયાઘાટ ૨૨૨ માઇલ

— શ્રી સમ્મેતશિખરજી —

મુગલસરાઇ	૭॥			
જનસોકમઇ	૪	૦	૦	
ચંદૌલી	૫	૦	૦	ધર્મશાલા
સૈયાદસાજા	૫	૦	૦	
નોબતપુર	૪	૦	૦	ડાકબંગલો
દુર્ગાવતી	૮	૦	૦	ડાકબંગલો (નદી પાસે)
ડીડીખીલી	૩	૦	૦	

મોહનીયા	૪	૦	૦	નિશાળ	ભદેયા	૩	૦	૦	
મુગની	૪	૦	૦	કારખાનું	બારામટી	૪	૦	૦	પહાડી ઉંચો નીચો રસ્તો
પુસૌલી	૪	૦	૦	નિશાળ	કાકુદાગ	૨	૦	૦	ડાક બંગલો
કુદરા	૬	૦	૦	ધર્મશાળા	ભલુ આમટી	૭	૦	૦	
ખુમાબાદ	૩ાા	૦	૦		દનુઆ	૨	૦	૦	ડાક બંગલો
શીવસાગર	૫ા	૦	૦	મંદિર	ચોપારન	૭	૦	૦	જંગલ સાવચેત રહેવું દી. ધર્મ.
સાસારામ	૭	૦	૦	ધર્મશાળા સ્ટેશન પાસે					
બાસા	૪	૦	૦		સીગરામા	૭	૦	૦	
સુઅરા	૫	૦	૦	મંદિર	બરહી	૫	૦	૦	નીશાળ
ડેહરી	૩	૪	૦	ધર્મશાળા	પંચ માધવ	૩	૦	૦	
ડાલમીયા	૨	૪	દિ.મં		કરીયાનપુર	૨ાા	૦	૦	પંચાયતનું મકાન
બારૂન	૫	૦	૦	બાબુ જાગીરદાર મકાન	સકરેજ	૪ા	૦	૦	
રીરીશ	૪	૦	૦		બરકઠા	૫ાા	૦	૦	સોહનસાબનું મકાન
જોગીયા	૩ાા	૩	૦		ગોરહર	૫ાા	૦	૦	નીશાળ જંગલ
ઔરંગાબાદ	૫	૦	૦	ધર્મ૦	અટકા	૩ાા	૦	૦	
ઓરા	૨ાા	૦	૦		બગોદરા	૬ાા	૦	૦	નીશાળ
શીવગંજ	૫ા	૦	૦		ઔરા	૫	૦	૦	
રાણીગંજ	૨	૦	૦	ડાક બંગલો	કુમરી	૭	૦	૦	કોંગ્રેસ થાણામાં
મદનપુર	૫	૦	૦	નીશાળ	ઈસરી	૧ાા	૦	૦	ધર્મશાળા સ્ટેશન પારસનાથ
આમસ	૪ાા	૦	૦						
ચંડીસ્થાન	૫	૦	૦	નીશાળ					
શેરઘાટી	૫	૦	૦	ધર્મશાળા					
ડોભી	૭	૦	૦						

અહીંથી મધુવન તળેટી ૧૩ માઈલ છે. નીમીયાઘાટ ૩ાા માઈલ, નીમીયાઘાટથી ૭ માઈલ ઉપર પાર્શ્વનાથજીની ટૂંક આવે છે.

રામપુરીયા મીલ	૧૧	૧	૦	મીલમાં
કોનનગર	૨	૧	૧	મનુભાઈને ત્યાં
લલુઆ	૮	૦	૦	બગીચો
હાવરા	૩	૩	૦	ધર્મશાળા
કલકત્તા	૧		૯૬	કેનીંગ સ્ટ્રીટ

અમદાવાદથી સમ્મેતશિખરજી થઈ કલકત્તા ૧૧૩૫ાા માઈલ છે. જે જગ્યાએ ઉતરવા માટે ખાલી બનાવી છે. ત્યાં દરેક ગામોમાં સ્કુલમાં ઉતરવું.

અમદાવાદથી નાગપુર રસ્તે કલકત્તા થઇને શ્રી સમ્મેતશિખરજી રસ્તો નં.–૨

વિહાર રસ્તે–રાજગઢ, ભોપાવર, અમીઝરા, માંડવગઢ, નાગપુર, જબલપુર, બનારસ, ચંદ્રપુરી, સિંહપુરી, પટણા, કુંડલપુર, નાલંદા, રાજગૃહિ, પાવાપુરી, ગુણૈયાજી, ક્ષત્રિયકુંડ, કાકંદી, ચંપાપુરી, ભાગલપુર, અજીમગંજ, કલકત્તા વિગેરે.

અમદાવાદથી રાજગઢ મા. ૧૮૦ માટે જૂઓ રસ્તો નં. ૧
રાજગઢથી નાગપુર માઇલ ૪૬૩ાા.

રાજગઢથી

રીંગનોદ	૫	૩૦	૧	ઉપાશ્રય
ભોપાવરતીર્થ	૩	૦	૧	શાન્તિનાથ દેરાસર ઉપા.
અમીઝરા પાર્શ્વ.	૧૧	૩	૨	શાન્તિનાથ દેરાસર ઉપા.
તગલા	૯	૧	૦	મંદિર
ધાર	૫	૫૦	૧	ઉપાશ્રય
તલવાડા	૧૦	૦	૦	જૈનેતરને ઘેર
નાલછા	૬	૫	૧	ઉપા૦
માંડવગઢ	૬	૩	૨	ઉપા૦
ધામનોદ	૫	૦	૦	મંદિર
ધાણી	૧૧	૦	૦	શ્રાવકના જીનમાં
મહેશ્વર	૯	૩	૧	ઉપા૦
નાનંદ્રા	૭ાા	૯	૦	શ્રાવકના ઘેર
પીપલીઆ	૬ાા	૭	૦	નીશાળ
ફીફદ	૭ાા	૦	૦	મંદિર
ખડવાહ	૪ાા	૪૦	૧	ઉપા૦
રાનાવદ	૭	૪	૦	સ્વામીના ધર્મ૦
ધનગાવ	૭	૦	૦	સરકારી બંગલો
રોશીઆ	૧૦	૦	૦	દીગં ઘરને ઓટલે
ખંડવા	૯	૩૫	૧	ઉપા૦
જરાવાડી	૬	૦	૦	નીશાળ
રીંગોટ	૬	૦	૦	ધર્મ૦
ગેડીખેડ	૯	૧	૦	મંદિર
ગુજરીખેડ	૬	૦	૦	રાત્રી રહેવા જેવું નથી
અમુલ્લા સ્ટેશન	૧૦	૦	૦	સ્ટેશને ગોડાઉન
લુકઈચડા	૧૦	૦	૦	સ્ટેશને ગોડાઉન
ડાબકા	:૦	૦	૦	કંટ્રાકટરનું મકાન
ધુલઘાટ	૬	૦	૦	સ્ટેશન કમ્પાઉન્ડ
વાનખેડ	૯	૦	૦	સ્ટેશનની કોટડી
હીવરખેડ	૧૦	૨	૦	મરાઠીના મકાનમાં
આડગાવ	૬	૦	૦	મંદિર

આકોટ	૮	૪	૦	ઠામમાં
રેડી ફાટક	૯	૦	૦	ધર્મશાળા
ગાંધીગ્રામ	૧૦	૦	૦	ગાંધી સ્મારક
આકોલા	૧૨	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય
બોરગાંવ	૧૧॥	૦	૦	બજારમાં, પીઠામાં
કુરનખેડ	૬॥	૦	૦	મંદિર, નીશાળ
મૂર્તિજાપુર	૯	૧૨	૧	ઉપાશ્રય
કુરુમ	૧૭	૦	૦	દવાખાના સામે
લોણી	૮	૦	૦	નીશાળ
બડનેરા	૮	૫૦	૦	શ્રાવકને ઘેર
અમરાવતી	૬	૧૦૦	૨	ઉપાશ્રય
જૈન બોર્ડીંગ (અમરાવતી)	૨	૦	૦	બોર્ડીંગમાં
પોહાર	૯॥	૦	૦	મંદિર
માંદુર	૯॥	૭	૦	જુનો ઉપા૦
દાપોરી સ્ટેશન	૫॥	૦	૦	સ્ટેશનમાં
ધામણગામ	૭	૫૦	૧	ઉપા૦
તલની સ્ટેશન	૭	૦	૦	સ્ટેશનમાં
નાચણગાંવ	૯	૨૦	૧	ઉપા૦
આનંદગાંવ	૬	૦	૦	સ્કુલમાં
કેળઝર	૭	૧	૦	શ્રાવકને ઘેર
વાયગાંવ	૯	૦		મંદિર
હિંગણા	૭॥			નીશાળ
ડીંગણઘાટ	૯	૧૦૦	૨	ઉપા૦
વાડી	૮			નીશાળ
ગોવીંદપુરા	૪			બંસીલાલ શેઠની વાડી
શોનેગાંવ	૮			ધર્મશાળા
ખાકાણીગાંવ	૪			"
ખુરીબોરી ગાંવ	૫॥			લીંબુ બગીચાની ધર્મ૦
ખોબડી	૪			નીશાળ
પરસોડી	૫			ઓઈલ મીલનું મકાન
નાગપુર સીટી	૯	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય

નાગપુરથી જબલપુર માઈલ ૧૭૧॥

કામઠી	૧૦	૧૨	૧	મોતીલાલને ઘેર
કુમરી	૧૦	નથી	નથી	
મનસર	૫	"	"	પેટ્રોલપમ્પ
ચોરબાવડી	૬॥	"	"	ઠેકેદારને ત્યાં
દેવલાપર	૮॥	"	"	ચંપાલાલને ત્યાં
ખવાસા	૧૦ દી.	"	"	ધર્મશાળા
કુરાઈ	૮	"	"	નીશાળ
મહુગાંવ	૯	"	"	કુવાની સામે
ગોપાલ ગંજ	૪	"	"	નીશાળ
શિવની	૮	૧૫	૧	ઉપાશ્રય
રાહીવાડા	૯	નથી	નથી	આંબાની છાવણી
અલુનીયા	૪	"	"	નીશાળ

છપારા	૮	૧	,,	જમનાભાઈને ઘેર
ગણેશગંજ	૧૦	નથી	,,	નીશાળ
લખનાડોન	૭ાા	,,	દિ૦ ૫	ધર્મશાળા
સનાઈ ડુંગરી	૮	,,	,,	નીશાળ
ધુના	૫ાા	,,	,,	,,
રમણપુર	૧૦	,,	,,	મકાન છે
સુકરી	૫ાા	,,	,,	નીશાળ
બગરી	૬	,,	,,	શીવજીની જગ્યા
નિંગરી	૪	,,	,,	નીશાળ
ધાના	૬ાા	,,	,,	રસ્તામાં
જબલપુર	૯	ઘણા	૨	ઉપાશ્રય

જબલપુરથી બનારસ ૨૮૮ માઈલ

પન્નાગર	૧૦	નથી	,,	નીશાળ
ગોસલપુર	૯	,,	,,	,,
સીહોરાં	૭	,,	,,	,,
ધનગવાં	૭	,,	,,	,,
છત્રા	૪	,,	,,	,,
તીવરી	૬	,,	,,	,,
જિંજરી	૧૦	,,	,,	,,
કટની	૪	૨	,,	સંપતલાલ જૈન
જુકોહી	૧૨	નથી	,,	નીશાળ
પાલા	૭	નથી	,,	,,
ગુનવરા	૯	નથી		,,

પીંડી	૯	છે.		,,
મૌહેર	૪	છે.		,,
ઉચેહરા	૯	સ્થા.		કેશવલાલભાઈનું ઘર
ભગરગામ	૭	,,	,,	,,
સતના	૬ાા	૨૫	૧	ગુલાબચંદભાઈને ઘેર
માધવગઢ	૫ાા	નથી	નથી	ઉપાશ્રય
રામપુર	૧૧	નથી	નથી	નથી
બેલા	૮	,,	,,	,,
સામેર	૧૦	,,	,,	,,
રાયપુર	૭ાા	,,	,,	,,
ચંદે	૧૨	,,	,,	,,
લહુર	૭	,,	,,	,,
મહુગંજ	૧૦ાા	,,	,,	નીશાળ
પટેરા	૪	,,	,,	નીશાળ
હનુમના	૧૨	,,	,,	ધર્મ૦
ડામરગંજ	૧૦	,,	,,	નીશાળ,ઢાળ ચડવો શરૂ
બરૌધા	૮ાા	,,	,,	નીશાળ
લાલગંજ	૯	,,	,,	ધર્મ૦
સમોગરા	૧૨	,,	,,	ધર્મ૦ જંગલ
મીરઝાપુર	૬	૪	૨	ઉપાશ્રય
સહસેપુર	૭	નથી	નથી	મીશ્રીલાલજી મંદિર
બાબુસરાઈ	૧૦	,,	,,	બંગલો

મીર્જાબાદ	૭	,,	,,	નીશાળ
બનારસ	૧૧	ઘણા	૯	ઠઠેરી બઝાર. ધર્મ૦

બનારસથી પટણા ૧૬૧ા માઇલ.

સીંહપુરી	૩	નથી	૧	ધર્મશાળા
ચંદ્રાવતી	૧૦	,,	૧	ધર્મશાળા
સઈદપુર	૯	,,	નથી	નીશાળ
બસીપુર	૫ાા	,,	,,	નીશાળ
નંદગંજ	૬ાા	,,	,,	ઘરમાં
ગાજીપુર	૧૧	,,	,,	નીશાળ
ગોસપુર	૧૦	,,	,,	નીશાળ
ભાવડપુર	૧૦ાા	,,	,,	નીશાળ
બકસર	૮ા	,,	,,	નીશાળ
ભોજપુર	૯	,,	,,	નીશાળ
નીયાવ	૭	,,	,,	નીશાળ
શાહપુર	૧૦ાા	,,	,,	નીશાળ
ગજરાજગંજ	૮	,,	,,	નીશાળ
આરા	૧૧	છે	ઘર દહેરાસર	શ્રાવકનું મકાન
કોઇલવર	૭	નથી	નથી	નીશાળ
મનેર	૧૧	નથી	નથી	નીશાળ
ધઉદપુર	૮	નથી	નથી	નીશાળ
દાનાપુર	૨	છે.	,,	ઘરમાં
બાકીપુરા	૭	,,	,,	ઘરમાં
પટના	૭	,,	છે.	ઉપાશ્રય

પટણાથી અજીમગંજ ૩૬૭

ફતુહા	૮	નથી	નથી	નીશાળ
બખત્યારપુર	૧૫	,,	,,	ધર્મશાળા
ચેરી	૪	,,	,,	મંદિર
ભાગનવિધા	૮	,,	,,	નીશાળ
બિહાર સરીફ	૭	૫	૧	ધર્મશાળા, ઉપાશ્રય
કુંડલપુર નાલંદા	૮	નથી	૧	ઉપાશ્રય
રાજગીરી	૮	૫	છે	ધર્મશાળા
પાવાપુરી	૧૦	નથી	છે	ધર્મશાળા
ગીરીયક	૭	,,	નથી	નીશાળ

(અહીંથી કાચા રસ્તે રાજગ્રહી ૭ માઈલ છે)

ગુણીયાજી	૮	નથી	૧	ધર્મશાળા
નવાદા	૨	,,	નથી	ધર્મશાળા
કાલીગંજ	૪	,,	,,	નીશાળ
પકરી બરમા	૯	,,	,,	નીશાળ
પરશાવા	૮ાા	,,	,,	નીશાળ
રામપુરા	૮ાા	,,	,,	નીશાળ

અહીંથી ૨ાા માઈલ પગ રસ્તે લછવાડ જવાય છે.

લછવાડ	૧૬	,,	૧	સાત પહાડી ઉપર મંદિર છે.

(ક્ષત્રિયકુંડ)	૧	,,	૧	ઉપાશ્રય
મહાદેવ સીમરીયા	૬	,,	,,	ઉપાશ્રય
કાકંદી	૮	,,	૧	ઉપાશ્રય
જમુઈ	૭	૧	૧	કાચનું કારખાનું
પાંડા	૫	,,	,,	દુર્ગા મંદિર
લક્ષ્મીપુર	૪	,,	,,	નીશાળ
ગાંગટમોર	૭	,,	,,	નીશાળ
ખરગપુર	૯	,,	,,	નીશાળ
તારાપુર	૭॥	,,	,,	નીશાળ
સુલતાનગંજ	૧૨॥	,,	,,	ધર્મશાળા
તીલકપુર	૩॥	,,	,,	ધર્મશાળા
ચંપાપુરી	૯॥	,,	૧	ધર્મશાળા
નાથનગર	૧	૪	૧	ધર્મશાળા
ભાગલપુર	૨	૨૫	૧	ધર્મશાળા
જગદીશપુર	૯	નથી	નથી	ધર્મશાળા
રજોન	૮	નથી	નથી	ધર્મશાળા
પુનસીયા	૩	,,	,,	આશ્રમ
ઓરીયા	૭	,,	,,	નીશાળ
રાજપોખર	૧૧	,,	,,	ડાક બંગલો
બનીયારા	૫॥	,,	,,	નીશાળ
ગોનીહાટ	૧૦॥	,,	,,	નીશાળ

બારાપ્લાસી	૮	,,	,,	દુર્ગા મંદિર સડક ઉપર
દુમકા	૧૦	,,	,,	ગામમાં ધર્મ૰
કાઠી ચુડીયા	૭	,,	,,	નીશાળ
સીકારીપાડા	૧૦	,,	,,	જંગલ છે, નીશાળ
સરસડીગાલ	૧૦	,,	,,	નીશાળ
રામપુર હાટ	૧૩	,,	,,	સ્ટેશન ઉપર
નલહટી	૧૦	૧	,,	સૌભાગ્યચંદ આઈસ ફેકટરી
લોહાપુરી	૮	૧	,,	ઇંદ્રચંદ તેરાપંથી
સાગરનીધી	૮॥	૧	,,	માણેકચંદ મારવાડી
બારલા	૫॥	૦	કાચો રસ્તો	નીશાળ
અજીમગંજ	૫	ઘણા	૯	ઉપાશ્રય

અજીમગંજથી કલકત્તા ૧૪૭॥ માઇલ
નદી ઉતર્યા બાદ

જિયાગંજ	૨	ઘણા	૫	ઉપાશ્રય
કટગોલા	૨	૧	૧	,,
મહીમાપુર	૧	૧	૧	ઘરમાં
બેરંગપુર	૯	નથી	નથી	ગામમાં જવાથી મળે
સારગાયી	૬	,,	,,	ગોદામમાં
બેલડાંગા	૫॥	,,	,,	પુનમચંદ મારવાડી
રેજીનગર	૬	નથી	,,	નીશાળ
મીરા પલાશી	૬	,,	,,	કનૈયાલાલ મારવાડી
દેવગ્રામ	૭	,,	,,	,,

બીચવાડોરી	૮	,,	,,	,,
ધુળુલીયા	૯ા	,,	,,	લાયબ્રેરી
કીશનનગર	૭	,,	,,	ખાખી બાવાનો મઠ
દીકનગર	૬	,,	,,	નીશાળ
શાંતીપુર	૫	,,	,,	,,
કુલીયા	૫	,,	,,	,,
રાણાઘાટ	પા	,,	,,	
ચગદા	૭	,,	,,	નીશાળ
બીરૂઈ	૬	,,	,,	,,
જાગુલી રોડ	૪	,,	,,	,,
કાચરા પારા	૭ા	,,	,,	,,
હુકમચંદ મીલ	૪	,,	,,	સાધુઘાટ
ગૌરીશંકર મીલ	૯	૧	,,	પુષ્પાબેન
બરાકપુર	૫	નથી	,,	લાલ કોઠી
અગરપાડા	૬ા	,,	,,	ડાધાજીનો બંગલો
કલકત્તા	૯	ઘણાં	૫	ઉપાશ્રય ૯૬ કેનીંગ સ્ટ્રીટ

અહિંથી સમેતશિખરજી માટે જુઓ રસ્તો નં. ૧.

શ્રી સમેતશિખર વિહાર રસ્તો નં. ૩

અમદાવાદથી સુરત, નંદરબાર, શિરપુર, જલગામ, અંતરીક્ષજી, ભાંડકજી, નાગપુરથી સમેતશિખર

અમદાવાદ	०	૧૦૦૦૦૦	૨૧૭	ઉપાશ્રયો
ચલથાણ	૧૦	નથી	નથી	જીન
સુરત	૮	૧૦૦૦	૧૦૦	,,
કોસાઠ	૫	૫	૧	,,
સાયણ	૫	૧૨	૧	,,
કીમસ્ટેશન	૭	૮	૦	,,
કોસંબા	૧૦	૮	૦	,,
અંકલેશ્વર	૬	૫૦	૧	,,
ભરુચ	૮	૧૬૦	૧૨	ઉપાશ્રય
અલવર	૧૦	૨૫	०	છે
પાલેજ	૯	૪૦	૧	ઉપાશ્રય
કરણેજ	૯	૧૫	૧	,,
અણસ્તુ	૫	૧૦	૧	,,
મુકરપુર	૫	૭	૧	છે
વડોદરા	૧૮	૩૫૦	૧૭	,,
બોરસદ	૮	૧૨૫	૩	,,
પેટલાદ	૭	૩૫	૪	ઉપાશ્રય
કાસોડ	૭	૨૦	૧	,,
દેવા	૯	૨૫	૧	,,
માતર	૪	૪૦	૧	ધર્મશાળા
ખેડા	૯	૫૦૦	૯	,,
બારેજા	૫	૩૦	૨	,,
જેતલપુર	૨	૬૦	૧	ઉપાશ્રય
અસલાલી	૭	૦	૦	છે

બારડોલી	૧૧	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય	શિરપુર	૬	૬૦	૨	ઉપાશ્રય
સેગવડ	૫	૨	નથી	,,	ગીધાડા	૫	નથી	નથી	નીશાળ
બાજીપુરા	૫	૩૦	૧	,,	નરડાણા	૮	૧૦	,,	છે
વ્યારા	૧૦	૪૦	૧	,,	ચોરવાવડી	૪	નથી	,,	હોટલ
દાસવાડા	૮	નથી	નથી	છે	સોનગીર	૫	૨	,,	છે
સોનગઢ	૪	નથી	નથી	છે	નગાવ	૭	નથી	,,	,,
ભાડભુંજા	૯	,,	,,	,,	ધુલીયા	૫	૧૫૦	૩	ઉપાશ્રય
નવાપુરા	૯	,,	,,	,,	ફાગણા	૪	૧૬	નથી	છે
રામધણુ	૩	,,	,,	,,	વનિ	૪	૩	,,	,,
ચીંચપાડા	૬	,,	,,	,,	મુઆડી	૮	૧૩	,,	,,
ખડગામ	૭	,,	,,	,,	સિરસાણા	૬	૧૦	,,	ઉપાશ્રય
ખાંડબારા	૭	,,	,,	,,	અમલનેર	૫	૧૦૦	૨	,,
ભાદોડ	૪	,,	,,	,,	ચાંદનીકોરા	૬	નથી	નથી	નીશાળ
ઢેંકરદ	૫	,,	,,	,,	પીંપળી	૬			છે
નંદરબાર	૪	૪૦	૧	ઉપાશ્રય	પાણદી	૭			,,
વાવડ	૭	નથી	નથી	છે	જલગામ	૬	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય
રાનાલ	૭	,,	,,	,,	નસેરાબાદ	૬	સ્થા૦ ૧૦	નથી	દુકાન
ન્યસાલી	૫	,,	,,	,,	એક ગામ	૬	સ્થા૦ ૧	,,	છે
દોંડાઈચા	૭	૪૦	૧	ઉપાશ્રય	ભુસાવર	૪	સ્થા૦ ૨	,,	જીન
ધમાણા	૫	નથી	નથી	નીશાળ	વરણગામ	૮	૨૦	,,	ઉપાશ્રય
શિંદખેડે	૯	૧૦	,,	,,	બોલ્લાબેલ્લી	૫	નથી	,,	ઘરમાં
ગીધાડા	૫	નથી	નથી	નીશાળ	હેદલાબાદ	૬	૧૦	૧	છે

શીખલી	૮	નથી	નથી	,,
મલકાપુર	૧૦	૨૫	૧	ઉપાશ્રય
વીરચાંદુરા	૯	દિ. ૩	,,	છે
નાંદુરા	૯	૧૨	,,	ઉપાશ્રય
ચીખલી	૫	નથી	,,	દુકાન
ખામગામ	૭	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય
કોલોરી	૮	નથી	નથી	છે
બાલાપુર	૬	૧૦૦	૨	ઉપાશ્રય
વ્યાલા	૯	નથી	નથી	છે
આકોલા	૮	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય
આશ્રમ	૮	નથી	નથી	આશ્રમ
ધાતુર	૧૨	,,	,,	છે
મેડશી	૧૦	,,	,,	છે
માલેગામ	૮	,,	,,	ધર્મશાળા
અંતરીક્ષજી	૬	,,	૧	,,
તામસી	૬	,,	નથી	મંદિર
વાસીમ	૬	દિ. ૨૩	નથી	ધર્મશાળા
કલબા	૬	નથી	,,	બંગલો
ધાનોરા	૧૦	,,	,,	ધર્મશાળા
દસ્તાપુર	૨ાા	,,	,,	નીશાળ
મંગરુલ	૬	૭	૧	ઉપાશ્રય
સીવાણી	૮	નથી	નથી	છે

કારંજા	૯	૧૮	૧	ઉપાશ્રય
ધણુજ	૧૫	૯	૧	છે
સાંકળા	૫	૧	નથી	નીશાળ
લુની	૬	૧	,,	,,
બડનેરા	૬	૧૦	નથી	છે
અમરાવતી	૬	૧૦૦	૨	ઉપાશ્રય
પોરા	૧૦	નથી	નથી	મંદિર
ચાંદુર	૯	૮	૭	ઉપાશ્રય
દિપોરી	પાા	નથી	,,	સ્ટેશન
ધામણુ ગામ	૭	૫૦	૧	ઉપાશ્રય
તલની	૭	નથી	નથી	સ્ટેશન
પુલગામ	૭	૮	,,	ઉપાશ્રય
મલકાપુર	૫	નથી	,,	
વાયફળ	૪	,,	,,	છે
શેઠા	૭	,,	,,	છે
વર્ધા	૪	૫૦	૧	મંદિર
સોનેગામ	૧૦	નથી	નથી	ઉપાશ્રય
હિંગણઘાટ	૧૦	૧૦૦	૨	,,
નાગરી	૯	નથી	નથી	સ્ટેશન
ડુંગરગામ	૮	,,	,,	છે
ટાંકળી	૭	,,	,,	,,
ભાંડકજી	૫	,,	૨	ધર્મશાળા
વરોરા	૧૩	૨૫	૧	ઉપાશ્રય

ટેમુરા	૭	,,	,,	છે
ખાજિબાડા	૭	,,	,,	,,
નંદુરી	૬	,,	,,	નીશાળ
જામગામ	૮	,,	,,	બંગલો
કાકરી	૮	,,	,,	ડાક બંગલો
બામની	૮	,,	,,	છે
ખેરી	૬	,,	,,	દુકાન
ડુંગર	૭ાા	,,	,,	નીશાળ
સોમલવાડા	૮	,,	,,	બંગલો
નાગપુર	૪	૧૦૦	૧	ઉપાશ્રય

નાગપુરથી બનારસ કલકત્તા થઇને શિખરજી માટે જુઓ રસ્તો નંબર ૧–૨

અમદાવાદથી સમેતશિખરજી રસ્તા નં. ૪

વિહાર રસ્તે—દાહોદ-ઉજ્જૈન-દેવાસ-ભોપાળ-સાગર, દમોહ, કટની, બેલા.

અમદાવાદથી દાહોદ માટે રસ્તો નં. ૧ જુઓ

બોરડી	૭	નથી	નથી	છે
અનાસ	૬	,,	,,	સ્ટેશન પર
નાહરગંજ	૬	,,	,,	સ્ટેશન પર
મેઘનગર	૪	ઘણા	૧	ઉપાશ્રય
થાંદલા	૯ાા	ઘણા	૩	ઉપાશ્રય
ઉનાઈ	૧૧	નથી	નથી	છે
પટલાવદ	૫	૧૦	૨	છે
ભમલી	૬	૪	નથી	છે
રૂકાયાણુ	૨	નથી	,,	છે
રાજોદ	૮	૧૦	૨	છે
આનંદખેડી	૨	નથી	નથી	છે
બદનાવર	૧૦	૫૦	૨	ઉપાશ્રય
વડનગર	૧૧	ઘણા	૪	ઉપાશ્રય
મૌલાના	૩	નથી	×	નીશાળ
સરસાના	૮	,,	×	ઉતરવાનું છે
ચંદુખેડી	૧૧	છે	×	પટેલને ત્યાં ઉતરવાનું છે
ઉજ્જૈન	૬	છે	×	ઉપાશ્રય
ચંદેસર	૬	છે	×	છે
નરવલ	૬	છે	૧	છે
દેવાસ	૧૨	ઘણા	૨	ઉપાશ્રય
ગામજ	૫	નથી	નથી	નીશાળ
બોમાસા	૬	,,	,,	નીશાળ
ફાવડા	૬	,,	,,	નીશાળ
સોનકચ્છ	૪	૧	,,	ધર્મશાળા
ગોવિંદપુર	૫	નથી	નથી	નીશાળ
ડોડી	૧૦	,,	,,	,,
આષ્ટા	૧૦	૧૫	૧	ઉપાશ્રય
કોઠરી	૮ાા	,,	,,	,,
સોડા	૮	,,	,,	,,
શીહોર	૧૧	૫	૧	છે
થુના	૫ાા	નથી	નથી	નીશાળ

ખજુરી	૬॥	,,	,,	,,
બૈરાગઢ	૬	,,	,,	,,
ભોપાળ	૫	૧૦	૧	ઉપાશ્રય
પીપલાની	૫	નથી	નથી	નીશાળ
કોલુઆ	૭	,,	,,	,,
ખરવઈ	૭	,,	,,	,,
સલાલતપુર	૬	,,	,,	,,
પઠારી	૭॥	,,	,,	,,
નરવઇ	૮॥	,,	,,	,,
દેહગામ	૮	,,	,,	,,
ગઢી	૮	,,	,,	,,
ગેરતગંજ	૫	,,	,,	,,
દોડીયા	૮॥	,,	,,	,,
બેગમગંજ	૬	૨	,,	,,
સાગોની	૬	નથી	,,	,,
પરસરી	૩॥	,,	,,	,,
રાહતગઢ	૭॥	૧૦	૧	છે
બેરખેડી	૬	નથી	નથી	નીશાળ
શિહોર	૬	,,	,,	,,
રતોના	૬	,,	,,	,,
સાગરગામ	૪	દિગંબરના ઘર છે	૧	ધર્મશાળા

સાગર	૩	૨	નથી	હસમુખભાઈને ત્યાં અશોક રોડ
બહેરીયા	૫	નથી	,,	નીશાળ
પરસોરીયા	૯	,,	,,	,,
ગિર્બંર	૩	,,	,,	રેલ્વે સ્ટેશન
ગડાકોટા	૧૧	,,	,,	નીશાળ
રોન	૫	,,	,,	,,
બ્રાસા	૭॥	નથી	નથી	નીશાળ
દમોહ	૭	૫	,,	ધર્મશાળા

(અહીંથી જબલપુર થઈને પણ કટની જવાય છે. માઇલ ૧૨૩ થાય છે. તેના ગામો જબલપુરમાં પૂછવાથી ખબર પડશે.)

બાંદરપુર	૯	નથી	નથી	ધર્મશાળા
ધટેરા	૭	,,	,,	રેલ્વે સ્ટેશન
સગોણી	૧૧	,,	,,	નીશાળ
રતનગામ	૮॥	,,	,,	સ્ટેશન
સલૈયા	૪॥	,,	,,	ધર્મશાળા
ભરતપુર	૯॥	,,	,,	નીશાળ
દેવરી	૬॥	,,	,,	,,
પુડા	૮॥	,,	,,	,,
કટની	૮॥	૧૦	,,	,,
ચાકા	૪	નથી	નથી	,,
મુકેકી	૮॥	,,	,,	,,
પાલા	૭	,,	,,	,,

ધુનવારા	૯॥	,,	,,	,,
ભદનપુર	૪	,,	,,	,,
મૈહર	૯	૨	,,	,,
ભદડા	૬॥	નથી	,,	,,
અમરપાટન	૮॥	૧૫	,,	જૈન ધર્મશાળા
કરદી	૬॥	નથી	,,	નીશાળ
મુકારી	૭	,,	,,	સરકારી મકાન
એના	૫	,,	,,	નીશાળ

અહીંથી બનારસ થઇ સમેતશિખર માટે રસ્તો જુઓ. નં. ૧ તથા ૨

અમદાવાદથી શ્રી સમ્મેતશિખરજી. રસ્તા નં. ૫.

વિહાર રસ્તે—આબુ, સાદડી, બાડમેર, જેસલમેર, લોદ્રવા, ફલોધી, અજમેર, અલ્વર, દિલ્હી, હસ્તિનાપુર, આગ્રા, શૌરિપુર, કંપિલપુર, કાનપુર, અયોધ્યા, બનારસ. આ રસ્તે મારવાડના ઘણા તીર્થો આવી જાય છે.

અમદાવાદથી		૧૦૦૦૦	૨૧૭	ઘણા ઉપાશ્રય
સાબરમતી	૪	ઘણા	૧	ઉપાશ્રય
અડાલજ	૬	૧૫	૧	,,
કલોલ	૯	૨૦	૧	,,
પાનસર	૫	૦	૧	ધર્મશાળામાં
ડાંગરવા	૬	છે	૧	,,
ધોળાસણ	૭	૨૦	૧	ઉપાશ્રય
જગુદન	૪	૮	૧	,,
મહેસાણા	૭	૩૦૦	૯	ઉપાશ્રય
દાઉ	૮	—		—
ઉંઝા	૯	૩૦૦	૨	ઉપાશ્રય
બ્રામણવાડા	૬	૮	૧	છે
સિદ્ધપુર	૪	૫૦	૨	ઉપાશ્રય
કોટડી	૬	૧૫	૧	છે
મજાદર	૬	૧૫	૧	છે
જગાણા	૮	૨૫	૧	છે
પાલનપુર	૪	૫૦૦	૪	ઉપાશ્રય
ચિત્રાસણી	૯	૧૫	૧	નથી
સિરોત્રાસ્ટેશન	૧૦	છે.	×	,,
કીરોતર	૬	છે.	છે	નથી
ડાબેલા	૬	૦	૦	,,
વાડા	૬	૨	૦	,,
ખરેડી	૬	૨૫	૧	ધર્મશાળા
દેલવાડા	૧૮	૦	૫	,,
અચલગઢ (આબુ)	૪॥	૭	૨	,,
કેવરલી	૬	૧૫	૧	ઉપાશ્રય
ભારજા	૪	૪૦	૧	,,
બીમાણા	૨	૮	૧	,,
વાટેરૂ	૨	૮	૧	,,
રોહિડા	૪	૪૦૦	૩	ઉપાશ્રય

વાસા	૧	૪૦	૧	,,
સરૂપગંજ	૭	૨૫	૧	ઉપાશ્રય
ભાવરી	૩	૧૦	૧	,,
ધનારી	૧।।	૮	૧	,,
નીતોડા	૪	૧૫	૧	,,
દીયાણા તીર્થ	૮	×	૧	ધર્મશાળા
લોટાણા તીર્થ	૬	×	૧	,,
નાદીયા તીર્થ	૪	૨૦	૧	,,
વીરવાડા	૪	૧૫	૨	,,
બ્રાહ્મણવાડા	૧	ભોજનશાળા	૧	,,
ઝાલોરી	૪	૪૦	૧	,,
શિરોહીરોડ	૩	×	૧	ઉપાશ્રય
પિંડવાડા	૧	૨૫૦	૩	,,
અજારી તીર્થ	૨	૫	૧	ધર્મશાળા
પિંડવાડા	૨	૨૫૦	૨	ઉપાશ્રય
સિવેરા	૬	૨	૧	ધર્મશાળા
માલણું તીર્થ	૩	×	૧	,,
ચામુંડેરી	૩	૬૦	૧	ઉપાશ્રય
વેલાર તીર્થ	૨	×	૧	ધર્મશાળા
ભદર	૨	૩૦	૧	ઉપાશ્રય
ખેડા	૩	૨૦૨	૨	,,
ખરમાણું	૭	૧૦	૧	,,

વિસલપુર	૧	૨૦૦	૨	,,
વિજાપુર	૬	૧૦૦	૨	,,
રાતા મહાવીર	૨	×	૧	ધર્મશાળા
સેવાડી	૪	૨૫૦	૨	ઉપાશ્રય
લુણાવા	૩	૩૦૦	૨	,,
શેશલી તીર્થ	૨	×	૧	ધર્મશાળા
ખેયલ બડલાવાતીર્થ	૨	૧	૧	,,
વાલી	૨	૬૦૦	૫	ઉપાશ્રય
કોટ	૩	૫૦	૧	,,
મુંડારા	૨	૨૦૦	૩	,,
લાટારા	૩	૬૦	૧	,,
સાદડી	૫	૧૦૦૦	૯	,,
માદા	૧	×	૧	ઉપાશ્રય
સાદડી	૧	૧૦૦૦	૯	,,
રામપુર	૩	×	૧	,,
સાદડી	૩	૧૦૦૦	૯	,,
રાણકપુર તીર્થ	૬	×	૩	,,
સાદડી	૬	૧૦૦૦	૯	,,
સોડે	૬	૧	૧	,,
આતુ	૨	૧૫	૧	,,
ઘાણેરાવ	૬	૪૦૦	૧૧	,,
મુછાળામહાવીર	૩	+	૧	ધર્મશાળા
ઘાણેરાવ	૩	૪૦૦	૧૧	,,

દેશરી	૩	૨૦૦	૪	ઉપાશ્રય
સુમેર તીર્થ	૪	+	૧	ધર્મશાળા
નાડલાઈ તીર્થ	૫	૮૦	૧૧	ઉપાશ્રય
નાડોલ તીર્થ	૯	૩૧૦	૪	,,
દાદાઈ	૬	૩૫	૧	,,
વરકાણા તીર્થ	૨	+	૧	બોડીંગ
વીજોવા	૧	૨૫૦	૧	ઉપાશ્રય
રાણી સ્ટેશન	૩	૨૦૦	૨	,,
રાણી ગામ	૧॥	૨૫૦	૧	,,
ખીમેલ	૩	૨૫૦	૨	,,
વરામી	૪	૩૦	૧	,,
ઝરલી	૮	૨	૧	છે
ડંડાલી	૯	૧૦	૨	,,
સણપા	૬	૮	૧	છે
સરાણું	૪	૪	+	,,
ધાણી	૫	+	+	,,
સંથારવાનું ચવા	૫	૪	+	,,
રાવતસર	૪	૨	+	,,
કુરલા	૯	+	+	,,
બાડમેર	૫	૧૦૦૦	૮	ઉપાશ્રય

બાડમેર થી જેસલમેર

જાસેયા	૬	+	+	સ્થાન છે
કપુરડી	૭॥	+	+	,,
ભાડકું	૬॥	૨૫	૧	,,
નીમલા	૪	૪	+	,,
શીવ	૧૦	૨	+	,,
ગુંગા	૪	+	+	,,
દેપકા	૮	+	+	,,
બલીયારું	૬	×	×	,,
સાંગડ	૧૦	×	×	,,
દેવીકોટ	૧૩	૮	૧	,,
પોહ	૮	×	×	,,
ગાભડા	૮	×	×	,,
જેસલમેર	૮	૧૭	૯	ઉપાશ્રય

જેસલમેર થી લોદ્રવાજી

અમરસાગર	૩	×	૪	,,
લુદ્રવાજી તીર્થ	૩	×	૧	ધર્મશાળા
બ્રમસર	૬	૧૦	૧	છે
જેસલમેર	૮	૧૭	૯	ઉપાશ્રય

જેસલમેરથી ફલોધિ થઇને અજમેર

થઈયાદ	૧૦	×	×	સ્થાન છે
ભોજકા	૧૨	×	×	,,
ચાંધન	૫॥	÷	×	,,
સોઢાપોહ	૮	×	×	,,

ઘોળીયા	૮	,,	,,	,,
ખેતુલાઈ	૯।।	,,	,,	,,
ચાંચા	૩।।	×	×	છે
પોકરણ	૧૧	,,	૩	,,
રામદેવ	૭	,,	×	,,
ખારા	૧૨	,,	,,	,,
ખીરડી	૧૦	,,	,,	,,
ફ્લોધિ	૬	૨૦૦	૯	ઉપાશ્રય
ખીચન	૩	૫૦	૧	,,
ચીલ્લા	૭	×	×	,,
લોહાવટ	૯	૧૦૦	૨	,,
ઢેલાણા	૫	×	×	,,
હલાયા	૭	,,	,,	,,
ભીમકોર	૬	,,	,,	,,
ઓશિયા	૧૦	,,	૧	બોર્ડીંગ
ચોકી	૬	,,	×	,,
તીવારી	૬	૮	૨	ઉપાશ્રય
બાલરવી	૫	૩	૧	,,
નારોલ	૭	,,	×	સ્થાન છે
ગોલણુની ધાણી	૩	,,	,,	,,
સુરસાગર	૮	૮	,,	,,
જોધપુર	૨	૫૦૦	૧૧	ઉપાશ્રય
ગોરોકાતલાવ	૩	×	૧	છે

મુતાજીકા મંદિર	૨	૧૦	૧	,,
ભંડોર	૪	×	૩	ધર્મ૦
પોહ	૫	,,	×	છે
ગાંગાણી તીર્થ	૧૦	૧૦	૧	ધર્મ૦
મોટા સાલવા	૫	૧૫	×	છે
હીંગણીયા	૮	×	×	,,
કાપરડાજી તીર્થ	૧૧	,,	૧	ધર્મ૦
ભાવ	૯	૪૦	૧	છે
બિલાડા	૬	૫૦	૩	,,
ખારીયા	૪	૨૫	૧	,,
ગરણીયા	૬	૫	×	,,
જેતારણ	૬	૫૦	૩	છે

અહિંથી મેડતાફ્લોધી, નાગોર, બીકાનેર થઈને પણ બનારસ જવાય છે.

નીમ્બાજ	૬	૫૦	૧	,,
બર	૮	,,	,,	,,
સેન્ડરા	૭	+	+	,,
નવાશેર	૩	૧૦૦૦	૪	ઉપાશ્રય
બલાડ	૩	+	૧	છે
બ્યાવર	૪	૧૦	૧	,,
ખરવા	૧૦	૫	૧	સ્થાન
મંગલીઆવાસ	૭	+	+	ધર્મશાળા
સગદણા	૬।	,,	,,	,,
તબીજીસ્ટે.	૪।।	,,	,,	સ્ટેશનપર
અજમેર	૫	૧૦૦	૫	ઉપાશ્રય

અજમેરથી અલવર થઈ દિલ્લી

અજમેરથી				
ગગવાણા	૧૦	+	+	ધર્મશાળા
ઠાણા	૩	,,	,,	ઠાણા
કિશનગઢ	૭	૧૦	૫	ઉપાશ્રય
પાટન	૮	+	×	સ્કુલ
દાંતરી	૭	૫	૧	ધર્મશાળા
ડુડુ	૯ાા	દિ. ૪૦	×	,,
છોટુપાળું	૮	×	,,	મંદિર
મહેલાં	૧૦ાા	,,	,,	ધર્મશાળા
કુંભી	૬	,,	,,	મહાદેવજીમાં
બાકરોલા	૮	,,	,,	ધર્મશાળા
જયપુર સ્ટેશન	૬ાાા	,,	૧	,,
જયપુર	૨	૧૫૦	૫	ઉપાશ્રય
આમેર	૬	+	૧	જૈન ધર્મશાળા
કુકસ	૫	,,	×	વનચોકી
ઢંક	૩ાા	,,	,,	મંદિર
અગરોલ	૪ાા	,,	,,	ધર્મશાળા
ચંદવાજી	૭	×	×	,,
મનોહપુર	૫ા	,,	,,	,,
શાહપુરા	૬ા	,,	,,	,,
બીસનારી	૧૦	,,	,,	,,

વરાટનગર	૫ા	૫	૧	છે
માછીઠાણા	૧૦	×	×	ધર્મશાળા
સિરસ્કાકોઠી	૫	,,	,,	કોઠીમાં
ખુશાલગઢ	૪ાા	,,	,,	મહાદેવમાં
નકબરપુર	૮ાા	,,	,,	ધર્મશાળા
નરૈન	૪	,,	,,	,,
અલવર	૫	૩	૨	ઉપાશ્રય
બગડાની ચોકી	૯	×	×	ધર્મશાળા
રામગઢ	૬	દિ. ૪૦	,,	,,
નવગાંવ	૭	,,	,,	,,
રાવળી	૪ાા	×	,,	છે
ફીરોજપુર	૬	દિ. ૪૦	,,	જૈન ધર્મશાળા
માંડીખેડા	૮ા	×	,,	સ્કુલ
ભાદસ	૩ા	,,	,,	છે
માલબ	૬ાા	,,	,,	મંદિર
તુરુ	૫	,,	,,	છે
ધાસેડા	૫	,,	,,	દવાખાનું
સોહના	૮ા	,,	,,	છે
બાદશાહપુર	૧૦	દિ. ૧૫	,,	ધર્મશાળા
ગુડગાંવ	૫	સ્થા. ૪૦	,,	સ્થાનક
મહરસ (મોટીદાદાવાડી)	૧૦ાા	×	૨	ધર્મશાળા

દિલ્હીથી હસ્તિનાપુર, આગ્રા થઇને શૌરીપુર

દિલ્હી	૧૩	૧૫૦	૩	ઉપાશ્રય
ગાઝીયાબાદ	૧૪	૪	×	જૈન ધર્મશાળા
દુહાઇ	૬	નથી	,,	સ્કુલ
મોદીનગર	૯	દિ. ૮	,,	જૈન ધર્મશાળા
મોટી દાઉદ્દીનપુર	૫	×	,,	મીલમાં
મેરઠ સદર	૯	૬૦	૧	જૈન ધર્મશાળા
હસ્તિનાપુર	૨૪	નથી	૧	,,
મોટી મવાના	૭ાા	દિ૦ ૫	×	છે
સૌની	૯ાા	×	,,	સ્કુલ
મેરઠ સદર	૭ાા	૬૦	૧	જૈન ધર્મશાળા
પહુડા	૮ાા	×	×	ધર્મશાળા
હાપુડ	૧૧ાા	૬	૧	ઉપાશ્રય
મોરપુર ચોકી	૫ાા	×	×	છે
ગુલાવટી	૪ાા	,,	,,	છે
નહેરકોઠ	૧૪	,,	,,	બંગલો
ખુરજા	૮	દિ૦ ૫૦	,,	ધર્મશાળા
અરણીયા	૧૦	×	,,	સ્કુલ
અભના	૬ાાા	×	,,	ધર્મશાળા
શુકરાવલી	૮ાાા	,,	,,	સ્કુલ
અલીગઢ	૭ાા	દિ૦ ૨૦૦	,,	જૈન ધર્મશાળા
સાસની	૧૨	દિ૦ ૧	,,	ધર્મશાળા

હાથરસ	૭ાા	૧૦	૧	,,
ખીસાના	૮	દિ૦ ૧૦	૧	,,
શાહાબાદ	૧૧	×	×	,,
ઉનરાઇ	૮	,,	,,	પંચાયત ઘર
એલનગંજ	૧૧	૨૫૦	૯	ઉપાશ્રય
આગ્રા	૭ાા	૧૦૦	૯	,,
ભમરોલી	૮ાા	×	×	છે
વૈદ્યપુરા	૫	,,	,,	છે
ફતેહાબાદ	૮ાા	,,	,,	ધર્મશાળા
માણેકપુર	૫ાાા	,,	,,	છે
ભદરૌલી	૫ાાા	,,	,,	તિવારી
શૌરીપુરી	૯	+	૧	જૈન ધર્મશાળા
ફતેહપુર	૪	,,	,,	
સિરસાગંજ	૫ાા	×	×	નીશાળ
હિન્દૌલી	૧૩	×	×	,,
કાચી સડકે–મનપુર	૭	,,	,,	,,
મૈનપુર	૭	દિ૦ ઘર છે	,,	ધર્મશાળા
કરીમગંજ	૫	×	,,	ધર્મશાળા
હનખેડા	૮	,,	,,	જુની નીશાળ
અલીગંજ થી				
કાચા રસ્તે	૮	દિ૦ ૧૦	,,	ધર્મશાળા

કંપિલપુર	૧૨	×	,,	ધર્મશાળા
હાપમગંજ	પાા	,,	,,	
રજલાગંજ	૬	,,	,,	,,
કાયંપુર	૯	,,	,,	મંદિર
ફરુકાબાદ	૩	,,	,,	ધર
કમલગંજ	૧૧	,,	,,	ધર્મશાળા
ખુદાગંજ	૬	,,	,,	નીશાળ
ગુરસહાયગંજ	૬	,,	,,	,,
ફતેહપુર	૬ાા	,,	,,	,,
મકરન્દનગર	૬ાા	,,	,,	,,
અરૌલ	૯ાા	,,	,,	નીશાળ
બિલ્હરી	૭ાા	,,	,,	,,
ઉત્તરપુરા	૬	,,	,,	નીશાળ
શિવરાજપુર	૪	,,	,,	,,
મરીયાના	૫	,,	,,	,,
મન્ગના	૬	,,	,,	ધર્મશાળા
કલ્યાણપુર	:૪ાા	,,	,,	ધર્મશાળા
કાનપુર	૬	,,	,,	,,
ઉન્નતિ	૧૧	૫૦	૧	,,
ભગીરતગંજ	૬	,,	,,	ધર
મિશ્રિગંજ	૫	,,	,,	ડાક બંગલો

સોહરપુર	૮	,,	,,	ધર
ગૌરી	૯	,,	,,	ધર્મશાળા
આતમબાગ	૪ાા	,,	,,	નીશાળ
લખનૌ	૫	૪૦	૧૬	ધર્મશાળા
મોહમદપુર	૧૨	,,	,,	છે
બારાબંકી	૬	દિ. ૧૫	,,	ધર્મશાળા
રસૌલી	૫	,,	,,	નિશાળ
સરૈયાપડુ	પાા	,,	,,	,,
કોટવા	૭	,,	,,	,,
સુમેરગંજ	૨	દિ. ૩	,,	,,
નૈયતપરા	૭ાા	,,	,,	,,
રૌજબગાંવ	૫	,,	,,	નાની ધર્મશાળા
મુહમુદપુર	૬	,,	,,	ડાકબંગલો
ગયાગંજ	૭	,,	,,	બરાબર નથી
નોરાઈ-રત્નપુરી	૪	,,	૧	ધર્મશાળા
કોટસરાય	૬	,,	×	નીશાળ
ફૈઝાબાદ	૫	,,	,,	,,
અયોધ્યા	૪	,,	૧	ધર્મશાળા

અયોધ્યાથી બનારસ

અયોધ્યાથી				
પુરાબજાર	૯	નથી	નથી	ધર્મશાળા

માયાબજાર	૬	,,	,,	,,
ગોસાઈગંજ	૫॥	,,	,,	નીશાળ
અહરૌલી	૫	,,	,,	મહાવીર પ્રાસાદ
કટહરી	૭॥	,,	,,	નીશાળ
અકબરપુર	૭	,,	,,	,,
સૈદ્દિપુર	૮	,,	,,	ઠાકુરના મકાનમાં
સુરહુપુર	૮॥	,,	,,	,,
એલવાઈ	૬	,,	,,	,,
ખૈરીદીમપુર	૫	,,	,,	,,
ખેનારુરાય	૧૦	,,	,,	નીશાળ
જયતાપુર	૪॥	,,	,,	,,
ખાજાસરીયા	૩॥	,,	,,	ધર્મશાળા
જૈનપુર	૭॥	,,	,,	,,
જલાલપુર	૧૦	,,	,,	ધર્મશાળા
બડાગાંવ	૪॥	,,	,,	નીશાળ
પિંડરા	૭	,,	,,	ધર્મશાળા
હરહુઆ	૯॥	,,	,,	,,
બનારસ	૧૦	છે	છે	ધર્મશાળા

બનારસથી સમેતશિખરજી માટે જુઓ રસ્તો નં. ૧–૨.

અમદાવાદથી શ્રી સમ્મેતશિખરજી રસ્તા નં. ૬

(વિહાર રસ્તે—આબુ, સાદડી, પાલી, બ્યાવર, જયપુર, આગ્રા, કાનપુર, બનારસ વગેરે (અમદાવાદથી સાદડી માટે જૂઓ રસ્તો નં. ૫)

રાણી	૧૪	ધર	છે	ઉપાશ્રય
બિજ્જેવા	૨	,,	,,	,,
જાવાલ	૬	,,	,,	,,
ટાયવાડી	૬	,,	,,	,,
પાલી	૧૨	૧૦૦૦	૭	,,
પરળ	૬॥	નથી	નથી	છે
જાડરણુ	૫	૧૦	૧	,,
દેવવાસ	૫	૧	૧	,,
સોજતસીટી	૭॥	૨૦૦	૯	,,
ખેખરા	૬	૧	૧	,,
ચંડાવળ	૬	૧૫	૧	,,
પીપલીયા	૬	૭	૧	,,
ઝુટા	૪	૧૦	૧	,,
ખર	૮	૧૦	નથી	છે
સેન્દરા	૭	નથી	નથી	ધર્મશાળા
બ્યાવર	૯	૨૦૦	૪	ઉપાશ્રય

(બ્યાવરથી જયપુર જવા માટે રસ્તા નં. ૫ માં જૂઓ)

જયપુરથી આગ્રા

જયપુરથી				
ઘાટ	૧॥	૧	૧	છે
કાનોતા	૮	ખડેવાળ ૧	નથી	,,
મોહનપુરા	૮	નથી	,,	,,
જોટવાડા	૮	,,	,,	,,

દોસા	૮	૧	,,	,,
તિબારા	૪	નથી	,,	,,
ફાલોખા	૬	,,	,,	,,
સિકન્દર	૮	,,	,,	,,
મોનપુરા	૬	,,	,,	,,
પાટાલી	૯	,,	,,	,,
પીપખેડા	૩	,,	,,	,,
મહુવા	૮	દિ. ૪	દિ. ૫	,,
ઉલ્લુપુરા	૪	૧	નથી	,,
ગોસોની	૯	૪	,,	,,
હેલોની	૨	૫	,,	,,
ડહેરા	૮	૬	,,	,,
વાંસકલા	૭	૧	નથી	ધર્મશાળા
ભરતપુર	૮	૧૦	૪	,,
બરોદા	૫	નથી	નથી	,,
ચકસાના	૫	,,	,,	સ્કુલ
બછનેરા	૬	,,	,,	ધર્મશાળા
કિરાવલી	૪॥	,,	,,	,,
મિઢાકુરા	૮	,,	,,	,,
આગ્રા	૧૦	ઘણા	૧૧	ઉપાશ્રય

આગ્રાથી કાનપુર

આગ્રાથી બાગ	૫	નથી	નથી	ધર્મશાળા

વમરોલી	૪	,,	,,	,,
કુરી	૭	,,	,,	,,
ફતેહાબાદ	૭	,,	,,	,,
માણેકપુર	૮	,,	,,	,,
ભદ્રશૈલી	૫	,,	,,	,,
બટેશ્વર	૯	,,	,,	દિગમ્બર
સૌરીપુર	૧	,,	,,	,,
ભજપુંર	૭	,,	,,	ધર્મશાળા
સીકોહાબાદ	૮	,,	,,	,,
આગેવ	૮	,,	,,	ઘરમાં
ભારૌલ	૩	,,	,,	ધર્મશાળા
ધીરોર	૩	,,	,,	,,
દન્નાકાર	૬	,,	,,	કોઠી
મૈનપુરી	૯	,,	,,	દિ. જૈન ધર્મશાળા
લલુપુરા	૩	,,	,,	ઘરમાં
ભોગાંવ	૭	,,	,,	ધર્મશાળા
જેવરા	૯	,,	,,	,,
છબરામઉ	૬	,,	,,	,,
સિકંદરપુર	૭	,,	,,	ઘરમાં
સરાયપ્રયાગ	૭	,,	,,	ધર્મશાળા
જલાલાબાદ	૯	,,	,,	,,
જસોદા સ્ટેશન	૩	,,	,,	ધર્મશાળા
મીરા-સરાઈ	૮	,,	,,	,,

અશોલ	૧૦	,,	,,	ધરમાં
બિલ્હોર	૬	,,	,,	,,
ઉતરી	૬	,,	,,	,,
પુરા	૨૦	,,	,,	,,
શિવરાજપુર	૫	,,	,,	ધર્મશાળા
જરીયાના	૫	,,	,,	,,
ચૌબેપુર	૨૦	,,	,,	,,
મધના	૩	,,	,,	,,
કલ્યાણપુર	૪	,,	,,	,,
કાનપુર	૬	છે	૩	ઉપાશ્રય

કાનપુરથી સમ્મેતશિખર માટે જુઓ રસ્તા નં. ૧-૨

શ્રી સમ્મેતશિખરજી જવાના બતાવેલ દરેક માર્ગે ઉલટી રીતે અમદાવાદ તરફ આવી શકાય છે. તે લખવું તો અનુચિત નથી. અને તેથી આવવાના જુદા માર્ગો આપ્યા નથી.

— મોટાં શહેરોમાં ઉતરવાનાં સ્થળોનાં શિરનામા —

દિલ્હી—કિનાર બજાર, જૈન શ્વેતામ્બર ઉપાશ્રય

કાનપુર—કમળાઘાટ ટાવર પાસે, કાચનું જૈન મંદિર

લખનૌ—ગોળ દરવાજા, ચોકબજાર, જૈન ધર્મશાળા

બનારસ—ઠઠેરી બજાર, અંગ્રેજી કોઠી

પટનાસીટી—આરાગલી, શ્વેતામ્બર જૈન ધર્મશાળા

કલકત્તા—નં. ૯૬, કેનીંગસ્ટ્રીટ, વિક્રમપ્રાસાદ

નાગપુર—ઈતવારી બજાર, શ્વેતામ્બર જૈન ઉપાશ્રય

અજમેર—લખણ કોટડી. જૈન ઉપાશ્રય.

જયપુર—ઝવેરી બજાર, ઘીવાળાકા રાસ્તા, આતમ ભુવન.

અલવર—બીરબલ મહોલ્લો, જૈન ઉપાશ્રય

આગ્રા—રોશન મહોલ્લો, ,, ,,

પરમપૂજ્ય રંજનશ્રીજી મહારાજશ્રીની ગાયનરૂપે

જીવન-રેખા

દુહો-મંગલાચરણ.

ચોવીશે જીનવર નમું, નમું શંખેશ્વર પાસ,
સિદ્ધચક્ર સુરગુરુ નમી, માગું વચન વિલાસ.

સરસ્વતિ માતા હું તુમ પાય લાગું, પુરો મનોરથ માત,
રંજનશ્રીજી મહારાજનો સહું, સાંભળજો વૃત્તાંત. ૧
ક્યાં જનમ્યા ક્યાં લીધી દીક્ષા ?ઉજ્જવલ કેવાં કામ,
તે કહેવા મન ઉલસ્યું છે, સાંભળજો દઈ ધ્યાન, ૨

ગાયન ૧

જન્મ અને વિવાહ

(મહાવીર પ્યારે ત્રિશલા દુલારે-એ રાગ)

રાજનગરમાં કડીયાપોળમાં, **અમૃતલાલ** ભાઇ નામ,
ધન એ કુલને રે.
સુશીલ પત્નિ **ગજરાબેન**ની, પુત્રી **વિમલા** નામ: ધન૦ ૧

ઓગણીસો ત્રેસઠ આસો માસની, શુકલ અષ્ટમી સારી,
ધન્ય દિવસ ને ધન્ય ઘડીએ, જન્મ ધરે સુખકારી;
જેણે અજવાળ્યાં કુળ ગામ. ધન એ. ૨

નામ હતા એવા ગુણ ધરનારા, વિમલ વિમલ કરનારા;
વિદ્યાભ્યાસે રત રહેનારા, ઉત્તમ ગુણ વરનારા;
જેણે સાર્થક કીધાં કામ. ધન એ. ૩

માત પિતા ગુણ અતિ અનુરાગે, નિત્ય જીવનમાં માગે,
ચંદ્રકલાએ વધવા લાગે, ધર્મના સંસ્કાર જાગે;
જેને હૈયે જીનવર નામ. ધન એ. ૪

પાંચ વરસની બાળિકાના, શ્વસુરની હવે ઓળખાણ. ધન એ.

દુહો

મહાજનવાડે નિવાસતા, શ્રી ગીરધરભાઈ શાહ,
પુત્ર મણીભાઈ સાથમાં, કર્યો વિવાહ ઉત્સાહ. ૧
શ્વસુરને પિતા સંચર્યા, સ્વર્ગ પ્રદેશ મોઝાર,
કલ્પલતા વધતી રહી, માતનો ધરતી પ્યાર. ૨
દીક્ષિત કાકી પાસમાં, સંયમ શું ધરે નેહ,
શ્વસુર પક્ષ સમજાવીને, રાખવા ચાહે ગેહ. ૩
લલચાવે બહુ વિધ પરે, ઉત્તર આપે તેહ;
સંયમ લેવો માહરે, નહિ તેહમાં સંદેહ. ૪

ગાયન ૨

વિરક્ત ભાવ

(કોઈને ગમે સુરજ કોઈને ગમે ચંદ-એ રાગ)

કોઇને ગમે સાસરું ને કોઈને ગમે પિયર,
પણ આપણા આ વિમળા બેનને સંયમનું મન,
કોઈને ગમે બંગલા ને કોઈને ગમે ધન,
પણ આપણા આ વિમળાબેનને ઉપાશ્રયે મન. ૧

એમને કુટુંબ કબીલા સારા લાગે નહિં,
એમને વૈભવ વિલાસ પ્યારા લાગે નહિં.
ભલે ગમે લોકોને હીરા માણેક રતન,
પણ આપણા આ વિમળાબેનને સાધુ જીવન.
પણ નાનકડા આ વિમળા બેનને નીરસ ભોજન. ૨

એમને ગુજરાતી સાડીઓ, ગમી રે નહિ,
એમને બંગાલી સાડીએ મન મોહ્યા નહિ.
ભલે ગમે લોકોને નિત નવલી ફેશન,
પણ આપણા આ વિમળાબેનને સાદુ જીવન.
કોઈને ગમે સ્લીપર ને કોઈને ગમે સેન્ડલ,
પણ આપણા આ વિમળા બેનને ઉઘાડા ચરણ. ૩

એ તો ભૂખ તરસ જરા ન ગણે;
એ તો તડકા ને ટાઢ જરા ન ગણે.
ભલે ગમે લોકોને વીજળી એરકંડીશન,

પણ આપણા આ વિમળાબેનને પરિસહ સહવા મન.
કોઈને ગમે બંગડી ને કોઈને બાજુ બંધ,
પણ આપણા આ વિમળાબેનને શિયળ કંકણ. ૪

એમને ભોજન મીઠાં કાંઈ ભાવે નહિ,
રંગ રાગ રે દુનિયાના મન આવે નહિ.
ભલે ગમે લોકોને બસ ટ્રેઈન એરોપ્લેન,
પણ આપણા આ વિમળાબેનને વિહાર કરવા મન,
કોઈને ગમે હેન્ડ વોચ ને કોઈને ફાઉન્ટન પેન,
પણ આપણા આ વિમળાબેનને સંયમનું મન ૫

દુહો

સમજણ આવી સહેજમાં, ખારો છે સંસાર,
નિશ્ચય કીધો મન થકી, તરવા ભવજલ પાર. ૧

માતાજીની સાથમાં, બાલા થયા તૈયાર,
આરાધન કરી આવીયા, તેહને હોય શી વાર. ૨

મીઠાં બોલી બાલિકા, સમજાવે બેઉ પક્ષ,
ક્ષમા કરો! અશિષ દ્યો! મુક્તિ છે મુજ લક્ષ. ૩

ગાયન ૩

દીક્ષાનો સ્વીકાર

(ડુંગરની ધારે સખી દીઠું એક સ્વપ્ન—એ રાગ)

જુઓ રે જુઓ હવે વિમળાબેનની, સંયમની પલ જાગી રે,
જનમ જનમની દિવ્ય ભાવના, મૂર્ત થવાને લાગી રે. જુઓ૦૧

મમતા સાગર માતને સંગે, દિક્ષા લેવા ઉર ઉમંગે,
પરમપૂનિત વીતરાગ પંથના, બની ગયા એ રાગી રે જુઓ૦૨

ઓગણીસ ચુમોતેર સાલ સોહાવે,
વૈશાખ સુદ તેરશ સુભાવે,
શીવ, તિલક હેમ તીર્થ શિષ્યા બની,
સંસાર દીધો ત્યાગી રે. જુઓ૦૩

સાગરજી ગુરૂ સૂરિપદ પામે, વિમળા મટી બન્યા રંજનશ્રી નામે,
ધન્ય દિવસ ધન્ય સુર્યપુરીમાં, રાગી બન્યાં વિરાગી રે. જુઓ૦૪

ગાયન ૪

વડી દીક્ષા

(કુમાર આમે પ્રભુ આવે-એ રાગ)

લઈ દિક્ષા સુરત ગામે, બન્યા અણુગાર શાસનમાં,
પ્રથમ ચોમાસું ત્યાં કીધું, થયા શણગાર શાસનમાં ૧
નાના મહારાજ લાગે, સહુને વ્હાલો લાગે,
કરે તિહાં જોગ દિક્ષાના. લઈ૦ ૨
ગાથાઓ ઘણી કરે, વેયાવચ્ચ ધરે,
રહેતા પૂર્ણ આનંદમાં. લઈ૦ ૩
ગૌચરી નિત્ય જાવે, સ્વાધ્યાય કરે ભાવે,
એ ભણતાં પાઠ સૂત્રોના. લઈ૦ ૪
ચોમાસું પુરૂં થાવે વિહાર કરી જાવે,
વડી દીક્ષા જલાલપુરમાં. લઈ૦ ૫
ઉંમર હતી છોટી, બુદ્ધિ બહુ મોટી,
હતું લક્ષણ શિશુવયમાં. લઈ૦ ૬

પઠન પાઠન અને ભયંકર દર્દની શરૂઆત

દુહો

પ્રકરણને કર્મગ્રંથના, ભણ્યા અર્થ સુવિચાર,
સંસ્કૃત પ્રાકૃત પણ કર્યું, વાંચ્યા આગમ સાર. ૧
પ્રથમ પાંચ શિષ્ય થયા, **ખાંતિ સરસ્વતિ** જાણ
રેવતી મલયા પ્રવીણ શ્રી, રહે ગુરુ વચન પ્રમાણ. ૨
ભણતાં ને ભણાવતાં, શીખવતાં સંસ્કૃત,
શિષ્યા સહુએ સુગુરુને, રહેતાં નિત અનુરૂપ ૩
મહાન વિદુષિ એ થયા, જિન શાસનમાં જેહ;
ઝકડાયા ટી. બી. રોગથી, ક્ષીણ થાતો નિજ દેહ. ૪
વડિલ ગુરુએ મોકલ્યા, સુંદર સોરઠ દેશ,
શુષ્ક હવાથી ઠીક થશે, ધારી એમ વિશેષ. ૫
માંકુ ભાઈ સંઘ દેખીઓ, લીંબડી શહેર મોઝાર;
સુરેન્દ્રનગર આવી રહ્યા, ચોમાસુ સુખકાર. ૬

ગાયન ૫

રોગની શાંતિ

લીંબડી ગામે **સમતાબહેને**, સાંભળ્યું રોગનું નામ,
ગુરુજીને જઈ વિનંતિ કરે, મોકલો મારે ગામ. ૧

યથાશકિત હું ભકિત કરીશ, એ ભાવના છે મુજ આમ,
વડિલ ગુરુએ આજ્ઞા આપી, પધાર્યા લીંબડી ગામ. ૨

ગુણાનુરાગી **મનોહરશ્રીજી, નિર્મળાશ્રીજી** સુજાણ;
ઉપકારોને યાદ કરીને, આવી પહોંચ્યા છે તામ. ૩

વેદની ભોગવ્યું સમતા ભાવે, રોગ ત્યાં દૂર જાય;
ચોમાસુ એ પૂર્ણ કરીને સિદ્ધાચલજી જાય. ૪

ગાયન ૬

સિદ્ધાચલજીની યાત્રા

(એક તીર્થ એવું મન થાય છે જવા...એ રાગ)

દાદાજીના દર્શન કરી પાવન થયા,
મનના મનોરથ સફળ ભયા,
સમતાબેનને સંયમ ભાવ ઉપન્યા,
દીક્ષા લઈને ગુરુબેન બન્યા....દાદાજી૦ ૧

પ્રથમ ગુરુબ્હેન **પ્રમોદશ્રીજી**
બીજા ગુરુબ્હેન **સુરપ્રભાશ્રીજી**
ત્રણે ગુરુબ્હેન આનંદે મળ્યા
સુરેન્દ્ર નગરમાં ચોમાસુ રહ્યા....દાદાજી૦ ૨

શિષ્યા પાંચ હતાને બીજા પાંચ થયા,
દશા શિષ્યાના ગુરુવર બન્યા,
મયણા પ્રિયંકરા ગુણોદય નામ.
બીરભદ્રા મનોગુપ્તા ગુણના છે સ્થાન....દાદાજી૦ ૩

સમદમ આદિ ગુણના ભરેલા,
વિનય નમ્રતા ગુણને વરેલા,
મૃદુ ભાષાથી જન રંજન થાય,
રંજન નામ યથાર્થ ગણાય....દાદાજી૦ ૪

કડિયાપોળનું મોંઘુ રતન એ
જતું હતું જુના મહાજન વાડે
પણ અમ સહુના પુન્ય પસાય
બન્યા અમારા એ ગુરુરાય....દાદાજી ૧ ૫

શ્વસુર પિયરને વળી અન્ય જનને
રંગ્યા ધર્મમાં કેઈ જન મનને
આપે સહુને જ્ઞાનનું દાન
એહવા ગુરુજી ચતુર સુજાણ....દાદાજી૦ ૬

ગાયન ૭

જીવનના સત્કાર્યો

(સિદ્ધાચલના વાસી વિમલાચલના વાસી—એ રાગ)

જેણે શાસન તણા કીધાકામ ઘણા અતિ સારા,
કોટી કોટી છે વંદન હમારા.

મુળી રાજકુટુંબને બોધ્યું,
સાથે કામદાર કુંટુંબ પ્રતિબોધ્યું;
જુઓ રામ પુરામાંય, રૂડા જ્ઞાન મંદિર થાય, જોતા દિલ હરખાય.
ગુરુજી પ્યારા કોટી કોટી. ૨

ગુરુ **તિલકની** આજ્ઞા પામીને,
ગુરુબેન બેઉ સાથે રહીને,
જિર્ણોદ્ધાર કરવાયા, ઉપાશ્રય બનવાયા,
રંગ મંડપ સારા, ગુરુજી પ્યારા, કોટી કોટી. ૨

તિલકશ્રીજી ગુરુ માંદગી માહે,
ત્રીક યોગે સેવા કરી ભાવે,
ગુરુજી આશિષ, આપે, યોગ્યતાને માપે,
નિજ પાટે સ્થાપે, ગુરુજી પ્યારા; કોટી કોટી. ૩

છસો આયંબીલનો તપ કીધો,
ઉપધાન કરાવી યશ લીધો;
ત્રેપન વર્ષ સોહાય, ત્રેપન ઓળી પુરી થાય,
ત્રેપન છોડ બંધાય, ગુરુજી પ્યારા; કોટી કોટી. ૪

સમેત શિખરજી યાત્રાએ ચલીયા,
મોટા સમુદાય સાથે નિકળીયા;
ફરીને ઉગ્ર વિહાર, આવ્યા શિખરજી દ્વાર,
ચૈત્ર પુનમ સુખકાર, ગુરુજી પ્યારા કોટી કોટી. ૫

દુહા

યાત્રા કીધી રંગશું, નિતનિત અધિક ઉત્સાહ;
રુદન રહી ગયું હૃદયમાં, અંતર મહીં રહી આહ ! ૧

તીર્થ સમેતગિરિ વડું, આશાતના નહિ પાર;
તેહને દૂરે ટાળવી, કરવો તીર્થ ઉદ્ધાર. ૨

નિશ્ચય કીધો મન થકી, પણ કાર્ય અતિ મુશ્કેલ;
વૃક્ષ ન પહોંચે મોટકાં, ત્યાં પહોંચી કોમળ વેલ. ૩

ગાયન ૮

સમેતશિખર જીર્ણોદ્ધાર, પ્રતિષ્ઠા, તથા ગુરૂણીજી અને ગુરૂબહેનનો કાળધર્મ.

(જિન શાસનના એક જ્યોતિર્ધર–એ રાગ)

ચાલો ચાલો રે સમેતગિરિ જઈએ. રે,
ગિરિ ભેટી પાવન થઈએ રે,

ગુરૂ **તીર્થની** આજ્ઞા પામીને, કલકત્તા ચોમાસુ રહીને,
બાબુ **બહાદુરસિંહજીને** મળીને, આરંભ કર્યો કષ્ટો સહીને. ૧

કલ્યાણક ભૂમિને સ્પર્શીને, આવ્યા સુરતમાં ગુરૂ ચરણે,
ગુરૂબેન તિહાં સાથે મળીને, એક સમિતિની રચના કરીને. ૨

જનતાને જાણ થવા કાજે, ઉદ્ધાર તણી નોબત વાજે,
એનો શબ્દ ભારત માંહે ગાજે, સુણી આવે નાણા તિહાં ઝાઝે. ૩

ઈમ પાંચ વરસની માંહે રે, શાસન દેવોની સહાયે રે,
ઉદ્ધાર સંપૂર્ણ થાવે રે, જલમંદિર દુઃખ ભૂલાવે રે. ૪

સહાયક ગુરુબેન સિધાવે રે, આયુષ્ય પૂર્ણ થઈ જાવે રે,
તીરથની ભક્તિ પ્રભાવે રે, સુર શાંતિ સમાધિ પાવે રે. ૫

બે હજારને સત્તર સાલે, મહા વદ સાતમને બુધવારે,
પ્રતિષ્ઠા દિન નીર્ણય થાવે, કંકોતરીઓ વેગે જાવે. ૬
વિનતિ કરે કમીટીના ભાઈઓ, મહોત્સવમાં વ્હેલા પધારો,
ગુરુ આશીષ દે સુખે જાઓ, શાસનનું કારજ કરી આવો. ૭
સૂરિમાણેક ગુરુની નિશ્રામાં, **રંજન** ગુરુવરની છાયામાં,
મહોત્સવ મંડાયા મધુવનમાં, ભૂલાય નહિ એ જીવનમાં. ૮
પ્રતિષ્ઠા કરી પાછા આવે, ગુરુ સેવામાં હાજર થાવે,
સુદી અષાડની ત્રીજ ક્રૂર આવે, **તપસ્વી** ગુરુજીને લઇજાવે. ૯
એક અરજી ઉરમાં ધરજો રે, આ આશ્રિતને ઉદ્ધરજો રે,
ભૂલચૂકની માફી કરજો રે, અંતરના આશિષ દેજો રે. ૧૦
ાય સહસઓગણીશવરસેરે, વદી વૈશાખ બીજતિથિફરશેરે,
ગુરૂ ગુણ ગાયા દિલહરશે રે, સાંભળતાં દીલડાં ઠરશે રે. ૧૧
તીરથસુર સ્વર્ગગમન રે, રહ્યું માહરે આપ શરણ રે,
હવે મારૂં ન થાય પતન રે, સુણજો કહે **સુર રતન**રે. ૧૨

રચયિતા
**આપની ચરણોપાસિકા સા.
રત્નત્રયાશ્રીની કોટી કોટી
વંદના**

ૐ

श्री शामलीया पार्श्वनाथाय नमः

સ્તુતિ.

સમ્મેત શૈલ શિખરે, પ્રભુ પાર્શ્વ સોહે,
શંખેશ્વરા અમીઝરા, કલિકુંડ મોહે,
શ્રી અશ્વસેન કુલ, દિપક માત વામા,
નિશ્ચે અચિંત્ય મહિમા, પ્રભુ પાર્શ્વ નામા. ૧

સમેતશિખરજીનું સ્તવન.

(ક્રીડા કરી ઘેર આવીયો—એ રાગ)

સમેતશિખર જિન વંદીયે, મોટું તીરથ એહ રે,
પાર પમાડે ભવતણો, તીરથ કહીયે તેહ રે. સમેત.૧

અજિતથી સુમતિ જિણંદ લગે, સહસ મુની પરિવાર રે,
પદ્મપ્રભ શિવસુખ વર્યાં, ત્રણશે અડ અણગાર રે. ૨

પાંચશે મુની પરિવારશું, શ્રી સુપાર્શ્વ જિણંદ રે;
ચંદ્રપ્રભ શ્રેયાંસ લગે, સાથે સહસ મુણિંદ રે. ૩

છ હજાર મુની રાજશું, વિમલ જિનેશ્વર સિદ્ધા રે;
સાત હજારશું ચૌદમા, નિજ કાર્યવર કીધાં રે. ૪

એકસો આઠ શું ધર્મજી, નવશેં શું શાંતિનાથ રે,
કુંથું અર એક સહસ શું, સાચો શિવપુર સાથ રે. ૫

મલ્લિનાથ શત પાચશું, મુનિ નમી એક હજાર રે;
તેત્રીશ મુનિ યુત પાસજી, વરીયા શિવસુખ સાર રે. ૬

સહસ સત્તાવીશ ત્રણશેં, ઉપર ઓગણપચાસ રે,
જિન પરિકર બીજા કેઈ, પામ્યા શિવપુર વાસ રે. ૭

એ વીશે જીન ઇણ ગિરિ, પામ્યા અણસણ લેઇ રે,
પદ્મવિજય કહે પ્રણમીયે, પાર્શ્વ શામલનું ચેઈ રે. ૮

શ્રી સમેતશિખરજીનું સ્તવન.

સમેતશિખર મુજને વ્હાલું લાગે છે,
પ્રગટ વસે છે વાલો પારસનાથ સખી. સમેત૦ ૧

આટલો સંદેશો જઈને પ્રભુજીને કહેજો,
ભવસાગરથી ક્યારે ઝાલશો હાથ સખી. સમેત૦ ૨

ક્રોધ અગ્નિની જ્વાલા, મુજને બાળે છે,
કૃપા વારિનો ક્યારે, કરશો વરસાદ સખી. સમેત૦ ૩

કામ સ્વરૂપી હસ્તિ, કચરી નાખે છે,
શઠતા સ્વરૂપી સિંહ, કરે છે નાદ સખી. સમેત૦ ૪

હું તો દાસી છું પ્યારા, પાર્શ્વ પ્રભુની,
સહજ સલુણો મારો, કોડિલો કંથ સખી. સમેત૦ ૫

કુટુંબ કબીલો સાચો, શિયાળવા છે,
ઘેરી રહ્યા છે મુજને, આવી ચૌપાસ સખી. સમેત૦ ૬

અંતરના બેલી પ્રભુજી, ક્યારે ઉગારશો,
હૈયામાં હવે મને, કાંઈ નથી હામ સખી. સમેત૦ ૭

કરૂણાના સાગર પ્રભુજી, જ્ઞાન ઉજાગર,
વ્હાલું લાગે છે વાલા, આપનું ધામ સખી. સમેત૦ ૮

અમીરસ ઝરતી મુરતિ, પ્યારી લાગે છે,
કુમુદને વ્હાલો જેવો, શરદનો ચંદ સખી. સમેત૦ ૯

સમેત શિખર વાસી, શામળીઆ વ્હાલા,
વામા માતાના રૂડા, લાડીલા નંદ સખી. સમેત૦ ૧૦

નટડીના દોર ઉપર, સુરતા છે જેવી,
એવી પ્રભુમાં બેની, મારી છે પ્રીત સખી. સમેત૦ ૧૧

અજીતસાગર સુરી, એ રીતે બોલે,
પ્રભુએ સંભાળી રૂડી, રાખીને રીત સખી. સમેત૦ ૧૨

---

(૪) શ્રી સમેતશિખરજી પ્રતિષ્ઠા પ્રસંગના ગીતો.

(રાગઃ રાખના રમકડા)

આજના ઉત્સવમાં કાંઇ રંગ સવાયા આવ્યા રે,
દેશદેશના યાત્રીજનોના હૈયા સૌ હરખાયા રે. આજના. ૧

જનમન રંજન મીઠડો રે, સહુજન પ્રિય ઉપદેશ,
ધનધન શ્રી રંજન ભલારે, ધન શ્રી જીનવસંવેશરે. આ૦ ૨

રાજનગરમાં તે હતા રે, કરતા ગુરૂપદ સેવ,
સંઘ મળી કરે વિનતિ, આજ્ઞા આપે ગુરૂદેવ રે. આ૦ ૩

ઉદ્ધાર કર્યો પુણ્ય તીર્થનો રે, સહુજન મન ઉલ્લાસ,
પ્રતિષ્ઠા અંજનતણા કાંઈ, મુહુર્ત જોવાયા ખાસ રે. આ૦ ૪

સહજ કરી શરૂઆત ત્યાં તો, ધનના ઢગલા થાય,
કંકુપત્રી પ્રેમથી કાંઈ, સહુ ગામે પહોચાય રે. આ૦ ૫

નાનામોટા ગામથી રે સંઘ સકળ તિહાં આવ્યા,
સૂરિ માણેક ગુરૂની નિશ્રામાં, ઓચ્છવો મંડાવ્યા રે. આ૦ ૬

શેઠ અંદરજીભાઈ પ્રેમથી રે, શામળીયો પધરાવે,
જલમંદિરમાં વીશ પ્રભુના, મુખડાં જોઈ હરખાવે રે,
તીર્થના ઉદ્ધારમાં કાંઈ રંગ સવાયા આવ્યા રે. આ૦ ૭

---

(૫)

(રાગ : ખમ્મા મારા ત્રિશલાજીના નંદ)

પ્રભુ મારે તારો આધાર, તું પ્રભુ તારણહાર,
પ્રભુ મારા જીવનની નાવ, તું પ્રભુ પાર ઉતાર. ૧

બીજી કોઈ વાતો મને, ગમતી નથી રે,
પ્રભુ તારા ધ્યાનમાં, રહેવા કરતી રે,
માગું તારો એકજ સાથ, આપજે તું દિનોના નાથ. પ્રભુ ૨

આત્માના ધ્યાનમાં, રહેવા ચહુ છું,
કર્મોની જાળમાં, ફસાઈ પડું છું;
નથી મારે બીજો કોઈ નાથ, તું પ્રભુ ઝાલજે હાથ. પ્રભુ ૩

પાર્શ્વપ્રભુજી મન, મંદિરીએ આવજો,
વિનતિ મારી, હૃદયમાં ધારજો,
નિરાશ કરો નહિ નાથ, હું છું પ્રભુજી અનાથ. પ્રભુ૦ ૪

સમેતશીખરવાસી, શામળીયા વાલા,
કેટલા કરૂં હવે, હું કાલાવાલા,
પ્રણમું પારસનાથ રંજન કરજો સનાથ. પ્રભુ૦ ૫

---

(૬)

ઢમક ઢમક ઢોલ વાજે, શરણાઈઓના સૂર વાગે,
ગાજે રે શામળીયો જયવંતો,
પ્રભુ પાર્શ્વ શિખરજી જયવંતો. ૧

બંગદેશના બાબુ આવ્યા, મરૂધરના મારવાડી આવ્યા,
ગુણવંતા ગુજરાતી આવ્યા,
સોનૈયાના મે વરસાવ્યા. ....ગાજે રે. ૨

મૃદુભાષી મદ્રાસી આવ્યા, સહુએ સ્નેહીજનને લાવ્યા,
નાના મોટા સર્વે આવ્યા,
દ્રવ્ય ભાવ ભક્તિ રંગ લાવ્યા. ....ગાજે રે. ૩

સંગીતકાર તણી બોલબાલા, **વાસુદેવ ઘનશ્યામજી** લાલા,
જિનગુણ ભક્તિમય રંગવાલા,
ગીત **ગજાનન** ગાય રસાલા. ....ગાજે રે. ૪

નિતનિત નવલી આંગી થાતી, માનવમેદની અતિ ઉભરાતી,
ગીત પ્રભુના ગૌરી ગાતી,
ભાવભરી ભક્તિ મદમાતી. ....ગાજે રે. ૫

નિત નવકારશી નવલાં ભોજન, ધર્મ પ્રભાવનાનું અનુમોદન;
ધર્મીજન કરે ધર્મનું શોધન,
વ્યાખ્યાનમાં ઉત્તમ ઉદ્બોધન. ....ગાજે રે. ૬

સુરતના શ્રેષ્ઠી પણ આવ્યા, રંગરંગમાં અધીકો લાવ્યા;
બાલુભાઈ ક્રિયાકાર આવ્યા,
સાથે સુસમુદાયને લાવ્યા. ....ગાજે રે. ૭

વરઘોડાના નવલા રંગો, ભક્તિભાવના રમ્ય તરંગો;
કર કંકણના ચમકે નંગો,
તેજ કિરણના વિધવિધ ભંગો. ....ગાજે રે. ૮

તાણ્યા તંબુ વિવિધ ભાતી, પરિમલ ધૂપ મહેકે શુદ્ધ જાતી;
રંગબેરંગી દિપ પ્રગટાતી,
દિનરાત કયાં વીતી જાતી. ....ગાજે રે. ૯

બે હજાર સત્તરની સાલે, મહા વદ સાતમ ને બુધવારે,
પાર્શ્વપ્રભુ મંદિરમાં રાજે,
જાત જાતના વાજા વાજે. ....ગાજે રે. ૧૦

આનંદના સાગરીયા ઉછળીયા, ધર્મીજનના મેળા મળીયા;
કર્મતણા સૌ તોડે દળીયા,
મહોત્સવ પૂર્ણ કરી ઘર વળીયા. ....ગાજે રે. ૧૧

ઠાકુર પાર્શ્વપ્રભુ ગુણ ગાતાં, દર્શનથી દુઃખડાં દુર થાતાં;
વડનગરના વાસી કહેવાતાં;
ગજાનન અંતર હરખાતાં. ....ગાજે રે. ૧૨

—*—

જલમંદિરમાં લખાયેલી પ્રશસ્તિ—

પરમ પૂજ્ય તપાગચ્છાચાર્ય આગમોદ્ધારક આગમ વાંચના દાતા, વર્તમાન શ્રુતના જ્ઞાતા, યુગપ્રધાન સદૃશ શ્રી શૈલાનાનરેશ પ્રતિબોધક આચાર્યદેવશ્રી આનંદસાગરસૂરિશ્વરજી મહારાજના આજ્ઞાવર્તી પૂજ્ય સ્વ. સાધ્વી શ્રી શિવશ્રીજી મ.ના શિષ્યા સા. શ્રી તિલકશ્રીજી મ.ના શિષ્યા સા. શ્રી હેમશ્રીજી મ.ના શિષ્યા તપસ્વી શ્રી તીર્થશ્રીજી મ.ના શિષ્યા સા. શ્રી રંજનશ્રીજી મહારાજે સંવત ૨૦૧૦ ની સાલમાં શ્રી સમ્મેતશિખર મહાતીર્થની યાત્રાર્થે વિહાર કર્યો. વિહારમાં સા. શ્રી તીર્થશ્રીજી મહારાજે પત્રમાં લખેલ કે તમારા હાથે મહાન સુંદર કાર્ય થશે. કલ્પનામાં પણ નહીં તેવી ચૈત્ર સુદ ૧૫ ના દિવસે યાત્રા કરતાં અહિં વીશ તીર્થંકર ભગવંત મુક્તિ પામેલા તથા બીજી દશ મળી ત્રીશ દેવકુલિકાની ટૂંકોની તદ્દન જીર્ણ દશા અને થતી ઘણી જ આશાતના જોઈ તેમણે જલમંદિર વિગેરેનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવાની ભાવના થઈ. શાસ્ત્રમાં જીર્ણોદ્ધારનું મહત્વ છે. તેમાં પણ સિદ્ધક્ષેત્ર તરીકે પ્રસિદ્ધ શ્રી મહાતીર્થના મંદિર, ટૂંકો અને પાદુકાઓનો જીર્ણોદ્ધાર થાય તેમાં તો અનેકગણું પુન્ય થાય જ. આમ મહામૂલા પ્રસંગને સાંગોપાંગ પાર પાડવા તેમનું ચાતુર્માસ કલકત્તામાં થયું. અને તેમની આંતર વ્યથા દરેક ગામોના સંઘને તથા ધર્મપ્રેમી આત્માઓને જણાવી તેના કાર્ય અંગે શ્રી સમ્મેતશિખરજી તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર સમિતિની મંગલ સ્થાપના થઈ. તે સમિતિ દ્વારા ભારતવર્ષીય શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર સંઘોના સહકારથી કાર્યની શરૂઆત પણ થઈ. સા શ્રી રંજનશ્રીજી મ. ના ગુરૂબ્હેન કાર્યદક્ષા સ્વ. સા. શ્રી સુરપ્રભાશ્રીજી મહારાજે આ કાર્યમાં જીવનપર્યંત રસપૂર્વક ભાગ લીધો. અને સંપૂર્ણ સાથ આપી પોતાની બુદ્ધિ અને શક્તિનો સદુપયોગ કર્યો. સંવત

૨૦૧૨ ના ચૈત્ર સુ. ૧૦ ના દિવસે શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ટૂંકના જીર્ણોદ્ધારની શરૂઆત થઈ. આજે લગભગ પાંચવર્ષના ટૂંકા સમયમાં સમિતિએ આ ભગીરથ કાર્ય પૂર્ણ પણ કરાવ્યું. જલમંદિરમાં મૂળનાયક પાર્શ્વપ્રભુ વિગેરે નવ પ્રતિમાજી અને આ તીર્થ ઉપર મુક્તિપદ પામેલા વીશ તીર્થંકરોની પ્રતિમાજીની પ્રતિષ્ઠાનો ભવ્ય પ્રસંગ શાસન શોભા વધે તેવી રીતે કરાવવાનું નક્કી કરી પરમપૂજ્ય આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રી આનંદસાગર-સૂરીશ્વરજી મ. ના પટ્ટધર આચાર્યદેવશ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મ. તથા આચાર્ય શ્રી ચંદ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મ. ના પટ્ટધર ઉપાધ્યાય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી મ. તથા યોગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરજી મ. ના પટ્ટધર આચાર્યદેવશ્રી કીર્તિસાગરસૂરીશ્વરજી મ. ના પ્રશિષ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી કૈલાસસાગરજી મ. તથા ગણીવર્ય શ્રી ચિદાનંદજીસાગરજી મ. તથા સા. શ્રી. રંજનશ્રીજી મ. ની શુભનિશ્રામાં વીર સંવત ૨૪૮૭ વિક્રમ સંવત ૨૦૧૭ ના મહા વદ ૭ ને બુધવાર તા. ૮–૨–૧૯૬૧ ના દિવસે પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો. આ પ્રસંગે મુનિ ભગવંતો અને તપસ્વી વિદુષી સા. શ્રી. રંજનશ્રીજી મ. આદિ સાધ્વી મહારાજો મળી લગભગ ૧૦૦ સાધુ, સાધ્વીજી અને લગભગ ૧૫૦૦૦, ભાઈ બ્હેનો પધારેલ. આ અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠાના વિધિ વિધાનોમાં સુરતનિવાસી વયોવૃદ્ધ બાલુભાઈ, ઉત્તમચંદ કાપડીઆ પધારેલ.

આ જીર્ણોદ્ધાર અને દરેક કાર્યને અથથી ઇતિ સુધી પાર પમાડનાર સમિતિના સભ્યો–

શ્રી રાજેન્દ્રકુમાર માણેકલાલ–અમદાવાદ.	શ્રી પાનાચંદ સાકરચંદ મદ્રાસી–સુરત
શ્રી રાયચંદ ગુલાબચંદ–અચ્છારી.	શ્રી છોટમલજી સુરાણા–કલકત્તા.
શ્રી નરેન્દ્રસિંહજી સિંધી–કલકત્તા.	શ્રી નેમચંદ જીવણચંદ–બાજીપુરા.
શ્રી નિર્મલકુમાર નવલખા–કલકત્તા.	શ્રી ચંદુલાલ નાગરદાસ–અમદાવાદ.
શ્રી રમણલાલ દલસુખભાઈ–ખંભાત.	શ્રી ચીમનલાલ ગોકળદાસ–અમદાવાદ.
શ્રી ગોવિંદજી જેવંત ખોના–મુંબઈ	શ્રી રતીલાલ ગોરધનદાસ–મદ્રાસ.

આ જલમંદિર તથા દેરીઓના જીર્ણોદ્ધારનું બાંધકામ સોમપુરા અમરચંદ નાનચંદ ભગત પાલીતાણા વાળાના સુપુત્ર શિલ્પી લાભશંકરે કરેલ છે.

કલ્યાણ મસ્તુ

શુભં ભવતુ

ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ પ્રરૂપેલ અહિંસા, અપરિગ્રહ, અનેકાંત વગેરે સિદ્ધાંત એટલા મહાન છે કે જીવનમાં મૂંઝવાતા સર્વ પ્રશ્નો હલ થઈ જાય છે, તેમજ આ સિદ્ધાંતો પાલનથી માનવનું જીવન અત્યંત સુખમય બની જાય છે.

દેવાધિદેવ તીર્થંકરના ચ્યવનકલ્યાણક, જન્મકલ્યાણક, દીક્ષાકલ્યાણક, કેવલજ્ઞાનકલ્યાણક અને નિર્વાણકલ્યાણક આ પાંચેય કલ્યાણક અપૂર્વ ઉલ્લાસથી ઉજવવાથી આત્માનો સમ્યક્ત્વ ગુણ શુદ્ધ થાય છે. કલ્યાણકો ઉજવવા માટે દેવ-દેવેન્દ્રો પણ મૃત્યુલોક ઉપર ખૂબ ભક્તિભાવથી નીચે આવે છે.

ચંડકૌશિક જેવા નાગનું ઝેર પણ પરમાત્માના એક વચનથી ઉતરી ગયું તો પરમાત્માના સ્મરણથી બેડો પાર થઈ જાય...માટે યથાશકિત આ પુસ્તકનો સાર ગ્રહણ કરીએ વાચક પોતાના જીવનને ધન્ય બનાવે...એ જ હાર્દિક અભિલાષા...

મંગલાચરણ

સંવત · ૨૦૩૨
સ્થાન : શ્રી જૈન શ્વે. મૂ પૂ સંઘ, નાગપુર.

જીવનમાં સંસ્કારના ઘડતર વિનાના ભણતરની,
કિંમત, પડતર માલ જેટલી યે અંકાવાતી નથી.
માનવી એકલા વિનય વિવેકના સંસ્કારથી શોભશે,
પણ સંસ્કાર વિનાના એકલા શિક્ષણથી નહિ શોભે.

સદ્‌માર્ગાનુસારી ગુણો જીવનમાં ઉતરવાથી અવશ્યમેવ જીવનના ઘડતર સહ માનવીનું જીવન શ્રેયકારી બનશે. આ ગુણોનું આચરણ આબાલવૃદ્ધ સૌ કોઈ માટે જીવનમાં અત્યંત હિતકારી છે.

માર્ગાનુસારીનો પહેલો જ ગુણ 'ન્યાયસંપન્નવિભવ'નો છે જે ધાર્મિક જીવનમાં મંગલાચરણ સ્વરૂપ છે, એટલા માટે પુસ્તકનું નામ 'મંગલાચરણ' રાખવામાં આવેલ છે.

આત્મામાં જ્યાં જ્ઞાનજ્યોત પ્રગટ થાય ત્યાં
કામ-ક્રોધાદિનો ધૂમાડો ટકે ?

માર્ગાનુસારી ગુણોના વિવેચન સાથે દ્રવ્યાનુયોગ અને વિષયોની પુષ્ટિ માટે કથાનુયોગનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે.

મોક્ષમાર્ગમાં નિશ્ચય અને વ્યવહાર બંનેની સંપૂર્ણ જરૂર છે. પૂન્યાનુબંધી પૂન્ય મોક્ષમાર્ગમાં વોળાવારૂપ દાનશીલાદિ શુભઅનુષ્ઠાનોની સંપૂર્ણ ઉપાદેયતા છે...

તેમજ કઈ અપેક્ષાએ આત્મા સ્વભાવનો કર્ત્તા છે અને કયા તપની અપેક્ષાએ આઠ કર્મોનો કર્ત્તા. એ બધા વિભાગો નયવાદની દૃષ્ટિએ સુંદર રીતે સમજાવવામાં આવેલ છે...

૧૨ દર્શન-વિશુદ્ધિ

સંવત : ૨૦૩૪, પેજ : ૧૫૪, ભાષા : હિન્દી
સ્થાન : જૈન શ્વે. મૂ. પૂ. સંઘ, ઉદયપુર

હંમેશા જિનપ્રતિમાના દર્શન-વંદન અને પૂજનથી શું શું લાભ થાય છે તે આ પુસ્તકમાં સુંદર રીતે બતાવવામાં આવેલ છે. ભગવતી-સૂત્ર, દશાણુંગસૂત્ર, રાયપસેણીય સૂત્ર, જિનાભિગમસૂત્ર, ઉપાદંશસૂત્ર, મહાકલ્પસૂત્ર, પ્રશમરતિસૂત્ર, વગેરે સૂત્રોનો પાઠાનુસાર આ વાતને આ પુસ્તકમાં સિદ્ધ કરી બતાવેલ છે. તેની સાથે કલિકાલસર્વજ્ઞ પૂ. હેમચંદ્રાચાર્યજી પૂ. આનંદઘનજી પૂ ઉપા. દેવચંદ્રવિજયજી વગેરે મહાપુરુષોના લખેલ સ્તવનો અને શ્લોકોમાંથી કેટલીયે કડીઓ અને શ્લોકોમાંથી પણ આ વાતને પૂરવાર કરેલ છે.

હિંસાના નામથી જિનપૂજાનો નિષેધ કરવા ઇચ્છતા આત્માઓને બતાવવામાં આવેલ છે કે મુનિવિહાર, સુપાત્રદાન, સ્વામિવાત્સલ્ય, પુસ્તકો છપાવવા, દૂર બિરાજમાન દેવ દર્શનવંદનાર્થે જવું. આ સર્વ ધર્મ પ્રવૃત્તિઓમાં પણ હિંસાનો દોષ લાગે છે. એ કારણાનુસાર જ્યાં લાભ વિશેષ હોય ત્યાં સામાન્ય દોષ ગણાતા નથી.

ઈર્ષ્યાગ્નિ તો કરેલા તપ, જપના અનુષ્ઠાનને
બાળી નાખનારો છે.

પૂજ્યશ્રી જન્મે સ્થાનકવાસીને ઉછેર પણ, મૂર્તિપૂજામાં નહીં માનનાર પણ જયારે ભક્તિ અને શ્રદ્ધાની સત્ય સમજાયેલ. આપણને પણ મૂર્તિ પૂજા અંગે આ વરત ઉપર પૂજ્યશ્રીએ અનુબંધહિંસા, હેતુહિંસા, અને સ્વરૂપહિંસા આ ત્રણ પ્રકાર ઉપર સુંદર રીતે વિવેચન કરેલ છે.

૧૩ પ્રશાંતવાહિતા

સંવત : ૨૦૩૯ પેજ : ૩૫૧
સ્થાન : શ્રી અંધેરી ગુજરાતી જૈન
સંઘ, ઈર્લાબ્રીજ (મુંબઈ)

રસાધિરાજે મન રમમાણ બને તો?
મોક્ષમાર્ગી ધર્મના આચરણે આત્મા,
પ્રશમરસ છોળો માણે...!
ને જીવનમાં ય પ્રસ્ફૂટે, વહે, અખૂટ રીતે પ્રશાંતવહિતા...

ભગવાનના સ્તવનો પર મહાન અધ્યાત્મયોગી અને અવધૂતપુરુષ પૂ. આનંદઘનજી મ. દ્વારા ત્રણસો વર્ષ પૂર્વે લખાયેલ ચોવીસી સ્તવનોમાં છલકતા રહેતા પ્રશમરસને ‘પ્રશાંતવાહિતા’ કૃતિમાં પૂજ્યશ્રીએ સોળે કળાએ ખીલવ્યો છે. સરલ, સ્પષ્ટ ને વિશદ વ્યાખ્યાનકાર પૂજ્યશ્રીની કલમે વિવેચન, દૃષ્ટાંત ને પ્રસંગ નવા જ સ્વરૂપ સાથે પદો જાણે ભક્તિસભર જાદુઈ ચમત્કાર વાંચકના માનસચક્ષુએ ખડો કરે છે.

મનને અલૌકિક આનંદ હિલોળે ચડાવતી વિવેચનાત્મક શૈલી ભગવંતોના સ્તવનો સહ ‘જીવનમાં સાચી સ્થિરતા શેમાં?’ તે મૂર્તિમંત જ્ઞાન આ પુસ્તકમાં પ્રશમરસની છોળો વચ્ચે મળે છે. પુસ્તકમાંનાં પદો આત્માને ડોલાવે છે, સૂત્રો ય જાણે એમ કહે છે કે હે મન! તું પ્રશમરસસભર મોક્ષમાર્ગી જ્ઞાનનું આચરણ કરે.

વાંચક, જો એકાગ્રતાથી મનનપૂર્વક ભલે ત્રણથી ચાર પાના જ વાંચે તોય આ પુસ્તકના શબ્દેશબ્દમાંથી અપૂર્વ પ્રેરણા, ધર્મજીવનનું માર્ગદર્શન જીવનને વિકાસના સુમાર્ગે દોરવા પ્રેરશે જ.

શ્રી આદિનાથસ્વામિને નમઃ

પધારો... પધારો... પધારો...

શ્રી થલતેજ નગરે દિવો રે... આદિશ્વર અલબેલો રે.

મુક્તિધામ તીર્થયાત્રા

અમદાવાદ શહેરથી ૭ કી મી ના અંતરે ગાંધીનગર સરખેજ હાઈવે રોડ પર થલતેજ ચાર રસ્તા પાસે પ્રથમ તીર્થ પતિ દેવાધી દેવ શ્રી આદિનાથ પ્રભુનુ ભવ્ય નૂતન જિનાલય બન્યુ છે તેમા ભોયરામાં પુરૂષાદાનીય પ્રગટ પ્રભાવી શ્રી શંખેશ્વરા પાર્શ્વનાથ પ્રભુ તેમજ ભગવતી શ્રી પદ્માવતિમા તથા મા શ્રી ચકેશ્વરીજી આદિ ભવ્ય જિન બિંબો પ્રતિષ્ઠત કરેલ છે સુંદર નયનરમ્ય વાતાવરણ તથા આરાધના નો અસીમ આનંદ માણવાનું અનેરૂ સ્થળ એટલેજ

'થલતેજ મુક્તિ ધામ'

આ તીર્થનુ નિર્માણ કાર્ય સૌરાષ્ટ્ર કેશરી શાસન પ્રભાવક પરમપૂજય આચાર્ય ભગવત શ્રી વિજય ભુવન સૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ ની શુભ પ્રેરણા અને આશીર્વાદ થી થયું છે

ઉપરોક્ત સંસ્થામાં જિન મંદિર ઉપરાંત જૈન વિદ્યાપીઠ, ઉપાશ્રય, ધર્મશાળા, ભોજનશાળા આદિ સ્થાનો ખૂબજ ઝડપ થી નિર્માણ થઈ રહ્યા છે દિન પ્રતિદિન યાત્રાળુઓ લાભ લઈ રહ્યા છે

તા ક દર રવિવારે તેમજ દર પૂનમ, દર બેસતા મહિને દર્શન કરવા આવનાર યાત્રિકો ને ભાતુ આપવામાં આવે છે આપ સપરિવાર અવશ્ય દર્શનાર્થે પધારોને મળેલા મોંઘેરા મનુષ્ય ભવને સફળ કરો

આ સંસ્થા ના નિર્માણ કાર્યમાં દરેક પુણ્યશાળીઓ પોતે યથા શકિત લાભ લઈને પુણ્યાનુબંધી પુણ્યના સહ ભાગી બનો તેવી વિનતિ

લી
મુક્તિ કમલ કેશર ચંદ્ર સૂરીશ્વરજી જૈન વિદ્યાપીઠ
ટ્રસ્ટી ગણ ના જય જિનેન્દ્ર

'મુક્તિ ધામ' પધારવા માટે અમદાવાદ સ્ટેશન થી બસ રૂટ ન ૬૬
અને લાલ દરવાજા થી બસ રૂટ ન-૫૧ મળશે

